

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Львівська школа журналістики

Василь Лизанчук

Так! Я – Українець!

Львів
ЛНУ імені Івана Франка
2019

УДК 323.2:[351.858(477):355.0123(470)]:316.752(=161.2)-054.5
Л 55

Рецензенти:

д-р історичних наук, проф., академік НАН України *С. П. Павлюк*
(Інститут народознавства НАН України, м. Львів);
д-р наук із соціальних комунікацій, проф. *І. Л. Пенчук*
(Класичний приватний університет, м. Запоріжжя);
д-р філологічних наук, проф. *М. С. Тимошик*
(Київський національний університет культури і мистецтв)

*Рекомендовано Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 54/9 від 26 вересня 2018 р.*

Лизанчук Василь

Л 55 Так! Я – Українець! Вибрані публікації / Василь Лизанчук. – Львів :
ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 800 с. + вкл.

ISBN 978-617-10-0501-3.

Публіцистичні роздуми «Завжди пам'ятай: Ти – Українець!» потрапили до рук читачів у 1996 р. Друге значно доповнене видання книжки під такою ж назвою надруковано у 2001 р. У цьому зібранні оприлюднено вибрані науково-публіцистичні статті, у яких автор привертає увагу до різних проблем будівництва відновленої незалежності Української Держави, розкриває новітні форми і методи російщення, аналізує особливості інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України, характеризує морально-духовні, національно-громадянські цінності – надійне підґрунтя для формування національно-культурної, державницької ідентичності та українськоцентричних соборних переконань. Всебічно узагальнює ментально-цивілізаційні та загальнолюдські ідеали, наповнивши, збагативши якими серце і душу, кожний громадянин нашого суспільства матиме совісні підстави широко сказати, що він Українець – вірний будівничий і захисник Батьківщини від підступних, цинічних зовнішніх і внутрішніх ворогів.

Для школярів, учителів, студентів, викладачів вищих і середніх навчальних закладів, громадсько-політичних діячів, широкого загалу читачів, які прагнуть отримати правдиву інформацію про багатовікову історію і сучасні проблеми утвердження вільної, демократичної, соціальної, правової, духовної соборної української України.

УДК 323.2:[351.858(477):355.0123(470)]:316.752(=161.2)-054.5

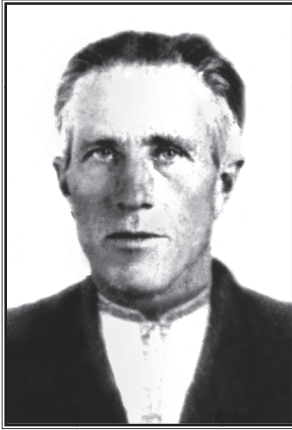
© Лизанчук В., 2019

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2019

ISBN 978-617-10-0501-3

*«І мертвим, і живим,
і ненарожденним землякам
моїм в Україні і не в Україні...»
(Тарас Шевченко) – присвячую
Автор*

Заповіт батьків: тата Василя Петровича і мами Ганни Миколаївни

У березні 1958 р. під час відпустки зайшов до редакції газети «Червоний прапор». Вона уже була міськрайонною. Газета «Червоний промінь», у якій я працював до армії коректором, припинила своє існування. Редактор Ніна Пилипівна Головка виїхала з Коломиї на Тернопільщину. Незнайомий редактор прийняв сухо:

- Коли звільняєтесь з армії?
- Через рік.

- Довго чекати, але місце може бути. Нам треба молодих працівників. До речі, ви член партії?

- Ні, а що?

- Скажу відверто: на роботу ще можемо взяти, якщо не буде конкурента-комуніста. Але в безпартійного нема перспективи росту. Журналістика – професія партійна...

Вдома всі помітили, що я без доброго настрою, задуманий.

- Що трапилось? – Сестрички, мов дзиґи, крутилися коло мене. – Маруся уточнювала. – Закохався чи розкохався? – Віра і Наталка хихикнули. Галя просилася на руки.

- Дайте йому спокій, сороки білобокі, – озвалися мама.

- Не сороки ми, не сороки, – запротестували наймолодші.

- Добре, добре, – заспокоювали тато. – Ви ластівочки наші... Що буду з вами робити?

Коли сестрички відпустили мене, тато сказали:

- Тепер, вояку, поговоримо.

Мама сперлися на припічок. Тато сіли коло столу. Я переповів розмову з редактором. Мама важко зітхнули. Тато думками заглибилися в себе. Через хвилину-дві озвалися:

- Без партії я прожив більше 50 років. І далі проживу стільки, скільки Бог дасть... Більшовизм – то облуда... Хочеш записуватися до партії?

- Я того не казав.

- Але думаєш, що робити. Вагаєшся. У тебе, сину, інша ситуація, ніж була у мене. Навіть обліковець у колгоспі повинен бути з червоною книжечкою. Такий гіркий час настав.

- Падоньку гіренький! Що люди скажуть? З Ганева ще нікого нема в тій партії, – захвилювалися мама. – Чому ти маєш бути там першим? Моя нещасна голова ніколи не буде мати спокою...

- Нічого не вдієш... Може, то така Господня воля?

- Диявольська. Антихрист ходить поміж нас, спокушає, людські душі вигублює. Хоче й твою забрати...

- От що, жінко. Я іншого виходу не бачу, і ти не знайдеш... Але пам'ятай, сину, що ти – **Українець!**

- Не продай сатані душі своєї, – застерегли мама. – Молися, щоб не занепасти тебе.

- За українську землю дуже багато мудрих голів упало... Не відривайся від неї. Ти її син. **За найскладніших обставин – не самозабувайся.**

Із книжки «З-під іга ідолів» (1997 р.)

ПУБЛІЦИСТИКА В ОБОРОНІ УКРАЇНИ

Переднє слово

«Вище України тільки небо, але й небо над Україною – Україна»

Петро Осадчук

Перед нами нова науково-публіцистична праця добре знаного в Україні і за її межами вченого, педагога і громадського діяча, професора Львівського національного університету імені Івана Франка Василя Васильовича Лизанчука. Вона є логічним продовженням його попередніх книг, і не просто продовженням, а якісно вищим за змістом і формою, способом осмислення ролі, покликання і місії української Людини. Читаєш і бачиш, як з роками зростає інтелектуальний потенціал і науково-журналістська майстерність автора, як він поглиблює, розширює діапазон свого бачення реалій життя, як конкретизує розуміння і трактування тих чи тих ситуацій, уточнює їх оцінки. Подібність певних аспектів суспільно-політичної і соціокультурної ситуації домайданівської та постмайданівської України вимагала від нього інколи вдаватися до деякого повторення певних думок, висловлених у попередніх працях, адже минали роки, а чимало болючих проблем залишаються не розв'язаними.

Праця особливо актуальна з погляду викликів, зумовлених нинішньою російсько-українською війною, адже це війна історичної пам'яті, морально-духовних, національно-громадянських, світоглядних, гуманістичних цінностей. Це – війна двох цивілізацій, війна на грані бути чи не бути Україні самостійною, соборною, національною державою. Зловісні чорні хмари нині знову згустилися над Україною: ворог анексував Крим, веде війну на Донбасі, вчинив розбій на морі, полонив українських моряків, маніпулює на свідомості українців, сіє зневіру, розгубленість, деморалізує суспільство. Події останнього часу засвідчують, що Путін на цьому не зупинився: він прагне федералізувати та розчленувати Україну і в кінцевому підсумку знищити її. Тому й не випадково, що професор Василь Лизанчук, якого, як і кожного свідомого українця, болять незагоєні рани, страждання наших предків, хвилюють мало не щоденні втрати наших одноплемінників,

кричущі факти руйнування української культури, ментальності, змушений – так, був змушений! – повернутися до продовження і поглиблення новими сюжетами і акцентами книги «Завжди пам’ятай: Ти – Українець!». Попередні видання відіграли величезну роль у мобілізації здорових сил громадянства на відсіч сучасним – підкреслюю – сучасним явним і таємним ворогам українства. Публіцист на цей раз вирішив збагатити свою працю матеріалами і роздумами власне як на сучасні, так й історичні теми, посилити акценти, наголосити на болісних проблемах нинішнього етапу українського державотворення, пов’язаних із заповідями Героїв Небесної Сотні, іловайської трагедії, з цінностями Революції Гідності.

На мій погляд, не є випадковим, що авторське розуміння місії Українця цілком перегукується зі словами його славного земляка, поета, політика і громадського діяча Петра Осадчука, винесеними в епіграф, оскільки для українця немає нічого вищого, важливішого, ціннішого, ніж жертвоне служіння своїй Вітчизні, а Небо над Україною це й опіка над нею Всевишнього.

Визначний письменник і наш спільний з В. Лизанчуком друг Роман Федорів, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, на жаль, уже небіжчик, благословляючи в 1996 р. першу, а в 2001 р. другу книгу «Завжди пам’ятай: Ти – Українець!», цілком слушно наголошував, що Василь Лизанчук не потребує особливих рекомендацій, він вже давно приходить зі своїм словом до кожної хати, стукає в наші серця і особливо прагне розмови і роздумів з тими українцями, які або заразилися байдужістю, або збаламучені антиукраїнською маніпулятивною пропагандою, або які «вчилися не так, як треба». Василь Лизанчук промовляє до сердець людських, закликає слухати своє волення: люди, українці, та спам’ятайтеся, та підніміться на ноги, та огляніться господарським оком по своїй землі, та станьте в колі вільних народів вільними, рівними, синами своєї землі, її господарями, а не пахолками на чужій службі.

Мені, як колись і Роману Федоріву, теж вже давно вчувається голос професора Василя Лизанчука, який кілька десятиріч звучить на радіо, телебаченні, перед моїми очима постають його численні наукові праці, публіцистичні статті в газетах і журналах, які б’ють на сполох: «Українська мова, культура, духовність – у небезпеці! Рятуймо рідне Слово, українську пісню, книжку! Працюймо заради утвердження Української національної держави! Господарюймо так, щоб у кожній оселі був Добробут!».

Видається не зайвим нагадати й деякі думки із презентацій попередніх книг Василя Лизанчука, адже вони, як крик душі, як лейтмотив пронизують і нову працю, написану у форматі науково-світоглядної публіцистики. Розуміємо під цим концептом такий різновид наукової публіцистики, який на відміну від інформаційної журналістики на пріоритетне місце ставить світоглядні проблеми і має людиноцентричне, українськоцентричне спрямування. Це публіцистика найвищої проби, яка здатна на

засадах науки моделювати свідомість людини, активно впливати на неї, формувати особистість. У ній органічно поєднуються елементи історичної, філософської, політичної, культурологічної, релігійної, економічної та ін. різновидів публіцистики. Саме в такому жанрі сприймається презентована книга, розрахована як на все суспільство, так і на кожну людину зокрема. В ній дається глибокий і ґрунтовний аналіз того, як крок за кроком, починаючи від імперських часів, царські сатрапи, відтак вожді більшовизму, а нині російські політики гебістського (путінського) розливу – ці звироднілі яничари виривали українську душу, нищили, засушували, викручували рідне слово, як надували порожні шубатурки «советского человека» отруйними випарами бездуховності, а то й зневажливості до всього рідного, українського.

Засадничі основи нової книги В. Лизанчука – це науковість, історизм, концептуальність, висока професійна майстерність, виважена, аргументована полемічність, гуманізм, любов до України і повага до людей інших національностей, заклик до порозуміння, громадянської злагоди, оптимізм, віра в те, що український народ неминуче подолає синдром малоросійства, меншовартості, совковості, наслідки інтернаціоналізації та комунізації, глибше пізнає і усвідомить своє національне «Я», всім своїм еством творитиме свою державу, бо лише у своїй державі людина може бути по-справжньому вільною і щасливою.

Парадигмальною ідеєю книги «Так! Я – Українець!» є збереження і оборона України від зовнішніх і внутрішніх ворогів, подолання негативних наслідків багатовікового російщення нашого народу. Як історіограф знаю: про політику російщення або московщення України уже створено великий масив наукової і публіцистичної літератури. Однак, це аж ніяк не применшує значення праць В. Лизанчука, які ввійшли до книги. Вона має своє амплуа, свій самобутній стиль. Її новизна, неординарність та унікальність полягає в тому, що вчений на основі незаперечної документальної бази правдиво, максимально об'єктивно, переконливо і доступно осмислює вражаючу правду про криваву історію нашого народу, людські втрати і морально-психологічні та ментальні травми, яких він зазнавав засобами терору, голодоморів, геноциду, етноциду, лінгвоциду, розкриває невичерпність героїзму і національного духу українців.

Оперуючи сукупністю незаперечних джерел і фактів, В. Лизанчук показує магістральну лінію лиходійної царської та комуністичної політики, спрямованої на знищення української нації, її мови і культури, витравлення національної свідомості, духовності, руйнування національно-державної самодостатності, самобутності, самоцінності. Пріоритетну увагу він приділяє аналізу складних політико-ідеологічних, соціокультурних, економічних, моральних і духовних наслідків політики російщення, усуненню тих політичних і морально-психологічних бар'єрів внутрішнього

і зовнішнього характеру, які гальмують процеси державотворення та євроінтеграції України і які особливо засвітилися в умовах гібридної війни, яку вже давно веде Росія.

Цілком виправданим є виокремлення в книзі природи і сутності українського малоросійства, яке й нині все ще залишається одним із чинників, який негативно впливає на національну ідентифікацію суспільства, виступає гальмом у реалізації національної та державницької ідеї. Автор на численних фактах показав, що національний нігілізм, малоросійська психологія даються взнаки не тільки в олігархічному середовищі, але й у структурі державного управління. Не викликає заперечень, що «реєстрові українофоби» найбільше бояться національно свідомого українства і прагнуть зробити все аби не допустити розвитку національної освіти і національного виховання, функціонування української мови в усіх сферах життєдіяльності, насамперед у засобах масової інформації, в освіті, науці, культурі.

Логічною, на мою думку, є назва книги «Так! Я – Українець!». Василь Лизанчук у такий спосіб звітує світлої пам'яті батькам про виконання їхнього морально-духовного Заповіту. В такій назві знаходимо обґрунтовану самоідентифікацію самого автора, хоча своєю багаторічною працею, послідовною громадянською позицією, численними публікаціями у газетах, журналах, наукових збірниках Василь Лизанчук не лише стверджує, що він свідомий Українець, не тільки закликає кожного громадянина бути Українцем, але й простягає руку допомоги, розкриваючи засади формування любові до України та українців, почуття патріотизму, національної гордості та ідентичності, українськоцентричних переконань загалом. Перекладовуючи думку видатного мислителя сучасності Любомира Гузара, можна сказати: бути українцем – це стан душі, це бути собою і спільно будувати нашу хату – Українську Державу та зберігати її справді рідною і незалежною.

Обдуманною видається архітектоніка книги, кожен із чотирьох розділів якої є цілком самодостатнім, але в органічній єдності вони не тільки доповнюють один одного, але й надають праці спільну концептуальність, цілісність і завершеність. Завдяки цьому системно і комплексно відтворено ключові проблеми українського державотворення з наголосом на соціокультурні та морально-психологічні шляхи подолання труднощів, усунення різного роду політико-ідеологічних, соціально-економічних перепон. Не можна оминати влучність назв цих розділів «Українська мова – життя державного основа», «Синергія журналістського слова і зображення», «Утверджуймо нашу духовну українську Україну», «Вибрати не можна тільки Батьківщину». За цими назвами криється конкретний фактичний матеріал про те, як терористично-поліційна машина російської тоталітарної держави підступно, брутально підганяла український національний

організм під етнічний рівень московської маси, маючи на меті витворити єдино-неділимий народ – русській, советський чи російський, та як нинішні зовнішні й внутрішні вороги підступно, цинічно, зухвало заважають будувати українську Україну.

Важливо зазначити, що вміщені у книзі наукові розвідки та публіцистичні статті носять просвітницько-педагогічний та світоглядно-виховний характер. Їхня змістовна, пізнавальна, інформаційна та емоційна наповненість без сумніву дуже добре прислужиться освітянам у навчально-виховному процесі зі школярами і студентами. Хоч часом створюється враження, ніби окремі думки у тій чи іншій формі повторюються у статтях, але, на мій погляд, це виправдано, оскільки проблеми, які стосуються розбудови і захисту Держави, функціонування української мови, культури, засобів масової інформації, про які йшлося у 2000–2010 роках, не менш важливі у 2011–2018 роках. У такий спосіб автор подає сигнал тривоги, привертає увагу владних структур і громадськості до перманентного характеру російщення в Україні, його замаскованих форм у сучасних умовах.

Безперечно, актуальність книжки «Так! Я – Українець!» полягає і у тому, що її автор багато в чому по-новому підійшов до осмислення причин загострення інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України по мірі утвердження її самостійності, європейського та трансатлантичного вибору. Водночас він обґрунтовує необхідність підвищення ролі і відповідальності владних структур, політиків, депутатів, засобів масової інформації, усіх громадян у російсько-українській війні. Не менш цікавою є характеристика чинників, які, на думку автора, необхідно застосовувати у боротьбі за повернення у лоно України Автономної Республіки Крим і окупованих територій Донецької і Луганської областей.

Окремо варто відзначити україноцентризм авторської позиції, світоглядну та морально-духовну спрямованість книги. Парадигма україноцентризму для В. Лизанчука – це оцінка будь-яких подій і явищ з погляду інтересів України. В україноцентризмі органічно поєднуються переконання патріотизму та націоналізму, адже високий гуманістичний дух націоналізму випливає із справжнього патріотизму, щирий патріотизм живиться гуманістичним націоналізмом. Патріотизм і націоналізм – єдиний духовний, морально-психологічний стан людини будь-якої національності, якщо вона не заражена шовінізмом, фашизмом, нацизмом і новітнім російським станом – рашизмом. Ось чому професор Василь Лизанчук слушно наголошує: щоб кожне слово, кожне зображення в кіно і на телебаченні вбирали в себе і носили високі християнські, національні та загальнолюдські цінності, а саме журналістське мислення повинно бути передусім високоморальним. Лише за таких умов успішно буде здійснюва-

тися головне покликання журналіста – вдумливо, з чистими помислами, професійно працювати з інформацією, доносити її до людей, допомагати людям орієнтуватися у сучасному динамічному світі, в українському політико-ідеологічному, соціально-економічному, духовно-культурологічному, морально-психологічному житті, правдиво відтворювати його в інформаційному образі. Від журналістів багато залежить, наскільки цей образ світу і України не буде викривленим та спотвореним маніпулятивною пропагандою, наскільки він буде правдивим і привабливим.

Відродно й те, що книга базується на засадах антропологізму, гуманізму, на відстоюванні загальнолюдських і національних цінностей, на неприйнятті будь-якої зневаги чи зверхності до інших етносів, народів, націй. Автор переконаний, що іманентним правом кожної нації є розвиток своєї мови, культури, звичаїв, традицій, утвердження власної держави, її інтеграції у європейський та світовий цивілізаційний простір.

Впродовж майже 30 років з цікавістю ознайомлююся з публіцистичною і науковою творчістю Василя Лизанчука. З насолодою прочитав рукопис цієї книги. Одразу зазначу, що багато з тих статей, які подано у рукописі книжки «Так! Я – Українець!», читав у газетах «День», «Дзеркало тижня», «Слово Просвіти», «Українське Слово», «Літературній Україні», часописах «Дзвін», «Зоря вечорова», «Універсум», «Журналіст України». Щоразу його публікації наповнені важливими фактами, глибокими думками про суспільно-політичні ситуації, проблеми українського державотворення. Впадає у вічі насамперед прагнення автора бути об'єктивним дослідником, скрупульозним аналітиком, писати про складні речі просто і дохідливо. Кожне важливе і актуальне науково-публіцистичне положення підкріплюється посиланнями на авторитетні джерела.

Свою визначальну позицію автор книжки, професор В. В. Лизанчук висловив так: «Відстоюючи природне, гуманістичне право народжуватися українцями у незалежній державі, бути сумлінним господарем на своїй землі, розвивати українську мову, національну культуру і духовність, насолоджуватися рідними піснями, ми простягаємо руку дружби всім народам, які підтримують наше іманентне, благородне державотворче прагнення». Автор на кожній сторінці своєї книжки звертається до нас: якщо ти – Українець, то будь ним, працуй для України, щоб перед світом газдою, не слугою стати!

Ярослав Калакура,
*доктор історичних наук,
заслужений професор Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка, академік АН вищої школи України*

*Україно, ти моя молитва,
Ты моя розпука вікова...*

Василь Симоненко

Розділ І.

**Українська мова –
життя державного основа**

МОВА – ЦЕ СЕРЦЕВИННА ТОЧКА, В ЯКУ НАЙПЕРШЕ ЦІЛЯТЬ, АБИ ЗДІЙСНИТИ ВБИВСТВО УКРАЇНИ

Анатолій Погрібний

Відродження, становлення й утвердження національних культурно-духовних цінностей і норм, створених попередніми поколіннями, але вилучених, сфальшованих або замовчуваних протягом тривалого часу, відкривають шлях до гуманістичного свідомого українського державотворення. Найчистішим і єдиним живильним джерелом розвитку національної духовності, формування державницького мислення, громадянського патріотизму є рідна мова. Саме у мові нація закодує свою духовність, історію і всебічний багатовіковий досвід, здобутки культури і світоглядні ідеї, самотутність, неповторність.

Промосковські, прокомуністичні, проімперські ідеологи добре розуміють, що мова, впливаючи з непізнаних глибин людської природи є цементуючим ферментом нації. З утратою рідної мови люди втрачають психічну константу, моральні засади, зв'язок зі своїм родом, народом, нацією, не відчувають потреби у своїй державі. Щоб перетворити український народ у пасербів чужих народів, вороги протягом століть хитро і таємно, одверто і безоглядно, хижо і цинічно забороняли українську мову, зросійщували, полонізували, румунізували, мадяризували, навіть чехізували українців. Вдавалися до найрізноманітніших способів, щоб отруїти українську свідомість, скалічити українську ментальність, знищити Україну як державу, а українців як етнос. З цією метою фальшували етнонаціональну історію, розтоптували етнопсихологію, руйнували систему міжпоколінної передачі етнокультурної інформації.

Корені протигуманного антиукраїнського процесу, власне етно- і соціопсихологічної агресії сягають у далеке минуле, у часи так званого підписання Переяславської угоди між гетьманською Україною і Московським царством. Однак в особі московського царя гетьман Богдан Хмельницький знайшов не протектора і союзника в боротьбі за свободу України перед лицем загрози агресії з боку Речі Посполитої, Туреччини і Кримського ханства, а нового загарбника і поневолювача, який нехтував інтересами українського народу вже при укладенні Московською державою Віленського (1656) і Андрусівського (1667) договорів про перемир'я з Річчю Посполитою. Ці держави, як відомо, тоді поділили Україну по Дніпру.

З 1686 р., коли Руську, тобто українську церкву після довготривалої виснажливої боротьби підступно підпорядкували Московському

патріархатові, по суті, починається цензура, бо заборонялося видавати книжки без дозволу московських архієреїв.

Всупереч прагненням українського народу зберегти попередні «козацькі вольності» московський уряд розгортав політику російщення, ідеологічним виправданням якої була сфабрикована шовіністична теорія «єдиного народу». Мовляв, «великороси, малороси і білоруси – це росіяни», «українська мова – це наріччя єдиної для всіх східних слов'ян великоросійської мови». При цьому реалізувалася не менш зловісна мета – формування у росіян великодержавної, імперсько-месіанської психології, – маніпулюючи якою білі царі-батечки і червоні вожді-генсеки тримали в покорі мільйони завойованих народів.

Централізаційні заходи, спрямовані на винародовлювання українців, посилюються за Петра I, який жорстоко винищував козаків, селян не лише фізично – він відкрито розгорнув духовно-культурний геноцид. Перемога над шведами й українцями Московського царя під Полтавою на довгі віки вплинула на долю України. Варто наголосити, що у той час на картах Європи земля русинів-українців називалася Русь або Україна, рідше – Країна козаків. Московщина однозначно називалася Московією. І лише у 1721 р. після насильного поглинання Русі-України, бажаючи перебрати на себе престижну назву, Петро I зобов'язав усіх своїх послів у Європі провести широкомасштабну роз'яснювальну роботу, акцентувавши, що «во всех газетах печатают государство наше Московским... Извольте у себя сие перестеречь, чтобы печетали Российским».

Так традиційна для Європи Московія з волі загарбника Петра I стала Росією. Щоб постати перед світом прогресивним діячем, Петро I після Полтавської битви купував в Європі журналістів і наказував, аби висвітлювали діяльність Мазепи та історію України, з його, Петрового, погляду... І потім оте Петрове бачення проникло не лише в журналістику, літературу, мистецтво, а й стало основою науки, якщо її можна такою назвати.

Царський уряд вдавався до найрішучіших заходів, щоб остаточно зруйнувати українську духовність, затерти наше національне обличчя, вбити нашу мову, культуру, традиції. 5 жовтня 1720 р. Петро I видав жорстокий указ, який надовго загальмував розвиток української мови, освіти, літератури. У грамоті з приводу відкриття Харківського колегіуму в 1731 р. цариця Анна Іванівна вимагала, щоб навчання велось «на собственном российском языке». У 1734 р. вона видала секретну інструкцію «Про шлюби малоросів», у якій вказувалося князю О. Шаховському, щоб він усіляко сприяв змішаним шлюбом і у такий спосіб асиміляції українців. 17 квітня 1754 р. цариця Єлизавета звеліла Си-

нодові, щоб на вільні архієрейські місця призначали «великороссиян». Отже, росіянам було відкрито двері до вищих духовних посад в Україні, що полегшувало політику російщення. У 1759 р. Синод розпорядився вилучити зі шкіл українські букварі.

Тяжкою, трагічною добою для України виявилось царювання Катерини II. У секретній інструкції генерал-прокуророві О. Вяземському вона сформулювала шляхи і методи «обрусення», закликала старатися, «чтоб век и имя гетманов исчезло, не токмо б персона какая была произведена в оное достоинство». У 1765 р. Катерина II видала наказ про те, щоб навчання у Києво-Могилянській Академії велося російською мовою. Підступно знищивши Запорізьку Січ (1775), зліквідувавши Гетьманщину (1781), московські чиновники закрили українські школи, які існували при полках. З 1797 р. українців масово призивали до царської армії, у якій упродовж 25 років служби вони зазнавали нелюдської муштри, принижень, знущань; з них вибивали козацько-український дух, зросійщували.

«Недремный великороссийский глаз» спинився навіть на українських церквах. У 1800 р. імператор Павло I заборонив ставити церкви в українському стилі. У 1804 р. царський уряд запровадив нову систему світської освіти, яка базувалася на «єдинообразии» викладання в усій імперії, тобто російською мовою. Чимало українців зламалося під пресом російщення.

У 1810 р. Києво-Могилянську Академію перетворено у Духовну Академію. Замість розсадника вищої освіти для всіх станів українського суспільства Києво-Могилянську Академію перетворили в окрему духовну школу, яка мала спеціальне завдання служити твердиною російщення України. Задушливу атмосферу темного російського царства підсилював створений у 1826 р. третій відділ імператорської канцелярії – перша російська таємна поліція. З її активною допомогою активізували наступ на український «сепаратизм» після польського повстання 1830–1831 років. Для виховання української молоді в російському дусі у 1834 році у Києві засновано університет Святого Володимира. Щоб нічого не нагадувало українцям про колишню окремішність, у 1835 р. офіційно скасовано «малороссийское генерал-губернаторство». Українську мову і вимову переслідували у школах, церквах, карали навіть за те, що нею розмовляли на вулицях або співали українські пісні.

Царизм жорстоко придушував будь-які спроби українського національного відродження. У 1862 р. було закрито організовані патріотами недільні школи, де поряд з іншими предметами вивчали українську мову. А 8 липня 1863 р. з'явився сумної слави циркуляр міністра вну-

трішніх справ Валуєва, який продовжував стверджувати антинаукову, протиукраїнську тезу про те, «что никакого особенного малороссийского языка не было, нет и не может быть, что наречие их, употребляемое простонародием, есть тот же русский язык, только испорченный влиянием на него Польши...». Погром українства мав одну мету – зберегти політико-державну єдність імперії, якнайтісніше злучити український народ з російським на основі однієї культури – московської. 25 травня 1874 р. видано новий статут про початкові народні школи, у якому четвертим параграфом підтверджено положення статуту від 14 липня 1864 р. про те, що «в начальных народных школах обучение ведется на русском языке».

Однак темпи, глибина російщення України не задовільняли російський царизм. Щоб прискорити цю антихристиянську справу, у 1876 р. був прийнятий Емський указ протиукраїнського спрямування. «Особое совещание» у другій половині 1881 р. визнало за необхідне зберегти вимоги указу 1876 р., які забороняли не лише видавати книжки українською мовою, але й ввозити їх з-за кордону. У 1895 р. було заборонено друкувати будь-які книжки і збірники українською мовою для дитячого читання, «хотя бы по существу содержания они и представлялись благонамеренными». Жорстокості російщення українського люду не було меж.

Після певного послаблення етнопсихологічної війни з українством у зв'язку з революцією 1905–1907 років «обрусительный» тиск продовжувався. «Россия может быть великой, единой и неделимой только тогда, когда она будет спаяна одним цементом, цементом единого русского государственного языка», – такою була позиція російських шовіністів, які гуртувалися в Києві у «Клубе русских националистов». Царський уряд твердо стояв на позиції, що на всьому просторі імперії навчання має провадитися російською мовою, дух освіти, спосіб життя людей повинен бути російським.

Шовіністичну ідеологічну концепцію про «єдиний народ», «одну великоросійську мову» для східних слов'ян, «про неподільність землі російської», «зібраної» білою Москвою, сприйняла й червона Москва. Внаслідок жовтневого перевороту російський імперіалізм, московський завойовницький дух нікуди не зник, а навпаки, перефарбувавшись у кумачеві тони, – посилювався, ґрунтуючись на фальшивих комуністичних постулатах про інтернаціональну дружбу, зближення і злиття мов, культур, націй.

У складні 20-ті роки, щоб якимось зберегти єдність утримуваних раніше царською імперією земель, більшовицька партія на XII з'їзді

РКП(б) змушена була піти на деякі поступки національним меншинам. Особливо відзначалася хитрістю і підступністю політика щодо України. Після загарбання більшовицьким військом України Ленін, щоб якось утихомирити національно-патріотичну боротьбу за відродження української мови, культури, духовності, підготував резолюцію VIII Всесоюзної партійної конференції «Про Радянську владу на Україні», у якій, зокрема, ішлося, що «члени РКП на території України повинні на ділі проводити право трудящих вчитися і говорити в усіх радянських установах рідною мовою, всіляко протидіючи русифікаторським спробам відтіснити українську мову на другий план...».

Хитрий тактичний хід РКП(б) реалізувався в Україні у так званій українізації, хоча насправді це був процес деросійщення. Виникла парадоксальна ситуація: український народ у «власній державі», на власній землі отримав дозвіл з Москви розвивати свою мову, культуру і літературу... Червона Москва добре розуміла, що, зміцнивши російсько-більшовицьку імперію під назвою «СРСР», можна у будь-яку хвилину перервати, зупинити, знищити «дозволену українізацію». Так і сталося. Постановою ЦК ВКП(б) та РНК СРСР про хід хлібозаготівлі на Україні, Північному Кавказі та у Західних областях від 14 грудня 1932 р. припинено українізацію. Цю імперсько-шовіністичну постанову ЦК ВКП(б) і РНК СРСР продублювали 15 грудня 1932 р. Сталін і Молотов у телеграмі ЦК республіканських компартій, крайкомів і обкомів, головам Раднаркомів, край- та облвиконкомів, у якій вони вимагали терміново припинити «українізацію» не лише в Україні, але і в районах СРСР, де компактно проживали українці. Було зобов'язано партійне керівництво цих регіонів перевести всі українські газети, друк і видання на російську мову та до осені 1933 р. підготувати перехід шкіл на викладання російською мовою.

Почалося масове здійснення теорії колишнього секретаря ЦК КП(б) України Д. Лебеда про дві культури в Україні. Ця «теорія» була своєрідним продовженням твердження відомого П. Струве, що «капіталізм говорить і говоритиме по-російськи» і що перевага російської мови по великих містах України – процес незворотний. Д. Лебедь, виконуючи замовлення Москви, наполегливо наголошував: міська культура – пролетарсько-московська, сільська – українська. Майбутнє за пролетаріатом – авангардом світової революції, – тобто, за пролетарсько-московською міською культурою і мовою. Тому, мовляв, об'єктивно українська (сільська) культура проковтнеться російською (пролетарською) культурою. Комуністична партія повинна всю свою діяльність спрямувати на неминуче досягнення перемоги міської, пролетарсько-московської культури у всій більшовицькій імперії.

Розгорнувся підступний комуністичний наступ на українські природні етнопсихологічні засади. Російщення відбувалося всіма засобами, які мала тоталітарна система: негайно було припинено видання всіх словників, «переглянуто» словники та всю термінологію, вилучено низку українських підручників і наукових видань, уніфіковано українську термінологію з російською, «проведено перегляд» кадрів на мовному фронті й «вигнано з освітніх закладів буржуазно-націоналістичні елементи», «перероблено» український правопис і «забезпечено цілковитий розвиток української радянської культури на мовному фронті дійсно більшовицькими шляхами», які призвели до масового російщення України.

Слухняно виконуючи рішення РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Об обязательном изучении русского языка в школах национальных республик и областей», РНК УРСР і ЦК КП(б)У у цьому ж таки 1938 р. ухвалили свою постанову «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України». З цього часу розширилося згортання мережі шкіл не лише українських, але національних меншостей – їх переводили на російську мову викладання. На жаль, російська громадськість не стала на захист духовно-освітніх і культурних інтересів українців та народів інших, менш чисельних національностей. Чимало росіян, не усвідомивши загрози в тому числі і для своєї культури (агресивність щодо інших ніколи не була чеснотою культури), активно допомагали більшовицькій ідеологічній службі топтати, нівечити, знищувати національні надбання під гаслом розвінчування «буржуазно-націоналістичної теорії про самобутність розвитку українського народу, його мови, культури, історії, духовності», дискредитувати ідею і практику національного культурного будівництва і досягнень деросійщення.

Рішення партійних з'їздів і пленумів ЦК КППС, ЦК КП України у післявоєнний період систематично і наполегливо закликали «посиливати боротьбу з українським буржуазним націоналізмом», поглиблювати інтернаціональне виховання трудящих на основі теорії про зближення і злиття націй. Проголосивши у тезах ЦК КППС і Ради Міністрів СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в країні» (1958) й у законах Верховної Ради СРСР і Верховної Ради УРСР про зв'язок школи з життям, велику роль і важливість російської мови у будівництві комунізму, дозволивши батькам вирішувати, яку мову вивчати дитині (російську чи українську), в яку школу ходити (українську чи російську), ЦК КППС і РМ СРСР створили всі нові передумови на користь російської мови, узаконили поглиблення російщення. Під тиском політики КППС російська мова

ставала для багатьох другою, а потім і першою рідною мовою, збільшувалася кількість людей неросійських національностей, для яких рідною мовою є російська мова – так званого російськомовного населення, а в Україні тим часом різко зменшувалася кількість українських шкіл, профтехучилищ, технікумів, вишів з українською мовою викладання.

«Розвинутий соціалізм» створював усі матеріальні, політичні передумови для російщення. У жовтні 1978 р. ЦК КПРС і РМ СРСР видали таємну постанову «О мерах по дальнейшему совершенствованию изучения и преподавания русского языка в союзных республиках». А вже у листопаді Рада Міністрів УРСР ухвалює постанову «Про заходи по дальшому удосконаленню вивчення і викладання російської мови в загальноосвітній школі УРСР». Колегія Міністерства освіти УРСР, виконуючи постанови партії та уряду, накази Мінвузу СРСР, розробила заходи, внаслідок здійснення яких з другого півріччя 1980–1981 навчального року почалося вивчення російської мови у перших класах загальноосвітніх шкіл з українською мовою навчання, При цьому класи, академічні групи з метою поглиблення вивчення російської мови ділили на дві групи.

Згідно з рекомендаціями Всесоюзної науково-теоретичної конференції «Русский язык – язык дружбы и сотрудничества народов СССР», яка відбулася 22–24 травня 1979 р. у Ташкенті, було повсюдно розширено проведення російською мовою позакласних і позашкільних заходів – піонерських і комсомольських зборів, тематичних вечорів і вікторин, читацьких конференцій та обговорення російськомовних радіо- і телепередач, кінофільмів і спектаклів. Розгорнувся перехід на викладання російською мовою усіх предметів у школах, профтехучилищах, технікумах, вищих навчальних закладах.

Щоб пришвидшити оберти маховика російщення, ЦК КПРС і РМ СРСР прийняли у травні 1983 р. таємну постанову «О дополнительных мерах по улучшению изучения русского языка в общеобразовательных школах и других учебных заведениях республик». Відповідну постанову, зрозуміло, ухвалили ЦК КП України і РМ УРСР. Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР у своїх листах ректорам вишів вимагало «ежегодно устанавлювать перечень специальных дисциплин, которые целесообразно преподавать на русском языке», систематично інформувати про заходи щодо виконання названих вище постанов партії та уряду, наказів Мінвузу СРСР і Мінвузу УРСР. А з вищих навчальних закладів України у Міністерство зліталися доповідні з «перечнем специальных дисциплин», які, зважаючи на примусову «целесообразность», уже перевели на викладання російською мовою.

Витворені московсько-комуністичною системою «общечеловеки» (небувалий в історії людства феномен), рідною мовою яких, безумовно, ставала російська, нині найбільш войовничо, агресивно виступають проти відродження й утвердження української національної свідомості, що об'єднує народ як у науково-культурному житті, так і в суспільно-політичному, спрямовує його на державотворчу діяльність.

Об'єктивна реальність така, що сили старого комуністичного режиму, імперські пропагандивні потуги зберегли у своїх руках і навіть примножили в Україні густу мережу засобів масової інформації і досить-таки успішно провадять психологічну війну проти українства, – проти нашої незалежності, держави, української армії і флоту, проти стабілізації економіки, нашої мови і культури – духовних первнів існування української нації. Продовжують насаджувати міфічні версії про «одну колицу трьох братніх слов'янських народів», «єдиний життєдайний корінь», «загальноросійську мову», «малоросійську гілку Великої Росії», втовкмачують ідеї московського неославізму, необхідності українсько-російської двомовності.

Щоб якось «обґрунтувати реальність, яка історично склалася» (ніби й не було тотального російщення України?!), надати своїй позиції «науково-правового» розуміння, захисники двомовності посилаються на досвід таких демократичних країн, як Швейцарія, Бельгія, Фінляндія, Канада, штучно переносять їхні ситуації на складну українську дійсність. При цьому замовчують стан справ, наприклад, в Ірландії, у Конституції якої записано, що «ірландська мова як національна мова є першою офіційною мовою. Англійська мова визнається як друга офіційна мова». «Однак кожний, хто побуває у Дубліні, то почує лише англійську мову, – стверджує жителька Великобританії Ольга Керзюк, – Мова парламенту також англійська, хоч у школах вивчають ірландську мову як обов'язковий предмет».

Партійне життя також плине в руслі англійської мови, бо владна верства не має волі до впровадження постулатів Конституції в життя, а звичайні громадяни – після століть колоніального панування – не поспішають повертатися до національних джерел і користуються другою офіційною мовою, тобто англійською. Чи не такого статусу, який має ірландська мова в Ірландії, бажають «захисники прав людини» українській мові в Україні?! Адже й так в Україні після століть російщення панує російська мова. Отже, захищати треба українську мову, створюючи всі умови для її розвитку і державного функціонування. Російській мові нічого не загрожує в Україні, тим паче, що в Росії вона є і державною, і офіційною. І ніхто не збирається надавати статус

офіційної українській мові в Росії, де проживає не менше українців, ніж росіян в Україні.

Особливої гостроти набуло мовне питання в Україні після інавгураційної промови Президента України Леоніда Кучми 19 липня 1994 р., який заявив, що ближчим часом має намір запропонувати зміни до чинного законодавства з метою надання російській мові офіційного статусу. Цю думку Леоніда Кучми підтримала Президія ЦК Компартії України, яка у своїй заяві по-більшовицькому безапеляційно стверджує, що намір Президента надати російській мові офіційного статусу при збереженні державного статусу української мови зі схваленням зустрінутий більшістю громадян України.

Посилання комуністів на міфічну «більшість» нагадує запевнення російських шовіністів у Державній Думі, що «українські селяни не приймають нинішніх українських книжок і як швидше хочуть спекатися своєї української мови та набратися панської», тобто російської, бо, мовляв, «українська мова до науки не здатна». Полемізуючи з авторами цих і подібних антиукраїнських постулатів та звертаючись до читачів, М. Грушевський закликав «горнутися до свого українського, заохочувати до нього, розширювати його всякими способами. Бо інакше як на своїй народній українській основі не стане наш народ просвіченим, не вийде з теперішньої темноти, злиднів і пониження».

В Українській державі і тепер повнокровно працює понад 3 тисячі російськомовних шкіл, у яких навчається майже половина дітей. Кожен росіянин має гарантовану можливість зберігати і розвивати свою мову, культуру, літературу, освіту, науку. Створюються в Україні всі умови для відродження і розвитку інших національних груп. На жаль, українці в Росії позбавлені подібних умов. Їх намагання мати свої школи, видання, культурно-освітні установи трактуються як «буржуазний націоналізм», «измена русскому Отечеству», «мазепинство», «петлюрівщина», «бандерівщина» і т. п.

Речники активно-агресивної частини так званого «русскоязычного населення» (відомий політолог В. Малинкович безугаву «обґрунтовує» необхідність надання російській мові офіційного статусу) ігнорують історичною правдою, вміло використовують у своїх проімперських інтересах цілеспрямовану zdeформованість мовної ситуації в Україні, яка полягає в тому, що мова корінної етнічної більшості країни, яка «має невід'ємне право бути основним комунікативним, інформативним і культуротворчим засобом на всіх теренах держави» (Л. Масенко), фактично, на більшій частині території зведена до того стану, в якому в інших країнах перебувають мови національних меншин. Місце ж укра-

їнської мови посіла російська, яка за нормальних умов національного розвитку повинна би на території України задовольнятися статусом мови національної меншини. Використовуючи ту обставину, що в демократичній системі права національних меншин мають бути захищені, борці («легіони браконьєрів, безбатченків, бездуховних жорстоких циніків, у чиїх навіть генах не лишилося почуття совісті, моральних самообмежень, розуміння елементарного людського обов'язку») (Олесь Гончар) за привілейоване становище російської мови в Україні при кожній практичній спробі розширити сферу впливу мови національної більшості починають волати про переслідування російської мови і порушення прав людини. Насправді ж не припиняється російська лінгвістична агресія.

Надання в Україні російській мові статусу офіційної (на практиці другої державної, бо поняття «офіційна мова» і «державна мова» тотожні) означатиме звуження функцій української мови, заміну її у багатьох сферах суспільного життя російською. Це буде повернення до тотального російщення, нове нищення української мови. Знову наших дітей і внуків будуть записувати до російських шкіл, у Верховній Раді домінуватиме російська мова, в українському війську пануватимуть російські команди, російськомовними стануть наукові журнали, а «Останкино» знову називатиме Україну московським хутором.

Дуже актуальною і нині є думка М. Грушевського, що «всі народи, які дійшли до добробуту, освіти, доброго ладу, дійшли тільки завдяки тому, що мали просвіту на своїй рідній мові». Тотальний геноцид, етноцид і лінгвоцид, які пережив український народ, не знищили до кінця генетичної глибини добродійності, волелюбності, висотності національного духу. «Ми не хочемо довше зносити панування чужинців, не хочемо більше зневаги на своїй землі», – одухотворено звучать нині слова Миколи Міхновського.

Відстоюючи природне, гуманістичне право народжуватися українцями у незалежній державі, бути господарем на своїй землі, розвивати українську мову, національну культуру і духовність, насолоджуватися рідними піснями, ми простягаємо руку дружби всім народам, які підтримують наше іманентне, благородне державотворче прагнення. Молимо Бога, щоб перемогла велика історична справедливість, щоб стоголосо на державному і міжнародному рівнях звучало вільне українське слово, щоб Україна зайняла гідне для неї місце серед народів світової цивілізації, щоб ожила її добра слава, і світ ясний, невечірній тихо засіяв...

1994 р.

ЗНАК ПОЛІТИЧНОЇ УКРАЇНСЬКОСТІ

Повноцінною Українська держава може бути тоді, коли синтезує у собі національно-культурні й політичні якості та компоненти. Зв'язок між націотворенням і державотворенням у Західній Європі був двобічний – один процес стимулював інший. Розчленування єдиного у своїй багатогранності процесу українського державотворення на окремі складові (спочатку, мовляв, розв'яжемо економічні проблеми, а потім візьмемося за культурологічні), або вилучення українського етнічного компонента з громадянського суспільства, залишивши тільки політичний, чи ігнорування проблем функціонування української мови в Україні варто розглядати як підривання національної безпеки.

З огляду на те, що мова є своєрідним синтезом усього національно-державницького, фокусом його бачення, то мовне питання виходить за безпосередньо лінгвістичні межі й набуває гострого політичного, соціального, ідеологічного характеру. Адже мова формує націю, нація будує державу, держава береже мову, бо мова – це генетичний код нації, константа державної самодостатності, самобутності, самоцінності, неповторності. Мова – це матеріалізована свідомість, яка є основою формування, утвердження морально-психологічного явища україноцентризму.

У державотворчому процесі мова виконує низку функцій: серед них – дві найголовніші. Всередині країни мова інтегрує, об'єднує, консолідує етнос, народ у єдиний національно-духовний організм. Роль зовнішньої функції мови полягає у виокремленні держави з-поміж інших країн, в утвердженні нації і держави серед багатомовної спільноти (Л. Масенко). Це – об'єктивний, природний процес. Навмисне порушення його, підступне зазіхання на нього, агресивно-зловісне припинення функціонування будь-якої мови інакше не можна охарактеризувати, оцінити як злочин проти народу – носія цієї мови і людства загалом.

Найжорстокіший, найнебезпечніший слід у психіці, моралі, вчинках, діях мільйонів українців залишили московсько-царські і московсько-комуністичні асимілятори. Расизм Московщини щодо України є найдавнішим, наймасштабнішим, найпідступнішим. Євген Маланюк слушно наголошував, що терористично-поліційна машина тоталітарної держави підступно, брутально підганяла національні організми під етнічний рівень московської маси, маючи на меті витворити єдино-неділимий нарід – рускій, російський чи советський.

Нині маємо кілька поколінь російськомовних українців, які вивчають українську мову як іноземну, російська стала для них побутовою. Від матері до дитини в багатьох сім'ях уже не передаються у спадок українські мова, пісня. Відбувається те, що наш відомий письменник Валерій Шевчук назвав «підсвідомим колаборанством», тобто, коли своя мова, культура вже не сприймається навіть у найвищих її проявах. Як наслідок, ми часто дивимося на світ чужими очима: російськими, американськими, польськими, ще якимись.

Проблема українського малоросійства нині є однією з найважливіших проблем, пов'язаних з реалізацією національної ідеї побудови держави, головним змістом якої є соціальна справедливість, зростання добробуту людей на засадах розвитку самодостатньої економіки, національної освіти, культури, духовності, мови. Національна ідея не може торжествувати там, де нема соціальної правди. І, навпаки, права трудящої людини не можуть бути реалізовані за межами національної свободи, національного самоутвердження. У цьому складному процесі мова є передумовою і наслідком національного державотворення. Розчинення нації в ядрі іншої нації, знищення її розпочинається саме з мовної асиміляції. Початок відродження, становлення нації теж розпочинається з відродження її мови. Мовна свідомість народу – це і ознака його зрілості й національної самовизначеності, відчуття належності до певної етнічної спільноти.

Національний нігілізм, малоросійська психологія, зневажливе ставлення до української мови найбільше даються взнаки на найвищому державному рівні, в олігархічному середовищі. Адже нині в законодавчій і виконавчій владі переважно перебувають другий і третій ешелони колишньої комуністично-советської номенклатури, у якої насправді немає українського державницького мислення, немає досвіду самостійного управління складними процесами суспільно-економічного розвитку. Багато з цих керівників не вчиться працювати по-новому, а сліпо копіює колишні зразки управління, яке характеризується відірваністю влади від інтересів народу, ігноруванням вимог національно-демократичних сил, незацікавленістю у політико-економічних реформах, корупцією, прагненням задовольнити насамперед власні споживацькі забаганки, низьким рівнем морально-духовних засад, що є однією з важливих причин нинішньої соціально-економічної і політико-ідеологічної кризи, зубожіння народу.

Антидержавники найбільше бояться національно свідомого українства і прагнуть зробити все, аби не допустити розвитку національної освіти і національного виховання, функціонування української мови,

виховання у патріотичному дусі молоді. Академік Іван Дзюба привертає увагу до нового явища: традиційно зневажливе ставлення до української мови як до сільської змінилося ставленням до неї як до знака політичної українськості.

На неї переносять усі негаразди, викликані жажливим економічним становищем. Українська мова, на жаль, грає роль подразника для невдоволених мас. Натомість російська мова стає знаком соціального протесту проти безладу у країні і зубожіння народу. Такі хитрі зміщення відбулися не стихійно, у тому простежується цілеспрямована свідомо політика новітніх зросійщувачів, які будь-що намагаються повернути Україну в лоно Росії.

Свого часу відомий політик П. Мілюков говорив: «Чим довше в Україні пануватиме безладдя, тим легше буде її знову прилучити до Росії». Часи змінилися, але незмінними залишилися прагнення великодержавників, україножерів. Чим менше української мови, тим менше самої України, тим глибше поглинання України Росією. Нинішній розгартяш російськомовного реваншизму щільно пов'язаний з несамовитими намаганнями комуністів, соціалістів (звичайних і «прогресивних») та їхніх промосковських підспівувачів реанімувати російсько-комуністичну імперію з однією мовою, культурою, духовністю, зрозуміло, – російською. Тому такий brutальний наступ на українську мову як один із основних елементів, що цементують націю і державу, наповнюють добротворчою енергією. Не варто забувати, що всі кризи – економічна, політична, соціальна, ідеологічна є продовженням кризи національної.

Одержавлення української мови зовсім не передбачає приставання з ножем до горла росіян чи російськомовних. Говоріть собі у приватному мовокористуванні та на рівні національних груп і громад якою бажаєте мовою, але дотримуйтеся закону про державність української мови на державній службі та в загальногромадському мовокористуванні. Повністю погоджуюся з думкою кандидата філософських наук Ігоря Лосєва, що «жалюгідне становище української мови та культури в Українській державі має бути проблемою і болем не лише етнічних українців, а й кожного, хто вважає себе патріотом України. Бо українська мова і культура – не лише мова і культура етнічних українців, а й наш спільний гімн, герб і прапор, наш знак у світі».

Як дбати про титульну націю, державні структури України можна також повчитися, наприклад, у демократичної Франції. 4 серпня 1994 року Національні збори і Сенат Франції прийняли закон № 94–95, який підписали президент, прем'єр-міністр і всі міністри країни. У ньому держава, створена одним з авангардних етносів сучасності, нагадує знову

і знову: «Французька мова як державна мова, згідно з Конституцією, є важливою складовою частиною самобутності і національного надбання Франції... Знання французької мови і двох інших входить до основної мети навчання». За порушення цього закону накладається штраф у сумі 9 000 американських доларів або шість місяців ув'язнення. Ось як має утверджувати національну самобутність, національну освіту, державну мову народ у добу суспільних інтеграцій, «спільних просторів», спільних ринків, глобалізаційних процесів тощо, якщо він вважає себе цивілізованим.

Французи нагадують давню, але невмирущу, націєтворчу істину: щоб з нацією рахувалися інші, їй потрібна розвинута національна самоповага. Приклад української національної самоповаги, національної гідності, шани до української мови, культури, духовності повинна показувати керівна еліта. Насамперед – Президент, його оточення, Кабінет міністрів, депутати Верховної Ради України, керівники усіх рівнів і сфер.

Щоб вижити, міцно стати на ноги, досягнути благополуччя, українцям за будь-яких обставин треба неодмінно вирватися з морально-психологічного рабства чужих думок, звичаїв, традицій, облудної комуністичної химери, утверджувати українську мову, національну свідомість, а не «особливу форму російської свідомості». Ми не хочемо, щоб росіяни, євреї, вірмени, поляки, угорці, румуни, болгари, греки, представники інших націй, які живуть на гостинній українській землі, асимілювалися, перетворювалися на українців. Українська держава створює їм належні умови для збереження своєї мови, культури, духовності. Логічно, що вони покликані всебічно сприяти розвитку і утвердженню української мови в усіх державних і суспільних клітинах.

Йдеться не про будівництво «китайської стіни» між Україною та Росією, приниження чи ігнорування російської мови і культури, мов інших національних меншин в Україні, а про відродження і піднесення понищених, поруйнованих, упосліджених української мови, культури, духовності. Мовиться про забезпечення кожному українцеві природного права повернутися до національного джерела, до національного буття. «Не можна бути політично й економічно незалежною державою, не будучи незалежною духовно і культурно, не маючи еліти, яка міцно стоїть на рідному культурному ґрунті», – наголосив філософ Ігор Лосєв.

Виступаючи на III Всесвітньому форумі українців, Президент України Л.Д. Кучма сказав: «Мені хотілося б бачити національну ідею України зорієнтованою і спрямованою на побудову вільної демократичної держави, яка чітко усвідомлює і вмє відстоювати національні інтер-

еси, гарантувати своїм громадянам усі права і свободи. Ця ідея стане реальністю лише тоді, коли ми будемо ставити понад усе Україну, її інтереси. Серед завдань, які лежать у площині практичної реалізації цієї ідеї, я виокремлюю всебічний розвиток і функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя, на всій території України... В Українській державі повинна і буде панувати українська мова. У цьому ні в кого не має бути сумнівів».

Таку заяву Президента можна лише вітати. І дуже важливо, щоб Л. Д. Кучма, його оточення, усі працівники Кабінету міністрів і його відомств, депутати Верховної Ради України, чиновники усіх рівнів від слів перейшли до діла: день-у-день неодмінно в усіх життєвих ситуаціях послуговувалися державною українською мовою, показували приклад національної самоповаги, національної гідності, високої моралі і духовності, тобто українськості. У такий спосіб вони створюватимуть для пересічних громадян України морально-психологічні мотиваційні засади використання української мови в усіх сферах побутового, культурно-мистецького, економічного, суспільно-політичного, державного життя.

Ці дуже важливі мотиваційні основи опанування і використання української мови досліджує старший викладач Військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка Володимир Апанасенко.

Потрібно зазначити, що вже зі середини минулого століття вчені психологи Е. Десі, М. Ліппер, Г. Харлоу, Р. де Чармс, М. Чіксентміхалі розрізняють поняття внутрішньої та зовнішньої мотивації людської діяльності. Зовнішньою мотивацією називають детермінацію поведінки фізіологічними потребами і стимуляцією середовища, внутрішню – зумовленість поведінки чинниками, безпосередньо не пов'язаними із впливом середовища та фізіологічними потребами організму. Внутрішньо мотивована діяльність відбувається власне задля неї і не може бути лише засобом досягнення зовнішньої цілі.

Коли людина отримує задоволення безпосередньо від самого процесу діяльності, тобто спілкування українською мовою, то мотив, що її спонукає користуватися українською мовою, можна вважати внутрішнім. Коли ж діяльність, тобто використання української мови спонукається прагненням продемонструвати, зберегти або здобути владу, просунути-ся по службових сходах, набути певного статусу у суспільстві (тобто соціальними мотивами), то таке використання української мови є зовнішньо мотивованим.

Зазвичай, кожна діяльність спонукається комплексом поєднання зовнішніх і внутрішніх мотивів. В одних ситуаціях переважно діють внутрішні мотиви, в інших – зовнішні. Важливим показником внутрішньої мотивації спілкування українською мовою, піднесення її престижності, турботи про її розвиток і утвердження є відчуття національної гідності та громадянської відповідальності людини, особистої причетності до розв’язання проблем з розширенням її функціонування, природної потреби у своїй національній державі.

Функціонування української мови в Україні нині ґрунтується на внутрішніх і зовнішніх мотиваціях. Отже, найголовнішим завданням є створення умов для перетворення, переростання зовнішніх морально-психологічних мотивів використання української мови у внутрішні. Однак на цьому шляху великі перепони – не лише підсвідомий, але й свідомий, цілеспрямований спротив утвердженню української мови в Україні як державної. Зовнішнє і внутрішнє несприйняття української мови насаджувалося, формувалося впродовж останніх трьох століть. Тому абсолютна більшість представників соціальної верхівки в Україні виховувалася майже виключно на російських культурних зразках.

Кандидат філософських наук Ігор Лосєв зазначив: навіть якщо наш елітарій і розмовляє українською в офіційній обстановці, він практично ніколи не процитує українських класиків, бо їх не знає, але легко й невимушено згадує Пушкіна, Салтикова-Щедріна, Толстого. Коли в Росії на честь 200-річчя від дня народження О. Пушкіна вся країна з екрана цитувала пушкінські рядки, то в цьому могла б узяти участь переважна частина нашої еліти і, можливо, де в чому навіть випередила б росіян. Проте якби щось аналогічне відбувалося в Україні на честь Шевченка, Франка, Лесі Українки, то результати були б для еліти України та й для нас усіх (бо вони ж наша еліта!) жалюгідні й ганебні. «Наш елітарій існує у просторі російської культури, мислить її образами і поняттями, українське для нього, у кращому разі, етнографічний антураж, місцева оригінальність. Але то ще не найгірші представники еліти України, чимало є таких, що й на такому рівні не сприймають українське, і навіть якщо ставляться до нього без яскраво вираженої ворожості, то воно для них – «*Terra incognita*», – акцентував Ігор Лосєв.

Ситуація досить складна. Щоб міцно стати на український культурний і духовний ґрунт, то, безперечно, спочатку потрібно подолати нав’язане психологічне несприйняття української мови, культури, духовності, збагнути, зрозуміти, що українці мають природне право на українськомовні ЗМІ, на свою українську Україну. Наступні кроки – це всебічна, цілеспрямована інтелектуальна праця, політико-ідеологічне,

морально-психологічне забезпечення переходу, переростання зовнішніх мотивів функціонування української мови у внутрішні, змістом і структурою яких є національна сутність світогляду людини.

Цілеспрямованість, насиченість процесу національного самоствердження та відчуття своїх можливостей як показника внутрішнього мотиваційного обумовлення опанування українською мовою і її постійне використання значною мірою залежить від політичної волі керівництва України. Уявімо собі, що Президент видав указ: працювати в адміністраціях усіх рівнів можуть тільки ті службовці, які знають і послуговуються державною мовою. Більшого не треба. Цей зовнішній (соціальний) стимул для опанування української мови поступово набуватиме позитивних емоційних рис внутрішньої мотивації.

На жаль, Президент України сам часто-густо порушує 10-ту статтю Конституції, створює прецедент ігнорування української мови. Багато наших чиновників, журналістів свого часу закінчили українські школи, але сьогодні спілкуються чужою мовою, бо державної від них просто не вимагають. Є й такі (і не мало), і серед них також журналісти, які хочуть зробити «хохлам больше», але за це вони не несуть ніякої відповідальності. Тілом і матеріальними інтересами вони перебувають в Україні, а душею, розумом і духовними інтересами – в Росії. Чому ж їм потурає Президент України?

Зокрема, П. Мельничук наголошує, що «у нашій улюбленій футбольній команді київському „Динамо” ніхто не розмовляє українською, хоча там майже всі українці. Не чуємо її і від Г. Суркіса, хоча він знає державну. То чому б не попросити п. Суркіса зайнятися опануванням української зі своїми підопічними. Якщо він – патріот України, то це цілком можливо».

Уявімо собі ще й таке: голова Верховної Ради І. Плющ оголошує: хто не опанував державної мови – віднині користуйтеся послугами перекладача (своїм коштом), вкладаючись у свій відведений час. І всі перейдуть на державну. Згодом цей зовнішній (спонукальний) мотив перейде у звичку, внутрішню потребу спілкуватися українською мовою.

У Німеччині не дозволяють в'їзд німців із інших країн, якщо не володіють німецькою. В Ізраїлі нове життя починають з вивчення івриту. В Україні – навпаки, ігнорують українську мову, надають перевагу іноземній.

Психологи Е. Десі і Р. де Чармс, розглядаючи основні етапи перебігу самої мотивації, мотиваційне обумовлення та мотиваційне опосередкування, дають підставу нам стверджувати, що на сьогоднішньому рівні розвитку українського мовлення більшої уваги потребує саме

мотиваційне опосередкування. «Найбільш високими мають бути вимоги до якості викладання навчальних дисциплін у школі на всіх рівнях, до якості мовлення усіх засобів масової інформації. ...Для створення найширшої мотиваційної сфери, щоб з більшою ймовірністю зачепити струни душі громадянина, треба сприяти залученню до практичного мовлення всіх верств населення засобами літературно-художньої та музичної творчості українською мовою, поширення найпопулярніших телепередач українською мовою – телевізійних інтерактивних ігор, вікторин, гумористичних, загальноосвітніх, розважальних передач; не зосереджуватись на критиці недоліків, але розвиваючи природну цікавість та невимушеність пересічної людини», – радить В. Апанасенко.

Зрозуміло, що опанувати українську мову літнім росіянам і зросійщеним пересічним громадянам України дещо важко. Але не про них мовиться. Йдеться, насамперед, про управлінців усіх рівнів з вищою освітою, про те, щоб створити позитивні мотиваційні умови дітям, молоді для вивчення української мови.

Одним із яскравих прикладів, який поєднував зовнішні і внутрішні мотиви опанування української мови є перший Міжнародний дитячий конкурс знавців української мови. У цьому конкурсі, який тривав з жовтня 2000 року по травень 2001-го, взяли участь 200 тисяч дітей з понад 12 тисяч шкіл України. Фіналістами третього, останнього, етапу стали близько 700 школярів, з яких перші місця вибороли 105. Саме їх було урочисто пошановано 9 березня 2001 р. у Київському міському Будинку вчителя і 24 травня 2001 р. у Національній філармонії за участі Президента України.

Конкурс набув виняткового розголосу і в Україні, і далеко за її межами, всюди, де живуть українці. Мабуть, немає української газети, яка б не писала про нього як про унікальну і наймасовішу акцію, проведену громадською організацією за всі десять років відновленої незалежності України. Національна радіокомпанія України фактично стала її спів-організатором, розповідаючи у своїх програмах про всі етапи конкурсу.

«Багато менших від нас народів у світі зберегли і розвивають свої рідні мови, а у нас п'ятдесятимільйонний український народ у більшості говорить накиненою нам чужою мовою. Це не звучить природно. Це звучить так, якби пси м'явкали...». Ця фраза з промови Петра Яцика, канадського бізнесмена і головного спонсора конкурсу, в Національній філармонії 24 травня 2001 р. відразу облетіла всю Україну, адже урочистості транслювалися в прямому ефірі Національною радіокомпанією України, а саме свято висвітлювали всі телекомпанії України і преса. І в цій фразі є своя жорстка правда, адже російщення в Україні сьогодні,

вже за нашої незалежності, набуло небачених за масштабами розмірів. «І якщо ми – свідомі українці, то мусимо щось робити, в міру своїх сил і можливостей. Хтось може просто говорити українською мовою на Хрещатику, хтось – бути інформаційним спонсором конкурсу, а хтось – вкладати гроші в нього, як це зробили понад сто жертводавців з США, Канади, Австралії й України», – наголосила Світлана Короненко.

У дні роботи Третього Всесвітнього форуму українців завершив свою роботу останній етап конкурсу. У Міністерстві освіти і науки України відбулася зустріч з керівниками українських громад Башкортостану, Росії, Польщі, Білорусі, Литви, яким було передано від Ліги українських меценатів спеціальні нагороди та бібліотечки книжок, аби вдома в урочистій обстановці вручили їх конкурсантам.

У День української писемності та мови – 9 листопада 2001 р. у Черкасах урочисто відкрито II Міжнародний дитячий конкурс з української мови, який проводять Міністерство освіти і науки України спільно з Лігою українських меценатів, Освітньою фундацією Петра Яцика зі залученням центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також громадськості на підтримку ініціативи Петра Яцика. Конкурс сприятиме утвердженню державного статусу української мови, піднесенню її престижу серед учнівської та студентської молоді, вихованню шанобливого ставлення до культури і традицій українського народу.

Відомо: щоб дитина успадкувала національно-духовні якості свого народу, його ментальність, її треба виховувати саме рідною мовою. Не можна виховати повноцінного поляка англійською мовою, так само і духовно багатого українського патріота мовою російською. Рідна мова формує тих, хто нею говорить, накидає їм певні погляди на світ, на взаємини між людьми, що вироблені нацією за довгий шлях її формування. У мові сконцентрований спільний світогляд народу, набутий досвідом багатьох поколінь. «Мова не є сутністю поза людиною, – вона є сутністю в людині», – слушно наголосила Маргарита Жуйкова. Людська спільнота і мова цієї спільноти перебувають у сфері постійних взаємних впливів. Самостійна, вільна особа, її громадянський, державницький дух, всебічний моральний розвиток можливий лише в національно-культурному і високодуховному середовищі, за межами насильства, зневаги, асиміляції. Воля реалізується у Духові, а Дух – у національному Слові, яке покликане служити насамперед порозумінню, злагоді, об'єднанню, інтеграції української людності, будівництву та утвердженню суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правої Української держави на засадах домінуючої української культури.

2001 р.

ДУХОВНИЙ ОРЕОЛ КРАЇНИ

Феномен невмирущості нації завжди міститься в інформаційному феномені збереження, незнищенності, розвитку мови у найширшому її значенні для суспільного розвитку. Саме з таких позицій варто оцінювати агресивну інформаційну атаку на українські національні засади. Антиукраїнські сили добре усвідомлюють живодайну потугу національного гуманітарного та інформаційного середовища для розвитку держави. Не будучи господарем власного інформаційного простору, реально не зробивши українську мову державною, перебуваючи у ворожій інформаційній блокаді, Україні важко реалізовувати свою державотворчу національну ідею, з'єднувати поняття етнічного і політичного українця в одне поле, йти своїм шляхом розвитку, акумулюючи та використовуючи вітчизняний і світовий досвід.

Може, декому здається парадоксальним, але насправді реалізується проект зросійщення України, спланований ще у 60-х рр. XIX ст. після впровадження Валуєвського циркуляра. Тоді флігель-ад'ютант Олександра II барон Корф представив імператорові програму протидії впливові українофілів у Малоросії шляхом «наводнення края до чрезвычайности дешевыми русскими книгами». Корф наголошував, що коли б уряд зробив ці книжки дешевшими, ніж відповідні малоросійські, то навіть не було б потреби в адміністративних заборонах. У перспективі, зазначав Корф, це «лишило б малороссийскую литературу шансов сколько-нибудь существенно расширить круг читателей». Олександр II виокремив ці міркування Корфа і написав: «Дельно. Мысль весьма хорошая. Сообразить, как ее исполнить».

«Уторопали» і уже досить тривалий час успішно виконують. Наслідки жорстокої шовіністичної московсько-комуністичної руйнації національних, соціально-генетичних структур українського народу, його еліти, їх підпорядкування чужій, російській системі функціонування гостро відчуваємо тепер у всіх сферах державотворення. Під цілеспрямованим безперервним інформаційним «обстрілом» перебувають українська мова, культура, духовність. Зовнішні та внутрішні вороги Української держави намагаються не допустити повної деколонізації психології кожного українця. З цією метою відбувається тотальна зовнішня (з Росії) і внутрішня (із середини України) московська інформаційна агресія в Україну, яка координується з одного антиукраїнського центру. «Треба нам нарешті усвідомити: російщення України – всупереч усім нашим гімнам Україні та українській мові й усім ритуалам

на їхню честь – не лише триває, а й сягає такої глибини, що загрожує самому існуванню української нації як рівноцінної нації серед націй світу. Звичайно, якась держава під назвою «Україна» існуватиме. Але це не буде держава українського народу, – наголосив Іван Дзюба. – Без української мови й культури, як і без вирішення соціальних проблем, це буде просто адміністративно-територіальне утворення, де провінційна номенклатура вирішила підвищити свій статус до рівня державності, щоб самостійно експлуатувати свій народ».

«З державною мовою в Україні людина ховається, наче злодій». Цю цитату з листа навів академік Іван Дзюба під час парламентських слухань «Про функціонування української мови в Україні», які відбулися 12 березня 2003 р. На перший погляд, ці слова можуть здатися абсурдом. Однак це не абсурд, а гірка реальність. Те, що на дванадцятому році незалежності України з парламентської трибуни звучали численні приклади утисків української мови, не додає нам ані поваги у світі, ані віри в себе. Євреї, створивши державу, оживили мертвий іврит. Українці, навпаки, поки що живцем ховають українську мову. Основними чинниками такої трагічної ситуації є декількасотрічна звичка спілкування російською, яку насильно нав'язали українцям московські асимілятори, нинішня жорстока стихія ринку, гуманітарно-політичний тиск «братньої» Росії та режим найбільшого сприяння російцям в Україні з боку її можновладців. Посилення реінтеграції України в російський політичний, економічний, гуманітарний простір («повзучий Переяслав») та поглиблення залежності «наших керманів» від Москви з її рішучими діями проти деросійщення пострадянського простору не дають підстави сподіватися на суттєву зміну в українській мовній політиці. «Загрозу деросійщення, яку дехто називає «насилницькою українізацією», навіть мешканці зросійщених східно- і південноукраїнських мегаполісів сприймають як гіпотетичну, – зазначив Олег Медведєв. – Та й то, ймовірно, через те, що політичні спекулянти періодично лякають їх українською мовою, ставлячи питання руба: ви чого хочете, щоб російська була державною, чи щоб вам бандерівці язика повиривали?».

Виступаючи на XVII з'їзді СДПУ(о), лідер цієї партії (й за сумісництвом – голова президентської адміністрації) Віктор Медведчук добре поставленим голосом заявив: «Має бути закріплений правовий статус російської мови, оскільки вона є рідною або одною з двох рідних для більшості громадян України». СДПУ(о) й надалі лобюватиме нове законодавство про мови й національні меншини «на основі Європейської хартії регіональних мов і мов національних меншин». Ці слова було розтиражовано на всю Україну наближеним до СДПУ(о) телеканалом

«Інтер» і їх почули сотні тисяч (чи й мільйони) людей. Але поглянемо уважніше, наскільки вони, ці слова, є коректними й добросовісними.

Відомо, що чинне законодавство України про національні меншини цілком демократичне (це багато разів визнано міжнародними експертами), а Європейську хартію ухвалювали як суто модельний документ, що має небагато спільного з реальною українською ситуацією (і не лише українською – недарма упродовж десяти років цю Хартію ратифікували лише 17 членів Ради Європи із 44). Для чесних людей очевидно – захисту в Україні потребує насамперед українська мова, а не російська. До того ж правовий статус російської мови вже закріплено статтею 10 Конституції: як мові найбільшій національній меншини їй гарантовано вільний розвиток, використання й захист. Мабуть, про це відомо високофаховому юристові В. Медведчуку. І як свідчить повсякденний досвід, ці конституційні гарантії щодо російської мови виконують значно краще, аніж щодо мови державної. Отже, як слушно акцентував доктор фізико-математичних наук Максим Стріха, лідерові «есдеків» ішлося фактично не про власне правовий статус російської мови, а про його підвищення (коли не до другої державної де-юре, то до «офіційної» – що для світової практики те саме). Потенційні наслідки такого кроку для української мови добре видно з прикладу сусідньої Білорусі – де формально державну білоруську мову витіснено на узбіччя, а все офіційне життя відбувається тільки державною російською.

Потрібно привернути увагу до ще одного твердження В. Медведчука: начебто російська мова рідна в Україні для більшості громадян. За даними всеукраїнського перепису, який відбувся в грудні 2001 року, для абсолютної більшості громадян нашої держави (67,5 %) рідною є саме українська мова. Російську мову назвали рідною 29,6 % населення. Що ж до «двох рідних мов» (про які говорить В. Медведчук), то такого варіанту відповіді ані перепис, ані жодне зі соціологічних досліджень останнього десятиріччя не передбачали. Адже це словосполучення з лексики «соціалістичного мовознавства» тієї доби, коли активно ліпили «нову історичну спільноту – радянський народ» зі справді однією мовою – російською. Здавалося, воно навіки відійшло в минуле, бо зрозуміло: людина може володіти (навіть досконало) багатьма мовами, але рідна для неї – лише одна.

Максим Стріха зазначив, що справа тільки самої СДПУ(о), в якій ніші – українській чи неукраїнській – себе позиціонувати. Але лідер партії, який водночас є головою всевладної президентської адміністрації, не має права вдаватися до відвертого політичного ошуканства. Російська мова аж ніяк не є рідною для більшості громадян України.

Розмовною – внаслідок століть жорстокого зросійщення, знищення національно свідомих українців – так, але рідною – ні. А розмовна, до того ж суржикова, й рідна мови – речі таки різні.

У російському керівництві, до речі, на відміну від керівництва в Україні, добре розуміють, яку цементуючу роль відіграє мова у державному будівництві. Щоб не випускати Україну з-під свого морально-психологічного впливу, не дати можливості утверджуватися українській Україні, Москва ні на хвилину не припиняє інформаційної агресії.

До найтипівіших форм зовнішньої інформаційної агресії належить масове завезення з Росії в Україну досить дешевих (порівняно з вартістю українських) російськомовних газет, журналів, книжок, відео- та аудіокасет, заповнення українського ефіру російськими телерадіо програмами, насичення українського побуту чужоземною (російсько- і англомовною) масовою культурою (агресивною, цинічною, насильницькою, порнографічною). До внутрішніх форм агресії належить заснування і видання в Україні дуже великої кількості (порівняно з потребами росіян, які є громадянами України) російськомовних газет, журналів, книжок, засилля російськомовних теле- і радіоорганізацій, а також демонстративне ігнорування, зневажання української мови, культури, духовності багатьма представниками від найвищих до найнижчих владних структур Української держави.

Таку ситуацію можна пояснити: за умов бездержавності українського народу та кількасотлітньої імперативної гегемонії державних культур – польської та російської – українська мова і культура не змогла набути тієї універсальності, яка б забезпечувала їй адекватність усім потребам суспільства. Але широку і міцну основу для досягнення такої універсальності вона має. Це і життєздатний фольклор, один із найбагатших у світі, це й унікальна класична спадщина, це й європейського рівня досягнення авангарду 20-х років, це й не такі вже й малі здобутки української радянської культури, зокрема повоєнних років та років 60–80-х, це й невсипуща творчість української діаспори, це й, нарешті, численні мистецькі інновації блискучої плеяди наших композиторів, художників, поетів і прозаїків середнього й молодшого покоління; є у нас першорядні таланти і в театрі, і в кіно; є блискучі праці молодих культурологів, літературознавців, мистецтвознавців. На жаль, українське суспільство в масі своїй цього не знає і – таке враження – не хоче знати. Бо його культурну орієнтацію визначають ЗМІ, а серед них більшість принципове ігнорування української мови і культури вважає справою честі, доблесті й геройства. Як завжди снобізм виступає в союзі з невіглаством.

Елементарна історична і моральна справедливість полягає в тому, щоб давнє і традиційне, державно забезпечене переважання російської мови і російської культури в Україні як наслідок колоніального становища України протягом століть – бодай трохи врівноважити хоч деякою підтримкою мови і культури української. Поки що цього немає (ритуальна риторика не враховується).

Нинішній наступ на життєві інтереси населення України має на меті викликати зневіру в національну ідею української незалежності, дискредитувати її і штовхнути народ у «дружні обійми» нової Російської імперії. Дружба – це, зазвичай, добре, але коли вона призводить до втрати української ідентичності, вона вже називається по-іншому.

Нині, як уже зазначалося, Росія всіляко намагається використати інформаційний простір України (так він ще називається?!) у своїх інтересах і потребах. Аналізуючи ситуацію в інформаційному просторі України, Віталій Карпенко слушно зазначив, що московські стратеги точно визначили слабкі місця у галузі українського книгодрукування і, користуючись політичною короткозорістю чи свідомою позицією державного чиновництва, буквально заповнили Україну різноманітною російськомовною літературою. На українському книжковому ринку російськомовна література становить 90 %. (Називають і дещо іншу цифру – меншу або більшу на кілька відсотків, але це суттєво на дуже критичну ситуацію не впливає). Врахувавши дефіцит української дитячої книжки, українським дітям пропонують у яскравих обкладинках російськомовну продукцію. Вигода подвійна: політична – підтримується тенденція зросійщення на перспективу; фінансова – виймаються останні гривні з майже порожнього гаманця українського обивателя. У 2001 р. за продані книжки до російської скарбниці надійшло над один мільярд рублей; Україна за книжки отримала лише понад 30 млн гривень.

1960 газет в Україні задекларували свою двомовність, зазвичай, російську і українську мови. Однак переважна більшість з них виходить лише російською мовою. Росія випускає в Україні «Известия-Украина», «Труд-Украина», «Комсомольская правда-Украина», «Аргументы и факты-Украина». Ці газети цілодобово лежать у кіосках залізничних станцій, обласних центрів, великих і малих міст України, де майже повністю відсутні українськомовні газети «Літературна Україна», «Народна газета», «Молодь України», «Україна молода», «Українське Слово», «Шлях Перемоги», часто чомусь не вистачає українськомовних варіантів «Голосу України», «Урядового кур'єра» й інших українських газет. Російська газета «Киевские ведомости», газета «День» відкрили в гастрономах сотні передплатних пунктів, в які завозять для продажу «Известия» і «Труд», «Комсомольскую правду», «Аргументы и факты»,

«Експрес-газету» й інші російські часописи. Фактично громадяни України постійно перебувають у російськомовному інформаційному середовищі. А тим часом наші опоненти по-фарисейському галасують на кожному перехресті про якусь міфічну українізацію.

Якщо порівняти нинішній стан справ у друкованих ЗМІ із 1991 р., то тиск російськомовної преси на пересічного українського громадянина за роки незалежності збільшився у 40 разів. Утім, у галузі електронних ЗМІ становище не краще. За останні 2–3 роки вся система українського телерадіомовлення поволі перебудовується на російський лад.

На очах у мільйонів співвітчизників наші електронні ЗМІ цинічно порушують законодавство про мовний режим в ефірі, принижуючи національну гідність свідомої частини українства. Українськомовний радіослухач чи телеглядач зазнає обмежень на отримання інформації рідною мовою. Обмежуються також права українських журналістів та режисерів на власну професійну самореалізацію.

Характеризуючи сучасний стан літератури, мистецтва, культури, духовності, Юрій Мушкетик на III з'їзді письменників України з великою тривогою і болем говорив, що українська культура, українське слово затиснуті податками, митом і матом. З побуту зникає українська книга. Наші смаки, нашу думку формують російські мас-медіа, наші зверхники витанцьовують під балалайку саме в той час, коли відбуваються вечори Є. Маланюка, П. Тичини, О. Ольжича. У нас відбулася капітуляція культури, відхід від досвіду батьків і національних традицій на користь позиченої «світової». Західні вітри принесли постмодернізм, який ненавидить добродійність і істину, проповідує задоволення, здебільшого дуже сумнівні: «Олігархам, багатіям взагалі не потрібна серйозна література, бо вона примушує думати, а то й діяти. Нехай мистецтво спливає нагору таким собі сміттячком, відбувається вбивство Духа, яке знаходить відгомін і в нас, – наголосив Юрій Мушкетик. – Лунають заклики не служити ні Богу, ні дияволу, ні Батьківщині, яка нині опинилася під загрозою більшою, ніж будь-коли, йдеться про саме національне існування, про втрату мови».

Найбільш агресивними об'єктами зазіхань з боку засобів масової інформації, особливо не українськомовних, стали споконвічні духовні цінності, наші національні та моральні традиції, постаті великих предтеч. Цинічне висміювання нашої історії, брутальні нападки на зародки трансформованої національної самосвідомості, смакування силою, надмірна, часто патологічна увага до проявів жорстокості й актів насилля, повна незалежність від етичних норм, нав'язування обивательсько-нігілістичного ставлення до національних і загальнолюдських, не лише нами при-

думаних і усталених норм – це ще не повна картина потворних виразок того великого поля, яким є нинішній інформаційний простір України.

На озброєнні антиукраїнців – зібраний віками арсенал деструктивних засобів, способів розкладу і розтління національної свідомості людини. У сліпому прагненні повернути минуле Росія стає все небезпечнішою. Московська інформаційна агресія охопила всі обшири України. Зовнішні та внутрішні недруги-запроданці, новочасні малороси-яничари дискредитують все українське – аж до самої ідеї незалежності, аж до імен наших апостолів волі Шевченка, Франка, Лесі Українки, Мазепи, Петлюри, Бандери, Шухевича-«Чупринки» та багатьох інших.

Спаплюжений Москвою образ українця досі тиражують у пресі, кіно, на телебаченні. Національно-визвольний рух в Україні подають у специфічній російській, тобто негативній, ворожій моделі тлумачення, в істерично-звинувачувальному тоні. «...Мы будем защищать интересы всех, кто отвергает бандеровскую идеологию разделения братских народов и признает себя в первую очередь русским, а уже потом украинцем, россиянином или белорусом», – волає Ю.Свистунов. Судячи з процитованої фрази, він належить до тих росіян, яким важко зізнатися самим собі, що «бандеровщина» була звичайнісіньким національно-визвольним рухом. Адже таке визнання вимагатиме й визначення місця та ролі росіян у цьому процесі. «Таке визначення може бути тільки вельми некомпліментарним, – зазначив Ігор Лосєв. – «Бандеровець» сприймається багатьма росіянами як метафізична загроза з боку синів темряви. Проте участь реальних бандерівців у формуванні таких уявлень була мінімальною, решту зробила сама російська свідомість із її специфічними, створеними такою ж специфічною історією, особливостями... Росіяни схильні приписувати «бандерівцям» ту ворожість до себе, яку вони самі відчують до свідомих у національному сенсі українців, і тоді теза «ми їх ненавидимо» міняється на зручнішу й психологічно виграшнішу – «вони нас ненавидять».

«Бандеровець» постає у сприйнятті пересічного росіянина на підсвідомому рівні як свого роду «антиідеал» України, як живе втілення «поганої України» на відміну від ідеалу доброї України-Малоросії, що перебуває під цілковитим політичним і духовним контролем Москви, незалежно від формального статусу чи то провінції Росії, чи то протекторату її, чи то «самостійної» держави, рівень самостійності котрої визначається тією-таки Москвою».

Отже, невизнання Української Повстанської Армії воюючою стороною пояснюється, на наш погляд, політичними, ідеологічними, еко-

*Т ми народжені од щедрості любові,
Нас годувала щедрість матерів.*

Василь Симоненко

номічними, соціальними передумовами, які тісно переплітаються з національними, морально-психологічними засадами існування, розвитку, утвердження не лише української, а й будь-якої іншої нації, кожної особистості зокрема. Визнати ОУН, УПА борцем за Українську незалежну державу, то це привселюдно на весь світ визнати Росію загарбником української землі, зізнатися в тому, що боротьба нині з так званими чеченськими «бандформуваннями», «терористами» – це жорстоке придушення національно-визвольної війни чеченського народу за свою незалежність.

Невизнання ОУН, УПА – це невизнання природного права українців на свою соборну державу, це посилення московського і промосковського наступу на українське життєве середовище, це захоплення антиукраїнськими силами економічної і соціальної сфер. Московський капітал в Україні створює передумови для ідеологічного і політичного поневолення українців. Ті, хто винищував українських борців за свободу і незалежність, нині забезпечені в Україні усім необхідним для життя, а українські повстанці, які ще живі, і сім'ї тих, які загинули в боях з нацистськими і більшовицькими загарбниками, або їх закатували, нині у злиднях. Промосковсько-комуністичні циніки добивають їх морально: «Хателі незалежності – маєте незалежність!»

Політик-реаліст Степан Бандера не лише осуджував імперіалізм, який репрезентували нацистська Німеччина і більшовицька Росія, а й імперіалізм Польщі, Румунії, Угорщини, Чехо-Словаччини на українських землях у міжвоєнний період. Він також чітко висловив своє ставлення до національних меншин після відродження Української держави. Росіянам, які підтвердили «повну лояльність супроти України і її національної боротьби», за переконанням С. Бандери, «треба запевнити і забезпечити повну і всебічну рівноправність у всіх громадянських правах та повну свободу їхнього національного розвитку, відповідно до міжнародних засад щодо національних меншин. Це саме стосується інших національних груп в Україні».

Позиція Степана Бандери ще раз підтвердила одну з визначальних рис українців – толерантне ставлення до інших народів, які живуть на українській землі. Про це також яскраво свідчить чинний закон «Про національні меншини в Україні», прийнятий в добу державної незалежності, яким сповна застережено мовні права меншин і який відповідає внутрішнім потребам країни. Міжнародна спільнота визнала цей закон одним із найкращих і найдемократичніших у галузі міжнаціональних взаємин.

Самостійна, вільна особа, її громадянський державницький дух, всебічний моральний розвиток можливий лише у національно-культур-

ному і високодуховному середовищі, за межами насильства, зневаги, асиміляції. Воля реалізується у Духові, а Дух – у національному Слові, яке покликане служити, насамперед, порозумінню, злагоді, об'єднанню, ідентифікації української людності, будівництву та утвердженню суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової Української держави. Адже кожна держава з її економікою, фінансовою системою, політикою, ідеологією починається з національної мови, а, отже, національної, духовної культури, моралі, самоідентифікації.

Згідно з переписом 2001 року українці в Україні становлять 77,8 % від загальної кількості населення (за переписом 1989 р. було 72,7 %), росіяни – 17,3 % (за переписом 1989 р. було 22,1 %). Українську мову вважає рідною 67,5 % населення України, що на 2,8 відсоткових пункта більше, ніж за даними перепису 1989 р. Російську мову визначили як рідну 29,6% населення. Порівнянно з минулим переписом населення цей показник знизився на 3,2 відсоткових пункта. 85,2 % українців рідною вважає мову своєї національності, й лише 14,8 % – російську. Це, безперечно, розвінчує московський міф про переважну російськомовність етнічних українців. Однак, слушно зазначив Олег Медведєв, визнання української мови рідною ще не означає використання її у повсякденному спілкуванні. Тому соціологи для повноти картини з'ясовують мовну поведінку людей у різних обставинах. Заступник директора Інституту соціології НАН України Микола Шульга запропонував аналізувати мовну практику за такими критеріями, як національне самовизначення, уявлення про рідну мову, мова спілкування в родині, мовні преференції у роботі з документами. Найгірший показник українськомовності суспільства вимальовується за останнім критерієм: традиційно лише 40–45 % респондентів обирає українськомовні анкети. Найвищий же рівень українськомовності спостерігається у спілкуванні в родині, а саме цей критерій можна вважати найоб'єктивнішим, бо саме тут найкращими є умови для вільного вибору – не впливає позиція начальства та не тисне російськомовне оточення. Отже, як стверджує М. Шульга, в сімейному спілкуванні співвідношення мов становить 50:50, і ця пропорція, мовляв, свідчить, що наше суспільство складається із двох приблизно рівних мовних спільнот.

Варто зазначити: не один рік триває дискусія про те, що саме має бути покладено в основу мовної політики – національний склад, уявлення про рідну мову чи реальне поширення тієї чи іншої мови. «Найзатятіші українофони апелюють до перших двох критеріїв, до глибоких генетичних кодів, патріотичних почуттів та морального обов'язку. Раціональнішою здається позиція тих, хто вважає, що мовна політика має

грунтуватися не на етнічній ідентифікації, а все-таки на мовній. Хай буде так, – наголосив О. Медведєв. – Але коли вже нас, українськомовних, у державі на загаль 50 %, то де наша половина телебачення, радіо, газет, кіно, естради тощо?!».

І хоча важко не погодитися з Іваном Дзюбою в тому, що «двомовниками» досить часто «називають себе принципові й затяті одномовники, ті, хто не знає і не хоче знати української мови», справжня українськоросійська двомовність, на думку О. Медведєва, була б для українофонів великим кроком уперед щодо наразі безроздільно пануючої російської одномовності. Навіть до такого стану йти ще дуже й дуже довго. Як свідчать результати перепису населення 2001 р., національні меншини також не українізуються, а зросійщуються. Так, 88,5 % греків, 83 % євреїв, 64,7 % німців, 62,5 % білорусів, 58,7 % татар, 30 % болгар тощо рідною визнають не свою національну мову, а російську, й лише більшість поляків вважає рідною українську.

Отже, питання «бути чи не бути українській мові», «національному інформаційному просторові» означає «бути чи не бути українській Україні». Тому таке гостре мовно-культурне протистояння в Україні. Антиукраїнську інформаційну агресію намагаються «обґрунтувати» новітніми «науковими» відкриттями. Наприклад, доктор філологічних наук, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія» Віра Агеєва нав'язує тези, що «ідеологема служіння народу втратила актуальність», «письменство не повинне навчати любити Батьківщину...». Інші не вгавають стверджувати, що «шкільне літературознавство повинно позбутися комплексу «національного соціологізму», що, мовляв, прийшов на зміну «радянському соціологізму», надалі розкручують московський лженауковий постулат, що українська мова – «регіональний діалект російської мови». Кандидат географічних наук Сергій Рогачов у рецензії на атлас «Географія України» (для 8–9 класів) написав (подаю мовою оригіналу): «Читая украинские названия, географические и экономические термины льстишь своему общерусскому национальному чувству, упиваешься многогранностью своего могучего языка, столь изобретательного в его региональных диалектных проявлениях». «Доброзичливець» С. Рогачов запропонував «ввести в русских школах изучение основ нашего юго-западного, украинского диалекта», а вчителів географії закликав «пробуждать в своих учениках всесторонний интерес к самой близкой, самой родной нам стране, **самой нашей** на свете территории – Украине. Если вдуматься – более нашей, чем сама территория Российской Федерации». Кожна думаюча

людина здатна сама оцінити, прокоментувати оці вислови московського вченого С. Рогачова.

Постає також запитання: «Чиє замовлення виконує Міністерство освіти і науки України, скоротивши у 5–11 класах на 187 уроків вивчення української літератури – життєдайного джерела українського слова?» У вищих навчальних закладах зменшили аудиторне навантаження студентів з 36 годин на тиждень до 30 за рахунок скорочення курсів української мови, історії України та української культури. Відбувається широкомасштабне відторгнення українців від української сутності. Навіть рік Російської Федерації в Україні є однією із сучасних форм поглиблення російщення України.

Інформаційна агресія нав'язує українцям чужі ідеали та інтереси, аксіологічна агресія нав'язує українцям менталітет чужої держави та її народу, агресія культурна нав'язує чужі звичаї, психіку. Усі форми агресії спрямовані на те, щоб українці остаточно втратили морально-історичні засади рідної мови, культури, духовності, щоби у них не сформувалася національна свідомість, не утвердилося патріотичне відчуття громадянина Української держави, для якого природним є знання і спілкування рідною мовою, а поняття людської гідності містить глибинну сутність належності до української нації, свого роду, родини.

Мовна свідомість народу – це ознака його зрілості й національної самовизначеності, відчуття належності до певної етнічної спільноти. Щоб мовна свідомість українців утвердилася, повинні дбати усі: від Президента – до прибиральниці, від олігарха – до повії. Доречно нагадати, що у федеральній цільовій програмі мовної політики Росії сформульовано статус російської мови так: «В системі освіти російська мова посідає особливе місце: в різних геополітичних, етно- і соціолінгвістичних умовах вона виступає як рідна мова російського народу, як державна мова Російської Федерації, як мова міжнаціонального спілкування». З 1 червня 2002 р. чинним став закон «Про громадянство Російської Федерації», у якому виписана жорстка вимога до тих, хто бажає стати громадянином Росії: це – обов'язкове знання російської мови та конституції країни, необхідність прожити в країні п'ять років від дня одержання посвідки на проживання.

Для французів їхня мова є основою національної культури, але разом з тим ще й інструментом суспільної згуртованості, консолідації нації. Для них, як і для нас, це важливо, бо у Франції французами стали і стають мільйони громадян, які не є етнічними французами з походження. Як би вони сконсолідували суспільство в одну цілість, коли б не французька мова? Вони, крім того, вважають французьку

мову «духовним ореолом країни». Поняття «ореол» за десятитомним академічним «Словником української мови» означає: «Променисте коло, сяйво навкруги голови Бога, святого на іконах, культових картинах і т. ін».

Французи вважають свою мову ореолом нації і бережуть її як святу, як найкоштовніший духовний скарб народу! Досвід французів повинен стати надбанням керманців України, які мають зрозуміти, відчути, що державна політика мусить передбачати консолідацію нації, захист честі й престижу всіх національних надбань українців, передусім мови. Дві державні мови в Україні за сучасних умов («державна» і «офіційна» мова насправді тотожні) – це фактично смертний вирок українській мові. Мономовна політика в державному функціонуванні може цілком узгоджуватися, як засвідчує світовий досвід, із мовною толерантністю щодо національних меншин. Україноцентрична ідея, що домінує у семи книжках для учнів 5–11 класів Дмитра Кобцева та Інни Приходько «Українська мова. Розвиток зв'язного мовлення», повинна запанувати у кожній клітині державного організму. Лженаукові міфологеми, що «українці і білоруси – росіяни, то їм не треба своєї мови», «українська мова не мова, а тільки «наріччя» російської», «українського народу нема і української мови нема, є тільки один російський народ і одна російська мова» – це продовження реалізації споконвічної агресивної московської політики, яка підживлює антиукраїнську, промосковську п'яту колону в Україні.

Полемізуючи з авторами цих і подібних антиукраїнських постулатів та звертаючись до читачів, М. Грушевський сто років тому закликав «горнутися до свого українського, заохочувати до нього, розширювати його всякими способами. «Бо інакше як на своїй народній українській основі не стане наш народ просвіченим, не вийде з теперішньої темноти, злиднів і пониження», «всі народи, які дійшли до добробуту, освіти, доброго ладу, дійшли тільки завдяки тому, що мали просвіту на своїй рідній мові».

А от нині, в незалежній Українській державі наступ на українську мову, її органічну складову, фразеологічну систему, національні звичаї, традиції не припиняється, а розширюється, набирає різних витончених відтінків. Навіть у Львові ігнорують назвою «голова обласної державної адміністрації», «міський голова», і безпардонно нав'язують чужомовні «губернатор», «мер». Прислухаймося, поспостерігаймо уважно і серце наше жахнеться від того, як наші галицькі «Стьопи» (не Степани), «Колі» (не Миколи), «Міші» (не Михайли), «Петі» (не Петрусі), «Вані» (не Івани) розмовляють, коли ідуть «пішком» на «остановку», сідають на «двойку», «тройку», «шістьорку», «сімьорку», «восььорку», ви-

ходять на «слідуючій» або на «послідній» «остановці», ідуть на базар і продають «клубніку» по чотири рублі «сємдесят» і по чотири рублі «восємдесят». Виторгувавши гроші, вони йдуть «по магазинам», дістають із «кармана кошільок» і купують для своїх дружин «кольца», «цепочки», «сосіски», «лімони», для дітей «конфєти» і «жвачки» (скільки стої?), а для себе – «сігарєти», «спічки», «водку», «сільодку», «краску», «предохранітель», «растворітель», «отвйортку», «носки» та ще цілу «кучу» цікавих речей.

А якою мовою спілкуються хлопці, дівчата, діти? «Прівєт», «карочє», «канєшно», «ладно», «резко», «тіпа», «успакойся», «довольний», «ну да», «пригати», «представляєш», «подарити», «не считаєтся», а ще «тєолка», «кайф», «вооппє», «кльово» і все це у суміші з «бліном» створює сучасну галицьку говірку, українську «солов'їну» мову.

Йду ранєсєнько дорогою понад річкою Рибниця у Косові: «Доброго ранку!» – вітаюся. «Доброго!» – чую відповідь. «Добрий день!», «Добрий!». Що борщ, суп добрий? Знехотя, крізь зуби проціджене «добрий» заповонило також всі державні установи. Вітаюся з іншими: «Слава Ісусу Христу!». «Слава!» – чую у відповідь. Ще іншому кажу: «Дай, Боже, Вам здоров'я!». «Прівєтєствую!» – відповідає. Нині не лише на «скотеках», чи то пак дискотеках, а й на гуцульських, бойківських весіллях бурхливо «прівєтєствують» Машу Распутіну, тобто її попсу; з верєском «благодарят» за «Мясоедовскую», «Ах, Одєсса», «За таблетку – купілі малолєточку», «Ах, убілі негра...» та інші чужинєцькі низькопробні сурогати, які спрямовані на розтління, денационалізацію, деградацію української молоді. В Японії, до речі, шкільною навчальною програмою передбачено, що діти обов'язково мають вивчити 300 японських народних пісєнь. Японці розуміють, що народна пісєня є одним із могутніх і перших чинників національного виховання, національного самоствєрдження.

В Україні на перєсїчного українця, насамперед молоду людину, спрямовано 33–35 % російської попси, 34–36 % – західної, головно англомовної. У чужомовному верєску і бумканні лєдвє животиє 8–9 % української музики. Кожна європейська держава захищає свій інформаційний простір. Ефірні обмеження (або ж квоти) активно працюють у Франції, яка у такий спосіб борєтьсє з американізацією масової культури, що свідчить про глибоку морально-духовну, національно-громадянську позицію французів, їхнє світогляднє переконання.

У Чєхії вжє кілька років реально працює закон, згідно з яким у радіо- і телеєфірі (державному, приватному) вітчизняній музиці надаєтьсєя

не менше 60 % часу. Цей закон не є лише виявом суто патріотичної ідеї – у його основі також економічні розрахунки. Не виняток і Росія, яка послідовно захищає свій інформаційний простір. Власне тому і «піднявся» російський шоу-бізнес, тому і провадить ефективну комерційну діяльність на інших територіях, зокрема в Україні. За завоювання чужинцями духовно-культурного простору українського народу наша держава, як не дивно, щедро платить. Щороку, наприклад, російські співаки, які чомусь дуже часто виступають під патронатом Президента України, вивозять з України до 200 млн доларів США.

Відомо, що усі кризи: економічна, соціальна, політична, ідеологічна, екологічна є наслідком кризи національної. Відсутність глибинного національного «Я», національної свідомості у багатьох керманців України від найвищого і до найнижчого є найголовнішою причиною нинішнього зубожіння українського народу, деградації національного життєвого середовища. Нині головним полем бою є свідомість. Наші дорогенькі сусідоньки – близенькі і далеченькі – цілеспрямовано підбивають морально-вольові якості українського народу, а їм активно допомагають малороси в Україні, які хочуть бути більшими москowitzами, ніж самі росіяни.

Як уже зазначалося, дуже важливим інструментом, найвразливішою зброєю в боротьбі за українські душі і серця є засоби масової інформації. В Україні українськими є кілька десятків газет і українське радіо, тобто проводове радіо, так звані «колгоспники», «брехунці». Московський комуністичний режим у найважчі роки проводив до кожної оселі драти, щоб кожна людина слухала голос Кремля. І ось нині проводове радіо є саме тим засобом, який позитивно впливає на реалізацію української національної ідеї державотворення. Однак мережа проводового радіо занепадає, її по суті цілеспрямовано руйнують. Нині на 100 сімей в Україні припадає лише 40 радіоточок. На Львівщині, як і на Івано-Франківщині, жителі більшої кількості сіл позбавлені можливості почути по радіо українське слово, пісню, драматичний твір. У 1997–2001 рр. писав відкриті листи Президентів, Голові Верховної Ради, Прем'єр-міністрові України з приводу відновлення проводового радіо. Нічого не змінилося. Звернувся до найвищих владних структур у червні 2002 р. Отримав лише формальні відповіді, а кількість радіоточок у селах і містах зменшується. Чи не тому, що програми Національної радіокомпанії України є українськими? Вони формують у громадян України державницьке мислення, національну свідомість, почуття патріотизму, сприяють утвердженню громадянського порозуміння і злагоди, української мови і культури, тобто допомагають творити українську Україну.

Журналіст мусить глибоко вірити в те, що пише, усвідомлюючи свою моральну відповідальність за усне чи писемне слово, за кожну думку, за кожне твердження. «Особа, яка добре не знає своєї літературної мови, яка глибоко не збагнула свого національного обов'язку й яка не усвідомила собі потреб своєї нації, – не сміє бути журналістом та взагалі працівником пера», – наголошував професор К. Костів. Ця категорична, але небезпідставна думка К. Костіва щодо знання і функціонування української державної мови в Україні стосується не лише багатьох журналістів, а й чималої кількості науковців, державних службовців, працівників різних сфер економічного, суспільно-політичного життя аж до самого Президента і його оточення, Верховної Ради України, Кабінету міністрів і т. д. Хіба це етично, морально порушувати Конституцію, закони України стосовно державного статусу української мови?

Історія, культура, мова – святая святих народу, підвалини його національного самоусвідомлення й духовної єдності. Тим часом у незалежній Україні не державному рівні чиниться все, аби не допустити, щоби ці засади національної єдності відновлювалися й міцніли. Багато найвищих державних посадовців не усвідомлює вагомості національного відродження. Тілом і матеріальними інтересами вони перебувають в Україні, а душею, розумом і духовними інтересами – в Росії. Тому настільки обережно, пасивно, байдуже поводяться щодо утвердження української мови, настільки бояться зачепити інтереси тих, хто бачить Україну без української мови, що ігнорує і тих, хто вже готовий до значного розширення сфери вживання української мови. Держава зобов'язана генерувати, підтримувати й поширювати мовне середовище в Україні для тих громадян, які вже є українськомовними. Адже українські та російські мовні середовища не можуть конкурувати вільно, як хронічний астматик не здатен змагатися з тренуваним бігуном-стайером. «Саме через це українськомовна спільнота і всі, зацікавлені в збереженні нашої національної ідентичності, «національно заклопотані», як нас називають опоненти (газета «Донецький кряж» взагалі вважає нас «націонал-пришибленими») – мають повне право на т. зв. позитивну мовну дискримінацію», – наголосив О. Медведєв.

Повністю погоджуюся з думкою О. Медведєва, який написав, що його, як вірного рідній мові українця, ні на хвилину не залишає відчуття належності до національної меншини. Цікаво, що за два роки життя в Києві рівень такого відчуття залишається подібний тому, яким він був протягом тих 13 років, що прожиті в Москві. Суттєва відмінність відчувається лише в одному, зазначив О. Медведєв: київський міліціонер, почувши українську, не вимагає негайно пред'явити паспорт з

пропискою. Однак постійне спілкування українською мовою неможливе через відчутний кожною клітиною організму тиск російськомовного середовища. Тому ми повинні подбати про створення українськомовного середовища. Трьохсотрічні гоніння на українську мову і багатовікове російщення дають нам право на компенсаційний пакет, у тому числі й на пільгові економічні умови для українськомовного інформаційного простору. Не треба соромитися цього вимагати. Ми не можемо нескінченно довго спостерігати, як вмирає наша мова.

*Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служить!
Довершилась Україні правда стара, –
Нам пора для України жить.*

*Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймоь прапор!*

Цей совістю Великого Українця проголошений заклик не принижує, не зневажає жодної нації. Навпаки – українсько-патріотична глибина думки Івана Франка наснажує кожного з нас величчю поваги до гідності кожної людини на землі, нагадує українцям заповітні слова нашого Пророка Тараса Шевченка:

*І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*

Боротьба за українську мову – це боротьба за українську державу. Утвердивши в Україні українську мову – збережемо Україну як європейську націю, піднімемо в кожного українця дух національної свідомості. Адже мова – це матеріалізована свідомість, яка є основою формування й утвердження морально-психологічного первеня, стрижня – україноцентризму. Якщо кожний громадянин України, кожний державний, політичний діяч стане україноцентристом, то збудуємо багату українську Україну з національним інформаційним простором.

Нині найважливішим, нагальним завданням журналістів в Україні є формування у людей державницького мислення як мислення національно-морального, демократичного, патріотично-громадянського, відповідального за особисту долю, долю родини, України. Українському народові треба повернути національну історичну свідомість, дати, за словами Григорія Сковороди, духовний меч як найвищу духовну, мораль-

ну, патріотичну, естетичну цінність. Святий обов'язок журналістів – донести до всіх людей повний гуманістичний зміст української національної ідеї, всебічно розкрити, показати, що незмінною її складовою сутністю є державна незалежність, самодостатня цінність особистості, розвинена національна самоповага, господарська дбайливість, чесність, порядність, патріотизм, взаємодопомога, матеріальний добробут.

Українська журналістика в сучасних умовах повинна займати конструктивну державотворчу позицію. Кожному працівникові ЗМІ має бути притаманне болісне відчуття справедливості, глибоке знання соціально-економічних, політико-ідеологічних, духовно-культурологічних, морально-психологічних проблем, правова і громадянська відповідальність за кожне написане, мовлене в ефірі слово. Адже слово, як відомо, виконує три важливі функції: біопсихічну, розумову, трансцендентну. Усі три присутні в журналістиці.

Щоб слово вбирало в себе високі християнські, національні і загальнолюдські ідеали, журналістське мислення повинно бути моральним. Добрі слова – це хліб душі. Брудні слова, що отруйний бур'ян. Тому зі словом треба поводитися обережно, виважено. Професіоналізм, сумлінність, покликання журналіста полягає в об'єктивному служінні Свободі і Правді. На ньому лежить величезна відповідальність за долю людей, громадян його країни, людства. Брехня завжди шкідлива, бо дезорієнтує, засмічує розум, притуплює чисті почуття. Брехня веде у прірву, лише Правда висвітлює шлях до порозуміння і злагоди у світовому співтоваристві, духовного і національного самоусвідомлення кожного народу, збереження і розвиток його економіки, духовності, культури, мови. Адже одночасно з глобалізаційними процесами яскраво вираженими є регіоналізація і національна відокремленість. Кожний народ – численний чи нечисленний – може внести в культурну скарбницю людства вагомий доробок, якщо забезпечить умови створення національного інформаційного потенціалу. «Наша цивілізація зуміє створити воістину загальносвітову культуру, коли навчиться цінувати всі без винятку суспільні й духовні надбання людей як різноманітні варіанти вираження єдиної для всіх людяності, – наголосив всесвітньо відомий японський філософ Дайсаку Ікеда. – Культура аж ніяк не повинна формуватися, як головна одиниця, одержана в результаті уніфікації й знищення множини окремих національних і традиційних пріоритетів, хоч які б малі території ними були охоплені. Перли не міцніші від діамантів, але від цього не менш прекрасні. Соловей дрібніший від орла, але не гірший від нього. І культура жива лише тоді, коли світ сповнений багатоманітності».

Потрібно не лише розрізняти прихильне і зловороже слово, добродійні і шкідливі засоби масової інформації. Мусимо поставити на сторожі добродійного вільного слова Закон, захистити його від злочинців, спрямувати українську громадськість до національних вартостей, дати рішучу відсіч інформаційній агресії – зросійщенню, американізації і навіть африканізації інформаційного ринку та інформаційного простору; захистити заради національних інтересів мовно-культурне, морально-психологічне здоров'я українського суспільства і людину в ньому.

2003 р.

МОРАЛЬНЕ КАЛІЦТВО ТОТАЛЬНИМ ЗРОСІЙЩЕННЯМ

Дедалі більше документальних праць свідчать, що Москва, перетворюючи Україну на свою колонію, вбирала політичну експансію в шати «братерського єднання». Досить ознайомитися з книжкою «Присяжні книги 1654 р. Білоцерківський та Ніжинський полки», яку впорядкували доктор історичних наук, професор, отець Юрій Мицик (Київ) та аспірантка одного з канадських університетів Марина Кравець, щоби вкотре відчутти, зрозуміти фальш тези В. Путіна, що Переяславська угода справила величезний позитивний вплив на розвиток України. Тезу цю він виголосив під час виступу з нагоди закриття Року Російської Федерації в Україні.

«Присяжні книги» незаперечно викривають міф про «добровільне приєднання України до Росії», який досі експлуатують вороги самостійної України в Росії та в Україні. Вони є документальним свідченням того, що обмосковлення в Україні почалося 1654 р. Московські писарі немилосердно перекручували, калічили українські прізвища, імена, географічні назви, подаючи їх на московський копил.

З'єднання українців з московитами на основі московської мови, культури, духовності, традицій, звичаїв супроводжувалося масовими винищеннями українського етносу. На момент підписання Переяславської угоди у 1654 р. населення України становило 11 млн осіб, а в Московському царстві було тільки 9 млн. Згідно з переписом населення на 1 січня 1897 р., в Російській імперії було 23,5 млн українців. За межами Росії тоді проживало понад 4 млн українців. Царський уряд

всіляко знекровлював український народ, нищив його військові сили – козацтво. Від 1797 р., коли в Україні було запроваджено призов до царської армії, мільйони українців гинули в загарбницьких війнах Росії, віддаючи своє життя за чужі, московсько-колоніальні інтереси. За минулих сто років (1897–1997 рр.) багато націй зросло у 3–5 разів. Українців також мало би бути нині до 100 млн. Однак їхня кількість коливається в межах 40–50 млн. Лише за роки «героїчного будівництва соціалізму і комунізму та щасливого життя в СРСР» знищено понад 30 млн. українців.

Переяславський процес не припинився. Росія за будь-яких умов намагається утримати Україну у своїх лабетах, духовне каліцтво українців триває. Нинішнє тотальне російщення органічно переплелось з глобалізацією, яка призводить не лише до американізації, а й – африканізації України.

Більшість європейських націй пройшла шлях утвердження своєї ідентичності у XVIII або XIX ст.; українцям незрівнянно важче торувати цей шлях наприкінці XX – на початку XXI ст., у період інтеграційного форсажу, у безмежному просторі глобальних викликів та імперативів. Щоб самоутвердитися, вижити, компасом на цьому шляху має бути національне самоусвідомлення. Кожна держава з її економікою, фінансовою системою, політикою, ідеологією починається з національної мови, яка є основою високої духовності, культури, національної моралі, самоідентифікації. Отже, мовна свідомість народу – це ознака його зрілості, національно-державницької самовизначеності.

Мова завжди втілює своєрідність свого народу. «Мова – найважливіша частина нашої особистості, нашої поведінки, нашої думки, вона – тіло цієї думки, визначає ступінь нашої свідомості, є своєрідним її мірилом, – наголосила відома мовознавиця, докторка філологічних наук, професорка Олександра Сербенська. – Мова якнайтісніше пов'язана з духовним світом, сферою почуттєвого, з «розумом серця» – і усвідомлення того, що таке мова, як і за якими ознаками вона живе, що зберігає, а що руйнує її організм, яка її роль у житті людини і народу, виробляє здатність не піддаватися впливам середовища, якщо воно затягує. І насамперед за мовною ознакою людина шукає собі подібних або, як кажемо, ідентифікує себе».

Згідно з переписом 2001 р., українці в Україні становлять 77,8 % від загальної кількості населення (за переписом 1989 р. було 72,7 %), росіяни – 17,3 % (за переписом 1989 р. було 22,1 %). Українську мову вважає рідною 67,5 % населення України, що на 2,8 % більше, ніж за даними перепису 1989 р. Російську мову визнали як рідну 29,6 %

населення. Порівняно з минулим переписом населення цей показник знизився на 3,2 %. 85,2 % українців рідною вважає мову своєї національності, й лише 14,8 % – російську. Це, безперечно, розвінчує московський міф про переважну російськомовність етнічних українців. Однак доречно відзначив політолог Олег Медведєв, визнання української мови рідною ще не означає використання її у повсякденному спілкуванні. Тому соціологи для повноти картини з'ясовують мовну поведінку людей у різних обставинах.

Заступник директора Інституту соціології НАН України Микола Шульга запропонував аналізувати мовну практику за такими критеріями, як національне самовизначення, уявлення про рідну мову, мова спілкування в родині, мовні преференції у роботі з документами. Найгірший показник українськомовності суспільства вимальовується за останнім критерієм: традиційно лише 40–45 % респондентів обирає українськомовні анкети. Найвищий же рівень українськомовності спостерігається у спілкуванні в родині, а саме цей критерій можна вважати найоб'єктивнішим, бо саме тут найкращими є умови для вільного вибору – не впливає позиція начальства та не тисне російськомовне оточення. Отже, як стверджує М. Шульга, в сімейному спілкуванні співвідношення мов становить 50:50, і ця пропорція, мовляв, свідчить, що наше суспільство складається із двох приблизно рівних мовних спільнот.

Варто зазначити: не один рік триває дискусія про те, що саме має бути покладено в основу мовної політики – національний склад, уявлення про рідну мову чи реальне поширення тієї чи іншої мови. «Найзатятіші українофіли апелюють до перших двох критеріїв, до глибоких генетичних кодів, патріотичних почуттів та морального обов'язку. Раціональнішою здається позиція тих, хто вважає, що мовна політика має ґрунтуватися не на етнічній ідентифікації, а все-таки на мовній. Хай буде так, – наголосив О. Медведєв. – Але коли вже нас, українськомовних, у державі назагал 50 %, то де наша половина телебачення, радіо, газет, кіно, естради тощо?»

Український телерадіоефір, за оцінками фахівців, на 90 % заповнений чужоземною, агресивною, насильницькою, порнографічною масовою «культурою», брехливою і цинічною рекламою. Велика кількість телерадіоорганізацій годує українських громадян спримітивізованими витворами різних сурогатів, видаючи їх за модерне мистецтво, пропагує «естетику зла», денационалізує, зросійщує, американізує і навіть африканізує дітей, підлітків, молодь. Псевдобізнесова, псевдоринкова політика, у якій застряла переважна більшість телерадіоорганізацій, аж ніяк не допомагає утвердженню високих духовних, моральних, на-

ціональних ідеалів, української патріотично-громадянської свідомості. Навпаки – велика кількість так званих рейтингових передач є витонченим засобом масового психопрограмування, російщення, нівелювання природної сутності українців, знищення культурно-національного життєвого середовища. В Україні, по суті, відсутній український інформаційно-гуманітарний простір.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення 14 квітня 2004 р. вперше за десять років свого існування всебічно розглянула, об'єктивно оцінила мовну ситуацію в інформаційному просторі України й ухвалила рішення «Про виконання законодавства України щодо мови телерадіопередач і програм» та «Рекомендації щодо визначення мови програм і передач у програмних концепціях телерадіоорганізацій, які ведуть мовлення на території України або претендують на отримання ліцензій». Рішення, рекомендації ґрунтуються на 10-й статті Конституції України, 9-й статті Закону України «Про телебачення і радіомовлення», де зазначено, що «телерадіоорганізації ведуть мовлення державною мовою. Мовлення на певні регіони може здійснюватися також мовою національних меншин, що компактно проживають на даній території».

Багато експертів та українська громадськість відзначає, що Національна рада діяла в межах правового поля, ухвалила важливий і актуальний документ, адже державна українська мова в багатьох краях України присутня на правах наймички або зовсім упосліджена. Правда, можна почути висловлювання, що у нинішній складній суспільно-політичній ситуації ухвала Національної ради не сприяє громадянському порозумінню, злагоді. Мовляв, це є своєрідним антиукраїнським чорним піаром. Дбати про утвердження українського теле- і радіофіру треба було з перших днів незалежності, не допускати його тотального зросійщення, щоб пожежним способом не виправляти ситуацію.

Захищаючи право українців на отримання телевізійного і радіопродукту (інформація, культурологічні, соціально-економічні, політичні, спортивні передачі тощо) державною мовою, Національна рада взяла під додаткову опіку мови національних меншин, визначивши порядок використання їх у програмах телерадіокомпаній. Отже, повністю безпідставним є гвалт: «Утиски!», «Дискримінація!», «Насильницька українізація!», який зчинили російські імпершівіністи в Москві та комуністи-малороси на чолі з П. Симоненком і російськомовні ЗМІ в Україні, які сповідують тезу лідера СДПУ(о), «що має бути закріплений правовий статус російської мови, оскільки вона є рідною або одною з двох рідних для більшості громадян України». Як уже зазначалося,

за даними перепису населення у 2001 р., в Україні проживає 77,8 % українців. Українську мову вважає рідною 67,5 % населення України. Отже, заява В. Медведчука не є коректною і сумлінною.

Однак через два тижні, 28 квітня 2004 р., Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення вирішила відкласти виконання свого рішення і рекомендацій аж до 1 січня 2005 р. Варто наголосити, що у головах членів Нацради «прояснилося» після того, як Президент України Л. Д. Кучма розкритикував їхні рішення і рекомендації, назвавши «неконституційними», такими, що не мають юридичної сили. Про «неконституційність» рішення і рекомендацій Нацради Президент України Л. Кучма «зрозумів» тільки тоді, коли проти спроби захистити в Україні українську мову повстала шовіністично-імперська рать московського стратегічного партнера. Леонід Кучма тоді також сказав, що «був би радий, якби завтра всі прокинулися і заговорили українською мовою». Журналісти Галина Левицька і Андрій Ганус влучно зазначили, що «глава держави не пояснив, як завтра всі можуть прокинутися українськомовними у країні, в якій вживання державної мови де-факто не є обов'язковим ані в телерадіоєфірі, ані в закладах освіти, ані навіть в органах державної влади».

Невже Л. Кучма, В. Медведчук, П. Симоненко не знають, що значне звуження українського мовного діапазону відбувалося не природно, об'єктивно, а внаслідок століть цілеспрямованого російщення, знищення українців як етносу. Тому аморальними, злочинними є перепони на шляху повернення української мови в Україні до свого природного стану функціонування, в якому вона уже була б, якби не чужі і доморощені асимілятори. Новітні асимілятори наполегливо поширюють міф про лінгвістичну близькість української і російської мов, мовляв, природно, що російська мова для українців є рідною. Дивною односторонністю характеризується ця «близькість» – лише на користь Москви. Але погляньмо на таблицю «Лексичні відстані мов», що у лінгвістичному музеї Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Що бачимо? Українська мова відрізняється од польської на 30 %; від болгарської – на 32 %; від чеської – на 36 %; від російської – на 38 %. Отже, причина засилля російської мови в Україні не в лексичній близькості, а в політиці, мета якої – вигублювання українського етносу, недопущення розквіту української України.

У російському керівництві, до речі, на відміну від «корманічів» в Україні, добре розуміють, яку інтегруючу, цементуючу роль відіграє мова в державному будівництві. Щоб не випускати Україну з-під свого морально-психологічного, політико-ідеологічного впливу, не дати

можливості утверджуватися українській мові в Україні, зокрема на телебаченні і радіо, Москва ні на хвилину не припиняє інформаційної психологічної агресії. До найтипівіших форм зовнішньої інформаційної агресії належить масове завезення з Росії в Україну досить дешевих (порівняно з вартістю українських) російськомовних газет, журналів, відео- та аудіокасет, заповнення українського ефіру російськими теле- радіопрограмами, насичення українського побуту чужоземною (російсько- і англomовною) масовою культурою (агресивною, цинічною, насильницькою, порнографічною). До внутрішніх форм агресії належить заснування і видання в Україні дуже великої кількості (порівняно з потребами росіян, які є громадянами України) російськомовних газет, журналів, книжок, засилля російськомовних теле- і радіорганізацій, а також демонстративне ігнорування, зневажання української мови, культури, духовності багатьма працівниками від найвищих до найнижчих владних структур Української держави.

І хоч важко не погодитися з Іваном Дзюбою в тому, що «двомовниками» досить часто називають себе принципові й зятяті одномовники, ті, хто не знає і не хоче знати української мови». Справжня українсько-російська двомовність, на думку О. Медведева, була б для українофобів великим кроком уперед щодо наразі безроздільно пануючої російської одномовності. Навіть до такого стану йти ще дуже й дуже довго. Як свідчать результати перепису населення 2001 р., національні меншини також не стають за політичною сутністю українцями, а зросійщуються. Так, 88,5 % греків, 83 % євреїв, 64,7 % білорусів, 58,7 % татар, 30 % болгар тощо рідною визнають не свою національну мову, а російську, й лише більшість поляків вважає рідною українську.

Отже, питання «бути чи не бути українській мові», «національному інформаційному просторові» означає «бути чи не бути українській Україні». Тому таке гостре мовно-культурне протистояння в Україні. Антиукраїнську інформаційно-психологічну агресію намагаються «обґрунтувати» новітніми «науковими» відкриттями. Наприклад, доктор філологічних наук, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія» Віра Агеєва нав'язує тези, що «ідеологема служіння народу втратила актуальність», «письменство не повинне навчати любити Батьківщину...». Інші не перестають стверджувати, що «шкільне літературознавство повинно позбутися комплексу «національного соціологізму», що прийшов на зміну «радянському соціологізму». Надалі розкручують московський лженауковий постулат, що українська мова – «регіональний діалект російської мови».

Щоб зупинити моральне переродження українців, потрібно якнайшвидше прилучитися до відчуженої мовно-духовної спадщини, яка відкриває шлях до здорової національної самосвідомості. «Треба волати до тих, до кого не докричишся, треба вдихати тепло в душі тих, хто почав леденіти, черствіти, але ще не цілком завмер, – говорить героїня нарису Володимира Качкана «Мед із затрутного зілля» Любов Клопотовська. – Бо як душі припадуть яничарською цвіллю, то ні материнські голоси-благання, ані запізнілі повчання мудрих педагогів, ані сльози, ані погрози – ніщо не поверне народові ті діаманти мови й духовності, що їх знищать новоявлені манкурти».

Дружина президента Росії Людмила Путіна, виступаючи в Петербурзі на всеросійській конференції «Російська мова на межі тисячоліть», наголосила, що «російська мова об'єднує людей в російський світ» і «кордони російського світу проходять по кордонах вживання російської мови». То ж який світ у кабінетах і коридорах владних структур в Україні: український чи російський? Чиїми бранцями є нині сотні тисяч чиновників на чолі з Л. Д. Кучмою? Чи осяває їх український ідеал і потреба в українському національному життєвому середовищі, чи вони раби російсько-імперського молоха, вирватися з полону якого навіть не бажають?

Українська мова для українців, як будь-яка інша мова для іншого народу, – це матеріалізована свідомість, яка є основою формування, утвердження найважливішого морально-психологічного феномену – україноцентризму. Україноцентризм – це така світоглядна, політико-ідеологічна система координат, у центрі якої перебуває Україна. Націоналістичні засади україноцентризму органічно влітаються у вселюдські гуманістичні принципи розвитку світу. Згідно з ідеями єврейського літератора Володимира Жаботинського (Зеева) – не імпер-шовінізм (будь-який: російський, угорський, єврейський, арабський, китайський тощо), а націоналізм є ідеологією визнання світового братерства націй у всій їхній різноманітності. При цьому справжня культура має бути винятково національною. Світоглядну систему В. Жаботинського дослідник його творчості Ізраїль Клейнер назвав «вселюдськістю у шатах націоналізму».

Дуже актуальними у цьому контексті є думки Миколи Міхновського, висловлені у праці «Самостійна Україна» про те, що кожна нація хоче вилитись у форму незалежної, самостійної держави. Лише чіткі національні орієнтири в усіх сферах життя України є найголовнішими передумовами зведення до мінімуму негативного впливу глобалізації, в яку цинічно влітається не лише російщення, а й англізація україн-

ців. У цьому контексті пріоритетного значення набуває національне, морально-духовне виховання. Адже з наслідками глобалізації матиме справу насамперед сучасне молоде покоління, яке повинне адаптувати українські реалії до глобалістичних процесів.

Отже, збереження і розвиток української мови, культури, духовності є основою безпеки української нації і на її захист повинні бути спрямовані охоронні дії органів державної влади, громадських, політичних органів, кожного жителя України. Вболівання Дмитра Павличка за долю України вилилися в гострі, але справедливі слова: «Раби на розум і на вдачу», які сьогодні керують нашою державою, не можуть збагнути, що то значить для нації бути собою, їм здається, що досить одягнути в національні регалії і забезпечити харчами країну – це й буде щастя для нації, а мову й культуру можна знову топтати, можна навдогоду великому сусідові зректись історії, своєї душі і жити невільникими у своїй державі. Ми цю державність, одначе, здобували не тільки задля звільнення нашого народу з колгоспного і пролетарського рабства, а насамперед для збереження своєї мови, культури, історичної правди, нашої національної неповторності. Ми цю державність здобували для майбутніх поколінь – не манкуртів, а українців, і для тих українців, що мучились і вмирили колись за нашу національну ідею».

Відомий мовознавець, член-кореспондент НАН України, автор книжки «Українська мова і мовне життя світу» Орест Ткаченко визначив нинішнє становище української мови як близьке до кризового, позаяк вона не стала не тільки мовою загальнотериторіального поширення, як це мало б бути де-факто, відповідно до її державного статусу; – її не можна зарахувати до мов загальноетнічного поширення, позаяк на сході значна частина українців вживає російську в побутовому спілкуванні.

Аби українська мова, як і інші державні, досягла рівня загальнотериторіального поширення, необхідно шляхом відповідної мовної політики, що її впроваджує керівна еліта, засоби масової інформації, зсинхронізувати мовний розвиток Західної і Східної України, тобто українська мова має стати мовою загальноетнічного поширення не тільки на заході, а й на сході. Лише після цього вона зможе стати й мовою міжнаціонального спілкування в Україні, отже, стати мовою загальнотериторіального поширення, як це властиво абсолютній більшості державних мов інших країн.

Щоб Україна мала міцний оберіг і берег водночас, потрібно повсюдно утверджувати українську мову, формувати національну свідомість в усіх українців – основу національної ідентичності, передумову порозуміння і злагоди, розвитку громадянського суспільства. Без розробки

і послідовної реалізації національної стратегії, зорієнтованої на глобальні виклики, переваги і загрози, Україна не зможе відстояти своє геостратегічне місце і роль у розвитку сучасної європейської і світової цивілізації.

2004 р.

ЧУЖА МОВА – ЧУЖІ ІДЕАЛИ

З огляду здорового глузду не повинно виникати проблеми функціонування державної мови у будь-якій державі. У Росії державною мовою, природно, є російська, у Німеччині – німецька, у Польщі – польська, у Туреччині – турецька, у Франції – французька, у Японії – японська... Однак у нас місцеві ради можуть проголошувати чужу мову регіональною, а питання «бути чи не бути українській мові» означає «бути чи не бути українській Україні». Бо «хто не береже чести рідної мови, той підкопує основи своєї нації». Ці слова Івана Огієнка із дуже важливої праці «Наука про рідномовні обов'язки», яка побачила світ на сторінках часопису «Рідна мова» 1936 р. і яку перевидала доктор педагогічних наук Олександра Мороз у 2002 р., надто актуальні й нині. Адже «рідна мова – це найважливіша основа, на ній зростає духовно й культурно кожен народ. У житті кожного народу рідна мова відіграє найголовнішу роль: рідна мова – то сила культури, а культура – сила народу, – наголошував Іван Огієнко. – Тому зрозуміло, чому всі культурні народи ставляться до своєї рідної мови з найбільшою святістю, з найчулішою опікою. Рідна мова глибоко пересякає наше духовне життя – приватне й державне. Давно вже стверджено, що тільки рідна мова приносить людині найбільше і найглибше особисте щастя, а державі – найсильніші патріотичні характери. Без добре виробленої рідної мови нема всенародної свідомості, без такої свідомості нема нації, а без свідомості нації – нема державности як найвищої громадської організації, в якій вона отримує найповнішу змогу свого всебічного розвитку й виявлення».

Отже, за мовним протистоянням в Україні стоїть питання її культурної та цивілізаційної орієнтації (Схід–Захід), і це добре розуміють політики, використовуючи проблему в своїх меркантильних цілях.

Важливо наголосити: якщо ринкове господарство є економічним двигуном західноєвропейської цивілізації, то державною формою її іс-

нування є національна держава. Мовиться про державні структури типу Швеції, Польщі, Франції, Німеччини, Чехії, Угорщини та ін., кордони яких більш-менш збігаються з етнічними землями титульної нації. Нормою для них є одна державна мова профільного етносу. Перемога саме цієї моделі державного будівництва робить неминуchoю трансформацію України в національну державу європейського типу з ринковою економікою та єдиною державною мовою.

Упродовж століть противники державності України насамперед нівечили, зневажали, вбивали наше слово, щоб українці як етнос, народ, нація втратили себе, перетворилися на безмовних слухняних рабів, стали донорами чужинців, а свій дім віддали на поталу колонізаторам різних мастей. Підраховано, що за майже 350 років панування Московії над Україною було видано 479 циркулярів, указів, розпоряджень, постанов, резолюцій, спрямованих не на захист, а проти української мови, на її знищення. Це призвело до зросійщення, морально-духовного каліцтва мільйонів українців, які нині розмовляють російською мовою.

Дискримінаційне становище, в якому опинилася українська мова внаслідок упослідження впродовж століть, що недруги України видають за природну історичну реальність, нині деяким політичним силам дуже хочеться законсервувати. До антиконституційних дій, наприклад, вдалися депутати Донецької, Луганської, Миколаївської обласних, Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Севастопольської, Харківської міських рад, які прийняли ухвали про надання російській мові статусу регіональної, тобто офіційної (державної), на обласному і міському рівнях.

Санкціонування офіційної двомовності (а надалі одномовності – російської), надання російській мові в Україні статусу офіційної (тобто державної) – це створення нині передумов для остаточного занепаду, знищення української мови, національної культури, духовності в Україні.

Потрібно нагадати, що Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, яку ратифікувала Верховна Рада України, передбачає надання статусу регіональної мови виключно в разі компактного проживання національних меншин, мова яких перебуває перед загрозою занепаду або відмирання. Російській мові це не загрожує, бо вона є державною мовою сусідньої Російської Федерації, а також визнана однією з офіційних мов ООН. Отже, рішення Луганської обласної і Харківської та Севастопольської міських рад про надання російській мові статусу регіональної суперечить статті 10 Конституції України, а саме: російська мова в жодній області України, включаючи Луганську, Харківську, Донецьку чи місто Севастополь, не підпадає під статус регіональної згідно з Європейською хартією.

До речі, відповідно до останнього перепису населення 2001 р., наприклад, на території Луганської області проживає 58 % етнічних українців, 39 % етнічних росіян і лише 3 % припадає на інші національності. Це якраз не означає, що росіяни – корінний етнос на Луганщині, вони такі ж меншини, як всі інші в Україні. Прикро, але це правда, – для надання «аргументованості» власному рішенню обласна рада спотворила статистичні дані про кількість жителів Луганщини, які визнають російську мову рідною, що їх начебто немало небагато – понад 90 %. Насправді ж ситуація зовсім інша. За результатами перепису, 52 % жителів Луганської області визнають рідною мовою саме українську.

На Луганщині, як і у багатьох інших областях України, триває розпочате за часів колишнього СРСР штучне створення умов, які змушують корінний етнос – українців і неросійські народи переходити на спілкування російською мовою, тобто щоб російська стала для них примусово рідною, і це тоді, коли саме українська мова досі перебуває в багатьох областях упослідженою. На Луганщині про це свідчить, зокрема, відсутність обласної українськомовної газети, не кажучи вже про радіо- й телеканали, які цілодобово ведуть мовлення майже виключно російською мовою. Крім того, часто службовці в обласній і місцевих радах, силових структурних та інших закладах не лише спілкуються російською, а й нав'язують її як мову спілкування мешканцям, чим порушують чинне законодавство України.

Депутати з «Регіонів України», СДПУ(о), Компартії України та деяких інших партій кажуть, що вони надають російській мові статус регіональної відповідно до положень Хартії... «Яка лжеінтерпретація цього документа, який спрямований насправді на підтримку тих мов, що перебувають у реальному занепаді, реальному загроженні, у відтисненні, скажімо, державною мовою даної країни! То яка все-таки мова перебуває у маргінесному, принизливому становищі на тій же Луганщині? Невже російська, не вже, не українська?», – акцентував академік Анатолій Погрібний.

Українська держава, яка споконвіків існує на власних етнічних землях, не може бути маргінальною, а тільки традиційно національною, що створює також належні умови для розвитку національних меншин, збереження їхніх мов, які мають малу кількість носіїв і можуть зникнути з мовної карти Європи та світу. Саме це є фундаменальним змістовим навантаженням Європейської хартії регіональних і міноритарних мов.

Якби депутати, такі «політики», як Нестор Шуфрич, читали Хартію, то вони точно прочитали б застереження (пункт 2 статті 7) проти недопустимості, як сказано тут, «необґрунтованих переваг» якоїсь із

регіональних чи меншинних мов, які, зазначено, не можуть мати обмежень, але не можуть мати і переваг. У випадку ж Луганщини, Харкова чи Севастополя йдеться про переваги такого масштабу, коли фактично в ролі меншинної опинилася мова титульної нації – українська. Отже, сам дух Хартії кличе виправляти таку неприродну ситуацію. Та замість цього маємо такі ось рішення, які позбавляють можливості розвиватися й утверджуватися українській мові в Україні.

Прислухаймося до молодого киянки Віри Орлик: «Я маю бабусь на Луганщині і Волині, а сама живу в Києві. Тому точно знаю, що немає відмінності між нами, українцями, – наголошує Віра Орлик. – Протидії заходу і сходу нема, просто інколи двоє хороших людей не розуміють одне одного. І це не війна, а лише небажання розуміти і поважати точку зору іншої людини. Річ не в мові спілкування, а у ставленні до неї, у повазі й любові до рідної української. Чомусь замість того, щоб об'єднуватися, ми боремося із собою. Ми пошкоджуємо частинки власного тіла замість того, щоб його лікувати, і стаємо слабкими; ми руйнуємо себе ізсередини. Ми не хочемо зрозуміти, що Україна – неподільна, що кожне найменше селище по обидва боки Дніпра створює її самобутність. І я щаслива, що живу в Україні, такій бідній і такій багатій...» Отже, політики, яким чужі інтереси України, нав'язують, розкручують промосковську тезу про непорозуміння, протистояння жителів заходу і сходу.

Антиукраїнська психологічно-інформаційна агресія нав'язує нині українцям чужі ідеали та інтереси; аскіологічна агресія нав'язує менталітет чужих держав і їхніх народів; агресія культурна нав'язує чужі звичаї, мову, психологію. Ці та інші форми агресії спрямовані на те, щоб усі українці остаточно втратили національні морально-психологічні засади рідної мови, культури, духовності, щоб назавжди було знищено українське життєве середовище, національний мікро- і макросвіт, щоб не дати утвердитися українській Україні. Та цього не станеться.

Схаменуться, стрепенуться

Стуманілі люде:

Рідне слово, рідний розум –

Рідна й правда буде.

Пантелеймон Куліш

Не будучи господарем власного інформаційно-гуманітарного простору, не зробивши українську мову реальною державною, не створивши національного життєвого середовища, Україні важко реалізувати свою державотворчу національну ідею, з'єднати поняття етнічного і політичного українця в єдине ціле, йти своїм шляхом розвитку, акумулюю-

чи і використовуючи вітчизняний і світовий досвід. Тому надзвичайно важливо, щоб орієнтири нашого державотворення ґрунтувалися на національних пріоритетах в економіці, політиці, культурі, мові.

Історичний час вимагає від кожного з нас, українців, кожного громадянина України незалежно від національності поглиблювати взаєморозуміння, плекати відчуття соборності України, зайняти гідну, однозначну, безкомпромісну позицію щодо українських державних інтересів.

Утвердивши в Україні українську мову – збережемо Україну як європейську націю, піднесемо в кожного українця дух національної свідомості. Адже мова – дім нашого буття, категорія духовна, світоглядна, націєтворча, – це матеріалізована свідомість, яка є основою формування й утвердження морально-психологічної сутності українського громадянина – україноцентризму, зміст якого визначається категоріями патріотизму, національної гідності, поваги громадян до Української держави, цілеспрямованою працею задля добробуту і всебічного розвитку всіх життєвих сфер, необхідністю розглядати всі політичні, економічні, культурологічні події у світі та в Україні крізь призму національних інтересів України, її духовних і культурних цінностей, потребою обстоювати добре ім'я та рівноправність України у світовому співтоваристві.

2006 р.

«... ОД БОГА І ГОЛОС ТОЙ, І ТІ СЛОВА ІДУТЬ МЕЖ ЛЮДИ!»

Усьому світові відомі милозвучність і лагідність української мови. 1928 р. в Парижі відбувся міжнародний конкурс мов. На ньому знавці мали визначити, яка з мов світу наймилозвучніша. Зачитували тексти різними мовами. Прозвучали там і вірші Тараса Шевченка. Виразність і мелодійність української мови належно оцінили члени журі. Серед чотирьох переможниць наша мова посіла третє місце, поступившись французькій та італійській і залишивши після себе мову фарсі (перську).

1934 р., також у Парижі, відбувся новий конкурс на мелодійність мови. Цього разу французька знову виявилася найкращою, друге здобула фарсі, а третє – знову українська мова. «І гадаю, – зазначив Михайло Курдюк, – коли б конкурс відбувався на нейтральній території, наша солов'їна мова увінчалася б лаврами найдостойнішої, бо французька,

Сонце ходить до нас не в гості,

Сонце з нами живе!

Василь Симоненко

будьмо щирими, все ж дещо гугнява і не досить виразна, а попереду італійської та фарсі вона вже була. Відомо, що за граматичною досконалістю, виразністю звучання та мелодійністю нашої мови рівних у світі немає».

Завдяки слову – носієві інформації – ми, сучасники, можемо відчутти життєдайний дух минулого, почути його голос і говорити з майбутнім. Науковці, публіцисти привертають увагу суспільствознавців, політичних діячів до ролі і значення слова як рушія прогресу, комунікативного чинника формування національної самосвідомості, пов'язаної з вільним поширенням слова правди, що визволяє, ідентифікує, підносить духовність і моральність нації, сприяє формуванню національного життєвого середовища. Різноманітність мов, їх всебічний розвиток і утвердження – не лише невичерпне джерело творення нового, прогресивного, а й гарант збереження ідентичності кожного народу, як неповторного духовного, культурного багатства всього людства.

Мовознавець Ольга Федик наголошувала, що нація Боготвірний феномен, в якому людська природа поєднується із духовною структурою, яка втілена, розвивається і функціонує в національній мові, наповнюючи її внутрішнім змістом, глибинною таємничістю, спроможністю одухотворювати і пізнавати світ. У мові не тільки сконденсоване усе духовне, культурне, естетичне, гносеологічне, інформаційне багатство нації, а й змодельована складна прагматика життя, вона містить у собі весь спектр психологічної мотивації поведінки людини, є прогностичною моделлю як для індивідуума, так і для цілого народу.

Мова соціалізує особистість і вона ж творить людське суспільство в багатofункціональних його виявах. «Українській мові притаманний високий ступінь внутрішньої і зовнішньої соціалізації» (А. Загнітко), що робить неминучою трансформацію України в національну державу європейського типу з ринковою економікою і єдиною державною (офіційною) мовою. Однак, як закликає, поет Олесь Лушій,

*Любить рідну мову замало,
Потрібно їти на весь зріст
Супроти лихової навали,
Що нищить, отрує, палить
Наш корінь прадавній, наш зміст.*

В Україні склалася парадоксальна ситуація, коли українська мова де-юре має статус державної, загальнонаціональної, а де-факто з усіх усюд чути російську. Це дає підстави прибічникам двомовності в Україні, які виступають фактично за російську одномовність, наполягати,

щоб російській мові в Україні було надано статус офіційної, тобто державної. На їхню думку, це нібито забезпечить стабільність і злагоду у суспільстві.

Насправді ж повноцінною Українська держава може бути тоді, коли синтезує національно-культурні, політичні, ідеологічні якості та компоненти на основі українського етносу. Зв'язок між націотворенням і державотворенням у Західній Європі був двобічний – один процес стимулював інший. Ідея нації як не тільки етнічної, а й політичної спільноти, яка творить державу, на основі волевиявлення усіх громадян країни, була закріплена юридично у «Декларації прав людини та громадянина», проголошеній у Франції 1789 р. Джерелом влади і права виступало все населення країни. «В такій державотворчій ролі стара етнічна спільнота почала перетворюватися на національну, або, якщо завгодно, етнос вступив у новий, вищий етап свого розвитку» – зазначив А. Свідзинський. Розчленування єдиного у своїй багатогранності процесу українського державотворення на окремі складові (спочатку, мовляв, розв'яжемо економічні проблеми, а потім візьмемося за культурно-духовні, освітні) або вилучення українського етнічного компонента, залишивши тільки політичний, чи ігнорування проблем функціонування української мови в Україні, на нашу думку, варто розглядати як підрив національної безпеки України.

З огляду на те, що мова є своєрідним синтезом усього національно-державницького, фокусом його бачення, то мовне питання виходить за безпосередньо лінгвістичні межі і набуває гострого політичного, соціального, ідеологічного характеру. Адже мова формує націю, нація будує державу, держава береже мову, бо мова – це константа державної самодостатності, самобутності, самоцінності, оригінальності. Мова – це знаряддя думання, це мірило розуму. Мова для кожного народу – це нервова система державного організму. Якщо у людини хвора нервова система, то хвора й людина. Якщо в державі не функціонує мова титульного народу, то така держава хвора й приречена на втрату національних і духовних особливостей, соборності та незалежності.

Студенти – майбутні журналісти намагалися осмислити сутність рідномовних обов'язків, знання яких «сильно підносить національну свідомість, а вона – найкращий ґрунт для знання й розвитку соборної літературної мови». Подаємо деякі студентські матеріали, які підготовані за методичними порадами автора цієї книжки.

Не цураймося української мови!

Мандрую вулицями Сімферополя, хочеться побачити його у всій красі. Сідаю у тролейбус за невідомим ще мені маршрутом, прошу у водія квиток за проїзд, але у відповідь бачу чомусь великі та здивовані очі жінки: «Дівушка, я вас не розумію!», – заявила вона, ніби натякаючи, що я повинна звернутися до неї російською. «Але чому?», – подумала я. Перші враження від поїздки по місту були просто «неперевершені», але це ще, на жаль, не весь «букет пахощів», які я відчула.

Підійшла до газетного кіоску, щоб придбати газету «Кримська світлиця», до речі, єдиний українськомовний тижневик Криму. Попросила ввічливо, але не одержала того, що просила. Газета лежала прямо перед моїм носом, а продавець відповіла, що її нема. Я здивовано вказала пальцем на видання, але жінка ніби не бачить газети, пропонує мені щось інше, мотивуючи це «інше» високим рейтингом серед місцевих видань. Це виглядає своєрідною антирекламою українських газет! І знову мене непокоїть: «Чому?»

Наша складна і трагічна історія, вочевидь, залишила чималий відбиток на ментальності Сходу, Півдня та Криму. Про долю нашого народу говорить мовознавець Микола Лесюк: «Мабуть, немає в світі такого народу, який би стільки років піддавався жорсткому гнітові. Впродовж багатьох років топтали і шматували його землю, принижували і вбивали його мову іноземці...». Особливо жорстким до українців було ставлення московського режиму. Вилучали українські книжки, забороняли книгодрукування, відбувалося насадження російської мови. Цими діями російська політика готувала підґрунтя для ще суворішої кари – Валуєвського циркуляру 1863 року, відомого, як заборона друкувати українською. Згодом дошкульним ударом був Емський указ 1876 року. Потім заборона друкувати книжки українською мовою для дітей...

Вся політика Москви була спрямована на перетворення українців у послушних російськомовних рабів. Це й було головною передумовою зросійщення Сходу, Півдня, Криму. Саме там російська мова поширювалася дуже швидко та витісняла українську. В єдиній українській гімназії м. Сімферополя українською мовою спілкуються лише під час занять, а після уроків діти розмовляють російською. І в реальності державна мова для них є лише засобом для побудови успішного майбутнього: вступити у ВНЗ та розуміти інших, тих, що українськомовні. За таким принципом навчаються деякі кримські школярі заможних та впливових батьків. Усі дорослі люди, які не вважають за потрібне спілкуватися українською, розуміють, що їхнім дітям необхідно знати українську мову, але чомусь не прищеплюють їм любові до цієї мови з дитинства, а лише вчать української, як другої, додаткової. Мабуть, і тут присутня неповага до державної української мови.

Поганий приклад для молоді показують найвищі посадові особи, які з телеекрану, по радіо промовляють російською. Лише одиниці з них спілкуються українською мовою. Правда, деякі депутати намагаються перед мікрофоном говорити державною, але не в усіх це добре виходить. А більшість народних обранців навіть не стараються розмовляти

українською, і до того ж вимагають впровадження в Україні другої державної – російської. То якої поваги та любові чекати від пересічних людей до української мови, коли публічні люди та найвищі особи в суспільстві спонукають говорити так, як говорять вони, російською мовою. Це найбільший удар, який тільки можна завдати українській.

Нам нав'язують думку, що українська мова є лише державною мовою, а не тою, якою спілкуються українці. Таку ситуацію створюють насильно. Її точно схарактеризував Іван Дзюба: «З державною мовою в Україні людина ховається, наче злодій». Особливо прикро усвідомлювати те, що слова академіка зараз дуже правдиві. Можна навести чимало прикладів, коли до тебе людина говорить спочатку російською, а лише згодом промовляє українською, якщо її співрозмовник так спілкується. Чимало з нас не усвідомлює, що українська мова може за кілька десятків років повністю зникнути у побутовій сфері. І ми перекреслимо всі ті важкі століття, протягом яких наші предки боролися за незалежність, за свою українську мову. Шкода, що ми не навчилися любити свою мову так, як любили вони.

Зросійщення наших громадян – це перший і дуже важкий симптом великої недуги, що може вплинути на цілісність та єдність України. Бо всі ми – українці на заході, на сході, на півдні, в Криму. І що найважливіше, ми маємо почувати прив'язаність до свого, навчитися поважати та плекати українську мову. Якщо ми не навчимося любити та цінувати свою мову, то нас не поважатиме жоден народ і ми постанемо в його очах як невігласи, що не знають досконало свого важливого критерію державності.

Майбутнє твориться сьогодні, і творимо його ми. Дуже промовисті слова, та чи розуміють їх усі? Перебуваючи в місті Сімферополі, я зрозуміла, що люди, які проживають там, не те, що не спілкуються українською, а навіть зневажають ту невелику горстку людей, які спілкуються рідною мовою. Тому їм там, ой, як важко! Мені випала нагода поспілкуватися з чоловіком, який колись розмовляв рідною мовою, але згодом, коли переїхав до Сімферополя, став російськомовним мешканцем України. І під час розмови я зрозуміла, що він не усвідомлює та не розуміє ситуації, яка склалася сьогодні. Чоловік не знає добре своєї мови, не використовує її в усному мовленні, надає перевагу чужій, російській.

Іван Огієнко сказав: *«Хто цурається рідної мови, той в саме серце ранив свій народ»*. Мова для будь-якого народу є серцевиною його життя. Кожен громадянин України хоче вільно почуватися у своїй країні. Але подумаймо про людей, які є українськомовними. Хіба повинні вони відчувати неповагу та навіть наругу над своєю мовою? Таких людей є чимало в кожному регіоні України. Навіть в Сімферополі я зустрічала таких молодих людей. Хлопці навчаються в вищому навчальному закладі з російською мовою викладання, але вони добре володіють українською, радо спілкувалися зі мною рідною їм мовою. Але значна частина населення міста Сімферополя не хоче розуміти їх. А бути в чужомовному середовищі українськомовним дуже непросто. Як каже Андрій Івашко, студент, кореспондент газети «Кримська світлиця», потрібно мати сталеві нерви, щоб витримати докори кожного, кому не подобається українська мова. Відрікшись від рідної української мови, кожен російськомовний наш громадянин завдає величезної душевної шкоди кожному українцю, а відтак і всьому нашому багатостраждальному народу.

Будь-яка чужомовна людина не має жодного морального права ганьбити мову народу, в країні якого проживає. Саме словосполучення «російськомовний українець» є дещо незрозумілим, незбагненим, не природним. Як відомо, найчисленніша українська діаспора є в Росії. Там наші українці розмовляють російською. То чому в Україні ще ставлять питання про другу державну – російську? В Україні російська на інші національні меншини відповідно до закону «Про національні меншини» мають всі умови для свого розвитку. Чому зневажають мову титульної, корінної нації – українців?

У народі побутує така приказка: «Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина». Але перш ніж вивчати іноземні мови, треба досконало знати свою рідну мову. Росіяни спілкуються російською, німці – німецькою, французи – французькою, а українці повинні спілкуватися українською. Якщо ми не турбуватимемося про своє, національне, то ніхто нам у цьому не допоможе.

Ірина Данилиха

Неоціненний скарб народу...

«Мова – то серце народу, гине мова – гине народ». Ці слова Іван Огієнко написав у книзі «Наука про рідномовні обов'язки» сімдесят років тому. Вважаю, що їхня актуальність вічна, бо у них сконцентрована думка про життєдайне серце народу, нації, держави.

Хоча страдницька доля судилась українській мові, та вона жила. Після занепаду Київської Русі вона все ж-таки залишалася державною за часів Великого Князівства Литовського. Нею написані «Судебник» великого князя Казимира Ягайла та «Литовський статут», документи про привілеї польської шляхти «Вислоцький статут». Польські королі – всі Ягайловичі – аж до Сигізмунда Августа – за свідченням польських істориків, говорили по-руськи, тобто українською, часом ліпше, ніж польською. У бібліотеках багатьох королів русько-українських книжок було більше, ніж польських. Це є свідченням того, що українська мова має глибоке коріння, переконливо стверджує Іван Огієнко у своїй праці «Нариси з історії української мови: системи українського правопису». Перебуваючи у IX ст. у Херсонесі, християнські просвітителі Кирило і Мефодій мали нагоду ознайомитися з «руським» письмом і написаними ним церковними книгами. Тобто, українська мова бере свої витoki не із занесеної македонської говірки, якими були написані тодішні болгарські книги, а зі своєї народної мови та свого алфавіту (глаголиці).

Мова – це немов жива істота, у якої є голова, тулуб, руки і ноги. Але для того, щоб ця істота існувала, потрібне серце. Не маючи серця – людина не буде жити, не зможе дихати і розуміти, любити і ненавидіти. Людина живе доти, доки у грудях б'ється серце. Так живе і наша мова. Коли помирає одне покоління, народжується інше, але коли перестає існувати мова, навіть тисячі поколінь безсилі зупинити смерть народу.

Протягом тисячоліть український народ творив і плекав свою мову, а вона допомагала йому зберегтися. Народ творив мову через своїх героїв, які її возвеличували. Ще з дитинства припали до душі слова: «Мово наша, слово наше, хто вас забуває, той у грудях не серденько, тільки камінь має». Нині, ми живемо у незалежній державі, але питання збереження української мови постало на весь зріст. Досить часто на Сході, Півдні, у Криму чимало політиків нав'язує думку про потребу надати в Україні статус другої державної мови російській мові. Це не лише хибна, а й згубна позиція щодо функціонування української мови.

Нещодавно у газеті «Високий Замок» прочитала таку фразу: «Це не порнографія, а українська мова». Такими словами захистив українську мову донецчанин Юрій Литвин. Він навіть не підозрював, чого коштуватиме йому спроба довести, що жителі Донбасу – не бидло, яким можна маніпулювати у політичних інтрижках прибічників В. Януковича, а українська мова не порнографія, як її називають донецькі українофоби. Пан Юрій не скликав мітингів, не оббивав чиновницьких порогів, щоб довести, що й на Донбасі він має право бути українцем. Він повернувся до української мови, почав нею спілкуватись. Усі дебати про українську мову і її розуміння на молокозаводі зводилися до одного – не дати Юрію Литвину спілкуватися рідною мовою. Його переконували у тому, що решта персоналу не може зрозуміти його дивної мови. Так уважала лише тамтешня «еліта». Працівники цеху чудово розуміють українську, а на запитання, чому не послугуються нею у повсякденному житті – мовчать.

Дійшло до того, що через спілкування українською мовою в Україні можна позбутися зарплати, а згодом і роботи. Промосковські можновладці бояться, щоб українською заговорив весь зросійщений народ. І це лише один приклад, коли людина стала на захист мови, а такі випадки трапляються майже щодня, але чомусь замовчуються. Про них не пишуть у пресі, не розповідають по радіо і не показують по телевізору. Мабуть, і тому, що у багатьох ЗМІ працюють журналісти, у яких відсутній державницький підхід до висвітлення життя в Україні, у них низькі професійні стандарти.

Історія, про яку розповів Юрій Литвин, змусила мене замислитися над підбором кадрів у нашій державі. Якщо б державною мовою спілкувалися службовці усіх рівнів, брали приклад з Президента Віктора Ющенка директори заводів і фабрик, фірм і об'єднань, керівники колективних підприємств, установ і навчальних закладів та інших підрозділів, то стрілка «державного компаса» змінилась би у бік національних інтересів. Тоді український дух запанує в усіх кряях, і доля людей, які є вірними патріотами нашої держави, і хочуть говорити українською мовою, не буде такою важкою та небезпечною.

Слушно підмітив професор Олександр Пономарів: «Треба створити такі умови, щоб українці повернулись у лоно рідної мови. Бо хоч як би вони відійшли від неї, все одно, вони не стануть ні росіянами, ні французами». І це справді так. Можливо, у нас ще немає клімату, який би змусив усіх говорити українською, але він обов'язково буде. Російська мова не стане державною, бо державна мова повинна бути тільки на етнічній території. В Україні нема етнічних російських земель, де б росіяни були корінним населенням. Вони

приїхали до нас, стали жителями української землі, громадянами української держави, то, без сумніву, повинні поважати, шанувати все українське, володіти і спілкуватися на службі українською мовою, а вдома якою хочуть, то їх приватна справа. «У нас, на території України, всі володіють українською мовою: одні активно, інші пасивно», – наголосив О. Пономарів. Тож потрібно державним структурам створювати умови, щоби всі громадяни України активно володіли українською мовою, не потурали суржикові Верки Сердючки та новоявленим тарапунькам.

«Сьогодні порушувати питання про двомовність в Україні аморально», – говорить академік Академії педагогічних наук, заслужений діяч науки і техніки України П. Таланчук. Нормальним є те, що в межах своєї спільноти люди можуть говорити найбільш прийнятною мовою, але не закладати міни для знищення української мови.

Важливе місце у формуванні поваги до української мови займають засоби масової інформації. На жаль, досі у державі не створено українського інформаційного простору. Україна заповнена російськомовною продукцією на телебаченні, радіо, у книжкових магазинах. Така ситуація влаштовує багатьох урядовців, депутатів Верховної Ради з фракції Партії регіонів, комуністів, соціалістів. Вони виступають російською мовою, а частіше «суржиком». Великий педагог Костянтин Ушинський писав: «Доки жива мова народна в устах народу, – доти живий народ». Саме тому українська мова не може померти, бо вона живе в устах народу. Нею звучить понад 300 тисяч пісень, нею спілкуються пересічні жителі також на Сході, Півдні. Вона жива і їй не потрібно хоронити. Немає мов кращих, чи гірших. Усі вони специфічні і неповторні. Немає серед них і «провінційних», «хуторянських», «сільських» чи «міських». Є мова народу, мова держави, яку треба поважати. «Сьогодні, як ніколи потрібен захист української мови як державної, як штандарту нашої державності», – наголосив академік П. Таланчук.

Можливо, ті українці, які ще не заговорили рідною мовою, просто не почули у своєму серці дзвіночка духу предків, а він обов'язково забринить мелосом патріотизму. Згадую слова В. Яворівського: «Буде мова – буде держава, без української мови не буде української держави». А у нас є і мова, і держава. І ми бачимо на прикладі багатьох мешканців Донбасу зростання, утвердження у них українськості, але їм потрібно допомагати, підтримувати у їхніх діяннях, розвінчувати аморальних керівників, які їдять український хліб і зневажають українську мову.

Українська мова – це оберіг нації. Народ може з об'єктивних чи суб'єктивних причин змінити місце мешкання, свою назву, втратити державність, але залишитися народом, поки живе його оберіг – рідна мова. Де б ми не були, ми завжди хочемо повернутися до рідної домівки, до рідної коліски, туди, де ми народились і сказали перше слово українською мовою. Недарма українці, які з різних причин перебувають на території інших держав, на інших континентах, зустрівши знайоме обличчя, одразу спілкуються українською, рідною для них мовою.

Українська мова – це Дух нації, а Дух – безсмертний.

Ольга Детюк

Бажання бути модним чи духовна убогість

Боляче про це писати, але треба об'єктивно оцінювати ситуацію: українське суспільство має страшну хворобу – нехтування рідною мовою. Зараз навіть посидіти спокійно в громадському місці не можна, бо звідусіль чути «блатний», насичений суржилом і пересипаний гострим російським матом молодіжний жаргон. Тому під сумнів береться питання національної ідентичності українців. Однак ця проблема має тривалу історію. Свого часу її ґрунтовно розглядав видатний мовознавець Іван Огієнко. Він вболівав за розвиток і функціонування української мови, зазначав, що доля української мови залежить від кожної людини зокрема і держави загалом. Особливі надії І. Огієнко покладав на молодь. Він писав: *«Вся молодь мусить добре усвідомити собі, що її найперший обов'язок перед своїм народом – навчитися соборної літературної мови й вимови, і тим прищепити собі почуття національної єдності»*.

На жаль, сьогодні багато молодих людей не задумується над питанням національної ідеї, культури та мови. Їх бентежить тільки те, що про них скажуть у цьому аморальному суспільстві з деградованою культурою, їх цікавить тільки мода. Адже тепер вона править не лише світом одягу, манер, зачісок, а й світом мови. Молодь вживає такі модні слова, як жаргонізми та сленг, щоб якось виділитися, здатися особливими та сучасними. Саме тому мова у наш час для декого стала просто ознакою стилю. Забудь свою мову, ляпай якісь безглузді слова, будь модним! Прислухаймося і занотуймо у записник усі незнайомі, беззмістовні і перекручені слова, які необхідні для «модного існування». Отож, запишіть: «діскацєка» – вона ж «дискотека» – місце відпочинку і танців; «понтї» – поведінка, спрямована на те, щоб викликати повагу серед оточуючих; «ципляти» (українською – чіпляти) – знайомитися з особою протилежної статі. Непогано, правда? Але це ще далеко не все. Решту «слів» відшукайте та спробуйте розшифрувати самі. І не дивуйтеся, якщо азбука Морзе порівняно з новоспеченими словами-перлами здасться вам дитячим ребусом.

І це я розповідаю не для того, щоб ви зрозуміли мову так званої модної молоді чи ще більше стали модними, а для того, щоб ми змогли, як Іван Франко «розповідати і пробуджувати сором у нащадків, якщо у них зосталась ще хоч крапля незіпсованої крові», – акцентував Симон Петлюра.

Варто зазначити, що під мовно-модним впливом опинилися й інші країни. Наприклад, в американських підлітків модно зараз вживати слова-іспанізми, Європу, навпаки, поглинули американізми. У нашому ж лексиконі 70 % становлять жаргонізми російськомовного походження, такі собі русизми, та 30 % – англійськомовного, зрідка чуємо і польські, переважно на Західній Україні. Коли ж зіптити те все разом, то вийде «цікава» розповідь про своє молоде життя: живемо «афігенно», «тусуємо» на «паті», «заливаємося» пивом з «дружбанами», кажемо всім «піплам» «окей», ловимо «кайф», словом, «фільтруєм базар».

Так, можна розвивати і збагачувати себе за допомогою інших мов! Навіть потрібно! Але треба бути дуже обережними, бо з часом можемо збідніти і змаліти самі, і будуть у

нас виходити отакі «розповіді». А йдеться все-таки про мову, бо вона є образом нації, свідченням її культурного, морального і духовного розвитку.

І знову повертаємося до слів Івана Огієнка: «...навчитися мови, і тим прищепити собі почуття національної єдності». Якщо подивитися у «Сучасний словник іншомовних слів» (2006) на визначення слова «нація», то прочитаємо, що це «форма історичної спільності людей, що об'єднані між собою спільною мовою, походженням, територією, психологією, культурою, ментальністю, побутом тощо». Найперше, як ми помітили, націю визначають через мову. Ми маємо бути об'єднані однією, правильною і живою українською мовою. На жаль, з наших вуст вона такою не лунає. Але якщо не на вустах, то хоча б у головах, або в душі має бути хоч трішечки гордості, самоповаги, національної свідомості та національного інстинкту. Адже саме «національний інстинкт велить чемному французіві на ваше запитання англійською відповідати французькою. Інстинкт нагадує полякові, де б він не був, що він поляк», – наголосив Євген Сверстюк. Але чимало політиків в Україні нехтує положенням у Конституції, що у нас є лише одна державна українська мова, і вводять в оману народ й самих себе, бо не потрібно їм гнатися за двома зайцями, змінювати закони і вводити двомовність, бо в один прекрасний момент можемо втратити все. Їм варто пам'ятати, що всі посадові особи – не тільки офіційне обличчя нашої держави, але й приклад для народу.

Професор Олександра Сербенська наголосила, що «мова – це скарб, який треба здобувати, а не міняти». Рідною мовою маємо не лише говорити чи писати, але й читати. Та чомусь нинішньому поколінню письменників, яке творить літературу для молоді, важко усвідомити, що його обов'язок писати не лише заради розваг, а ще й з метою виховати добропорядність. Твори письменників, з яких можна було б багато для себе взяти, повинні бути насичені морально-національним духом, подавати приклад та змушувати нас думати. А наразі думати вони змушують лише над значеннями своїх авторських «неожаргонів» замість того, щоб висміювати всю цю дешевизну слів і пропагувати культурну особистість, тобто творити в людині високодуховного індивіда. На жаль, такі книги не часто побачиш на полицях навіть наших львівських книгарень.

Вагоме значення для популяризації української мови має і якісний переклад закордонних письменників. Однак у можновладців на це не вистачає коштів. Тому і прогинаються книжкові полиці під величезною кількістю російськомовних видань. Прикладом є львівські книгарні, де не так давно око кожного книгомана милували якісні і лише українськомовні видання. Згодом комерціалізація та орієнтованість на масового споживача зробили своє – в усіх книгарнях та на ринках почала домінувати саме російськомовна книга. Так, я погоджуюся з думкою, що всесвітньо визнані твори, якою мовою вони б не перекладалися, не спричинять руйнації особистості. Але так звані творіння, що аж рясніють сленгом та жаргонізмом – це інша річ. Вони не здатні привернути увагу змістом, а тільки гарною формою, карбованим словом та мелодією ритму...

Молоді люди також черпають мовний бруд з російськомовних телепередач та фільмів, обираючи собі за ідеал героїв кримінального світу, копіюють їхню поведінку і саму

манеру розмови. Після трансляції фільму «Бригада», рейтинги якого аж зашкалювали, велика кількість молодих людей знали його на пам'ять та виписували «крилаті» фрази у записники. На наших екранах його транслювали вже тричі. Натомість український кінематограф залишається в тіні власної держави. Від початку незалежності в Україні зняли лише 418 фільмів. Де і які вони – знають одиниці. А щодо закордонних кінострічок чи мультиків і їх перекладу українською мовою, то транслювання цих проектів телеканалами та показ у кінотеатрах популяризує не лише сам фільм, а й, власне, український переклад. Звичайно, не обходиться і без жаргонів, які привертають увагу та зацікавлюють саме молодь. Яскравий приклад цьому – перший український масовий триллер «Штольня». Погодьтеся, що це і є тим позитивом, початком змін, світлом вкінці ще довгого, але вже не безкінечного тунелю. Можливо, завдяки цьому молоде покоління відійде від усяких «блатних наваротів», «абарзелства», «приколів», одним словом, всіх отих страшних «висловів» російсько-тюремного походження, які заволоділи вустами молоді, а тепер вже далеко не молодих людей на зламі XX–XXI століть.

Іван Франко говорив і писав справжньою живою українською мовою, що ми мусимо навчитися чути себе українцями. І, думаю, не лише відчувати українськість душею, але й почути її вухом. Ми маємо свою незалежну державу вже 16 років. Можливо, це і є той підлітковий вік, після якого починається усвідомлення власних помилок та спроби їх виправлення. Тож надія є! І скоро ми почнемо дорослішати, почнемо набиратися належної солідності, мудрості і гордості. Нарешті перестанемо харчуватися культурно-мовними відходами сусідніх держав і зрозуміємо, що справжні скарби заховані в кожному з нас. Заховані саме в нашій мові. Адже «в усьому є мова і все є в мові».

Світлана Лелик

Чуже зерно на рідний сіють ґрунт

Будь-яку державу творить нація. Вона ж починається з сім'ї. Сім'я народжується з вінчання, яке благословляє Церква. У такому ланцюзі перетворень всі ланки взаємопов'язані. Держава заявляє про себе світові тоді, коли має три основні складники: територію, націю, мову. Суспільство ставить собі за мету берегти ті чинники і всіляко примножувати. На жаль, мова в Україні давно вийшла з образу національного скарбу і стала предметом грішних обмовлянь. Трапилося так тому, що всі ті інстанції, які вибудовують Україну (людина, сім'я, школа, церква, суспільство) по-різному розцінюють дар мови. Людина вибирає для себе мовний код залежно від обставин, у яких живе. У сім'ї діти, зазвичай, наслідують мову батьків. Українське суспільство ділиться, як російська лялька «матрьошка», на національні меншини, російськомовних і тих, хто не зрікається рідної мови, «західних» і «східних». Хтось має стати вище від усіх приватних і нав'язаних інтересів. Сказати твердо: «Не вбивай того, що надбали для тебе предки!» Саме церкві, як осередкові духовного виховання, належить

ця роль. Проте суперечки у сфері релігії дають підстави лише ставити трикрапку перед і після ключового слова *мова*. Навіть, якщо йдеться про мову богослужінь...

Якою мовою повинен говорити настоятель української церкви незалежно від її конфесії і державних поглядів парафіян? *«Священик, що промовляє в церкві не рідною мовою вірних, приносить їм найбільшу кривду, бо не промовляє до душ вірних і не будує їх»*. Так писав Іван Огієнко сімдесят років тому. Про актуальність фрази митрополита Іларіона доводиться говорити і сьогодні.

Священослужителів не бракує в Україні. Навіть у часи комуністичного режиму церква діяла у підпіллі і славилася героїчними парохами. Священик – це богообрана людина, богопомазана. Це людина, яка проходить довгий і суворий етап навчання та формації, аби потім нести людям розуміння Божого Слова. Такими бачимо настоятелів церков у наш час. Та спадає на гадку видатний письменник Іван Нечуй-Левицький, батько якого був одним із перших священиків ХІХ ст., що виголошував проповіді українською мовою. Сам Нечуй-Левицький навчався у духовній семінарії, тому добре знав про тодішній стан духовенства. Його повість «Старосвітські батюшки та матушки» починається таким епізодом: у селі Вільшаниця помер священик. Тільки-но відбувся похорон, як громада села обрала нового – сина померлого. Хоча хлопець ніколи не мав діла з богослов'ям, але був доброї і спокійної вдачі. Отже, давав надію, що менше коштуватимуть церковні обряди.

Відтоді церква помітно прогресувала. Аж перейшла межу єдності, наступила на основну мету – служіння Богові і людям, і стала прислухатися і придивлятися до державно-політичного дійства. Та ще й так, що Воїни Христа ледь не наслідують збройні сили. Мова йде про те, що на території нашої держави діє і активно розвивається церква чужої країни. Щоправда, вона називає себе Українською православною церквою. Щоб розрізнити справді українську і так звану «українську» церкву, до останньої додають означення УПЦ МП (церква Московського патріархату). Як на мене, цілком слушно, оскільки підпорядковується вона московському патріархові Алексію ІІ. Звісно, Україна славиться своєю доброзичливістю. Для росіян, які тут проживають, повинна функціонувати церква, як для поляків є Катедра, вірменів – Вірменський собор тощо. Але, коли «третій Рим», як називає себе Москва, підпорядкував Києво-Печерську та Почаївську Лаври, стало зрозуміло, що московська церква є одним із чинників зросійщення України. На святкування дев'ятисот п'ятдесятиріччя Києво-Печерської Лаври не приїхав жодний глава Православної Помісної церкви, даючи зрозуміти, що статус автономної не робить її духовно незалежною від Москви. Відтак, місцеве духовенство зробило ювілей суто московським.

Історія Києво-Печерської Лаври бере початок від преподобних Антонія і Феодосія, які жили під землею, щоб спастися від земних гріхів. Тому паломники приходять сюди очищати свої душі. Хто володіє Лаврою, той володіє людськими душами. Ось чому Москва так ціпко тримається за неї. Прочани, які відвідують архітектурну перлину Західної України – Почаївську Лавру, теж повертаються із гірким присмаком негостинного приймання. Причин для поганого настрою є досить: на вхідних дверях – список прізвищ греко-католиків, яких тут називають «ворогами православних»; намальоване дерево, відламана гілка якого символізує греко-католицьку церкву; російськомовні послухники, священики, семінаристи;

антиукраїнська література у кіосках, яку не продають, якщо звертаєшся по-українськи; слово, яке з дивним неспокоєм злітає з уст ченців – «уніати». Сто десять років монастирем володіли монахи-василіяни, бо збудували його за свій кошт. Але російський імператор Ніколай II забрав монастир у 1832 р. За період першого прем'єрства В. Януковича Почаївську Лавру виключено з переліку пам'яток Кременецько-Почаївського історико-архітектурного заповідника і передано під протекцію Московського Патріархату. Із вдячністю не забарилися: під час президентських виборів біля каплички Матері Божої послухники Почаївської Лаври вивісили портрет Януковича, щоб люди, молячись, мимоволі зводили очі і на кандидата в президенти.

У Лаврі проводять ремонтні роботи, під час яких знищують цінність стародавніх стін. Чому не протидіємо, добре розуміючи, що не реставрувати наші пам'ятки хочуть представники російського духовенства? Слушно зауважив віце-ректор Львівської духовної семінарії Св. Шевчук, що «російський уряд перетворив Почаївську Лавру на свій форпост, на так званих засадах монастиря». Про це свідчить вишкіл послухників, які твердо і непохитно вірять, що мова, якою вони говорять, «это не русская мова, а старославянский язык», і греко-католики – не брати у Христі, а єретики й уніати. Це не просто погляди на релігію, а традиція, яку в Почаївській Лаврі творили дві сотні літ. Тепер намір повернути монастир українському духовенству викликав би серйозний конфлікт. А сутичок Україна не хоче... «Зросійщення українського народу триватиме доти, доки існуватиме на нашій землі Московський патріархат, доки богослужіння в його церквах відправлятимуться тією ж мовою, що й у Росії», – прокоментував ситуацію митрополит Філарет. Подібну думку висловила Г. Могильницька у книзі «Літос»: «Десять років московське духівництво втокмачує в голови прихожан думку про «неблагодатність, «неканонічність», а, отже, меншовартісність української мови, дозволяючи собі навіть у друкованих органах такі пасажи: «хотите ли вы уничтожения языка, дарованного нам святыми учителями Мефодием и Кириллом, взамен на площадью рожденную, уличную украинскую речь?».

Прихильниками старовинних біблійних текстів є деякі видатні українські перекладачі. Не зачіпаючи нитку патріотизму, кажуть, що треба дбати про збереження «глибини духовної енергетики» богослужінь. Та уявімо собі: батьки привели до храму дитину. За свої чотири-пять-шість років вона чула лише ту мову, якою розмовляють вдома. Дай, Боже, щоб це була українська. Що робити дитині у церкві, де відправлятиметься Літургія незрозумілою їй мовою? Уся, заздалегідь налаштована на молитву, увага розсіюється або на вловлювання знайомих звуків, або на всякі зовнішні подразники, як-от: скуйовджене волосся сусідського хлопчика, великі окуляри дідуся чи довга борода Миколая-Чудотворця. Тоді, не ремствуймо, що наші діти не ходять до церкви. Не досить зрозумілу мову богослужіння завжди можна перевести на свій лад. Такий приклад яскраво ілюструє І. Нечуй-Левицький у повісті «Не той став». Типова українська баба Палажка, йдучи по воду, веде з Богом бесіду: «Мья-ца-й-сина», йдучи стежкою, перемолюсь, і «Оченаш, оже еси...», і «око на небесі, око на землі...», і «ізбави нас од лукавого святого...». А прийду до криниці, то якраз домолюся до «Прийдімо поклонімося», та й стану на коліна коло криниці, та й кладу поклони на чотири угли». Це ще раз доводить правоту слів Івана Огієнка,

що «церква мусить пильно дбати, щоб дати своїм вірним переклад цілої Біблії на таку зразкову соборну літературну мову, щоб на ній мовно виховувався цілий народ».

У Західній Україні церков Московського патріархату небагато, але вони є. Навіть у столиці Галичини – місті Львові. «Західняки» щиро дивуються, коли у східних, центральних чи південних областях України, зайшовши до церкви, чують Святу Літургію російською мовою. Натомість у тих частинах України, мабуть, теж ніяковіють, коли доводиться чути українські богослужіння, та ще й інколи знайти Українську греко-католицьку церкву. Учні Львівської духовної семінарії, які щороку їздять на Схід і Південь, аби допомогти у Різдвяних і Великодніх богослужіннях греко-католицьким священикам, запевняють, що отці привчають своїх парафіян до рідної мови і користуються у них великою повагою. Тоді чому такою популярною залишається УПЦ МП? Тут знову невдячну роль відведено часові. Адже сімдесят років цілком достатньо, аби Російська церква стала рідною тим людям, хто ще за руку з батьками приходив до неї. Завжди знайдеться супер-виправдання: забезпечуються права національних меншин. Але зла іронія напрошується, коли стає зрозуміло, що не для етнічного російського, а перш за все для зросійщення українського населення функціонує УПЦ МП. Це створює небезпеку для української сутності і єдності. Молода пара. Наречена зі Львова. Молодий з Вінниці. Вінчання в рідному місті молодого. Благословляв «батюшка» російською мовою. Вони й самі не знають чому, але, мабуть, так треба. Та й хіба їм зараз до того? Вони ж закохані. Такі непоодинокі випадки створення сім'ї дають зрозуміти, що й до основної ланки українського державотворення уже добралися чужинці...

Не від мовного чи географічного середовища залежить вибір священика щодо того, якою мовою повчати український народ. Кермом його тактики служать власні національні і патріотичні почуття. А навіть, якщо вони знівельовуються через найвищу ідею – служінням людям, то постає питання: служити – чи не означає це вмивати від усякого зовнішнього бруду, як обмив Ісус ноги апостолам на Тайній Вечері?

Пригадується притча про сіяча, з руки якого падало зерно на різні ґрунти, одне вродило, а інше – померло в зародку. Священик – це сіяч Божих Слів, а люди – ґрунт, що ті слова вибирає і розмножує або губить. Але якщо ґрунт родючий, а зерно – чужорідне, який же зберемо врожай на українській ниві?

Ісус Христос після Свого Вознесіння зіслав на апостолів Духа Святого і вони заговорили різними мовами – так пише Біблія. Отже, Спаситель передбачив, що Його учні навчатимуть усі народи світу, тож, повинні знати мову кожного народу. Тому апостол Павло в одному з послань конкретно пише: «Як говорить хто чужою мовою, той не людям говорить, а Богові, бо ніхто його не розуміє... Але в Церкві волю п'ять слів зрозумілих сказати, аніж десять тисяч слів чужою мовою». Істинний послідовник Апостола на землі Папа Іван Павло II, відвідавши Україну, звернувся до нашого народу українською мовою. Малюю в уяві образ старенького понтифіка, який у салоні літака працює над промовою зі словником, і думаю, що нашим церковнослужителям є чому повчитися.

Мені якось теж трапилося спілкуватися з канадським священиком українського походження, якого запросили на посвячення монастиря. Отець з великим акцентом, але щиро по-українськи вимовляв кожне слово. Не викликає сумніву й те, що наша діаспора

у різних країнах світу має українськомовних парохів. До прикладу порівняю ситуацію в інших країнах, де теж є різні нації, і вічним потоком пливуть туристи. Отже, Хорватія. Безліч людей з різних куточків світу приїжджають на відпочинок у цю екзотичну країну. Відправа в церкві відбувається винятково хорватською мовою. Зате знайшли оригінальний спосіб, щоб гості країни не відчували себе зайвими: Євангеліє і Діяння апостолів кожної неділі друкуються на стендах при вході в церкву англійською і німецькою мовами. У Центральному Соборі, що у Вірменії, під час великих свят різними мовами промовляють деякі церковні вислови. Це пояснюють тим, що вірменська церква прагне знайти спільну мову з іноземцями. А от у діаспорних церквах, наприклад, у Вірменському соборі у Львові проповідь священика звучить двома мовами: вірменською і російською. Це не зовсім справедливо щодо Львова, тим паче, що на вивісці при вході в Собор його назва викарбувана вірменською, українською та англійською.

Священик повинен говорити літературною мовою. Місцеві діалекти, говірки різних куточків України часто вливаються у мову настоятеля, якщо він живе серед своїх парафіян. Але треба пам'ятати, що він – шанована і впливова людина у своїй громаді, що він господар церкви – другого дому для християн, що він – найбільший духовний учитель для дітей і молоді, що він – живий приклад, за яким підуть десятки. Священик повинен розуміти: доки у найвіддаленішому українському селі не говоритимуть правильно рідною мовою, доти ми не виліземо із ганебного тавра «хохли».

Іван Огієнко залишив ще й таку пораду священослужителям: *«Кожний священик мусить дбати, щоб у його парафії конче працював «Гурток плекання рідної мови»*. На жаль, можна почути: «Не до того нам тепер!» – як підтвердження суспільної байдужості до моральних засад і всезагальної тривоги перед завтрашнім незабезпеченим днем. Є таке слово–константа, яке пояснює будь-який промах суспільства: криза. Саме економічна, політична чи яка-небудь інша суспільна криза диктує людям думку: «Ніколи думати про церкву, плекати мову, формувати почуття українського патріотизму! Турбуйся тим, як сплатити податки, купити нове авто, зробити євроремонт, поїхати на курорт». Священик також виходець із цього суспільства і, як людина сімейна, турбується про свою сім'ю, вирішує побутові проблеми, сприяючи навіть тому, щоб дружина займалася підприємництвом. Парох завжди матеріально залежав від своїх парафіян, а якщо тепер живе кожен «сам для себе», то священики, як вміють, так «викручуються». У великих містах таке «викручування» проявляється у міцній дружбі з впливовими політиками. Ось тут затирається Христова настанова: «Віддайте кесареві кесарево, а Богові Боже». Тому й наважився екс-спікер В. Литвин запрошувати в Україну московського патріарха Алексія II. В які церковні канони це вкладалося, відомо тільки їм двом.

Часто спостерігаю за тим, як люди вранці «забігають» до церкви «на хвилинку»: помандрував хтось з близьких за кордон, чи, не доведи, Боже, занедужав, а, може, хто з померлих приснився і попросив про молитву за спасіння душі. Поставили свічки, написали інтенції, перехрестилися, звівши очі до ікони і попросивши, що кому треба, та й знову кинулись у вир щоденних турбот. І таким людям абсолютно все одно, якою мовою буде молитися священик, якої він конфесії і яких переконань. Про це думати ніколи. Допоки

буде оте людське «ніколи», доти не зміниться священникове «все одно», а така гарячковість-байдужість дуже комусь вигідна... Тільки не Україні, моїй рідній Батьківщині. Доки Україна молитиметься чужою мовою, доти не знатиме, чого просить у Всевишнього.

Юлія Роїк

Мова у молодіжному середовищі

«Вся молодь мусить добре усвідомити собі, що її найперший обов'язок перед своїм народом – навчитися соборної літературної мови й вимови, і тим прищепити собі почуття національної єдності» – так звучить одна з заповідей Івана Огієнка.

На жаль, проблема мовної культури серед молоді залишається актуальною й нині. Звідки ж таке недбайливе ставлення до рідної мови? Мабуть, одним із найважливіших чинників є середовище, у якому живуть молоді люди. Для того, щоб звузити масштабне поняття «молодь» звертаємо увагу на студентську спільноту.

Якщо людина навчається у вищому навчальному закладі, то вона повинна і поводитися, і говорити відповідно до свого статусу. Проте за межами університету студент не завжди дбає про культуру своєї мови, адже, спілкуючись з друзями, можна розслабитися, поговорити про пересічні речі простою мовою. Про таке побутове явище згадує у своїй книжці «Як ми говоримо» Б. Антоненко-Давидович: «Хіба не доводилося інколи чути: «Чи не однаково, як я говорю? Вправно чи недолуго – то байдуже, аби лиш інші зрозуміли мене, що я хотів сказати». Ми намагаємося бути рівними зі своїм співрозмовником, який використовує у розмові слова жаргонного лексикону, тому і переходимо на його мову. Нам іноді видається, що така мова «без правил» є доречнішою, щоб у жодного з учасників розмови не виникало відчуття незручності.

Мабуть, саме у студентському середовищі, мовна картина є найрізномбарвнішою і найдинамічнішою. Цікаво спостерігати за розмовами першокурсників; у кожного з них свій багаж слів подарований «районом», побутує серед них й діалект: різні регіони – різна мова. Наприклад, людина, яка виросла на Закарпатті, говорить дещо іншою українською, використовує у розмові слова характерні винятково для її місцевості. Навчитися новому завжди простіше, ніж відкоригувати звичне старе, тож таким студентам доводиться нелегко. Щоб подолати міжрегіональний «бар'єр спілкування», молоді люди повинні працювати над своєю мовою, стежити за її нормативністю.

Сфера впливу оточення також відіграє важливу роль у формуванні мови. Йдеться не лише про навчальний заклад, а й про факультет. Разом зі спеціальністю студент опановує й особливості мови, поповнює словниковий запас професіоналізмами, які згодом активно використовує у побутовому спілкуванні. Це – один із різновидів сленгу, який, як вважають лінгвісти, є стилем мови, що посідає місце заміни заанадто формальної, офіційної мови. Сленг охоплює різні форми мови, за допомогою яких люди можуть отожднювати себе з

певними соціальними угрупованнями. Одним із важливих чинників у творенні сленгових конструкцій є спорідненість інтересів осіб, які формують різновид цього ненормативного утворення. Наприклад, студенти, які працюють з комп'ютерами, своєю сленговою мовою вирізняються з-поміж інших. Комп'ютерний жаргон навіть виражає якісь певні емоції, які фігурують тільки у віртуальній мережі. У цьому колі найчастіше використовують слова англійського походження. Це викликано, насамперед, тим, що англійська є мовою комп'ютерних технологій. Тому імовірний можливий «конфлікт спілкування» зі студентом іншого факультету, який не оперує такою лексикою, для якого клавіші – це клавіші, а не «батони»... Сленг є одним із тих мовних різновидів, який прогресує найбільше. Власний сленг мають книголюби, газетярі, спортсмени. Отже, майже кожна група людей, яких об'єднують спільні інтереси, має свій особливий тип мовлення.

Продуктивному укоріненню сленгу в українській мові сприяє й чимало сучасних літературних творів, які популярні серед молоді. Деякі молоді люди уподібнюють свою мову до тієї, яку використовує у текстах улюблений письменник. Петро Білоус, говорячи про творчу індивідуальність письменника, зазначив: «Часом автори, зокрема, з нинішнього молодого покоління літераторів, вдаються до навмисного нагромадження вульгаризмів або жаргонізмів, чим прагнуть підкреслити власну мовну «незакомплексованість» і продемонструвати особисту творчу розкутість». Можливо, саме таким способом автори прагнуть зблизитися зі своїм молодим читачем, намагаються встановити контакт за допомогою «популярного слова». Але хто, як не люди пера повинні опікуватися культурою мови!

Літературна мова в усіх народів повинна відрізнятися від народної, чи то радше розмовної, і потребує нашого постійного дбайливого догляду, культивування. На мою думку, у певних ситуаціях все ж доречнішим буде використання розмовної мови. Розповісти про те, як вчора порозважався на дискотеці простіше за допомогою специфічної лексики, адже в літературній мові не знайдеш відповідника таким словам, як «тусуватися», «драйвові», «зависати»... У скарбниці мови є чимало близьких за значенням слів, але чи здатні вони передати емоційність вищезазначених? Лихо тільки, що такі «нові слова» не засиджуються на лаві запасних, а закріплюються в українській мові. Ще однією мовною проблемою є заміна деяких слів їх семантичними синонімами, які мають іноді абсурдний змістовий відтінок. Наприклад, доволі часто можна почути заміник слову «ходімо» на невідповідне – «помігрували».

Давно в нашій мові прижився також суржик. У своїй праці «Мова і нація» Василь Іванишин і Ярослав Радевич-Винницький зазначають: «Наївно вважати, що люди тільки розмовляють суржиком. Вони ним також і думають. А це призводить до інтелектуально-моральної аморфності, розмитості і невизначеності особистості, втрати нею не лише мовних, а й національних орієнтирів узагалі». Молодь втрачає контроль над ненормативною мовою і підсвідомо починає керувати процесом свого спілкування. Суржик так влився в нашу мову, що іноді навіть видає себе за одного з її різновидів. Найнебезпечнішим (бо прижився) для сучасного покоління є українсько-російський суржик, що є ненормативним поєднанням мов. Це спричинене багатолітнім негативним впливом держави-сусідки на Україну. На жаль, це явище прогресує у молодіжному середовищі, боротися з російсько-

українським суржигом стає дедалі важче. Ми повинні подбати про утвердження своєї мови у суспільстві, можливо, навіть необхідні певні дії з боку влади. Пропозиція щодо збереження української мови прозвучала у виступі мовознавця Лариси Масенко у Верховній Раді України: «Безперечно, завдання наше складне, особливо щодо деколонізації наших великих міст, зокрема на Сході і Півдні, але воно абсолютно реальне. Є чимало народів, які виходили з подібної ситуації. Ті самі чехи, фіни, естонці... Ізраїль вирішив набагато складнішу проблему. Для цього потрібна лише продумана і ефективна мовна політика». Суржик все ж залишається своєрідною шкідливою звичкою, і для того, щоб її позбутися необхідно спершу усвідомити свою залежність від неї, і наполегливо з нею боротися утвердженням чистоти української мови.

Чимало наших студентів захоплюється масовою культурою західноєвропейських країн. Але не цей аспект повинен бути для них визначальним. У зарубіжній молоді треба вчитися любові до своєї Вітчизни, мови, національної культури. Прислухаймося до Івана Франка, який ще сто років тому наголошував на цій проблемі: «Наш голосний, фразеологічний та в більшій частині нещирий, бо ділами не попертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутному народолюбству, що виявляє себе не словами, а працею». Ці слова актуальні й сьогодні. Правда, Україна не єдина з проблемою мовної культури. Є чимало країн, де у молодіжному середовищі кульгає слово. Проте тамтешня влада вживає радикальніші засоби у боротьбі з паразитами, що прижилися у державній мові. Влада Франції викоринює «американізми» за допомогою штрафів. Такий метод дає свої позитивні результати. Ініціатори цього законопроекту переконують, що англомовна лексика принижує гідність французької національної мови. Згідно з цим законом порушенням вважається навіть вживання слова іншомовного походження, якщо йому є французький відповідник. Порушник має сплатити штраф до 9 тисяч доларів США, інакше йому загрожує шість місяців ув'язнення. Оскільки особливий вплив на молодь мають саме медіа, то існує спеціальна Рада, яка контролює мову ЗМІ. Французький продукт повинен бути доміантним, адаптовані іноземні програми здебільшого також звучать французькою, за винятком навчальних передач. Щодо штрафних санкцій, то вони поширюються також і на представників влади. Публічні особи, як ніхто інший, повинні стежити за культурою мови. Молодь повинна мати приклад для наслідування, певний стимул. Французькі студенти користуються французьким сленгом, від цього мова не втрачає національного колориту, а просто стає дещо яскравішою, індивідуальнішою. Мабуть, молодіжна мова є необхідною, вона й виділяє нас з-поміж старшого покоління, тільки потрібно, щоб вона була все ж таки українською.

Нині вивчення іноземних мов стало для молоді життєвою необхідністю. Тож мої ровесники-поліглоти активно демонструють свої знання на публіку, лихо тільки, що деякі з них нахапалася того престижного говору не з мовних курсів. Переважно такі знання молодь черпає з телебачення: це ж «прикольно» у колі друзів кинути фразу з нового бестселера за участю Джонні Деппа. Та інтелігентна людина, яка знає багато мов таки повинна, насамперед, виявляти пошану до своєї рідної мови. Однак молоді українські поліглоти радше дбають про імідж (слово, що також непогано засвоїлося у молодіжному середовищі), а не про культуру мови. Кінематограф залишає свій слід у молодіжній мові; разом із новим

кінохітом приходять новенькі слівця. Після кінотрилогії «Володар перстенів» невисоких людей стали мило називати «хобітами», а «редисок», тобто нехороших людей – «орками». Тих, хто носить окуляри часто називають Гаррі Поттером... Англійські, французькі, німецькі слова зайняли місце українських. Чому з уст молоді частіше чуємо «хелоу», а не «вітаю», а французьке «мерсі» замінює прекрасне наше «дякую»... Для повсякденного вжитку нам цілком достатньо слів з української скарбниці. Про це варто пам'ятати!

Сьогодні у літературної мови є чимало конкурентів, шкідників: сленг, аргі, суржик, макаронізми, а ще у мовному меню з'явилася новинка – коктейль «Діалект плюс аргі»... Молодь повинна набратися відваги, сили, терпіння й зайнятися фільтрацією своєї мови, дбати про культуру мовлення. «Тільки людина, котра постійно прагнути добре володіти мовою, поважає мову і якій не байдуже, яке враження від її мови має слухач, досягне високого рівня культури мовлення», – вважає Надія Бабич. Проте важливо тут також не перегнути палицю. Мова повинна залишатися природною, надмірна правильність робить її рафінованою. А те, що українська мова поповнюється новими словами, ще раз підтверджує: мова – живий організм, який постійно розвивається. На мою думку, повністю очистити свою мову від сленгів, діалектів – неможливо, їхні «пікантні» нотки завжди супроводжуватимуть розмовну мову. Головне, щоб вони не псували української мелодійності, а тому «молодіжному хору» необхідно навчитися співати чисто і не фальшивити. «Мова повинна дихати, жити, мова – це організм, вона, як і ангел, має «тонке тіло» та метафізичний вимір. Мова – це щось таке незрозуміле, якась «музика сфер» (за Платоном), «гармонія космосу» (за Піфагором).

Соломія Пирожок

Чи урядовці і депутати в Україні захисники української мови?!

«Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України...». Так гласить десята стаття першого розділу Конституції України. Однак упродовж десяти років (Основний закон України ухвалений Верховною Радою у 1996 р.) більшість урядовців не може засвоїти цю статтю. Хоча, здається, їх – «урядників» можна зрозуміти, адже вони українською мовою не оперують, відповідно – першого розділу Конституції прочитати не змогли! А може і змогли, адже на звинувачення щодо не знання української мови, урядники часто цитують, хоча не повністю, цю ж десятю статтю, де сказано, що в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської та інших мов національних меншин. А хто ж захистить українську мову? Можливо, ті ж урядники, яких ми обирали для захисту власних прав, а відповідно і мови? Чому не дотримуються мудрого постулату видатного ученого, дослідника, перекладача, державного та релігійного діяча

Івана Огієнка – «Урядники на державній та громадській службі повинні добре знати соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис?»

На жаль, чимало службовців найвищого рангу вважає головним для себе виступити проти «ущемителів великорусского языка». До національно-духовних інтересів українців їм зась. Яскравим прикладом антиукраїнства був скандал в Івано-Франківську, де місцевий голова російської громади заварив таку кашу, що скуштувати її довелося аж у Міністерстві закордонних справ України, куди із нотою обурення звернулося Російське МЗС. Голова громади поскаржився на те, що Івано-Франківськ – місто, де регулярно порушуються права російськомовних громадян. Галасу було... Російські медіа враз кинулися з'ясовувати в чому справа. Ті, що були не «дуже» об'єктивні, мало не оголосили війну Україні, а ті ж, хто вважав, що заради об'єктивності варто з'їздити до Івано-Франківська, були приємно вражені, адже, чи то навмисне для коментарів, чи то так випадково сталось, їм завжди траплялися урядники, які вільно володіють російською мовою і переходять, які кажуть: «Да я уже пидисят лет в Франковске живу и никакого ущемления не чувствую», та книжкові магазини, у яких продавці з гордістю заявляють, що «у наших магазинах восьмидесят працентов книг на русском»... В Івано-Франківську!? Словом, журналісти поїхали в «сталицу» задоволені, а по дорозі ті мудріші, напевне, розмірковували: «Що ж ті бідні хахли собі думають? Повибирали урядників, які мало того, що не дбають про функціонування української мови у державі, а ще й самі її не знають». Інші журналісти із жахом здригалися, хрестилися і казали: «Боже храни Россию», а через кілька секунд «И Путина тоже!». Тому, що той самий Путін у себе «дома», в Росії, такого ніколи не дозволить, щоби в Думі хтось верещав з-за трибуни українською: «Поверніть нам наші права!».

Річ не лише в тому, що часто урядники в Україні не зовсім добре знають соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис. Їх поведінка надто небезпечна, бо вони ігнорують державну мову! Ті ж урядники, які галасують, що стоять на захисті прав і свобод українських виборців, взагалі хочуть знищити українську мову. І яскравим доказом цього, є ухвали обласних рад у Луганську, Дніпропетровську, Запоріжжі, Харкові, Сімферополі, Донецьку про надання російській мові статусу регіональної. Це, мабуть, тісно пов'язано зі славнозвісною спробою не менш славнозвісного «професора» стати президентом. І тут можна сперечатися, що гірше: чи його обіцянки, «повитирати ноги» об десятку статтю і надати статус російській мові як другій державній, чи впровадження у найвищих колах влади тюремних «разкладів», а чисту українську мову замінити на ту ж тюремну «феню». Про яку державну мову в цьому випадку могла би іти річ, коли б урядники, починаючи з найнищих щаблів влади, брали собі за приклад вельмишановного «професора».

У суспільстві мусують думки два великі табори: «за» та «проти» того, щоб «розклучувати» проблему мови як серед загалу, так і серед чиновників. Позитивна теза – одна держава, одна мова, одні інтереси. Той урядовець, який поважає, спілкується, розвиває мову українського народу, і є справжнім його слугою. Друга позиція виникла через специфічну ситуацію, яку створювали недруги українців, тобто викорінення української мови, тотальне російщення і ніби нічого дивного немає, що урядовці, які, переважно, були виховані за комуністичної тоталітарної системи, нині не володіють українською мовою. Дехто каже, аби цей урядовець працював заради українського народу, держави, відстоював їхні інтереси і

був їм відданий, а мова, мовляв, це вже другорядне. І саме таких урядовців і чиновників у нас, на щастя, ще трохи є. Тоді до чого тут мова взагалі? Мова – величезна морально-психологічна сила, що спонукає людей рухатися до однієї мети, утверджує віру в одну ідею, надихає працювати на благо Української держави! Мова – це потужний стимулятор таких людських цінностей, як честь, гідність, повага, відданість нації і державі. Мова – це те, що стирає поділ України на Захід і Схід, а у чиновників розподіл інтересів і поглядів на західні чи східні. Іван Огієнко вважав, що рідна мова – то найголовніший засіб існування народу, як окремої нації. Тому варто замислитися кожному над силою мови! Можливо, вона єдина може врятувати нашу державу, яка в паніці не знає, в який бік рухатися, куди приткнутися.

Іван Огієнко також наголошував, що «дбати всіма можливими силами про якнайкращий розвиток мови – це найголовніший обов'язок кожної держави...». Відповідно – кожного державного службовця. На мою думку, зараз в Україні є й такі політики, які, спілкуючись чужою мовою, можуть, а головне – хочуть зробити більше для своєї неньки України, ніж ті урядники, що спілкуються українською мовою, але зневажливо ставляться до пересічних українців, погрузли у хабарях та корупції. В Естонії, Латвії чи Литві, наприклад, службовців не ЗАСТАВЛЯЮТЬ, а ПРОСЯТЬ спілкуватися державною мовою. Вони... нею говорять, вчаться і пропагують, бо, в іншому разі не займали б будь-якої урядової чи громадської посади.

В Україні ж чимало депутатів різних рівнів, для яких все українське – чуже. Мені страшно не за таких депутатів, а за людей, що обрали їх для захисту власних і державних інтересів, у тому числі і української мови.

Роман Шмідт

Отже, українська мова для українців – як будь-яка інша мова для іншого народу – це матеріалізована свідомість, утвердження найважливішого морально-психологічного явища – україноцентризму. Україноцентризм – це така світоглядна, морально-психологічна, політико-ідеологічна система духовних координат, у центрі якої перебуває Україна. Націоналістичні засади україноцентризму органічно вплітаються у вселюдські гуманістичні принципи розвитку світу, збереження розмаїття мов, культур, звичаїв, традицій.

Вчитаймося, вдумаймося у слова талановитого поета, громадського діяча Дмитра Павличка, який усім своїм серцем, щедрістю душі українського патріота закликає:

*Вертайтесь до своєї мови,
Мої засліплені братове!
Прозрїть! І в купищах полови
Знайдїть зерно, ядро здорове,
Яке ще здатне прорости!*

У тому, що кожен народ наділений своєю мовою, була якась вища доцільність, якої ми досі ще не вміємо збагнути, а інтернаціоналістико-космополіти заперечують, бо для них головне, – стверджує Павло Загребельний, – суцільна заінтегрованість світу, щоб світ був, як піщаний кар'єр, що його може грабувати будь-хто. Але феномен природної мови полягає перш за все в тому, що зберігає творчий дух народу, є скарбівником його пам'яті, носієм любові, високої моралі і духовності.

Глибоке усвідомлення в усіх державних, політичних, громадських структурах духовної вартості українського Слова в Україні, поза всякими сумнівами, поліпшить політико-психологічний клімат у суспільстві. «Національна свідомість + національна мова» (О. Федик) – ця духовна формула має трансцендентний зміст, деформація цього укладу спричиняє національне виродження, культурний, моральний, економічний занепад. Отже, жодне суспільство, на якому б рівні розвитку воно не перебувало, не може існувати без мови. Це стосується всіх народів, усіх шарів і прошарків суспільства і кожної окремої людини – носія національної сутності.

Надзвичайно великими можливостями володіють засоби масової інформації для створення такого мотиваційного інформаційного середовища, яке б культивувало в людині і суспільстві морально-психологічну потребу опанувати українську мову, сприяти її повнокровному функціонуванню, а також утверджувало порозуміння між людьми, громадську злагоду в Україні, толерантність існування національних культур.

2007 р.

РОЗТОПТЮЮТЬ ПРИРОДНІ ПРАВА УКРАЇНЦІВ

Антиукраїнська наступальна заповзятість має найрізноманітніші ви-яви. Доктор філологічних наук, професор, відомий вчений із Донецька М. Луценко у статті «О «новой» украинской школе философии языка, или О новом русском реализме» стверджує, що «філософські дослідження в Україні здійснювались і публікувались головним чином російською мовою (і цей стан зберігається), – у цьому виявляються відмінності мов за здатністю до філософствування як такого»; «...українська мова чужа ідеальному буттю, світ української мови – це предметно-матеріальний світ»; вона «жорстко реалістично детермінована»; «українська мова ціл-

ковито позитивна, замкнена на визначеності й конкретиці, налаштовує на фактографічну... оповідь, а не на метафізичне філософствування»; «така мова (як українська) є прекрасною для працівників і чиновників, але нею не можна молитися... і філософствувати». І остаточний вердикт: мова, що має подібну організацію, є «в'язницею мислення».

Децо інший аспект приниження, паплюження української мови обрав Анатолій Железний. У своїй книжці «Происхождение русско-украинского двуязычия в Украине», яка вийшла у світ 1998 р. у Києві, він намагається обґрунтувати вимогу надання в Україні російській мові статусу державної аргументацією, позиченою... з Валуєвського циркуляра, прийнятого 8 липня 1863 р. буцімто на прохання «більшінства малороссов». Це саме «більшінство малороссов», як зазначено в циркулярі, «весьма основательно доказывает, что нікакого особенного малороссійского языка не било, нет і не может бить і что наречіє їх, употребляемо простонародієм, есть тот же русский язык, только іспорченний вліянієм на него Польщі, что русский язык так же понятен для малороссіян, как і для великороссіян, і даже гораздо понятнее, чем теперь сочиняемый для них некоторими малороссіянами і в особенності поляками так називаемый украинский язык».

Анатолій Железний намагається свою хворобливу антиукраїнську фантазію видати за науковий постулат, що, мовляв, української мови «не було, немає і не може бути», а отже, не може бути й українців як таких. «Згідно з теорією А. Железного, українці не мають жодних підстав вважати себе окремою слов'янською нацією. Українцями, на його тверде переконання, іменують гібридний вид етносу, що виникає внаслідок схрещування росіян з поляками, подібно до того, як шляхом схрещування віслюка з конем (кобилою) виводять мулів – покірних, роботящих і безплідних тварин», – зазначила мовознавець Лариса Масенко.

Не становлячи жодного інтересу з наукового погляду, праця А. Железного варта уваги з іншого боку – як майже класичний зразок імперсько-шовіністичного світогляду. Вона відверто демонструє, як російський шовініст розуміє інтернаціональний мир і злагоду. Для нього такий мир може забезпечити тільки відмова українців від своєї незалежності, рідної мови й добровільне повернення їх до попереднього стану «підданих» Російській імперії. Антиукраїнську ідею А. Железного намагаються реалізувати у деяких областях України, де триває цілеспрямована безпрецедентна антиконституційна діяльність щодо впровадження російської мови як державної. З місцевих бюджетів, зокрема Севастополя, де немає жодного українського навчально-виховного

закладу, виділяють мільйонні кошти для підвищення суспільної ролі російської мови.

Під гаслами прав людини «московські «реєстрові» українофоби» розгорнули в Україні і поза її межами шалену антиукраїнську вакханалію. Ратуючи за свободу слова і права людини, вони цинічно розтоптують природні права української титульної нації в Україні на українську мову, національну духовну культуру, на національне життєве середовище, всілякими способами перешкоджають, гальмують повернення українців до національного «Я». Створилася ситуація, що в Україні тепер найбільш упослідженою частиною громадянства, яка потребує захисту, є українськомовні українці. Однак цього не розуміє, чи не хоче розуміти, або навпаки – дуже добре розуміє віце-прем'єр-міністр Дмитро Табачник, і тому національно свідому українську інтелігенцію називає «вузьким прошарком», задля якого «не можна вести культурну політику». Для Дмитра Табачника національна духовність українців – це «націонал-інквізиція».

Наголошуємо: патріотизм і націоналізм поняття взаємозалежні: високий дух націоналізму випливає зі справжнього патріотизму, щирий патріотизм живиться гуманістичним націоналізмом. Патріотизм і націоналізм – єдиний духовний, морально-психологічний стан людини: українця, єврея, німця, італійця, поляка, японця... Перекоаний, що саме за таке відчуття патріотизму і націоналізму були покарані харківські студенти: «...1951 (!) року за вироком закритого судового засідання розстріляли 33 студентів Харківського університету за... відмову скласти іспити російською мовою, 800 – репресували; так, нізащо загубили життя юних обдарувань, сповнених кращих сподівань. Ось у який спосіб Харків став «руським городом».

Упродовж століть наші недруги насамперед нівечили, зневажали, вбивали українське Слово, щоб українці як етнос, народ, нація втратили себе, перетворилися на безмовних, слухняних рабів, стали донорами чужинців, а свій дім віддали на поталу колонізаторам різних мастей. Дискримінаційне становище, в якому опинилася українська мова внаслідок її упослідження впродовж століть, що видається недругами України за природну історичну реальність, сьогодні політики з так званої антикризової коаліції (комуністи, регіонали, соціалісти), прогресивні соціалісти та інші українофоби дуже хочуть законсервувати.

Наприклад, секретар Донецької міськради Микола Левченко закликає бути «реалістами»: мовляв, «друга державна мова – не більше ніж формальність. В Україні державною мовою повинна бути одна – російська. І так рано чи пізно буде». Саме тому, вочевидь, донецькі мож-

новладці закрили під кінець першої каденції прем'єрства В. Януковича єдину в місті українську школу, попри бурхливі протести громадськості. Новоспечений донецький «мовознавець» М. Левченко цинічно заявив, що українській мові нічого не загрожує. «Російська мова не витіснить українську – нічого витіснити». Мовляв, «українська мова – мова фольклору. І після надання статусу державної російській мові необхідність розмовляти українською просто відпаде. Це не мова науки... Та вона не помре. Нею будуть писати пісні, розповідати анекдоти. Вона стане фольклором».

Міжнаціональні, а надто мовно-культурні взаємини, належать до тих сфер суспільного, духовно-морального життя, де передовсім необхідний толерантний, мудрий, зважений підхід. Але цей підхід полягає не в тому, щоб «згладжувати» гострі кути й наявні проблеми, заганяти їх углиб, а називати речі своїми іменами, без обридливого камуфляжу. Саме у такому дусі написав статтю-запитання до віце-прем'єр-міністра уряду України Д. В. Табачника академік, Герой України Іван Дзюба. Відчуймо, збагнімо його біль: «Це ж до якого стану треба було довести Україну – і «навіки возз'єднану», і радянську, і теперішню, – (щоб у ній залишився тільки) вузький прошарок українськомовної інтелігенції!» І до чого ще можуть довести її ті, хто керуватиметься цією формулою на висотах своєї політичної і державницької неадекватності? Приймаючи як норму відліку те, що було «досягнуто» століттями гніту, морями крові й мільйонами жертв?»

Московсько-царські займанці і московсько-комуністичні інтернаціоналісти-посіпаки жорстоко знищували цвіт української нації. Вони розірвали зв'язок поколінь, спадкоємність і цілісність національного історичного процесу. Задум московських колонізаторів, як не прикро, увінчався успіхом – антиукраїнство стало справою рук самих українців, перетворених у «русскоязычное население», «русскоязычных» посадовців-малоросів з хахлуйською психологією, які запопадливо допомагають імперській Москві влазити в душу українців, нівечити її. Усіма способами, передусім за допомогою мас-медіа, намагаються привчати українців дивитися на світ, на себе і на свій народ, на українську історію через московську призму, прагнуть сформувати в українців, насамперед, у молоді, психологію духовного рабства московської думки, московської культури.

З огляду на те, що мова є своєрідним синтезом усього національного, виконує не лише комунікативну, а й найважливішу – інтегруючу функцію, тобто творить і зберігає націю, є основою її безпеки, то мовне питання має не лише лінгвістичне значення, а передусім – політичне,

ідеологічне, культурологічне, соціальне, психолого-педагогічне, державотворче. Не випадково, розбудовуючи свою державу, євреї відродили іврит. Знайшли для цього матеріальні кошти, вистачило духовної сили. Знання цієї мови, яка практично була вже мертвою, в Ізраїлі є загальнообов'язковим. Не дивно, адже світоглядна модель задається мовою. І якщо українець постійно говорить російською мовою, читає російські газетно-журнальні видання, книжки, слухає і дивиться російськомовні радіо- і телепередачі, то стає росіянином за глибинними засадами психіки. Щоб відтворювати, успішно формувати українську свідомість, високу духовність, то передусім потрібно утверджувати національну культуру, а вона народжується, виникає, розвивається на цілісній літературній мові. Тому надто важливими нині є думки відомого демографа Артура Вірта, який слушно переконував у тому, що синдромами занепаду нації є зменшення народжуваності в країні, еротизація мистецтва, схиляння перед чужим та занепад національної мови. Подібну ситуацію, на жаль, спостерігаємо в Україні.

Нігілізм чиновників поширюється і створює загрозливе явище: «Какая разница на каком языке говорит? У нас свобода слова!» Складається враження, що велика кількість можновладців працює так, ніби вони в Україні відбувають каторгу, а живуть поза її межами. Принаймні духовно. Постає запитання: якщо свобода слова, свобода отримання інформації, свобода функціонування засобів масової комунікації сприяє нехтуванню українських національних інтересів, призводить до того, що українці на власній землі не почувуються господарями, то що це за свобода слова, кому вона служить? Інтересам інших держав? Мовиться не про заборону свободи слова, повернення до комуністичної тоталітарної системи, а про незловживання свободою слова, про духовно-національну безпеку всяк суціль в Україні. Щоб українське Слово вічно буяло на українській етнічній території, щоб у кожному домі панував добробут, щоб безнадія переросла у ясну надію, а камениста, терниста дорога привела Україну до щасливого буття, то між українськими громадянами, політиками, журналістами має князювати, гетьманувати висока духовність, моральність, взаємодопомога, взаєморозуміння, злагода, чесність, згуртованість, єдність, глибоке усвідомлення свого національно-добродійного призначення на Землі.

Доцільно виокремити й такий вид функціонування української мови, як «духовна безпека», оскільки духовність є особливою формою життєдіяльності людей, що організована на основі ідей, ідеології та моралі і слугує фундаментом для відновлення національної свідомості та самосвідомості. Духовне життя є однією з форм емоційної,

*Найчистіша душа незрадлива,
Найскладніша людина проста.*

Василь Симоненко

інтелектуальної та чуттєвої дії, завдяки якій виникають свідомість та самосвідомість суб'єкта дії. Духовне життя – це найвища цінність, порівняно з якою політика й економіка постають як «привідні паси». Це – основа, яка забезпечує науково обгрунтоване стратегічне спрямування розвитку економіки і політики.

Відродження й утвердження духовного життя в Україні означає створення нових гуманних взаємин між людьми на засадах функціонування української мови, національних духовних цінностей, які виконують роль аксіологічного ґрунту вибору потреб, інтересів, переживань, цілей, планів, способів реалізації, наслідків діяльності і відображають внутрішній стан буття людини, або в загальнонаціональному аспекті – буття нації, оскільки важливими формами духовності є мова, звичаї, традиції, культура, форми спілкування і самовираження, державно-правові норми.

Вибір шляхів, осмислення методів і форм духовної безпеки українців є найневідкладнішою справою, адже «всім телевізійним каналам, переважній більшості газет, інтернет-виданням надано необмежене поле для руйнації величезного духовного потенціалу української мови, нації», – наголошують члени Дніпропетровської міської організації Всеукраїнського об'єднання ветеранів П. Мішуренко, М. Невидайло, М. Честнейша. Деформації у духовному житті призводять до стрімкого збільшення кількості відхилень у поведінці та емоційному здоров'ї підростаючого покоління.

Саме журналістам сьогодні, як ніколи, має бути властиве гостре відчуття справедливості, глибоке знання соціально-економічних, політико-ідеологічних, духовно-культурологічних, морально-психологічних проблем і громадянська відповідальність за кожне написане чи мовлене в ефір слово. «Імідж України мусимо тепер відвойовувати словом. Це вже не революційний процес, натхненником якого колись була ОУН. Її зброя – рушниця та кулемет; тепер же найефективнішою зброєю є Інтернет. Найсуворіша боротьба, найбільші жертви – на полі інформаційному», – зазначив онук Степана Бандери Степан Бандера.

Слово, як відомо, виконує три важливі функції: біопсихічну, розумову, трансцендентну. Усі три присутні у засобах масової інформації. Функціональна триєдиність Слова можлива тільки тому, що воно є Боготвірним і Богодарчим феноменом. Саме тому зі Словом як матерією Духу, на думку мовознавця Ольги Федик, може працювати людина, яка вірить у Бога. Не мовиться про релігійну пропаганду чи про вираження конфесійної належності журналіста; мова – про духовну культуру, духовні цінності, глибоко закорінені у психології і душі тих

людей, які інформують, пояснюють, тлумачать, з'ясовують, критикують тощо. Вони повинні усвідомлювати, що їхня праця – на терені Духу Людини. А людський Дух – від Божого Духу: і то мало лише знати, то треба вірити! Тим паче, що Слово також може бути джерелом гріха, що воно спроможне як облагородити, так і занепастити Людину. Щоб Слово несло духовну енергію, було на сторожі українськості, то професіоналізм політика, урядовця, журналіста має ґрунтуватися на засадах національної свідомості, державницького мислення, глибокої моральності і духовності, патріотизму і громадянської мужності. Духовно насичене, правдиве, об'єктивне Слово порятує нас. Високоморальне Слово заторкне глибинні пласти душі, щоб утверджувати у народній свідомості патріотизм, національну гідність, повагу громадян до України, моральну потребу обстоювати її гідність та рівноправність у світовому співтоваристві.

2008 р.

«ДІЛА ЗЛИХ ЗАГИНУТЬ»

Російська публіцистка Тетяна Миронова наголошує, що «мова – це потужний зв'язок між російськими людьми минулих і майбутніх часів. Змініть мову, спотворте її, знищіть її національну самодостатність сьогодні, і ми не впізнаємо себе ні в наших пращурах вчора, ні в наших нащадках завтра; втративши минуле, не матимемо майбутнього, перестанемо існувати як нація... Ось чому збереження російської мови є основа безпеки російської нації і на її захист повинні бути спрямовані охоронні дії держави, що поклала в підґрунтя своєї політики доктрину безпеки».

Людмила Путіна (дружина екс-президента Росії Володимира Путіна) у своєму виступі на Всеросійській науковій конференції «Російська мова на межі тисячоліть» наголосила, що на основі «спільної мови досягається взаєморозуміння між владою і народом, яке дає підстави говорити про загальні цінності». Якщо керуватися цією логікою, а вона, – згодьтеся, переконлива, то це означає, що у владних структурах України спільних цінностей з українським народом немає. Ще одна теза Л. Путіної: «Необхідно утверджувати, обороняти і розширювати мовні кордони російського світу». «Утвердження кордонів російського світу, – роз'яснює вона, – це й оборона, і зміцнення національних інтересів Росії». Отже,

керівництво всіх трьох гілок влади (законодавчої, виконавчої, судової), оскільки воно переважно ігнорує українською мовою, зміцнює не що інше, як національні інтереси Росії. Як не парадоксально, але Москва вважає російськомовних українців своїм населенням. «Російська мова об'єднує людей в російський світ – сукупність тих, які розмовляють і думають цією мовою», – акцентувала Людмила Путіна. І зробила такий однозначний висновок: «Кордони російського світу проходять по кордонах вживання російської мови».

Постає запитання насамперед до Президента України В. Януковича: «А де ж тоді проходять «кордони українського світу», якщо «кордони російського» проходять в Україні по коридорах влади»? Отже, маємо справу зі страшним, небаченим досі в історії людської цивілізації фактом: нація, яка, звільнившись від рабства де-юре, здобувши незалежність, право й можливість розбудувати власну державу, чи не найбільше енергії і коштів витрачає на те, щоб остаточно виродитися, самоліквідуватися, дотла знищити українську мову, національну культуру, духовність. Тобто, закінчити злочинний процес геноциду, етноциду і лінгвоциду самогубством, довершити те, чого не встигли зробити впродовж століть усі колонізатори України. «Йдеться ж навіть не про вживання чи невживання української мови, а про зживання її зі світу. Подібні ситуації в постколоніальних країнах були, але щоб після здобуття Незалежності у своїй власній державі терпіти таку дискримінацію, такий неприхований цинізм – це безпрецедентно», – наголосила Ліна Костенко.

У всіх народів рідна мова – це не лише засіб спілкування, це – Дім буття, це – національна сутність. В Україні українська мова – це, на жаль, для багатьох фактор вітчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не засіб порозуміння, не першоелемент культури, літератури, мистецтва, а з важкої, загарбницької руки московської імперії ще й досі для багатьох – це «оголтелый буржуазный национализм», ознака сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм. Саме тому, що мова є своєрідним синтезом усього національного, єдиним чинником української національної ідентичності, «мовне питання неминуче перестає бути тільки лінгвістичним питанням, чи, краще сказати, безпосередньо лінгвістичним, а стає також – і то часто насамперед, питанням політичним, соціальним і культурним», – акцентував Ю. Шевельов. Це явище найяскравіше видно в історії російщення українців. Царський і комуністичний режими створили майже 400 циркулярів, указів, постанов, які розкривають жорстоку московську політику, спрямовану на знищення української мови, культури, духовності та українців, як етносу.

Український народ опинився в кінці ХХ ст. на межі існування саме через те, що протягом кількох століть вимушений був дивитися на свою історію російськими очима. Після багатовікового етноциду, лінгвоциду та спланованого у Москві Голодомору (геноциду. – *В. Л.*) 1932–1933 р. він мав розчинитися у так званій «єдиній історичній спільності – радянському народі».

Нищення українського народу набуло системного, комплексного характеру одразу після поразки шведсько-українського війська під Полтавою 1709 р. – відчайдушної спроби гетьмана Мазепи визволити Україну з-під московського іга. «В руках Петра I опинилася величезна імперія, яка не мала ні єдиної історії, ні розвиненої мови та культури, ні навіть своєї прийнятної назви, адже старі назви – Московія, московити – вже не влаштовували, – зазначив історик Анатолій Ціпко. – Саме тому на весь світ взялися проголошувати назву – Росія, яка начебто пряма спадкоємиця Київської Русі (давньоукраїнської держави. – *В. Л.*), а народ метрополії було названо русским, слов'янським». Насправді, проблема для Москви залишалася. Вона полягала в тому, що в бібліотеках монастирів і навчальних закладів, у різних архівах України була величезна кількість літописів, хронік та інших раритетів, зміст яких абсолютно суперечив цим нововведенням. Творців імперії не влаштовувало також існування на загарбаній території самого українського народу, який мав свою давню мову, свою культуру, був прямим спадкоємцем Русі, Київської Русі, а отже, його прирекли зникнути з історичної мапи.

Приклад того, що треба робити, продемонстрував сам Петро I. За його наказом було сфальсифіковано так званий Радзивилівський літопис із текстом «Повісти врем'яних літ». Факт фальсифікації викрив відомий історик того часу В. Татіщев, після чого потрапив в опалу, а всі його історичні праці стали для Государства Російського «крамольними». Крамола полягала в тому, що він чесно писав про фінську й ординську історію Росії, яка не мала нічого спільного з історією Київської Русі.

Петро I, а слідом за ним Катерина II, доклали максимум зусиль, щоб, у першу чергу, знайти та вивезти до Москви з території колонізованої України всі історичні матеріали. Далі все було організовано з нечуваним розмахом і цинізмом. Четвертого грудня 1783 року за наказом Катерини II була створена «Комиссия для составления записок о древней истории, преимущественно России» під керівництвом графа А. Шувалова. Дійсним же керівником комісії протягом десяти років була сама Катерина II. Підсумком діяльності комісії став безпрецедентний історичний злочин: всі оригінали літописів зникли, а замість них почали з'являтися так звані «летописные своды», в яких було все, крім історичної правди.

Анатолій Ціпка наголосив, що в процесі широкомасштабної фальсифікації створювалася ціла серія стратегічних історичних міфів, зокрема:

- «1. Про існування Суздальської Русі, хоча про її існування ніхто до Катерини II не знав.
2. Про те, що Москва була заснована за участі київських князів, хоч до цього було відомо, що заснували її волею ординського хана Мінгу-Гірея 1272 року.
3. Про те, що Московія – це Русь, а московити вже не фіни і не татари, а слов'яни – «русский народ».
4. Про якесь «иго Орды», хоч до цього історики вважали, що Московія протягом трьох століть була складовою частиною Орди і оплотом її боротьби з Руссю.
5. Про «подвиги» князів О. Невського і Д. Донського».

Катерина II і думки не припускала, що вона – принцеса германська – може опинитися в одному ряду серед татаро-монгольської родової знаті, і тому власноруч склала родовід російських великих князів. При цьому вона стверджувала, що вірити треба не історичним фактам, а «нужному нам порядку».

Усі ці вигадки були остаточно канонізовані та стали основою для створення безлічі інших історичних та літературних міфів у 40–50 р. минулого століття, коли відбувався поворот від пролетарського інтернаціоналізму до російського націонал-більшовизму. Сталін і його найближчі соратники заперечували багатоетнічну історію Російської імперії на користь історичного нарративу, який би підкреслював панівне значення російського народу в будівництві держави впродовж всієї історії. Особливою загрозою для Російської комуністичної імперії було зародження й утвердження української національної свідомості. Крім жорстокого терору проти українців московський режим цілеспрямовано працював над тим, щоби українська самосвідомість утверджувала себе як особлива форма російської свідомості. На це була спрямована вся гуманітарна сфера (література, мистецтво, історія, засоби масової інформації, освіта, наука), яка стала потужним засобом державної політики і маніпуляції свідомістю населення. Багато поколінь, мільйони людей були виховані на цинічній брехні, яка і нині залишається непорушною в історії Росії та активно впливає на державну й освітню політику в Україні.

За редакцією доктора філологічних наук, професора Лариси Масенко у 2005 р. видано збірник документів і матеріалів «Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду». Вони проливають світло на підступне втручання у внутрішній розвиток української мови, спрямоване на штучне зближення її з російською і знищення як незалежного мовного утворення.

Юрій Шевельов, дослідник мовної політики, яку проводили різні режими на українських теренах у першій половині ХХ ст., так визначав її специфіку за комуністичної тоталітарної системи: «Урядове втручання взагалі, а в даному випадку з боку уряду, опанованого росіянами, у внутрішні закони мови було радянським винаходом і новиною. Ні поляки, ні румуни, ні чехи до цього не вдавалися. Як не вдавалася царська адміністрація дореволюційної Росії. Вони всі обмежувалися на заходах зовнішнього тиску: забороняли вживати українську мову прилюдно, цілковито або частково; накидаючи державну мову через освітню систему; зваблювали українців своєю культурою й можливістю кар'єри; переселяли їх на неукраїнські території, а українські землі заселяли членами панівної нації тощо. Поруч цих «класичних» метод радянська система встановлює контроль над структурою української мови: забороняє певні слова, синтаксичні конструкції, граматичні форми, правописні і орфоепічні правила, а натомість пропагує інші, ближчі до російських або й живцем перенесені з російської мови. Таким чином на радянській Україні конфлікт між українською і російською мовами перенесено з зовнішньої, позамовної сфери в середину самої мови. Боротьба відбувалася не тільки в людській психіці, а й у самій мові».

Відстоюючи природне, гуманістичне право відроджувати, утверджувати нині в кожній клітині державного, суспільного організму українську мову, часто аргументуємо це тезою, що мова – генетичний код нації. Не викликає заперечення, що здатність до комунікацій зі зовнішнім світом у людини, тварини закодована в генах і передається нащадкам. Тому очевидним є запитання: як пов'язані генетичний код, що стосується мовних комунікацій, із технологією обробки інформації мозком у випадках, коли на вході маємо інформацію у рідномовному та чужомовному кодах. Своє розуміння цієї малодослідженої, але дуже важливої проблеми виклав у статті «Мова, інтелект, людина з погляду інформатики» доктор технічних наук, академік Української академії інформатики Володимир Гарбарчук.

Очевидно, що базовий генетичний код у кожної людини закладений першобатьками і є одним із багатьох ланцюжків у генетичному коді. Встановлено, що генетичний код дуже стійкий, це гарантує ідентичність базових ознак і властивостей виду для кожної окремої особи. Зміни в генетичному коді можливі під впливом дуже сильних біологічних, фізико-хімічних збурень, що спричиняє мутації, тобто спотворення генетичного коду, внаслідок чого нащадки матимуть вади, не передбачені «нормальним» генетичним кодом батьків. Встановлено, що набуті батьками здібності не кодуються, отже, не передаються нащадкам. Зате

можуть передаватися захворювання, які призводять до мутацій генетичного коду батьків через біохімічні процеси. Навіть суттєві фізичні ушкодження не спричиняють мутацій у генетичному коді. Інакше, не дай Боже, люди, що втрачають ноги, руки на війні, в аваріях, народжували б одноруких, одноногих нащадків! Отож мова, як один із найважливіших компонентів генетичного коду, не може перекодовуватися тільки тому, що людина живе в чужомовному середовищі. Мовний процес людини дуже складний, високоефективний процес мозкової, нейронної, м'язової діяльності багатьох органів людини. За багатотисячну еволюцію людини процес управління всіма органами мовотворення доведений до оптимального. Але це слушно тільки для рівномірного середовища, тобто для процесів сприйняття й обробки та видачі інформації в рідномовному коді. Відповідно, процес мовотворення для чужоземного середовища не оптимальний, тобто завжди гірший, ніж для рідномовного¹.

Щодалі мова якоїсь людини за фонетикою, лексикою (звуковою гамою, звуковим спектром) від тієї, в середовищі якої вона існує, то більші витрати енергії і часу потрібні на обробку цієї чужомовної інформації. Режим роботи органів мовотворення й обробки інформації неоптимальний, перевантажений. Частина інформації або не приймається, або передається спотворено, наприклад, через те, що м'язи не можуть забезпечити відповідну генерацію звуків. Усі ми добре знаємо, як тяжко грузинам, китайцям, японцям правильно розмовляти українською чи іншою європейською мовою. І навпаки. Те, що ми називаємо «акцентом», є результатом нездатності органів мовотворення, закодованих на один генетичний код, відтворювати окремі звукові гармоніки мовного спектру чужої мови. **Те, що генетичні москвини («русские») тяжко засвоюють українську мову, є одним із фундаментальних, генетичних доказів різності, а не спільності нашого походження. Генетику не обдуриш, але це не може бути критерієм визначення вищості чи нижчості мови, нації – кожному своє, дане Богом!**

Отже, оптимальною для кожної людини є прабатьківська рідна мова в генетичному розумінні. Тривале перебування людини в чужомовному середовищі змушує працювати в неоптимальному, перевантаженому режимі всі органи, пов'язані з процесом мовотворення й обробки чужомовної інформації, що може спричинити нервові захворювання з переходом на генні мутації.

Людина має надійну систему комунікацій зі зовнішнім світом, причому засобів сприймання (вводу) інформації більше, ніж засобів видачі

¹ В. Гарбарчук вважає, що процес визначення рідномовності для нащадків від «різномовних», тобто різнонаціональних батьків, потребує окремих досліджень.

інформації. Це є основою системи забезпечення достовірною та альтернативною інформацією для створення надійного прийняття рішень, оцінки ситуацій, тобто гарантом надійного виживання. Мова є одним із найскладніших засобів спілкування. З мовою пов'язані функції інших засобів комунікації (слухові й зорові). При візуальному спілкуванні мовою (коли видно співбесідника) органи зору сприймають додаткову інформацію (рухи, міміку, жести, артикуляцію губ), тобто працює кілька каналів паралельного вводу, обробки та видачі інформації. Це теж підвищує надійність системи комунікацій особи. **Генетично рідна мова сприймається з найбільшою інформаційною повнотою.**

Розумова діяльність примушує працювати глибинні мозкові структури. Чужомовна інформація сприймається з різною повнотою залежно від володіння цією мовою. Отже, існування в чужомовному середовищі пов'язане з тим, що інтелектуальний потенціал, налаштований на генетично рідну мову, використовується не в повному обсязі, чужомовна інформація обробляється не повністю, з неповною семантикою. Результат – неповноцінна вихідна інформація. Так, органи людини працюють із переважанням, а інтелектуальні, мозкові ресурси в чужомовному середовищі використовуються не повністю. Невикористані можливості мозку згодом призводять до деградації інтелектуального потенціалу особи. Алгоритм обробки чужомовної інформації вимагає використання кількох додаткових функцій: 1) перекодування чужомовної інформації на рідномовний код, у якому ця інформація обробляється мозком; 2) декодування, зворотне перекодування з рідного на чужий код із задачею в цьому коді.

Можливі варіанти, які реалізують перекладачі, тоді перекодування відбувається раз – на вході або на виході. Трансляції-ретрансляції такого типу не тільки спричиняють додаткові витрати часу та енергії, але й пов'язані із втратою інформації на вході та (або) на виході. Тобто мозок працює не тільки з переважанням, але й неефективно, тому що може неправильно сприймати, перекодувати інформацію і видавати зовсім не ту, яка відповідає дійсності. Згадаймо, скільки є кумедних прикладів із перекладами, коли використовують багатозначні слова.

Невикористані мозкові ресурси деградують, і людина крокує (в інтелектуальному розумінні) до біоробота. Мабуть, зрозуміло тепер, чому імперії, особливо Російська, інтуїтивно, але «геніально» починали колонізацію шляхом нищення рідної мови поневолених народів. Переходячи на чужу мову, інтелект людини працює у спрощеному варіанті, тільки для орієнтації в середовищі існування. З покоління в покоління це спричиняє деградацію поневолених і спрощує проблему управління

цими біороботами. Хоча це не призводить до зміни генетичного коду, але еволюційна деградація функцій мозку може викликати відповідні нервові захворювання, наслідком яких і може бути генна мутація. Згадаймо також, як бурхливо розвивалися творчі здобутки націй, які виривалися з полону імперії, особливо в перші роки. Отже, «просипались» законсервовані ресурси мозку. Таким явищем була українізація (деросійщення. – В. Л.) у 20-ті роки минулого століття, яку брутально припинив комуністичний режим Сталіна, знищивши мільйони національно свідомих українців. Нині також нахабно й цинічно перешкоджає п'ята московська колона в незалежній Україні відродженню рідної мови українців.

Отож, чужомовне середовище постійного існування негативно впливає на інтелектуальний потенціал людини, призводить до його деградації, що через багато поколінь може бути причиною незворотних наслідків через нервові захворювання з можливими мутаціями. Ймовірність позитивних наслідків від таких мутацій мізерна. Багатомовність розвиває тільки поверхові можливості мозку і може бути корисною, якщо однією з «робочих» мов є рідна.

Якщо керуватися догматами Біблії, то створивши людину за своєю подобою, Бог заклав в її генетичний код великі, Божі, можливості. Якщо взяти до уваги дарвінізм, то генетичний код людини має мавп'ячу структуру. Тоді людина може розглядатись як мутант мавпи, але з позитивним впливом мутації на генетичний код. Але це, зазначає В. Гарбарчук, окрема проблема. Зрозуміло, що за багато поколінь відбуваються мутації в генетичному коді людини, зокрема в генетичних мовних ланцюжках. Комфортність існування в чужомовному середовищі ще не означає, що такий же комфорт створений і для мозку. Про це вже сказано вище. Можна стверджувати, що нащадки від генетично одномовних батьків мають менш ушкоджений генетичний код, ніж діти інтернаціоналістів. Усе це майже не досліджують. Але не можна сказати, що це питання не вирішується в біосвіті. Різнотипні рослини, тварини не спаровуються, вони значно відповідальніше ставляться до свого потомства. У людини ж це питання втратило будь-які обмеження. Смішно, коли говорить про родослівну свого kota чи собаки людина, яка не знає власного роду! Так що питання «хто розумніший?» ще не закрите. Наші «малограмотні» предки в різні способи забезпечували достойне продовження роду, застосовуючи всілякі табу, релігійні та інші обмеження. Це не означає, зауважує В. Гарбарчук, що він категорично проти різнонаціональних шлюбів. Усе це значно складніше, ніж здається. Досить проаналізувати найвідоміших мутантів – злих і

добрих геніїв, щоб задуматись. Наполеон, Ленін, Сталін, Гітлер і К. є – монстри, що мали невідоме національне походження, жили і керували чужомовними для них народами. Це вони розробили протилежні, але чужі людській природі теорії інтернаціоналізму, фашизму, нацизму, шовінізму, націонал-більшовизму. Результати відомі. «Найкращим» прикладом інтернаціоналіста є булгаківський Шариков.

Аналізуючи життя добрих геніїв: Гоголя, Пушкіна, Лермонтова, Т. Шевченка, Лесі Українки, побачимо те, що лежить на поверхні, а в глибині ще цікавіше. Тонка натура Гоголя не змогла нормально існувати в чужомовному середовищі. Кінець його трагічний. Але читаючи твори Гоголя про українців, навіть у російськомовному варіанті, можна відчуті глибину розуміння душі, природи українського народу та його землі. Те ж і в Шевченка, Лесі Українки. Російськомовні твори цих геніїв дуже посередні, у них немає душі. Зате яка глибина в рідномовних творах! Талановиті твори Пушкіна, Лермонтова глибоко філософські, історичні, але в них немає душі росіянина. Отже, вони все-таки поверхові стосовно духу народу, мовою котрого писали ці генетичні «іншомовники».

Володимир Гарбарчук слушно зауважив, що приклади – це ще не теорія, але своєю статтею хотів привернути увагу науковців до надзвичайно цікавої, стратегічно важливої теми для будь-якого народу. Він закінчив статтю такими висновками: «Чужомовне середовище шкідливе для будь-якої людини при постійному перебуванні в ньому, особливо, коли це середовище примусово нав'язане.

Людина, яка думає про себе і своє потомство, про свою націю, повинна для рівноваги створювати рідномовне середовище в своєму оточенні, в сім'ї, якщо вимушена перебувати в чужомовному середовищі. Якнайшвидше відродження, навіть примусовий перехід на державну мову в Україні для деградантів та яничар, сприятиме дуже швидкому і бурхливому зростанню інтелектуальної плідної діяльності «розконсервованого» інтелекту нації. Нацменщинам треба сприяти у створенні рідномовного для них середовища, але не шляхом дискредитації української мови», – наголосив В. Гарбарчук.

Приневолення відмовитися від своєї мови, національної культури, духовності, як і добровільне позбавлення себе рідної мови, національного життєвого середовища, традицій, звичаїв (самоасиміляція) – акт однаково протиприродний, який рано чи пізно повертається до справжньої людини моральною карою, стражданням. Про трагічний кінець М. Гоголя згадував у своїй статті В. Гарбарчук. Іван Франко у праці «Двоязичність і дволичність» пояснив причини болісної внутрішньої гоголівської тра-

гедії: «Візьмемо для прикладу двох геніальних українців – Гоголя і Шевченка. Як безмірно корисніші були обставини, серед яких писав Гоголь, у порівнянні до тих, серед яких пройшло бурлацьке та невільницьке життя Шевченка! А в їх духовній діяльності, що бачимо? – запитував І. Франко і відповідав: – У Гоголя прудкий хід на недосяжні височини артизму та на тих височинах заворот голови, внутрішнє роздвоєння, чорні сумніви і упадок у добрі містицизму; а у Шевченка рівну, ясну дорогу все вгору та вгору, все на вищі, світліші височини, до таких гармонійних акордів гуманної Євангелії як «Марія». Які були причини такого кінця гоголевої кар'єри, різні різно пояснюють, та все-таки серед тих причин важне місце займає відчуження геніального Українця від рідної мови».

Варті серйозної уваги наукові дослідження, осмислення морально-психологічної атмосфери в Російській імперії, яка «привласнила» не лише М. Гоголя, перетворивши кар'єру письменника на імперський прототип напряду, яким би мало еволюціонувати культурне самовизнання українців. М. Гоголь як письменник з'явився не з «російського» досвіду, а як наслідок поєднання трьох культур – імперської, російської та української. У нього відбувалася боротьба різних ідентичностей, цінностей та культур, а також постійні вагання між ідентифікацією з власним корінням (українським) і тяжінням до панівних імперських кіл.

Російська імперія доволі вибірково вводила в «російську» культуру певну інтелектуальну продукцію чи індивідів. Панівна позиція, яку посідали в імперії росіяни, давала їм змогу не тільки вибирати, що саме становитиме актив російської національної культури, а й визначати критерії та дискурс літературного канону для захисту своєї культурної гегемонії. М. Гоголь став «російським» завдяки лише єдиному чинникові – його прийняла, залучила до себе російська імперська спільнота. «Росіянином» зробив М. Гоголя імперський дискурс, який був зацікавлений затвердити і зберегти таку класифікацію. І саму особу М. Гоголя, і невідворотні історичні обставини імперія використовувала для збереження колоніального стану. Відносна рівновага між українцями та росіянами, про яку мріяв письменник («Знаю тільки те, що ніяк не надав би переваги ні малоросіянинові перед росіянином, ані росіянинові перед малоросіянином» – з листа до Олександри Смірної-Росест), фактично порушувалася на користь росіян.

Безперечно, природне взаємозбагачення різних культур при повному збереженні і розвиткові їх національної сутності корисне. Але московське ставлення до України було і, на жаль, є зневажливим, агресивним, спрямованим на плюндрування української освіти, науки, культури,

мови, національних звичаїв, традицій, суспільно-економічних відносин, усього, що дихало і дихає українським духом.

Розглядаючи проблему російщення у дисертації «Зміни національного складу та мовної структури населення України за 1959–1989 рр.», Володимир Скляр зосередився на трьох аспектах:

1. Російщення як кінцева мета царського і радянського керівництва, тобто повне і незворотне поглинання Росією України, перетворення останньої лише у провінцію, адміністративно-територіальну одиницю, а українців – на росіян за мовою та національною самосвідомістю українського етнічного походження.

2. Російщення як політика царського, а згодом – і комуністичного режимів, спрямована на досягнення цієї мети, що знайшла своє втілення у масовому заселенні росіянами українських земель та виселенні українців за межі своєї історичної Батьківщини і в процесах мовної та етнічної їх асиміляції, що особливо активно розгорнулися у 70–80-ті рр. Масштаби російської міграції в Україну у 1959–1989 рр. значно зросли порівняно з довоєнним періодом та часами Російської імперії. Природна асиміляція відбувається там, де корінна більшість поступово поглинає зайшлу меншість. Українці ж є автохтонами на своїх етнічних землях, і до того ж складали не меншість, а більшість серед населення, тому їх асиміляцію (російщення) в Україні природною вважати не можна. Російщення українців на їхніх етнічних землях було явищем не природної, а штучної асиміляції. У результаті реалізації політики російщення України українці фактично опинилися у становищі національної меншини, чисельно не будучи нею.

Найважливішу роль у прискоренні чи гальмуванні мовної й етнічної асиміляції відіграє соціальний престиж тієї чи іншої мови. Її статус у суспільстві визначається політикою держави. За радянського режиму, хоча формальної заборони не було, створювалися несприятливі умови для нормального функціонування української мови, для вільного розвитку національної самосвідомості українців. Російська мова фактично отримала статус державної в Україні, а українську мову упосліджували. Відбулося витіснення української мови з вищої школи та шкільництва, особливо у містах. У 1988–1989 рр. більша частина школярів (51,8 %) навчалася у російських школах, з 1959 р. українська мова не була обов'язковим шкільним предметом.

3. Політика російщення знайшла своє втілення у системі заходів, зокрема у репресивних, спрямованих не лише на витіснення української мови та обмеження української культури, а й на створення серед

українців відчуття мовної меншовартості, національного нігілізму, коли протиприродне відречення від рідної мови видавалося за «добровільне», «прогресивне» історичне явище.

Темпи зростання чисельності українців зазнали значного скорочення, особливо у 70–80-ті рр. Вони суттєво поступалися темпам приросту всього населення України, в той же час темпи приросту росіян були майже в чотири рази вищими, ніж українців, відповідно 60 % та 16 %. Зберігалася значна територіальна диференціація у динаміці чисельності українців, у семи центральних та північних областях відбувалося навіть певне зменшення їхньої кількості. Питома вага українців у загальному прирості населення була значно меншою, ніж їхня частка серед усього населення України. Навпаки, росіяни вже становили у 70–80-ті рр. абсолютну більшість у прирості всього населення України. За 1959–1989 рр. загальна чисельність населення Донецько-Придніпровського та Південного регіонів зростала переважно за рахунок російської національної меншини. За тридцять років помітно знизилася частка українців серед усього населення України загалом, а також у 17 з 25 областей, натомість частка росіян зросла, особливо високою вона була у східних та південних областях. У цих областях намітилася тенденція перетворення росіян із національної меншини у більшість населення не за рахунок природних чинників, а завдяки механічному приросту та етнічній асиміляції інших народів.

Порівняльний аналіз змін чисельності українськомовних та російськомовних українців дав змогу Володимирові Скляру дослідити деякі тенденції, що не могли бути виявлені без такого поділу, особливо це стосується вивчення процесів мовної асиміляції у середовищі корінної нації. Темпи приросту українськомовних українців (9 %) досить суттєво поступалися зростанню російськомовних українців (120 %), при цьому у 70–80-ті рр. перевага й в абсолютних показниках була за останніми. Унаслідок цього у ті роки загальна чисельність корінної нації збільшувалася переважно за рахунок російськомовних. Ця тенденція простежується у всіх трьох регіонах, а в одному з них – Донецько-Придніпровському – відбулося навіть зменшення кількості українців, що зберегли рідну мову. У цьому регіоні весь приріст чисельності українців був досягнутий лише завдяки російськомовним.

Серед українців посилилася мовна асиміляція, невпинно зростала частка російськомовних і відповідно скорочувалася частка українськомовних, особливо на Півдні та Сході. На основі аналізу статистичних матеріалів В. Скляр виявив таку закономірність: рівень мовної асиміляції

українців безпосередньо залежав від загальної чисельності росіян у тій чи іншій області. На основі аналізу статистичних матеріалів встановлено, що за досліджуваний період, особливо у 70–80-ті рр., не росіяни, а українці штучно опинилися у становищі національної меншини на своїй землі.

Загалом в Україні темпи приросту чисельності російськомовного населення у 1959–1989 рр. були значно вищими (66,12 %), ніж українськомовного (8,87 %). До того ж перевага спостерігається не лише у відносних, а й в абсолютних показниках. Так, російськомовне населення збільшилося за тридцять років на 6 млн 726,2 тис. осіб, а українськомовне – лише на 2 млн 709,6 тис. осіб. За цей час серед загального приросту всього населення України російськомовні становили 70,19 %, а українськомовні – лише 28,26 %. У Донецько-Придніпровському регіоні відбувалося навіть скорочення загальної кількості українськомовних, особливо в 70–80-ті рр. Тобто загальна чисельність населення цього регіону зростала винятково за рахунок лише російськомовних.

У результаті того, що зростання чисельності українськомовних значно поступалося темпам приросту російськомовних, змінилася питома вага перших серед усього населення України у бік зменшення. Так, ця частка скоротилася з 73,00 % у 1959 р. до 64,67 % – у 1989 р. Скорочення відбулося в усіх трьох регіонах. Особливо активно цей процес проходив у Донецько-Придніпровському та Південному регіонах. На відміну від українськомовного населення, частка російськомовних неухильно збільшувалася. Загалом по Україні російськомовні становили в 1959 р. менше чверті (24,30 %) загальної чисельності всього населення, а в 1989 р. – майже третину (32,84 %). Таке зростання спостерігається у всіх без винятку регіонах. У Південному регіоні російськомовні, починаючи з 1979 р., вже становили абсолютну більшість серед населення. У 1989 р. російськомовне населення вже становило абсолютну більшість серед населення Кримської, Донецької, Луганської областей, а також відносну більшість Одеської. У Харківській та Запорізькій областях його чисельність наблизилася до рівня 50 %.

Завдяки тому, що значна частина українців у результаті російщення втратила рідну мову, а процеси мовної українізації національних меншин не набули суттєвого поширення, частка етнічних українців серед населення України була значно вищою за частку українськомовного населення. Зокрема, в 1989 р. загалом серед населення України етнічні українці становили 72,73 % загальної чисельності, а українськомовні – 64,67 %, хоча ще в 1959 р. ці показники дорівнювали відповідно 76,81 % та 73,00 %. На відміну від співвідношення часток етнічних українців та українськомовного населення, коли перевага

була на користь перших, питома вага росіян за етнічним походженням була значно меншою, ніж частка росіян за мовою серед загальної чисельності населення України. Етнічні росіяни становили в 1989 р. менше чверті всього населення – 22,07 %, а російськомовні – майже третину – 32,84 %, хоча ще в 1959 р. частка як перших, так і других була значно меншою – відповідно 16,94 % та 24,30 %.

Зміни національного складу та мовної структури населення України відбувалися на користь росіян та російськомовного населення і не були сприятливі для українців та українськомовного населення. У результаті російщення українська нація опинилася на межі, за якою можуть розпочатися незворотні процеси мовної та етнічної асиміляції, що ведуть до перетворення її у національну меншину на своїй історичній батьківщині.

У контекст загальних методів і засобів російщення вписуються деякі особливості цього антиукраїнського процесу в Галичині, зокрема у Львові. Цікаву розвідку «Росіяни у сучасному Львові» опублікував у газетах «Поступ» і «Українська думка» Роман Лозинський.

За часом появи в місті росіяни належать до наймолодших етнічних груп. Ще живі сучасники австрійського Львова, у якому росіянин був ледве чи не рідкістю. Адже сто років тому у місті їх було лише кілька десятків осіб. Після Першої світової війни росіян у місті побільшало за рахунок емігрантів-утікачів із більшовицької Росії, проте навіть перед вереснем 1939 р. у 400-тисячному місті їх жило всього лише декілька сотень осіб.

У липні 1944 р., коли до Львова вдруге прийшли більшовики, до міста одразу ж масово почали мігрувати росіяни. У наступні декілька років їх приїжджало по 10–20 тис. щороку, і більшість із цих мігрантів залишилася тут назавжди.

Усього наприкінці 1940 – на початку 1950 рр. до Галичини переселилося понад 200 тис. росіян, і половина з них оселилася саме у Львові, де швидко сформувалося стійке російське етнічне ядро, чисельність якого в наступні десятиліття залишалася доволі стабільною – на рівні 120–130 тис. осіб.

Сучасна російська спільнота міста дуже сильно відрізняється від українського чи польського населення міста. Середньостатистичний росіянин у Львові освіченіший (причому здебільшого це престижна вища освіта – юридична, економічна, медична), прагматичніший, адаптованіший до змін суспільної ситуації, менш закомплексований. Він має краще житло (причому живе здебільшого у центральній частині міста) й має вищий рівень доходів. Навіть сам спосіб життя у них відмінний – росіяни більше займаються спортом, більше дбають про своє здоров'я.

У багатьох сферах життя міста частка росіян є непропорційно високою порівняно з їх загальною часткою серед населення міста. Так, дуже багато росіян у таких сферах, як право, медицина, економіка, вища освіта, наука, силові відомства, транспорт. Російська громада у Львові в декілька разів менша, ніж українська, але надзвичайно сильна. Російське етнокультурне ядро, під яким розуміють корінних мешканців міста впродовж декількох поколінь, хоча й почало формуватися водночас із новим повоєнним українським (оскільки довоєнне українське етнокультурне ядро фактично було зруйноване), розвинутіше й структурованіше. Росіян менше, проте вони згуртованіші.

Чому так вийшло? Всі ці переваги росіяни здобули у перше повоєнне десятиліття. До Другої світової війни основу міської еліти (управлінської, фінансової, науково-освітньої, технічної тощо) становили поляки та, меншою мірою, євреї. Українська еліта була значно слабшою і менш чисельною. Місцевим українським фахівцям нова влада не довіряла і свідомо обмежувала доступ до керівних посад.

Серед тих росіян, що переселялися до Львова наприкінці 1940 – на початку 1950-х рр., окрім працівників державних та партійних органів, військовиків і працівників інших силових відомств, було також багато вчителів, медиків, науковців тощо. Доволі активне переселення росіян відбувалося і в процесі індустріалізації міста та розвитку нових галузей промисловості у другій половині 1950 – на початку 1960 рр., проте тоді у професійному складі росіян-мігрантів переважали інженерно-технічні працівники та висококваліфіковані робітники. Сформувалася нова міська еліта – майже винятково не місцева, переважно російська чи російськомовна.

За переписом 1959 р., росіяни становили близько 30 % населення міста, а загалом російськомовне населення Львова складало майже половину мешканців міста. Місцевого галицького населення у місті було ще менше. Фактично Львів у це десятиліття був навіть більше російським містом, аніж багато обласних міст у центральній Україні, яка перебувала під російським впливом уже століттями. Від остаточного російщення Львів врятувала лише його доволі швидка індустріалізація, яка у 1950–1970 рр. поповнила населення міста на декілька сотень тисяч українців із навколишньої сільської місцевості й заклала підґрунтя для створення нової української еліти.

Коли виникла незалежна Україна, впродовж певного часу було заборонено діяльність КПУ, а на виборах у Галичині перемогли політичні партії національно-патріотичного прозахідного спрямування, росіяни остаточно відійшли від активної участі в органах державної влади.

Головним напрямом реалізації трудового потенціалу росіян стало приватне підприємництво.

Основними сферами їхньої діяльності стало обслуговування населення, причому прибуткові та престижні галузі: торгівля, посередництво, інформаційні технології, надання населенню юридичних, медичних, туристичних послуг тощо.

Окрім високого рівня професійно-кваліфікаційної та освітньої підготовки росіян, важливу роль тут відіграла наявність серед росіян родичів та знайомих у нових країнах, що виникли на території колишнього СРСР, та в центральних, південних і східних областях України, а також зв'язки зі силовими відомствами, що забезпечило їм надійне прикриття від кримінальних структур. Крім приватного підприємництва, традиційно багато росіян залишилося у вже згадуваних силових органах, науці та вищій освіті, державній медицині, на залізничному та авіаційному транспорті.

«Цікаво, що в мовному питанні, яке активно обговорювалося останнім часом у зв'язку із загибеллю Білозора, серед причин, які призвели до засилля російськомовної музики в місті, майже ніхто не звернув уваги на те, що, по-перше, саме росіяни чи російськомовне населення інших національностей є власниками значної частини кав'ярень у центрі Львова, по-друге, саме в центрі найвищий відсоток російського населення, а по-третє, саме росіяни загалом є заможною частиною мешканців міста, серед відвідувачів кафе та барів вони складають переважну більшість», – наголосив Роман Лозинський.

Росіян дуже багато в малому та середньому бізнесі. У великому бізнесі Львова й Галичини їх менше, оскільки останній тісно пов'язаний із владою, а владна верхівка у нас майже винятково українська. Щоправда, існує ще справді великий бізнес, який роблять у Києві, на промисловому сході України, у Дніпропетровську чи Запоріжжі, бізнес, який роблять так звані українські олігархи, часто також росіяни за походженням, і до якого активно залучаються росіяни Львова. Існує проблема наступу київського та східноукраїнського бізнесу на галицький. А ще є бізнес, що його роблять у Росії...

В останнє десятиліття серед росіян Львова почалися дуже цікаві внутрішні етнічні процеси, зумовлені кардинальною зміною суспільно-політичних умов їх проживання після розпаду СРСР та виникненням незалежної України, а отже, перетворенням росіян із державної нації (а саме таким фактично був статус росіян у Союзі) в етнічну меншину. Етнологи добре вивчили поведінку етнічної групи у подібній ситуації. Загалом, вона зводиться до таких дій:

1. Швидке зростання кількості мононаціональних шлюбів серед росіян.
2. Міграція російського населення із менших міст та містечок Галичини до Львова. У невеликих містах, у яких сім'ї часто виживають саме завдяки підсобному господарству та зв'язкам із родичами в селі, нормальне існування росіян є доволі проблематичним.
3. Інституційне оформлення етнічної громади, інакше кажучи, створення національних товариств, видання преси, створення національних політичних організацій тощо.

Перехідний період в історії росіян закінчується, так само, як закінчується їх адаптація до нових політичних та економічних умов, остаточне оформлення, зміцнення та структуризація російського етнокультурного ядра. У Львові росіяни достатньо сильні та чисельні, щоб створити свою власну міську культуру. Р. Лозинський вважає, що росіяни Львова утверджуються як надзвичайно своєрідна, оригінальна частина російської етнічної спільноти, відмінна як від росіян корінної Росії, так і від росіян Сходу чи Півдня України.

«Довічна трагедія Переяслава» (В. Яворівський) у контексті характеристики історичного розвитку спричинилася і до наслідків, які проаналізували Володимир Скляр, Роман Лозинський, і до нинішнього гнітючого мовно-інформаційного режиму, за якого українськомовний українець почуває себе так, ніби живе в окупованій країні. І до такого морально-психологічного стану зросійщеного українця, про який В. Яворівський не лише емоційно, з болем, а досить-таки різко сказав: «За сім десятиліть таки виховали інший, рахітичний тип українця, перепустивши його через кілька голодоморів, через тюрми, «Сибір нескладим», через доноси одного брата на іншого, через казахську цілину й кривавий Афган, через парткоми і «тройки», через поруйновані храми й тотальний страх. Таки створили українця «під себе» – мовчазного й покірного, глухонімого й терплячого: без землі й національної гідності:

*Один у другого питаєм:
Нащо нас мати привела?
Чи для добра? чи то для зла?
Нащо живем? Чого бажаєм?
І, не дознавшись, умираєм,
А покидаємо діла...*

Чому так швидко, так рішуче піднялася Польща, здобувши майже одночасно з нами волю? Тому, що поляки завжди залишалися поляками.

Появилася історична можливість зробити свою вітчизну демократичною і багатою – і вони (не більш працьовиті, як ми) вже, вважай, створили її. А ми ще вирішуємо, іти вперед чи повернутися назад, до якого берега пристати, кому б спродати свою волю», – роздумує В. Яворівський.

Найбільшу перешкоду на шляху творення української України становить напівасимільований, змаргіналізований рівень масової свідомості значної частини населення. Тому так гостро стоїть проблема подолання комплексів меншовартості і роздвоєння національного самосвідомлення на всіх рівнях суспільно-державного життя – від Президента України до вчителя початкової школи. Через деформовану мовну ситуацію Україна, відокремившись від Росії, залишилася у спільному з нею мовно-культурному просторі, а тому першорядної вагомості для утвердження державної самостійності набула справа захисту не тільки від економічного, а насамперед від інформаційного імперіалізму Росії.

Герой України (посмертно) Степан Бандера казав, що «найпевніші ліки для виснаженої душі – це віра. Саме вона найбільше скріплює сили душі». Натомість матеріалізм із типовими соціальними гаслами земля – селянам, фабрики і заводи – робітникам тощо призвів до того, що земля тепер зовсім не селян, а фабрики і заводи – в руках 2 % чужинців.

Мовознавець Ірина Фаріон аргументовано наголосила, що спершу прийнято ці гасла через репресії й терор, і це призвело до виродження значної частини нації, що нічого, крім ідеології споживацтва, не сприймає. У її свідомості нема місця для пріоритету української мови, культури, історії, релігії – стратегічного україноцентричного чи націоналістичного мислення з державницьким інстинктом в основі. Замість голови – шлунок, замість серця – кишківник, замість очей – гроші, замість відчуття Батьківщини – територія для зручного хомута, замість свободи – рабство. Себто, за Дмитром Донцовим, «не слава, а страва» – кінцева мета їхнього життя. Як наслідок – Президентом України обрано В. Януковича, який, на жаль, в полоні особливої форми російської свідомості.

Лауреат Шевченківської премії Оксана Пахльовська акцентувала, що «Україна – вкотре! – в облозі. В облозі риторики. Імітації. Обману. Насилля над її історією». Різні форми антиукраїнської політики – все це отруйні міазми постоталітарних катакомб, які не роблять честі ні Росії як «кухарю» цих міазмів, ні Україні, що надає простір для поширення цих міазмів». Ну де це, в якому ще звіринці можливі такі образи мови, культури, національності, які лунають з боку Росії на адресу України, Польщі, Грузії? В якому звіринці можна почути у відповідь на аналіз

проблем – істеричні звинувачення в «нелюбові» до Росії? Критичний аналіз – це невід’ємне право кожної цивілізованої людини і – обов’язок відкритого суспільства. Невипадково українська преса часто не потрапляє на Донеччину, Харківщину чи Крим: будь-яка цензура, будь-яка заборона – це ознака елементарного страху. Такі реакції – ознака не сили Росії (і її п’ятої й десятої колони в Україні), а її слабкості, її політичної, інтелектуальної, етичної нездатності дати насичену смислами відповідь на кризові аспекти своїх стосунків зі сусідніми державами.

Повністю погоджуюся з Оксаною Пахльовською, яка в дискусії «Яку Росію ми любимо» і «Яку Україну ми любимо» наголосила: «Люблю Росію європейську. Росію, яка вміє сумніватися. Росію, яка має сумління, – не якесь міфічне, особливе, тільки їй властиве, а сумління загальнолюдське. Люблю Росію, яка вміє поважати інші народи. Росію, яка, вслід за Буніним, переконана, що «истина – выше России», а не навпаки».

Фальшива версія «общерусского народа», «малорусской ветви Велікороссии», «общерусского языка», як і московський неославізм, є лише позолотою для імперської пастки, яка одурманює, отруює українство. Багато ЗМІ в Україні під впливом Москви і промосковських власників та політиків перетворилися на антидержавні та підірвні органи, що діють за законами психологічної війни. У деяких наших регіонах дуже мало лояльних до України ЗМІ, що дає змогу створювати своєрідне «інформаційне гетто», куди позитивна інформація про Україну пробивається уривками й епізодично. А це, своєю чергою, створює ідеальні умови для масового маніпулювання свідомістю людей, яких штучно ізолювали від повноцінної та різноманітної загальноукраїнської інформації. Таких людей можна організувати й кинути «на амбразури», втягти в будь-яку авантюру. Невипадково спроби розблокувати «інформаційне гетто», позбавитися фальшивих московсько-комуністичних міфологем викликають абсолютно істеричну реакцію в їхніх «архітекторів» – внутрішніх і зовнішніх антиукраїнців.

Міф про добродійність «матушки Єкатеріни» наполегливо тиражують у засобах масової інформації Луганщини. Екскурсоводи міського історичного музею чомусь стверджують, що історія Луганська починається з «благословення» Катерини II, оминаючи правдиві історичні факти про перші поселення запорозьких козаків на землях сучасного Луганська. В селі Кам’яний Брід вже 1761 р. була збудована церква. Саме Кам’яний Брід – цей зимівник запорозьких козаків дав початок місту Луганську. Він належав до Кальміуської паланки Війська Запорозького Низового. «Село Кам’яний Брід було великим і багатолюдним,

про що свідчить те, що воно від 1811 року мало власний герб, – відзначив просвітянин, краєзнавець Ігор Саєнко. – 14 листопада 1795-го, за рік до смерті, цариця Катерина II видала указ про заснування ливарного заводу біля села Кам'яний Брід, на протилежному березі річки Лугані. Наступного року розпочалося будівництво, яке тривало майже десятиліття. Поступово навколо заводу створювалося селище, яке називали Луганський Завод. Луганськ як місто постало лише 1882 року, коли село Кам'яний Брід і селище Луганський Завод з'єднали. Цей населений пункт став центром Слов'яносербського повіту Єкатеринославської губернії».

Отже, українці мають глибоке коріння на луганській землі, тож добре знати його – означає засвоювати національні традиції в примноженні матеріальної та духовної культури. Такою є головна думка історичних нарисів Ігоря Саєнка «Минуле українського козацтва на Луганщині». Ці нариси характеризуються «науковою аргументованістю, публіцистичною переконаністю, висвітленням національної ідеї, органічним поєднанням історичного минулого із сучасними проблемами становлення української державності на противагу зарозумілим, ідеологізованим постколоніальним догмам», – наголосив Олексій Неживий.

Відомо, що безпам'ятні після себе не залишають нічого. Безпам'ятні – генетична сировина для інших культур, а отже, і для інших держав. Політика національної пам'яті – це політика поваги до себе і до інших. Етнос, народ повертається до своєї гідності через історію, національну історичну пам'ять, на основі якої формується історична свідомість народу у визначенні його майбутнього. Недарма стільки видатних мислителів писали, що той, хто контролює минуле, визначає й майбутнє. Тому нинішня соціально-економічна, політико-ідеологічна, морально-психологічна ситуація в Україні вимагає особливо уважного і виваженого підходу до очищення пам'яті від брехні, утвердження правди як духовного поняття. Адже нація не може жити й успішно розвиватися, коли вона не має чіткої духовної платформи, сформованої на основі фактів історії, яку пишуть неупереджено, де не приділяють належної уваги патріотичному вихованню людей.

Націоналісти, тобто національно свідомі українці, не хочуть, щоби росіяни, євреї, поляки, румуни, угорці та представники інших національних меншин, які живуть в Україні, перетворювалися в українців. Не треба! Нехай кожен залишається самим собою, плекає свою мову, культуру, духовність, але нехай не заважає зросійщенням українцям прозріти, утверджувати національну ідентичність. Якщо росіяни – справжні брати українців (про це вони постійно і скрізь говорять!),

то по-братерському, по-християнському, врешті-решт, по-людському повинні би в Україні добре знати українську мову, шанувати її, берегти і сприяти тому, щоби кожен українець, якого збили з пантелику, духовно і морально покалічили московсько-комуністичні асимілятори, повернувся до джерела національної життєдіяльності. Адже в Україні створено і створюється всі умови, аби національні меншини, в тому числі й росіяни, мали можливість навчатися своєю мовою, розвивати рідну культуру, літературу, мистецтво.

Наголошую, що національно свідомі українці, не русофоби, не ксенофоби, вони й в гадці не мають когось чужого поневолювати – ні фізично, ні духовно. Мова про те, щоби за будь-яких обставин вирватися з чужинського морально-психологічного рабства, утверджувати громадянську гідність, українську національну свідомість, а не залишитися в полоні «особливої форми російської свідомості». Йдеться не про будівництво «китайської стіни» між Україною і Росією, а про паритетні, рівноправні відносини між двома державами, не про приниження чи ігнорування російської мови й культури, а про відродження і піднесення поруйнованого, знищеного престижу української мови, культури, духовності в кожному селі, малому і великому місті, на міжнародному рівні. Адже утвердження, повсюдне функціонування української мови в Україні – основа безпеки української нації. Чи зрозуміє, усвідомить це Президент України Віктор Янукович? Чи стануть на українсько-національні державницькі позиції регіонали, комуністи, соціалісти (прогресивні й звичайні) та інші партії, які сприяли тому, щоби В. Янукович заволодів булавою України?

Під час вручення Шевченківських премій у Каневі Президент Віктор Янукович сказав, що «в Україні розвиватиметься українська мова як єдина держава», але він вимагатиме, щоби дотримувалися вимог «Європейської хартії регіональних або міноритарних мов». Ця Хартія з подачі Л. Кучми – колишнього Президента України – була ратифікована 15 травня 2003 р. 249-ма голосами депутатів Верховної Ради з такими зобов'язаннями з боку України, які перекреслюють сподівання українців на ліквідацію фактичного колоніального статусу, що в ньому й понині перебуває українська мова. На очах всієї Європи було вчинено акт відвертого асиміляторства, а численні вимоги до Президента багатьох видатних українських діячів (учених, письменників, працівників мистецтва, народних депутатів) накласти вето на закон про ратифікацію були проігноровані.

Безперечно, «Європейська хартія регіональних або міноритарних мов» належить до найвпливовіших регуляторних міжнародних актів у

мовному питанні. «Однак попри, здавалося б, абсолютно благі наміри, чомусь не всі демократичні країни відразу кинулися його підписувати, – зазначає Лесь Белей. – Поміж непідписантів фігурують Бельгія, Болгарія, Грузія, Естонія, Литва, Латвія, Ірландія та Туреччина». До речі, підписання Хартії – це перший крок. Наступні кроки – ратифікація і введення у дію. Дотепер її не ратифікували наприклад, Італія, Франція та Росія. Ці країни у мовному аспекті далекі від гомогенності й мають свої «лінгвально нестабільні» території. Хартію ратифікували тільки 17 із 44 членів Ради Європи.

Підписаний Л. Кучмою Закон України про ратифікацію Хартії не може бути прийнятним, бо, по-перше, фальсифікує, спотворює дух і букву Хартії як високогуманного документа, покликаного захищати мови тих меншин, яким загрожує реальна небезпека знищення (в Україні, наприклад, такими мовами є кримчацька, караїмська, гагаузька, ромська. – *В. Л.*), а, по-друге, тому, що він цілковито не враховує ту мовну ситуацію, яку недруги створили в Україні. А саме: усупереч положенню Хартії, згідно з яким «розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним (державним. – *В. Л.*) мовам» (преамбула Хартії), а також усупереч застереженню, що Хартія вимагає усувати не тільки «необґрунтовані» обмеження, а й необґрунтовані переваги в розвитку меншинних мов (ст. 7.2). Нав'язані промосковськими депутатами зобов'язання Україні якраз і спрямовані на закріплення переваги в усіх сферах українського життя мови найчисленнішої з національних меншин – російської – над державною мовою. Зарахування російської мови до мов, що підлягають захистові Хартією, на тлі зневаженого становища, в якому перебуває українська мова, є виявом безпрецедентного політичного цинізму, тим очевиднішого, що внаслідок багатовікової політики російщення російська мова і без того посідає панівні позиції у ЗМІ, вищій та професійній освіті, на транспорті, у торгівлі, правоохоронних органах тощо.

«Якби нинішні провідні політичні діячі та партії справді хотіли об'єднати Україну, то вони могли б негайно розпочати формування єдиного інформаційного простору заходу і сходу (на сході є чимало міст, де в кіосках преси неможливо знайти київську газету, навіть російськомовну; де неможливо почути київське радіо (передусім канали Національної радіокомпанії України. – *В. Л.*), не кажучи вже про львівську пресу), розпочати формування єдиного освітнього простору, щоб у школах Львова та Севастополя, Донецька та Луцька історію не викладали так, ніби ці міста належать до різних держав», – слушно наголосив Ігор Лосєв.

Трирік тобі, щоб в муках сповивала,
Живила кров'ю завтрашнє життя.

Василь Симоненко

Сергій Тигипко на запитання журналістів про державну мову (програма «Шустер-Live» 23 лютого 2010 р.), відповів, що це питання повинна розв'язувати місцева влада. Борис Колесников сказав: «Ми підготували дуже хороший закон. Там виписані всі права, які ми передаємо обласним радам». Ідеться про закон, який за словами самого В. Януковича, «дозволить безперешкодно використовувати російську мову в усіх сферах», підсилить зухвалі антиукраїнські дії таких, як голова наглядової ради «Павлограджитлобуд» І. Слюнков, акціонери О. Бутенко та О. Пашковський. Вони наприкінці 2009 р. звільнили з роботи топ-менеджерів Юрія Щербака і Володимира Піпу, а інші (16 чоловік) змушені були звільнитися через незгоду з антиукраїнською політикою цих співвласників підприємств, зокрема, через постанову, що фактично забороняла спілкуватися з клієнтами українською мовою.

Екс-голова правління ВАТ «Павлограджитлобуд» Юрій Щербак повідомив: «2005 року у ВАТ «Павлограджитлобуд» було ухвалено нову стратегію розвитку компанії, яка передбачала її позиціонування як українського товаровиробника. У компанії почалося піднесення національної свідомості, незабаром більше працівників почали послугуватися у діловому мовленні українською, цікавитись національними традиціями. На підприємстві невдовзі організували курси української мови, а корпоративні свята влаштовували в українському стилі.

Вивчали українську історію. Думали, що створимо своєрідний українськомовний осередок у російськомовному регіоні. Така політика не подобалася власникові контрольного пакета акцій підприємства – голові наглядової ради «Павлограджитлобуд» І. Слюнкову. Мої переговори з ним не дали бажаних наслідків. 18 листопада 2009 року акціонери компанії ухвалили рішення про зміну позиціонування. Невдовзі деяких працівників підприємства, зокрема мене, звільнили з порушенням трудового законодавства. На людей тиснули, ті писали заяви «за власним бажанням».

«Конфлікт на нашому підприємстві має мовну основу. Коли звільнили мене і пана Щербака, то порушили норми трудового законодавства», – вважає екс-генеральний директор ТОВ «Фабрика будівельних сумішей «БудМайстер» Володимир Піпа.

І розпочалася війна, що триває кілька місяців, Юрія Щербака, Володимира Піпу звільнено. «Неугодних», здатних організувати щонайменший опір сваволі наглядової ради, силоміць видворено з підприємства. Спроба створити раду трудового колективу для організації опору не вдалася. Колективного договору, який міг обмежити свавілля власників компаній, не розроблено і не підписано. Перелякана більшість

принишкла. Ті самі люди, які три місяці тому без жодного примусу підписували звернення на підтримку Щербака, сьогодні підписують «Обращение трудовых коллективов группы компаний ТМ «БудМайстер», де поливають брудом недавніх колег і керівників...

«Тривають судові процеси за позовами звільнених під примусом. Але викликає, м'яко кажучи, подив позиція органів нагляду та правосуддя. Є очевидні порушення Конституції України, є порушення статей Кримінального кодексу України, про які до міської прокуратури Павлограда подано чотири скарги та заява до управління СБУ. Є, нарешті, вже офіційний запит народного депутата Андрія Парубія та розпорядження Президента до генеральної прокуратури і СБУ від 19 лютого. Всупереч усьому, Павлоградська міська прокуратура знаходить будь-які приводи, аби відмовити у порушенні кримінальної справи проти організованої групи злочинців. За всіма чотирма скаргами та заявою до СБУ І. Слюнков не дав жодних письмових пояснень», – мовиться у статті «Дискримінація за мовною ознакою чи бізнесовий конфлікт?».

Отже, реалізація в Україні «Європейської хартії регіональних або міноритарних (не територіальних. – *В. Л.*) мов» на практиці означає не що інше, як спробу обійти Конституцію України, коли кожна районна, міська та обласна рада самостійно вирішуватимуть, чи визначатимуть бути чи не бути на певній території українській мові державною, чи ні, коли кожний промосковський керівник безсоромно, цинічно буде топтатися по українській мові, культурі, духовності, зневажатиме національно свідомих українців, звільнятиме їх з роботи. «Чудове, як декому здається, рішення – і українська мова реально позбавлена державного статусу, і Конституцію змінювати не потрібно, судорожно шукаючи 300 депутатських голосів, – акцентував філософ Ігор Лосєв. – А так добре: ухвалили закон – і Конституцію геть. Немов пройшли між крапельок: і радикалів у деяких регіонах заспокоїли, і патріотів не спровокували», підсилить зухвалі антиукраїнські дії таких, як голова наглядової ради «Павлограджитлобуд» І. Слюнков, акціонери О. Бутенко та О. Пашковський, сотень інших українофобів, які ігнорують незаперечне право людини користуватися своєю різною мовою, дбати про розвиток мови титульної нації. Адже у людини, крім права, є ще й обов'язки перед суспільством, у якому вона живе. Наприклад, американська держава вимагає від усіх своїх громадян, незалежно від їхнього етнічного походження, знання англійської мови.

Таке «соломонове» рішення В. Януковича та його однодумців величезною мірою посприяє розколу, роз'єднанню України, розділенню

на дві лінгвістичні зони, що в не настільки віддаленому майбутньому може спричинити і політично-правове оформлення. Ігор Лосев слушно наголосив: «Не важко спрогнозувати, що кожна з цих зон прагнучиме до досягнення певної мовної «чистоти», а це призведе до взаємного відторгнення. Зрозуміло, що в якихось регіонах поширена російська мова, в якихось – українська, але подібна ситуація робить об'єднуючу роль української мови ще більш незамінною. Лінгвістичне розділення країни є прологом до розділення політичного».

Невже цього хоче Віктор Янукович та його радники-соратники? Чи може вони у такий спосіб виконують московське благословення?! Прислухаймося до Тараса Шевченка, який закликав «... Будьте люди, бо лихо вам буде». Він засівав у серця українців надію:

*Діла добрих оновляться,
Діла злих загинуть.*

Історичний час вимагає від кожного з нас, українців, кожного громадянина України незалежно від національності зайняту чітку, однозначну, безкомпромісну позицію щодо національно-державних інтересів. Зволікати не можна, не маємо права не використати історичний шанс для здійснення одвічної мрії і жертвовної боротьби про реальну українську незалежність. Не використати цей шанс – злочинно супроти себе, родини, нації, держави. Тільки органічне поєднання розвитку національної економіки зі всебічним функціонуванням української мови, культури, духовності і є основою єдності всіх регіонів України, гарантом миру і зміцнення держави.

2010 р.

«ПОКИ ЖИВЕ МОВА, ЖИТИМЕ Й НАРОД, ЯК НАЦІОНАЛЬНІСТЬ»

До видатних сучасних засівачів українського мовознавчого поля належить доктор філологічних наук, лауреат премій імені Івана Огієнка та імені Івана Франка, професор Микола Тимошик. Він своєю цілеспрямованістю, наполегливою, сумлінною працею разом з іншими дослідниками оживляє, повертає для України унікальну, багатогранну науково-публіцистичну спадщину Івана Огієнка – апостола духу і совісті нації. До читачів надійшло нове ошатне науково-популярне видання

Івана Огієнка «Рідна мова»¹. Упорядник, автор передмови і коментарів цієї надзвичайно актуальної для сучасної України праці М. С. Тимошик.

Праці Івана Огієнка «Української літературної мови мусимо вчитися, щоб знати», «Навчаймо дітей своїх української мови» і «Наша літературна мова», які ввійшли до книжки «Рідна мова», в Україні друкуються вперше. М. Тимошик наголошує, що найголовнішу змістову доміную цього видання відтворюють слова великого українця Івана Огієнка: «Поки живе мова, житиме й народ, як національність; не стане мови – не стане й національності: вона геть розпорошиться поміж дужчих народів...»

Зацікавлене ознайомлення з книжкою «Рідна мова» Івана Огієнка (митрополита Іларіона) студентів факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка викликало жваву дискусію стосовно проблеми функціонування української мови в Україні. Вони підготували коментарі, бесіди. Вважаю за потрібне деякі з них опублікувати.

«Мова – то серце народу...»

Надто актуальною сьогодні, коли приховано і відверто розгортається наступ на українську мову, культуру, духовність, є книжка «Рідна мова». В ній наголошено: «Гине мова – гине народ». Цей вислів з «Десяти мовних заповідей свідомого громадянина» Івана Огієнка було надруковано на замовлення часопису «Рідна мова» в друкарні Отців Василіан 1935 року у Жовкві і розіслано передплатникам із проханням вивісити на людних місцях – у школах, читальнях, установах.

«Як бракує сьогодні такого настінного чи настільного видання багатьом нашим нинішнім державотворцям, різного рівня посадовцям і службовцям, які або через низький рівень своєї культури, або через незнання власної історії, а скоріше через манкурство нехтують ще й досі державною мовою», – слушно наголосив М. Тимошик. Безперечно, національно-мовне каліцтво багатьох українців є наслідком насильницької асиміляції. Адже Україна тривалий час була під владою чужих держав, що завдали болю і кривди не одному поколінню українців.

¹ Іван Огієнко (митрополит Іларіон). Рідна мова / упоряд., авт. передмови та коментарів М. С. Тимошик. – Київ : Наша культура і наука, 2010. – 436 с. (Бібліотечна серія фундації ім. митрополита Іларіона (Огієнка) «Запізніле вороття». Серія 2. «Зарубіжні передруки». Т. 8.).

Однак саме царський і комуністичний режими Росії стали для українців ярмом, путами, темною силою, яка прагнула змести все невідне їй на своєму шляху. Політика Москви щодо України – це дії, спрямовані на фізичне і духовне знищення народу, на втрату українцями національної свідомості та всепереможного духу боротьби за волю. Московські правителі не могли змиритися з високим рівнем духовності та культури українського народу і розуміли, що стрімкий розвиток самобутності може призвести до втрати повного контролю над Україною. Тому основне завдання російської влади полягало в придушенні національних прав і почуттів українців, що не дозволило б навіть вірити в самостійну Українську державу.

Тотальне нищення українства розпочалося ще з приходом до влади Петра I, що проводив жорстокі заходи, спрямовані на повну руйнацію української культури, мови, традицій. Нищівним ударом проти України став указ про заборону книгодрукування і викладання українською мовою в усіх освітніх закладах країни. Навчання і друкування будь-якої літератури мало проводитися лише на «великороссийском наречии». Більше того, сам факт існування Української держави заперечувався і піддавався глибокій критиці, а гетьмана Івана Мазепу проклинали в усіх храмах як зрадника за те, що хотів з допомогою шведів вийти з-під «опіки» Москви.

Не менш україноненависницькою після Петра I була політика імператриці Катерини II, яка ганебним указом у 1775 р. зруйнувала Запорізьку Січ. Вона ненавиділа Україну і вважала її лише провінцією Московії, тому висунула ідею «національного единства» українського і російського народів. Вона вважала, що треба викоренити з українців «развратное мнение, по коему поставляют себя народом от здешняго совсем отличным». Та найбільше свою жорстокість Катерина II проявила, запровадивши у 1783 р. кріпацтво.

Після правління Катерини II царський трон посідали інші імператори-кати людських душ – Микола I, Олександр II, що були послідовниками у справі нищення українського народу. Царський уряд всіляко намагався переконати весь світ, що самостійної української культури не існує і не може існувати, а українська мова – це похідна та невіддільна частина російської панівної мови. Задля повної дискредитації українців імператори приймали злочинні щодо народу закони – Валуєвський циркуляр 1863 р. та Емський указ 1876 р., внаслідок яких українофіли мали зазнати переслідувань. Видавнича справа, книгодрукування, театральні вистави мали право на існування лише на «общерусском языке». Ті, хто, незважаючи на укази, не хотіли коритися політиці російщення, і продовжували писати чи навчати українською, були покарані та відправлені на заслання. В такий спосіб влада боролася з інакомислячими, з інтелігенцією, що служила прикладом для всього українського населення. Та, попри всі старання лютого царату український народ не втрачав надії на самостійність і вільне, мирне життя, що допомогло не зламатися під гнітом російського самодержавства.

З падінням царського режиму у 1917 р. розпочався стрімкий розвиток національного руху в Україні та зменшився тиск Москви на всі сфери життя українського народу. У січні

1919 р. Директорія навіть видала закон про державну українську мову в Українській Народній Республіці. Однак «відлига» в національному житті України, попри всі сподівання, тривала недовго. Більшовицька Росія не збиралася відпускати український народ зі своїх лабет. Формально за Україною визнавали всі національні права і незалежність, а насправді російська влада продовжувала політику нищення всього українського – мови, культури, духовності.

Страшною трагедією для України обернулося правління Сталіна та його поплічників, що звели на той світ мільйони українців. Життя однієї людини в тогочасному комуністичному суспільстві – ніщо, кожна особа – це лише «гвинтик великої системи». Сталін прагнув понад усе знищити український народ, прикриваючись боротьбою з «українським буржуазним націоналізмом». Після смерті Сталіна відбулося послаблення впливу Москви на економічне та культурне життя України, але не припинилося. Найбільших утисків зазнала українська інтелігенція з її ідеєю про самостійність, пробудження національної свідомості українців. Та врешті-решт історія поставила крапки на цих утисках, коли 24 серпня 1991 р. було проголошено незалежність України.

Здавалося, що настав благодатний час в історії багатостраждального народу. Однак, як невдовзі виявилось, – найгостріші випробовування ще попереду. Сьогодні поширюється нова загроза – не менш небезпечна і підступна, ніж кілька десятиліть тому. Проросійськи налаштовані сили прагнуть продовжити «справу» царського та комуністичного режимів – знищення української мови, культури та духовності, бо й мета сьогодні не змінилася – це асиміляція українців.

28 червня 1996 р. на п'ятій сесії Верховної Ради України було прийнято Конституцію України, в якій 10 стаття говорить, що державною мовою є українська. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Однак чинність цієї статті починається і закінчується лише на папері. Влада не тільки не сприяє повноцінному функціонуванню української мови, а й своєю бездіяльністю створює всі умови для її занепаду. Починаючи зі засилля російських та англійських пісень, розширюється наповнення українського ефіру продуктом іноземного виробництва, триває нестача друкованої продукції рідною мовою.

Може постати запитання: «Що поганого в російській пісні чи книжці?» Але, обдумавши все ретельно, робиш висновок. Це накладає відбиток на свідомість громадян, котрі щодня слухають музику або читають літературу іноземною мовою. Це мимоволі вносить в українське чуже, пропагуючи таким способом зарубіжне, як рідне. Ми звикаємо цього не помічати, але сьогодні це лише іноземна пісня, а завтра і вся культура. Знищення давнього і міцного завжди починається з малих структурних елементів, які поступово вилучаються. Так само і в культурі. Спочатку відбувається асиміляція її найменших складових, а вже потім найбільших надбань – таких, як мова, література, музика. Прислухаймося до Івана Огієнка, який застерігав: «Перед впливовим чужинцем ніколи не ховай своєї народности й сміливо борони свою рідну мову».

Василина Боровська

Щемлива ностальгія в Україні за українською мовою

«Мова оживляє світ, вона фокусує в собі енергію світу, тому розслаблення чи активізація того, чи того національного організму відбувається через слово. Мова – це п'ята ефірна стихія, яка облягає національний простір, і зменшення її сфери призводить до утворень своєрідних озонових отворів, через які вривається чорна енергія, що деморалізує народ». Важко не погодитися з автором цих слів П. Мовчаном. Безперечно, «рідна мова – то найголовніший наріжний камінь існування народу, як окремої нації: без окремої мови – нема самостійного народу» (І. Огієнко).

Погляньмо на сучасну мовну ситуацію в Україні: згідно з переписом 2001 р., українці становлять 77,8 % населення України, росіяни – 17,3 %. Українську мову вважали рідною 67,5 % населення України, що на 2,8 відсоткового пункту більше, ніж за даними перепису 1989 р. Російську мову визначили як рідну 29,6 % населення – порівняно з попереднім переписом цей показник зменшився на 3,2 відсоткового пункту.

За результатами соціологічного дослідження, проведеного в грудні 2006 року, питома вага тих, хто вважає рідною українську мову, є відчутно меншою серед молоді. Якщо у віковій категорії «55 і старші» українську називають рідною 69 %, то у віці 18–29 – лише 65,5 %. Натомість серед 18–30-річних питома вага тих, хто рідною мовою вважає російську, становить 33,1 % супроти 29,5 % серед старших 55-ти.

Російський письменник К. Паустовський висловив таку думку, що зі ставлення кожної людини до рідної мови можна абсолютно точно судити не тільки про її культурний рівень, але і про її громадянську цінність. Щира любов до своєї країни немислима без любові до рідної мови. Людина, яка байдужа до рідної мови, – дикун. Вона шкідлива самою суттю тому, що її байдужість до мови пояснюється цілковитою байдужістю до минулого, сьогодення й майбутнього свого народу.

Можливо, що байдужість породило те, що упродовж сторіч Україна зазнавала від своїх найближчих сусідів спланованих і жахливих своїми наслідками акцій геноциду, голодомору, лінгвоциду й денационалізації. На найвищому державному рівні видавалися закони, постанови й розпорядження про заборону, викорінення української мови. Інтелектуальний та духовний досвід народу формує його мова. Утрата її логічно призводить до втрати національної ідентичності, більше того – загибелі нації як цілісного організму. Лінгвоцид завжди є стратегічною метою всіх без винятку завойовників, різниться лише тактика і форми.

Але ж парадокс: сьогодні, в незалежній Україні, дедалі частіше й наполегливіше лунають голоси окремих політичних діячів, специфічних громадських організацій, органів преси і навіть людей з науковими ступенями про те, що ніяких переслідувань чи обмежень українська мова не зазнавала. В одних випадках це невігластво, в других – цинізм, у третіх – свідомо політична пропаганда, мета якої прищепити суспільству думку про нормальність «реальності», зняти її історичну, соціокультурну і моральну оцінку. Тому, на мій погляд,

важливого значення набувають дослідження «історії хвороби», публікація відповідних документів, широке інформування громадськості про дію механізмів витіснення української мови та культури, а це сприятиме формуванню захисних реакцій.

Адже хвороба зайшла так далеко, що відбувається її поглиблене самовідтворення. На ній спекулює наш так званий «ринок»: книговидавці, видавці газет, шоумени тощо. В гонитві за негайним прибутком орієнтуються тільки на російськомовну продукцію. До того ж, в Україну могутнім потоком ідуть книги і газети з Росії. Навіть у Києві, не кажучи про інші міста й периферію, російське друковане слово (як і ефірне) майже повністю заглушило українське. Естрадні зірки з Росії, часто сумнівної величини, заповнили сцени наших міст. Усе це не стихійний процес, а здійснення продуманої політики культурної експансії, і цього в Росії вже ніхто не приховує.

Так мова однієї з найдавніших націй втрачає свою природну якість, натомість утворюється своєрідний покруч – «суржик» – мішанина українських та російських слів, кальок, а найчастіше – мовних покручів, які витворилися на базі цих двох великих мов, тобто російських слів, вимовлених на український лад, або оформлених по-російськи. Суржик є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалася віками, і може призвести до її зникнення. Іван Огієнко наголошував: «Хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій народ». Спотворена мова робить мислення людини примітивним, бо люди не тільки розмовляють суржилом, вони ним також думають. А це призводить, на думку Я. Радевича-Винницького, до інтелектуально-моральної аморфності, розмитості й невизначеності особистості, втрати нею не лише мовних, а й національних орієнтирів узагалі. Адже мова стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує й розвиває, а не лише виражає думку. Цю прогресуючу хворобу треба негайно лікувати. Бо так і назавжди залишимося, як сказала Ліна Костенко, – «поранили, дуже поранили людьми».

Однією з причин стагнації, а навіть регресу є те, що кожен, навіть найобережніший крок у бік розширення сфери функціонування української мови викликає протести з боку відомих внутрішніх і зовнішніх політичних сил, звинувачення у придушенні російської мови і культури, у порушенні прав людини. Причому до прав людини належить усе, крім права українця на українську книжку, українську газету, освіту рідною мовою, зрештою – права на майбутнє своєї мови, своєї культури, своєї держави.

Що ж до двох «рідних мов», ідея яких інтенсивно насаджується серед неросійських народів, то друга «рідна» мова – явище таке ж природне, як друга голова в чорнобильських телят-мутантів. Про дві рідні мови можна говорити хіба що стосовно окремих змішаних сімей, однак наукою зафіксовано, що вже в третьому поколінні тут залишається одна мова.

Існують нації, складові частини яких користуються різними мовами (наприклад, швейцарці – німецькою, французькою, італійською, ретороманською), є також різні нації, що послугуються однією мовою (наприклад, іспанською користуються, крім іспанців – чилійці, кубинці, аргентинці, мексиканці та ін.). Однак це не більше, як виняток, що підтверджує правило: назва народу і його мови мають той самий корінь.

Українська мова є мовою українською народу, отже, вона і тільки вона повинна бути рідною для кожного, хто вважає себе належним до української нації. «Для одного народу мусить бути тільки одна літературна мова й вимова, тільки один правопис» (І. Огієнко).

Історія розпорядилася так, що чимала кількість українців як в Україні, так і поза її межами, зберігаючи свою духовну спорідненість з українською нацією, не мала можливості опанувати рідну мову. Щоб уникнути повної денаціоналізації – власної і своїх дітей, – ці люди перш за все мають оволодіти українською мовою як найголовнішим каналом зв'язку з рідним народом, його культурою та устремліннями. Рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник – це те, що нація знає про світ, а граматику – це те, як вона про цей світ говорить.

З утратою рідної мови руйнується сам собою спосіб світосприйняття, національного мислення, що, зрештою, призводить до денаціоналізації. Згідно з думкою О. Потєбні, для народу, який денаціоналізується, цілком природно складаються надто погані умови щодо інтелектуального розвитку; його розум перестає бути самостійним, він змушений пристосовуватися.

Через мову передається естафета духовних цінностей від покоління до покоління. Іван Огієнко закликав: «Виховуйте своїх дітей тільки рідною мовою, бо тільки вона принесе їм найбільше духовних цінностей». Що повнокровніше функціонує в суспільстві мова, то надійніший зв'язок і багатша духовність наступних поколінь. Дуже прикро говорити, що авторитет рідної мови на рідній землі, в рідному домі треба піднімати, ніби рідна мова стала «немодною», «непрестижною», наче вона зав'яла чи онімїла. Але коли ж вже виникла така прикра ситуація, то ми повинні категорично вимагати від уряду зміни правил гри на мас-медійному ринку, телебаченні, радіо, у пресі. Перед медіаолігархами мають бути поставлені умови: або вони діють за національними правилами, або їх усувають із ринку інформації.

Необхідно перейти на мономовне теле- і радіомовлення з 80-відсотковим пріоритетом української мови. Ринку часописів має стати домінантно українським, а українськомовний продукт повинен мати додаткові пільги. Необхідно ліквідувати практику паралельного випуску часописів двома мовами, різко збільшити ринок українськомовної атракційної інформації у сфері сенсацій, політики, розваг, охорони здоров'я. Це впливатиме на масового реципієнта, досягатиметься мовно-усвідомлюваний ефект. Держава має зробити реальні кроки для збільшення службового мовокористування через атестації службовців і покарання за порушення мовного законодавства.

Вирішальним для піднесення авторитету української мови є формування національно свідомої еліти. Відомо, що еліта – інтелектуальне ядро нації – має непересічне значення для мовної консолідації. Чинником, який зможе зміцнити авторитет української мови, є наявність певного соціокультурного типу – справжнього міцного господаря, який і в місті, і в селі почуватиметься впевнено.

Треба пам'ятати, що державна мова – це не тільки і не стільки мова керівництва: урядників, можновладців, політиків. Це, насамперед, мова люду, яка охоронятиме його інтереси і задовольнятиме культурні потреби. Рідна мова має бути батьківщиною й оселею буття людини, де вона мешкає не тимчасово чи «для офіціозу», а постійно, витворюючи мовні мікросвіти скрізь і з усіма: у магазинах, кафе, ресторанах, перукарнях тощо. Нинішнє становище української мови сприяє тому, що українець почуватиметься емігрантом

на власній землі, – у чужомовному оточенні, розрекламованими іноземними закладами, товарами. Ліна Костенко назвала українську націю раритетною, самотньою на власній землі у своєму великому соціумі. А в одній із поезій проникливо зауважила: «Ми вже як тіні на своїй землі. Хто зрозуміє нашу ностальгію?» Ностальгія за Батьківщиною у себе на Батьківщині, безперечно, відлунює в отій щемливій ностальгії за рідною мовою, що по-справжньому мусить стати державною.

Стаю на коліна перед українською мовою і благаю її повернутися до рідної хати, возродитися, забуяти віщим і вічним Словом від лісів – до моря, від гір – до степів...

Оксана Возняк

Не служімо поневольникам нашим!

У кожної людини є свої життєві, родинні чи особисті цінності. Але для кожного з нас, українців, безумовно повинна бути одна спільна цінність – це Україна, український народ. Служити українському народові, то має бути найсвятішим для політика, урядовця, депутата, журналіста, вчителя, лікаря тощо. «Хто любить свій народ, той йому служить, любовно й самовіддано, ні на що не оглядаючись, – наголошував Іван Огієнко. – Служімо ж і ми своєму рідному народові, як «служив Своему народові все життя Своє Сам Христос, – служив повсякчасно аж до кінця, аж до Хреста! Служімо зо щирим серцем та з палкою любов'ю «міцно пам'ятаючи віковічну неписану заповідь, що «Служити народові – то служити Богові!» (пор. Матвія 22. 34–40, особливо 22.39). Однак, з болем констатував І. Огієнко, «тепер є багато й таких українців, що не дбають найперше служити своєму рідному народові, але служать чужому. Свій народ на Батьківщині розбитий, поневолений, розіп'ятий, а є й такі на чужині, що служать власне поневольникам нашим...». Ці слова також є надто актуальними сьогодні, коли зовнішні та внутрішні недруги намагаються загнати Україну в московське стійло, підпорядкувавши собі економіку, знищивши українську мову. Адже «без добре виробленої рідної мови нема всенародної свідомости, без такої свідомости нема нації, а без свідомої нації – нема державности...».

Отже, українська мова потребує від нас особливої підтримки. Відомо, що народ існує доти, доки живе його мова. І наголошую, не жевріє (як це відбувається вже багато років), а живе!!! Живе в кожному куточку, в кожній домівці, а головне, у серці кожного із нас! А щоб вона там оселилась, треба просто полюбити її, вдихнути в неї життя. Святість рідної мови допомагають зрозуміти та осмислити також слова Любові Мацько, яка наголошувала, що мова є тим чинником, який встановлює «природні» межі нації. При цьому, будучи унікальною системою світобачення й самовираження окремої нації, постає не лише засобом спілкування, а й дає змогу представникам цієї спільноти розуміти одне одного на глибинному, підсвідомому рівні.

Колонізатори не дозволяли українцям це зрозуміти, бо боялися їхньої могутності. Українська мова завжди була під прицілом: 1622 – наказ царя Михайла з подання московського патріарха Філарета спалити в державі всі примірники надрукованого в Україні «Учительного Євангелія» К. Ставровецького; 1720 – указ Петра I про заборону книгодрукування українською мовою і вилучення українських текстів з церковних книг; 1753 – указ Катерини II про заборону викладати українською мовою в Києво-Могилянській академії; 1863 – Валуєвський циркуляр про заборону давати цензурний дозвіл на друкування українськомовної духовної і популярної освітньої літератури; 1876 – Емський указ Олександра II про заборону друкування та ввозу з-за кордону будь-якої українськомовної літератури, а також про заборону українських сценічних вистав і друкування українських текстів під нотами, тобто народних пісень; 1888 – указ Олександра III про заборону вживання української мови в офіційних установах і хрещення українськими іменами; 1892 – заборона перекладати книжки з російської мови на українську; 1984 – початок виплат підвищеної на 15 % зарплатні вчителям російської мови в УРСР порівняно з учителями мови української. І це ще далеко не всі заборони, їх майже 400.

Нашу мову утискали з усіх боків, і не лише росіяни, а й поляки, румуни, угорці. А що зараз? Україна незалежна держава, але нищення мови не припиняється. Першу ганебну скрипку разом з Президентом грають Табачник, Семиноженко, чимало інших україножерів, які прислужуються і служать Москві. Судіть самі, скільки сьогодні видається українськомовних книг, газет, журналів, фільмів порівняно з російськомовними? На пальцях можна перелічити. А на Сході, Півдні країни ледь чути у далеких селах живу українську; у побуті громадян переважає мова сусідів. Аж соромно, що діється це все у незалежній Україні, в Конституції якої записано, що українська мова є державною. Пора задуматися, що кожен із нас зробив і робить для збереження нації загалом, і мови зокрема! Українською мовою мало що друкують, але чи читаємо ми це? Чи подобаються нам фільми українською? Чи намагаємося ми розмовляти чистою українською мовою без суржика та іншомовних «паразитів»?

Українська мова житиме доти, допоки нею спілкуватимуться, поки будуть по-українськи дякувати, прощатися, співчувати, радіти, зізнаватися в коханні... По-українськи жити! Головне, не стояти осторонь, не чекати, а робити все від тебе залежне, допоки є можливість. Адже мові потрібно, щоб кожен із нас вдихнув у неї живий дух, впустив у свою домівку, а не спостерігав, як вона конає. Михайло Коцюбинський колись писав, що він може не противитися, коли ображають його як людину, але коли ображають український народ, його мову, культуру, як же можна не реагувати на це? Та, на жаль, багато хто й нині «служить поневольникам нашим».

Геній нашої епохи Ліна Костенко, як завжди не помилилася, звернувши увагу на те, що у всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – чинник відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а з важкої руки Москви ще й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм.

Згідно з відомим висловом Бодуена де Куртене, державна мова – це діалект, за яким стоїть армія й поліція. А у нас, навпаки, неповага до мови якраз починається з верхів: від

теперішнього Президента, політиків, військовослужбовців, які й двох речень не взмозі сказати чистою ДЕРЖАВНОЮ мовою. Це свідчить про те, що колись мову нищили чужинці, а зараз їм на допомогу прийшли й свої (у тому числі і гарант Конституції, який проголошує українську мову державною, але не дбає про її повсюдне функціонування). І тут не можна не згадати слова Карла Маркса, який казав, що чужою мовою розмовляє у державі або гість, або найманець, або окупант, який нав'язує їй свою мову.

Сьогодні з сумом доводиться констатувати, що загарбники все-таки домоглися мети. Адже, знищуючи українство загалом, вони нищили міць свого «рідного брата» – Української держави – з розумним населенням, родючими чорноземами і неабияким потенціалом. Погоджуюся з думкою Василя Лизанчука, що катастрофічне зuboжіння національного духу, примітивність мислення багатьох людей, які нехтують рідною мовою, культурою, духовністю, – це наслідки колоніальної політики в Україні. Наслідки наслідками, та їх потрібно нарешті здолати. Головне завдання українців – не нехтувати національними цінностями, а всіма можливими способами примножувати їх. Не соромтеся мови, а розмовляйте нею, думайте, співайте, читайте дітям українські казки. Благаю, не соромтесь, вона ж ваше серце!

Уляна Ржевська

Змінюймо себе через очищення і Слово

«Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було – Бог. З Богом було воно споконвіку. Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без нього. У ньому було життя, і життя було – світло людей. І світло світить у темряві, і не пойняла його темрява» (Єв. від Івана 1, 1–5)

Мова і мовлення є однією чи не з найголовніших і значущих форм буття людини. «І власний твій дух, або душа твоя, вся є у цьому розумі твоєму, і весь розум твій у всьому слові твоєму, і все слово твоє – у всьому духові твоєму, нероздільно і незливанно», – повчав ще у 12 ст. Симеон Новий Богослов. «Рідна мова – це найважливіша основа, що на ній зростає духовно й культурно кожний народ», – наголошував Іван Огієнко. Тому, як влучно підмітив В. фон Гумбольдт, «мова народу – це його дух, і дух народу – це його мова». Отже, мова є засобом самопізнання народу, показником його внутрішньої сутності.

Формою існування мови, свідченням її життєздатності є мовлення. «В усному мовленні надзвичайно різнобічно виявляється людська сутність – психологічні особливості, інтелект, світосприймання, спосіб мислення, виховання, здатність називати, оцінювати, контактувати з іншими та впливати на них. Це особливий і надзвичайно складний вид діяльності людини, який допомагає їй ідентифікуватися зі світом видимим і невидимим» – слушно зазначав О. Потебня.

Мова – це не просто набір літер, слів, лексичних чи синтаксичних форм. За переконанням багатьох дослідників, це – своєрідна кодова система, де зосереджена духовна, світоглядна, історична інформація, праоснови нації. «Мова – живий організм. Мову кожного народу треба судити за її власними законами. В українській мові є все! У мові збережена матеріальна і духовна культура наших предків,» – наголосив Богдан Чепурко. За визначенням Романа Кіся, «неможливо розчленувати мову, мислення і мовлення, так годі розчленовувати культуру, мову і мовлення» ... і духовність.

«Українці – це нація, яку віками витісняли шляхом фізичного знищення, духовної експропріації, генетичних мутацій, цілеспрямованого переміщення народів на її території, внаслідок чого відбулась амнезія історичної пам'яті і якісні втрати самого національного генотипу. Образ її спотворювався віками, їй приписувалася мало не генетична тупість, не відмовлялося в мужності, але інкримінувався то націоналізм, то антисемітизм», – з боєм констатує історію нашої нації Ліна Костенко.

Але не будемо повертатися у далеке минуле, не будши там, залишимо це великим умам минулого. Не будемо заглядати у майбутнє. Зупинімося в сьогодні. Ми опинилися перед викривленим і пошкодженим дзеркалом, у якому розглядаємо себе, як вдало підмітила Ліна Костенко: «Маємо не ефект, а дефект головного дзеркала, місцями воно розбите, уламки розкидані скрізь по світу. Та й взагалі цей телескоп встановлений нам не нами. Запрограмований на систему анахронічних уявлень, він умисно спотворює обличчя нації. Відтак і живемо у постійному відчутті негараздів, психологічного дискомфорту, викривленої істини. В той час, коли справжня дослідна станція з потужним телескопом давно вже повинна пролітати над світом, вивчати світ об'єктивно і об'єктивно ж віддзеркалювати світові нас».

Як не парадоксально, ми, як зачаровані, не можемо відірватися від того деформованого дзеркала, усвідомлюючи застарілість нашого телескопу, з одного боку, безперестанно звинувачуємо, з іншого – підлаштовуємося під наших сусідів. Я би сказала, перебуваємо в якомусь принизливому становищі очорненої ненависті і лакейства одночасно. Ми готові звинувачувати у наших негараздах всіх і все, а найголовніше, москаля, який приніс нам безкультур'я, матерщину, алкоголізм... не задумуючись над тим, чому саме на нашому ґрунті так прижилися ці аномальні явища.

Але, разом із тим, нічого не хочемо змінювати. Бо змінювати треба не наших сусідів, а себе, точніше, дзеркало, яке так викривлює нас у своїх же очах. Бо хтось із мудрих сказав: «Не можеш змінити світ – зміни себе». «Шукайте ворога в собі», – слушно зауважує Ліна Костенко. «Ми завжди бачили ворогів зовнішніх: вони були відверто зухвалі, агресивні, підступні, нищили нас фізично, плюндрували наші землі, руйнували саме середовище життя, зневажали нашу спадщину та історію... і ось нині відчутно відкрилася сумна картина – найстрашніший ворог усередині нас. «Пізнай самого себе» – ця велика заповідь предків пильнувала нас упродовж тисячоліть. Нинішня розгубленість на роздоріжжі епох – результат найперше зубожілості нашого духу... Вороги навчили нас роз'єднуватися: по горизонталі історії розпинають Україну, ділячи її на язичницьку, християнську, московську, радянську» ...східну і західну.

Одним із аспектів щодо функціонування мовної політики сучасної української держави є обстоювання такого поняття, як двомовність. Через минуле України у складі російської держави, було штучно обмежено сферу вживання української мови «для домашнього користування», витіснено її майже з усіх сфер суспільного життя. І навіть після проголошення незалежності в Україні чиниться жорстокий опір функціонуванню української мови в статусі державної.

«Наша мовчазна, зрештою цілком узгоджена і з психологією «вторинності» у постколоніальній ситуації, згода з витісненням рідної мови «на околиці» означає сьогодні – як це не прикро – нашу духовну і культурну капітуляцію, зраду самих себе, втечу зі свого світу, втечу з духовної оселі рідного слова. Бо втрата свого фундаментально буттєвого первня – це не просто «перехід» на іншу техніку спілкування, чи то б пак, уже «общеніє»... Але таке «общеніє»... лежить уже цілковито по той бік живого новоукраїнського середовища, без якого будь-яка культура неминуче нидітима і згасатиме», – застерігає Р. Кісь.

Якщо з часом атрофується культура мовлення, то поступово руйнується культура мови як цілісна система. Як наслідок – виникає загроза зникнення мови або ж перетворення її на непотрібну, меншовартісну. Мова втрачає конкурентоспроможність, стає вторинною. «Втрачаючи рідну мову, асимілюючись, зросійщуючись, українці не просто набувають якоїсь нової лінгвокультурної «оптики» чи іншої візії світу... Зросійщуючись, ми втрачаємо з поля зору і наш український світ – світ, окреслений власною мовною картиною, мовленнєвими моделями інтерпретації... При втраті рідної мови звужується не просто сфера мовлення. Звужується культурно, ментально, когнітивно, емоційно знекровлюється увесь український світ, як неподільна лінгвокультурна цілість. Через пригасання нашої внутрішньої «лямпачи» тьмяніє і втілена в мову культура» (Р. Кісь). «Мова – інструментарій мислення, закладений у людину визначально. Руйнування, розмивання його призводить до руйнування самої здатності мислити самостійно».

Олександр Потебня у своїх працях неоднозначно застерігав: що мова є невід'ємною частиною духовності... дійсності, цілим світом, що окреслює довкола мовців деяке коло, вийти з якого можна, тільки вступивши в інше ентолінгвальне коло, тобто ставши носієм і частиною іншого лінгвокультурного світу. Такий перехід, проте, часто супроводжується болісним роздвоєнням особистості, ба навіть і «спустошенням свідомості» людини... оскільки йдеться про внутрішнє духовне підпорядкування людини: «розмивання її ідентичності, духовну несвободу, узалежненість від зовнішніх чинників, які ведуть до втрати набутків свого попереднього національного світу, кризу самої духовної традиції, розриви міжпоколінної тяглості, креолізацію свідомості... Свідомість таких людей О. Потебня уподібнює до полімсетів. Такий процес може набути ознак ментального та духовного спустошення, примітивізація внутрішнього світу, розумової підпорядкованості пригніченого народу стосовно того, хто пригнічує. «Денаціоналізація конче передбачає послаблення традиції між дорослим поколінням і поколінням, що підрастає, тобто часткове вилучення цього останнього з-під впливу родини, коли при найсприятливіших умовах денаціоналізації замість родини надано кращий із виховних сурогатів родину – школу. Але школа ця, як це завбачено, не послуговується мовою учнів... Отже, для народу, який деціоналізується

звичним перебігом обставин, створюються несприятливі умови існування, що впливають із розумової підпорядкованості, яка буде тим значніша, чим менш пригнічуваний народ підготований до засвоєння мови того народу, що пригнічує. У разі такого зламу неминуче замість форм свідомості, що витісняються, запанує мерзота спустошення і займатиме це місце до того часу, доки мова, яка витісняє, стане своєю... Люди, зазвичай, добровільно не відмовляються від своєї мови, між іншим, через несвідомий страх перед спустошенням свідомості...» (О. Потебня). Чи не про таку мерзоту спустошення говорив Ісус своїм учням, яка буде в останні дні?

Тому однією з причин деградації нашого суспільства етнопсихолог Роман Кісь вважає те, що «у складні для українського народу постколоніальні часи наше суспільство перетворилося (і в місті, і на селі) у тотальну малоросійську – євразійську, ущент зросійщену казарму, у ще один сурогат колективності. Адже, внаслідок усіх «збовтувань» постколоніальних лінгвокультурних сумішей стає все більше тих, які ладні лише «тащитися» від «кльових приколів» російськомовної субкультури позавчорашніх і нинішніх «воров», «пацанов» і «братви». Ця субкультура, як не прикро, є структурнішою та функціонально активнішою, аніж усе ще аморфна, упосліджувана й невпевнена в собі культура власне українська, українськомовна». Отже, ми стоїмо перед реальною загрозою заміщення автентичної української культури маргінально-розмитого, несправжнього.

Попри всі завіряння наших політиків про рівноправне співіснування двох мов, «симбіоз двох мов у межах однієї держави неможливий, оскільки двомовність ніколи не буває симетричною, мови ніколи не бувають рівними за обсягом функцій та соціальним престижем. Двомовність більшою мірою поширена серед народів, що не мають власної державності» – стверджують В. Іванишин і Я. Радевич-Винницький. Окрім того, «ніхто не може двом панам служити: бо одного зненавидить, а другого буде любити, або триматиметься, а того знехтує. Не може Богові служити – і мамоні», – застерігає Ісус (Єв. від Матвія 6:24). «Мовне роздвоєння має паралель у культурному роздвоєнні людини. До того ж, ані мови, ні культури ніколи не бувають симетричними, а стосунки між ними паритетними. Пояснюється це не тільки нерівномірністю національних мов і культур загалом, скільки панівним становищем одних і залежним – інших. Двомовність (білінгвізм) за таких обставин набуває своєї диглосії: одна мова в суспільстві є вищою, важливішою, обов'язковою, пов'язаною з категоріями влади і престижу, інша – нижчою, менш важливою, необов'язковою, маргінальною» (Я. Радевич-Винницький).

«Не додає Україні престижу і мова її громадян та політиків, – констатує Ліна Костенко, – ... Давні греки тих, хто погано говорив по-грецьки, вважали варварами. В цьому сенсі у нас суспільство майже всуціль варварське. Ні справжньої української мови, ні російської. То якої ж другої держави прагнуть так звані «російськомовні»? Чи відомо їм, що їхню «другу державну» в західних наукових виданнях вже називають суржиком?».

Не можемо оминати такої наболілої проблеми, як вкорінення в нашу мову брудної лайки і матюків, які в побутовому мовленні стали нормою. «Вони ще небезпечніші, ніж суржик, бо за ними тягнеться довгий шлейф не просто мовленневих одиниць, а негуманних ритуалів та мовнопсихічних побудов, які проникають у глибину розуму, руйнують самі

підвалини культурного досвіду – міняють сам триб життя, стиль поведінки», – зауважив Роман Кісь.

«Послаблення впливовості авторитетних зразків мовлення, розмитість поняття мовної норми, культури мовлення стосовно обох вживаних в Україні мов призводить до неконтрольованого суспільством розростання низьких вульгарних форм побутово-розмовного мовлення.

Водночас люмпенізація суспільства призвела до гіпертрофованого розвитку й поширення експресивних знижених форм російського побутового мовлення. Якщо до революції кримінальний жаргон функціонував відносно автономно від загальнопоширеної мови, то вже з 20-х років проникнення арготизмів у розмовно-побутове набуває масовішого характеру. З 30-х років, зі зростанням кількості в'язниць і концтаборів, унаслідок масових контактів населення з каральною системою вплив жаргону (матерщина) злочинців поширюється далі.

Такий брутальний стиль спілкування вийшов за межі зони, і вживання вульгаризмів набуло популярності серед інших груп населення Союзів Союзу. Найвиразнішим свідченням зникнення в соціумі морально-етичних бар'єрів у ставленні до непристойної лайки є поширення моди на її використання в мовленні інтелігентських кіл росіян і зросійщених представників інших націй», – наголосила соціолінгвіст Лариса Масенко.

Ще О. Солженіцин помітив, «матерщина – та особлива форма висловлення емоцій, яка навіть важливіша за всю решту мови, тому що дозволяє зекам спілкуватися один з одним у більш енергійній і короткій формі, ніж звичайні мовні засоби... Постійний психологічний стан зеків отримує найкращу розрядку і знаходить собі найбільш адекватне висловлення саме в цій високоорганізованій матерщині. Тому вся інша мова мовби відступає на другий план. Але і в ній ми спостерігаємо дивовижну подільність висловів, одну й ту саму мовну логіку від Колими і до Молдови».

Невже наше суспільство перебуває у «постійному психологічному стані зеків?!» Можливо, це і є поясненням того, що такої популярності серед певних прошарків нашої молоді набуває тюремний, так званий шансонний стиль в музиці? «Нова лінгвосоціопатія внаслідок цієї мововізанованості не тільки сприймається уже як нормальна, але й ледве чи не нормативна, тобто як очікувана, бажана, як прикмета (сигнал) особливої приналежності та причетності до «своїх» – до всіх, що «базарять» так само, до усіх, хто в тому самому колі «приколювання» і «приколів» (Р. Кісь). Докладне вивчення цього питання залишимо психологам і соціологам. Зауважмо тільки: «Слухайте й розумійте! Не те, що до уст входить оскверняє людину, а те, що з уст виходить, те оскверняє людину... Те, що з уст виходить, походить із серця, і воно, власне, осквернює людину, із серця бо походять лихі думки, убивства, перелюби, крадежі, лживе свідчення, богохульства» (Єв. від Матвія 15:10, 18, 19). Ця пересторога Спасителя мусила б струсонати нашу свідомість. «З повноти бо серця уста промовляють. Добра людина з доброго скарбу добро виносить, лиха ж з лихого лихе виносить. Кажу бо вам: за кожне пuste слово, яке скажуть люди, – дадуть відповідь судного дня за нього. Бо за словами твоїми будеш виправдений і за словами твоїми будеш засуджений» (Єв. від Матвія 12:34–37)

Демонстративне нехтування української мови, культури посадовцями найвищого рангу дає підстави говорити про подальшу політику утиску мови, відсутності механізмів її захисту як атрибуту і умови існування держави. «... Вже не імперія, не ворог, – говорить Ліна Костенко, – а у своїй незалежній державі знайшлися сили, різнозаряджені, та водночас спрямовані на демонтаж України». «Хвороба зайшла так далеко, – констатує Іван Дзюба, – що відбувається її поглиблене самовідтворення. На ній спекулює наш так званий «ринок»: книговидавці, видавці газет, шоумени тощо в гонитві за негайним прибутком орієнтуються тільки на російськомовну продукцію. До того ж в Україну могутнім потоком ідуть книги і газети з Росії».

Надпотужні видавництва, які майже винятково російськомовні, не тільки творять інформаційний ринок, але й формують відповідного собі споживача, уцент зросійщеного, для якого українська мова вже давно суспільно не престижна і втратила статус якоїсь культурної значущості.

Не відстають у цьому питанні і засоби масової інформації. «Ні для кого не секрет, що нині наш інформаційний простір не є українським, він не відповідає національно-державним українським інтересам, а часом і реально становить їм загрозу, – зазначає В. Набрusco. – Наша держава володіє менш ніж 10 % інформаційного ресурсу. Решта – належить фінансово-промисловим групам, мовники яких абсолютно байдужі до захисту національних інтересів держави, оскільки основною їхньою метою є гонитва за прибутками».

У своїй статті «Чи можна об'єднати націоналізм і глобалізм» Василь Лизанчук зауважив, що псевдобізнесова, псевдоринкова політика, у якій застрягла переважна більшість телерадіоорганізацій, аж ніяк не допомагає утвердженню високих духовних, моральних, національних ідеалів, української патріотично-громадянської свідомості. Навпаки – велика кількість так званих рейтингових передач є витонченим засобом масового психо-програмування, зросійщення, нівелювання природною сутністю українців, знищення культурно-національного життєвого середовища. Людям захарашують голови мотлохом. З преси, радіо, телебачення сиплеться філологічно й морально нерешетована продукція.

Новітньою небезпекою для нашої культури стало наслідування нашим суспільством споживацького способу життя, який Б. Чепурко назвав «результатом хвороб європейської цивілізації». Саме споживацька культура, де основними ідеалами і є гроші та достаток, призводить до бездуховності і національного знівелювання особистості.

Нинішня ситуація з функціонуванням української мови в уже суверенній державі характеризується, за визначенням М. Чумарної, «розгубленістю як результатом зубожіння нашого духу», внаслідок експансії російськомовних видань, надання переваги недержавній мові, некористування нею в усіх сферах життя, «мотлоху» інтелектуального і духовного, як результат недалекоглядної політики нашої держави та повної інертності, якщо не сказати байдужості, владних структур, представники яких нерідко не володіють українською мовою.

Нечуваний тиск зросійщення призвів до патологічних мутацій, які вимагають діагностики і лікування. Часто причиною цих мутацій разом з історичними передумовами є наша власна духовна інертність і небажання змінювати себе через очищення і Слово.

Ярина Ціж

Такі думки у студентів факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка викликали обговорення книжки «Рідна мова» Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Визначальною у їх роздумах є важлива теза, що витравлення історичної несправедливості щодо українців можливе за умов реалізації в органічній єдності економічних, освітніх і виховних заходів на національно-гуманістичних засадах. Погоджуючись зі студентами, вважаю, що до інституцій, які повинні вживати належних заходів, створювати передумови формування українськості, україноцентризму належать: дитячий садок, школа, вищий навчальний заклад, засоби масової інформації тощо; церква, яка утверджує християнські, національні і загальнолюдські цінності, віру в Бога, у справедливість, любов ближнього і своєї Батьківщини, вселяє в душі спокій і віру в майбутнє, зміцнюючи усім цим підвалини Української держави; національно-державницька політика владних структур, які повинні бути прикладом дотримання вимог Конституції України, законів і водночас забезпечувати подолання у суспільстві морально-психологічних, соціально-ідеологічних, політико-економічних бар'єрів на шляху розвитку й утвердження української мови, культури, духовності, українського державотворення загалом.

Для збереження української мови в Україні – державі, що відродилася на засадах реалізації українським народом іманентного, природного права на своє самовизначення, доконечно потрібна цілеспрямована, наполеглива, активна підтримка її функціонування, а не правове закріплення так званої українсько-російської двомовності, а насправді – російської одномовності.

14 грудня 1999 р. Конституційний Суд України роз'яснив, що державна (офіційна) мова це мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового вживання у публічних сферах суспільного життя України. У своєму рішенні Конституційний Суд наголосив: «Положення частини першої статті 10 Конституції України, за яким «державною мовою в Україні є українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (частина п'ята статті 10 Конституції України). Згідно зі статтею 150 Конституції України рішення Конституційного Суду України є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені. Цими рішеннями зобов'язаний керуватися кожний громадянин України, в тому числі всі посадові особи. Невиконання цих рішень

зумовлює не лише адміністративну, а й кримінальну відповідальність. На жаль, вищі посадові особи в Україні не дотримуються Конституції України, ігнорують рішення Конституційного Суду України щодо функціонування української мови.

Українська мова – це, як писав В. Липинський, остання ознака українства. Наші зовнішні і внутрішні вороги й нині прагнуть будь-що знищити українську мову, без якої не буде й української нації. І тоді може реалізуватися прагнення всіх україножерів: Україна остаточно стане Малоросією, тобто Малоросійською губернією Московської імперії. Але тотальний геноцид, етноцид і лінгвоцид, які пережив український народ, не знищили до кінця генетичних глибин добродійності, волелюбності, висотності національного духу. «Ми не хочемо довше зносити панування чужинців, не хочемо більше зневаги на своїй землі, – одухотворено звучать й нині слова Миколи Міхновського. – Нас горстка, але ми сильні нашою любов'ю до України. Сини України!.. Нас мало, але голос наш лунатиме скрізь на Україні і кожний, у кого ще не спідлене серце, озветься до нас, а в кого спідлене, до того ми самі озвемось!.. І пам'ятаймо, що слава і перемога – це доля борців за народну справу. Вперед, і нехай кожний із нас пам'ятає, що коли він бореться за народ, то мусить дбати за весь народ, щоб цілий народ не згинув через його необачність».

Книжка Івана Огієнка (митрополита Іларіона) «Рідна мова», яка побачила світ завдяки подвижницькій праці Миколи Тимошика, допомагає читачам глибше пізнати своє національне «Я», відчутти, що любов до України – акт найвищого діяльного духовно-національного самовизначення, зрозуміти, що зденаціоналізована людина втрачає доступ до найглибшого національного колодязя духу і священних вогнів життя, вона приречена на щезання. Якщо та чи інша держава, нація не виховує патріотів, вона не має майбутнього. Дитина має чи не з народження щодня чути, що Україна неповторна, Україна – велика держава, а українці – найкращі. Хай навіть насправді це не зовсім так, але ми виростимо, виховаємо справжніх синів і доньок Батьківщини, які дійсно віритимуть у такі твердження. І саме тоді ми будемо найкращими, бо, поважаючи інших, – поважатимемо себе, інші ж тоді поважатимуть нас за нашу гідність, за чистоту національного духу. Адже комплекс меншовартості, малоросійства нині є чи не найбільшим ворогом українців.

ОРГАНІЧНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОГО ЖИТТЄВОГО СЕРЕДОВИЩА

Кожний із нас бачить, відчуває, розуміє, що українське державотворення відбувається в дуже складних суспільно-політичних, морально-економічних, психолого-ідеологічних умовах. Ще діють підступні, зловмисні зовнішні і внутрішні сили, які намагаються зупинити розвиток й утвердження української України. Задля цього й досі використовують найрізноманітніші – випробувані й «оновлені» – способи, серед яких чи не найпідступніший – фальсифікація історії українського народу, зокрема історії взаємин України і Росії, у яких розкривається відверта брутальна політика, що століттями була спрямована на отруєння української ментальності, асиміляцію українців, знищення України як держави, а українців – як етносу.

Олександр Боргардт наголошував, «що крім прямої – військової, політичної та культурної агресії, Росія вела й веде проти України широко закросену пропагандну агресію, ціллю якої є: 1. Довести всьому світові, що жодної України взагалі немає й ніколи не було, є лише «южная окраїна Росії». 2. Якщо це не вийде повною мірою, то довести, принаймні, що нема й не було жодного українського народу. 3. Як не вдасться й це, то довести хоча б, що нема і не може бути жодної української культури, а значить – і української мови. 4. Коли не вийде, зірветься й попереднє, то довести хоча б те, що жалюгідна, відстала та провінційна українська культура в жодний спосіб не порівнюється з «великою русской культурой».

«Великій рускій пісатель» Фьодор Гладков, який наприкінці 20-х р. ХХ ст. ушанував своїми відвідинами одну з комун поблизу Запоріжжя, відмовляв українських селян вживати українську мову приблизно такими словами: «Зачем возобновлять допетровскую эпоху, не лучше ли бросить эту затею и использовать русскую культуру и русскую литературу для общекультурных целей?».

Руїницькі наслідки псевдомесіанської «собирабельної діяльності» (вогнем і мечем) білих царів-батечок і червоних вождів-генсеків, які нищили українську етнопсихологію, корчували систему міжпоколінної передачі етнокультурної інформації, фальшували етнонаціональну культуру, очевидні в Україні і тепер, коли нищівного удару зазнає українська мова. Не дивно, адже мова – явище соціально-психологічне. Найчистішим і єдиним живильним джерелом розвитку нації є рідна

мова. Саме у мові народ закодує свою духовність, історію і багатовіковий досвід, здобутки культури та світоглядні ідеї, самотність і неповторність. У мові починається і закінчується духовне життя людини, життя всього народу. Рідна мова – це найособистіша і найглибша сфера обстоювання свого «Я» (коли воно є), особистої і національної гідності.

Поєднуючи національний організм у часі й просторі, забезпечуючи нації духовну й культурну безперервність, певний життєвий уклад, світоглядну систему, орієнтацію у світі, моральний закон, мова ідентифікує націю. «Мова – це втілення духовної влади людини над світом, який створений Богом для неї. Слово, і лише слово, є інструментом одухотворення навколишньої дійсності, засобом уприсутнення людини на цій землі», – зазначала мовознавець Ольга Федик. Мова є органічним складником життя, вона, як повітря, як вода, як хліб. Мова дана кожній нації Богом, і тільки рідне слово втілює увесь спектр духовного життя народу, повнокровно відображає мислення, почуття, моральність, створює внутрішню гармонію між фізичною та духовною природою нації, стимулює розвиток національного буття, формує культуру.

На жаль, багатьом, насамперед на владних щаблях, досі не зрозуміло, що без почуття патріотизму, без любові до України, без утвердження в суспільній свідомості ідеї нації як політичної спільноти, об'єднаної історичною долею, державною, тобто українською мовою, інструментом громадянства, без визнання національної гідності людини, цінності людської особистості, як визначального елемента права, без продукування і культивування системи українських духовних орієнтирів загальноцивілізованого характеру не лише у сфері культури, освіти, науки, а й економіки та політики годі сподіватися на утвердження української України і її динамічну трансформацію у світове співтовариство держав.

Мова, вікова духовність, вберегла українців від історичної загибелі у тривожних віках жорстокого поневолення фізичного і духовного, що простягалося кривавою стрічкою ще від Переяслава, і веліла нашому народові вистояти, витримати, бути вічним на своїй землі. «Я вічний тут. Я існую в категорії „Я” і в ній все зостануся. Немає такої сили у світі, яка могла б перемістити мене і мій вічний народ у категорію БУЛО, позбавивши нас перспективи БУДЕ. Ми йдемо у безупинному поході часу – горді, мудрі, з нашим Богом...», – роздумує монах Епіфаній (повість Романа Іваничука «Орда») про долю українського народу.

Зважаючи на те, що мова є своєрідним синтезом усього національного, фокусом його бачення, «мовне питання неминуче перестає бути тільки лінгвістичним питанням, чи, краще сказати, безпосередньо

лінгвістичним, а стає також – і то часто насамперед – питанням політичним, соціальним і культурним», – наголошував Юрій Шевельов.

Держава, яка в наш час прагне розвиватися в руслі ринкової економіки, має бути національною. І саме тому національною, що нові умови виробництва потребують залучення інтелектуального потенціалу передусім своєї нації, а цей потенціал «вирощується» й ефективно діє в системі єдиної писемної культури як закономірного вивершення мовної, освітньої, культурної, наукової політики держави.

Неозбирачі й захисники великої Росії, не відкидаючи антинаукових комуністичних постулатів про злиття мов і націй, що передусім призвело до асиміляції українців, врахувавши нові історичні реалії, інтенсивно нав'язують тезу російського історика Г. Федотова про «рецепцію української традиції в традицію общерусскую». Г. Федотову також належать слова: «Мы присутствуем при бурном и чрезвычайно опасном для нас процессе: зарождении нового украинского национального сознания, в сущности новой нации. Она еще не родилась окончательно, и ее судьбы еще не predeterminedены. Убить ее невозможно, но можно работать над тем, чтобы ее самосознание утверждало себя как особую форму русского сознания». Цей морально-психологічний аспект українофобії найстрашніший, найнебезпечніший, бо спрямований на підсвідомість, розтління національної духовності, знищення українського менталітету і заміну його російським.

Олесь Гончар із сумом говорив, що витворені більшовицькою тоталітарною системою «легіони браконьєрів, безбатченків, бездуховних жорстоких циніків, у чиїх навіть генах не лишилося почуття совісті, моральних самообмежень, розуміння елементарного людського обов'язку», рідною мовою яких ставала російська, нині найбільш войовничо, агресивно виступають проти відродження й утвердження української національно-мовної свідомості, що об'єднує народ і в науково-культурному, і в суспільно-політичному житті, спрямовує його на державотворчу діяльність.

Глибоке ознайомлення із законопроектом «Про мови в Україні» О. Єфремова, П. Симоненка і С. Гриневецького яскраво висвітлює справжню мету його авторів – зробити застосування державної української мови майже скрізь обов'язковим, натомість створити легальну ситуацію, за якої в усіх сферах суспільного життя безроздільно пануватиме російська мова. Оскільки, згідно зі законопроектом, для надання російській мові статусу регіональної достатньо, щоби кількість осіб цієї мовної групи, які мешкають на певній території, становила 10 відсотків і більше від загальної чисельності її населення, то зрозуміло, що статус

регіональної російська мова отримує в усіх або майже в усіх областях України.

Законопроект «Про мови в Україні» «побудований на нелінгвістичних (або антилінгвістичних) засадах, – наголосив доктор лінгвістики Свартморського університету (США) Девід Гарісон. – Я категорично проти таких політичних втручань у мову, знаючи, зокрема, й історію самої української мови. Краще б зареєстрували законопроект про підтримку української мови, про збільшення годин української мови в середній школі!».

Московські режими – царський і комуністичний, – застосовуючи жорстокий геноцид, етноцид, лінгвоцид, фізично знищили, морально і духовно покалічили десятки мільйонів українців, насильно спричинили так звану «українсько-російську двомовність». Законопроект «Про мови в Україні» спрямований на те, щоби під гаслом «природньої українсько-російської двомовності» в усіх сферах суспільного життя потужно запанувала російська мова, створивши таким способом сприятливі умови для знищення української мови. Цей законопроект ревізує поняття державної мови, цілком вписується в імперську ідеологію «русского мира», що її агресивно протягують зовнішні та внутрішні новітні зросійщувачі, які хочуть надати легітимності антиукраїнським процесам, суть яких полягає в тому, щоби українці не змогли вирватися з московського психологічного ярма. Адже цінність суспільства визначається якістю національної культури, а не політикою чи економікою. Всі кризи, в тому числі й економічна, починаються з національної кризи.

Так звана «природна українсько-російська двомовність», духовно-моральне каліцтво мільйонів українців, які стали російськомовними – це наслідок реалізації 479 циркулярів, указів, постанов, інструкцій, розпоряджень про російщення українців. Саме московська антиукраїнська політика створює проблеми у сфері міжнаціональних відносин. Адже хворі на історичне безпам'ятство, національний нігілізм, замішаний на великоросійському шовінізмі, і тепер стоять на заваді розвитку української мови і культури, вбивають нас своєю байдужістю, вкривають «склом і терном нашу путь» (О. Олесь) державотворення. «Друзі народу» з суржиковим світоглядом і догматичним мисленням будь-що намагаються посварити східних і західних українців.

Російська мова, звісно, не винна в тому, що в руках великодержавних «держиморд» стала знаряддям насильства і духовного терору, витісняючи звідусіль українську, замість того, щоби жити з нею у добросусідських взаєминах. Курс державної політики має бути спрямований на повноту задоволення національно-освітніх запитів усіх – і

корінного українського населення, і меншин. Це є однією з передумов створення національно-культурного середовища, в якому формуватиметься українська національна еліта, заангажована на цивілізоване творення української України. Адже, як зазначила у доповіді на Другому міжнародному конгресі українців професор Гарвардського університету Оксана Грабович, «і під польським, і під російським правлінням українці перейняли й сприйняли негативні проєкції домінуючих культур, зокрема – комплекс неповноцінності (культурної, цивілізаційної, моральної). Найпоширенішою проєкцією з російського боку стали образи «поющей и пляшущей провинциальной Малороссии», «хитрого малороса» (простакуватого, неосвіченого, але меткого, шахраюватого і зрадливого) та «хохлацької галушки» (щось на зразок прізвиська «нігер» у США). Тим часом із польського боку сформувався (й утвердився у численних писаннях – від Кристини Перацької до Герхарда й Валаха) стереотип українців – насильників, анархістів, тупих, неотесаних варварів, яких не торкнулася цивілізація. Відчуття власної неповноцінності й аморальності (зокрема підступності), проєктоване колонізаторами впродовж тривалого часу на українців, є сьогодні чи не найбільшачішою частиною колоніальної спадщини цього краю. Глибоко інтернаціоналізоване у колективній психіці (взяте на віру) і трансформоване в негативний власний образ (self-image) це відчуття істотно ускладнює процес переходу до нових, демократичних форм існування».

Вороги Української держави добре розуміють, що мова, впливаючи з непізнаних глибин людської природи, стає цементуючим засобом нації. З утратою поняття рідної мови люди втрачають психічну константу, моральні засади, зв'язок зі своїм родом, народом, нацією, не відчують потреби у своїй державі. І нині антиукраїнські сили всіляко обмежують використання української мови, щоб надалі знекровлювати інтелектуальні судини нації, бо «мова для культури – те саме, що центральна нервова система для людини» (С. Лем). Відмова від рідної мови навіть якоїсь частини народу не минає безкарно. А якщо взяти до уваги специфічно наші українські обставини, коли одна частина народу вважає збереження рідної мови суттю свого життя, а інша ставиться до цього байдуже, а подекуди й вороже, то «як у таких обставинах консолідувати народ, як побудувати гармонізоване суспільство, державу? – запитував М. Косів і роздумував: – Можливо, саме на це і розраховують ті, для кого кісткою в горлі є українська державність, себто російські великодержавні шовіністи. Тут, в Україні, вони все роблять для того, аби і в умовах української незалежної держави продовжувати російщення східних теренів української землі, «плавно» переходити звідти до ро-

сійщення Галичини, а там, у Росії, вони на найвищих щаблях влади заявляють про своє право «захищати» (навіть силою зброї) російськомовне населення на будь-якій території колишнього Советського Союзу. Навіть більше: оголошують ті зросійщені території своєю власністю».

В Україні після століть російщення панує і вільно розвивається російська мова і їй ніщо й ніхто не загрожує. Отже, захищати треба українську мову, створюючи умови для її розвитку і повнокровного, життєдайного функціонування в кожній клітині суспільного і державного організму. Не треба при цьому забувати, що росіяни мають свою державу, в якій українці як багатомільйонна національна меншина позбавлені елементарних умов для свого культурного розвитку. Яскравим прикладом цього є рішення Верховного Суду Російської Федерації, який 24 листопада 2010 р. оголосив про ліквідацію Федеральної національно-культурної автономії українців у Російській Федерації (ФНКАУ). Фактично діяльність ФНКАУ була зупинена силовими діями влади ще у жовтні 2009 р. Приводом для остаточної ліквідації стали дії активу ФНКАУ, спрямовані на висвітлення у ЗМІ утисків з боку влади діяльності національно-культурної автономії, заходи з ушанування на території Російської Федерації жертв Голодомору українців 1932–1933 років. Російська держава цими діями продовжила політику систематичного порушення прав громадян-українців на збереження власної мови і культури. Згадаймо руйнування єдиної української бібліотеки в Москві, перешкоджання відкриттю шкіл з українською мовою навчання. Особливо блюзнірськими виглядають такі дії з боку влади держави, що нахабно повчає сусідів щодо обов'язковості розвитку російської мови у їхніх країнах, агресивно просуває концепцію «русского мира».

Злочинно здеформована мовна ситуація в Україні, так звана «об'єктивна реальність», яка нібито «природно історично склалася», може бути виправлена цілеспрямованою уніфікованою гуманітарною політикою держави і тісним економічним поєднанням регіонів, що сприятиме якнайшвидшому національному самоототожненню українців. Регіональна економічна, мовна і освітянська політика, за яку на весь голос ратують комуністи, соціалісти, регіонали тільки призведе до замороження зросійщеного стану, поглиблення етнічних відмінностей і відчуження між регіонами, що, безперечно, стане реальною загрозою існуванню соборної Української держави. Саме тому національно-патріотичні сили України виступають за чітко розроблену уніфіковану гуманітарну політику, проти надання російській мові офіційного статусу (на практиці другої державної, бо поняття «офіційна мова» і «державна мова» тожні). Надання російській мові офіційного статусу в нинішніх умовах

*Засівайся, ниво,
Людям на добро!
Хай у дні ясні
Зерно пророства.*

Василь Симоненко

призвело б до остаточного звуження функцій української мови (комунікативної, експресивної, ідентифікаційної, гносеологічної, мислетворчої, естетичної, культуроносної, номінативної, демонстративної тощо). Це було би поверненням у позолочених шатах до тотального російщення, до знищення української мови, культури, а отже, і нації, держави.

Дмитро Табачник та інші рафіновані україноненависники, контролюючи сферу культури, освіти, науки, інформації, спрямовують усі свої зусилля на викорінення української мови з них, розв'язують психологічну війну проти української держави, української нації та її духовності.

Усвідомлення членами українського суспільства об'єднувальної ролі державної мови, активний захист та поширення її у всіх сферах суспільного життя і на всій території країни дає змогу зміцнити суверенітет української нації і вивести її на рівень найзаможніших і найрозвиненіших у світі. «Треба нам нарешті усвідомити: російщення України – всупереч усім нашим гімнам Україні та українській мові й усім ритуалам на їхню честь – не лише триває, а й сягло такої глибини, що загрожує самому існуванню української нації, як рівноцінної нації серед націй світу, – наголосив Іван Дзюба. – Звичайно, якась держава під назвою „Україна” існуватиме. Але це не буде держава українського народу. Без української мови й культури, як і без вирішення соціальних проблем, це буде просто адміністративно-територіальне утворення, де провінційна номенклатура вирішила підвищити свій статус до рівня державності, щоб самостійно експлуатувати свій народ».

Наголошую, що націоналісти, тобто національно свідомі українці, не хочуть, щоб росіяни, євреї, поляки, румуни, угорці та представники інших національних меншин, які живуть в Україні, перетворювалися на українців. Не треба! Нехай кожен залишається самим собою, плекає свою мову, культуру, духовність, але нехай не заважає українцям розвивати національну освіту, культуру, відроджувати правдиву історичну пам'ять, тобто будувати українську Україну. Якщо росіяни – справжні брати українців (про це вони постійно і скрізь говорять!), то по-братерському, по-християнському, врешті-решт, по-людському повинні би в Україні добре знати українську мову, шанувати її, берегти і сприяти тому, щоб кожен українець, якого збили з пантелику, духовно і морально покалічили московсько-комуністичні асимілятори, повернувся до джерела національної життєдіяльності. Адже в Україні створено і створюються всі умови, аби національні меншини, в тому числі і росіяни, мали можливість навчатися своєю мовою, розвивати рідну культуру, літературу, мистецтво.

Може, декому здасться парадоксальним, але насправді нині реалізується проект зросійщення України, спланований ще у 60-х рр. XIX ст. після впровадження Валуєвського циркуляра. Тоді флігель-ад'ютант Олександра II барон Корф представив імператорові програму протидії впливові українофілів у Малоросії шляхом «наводнення края до чрезвычайности дешевыми русскими книгами». Корф наголошував, що коли б уряд зробив ці книжки дешевшими, ніж відповідні малоросійські, то навіть не було б потреби в адміністративних заборонах. У перспективі, зазначав Корф, це «лишило б малороссийскую литературу шансов сколько-нибудь существенно расширить круг читателей». Олександр II взяв до уваги ці міркування Корфа і написав: «Дельно. Мысль весьма хорошая. Сообразить, как ее исполнить».

«Уторопали» й уже досить тривалий час успішно виконують. Наслідки жорстокої шовіністичної московсько-комуністичної руйнації національної, ментально-генетичної сутності українців гостро відчуваємо тепер у всіх сферах життєдіяльності держави. Зовнішні та внутрішні вороги Української держави намагаються не допустити деколонізації психології кожного українця. З цією метою відбувається тотальна зовнішня (з Росії) і внутрішня (із середини України) московська інформаційна агресія в Україну, яку координує один антиукраїнський центр.

Як наслідок українська мова вже чимало втратила зі своєї традиційної милозвучності, доброзичливості, ввічливості, безприкладного доброго гумору. Колись «солов'їна» українська мова нині вже засмічена і її продовжують засмічувати російськими варваризмами та мовними зворотами. Останнім часом до цього додалося поанглійчення, яке дуже любляють комерсанти і скоробагатки. Мова набуває гельготливого відтінку, що також веде до огрубіння, втрати національного шарму не без участі журналістів, політиків, яким бракує потрібної інтелектуальної бази знань у гуманітарній сфері, національної свідомості, сформованої громадянської позиції, щоби, не дозволити політиці оскотинітися, а суспільству деградувати (Лариса Івшина).

Зрозуміло, що занепад моральності й огрубіння мови перебувають у відношенні позитивного зворотного зв'язку: спотворена, збіднена, зматюкована, груба мова формує примітивне мислення і вульгарний стиль поведінки, що поглиблює моральний, національний занепад, а це посилює розклад мовної свідомості, призводить до духовної деградації, втрати історичного образу України. «Носіями зразкової української мови мусять стати державні діячі, урядовці всіх рангів та їхні дружини. Якщо вони спілкуються з людьми поза своєю домівкою, виступають перед аудиторією безпосередньо чи в засобах масової інформації», – наголошує академік Олександр Пономарів.

«Ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її не збудуємо, і ніхто за нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути». Надто важливими, актуальними є ці слова В. Липинського сьогодні.

*Мій Боже милий, як то мало
Святих людей на світі стало.
Один на другого кують
Кайдани в серці. А словами,
Медоточивими устами
Цілюються і часу ждуть...*

Біль Тараса Шевченка за Долю України особливо гостро відчувається і у наш час, у роки відновленої незалежності. Тому кожному із нас потрібно інтелектуально і морально прозріти, щоби правдиво оцінювати не лише українсько-російські взаємини, а й відносини з іншими державами, розгледіти загрози для української суспільності, почути дзенькіт нових московських кайданів. Адже недруги української держави усіх мастей, які в інформаційному просторі України не перестають розігравати антиукраїнські шовіністичні шабаші, добре розуміють, що мова – найбільший національний скарб, вона є вищою основою духовного стану, найголовнішим засобом етнічної ідентичності, – і тому не відмовляються від політики російщення, американізації і навіть африканізації. На жаль, «справа українського слова, українського розвою чужа для великоруської суспільності, – зазначав Іван Франко. – Українській суспільності прийдеться видержувати хронічну, довгу, але не менш важку боротьбу з російською суспільністю та крок за кроком відстоювати собі у неї право на самостійний розвій». Отже, боротьба за українську мову, культуру, духовність – це боротьба за Українську державу. Утвердивши в Україні українську мову, національну культуру і духовність – збережемо Україну як європейську державу, піднімемо в кожного українця дух національної свідомості, громадянської гідності.

2011 р.

«РАБИ, ПОДНОЖКИ, ГРЯЗЬ МОСКВИ...»

«Раби, подножки, грязь Москви, варшавське сміття...». Вчитаймось, збагнемо, серцем і розумом відчуймо глибинну суть цих слів Тараса Шевченка із поеми «І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє», автограф якої

датований 14 грудня 1845 р. Минає 167 років відтоді, як Тарас Шевченко закликав рабів-українців отямитися, усвідомити своє національне «Я», людську гідність, дійти історичної правди.

«Варшавське сміття» розвіялось, зникло, кануло в лету. А от від «грязі Москви» Україна досі не відмилася. Найбільше антиукраїнське багно створили у Верховній Раді України. Депутати – носії політико-ідеологічної, морально-психологічної московської грязюки 248-ма голосами (3 липня 2012 р.) за тиждень до 149 річниці Валуєвського циркуляра ухвалили антиконституційний законопроект «Про засади державної мовної політики» Колесніченка-Ківалова. Прикриваючись «Європейською хартією місцевих малопоширених (міноритарних) мов» (саме такий переклад Хартії правильний), україножери Колесніченко, Ківалов, Царьков, Грач, Чечетов, Мартинюк, Симоненко, Кудрявцева та багато інших манкуртів, хахлуїв, яничарів цинічно розв'язали мовно-культурну війну, остаточною стратегічною метою якої є знищення української нації, Української держави в московських інтересах.

Українофобський Закон «Про засади державної мовної політики» всупереч протестам національно-свідомих громадян підписали Голова Верховної Ради Володимир Литвин і Президент України Віктор Янукович. Невже їх навіть миттєва думка не пронизала, що цей закон – найстрашніший, найнебезпечніший, бо спрямований на розтління національної сутності, знищення української ментальності, і заміну її російською. Цей антиукраїнський, антидержавний, зрадницький вчинок залишився поза оцінкою багатьох засобів масової інформації.

Цілком виправдано Ліна Костенко поставила закон Ківалова-Колесніченка, що ґрунтується на свавільному, сфальшованому тлумаченні Європейської хартії, в один ряд із Валуєвським циркуляром 1863 р. і царським Емським указом 1876 р. Закон надає статус регіональної не мовам усіх меншин, а лише – російській, із такими розширеними правами, які роблять вживання української на територіях, де впроваджено закон, непотрібним. Те, що закон ухвалено не з метою виконання положень «Європейської хартії місцевих малопоширених (міноритарних) мов», а для поглиблення російщення не лише українців, а всіх громадян України не російської національності, свідчить низка поспішно ухвалених рішень місцевих рад. Як повідомили українські видання, зокрема «Український тиждень», Ізмаїльська міська рада, ухваливши 15 серпня 2012 р. рішення про надання російській мові статусу регіональної в місті, відмовилася визнати аналогічні права за мовою болгарської меншини, хоча частка її представників в Ізмаїлі відповідає визначеній законом нормі – 10 %.

Голова Донецької облради Андрій Федорук, коментуючи рішення про надання статусу регіональної російській мові, попередив: якщо в радах нижчого рівня з'явиться бажання запровадити як регіональні інші мови, наприклад, грецьку, то вони мають спочатку добре подумати про джерела фінансування такої ініціативи. Нещодавно з'явилася інформація, що на Закарпатті відмовилися визнати регіональною мову угорської меншини.

«Усі ці факти підтверджують реальну мету використання Хартії в Україні, зрозумілу вже під час ратифікації її 2003 року у Верховній Раді, коли до переліку мов, які підлягають її дії, до речі, найдовшому порівняно з усіма іншими країнами, було внесено російську, – наголосила Лариса Масенко. – Наполегливість, із якою російські шовіністи, котрим удалося здобути більшість спочатку в місцевих радах Сходу й Півдня, а згодом, шляхом «тушкування», і у Верховній Раді, проштовхували з 2006 року зміни до мовного законодавства, які б запровадили статус регіональної для російської мови, свідчить про те, що це аж ніяк не передвиборчі ігри, як дехто вважає, а виконання добре продуманого за межами Української держави плану її ліквідації.

Парадоксальність, щоб не сказати ідіотизм української ситуації полягає в тому, що європейський документ, призначений для порятунку міноритарних мов від остаточного поглинання їх мажоритарними державними мовами агенти «руського мира» використали з точністю до навпаки – щоб довести до стану міноритарної державну мову і зупинити процес утвердження України як суверенної національної держави».

Цинічно ухвалений і підписаний манкуртами, яничарами, малоросами Закон *«Про засади державної мовної політики»* – це 480 агресивний антиукраїнський акт за всю довготривалу історію України. Аморальна особливість його в тому, що він прийнятий в незалежній Україні і спрямований на поглиблення розтління національної сутності, знищення української національної ментальності та заміну її російською. «Ми доживемося до того, що в нас буде румунська Україна, угорська Україна, болгарська Україна і вся велика російська Україна, а столиця буде «руськоговорящою...» Це ж невігласи пропонують там, у Верховній Раді, так звані патріоти, які готові розтоптати все, що є, тому що вони служать тим організаціям, які існують в Україні, але їхній центр – в Москві. І не тільки в Москві», – слушно відзначив Леонід Кравчук.

Нині «ресстрові українофоби», серед яких є не лише політики, депутати, службовці, а й журналісти та науковці розхвалюють запропонований новий законопроект *«Про порядок застосування мов в Україні»*, який є редакцією попереднього закону. Закон *«Про засади державної*

мовної політики» хочуть замінити Законом «Про порядок застосування мов в Україні». Тобто, антиукраїнський закон стане «вдосконалено» антиукраїнським. Талановитий публіцист, філософ Ігор Лосєв наголосив у статті «Про дикий цинізм», що все українське викидається за борт або заганяється в підпілля, до українськомовних «схронів». Найбрутальнішу силу застосовують комуністи, регіонали, різні «союзи», родини тощо.

Першого удару зазнавала і зазнає українська мова. Не дивно, адже мова – явище соціально-психологічне. Найчистішим і єдиним живильним джерелом розвитку нації є рідна мова. Саме у мові народ закодовує свою духовність, історію і багатовіковий досвід, здобутки культури та світоглядні ідеї, самобутність і неповторність. У мові починається і закінчується духовне життя людини, життя всього народу. Рідна мова – це найособистіша і найглибша сфера обстоювання свого «Я» (коли воно є), особистої і національної гідності.

Поеднуючи національний організм у часі й просторі, забезпечуючи нації духовну й культурну безперервність, певний життєвий уклад, світоглядну систему, орієнтацію у світі, моральний закон, мова ідентифікує націю. «Мова – це втілення духовної влади людини над світом, який створений Богом для неї. Слово, і лише слово, є інструментом одухотворення навколишньої дійсності, засобом уприсутнення людини на цій землі», – зазначала мовознавець Ольга Федик. Мова є органічним складником життя, вона, як повітря, як вода, як хліб. Мова дана кожній нації Богом, і тільки рідне слово втілює увесь спектр духовного життя народу, повнокровно відображає мислення, почуття, моральність, створює внутрішню гармонію між фізичною та духовною природою нації, стимулює розвиток національного буття, формує культуру.

Зважаючи на те, що мова є своєрідним синтезом усього національного, фокусом його бачення, «мовне питання неминуче перестає бути тільки лінгвістичним питанням, чи, краще сказати, безпосередньо лінгвістичним, а стає також – і то часто насамперед – питанням політичним, соціальним і культурним», – наголошував Юрій Шевельов. Закон «Про засади державної мовної політики» якраз є політико-ідеологічним, бо створює передумови і забезпечує знищення української України.

Михайло Грушевський розкрив шовіністичні лженаукові постулати про те, що «українці і білоруси – росіяни, то їм не треба своєї мови», «українська мова не мова, а тільки «наріччя» російської», «української мови нема, є тільки один російський народ і одна російська мова». Він закликав «горнутися до свого українського, заохочувати до нього, розширювати його всякими способами. Бо інакше як на своїй народній

українській основі не стане наш народ просвіченим, не вийде з теперішньої темноти, злиднів і пониження», «всі народи, які дійшли до добробуту, освіти, доброго ладу, дійшли тільки завдяки тому, що мали просвіту на своїй рідній мові».

Ситуацію із функціонуванням української мови в Україні можна схарактеризувати терміном, відомим з івриту, – «хуцпа», що означає вищий прояв нахабства й цинізму, коли, наприклад, молодик, який убив своїх батьків, вимагає від суду поблажливості на тій підставі, що він – сирота. «Такою хуцпою і є використання «Європейської хартії місцевих малопоширених (міноритарних) мов» для впровадження російської як регіональної, а фактично – державної на території України», – наголосила мовознавець, професор Лариса Масенко. Російській мові в Україні ніщо не загрожує, ніхто її не забороняє, вона функціонує в державних установах, навчальних закладах, армії, правоохоронних органах, спорті, нею перенасичений інформаційний простір України. Отже, застосування Європейської Хартії повинно бути спрямоване на захист і розвиток гагаузької, караїмської, кримчацької, кримськотатарської і ромської мов, бо носії цих мов не мають своїх держав.

Рафіновані україноненависники, контролюючи гуманітарну сферу (інформації, культури, освіти, спорту), спрямували всі свої зусилля на викорінення української мови з них, розв'язали психологічну війну проти Української держави, української нації, її духовності, правдивої історичної пам'яті. Ще раз наголошую що не менш страшним, підступним у цьому україножерському танці є те, що прекрасна мова Пушкіна, Толстого, Тургенева, Достоевського, Горького у руках жорстоких політиків з Партії регіонів, Комуністичної партії в Україні – філії Компартії Російської Федерації – та їхніх аморальних підспівувачів стає засобом позбавлення життя такої ж прекрасної мови Шевченка, Франка, Лесі Українки, Коцюбинського, Ліни Костенко, Павличка, яка є основою національної ідентичності.

Реалізація в Україні „Європейської хартії місцевих малопоширених (міноритарних) мов» у трактуванні московських «подножок» – україноненависників Колесніченка-Ківалова на практиці означає не що інше, як зневажання, нехтування Конституції України, коли кожна районна, міська та обласна рада самостійно вирішуватимуть, чи визначатимуть бути чи не бути на певній території українській мові державною, чи ні, коли кожний проросійський керівник («грязь Москви») безсоромно, цинічно буде топтатися по українській мові, культурі, духовності, зневажатиме національно свідомих українців, звільнятиме їх з роботи. Таких прикладів уже чимало.

«Подножки Москви» з суржикивим світоглядом і догматичним комуністичним мисленням будь-що намагаються посварити східних і західних українців, щоби поглиблювати їх експлуатацію та безпечніше збагачуватися. Цинічні заяви урядовців, брехлива передвиборна реклама про зростання добробуту є прикладом рафінованого обдурювання людей. Зіставмо тотальне зростання цін в усіх сферах життєдіяльності і галасливе підвищення пенсії чи мінімальної зарплати, то побачимо, що немає межі зухвалості влади, яка маніпулює свідомістю людей.

Вороги Української держави – «раби, подножки, грязь Москви...» – добре розуміють, що мова, впливаючи з непізнаних глибин людської природи, стає цементуючим засобом нації. З утратою поняття рідної мови люди втрачають психічну константу, моральні засади, зв'язок зі своїм родом, народом, нацією, не відчують потреби у своїй державі. Ухвалений антиукраїнськими силами Закон «Про засади державної мовної політики» створює підґрунтя для продовження розпочатої Д. Табачником руйнації української системи освіти, всіляко обмежує використання української мови, щоб надалі знекровлювати інтелектуальні судини нації, бо «мова для культури – те саме, що центральна нервова система для людини» (С. Лем). Відмова від рідної мови навіть якоїсь частини народу сприяє виробленню в українців особливої форми російської свідомості. Декларуючи забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної Закон «Про засади державної мовної політики» насправді підступно націлений на її обмеження, повсюдне витіснення і де-юре утвердження російської мови – основи остаточного підпорядкування України Росії.

Відомо, що Росія без України в імперському плані неповноцінна. Але річ навіть не стільки в економічному й геополітичному значенні України для Москви. „Річ, перш за все, в тому, що на традиційному російському ставленні до України, по суті тримається російська свідомість, завдяки якій Російська імперія, нехай і в урізаному вигляді, все ще існує, – наголошує російський публіцист, поет Олексій Широпаєв. – Підкреслюю: саме ставлення до України – не до Балтії, не до Кавказу – є визначальним для російської імперської свідомості. Як тільки росіяни відкриють для себе, що українці – це справді інший народ – російський імперський міф упаде, а з ним неминуче закінчиться й імперія». Таке стратегічне бачення росіянина Олексія Широпаєва. Але поки що культурний та інформаційний простір України окупований друкованими виданнями, телерадіоканалами та шоу-бізнесом іноземних держав. Цьому безцеремонно сприяють депутати Верховної Ради України. За підсумками всеукраїнського перепису населення 2001 року 67 % громадян

України визнали своєю рідною мовою українську, але вся система ЗМІ, культурних і розважальних установ, книговидавання збудована так, ніби 67 % і більше населення України становлять росіяни і російськомовні.

Яка ситуація насправді? «Я, Ягупов В'ячеслав Сергійович, 1939 року народження, громадянин України, росіянин, української мови в школі не вивчав, онук репресованих комуністичним режимом вільних селян, які не виявили бажання піти в ярмо кріпаків-колгоспників. Маю розумом прийняте переконання: у незалежній Україні має бути єдина державна (офіційна) мова – українська. Усі випускники шкіл зобов'язані знати й розмовляти, як мінімум, трьома мовами: державною, рідною – для неукраїнців – та мовою, яка поширена в європейських державах.

Не даймо дурням, які не пам'ятають своїх пращурів, руйнувати рідну Україну! Слава Україні!».

Шановні депутати Верховної Ради України, працівники різних державних, партійних і громадських інституцій, прислухайтеся до росіянина, справжнього патріота України, обмийтеся від аморальної «грязі Москви», не будьте рабами, подножками... Творімо разом українську Україну, у якій щасливо житимуть усі громадяни незалежно від національності.

Зрозумійте, що боротьба за українську мову, культуру, духовність – це боротьба за Українську державу. Утвердивши в Україні українську мову, національну культуру і духовність – збережемо Україну як європейську державу, піднімемо в кожного українця дух національної свідомості, громадянської гідності, закладемо міцну, надійну основу справжньої, а не фальшивої, українсько-російської дружби, взаємоповаги і взаємодопомоги.

2012 р.

ОСНОВА БЕЗПЕКИ НАЦІЇ І ДЕРЖАВИ

Поетеса Антоніна Листопад у вірші «До Лесі Українки» написала:

*Ви знаєте, Лесю, вже є Україна,
Але українців ще майже нема.*

Поета Олеся Ангелюка охоплювала тривога:

*Не жаль мене. Не жаль – о, ні!
Жаль України, що в мені.
Тієї, що умре зі мною.
Бо справжня буде не такою.*

Різні асоціації ці рядки викликають у кожного читача. Є над чим не тільки думати, а й чітко окреслювати свої дії. Не лише окреслювати, схвалювати чи не схвалювати, а конкретно творити національне життєве середовище, основою якого є українська мова, культура, духовність, звичаї, традиції.

Кожний із Вас може назвати десятки прізвищ видатних людей, ви-слови яких про мову часто цитують. Шевченко, Франко, Леся Українка, Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Ліна Костенко, Дмитро Павличко, Роман Лубківський, Роман Іваничук, Лариса Масенко, Роксолана Зорівчак, Олександра Сербенська, Микола Лисюк, Ірина Фаріон, Іван Ющук і ще багато-багато славних імен.

Вам відомо, але, мабуть, варто нагадати функції мови, які окреслили Василь Іванишин і Ярослав Радевич-Винницький, Любов Мацько. Це – комунікативна, експресивна, ідентифікаційна, гносеологічна, мислетворча, естетична, культурологічна, номінативна, пізнавальна, демонстративна, магічно-містична.

Ірина Фаріон привернула увагу до таких визначень мови. Мова – категорія духовна; Мова – дім нашого буття; Мова – категорія світоглядна; Мова – категорія націєтворча; Мова – категорія державотворча.

Мова є органічним складником життя, вона як повітря, як вода, як хліб. Мова дана кожній нації Богом... Вчитаймося у поезію Тараса Шевченка:

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!... Знать од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!*

Краса світу в його розмаїтості. Кожна національна держава існує так довго, як довго, одухотворено буде жити її мова, культура, як довго зуміє захищати, утверджувати свій духовний суверенітет, берегти імунну систему нації. Нинішня інформаційно-психологічна і військова агресія Російської Федерації проти України є органічним продовженням імперської політики царської, комуністичної Московщини та доморощених малоросів-манкуртів.

Ми покликані глибше знати нашу історію, щоби найповніше, найправдивіше осмислювати, оцінювати нинішню суспільно-політичну ситуацію в контексті європейського і світового цивілізаційного розвитку на основі збереження неповторної сутності мови кожної нації.

Саме тому, що мова є глибинною основою розвитку, збереження, утвердження нації, колонізатори зросійщували, полонізували, мадяризували, румунізували і навіть чехізували українців. Найглибший маніпулятивний, зловорожий світ заклали у свідомість не лише українців, а й московитів-росіян московські інквізитори. Про це чітко написав у праці «Сухий пеня» у 1905 р. Іван Франко. Він наголосив, що у російській суспільності не було дружнього, голосного протесту проти соромного указу 1876 р. Насправді, це ганебний указ Олександра II, отруйні метастази якого пронизують сучасність.

Російська суспільність, кажучи словами Івана Франка, «за виїмком немногих, високих умом і серцем одиниць», нині підтримує рашистський режим Путіна, у якому об'єднано шовінізм, фашизм, нацизм і більшовизм. Українцям доводиться проливати кров, героїчно гинути у боротьбі за природне право на самостійний, національний розвій. Нині Путін виконує імперський тестамент Петра I, написаний після перемоги над шведами і українцями, які під проводом гетьмана Івана Мазепи хотіли вирватися з московського рабства. Текст петровського тестаменту знайдено у 1754 р. у французьких дипломатичних архівах. Опублікований у «Літературно-науковому додатку «Нового часу» 1 липня 1938 р. Із десяти пунктів порад Петра I процитую перший. Бо у ньому глибинна суть московської політики та ідеології. Інквізитор рекомендував: «Держати російський наряд у стані безперервної війни, аби не дати угаснути войовничому запалові російського жовнярства. Відпочинок давати тільки для того, щоби поліпшити державні фінанси, скріпити армію і вибрати вигідну хвилю для нападу». Хіба не прислухався Путін до порад Петра I? Чітко виконав. Правда?! Цитую далі: «В той спосіб робити, аби мир служив війні, а війна мирові і то все в інтересі поширення меж і добробуту Росії». У цьому і нинішня сутність політики Кремля.

Доречно згадати, що 5 жовтня 1720 р. Петро I видав указ про заборону друкувати книжки українською мовою. «Никаких книг ни прежних, ни новых изданий, не объявля об оных в Духовной Коллегии, и не взяв от оной позволения, не печатать, дабы не могло в таких книгах с великороссийской печатью несогласия произойти». У 1721 р. Петро I оголосив себе Всеросійським Імператором. В усі європейські держави було розіслано директиви називати «Московское царство Росийским государством». Укравши назву Русь, Петро I запевняв Європу, що Московія не підкоряла Україну, бо, мовляв, московський і руський (тобто український) народи є одним і тим же народом, мають спільну історію, одну мову і що боротьба Мазепи не мала національно-держав-

ного характеру, а була в Московії внутрішньою боротьбою за владу. Нинішнє нав'язування думки, що в Україні громадянська війна, а не агресія Росії, є концептуальним продовженням ідеології і політики Петра I, Катерини II, яка поглибила постулат «триєдиного русского народа». У популярних енциклопедіях писали, що «малоруссы, малороссы (иногда называемые южноруссами), представители одной из трех восточнославянских народностей, вместе именуемых русскими». Нещодавно на Валдайському форумі «Майбутнє починається сьогодні: контури завтрашнього світу» Путін також повторив імперський постулат, що українці і росіяни – це один народ, й Росія, мовляв, покликана захищати «русскаязычное население» від фашистсько-бандерівської хунти, яка засіла в Києві – «матери городов русских».

Доцільно послатися на статтю професора Івана Ющука «Корені нашої мови», праці Василя Кубелюха. Мовознавці наголошують: елементи української мови бачимо і в санскриті, і в спорідненій до нашої мови латині, що бере початок десь із VII століття до Різдва Христового. У словнику української мови VI століття нової ери відображено побут наших далеких предків – їхні почування, стосунки між собою і з природою, їхні заняття хліборобством, ткацтвом, тваринництвом, риболовлю, будівництвом, впорядкуванням життя.

Доскіпливі знавці інформаційних технологій дослідили, що синонімічний ряд української мови у п'ять разів довший від російської, яка сформувалася на основі церковнослов'янської (давньоболгарської). Наприклад, у російській понял та понял, в українській – зрозумів, утямив, збагнув, зметикував, допетрав, уторопав, розшолопав, утнув, змикитив, докумекав. Отож, маємо докласти максимум зусиль, щоби кожний громадянин України зрозумів і розшолопав, що той, хто нехтує українською мовою, зневажає її, той збіднює не лише себе, а також європейську і світову культуру, підриває основи нації і держави.

Наголошую, що погром українства колись і тепер мав і має одну мету – зберегти політично-державну єдність російської імперії, якнайтісніше злучити український народ з російським на основі однієї мови, культури, звісно, московської. Така глибинна суть Валуєвського циркуляра (1863 р.), Емського указу (1876 р.) та багатьох-багатьох інших документів. Немає місця у статті, щоби назвати, схарактеризувати 480 антиукраїнських циркулярів, указів, постанов, ухвал, обіжників, рішень. Хоча нескромно, але скажу, що вони зібрані у моїх книжках «Навічно кайдани кували», «Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації: хроніка», «Творімо разом Україну!», «Завжди пам'ятай: Ти – Українець!», у праці Віктора Кубайчука «Хронологія мовних подій в

Україні» та багатьох публікаціях у газетах «День», «Слово Просвіти», «Українське Слово».

Царський уряд, ідеологи великодержавності, ура-патріотичні газети ополчилися проти українофілів та їхніх намагань підірвати імперію. «Могущество России основано на *единстве государства*, а потому все, что может клониться к потрясению сего единства и к отдельному развитию различных народностей, для нее пагубно и не должно быть допущаемо», – нагадував дітям у заповіті Олександр II.

Може декому здасться парадоксальним, але насправді тривалий час реалізувався проект зросійщення України, спланований ще у 60-х р. XIX ст. Та й нині цей проект діє в оновленому контексті. Тоді флігель-ад'ютант Олександра II барон Корф представив імператорові програму протидії впливові українофілів у Малоросії шляхом «наводнення края до чрезвычайности дешевими русскими книгами». Корф наголошував, що коли б уряд зробив ці книжки дешевшими, ніж відповідні малоросійські, то навіть не було б потреби в адміністративних заборонах. У перспективі, зазначив Корф, це «лишило б малорусскую литературу шансов сколько-нибудь существенно расширить круг читателей». Олександр II взяв до уваги ці міркування Корфа і написав: «Дельно. Мысль весьма хорошая. Сообразить, как се исполнить».

«Уторопали» й уже досить тривалий час успішно виконують, насичуючи український ринок дешевими російськомовними книжками. Добре, що уже Верховна Рада України ухвалила Закон про обмеження ввезення в Україну друкованої продукції з Росії антиукраїнського змісту (з ініціативи депутата Остапа Семерака за цей закон проголосувало 237 народних депутатів).

Доречно привернути увагу до таємного листа полтавського губернатора Богговута міністру внутрішніх справ від 4 лютого 1914 р. Він запропонував 18 пунктів заходів до всієї антиукраїнської системи, яка почала формуватися у Московії-Росії від часів жорстокого зруйнування Києва Андрієм Боголюбським у 1169 р. Це було початком розвалу давньоукраїнської держави. До речі, прізвище Боголюбський від назви с. Боголюбово, в якому Андрій – онук Володимира Мономаха – збудував собі замок. Андрій виріс на Суздальщині, його виховала половчанка. Русь-Україна була йому чужою. Він був запеклим ворогом Києва. Андрій першим зігнував повчанням дідуся Володимира Мономаха, який закликав не наслідувати лиходіїв, не лютувати словом, не хулити розмовою, гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукаючи себе на добрі діла Господа ради. Виокремлюю повчання – «не давайте сильним погубити людину». Додаю: людину – носія загальнолюдських і націо-

нальних цінностей. На жаль, владоможці-олігархи в Україні роблять навпаки.

Яскравим свідченням аморальності й цинізму є електронні декларації осіб першого ешелону владних структур як вияв чванства, пихи, цинізму й аморальності так званої управлінської «еліти». Для них головне – це долари, євро, гривні, золото, платина, діаманти, хутро, смарагди, рубіни, картини, шедеври мистецтва (надзвичайно дорогі), зокрема й твори знаменитого ювелірного майстра Фаберже. А також палаци, вілли, квартири (по декілька), яхти, садиби... Абсолютно не ймовірно, щоб люди, які не займаються бізнесом, могли все це заробити чесною «непосильною» працею. «Тоді як мільйони простих українців віддають останнє на допомогу фронту, ці не квапляться ділитися з країною під час війни, – зазначив Ігор Лосєв. – Не сумніваюся, що в разі жорстокого вибору між Україною і своїм барахлом, вони захищатимуть своє барахло». Як слушно зауважив Богдан Гаврилишин незадовго до смерті: «Патріотичних, компетентних і порядних людей в українській владі немає».

Нездатність ставити вищі національні цінності над своїми егоїстичними, темно-сірими приватними інтересами, космополітичною ідеологією, є також основною причиною того, що кордони «руського мира» сягнули сесійної зали Верховної Ради України, адміністрації Президента, Уряду, проходять кабінетами і коридорами інших владних інституцій, вищих навчальних закладів і шкіл, телевізійних і радіоорганізацій. Звідси розповзається по всій Україні нігілістичне, зневажливе ставлення до української мови, яке підживлює українофобів, паралізує зросійщених українців, які на психологічному роздоріжжі: вириватися з чужого «руського міра», формувати внутрішню потребу спілкуватися українською мовою, створювати українськомовне інтелектуально-життєве середовище, чи за інерцією залишатися російськомовним і чужим шляхом вести своїх дітей, онуків, правнуків, збільшуючи у такий спосіб кількість російськомовного населення, що призводить до ослаблення української національної потуги.

Президент України П. Порошенко говорить про «вільний розвиток і вживання в Україні інших мов, насамперед російської та англійської, згадує про свій «Указ» щодо «пріоритетного вивчення» цих мов. Мабуть, жоден із читачів не заперечуватиме, що потрібно знати англійську, російську, німецьку, французьку чи інші мови, що розширює інтелектуальний світ людини. Але в той час, коли українська мова в Україні ще повсюдно не стала мовою міжнаціонального спілкування, оголошувати рік вивчення англійської мови, мабуть, не зовсім коректно. Безперечно,

знати англійську мову треба, бо 98 % всієї інтелектуальної інформації у світі англомовна. Російською – лише до 1 %. Зайво коментувати! Одначе без ґрунтового знання рідної мови, національної культури, правдивої історії, людина підсвідомо стає морально-духовним інвалідом, нерідко ненависником родового національного джерела, перетворюється у погній для чужої культури. «Наслідки таких психічних трансформацій чуттєвого, морального та пізнавального начала в людській душі ліквідуються куди важче від наслідків екологічної та економічної кризи», – наголосив філософ Ігор Держко. Тому в Україні потрібно утверджувати українську мову в кожній клітині державного і суспільного організму як основи національно-громадянської ідентичності українців та формування української політичної нації і за змістом, і за формою.

До речі, тезу Богговута про негативне ставлення до тих людей, які мали «соприкасательство к украинским стремлениям», взяли свого часу на політико-ідеологічне озброєння російські більшовики, які, щоби прихилити на свій бік розбурханий український національний рух у 1917–1922 р., дозволили в Україні українізацію. А потім, щоби зберегти централізовану імперію під назвою СРСР, задушили українізацію, сотні тисяч національно-свідомих українців знищили. Голодомор 1932–1933 р. насамперед був спрямований проти українського селянина – носія національної ідентичності. Маховик російщення працював брехливими, підступними більшовицькими методами.

Наприклад, ухвалений сесією Верховної Ради СРСР 24 грудня 1958 р. закон про «зв'язок школи з життям» дозволив батькам вирішувати, яку мову вивчати дитині (російську чи українську), до якої школи ходити (української чи російської). ЦК КПРС і РМ СРСР створили всі передумови на користь російської мови, тобто узаконили поглиблення російщення.

Негативний морально-психологічний слід у свідомості українців відчувається досі від таємних постанов ЦК КПРС 1978 і 1983 р. про поглиблене вивчення російської мови. Тоді на 15 % було збільшено оплату праці вчителям за викладання російської мови і літератури, а також ділили класи, академічні групи для поліпшення вивчення російської мови і літератури, тобто для поглиблення зросійщення. Чому б цей комуністичний досвід зросійщення не використати сьогодні для деросійщення, тобто поглибленого вивчення української мови і літератури та історії України в усіх навчальних закладах?

Здавалося, що після ухвалення у жовтні 1989 р. Закону «Про мови в Українській РСР» і надання українській мові статусу державної ситуація зміниться на краще. Однак цього не сталося. Промосковська

п'ята колона загальмувала процес розвитку й утвердження української державної мови.

Особливої гостроти набуло мовне питання після інавгураційної промови президента України Леоніда Кучми 19 липня 1994 р., який заявив: «Ближчим часом я маю намір запропонувати зміни до чинного законодавства з метою надання російській мові офіційного статусу при збереженні за українською мовою її державного статусу». Професор Лариса Масенко у ґрунтовній статті «Офіційна=державна», директор Інституту української мови НАН України Олександр Тараненко, президент товариства «Державність» Ігор Юхновський та інші вчені доказово стверджували, що поняття «державна мова» і «офіційна мова» є тотожними.

На жаль, досі не виконується рішення Конституційного Суду (1999 р.) про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України, електронних засобах масової комунікації.

Ситуацію із функціонуванням української мови в Україні можна схарактеризувати терміном, відомим з івриту, – «хуцпа», що означає вищий прояв нахабства й цинізму, коли, наприклад, молодик, який убив своїх батьків, вимагає від суду поблажливості на тій підставі, що він – сирота. Такою хуцпою є використання «Європейської хартії місцевих малопоширених (міноритарних) мов» для впровадження російської як регіональної, а фактично – державно-офіційної на території України. Прикриваючись цією Хартією, 248 депутатів, їх можна назвати словами Т. Шевченка «грязь Москви», 3 липня 2012 р. ухвалили Закон Ка-Ка (Колесніченко-Ківалова) «Про засади державної мовної політики». Цей закон надає статус регіональної не мовам національних меншин, яким загрожує зникнення (таких в Україні – чотири мови – гагаузька, караїмська, кримчацька і ромська), а російській з такими розширеними правами, які є прямою загрозою вживання української мови в Україні.

23 лютого 2014 р. депутати ухвалили Закон «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про засади державної мовної політики». Однак голова Верховної Ради О. Турчинов, до того ж тоді був наділений повноваженнями виконувача обов'язків Президента України, не підписав цей закон і він не набув чинності.

Минула 4-та річниця Революції Гідності, а ми живемо за Законом «Про засади державної мовної політики», який не лише порушує положення Конституції України, а фактично спрямований на підрич української національної державності. Сподіваюся, що Верховна Рада

України таки визнає цей Закон таким, що втратив чинність, його підпишуть Андрій Парубій і Петро Порошенко, а Конституційний Суд підтвердить своє рішення від 14 грудня 1999 р. щодо виконання 10-ї статті Конституції України.

Новітні асимілятори наполегливо поширюють міф про лінгвістичну близькість української і російської мов, мовляв, природно, що російська мова для українців є рідною. Дивною однобокністю характеризується ця «близькість» – лише на користь Москви. Але погляньмо на таблицю «Лексичні відстані мов», що у лінгвістичному музеї Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Що бачимо? Українська мова відрізняється від польської на 30 %, від болгарської – на 32 %, від чеської – на 36 %, від російської – на 38 %. Отже, причина засилля російської мови в Україні обумовлюється не лексичними особливостями, а протиукраїнською політикою.

Як не дивно, але в Україні реалізується імперсько-шовіністична настанова російського філософа, історика Г. Федотова, який проголосив: «Мы присутствуем при бурном и чрезвычайно опасном для нас процессе: зарождении нового украинского национального сознания, в сущности новой нации. Она еще не родилась окончательно, и ее судьбы еще не predeterminedены. Убить ее невозможно, но можно работать над тем, чтобы ее самосознание утверждало себя как особую форму русского сознания». Цей морально-психологічний аспект українофобії найстрашніший, найнебезпечніший, бо спрямований на розтління національної сутності, нівелювання української ідентичності і заміну її російською. Адже «що раз напечатано в комірках нашої мізкової матерії, те залишиться нам на все життя», – наголошував Іван Франко.

Триває дискусія щодо змісту проекту Закону «Про освіту». Ланка законопроекту «Мова освіти» найслабша. Вона, по суті, ґрунтується на Законі «Про засади державної мовної політики», який спрямований на обмеження функціонування української мови, а розширення російської, якій в Україні ніщо не загрожує. Сподіваюся, що Ви, шановний читачу, погодитесь зі мною: у школах України навчання повинно бути лише українською мовою. Діти національних меншин мають вивчати рідну мову, літературу, історію своєї нації рідною мовою. Створення шкіл для національних меншин, де українська мова буде лише предметом – це пряма загроза українській нації і державі. Може, не зовсім до речі, але скажу, що багато учителів займаються репетиторством, а належних знань дітям на уроках не дають. Чимало вчителів погано знає українську літературну мову.

Ще у 2000 р. Людмила Путіна на всеросійській конференції наголошала, що російська мова об'єднує людей в «русский мир». На жаль, життя в Україні також намагаються регламентувати творці та прихильники «русского мира». На сайті фонду «Русский мир» позначені осередки в 45 країнах світу. В Україні ці осередки є в Києві, Дніпрі, Запоріжжі, Кривому Розі, Миколаєві, Одесі, Рівному, Харкові, Луганську, Донецьку, Горлівці. Діють ці російські центри чи центри російської культури при бібліотеках, університетах, у театрах. А у місті Ізюм Харківської обл. – це кабінет при управлінні культури міськради.

19 листопада 2014 р. уряд Російської Федерації затвердив «Програму роботи зі співвітчизниками, які проживають за кордоном, на 2015–2017 роки», що передбачає проведення різних заходів на кшталт щорічної міжнародної акції «Георгиевская лента», фестивалів «Виват, Россия!», «С Россией в сердце» тощо.

Реалізація експансіоністських псевдогуманітарних планів за кордоном фінансується з російського державного бюджету, а також коштом різних одіозних фондів – «Русский мир», Міждержавний фонд гуманітарного співробітництва СНД. Наприклад, співробітники «Россотрудничества» проводять серед учнів шкіл України з російською мовою навчання творчий конкурс «Моя Родина – СНГ». То чи виростуть з цих дітей «русскоязычные» патріоти України? Адже на них також потужно впливають російськомовні телевізійні програми. Є чимало досліджень, експертних висновків, що багато телевізійних каналів в Україні ще не стали українськими. А окремі з них, наприклад, «Інтер», відверто й цинічно нав'язують антиукраїнську ідеологію і підтримують російську імперську політику. Російсько-радянськими є більшість ФМ-радіостанцій. Дійства «95-го кварталу», «Ліги сміху» на «1+1» доносять своїм глядачам ідеї, що «Українська держава» – це несерйозно, недолугою є й українська мова (хіба що для сміху!), а української культури взагалі немає. Натомість є «блискуча» російська культура. Насправді телеканали України заволоділа російська вульгарна попса. Добре, що з 8 листопада 2016 р. почав діяти Закон щодо квотування української пісні: спочатку 25 %, потім 30 %, остаточно кількість українськомовних пісень 35 %. До речі, у Чехії на телебаченні і радіо транслюють 75 % передач чеською мовою. Бережуть і пропагують національні цінності в інших країнах. Тому, крім нового закону про засади мовної політики в Україні, потрібна Державна програма забезпечення розвитку і функціонування української мови в усіх, без винятку, сферах суспільного життя на всій території країни.

Адже кожний з Вас відчуває, бачить, що триває не лише військова, а й гуманітарна колонізаторська політика Росії в Україні. Під гаслами

природної двомовності, яка, мовляв, притаманна українцям, здійснюється повзуче російщення, набираючи нових форм і методів. «Єдина країна – Єдина страна» – це не спосіб об'єднання українських громадян, а цілеспрямоване російщення.

Мовознавець, викладач української мови у Колумбійському університеті та Гарварді Юрій Шевчук не вгаває роз'яснювати, що мовна шизофренія або лінгвошизофренія – це явище, яке існує, певно, лише в Україні. Це послідовна, цілеспрямована культурна політика, яка передбачає змішання української і російської мов. Це руйнує українську мову на усіх її рівнях. Адже люди, за законами психіки, репродукують ту мову, яку чують навколо себе.

Людина починає говорити на рівні дуже примітивних смислів, які не здатні охопити усього складного комплексу навколишнього світу. Відбувається те, чого завжди прагнула політика російського імперіалізму і намагається нині – зруйнувати українську мову зсередини, розхитати, уподібнити до російської так, щоб самі українці «добровільно» від неї відмовилися і сприяли реалізації проекту «Русская Украина», «Государство Украина». Для цього зовнішні та внутрішні вороги застосовують різні форми і методи.

З кабінетів законодавчої, виконавчої і судової влад російська мова («руський мір») перекочує у засоби масової інформації, інші інституції. Її носії показують приклад ігнорування десятої статті Конституції України. Якщо ведучий інформаційної програми «Подобиці тижня» на «Інтері» Дмитро Анопченко «принципово» бесідує із першим заступником міністра юстиції Наталією Севостьяною російською мовою, то чому вона як державний службовець вищого рангу порушує 10-ту статтю Конституції України, бо відповідає на запитання іноземною мовою, а не державною українською. Чому у ведучого програми «Стосується кожного» теж на «Інтері» Андрія Данилевича лише інколи прориваються вислови українською мовою? Він спонукає присутніх говорити російською. На каналі UA:Перший також культивують мовну шизофренію. Гість у студії розмовляє українською державною, а журналіст – російською, або навпаки.

На п'ятому каналі у ток-шоу «Полілог» обговорюють важливі проблеми життя переміщених осіб з територій, окупованих російськими агресорами. 9 листопада 2016 р. – у День української писемності та мови, йшлося про умови проживання студентів-переселенців, які навчаються у вищих навчальних закладах Києва. Андрій Булгаров веде програму українською мовою. Але зі студентами, які розмовляють російською мовою, він також спілкується російською. Мовляв, це вияв журналістської культури. Подумаймо, чи це насправді так!? Замість

того, щоби, спілкуючись українською, допомагати студентам долати мовний психологічний бар'єр, створювати морально-мотиваційні передумови для опанування молодими людьми – майбутніми українськими фахівцями-інтелігентами – державної мови, ведучий Андрій Булгаров, порушуючи 10-ту статтю Конституції України і рішення Конституційного Суду України (1999 р.), сприяє консервуванню російськомовної свідомості, ігноруванню державної мови, створює умови, що, мовляв, без української мови в Україні можна обійтись. Мовна шизофренія реалізується, наприклад, у серіалі «Село на мільйон» (1+1).

Державотворення в Україні має ґрунтуватися на засадах україноцентризму. Україноцентризм ґрунтується на концепції націоналізму, який є філософією буття Нації, її життя, розбудови, а шовінізм, фашизм, нацизм і московський рашизм, який увібрав у себе шовінізм, фашизм, нацизм та більшовизм, – це філософія поневолення і гноблення інших націй. В основі націоналізму лежить національна ідея, а в основі шовінізму, фашизму, нацизму, рашизму – великодержавницький імперський інтерес. Націоналізм починається з любові до свого, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм – з ненависті до чужого. Мета націоналізму – свобода своєї нації, а мета шовінізму, фашизму, нацизму, рашизму – поневолення інших націй. Націоналізм трактує інтернаціоналізм як між-національні взаємини на засадах рівності націй, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм перетворюють інтернаціоналізм у засіб денационалізації народів і підпорядкування їх імперській, великодержавницькій ідеї. Для націоналіста національні ознаки інших: мова, культура, традиції, звичаї – усі святині є об'єктом поваги і пошанування, а для шовініста, фашиста, нациста, рашиста – це те, що потрібно негайно знищити, викоринити і замінити своїм. Саме такою є мета гібридної війни Російської Федерації проти України. Націоналізм породжує подвижників і героїв, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм – убивць, грабіжників, загарбників, яничарів, холуїв.

Проаналізувавши наведені положення, професор Володимир Монастирський дійшов глибокого, правдивого висновку, що націоналізм не має нічого спільного з шовінізмом, фашизмом, нацизмом і рашизмом, оскільки він є генетично визначеним явищем природи, а це означає, що він є творінням не стільки людського розуму, скільки Всевишнього, тоді як шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм є штучними, хворобливими, маніакальними отруйними плодами.

Якщо глибоко вникнути у сучасні суспільно-політичні, морально-психологічні глобалізаційні процеси, гібридну війну Російської Федерації проти України, то без національної преси, національного телебачення і радіо, національного інтернету й кіно Україна, як зазначав свого часу

Іван Франко, може знову опинитися в ролі ковадла, на якому чужі молоти вибиватимуть свої мелодії.

Чи можна подолати інформаційно-психологічну, агресивну, кажучи словами Шевченка, «московську блекоту»? Можна. І подолаємо! За однієї умови, яка складається із двох частин. Перша: офіційна державно-ідеологічна політика стосовно націєтворчої функції української мови, розуміння її сутності як основи безпеки нації і держави. Друга складова: ставлення кожного громадянина України до української мови, її функціонування, розвитку і утвердження в усіх життєвих сферах суспільства. Тобто, має бути органічне поєднання українськоцентричної ідеології та політики законодавчої, виконавчої і судової влад (правда, треба небагато – щоби кожний сповідував україноцентризм) та національно-духовної, моральної спрямованості вчинків кожного з нас, усіх громадян України. Тоді українська душа, нація, держава стануть непереможним бастионом для будь-якого лиходія.

І поетеса Антоніна Листопад у новому вірші «До Лесі Українки» з чистим серцем напише, що уже навечно є Україна, є українці. Олесь Ангелюк ствердив би, що розквітає справжня українська Україна.

2017 р.

ПОТРІБНА НОВА, СИСТЕМНА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ!

Ухвалений (4 жовтня 2018 р.) Верховною Радою України у першому читанні проект Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» викликав нетолерантну, виважену дискусію, що є природним явищем перед прийняттям будь-якого закону, а шквал зухвалого обурення, блискавки антиукраїнського спрямування п'ятої колони в Україні, рашистів у Московії та шовіністів в інших сусідніх державах. Спираючись на російські імперські штики і гради, маніпулятивну ідеологію і політику «руського мира», новітні асимілятори – різні Бойки, «Наташі» Влащенко, Ганни Герман, Добкіни, Львовчкіни, Медведчуки, Мураєви, Новінські, Пальчевські, Рабіновичі, Раїмови, Червоненки, Шуфричі та ін. потужним штормом залили інформаційно-гуманітарний простір звинуваченнями національно свідомих українців в «руїництві», «агресивності», «зоологічній русофобії», «фашизмі», «бандерології» тощо. Немає потреби називати всі антиукраїнські епі-

Вона ні в які рамочки не лізла,
Вона - новою думкою була.

Василь Симоненко

тети, які породжені у лоні моксиельсько-московсько-російської психіки, яка не сприймає природне право українців мати свою вільну, незалежну, демократичну, правову, соборну українську Україну.

Політолог Олег Баган у статті «Як нам ставитися до російської культури?» (Українська літературна газета. – 2018. – 29 черв.) слушно наголосив, що малоросійсько-російський світ в Україні тримається, як на опорах, на російській мові і культурі, яка заповонила міста-мільйонники Київ, Харків, Одесу, Дніпро, Донецьк, мегаполіси Запоріжжя, Кривий Ріг, Суми, Чернігів, Полтаву, Кропивницький, Миколаїв, Херсон, Маріуполь, міста зі значними російськомовними анклавами, як Черкаси, Вінниця, Житомир, більшість районних центрів південного сходу. Це є колосальним чинником схилення українців до Російської Федерації. Саме тут кожного разу до рад всіх рівнів обирають прихованих чи відкритих проросійських політиків, тут формуються інформаційні та культурні проросійські потоки, в яких домінують російська мова і російська культурна свідомість. Ці потоки, що йдуть із сусідньої і зловорожої до України Російської Федерації, наповнюють наше суспільство відповідними дозами неосовітчини, ксенофобії, брехливим трактуванням історії України та Росії, так званої «вікової російсько-української дружби і гармонії культур»...

Кожний неупереджений читач погодиться з думкою Олега Багана, Ірини Фаріон, Миколи Тимошика, Миколи Голомші, як і багатьох-багатьох національно свідомих українців, що об'єктивно російська мова і культура стали потужними засобами наводнення нашої держави деструктивними щодо української нації інтенціями. На жаль, більша частина населення України перебуває в інформаційно-психологічному просторі, який відчужує його від корінної української нації, її мови і культури. На знекорінення українців особливо впливає чимало телевізійних передач каналів «112», «Інтер», «NewsOne», «ZIK» та інших, які у вірнопідданому служінні олігархам-чужинцям морально і духовно калічать «свідомість українців політичними ток-шоу, загальна рубрикація контенту яких укладається у брутально-цинічну тезу: «Сам дурень!», а інформаційні випуски у гонитві за сенсаціями цілком підпадають під означення «Надзвичайні новини», збираючи воедино все найжахливіше, що трапляється не тільки в Україні, а й в всьому світі, – наголошує Іван Чиж. – Це формує стійкий логоневроз, страшенну втому від життя, демотивує суспільство, заганяє людину у стан неперехідної тривожності та депресії» (Слово Просвіти. – 2018. – 8–14 листоп.). Паралізуючи національну свідомість, громадянську відповідальність, морально-духовні якості українців, ними легко управляти за допомогою маніпулятивної пропаганди.

Як тільки постає питання про обов'язкове функціонування української мови в усіх клітинах державного і суспільного організму, зчиняються неймовірні звинувачення українців у «фашизмі» і «нацизмі», лунають істеричні крики про «священне право свободи слова і культурних уподобань». У такий спосіб новітні слуги Кремля захищають право паплюжити, зневажати все українське, пропагують, підносять думку про «особливу величність» російської мови порівняно з українською, стверджують, що російська культура – високодуховна, багата, якісна, різностилева і вона, мовляв, повинна повсюдно панувати в Україні. Малоросіянам і російським загарбникам байдуже, що «в більшості великих міст українці позбавлені елементарних можливостей чути свою рідну мову і користуватися нею, жити в живому, органічному світі своєї національної культури», – наголосив Олег Баган. Така аморально-трагічна ситуація – наслідок шаленої антиукраїнської політики і практики Московії, які російська окупаційна влада застосовувала проти нашої рідної мови і за царських, і за советських часів. Навіть уже за незалежної України 3 липня 2012 року «кремлівська резиндетура у Верховній Раді в особі Партії регіонів, грубо, цинічно, привселюдно згвалтувавши Конституцію, протягнула руйнівний закон Ківалова-Колесніченка» (П. Мовчан). Це був 480 протиукраїнський акт. І треба було тисячі жертв Революції гідності, російсько-української війни, щоби Конституційний суд під тиском українського суспільства нарешті 28 лютого 2018 р. визнав неконституційним і відмінив Закон «Про основи державної мовної політики» як масштабну диверсію проти Української незалежної держави.

Однак потрібно нагадати, що із упровадженням в Україні 15 травня 2003 р. чинності «Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин» (цю хартію і так називають) «через прийняття закону Ка-Ка «Про засади державної мовної політики» відбулося узаконення **свідомого ігнорування** вихідних вимог Преамбули і положень першої статті Європейської хартії. Як результат – **навмисно зміщено** істотні смислові акценти. Це спричинило погіршення і без того плачевного стану української мови в Україні», – наголосив професор Володимир Пащенко у монографії «Вербальні наукові субмови. Атрибутивне наукознавство». У Законі «Про засади державної мовної політики» порушено такі вихідні положення Преамбули Хартії:

– «захист і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх»; – але проросійські цілі і здобутки авторів законопроекту були діаметрально протилежні; це гідно відзначила московська влада, нагородивши лукавих авторів скандального закону російськими медалями;

– «регіональні мови... традиційно використовуються в межах певної території держави громадянами цієї держави»; тобто Хартією передбачене використання регіональних мов не скрізь по території – і «традиційно», за локалізацією своїх етносів; російська ж мова отримала **повсюдне** поширення в Україні, – та ще й унаслідок **імперської асиміляції корінного народу**, – українців та інших етносів України;

– «термін» «регіональні мови або мови меншин» ... не охоплює діалекти офіційної мови... держави»; – а мова закарпатських русинів, включена до цього закону як одна з 18 регіональних мов, – насправді є діалектом державної української мови;

– «термін «територія, на якій використовується регіональна мова або мова меншини» означає географічну місцевість...», – **місцевість**, а не всю Україну; ареал же російської мови в Україні як державної мови колишньої російської та радянської імперії-метрополії – сягає на всю Україну і ніяк не є обмеженою місцевістю».

Професор В. Пащенко слушно наголосив, що «Закон «Про засади державної мовної політики» прийнято з порушенням усіх юридичних норм і регламенту Верховної Ради України. Процедура прийняття було цинічно коментовано провладними прихильниками його прийняття: «развели как котят». Розвели противників прийняття, патріотів України, захисників української мови. Так неприховано нахабно протягували закон для досягнення політичних антиукраїнських цілей. Як наслідок, гостро постала потреба захисту української мови в Україні – мовними Майданами.

Закон мав погано приховану проросійську мету. Це підтверджує те, що мови, на які поширюється дія закону, перелічені в ньому за українським варіантом безсоромного імперського «ралфавіту». Це коли абетковий перелік мов раптом починається великодержавною: *російська*, білоруська, болгарська, вірменська, гагаузька, ідиш, кримськотатарська, молдавська, німецька, новогрецька, польська, ромська, румунська, словацька, угорська, *русинська*, караїмська, кримчацька. Завершують цей аномальний нелогічний перелік русинський діалект української мови та дві мови малочисельних народів Криму. Допущені в переліку очевидні алогічності – срамні.

Крім регіональних мов, звичайно іще захищають мови бездержавних етнічних меншин. Україна є державою і кримських татар. Мови бездержавних народів в Україні – це караїмська, кримчацька, гагаузька і ромська, та не згадані в законі асирійська й курдська мови. Народиносії цих мов поза Україною своїх держав не мають, тому українські громадяни, представники цих етнічних меншин повинні відчувати мовний комфорт там, де живуть, – в Україні».

Безперечно, з позиції внутрішньої безпеки України Закон «Про засади державної мовної політики» був дестабілізуючим і спекулятивним своєю метою – надати російській мові в Україні невластивого їй статусу регіональної мови за Європейською хартією. Хартія дбає, як уже зазначалося, про захист мов, локалізованих в окремих регіонах, бездержавних і зникаючих мов малочисельних етнічних меншин. «Російська мова – великодержавна, в Україні – повсюдна і ніяк не зникаюча. Вона зовсім не та, що потребує державної підтримки у нас за «Європейською хартією регіональних мов або мов меншин, – зазначив В. Пащенко. – Російська мова історично, віками була в Україні дієвим засобом імперського утискування українства – і всебічного пригнічення української мови та інших етнічних мов».

До етнічних мов зарахована русинська, що є маніпуляцією історичної правди. Адже русини не є окремою нацією. Русини – це українці з певними етнографічними особливостями, як бойки, гуцули, лемки. Давньоукраїнська держава називалася Русь. Найновіші архівні документи – арабські, візантійські та західноєвропейські – свідчать, що у 838 р. Русь була високорозвинутою давньоукраїнською державою. Нав'язування брехливого твердження, що русини є окремою нацією, спрямоване на те, щоби поглиблювати мовно-культурні проблеми на Закарпатті, роздирати Україну зсередини. Українських громадян змушують ковтати сентенції на кшталт того, що українська мова зокрема й українська справа загалом не належить до суспільних і державних пріоритетів. Це є велика облуда, велика брехня, результат агресивної політики так званої «м'якої сили» в гібридній війні, яку веде Російська Федерація.

У всі часи богослови, філософи незмінно стверджували, що мова – основа нації. Українська мова – це найвище духовне надбання нації. Мова – душа народу. Немає нації без мови. Кожна мова – це програма для її носіїв. Хто поступається, хто зрікається її, той відступається від себе, від тої програми, яка закладена в нас Господом Богом. Народ, який втрачає свою мову, перестає існувати. Академік НАПН України Георгій Філіпчук підрахував, що за останні 25 років Україна втратила більше 3 млн. дітей. Це втрати не лише фізичні, а найстрашніше – духовні. Лише у 21 % українських вищих навчальних закладах студенти отримують освіту державною мовою. А майже 80 % – мовою російською – одвічного ворога України (Слово Просвіти. – 2018. – 4–10 жовт.).

Заслуговують на велику увагу роздуми професора Івана Ющука: «Наша незалежність збіглася з переходом від феодалізму (соціалістичний лад був фактично тим же феодалізмом, тільки вищого ступеня) до капіталізму. Якщо Франція переходила від феодалізму до капіталізму

під час Великої французької революції, то в них до влади прийшла переважно національна, французька буржуазія. Так чи інакше французькі буржуа думали про свій народ, дбали про національні інтереси. А в нас при владі залишилися ті, що засилялися в Україну впродовж століть для колонізації, для проведення імперської московської політики. А з деякого часу дедалі впливовішими стають і міжнародні сили. Вони були і залишаються чужорідним елементом українського суспільства.

У руках чужинців опинилися фінанси, найприбутковіші галузі економіки, культура. Під їхні інтереси вибудовували всю систему нашої освіти. Преса, радіо і телебачення перейшли в їхні руки і стали обслуговувати нуворисів. Тотальне зубожіння українців, з одного боку, й організовані банкрутства бюджетоформуючих підприємств обмежували можливості гармонійного розвитку людини. Одне за одним почали банкрутувати наші видавництва, газети. Водночас на російськомовному інформаційному продукті це не так позначилося. Бо Москва, та й міжнародний капітал розуміють, що попереду поневолення народу, країни мусить іти їхня інформація, їхня маніпулятивна пропаганда, їхня система освіти. Досвід колоніальних держав і нинішня українська дійсність доводять, що чужа буржуазія, а надто її вища форма – олігархат, не зацікавлені в розвиткові залежного від них народу. Малоосвіченого, позбавленого свого національного «Я» легше експлуатувати й отримувати надприбутки. З панівним становищем чужинців в Україні і їхньої обслуги – зманкуртизованих «малоросів» пов'язана не лише нинішня економічна політика, а й культурна, освітня, міграційна, демографічна...

Звідси випливає не до кінця розв'язана за 27 років незалежності України проблема національної свідомості. Це засвідчує, з якою легкістю на перших порах Росії вдалося анексувати український Крим і розв'язати кровопролитну війну на Донбасі. Це те, що важко або й неможливо було б зробити Москві з Польщею, Литвою чи Францією. Бо там національні почуття плекали не одне століття, у той час як для українців самі слова «нація», «національна держава» були табуйовані. Треба, щоб наші громадяни знали і пам'ятали: Україна – національна держава українців, інакше вона не мала б підстав для існування (протилене, між іншим, хоче довести нам і світу Путін). Інше ставлення, тобто любов до свого народу, його історії, мови мала б виховувати наша школа, батьки, вся система державної влади».

Отже, повноцінне життя й ефективна матеріальна діяльність українського народу загалом і кожного її члена зокрема можливі лише завдяки українській мові. Адже у ній акумулюється досвід попередніх поколінь, відбиваються всі досягнення культури і мистецтва. Від рівня

розвитку національної мови і її становища в суспільстві залежить виявлення та реалізація інтелектуального потенціалу української нації і кожної людини. У зв'язку з тим, що тільки мова є консолідуючим чинником духовної соборності нації, потрібна нова, аргументована, системна мовна політика в Україні. Суспільство сподівається, що головним підґрунтям національно-гуманістичної мовної політики буде Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», проект якого у першому читанні ухвалила Верховна Рада України. Правда, цей законопроект не позбавлений вад. Про них мовиться у багатьох оцінних відгуках. Привертаю увагу до «Резолюції громадського форуму у Переяславі-Хмельницькому Київської області «За українську мову», яка опублікована у газеті «Слово Просвіти» від 27 вересня – 3 жовтня 2018 р.

У цій резолюції наголошено, що «українська мова є невід'ємним і одним із визначальних елементів конституційного ладу України – унітарної національної держави. Спроби запровадити багатомовність через переваги для мов нацменшин усупереч Конституції України є діями, що спрямовані на розкол країни за мовною ознакою, підрив унітарного устрою держави, порушення територіальної цілості, розпалювання сепаратистських вогнищ, породження міжетнічного непорозуміння й ворожнечі, перешкоду для так необхідної мовно-національної інтеграції Держави. Неприйнятним є просування моделі розвитку мов нацменшин шляхом звуження функції української мови як державної, виключення з українського соціуму через незнання державної мови окремих національних меншин: це є підривом основ національної безпеки, цілості держави.

Законопроект «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (№ 5670-д) є переробленим варіантом законопроекту № 5669, з максимальним його наближенням до скасованого 28 лютого 2018 р. Конституційним Судом України закону Ківалова-Калесніченка «Про засади державної мовної політики».

Частиною 2 статті 1 законопроекту № 5670-д стверджено: «Статус української мови як єдиної державної мови не може бути підставою для заперечення мовних прав і потреб осіб, що належать до національних меншин», що є перенесенням до цього законопроекту статті 6 зі скасованого КСУ Закону «Про засади державної мовної політики». Ця норма унеможливілює захист та утвердження державного статусу української мови відповідно до вимог Конституції України.

Законопроект № 5670-д нав'язує такі терміни, як «мова прийнятна для сторін», які передбачено поширити в різних сферах суспільного

життя, зокрема в діяльності органів правопорядку (ч. 2 ст. 13), обслуговування (ч. 2 ст. 26), охорони здоров'я (ч. 2 ст. 29), транспорту (ч. 3 ст. 32); у 25-ти статтях із 59-ти вжито термін «інші мови», у 5-ти статтях – термін «мови національних меншин», у 4-х статтях – «мови ЄС», терміни «державна мова в освіті» (ч. 7 ст. 17), «державна мова у науці» (ст. 18), «державна мова у книговидаванні та книгорозповсюдженні» (ч. 3 ст. 22), «державна мова в електронних інформаційних системах» (ч. 1 ст. 23), які розмивають і зневиразнюють визначеність базових понять закону, принижують його дієздатність, обмежують можливість впливати на формування чітко визначеного функційного простору державної мови.

Закон «Про освіту» (ст. 7) і законопроект «Про середню освіту» (ст. 5) започатковують нову модель національної мовної політики у визначальній для державного розвитку освітньо-науковій галузі: нейтралізацію державного статусу української мови через паралельне використання мов нацменшин, так званих «корінних мов», «інших мов», «мов ЄС».

Це суперечить рішенню Конституційного Суду України від 14.12.1999 р., який ствердив: «Виходячи з положень статті 10-ї Конституції України та законів України щодо гарантування застосування мов в Україні, зокрема й у навчальному процесі, мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є українська мова. У державних і комунальних навчальних закладах поряд із державною мовою, відповідно до положень Конституції України, зокрема частини п'ятої статті 53, та законів України, в навчальному процесі можуть застосовуватися та вивчатися мови національних меншин».

Натомість із метою збереження у просторі нашої знекровленої держави (особливо під час нинішньої російсько-української війни) мов національних меншин, які в історичній ретроспективі є продовженням мов історичних і теперішніх окупантів України (російської, польської, румунської, угорської), Міністерство освіти і науки України обрало шлях гібридного способу навчання через мовне квотування середньої освіти – паралельне навчання державною мовою та мовами нацменшин. З огляду на це громадський форум «За українську мову» в Переяславі-Хмельницькому на Київщині вимагає від Верховної Ради України та Президента України:

1. Ухвалити новий мовний закон на основі законопроекту № 5669 від 19.01.2017 р. «Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні» та запобігти включенню в новий закон українофобських положень скасованого Конституційним

Судом України сумновідомого закону «Про засади державної мовної політики».

2. Внести зміни в законодавство про освіту задля узгодження зі ст. 10 та 53 Конституції України та рішенням Конституційного Суду України від 14.12.1999 р., визначивши, що держава утверджує державницьку мовну модель освітнього процесу й водночас створює всі необхідні умови для навчання мовами нацменшин у суботніх чи недільних школах за власний кошт; зокрема зазначити, що:

2.1. Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. Особам, які належать до національних меншин, гарантовано право на вивчення рідної мови у державних і комунальних закладах освіти. Особам з порушеннями слуху забезпечується право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови. Це право реалізується через мережу закладів освіти, класів (груп), що створюються відповідно до законодавства;

2.2. Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови. Особам, які належать до національних меншин, іноземцям та особам без громадянства створюються належні умови для вивчення державної мови.

2.3. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови в державних і комунальних закладах освіти. Заклади освіти відповідно до освітньої програми можуть викладати паралельно з державною мовою одну чи кілька дисциплін англійською мовою.

2.4. Заклади вищої та професійної освіти створюють усі можливості національним меншинам для оволодіння ними професійними знаннями українською (державною) мовою, забезпечуючи повноцінну інтеграцію в українське суспільство та можливість провадити професійну діяльність у обраній галузі на всій території України.

2.5. Держава сприяє створенню та функціонуванню закладів освіти за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова (ст. 21 законопроекту № 5669).

3. Припинити так звану антидискримінаційну експертизу шкільних підручників, що є цілеспрямованим знищенням традиційного та національного виховання.

4. Позбавити звання «Героя України» Сергія Ківалова, одного з авторів закону «Про засади державної мовної політики».

5. Посилити відповідальність за недотримання мовного законодавства України, зобов'язати силові структури застосовувати жорсткі заходи до його порушників.

6. Українізувати вітчизняний ономастикон, зокрема упорядкувати систему українських імен і прізвищ, завершити декомунізацію, дерадянізацію і деросійщення власних географічних назв, дотримуватися стандартів українського літературного мовлення в ергонімії».

Професор Іван Ющук опублікував у газеті «Слово Просвіти» від 18–24 жовтня 2018 р. такі зауваження:

«1. Найосновніша вада Закону, що він діє лише в межах державної та комунальної форм власності. Мовна сваволя на підприємствах, у закладах, установах приватного сектору, який є переважним, нічим не обмежується. Ніби приватний сектор – це інша держава, ніби там працюють не громадяни України.

Категорична вимога: зняти в усіх статтях слова «державної та комунальної форм власності», «державні та комунальні», які обмежують дію Закону, роблять його куцим.

2. Коли йдеться про книговидання, то в проекті Закону береться до уваги тільки кількість назв, тобто урівнюється товстезна монографія з рекламною тонесенькою брошуркою.

Категорична вимога: до кількості назв додати: «і обсягу їх у друкованих аркушах та в накладах».

3. Обсяг преси державною мовою в обігу по Україні має становити щонайменше 90 %, а не 50 %, як це пропонує проект Закону. Кожен громадянин України повинен принаймні розуміти державну мову, якщо вже спілкуватися нею вважає принизливим для себе. Коли 29 квітня 1918 року до влади в Україні прийшов гетьман Павло Скоропадський, всі газети, вся преса стала виходити українською мовою.

4. Уповноваженого із захисту державної мови, як і Уповноваженого з прав людини, повинна обирати Верховна Рада України на конкурсній основі, а не хтось призначати на свій смак. Це має бути не просто працівник Кабінету Міністрів, а людина з повноваженнями міністра.

Ще такі дрібні зауваження:

Стаття 1, пункт 7 додати в кінці: і караються відповідно до закону.

Стаття 3. 1. 6). в) у кінці: відповідно до мовного стандарту.

Стаття 7. Коло осіб, зобов'язаних вільно володіти державною мовою і користуватися нею під час виконання службових обов'язків.

Стаття 7. 1. Вільно володіти державною мовою і користуватися нею під час виконання службових обов'язків зобов'язані:

Стаття 12. Вставити: команд, навчання, виховних заходів, іншого статутного і позастатутного спілкування...

Стаття 13. 2. З громадянами інших держав та особами без громадянства, які не розуміють державної мови...

Стаття 14. Закінчити: ... державною мовою або однією з офіційних мов Європейського Союзу.

Стаття 17. 8. Мовою позашкільної освіти та позашкільних культурно-виховних заходів є державна мова.

Стаття 20. Усунути суперечність між щоденною і щотижневою тривалістю передач державною мовою. І не субтитруються, а озвучуються державною мовою.

Стаття 22. 4. Держава сприяє виданню та поширенню через державні й комунальні бібліотеки та мережу книгарень творів української літератури, заохочує перекладання й видання українською мовою іншомовної літератури.

Стаття 23. Додати: «Змішування різних мов на інтернет-сайті не допускається».

Стаття 24. 2. Додати: «Дубльована інформація іншою мовою розміщується внизу або праворуч».

Стаття 26. Закінчити: Написи українською мовою подаються зверху або ліворуч.

Стаття 27. Зняти пункт 2».

Публіцист Сергій Стуканов запропонував: «по-перше, прибрати зі законопроекту згадку про так званих мовних інспекторів, які стали жупелом для всіх, хто побоюється насильницької українізації.

По-друге, узгодити статті (законопроекту 5670-д) про освіту й про телебачення з відповідними уже чинними законами. В законопроекті вони сильніші, проте відомо, що теми мови освіти й так спричинили низку труднощів, тому новий виток ускладнень варто уникати.

Так чи так, до часу розгляду в парламенті законопроект 5670-д буде допрацьований так, що стане достатньо сильним, щоб забезпечити українській мові гідне становище, а й не матиме моментів, що лякають частину суспільства. Отже, жодних підстав не підтримати його немає» (День. – 2018. – 4 жовт.).

Українці, як болгари, греки, євреї, німці, поляки, росіяни, французи, японці..., мають повне природне право на повноцінне, повсюдне, абсолютно вільне функціонування української мови і культури в усіх сферах життєдіяльності суспільства і держави. Це залежить від мовної політики, розуміння того, що моксиельці-московити-росіяни не сприймають української окремої ідентичності, і тому гальмують утвердження українськості і будуть сприяти всьому, що послаблює та розчиняє її в «русском мире». Російська мова і культура в Україні – це не «рудимент, не «традиція», не «живильний дар», це – реальний виклик українській мові. Важливу, гуманістичну думку висловив Олег Баган щодо ставлен-

ня в Україні до російської мови і культури: на державному рівні має бути розпрацьована цілісна, багатопланова і довготривала за строками програма. Головними засадами цієї програми мали б бути такі:

1) російська мова і культура має сприйматися на однаковому рівні з усіма чужими культурами, щодо них не повинно бути якихось винятків, привілеїв та пільг, якихось особливих умов для розвитку як для нібито «історично зумовлених», «рідних», «надзвичайних»;

2) держава повинна мати право цензури во ім'я свого самозахисту щодо поширення російської культури, оскільки вона імпліцитно може нести в собі ідеологічні заряди шовінізму, імперства, українофобії, неототалітаризму (сталінізму, як це є масово зараз в російській маніпулятивній пропаганді і маскультурі);

3) потрібно створити за державний кошт великий перекладацький центр, який би мав за спеціальною програмою готувати переклади українською мовою головних творів російської художньої класики, якісних філософських та наукових праць (таких мислителів, як В. Соловйов та Д. Мережковський, істориків, як В. Ключевський чи Ю. Афанасьєв, літературознавців, як А. Пипін та Д. Овсянико-Куликовський та ін.); також при виданні творів російської культури центр мав би забезпечувати фахові коментарі та наукові інтерпретації її, оскільки суто російські видання часто містять в собі ідеологічні викривлення, імперську агресивність і фальшивість, які органічно увійшли в російську національну свідомість і науку; тільки перекладацтво здатне провести маркантну межу між різними національними культурами, що добре розуміли українські культурники 1920-х рр., які на чолі із М. Зеровим, М. Рильським взялися перекладати головні твори російської класики;

4) всі російськомовні державні школи в Україні мали б бути переведені на українську мову викладання з одночасною перебудовою їхньої концепції навчання, оскільки сьогодні вони насправді є розсадниками російського шовінізму й українофобії; навчання російською мовою мало б бути допустиме тільки за кошти етнічних громад, у приватному порядку;

5) усі телеканали в Україні зобов'язані дотримуватися правила рівномірності при популяризуванні чужих культур за принципами: кількість художніх і документальних фільмів, розважальних програм, вироблених за кордоном, розподіляються рівними частинами відносно п'яти світових важливих для України культурних зон: Середня Європа, Західна Європа, Америка, Азія, Росія;

6) в університетах, в структурі Національної Академії Наук України мали б бути створені спеціальні наукові центри для критичного ви-

вчення російської культури, оскільки і в українській науці, і в нашій масовій суспільній свідомості склалися вузькі і викривлені стереотипи сприйняття російської культури, натомість сьогодні потрібний новий аналітичний погляд на Російську цивілізацію сукупно, на російську художню літературу, історію та історіографію, російську політичну пропаганду, історію ідей в Росії і т. ін.; нинішні кафедри російської літератури в українських університетах, наприклад, є не стільки аналітиками російської літератури і культур, скільки пропагаторами їх в дусі російського великодержавництва, тому їхнє існування за державний український коштів є більше зухвалою насмішкою над українською суверенністю, аніж її інтелектуальною підпорою;

7) усі російськомовні українські видання, видавництва, театри, мистецькі центри і т. ін. мали б пройти суворе державне переліцензування за принципом перевірення їх як можливих пропагаторів російського культурного імперіалізму.

Кожен українець повинен усвідомити собі, що кожен найменший крок і кожна найменша дія у плані збереження того привілейованого стану, в якому перебуває російська мова і культура в Україні, є інтенцією до подальшого відчуження мільйонів українців від національної ідентичності, кожна хвилина зволікання у цій справі є, по суті, підмогою для процесів стагнації і ментальної малоросіянізації української суспільності».

Свого часу Монгольська імперія захворіла на божевільну шовіністичну ідеологію завоювання всього, «до останнього моря», тобто доки дійдуть копита монгольських коней. Московія, народжена Ордою і така, що успадкувала татаро-монгольську ідеологію, марить подібним – лізти доти, куди дійдуть копита, точніше – гусениці російських танків, допливуть російські кораблі. У нинішніх умовах відкривають дорогу московським агресорам носії російської мови і культури. На жаль, цього не усвідомлюють ті, хто говорить про «свободу вибору», «конкуренцію культур», «недопустимість якихось заборон чи обмежень». Безперечно, російська мова і культура, як мови і культури інших національних меншин, мають право бути присутніми в інформаційному просторі України, але за обов'язкової умови дотримання «Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», у якій записано, що будь-яка мова національної меншини не може обмежувати державну (офіційну) мову, яка є інструментом громадянської єдності й стабільності. У держави має бути національне осердя і осердя це – державна мова. В Україні – це українська мова. Навіть президент США Трамп, виступаючи в ООН, заявив, що для американців цінністю є не глобалізація, а патріотизм!

Патріотизм американської нації вибудований на історичній традиції, мові, культурі, історії і на якості життя цієї нації.

70 % громадян України вважають, що символом Української держави є також українська мова. Так розуміли колись і розуміють нині й ті, хто нашу мову і культуру знищував і знищує. Згідно зі статтею 20 Конституції України, Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України, Державний Гімн України. До державних символів України потрібно зарахувати Державну Мову України як основний державотворчий чинник. Українська мова відіграє визначальну консолідуючу роль у державі і є головним чинником національної безпеки української нації і Держави.

2018 р.

*А хочу правді бути вічним другом
І ворогом одвічним злу.*

Василь Симоненко

Розділ II.
**Синергія журналістського
слова і зображення**

СВОБОДА СЛОВА. ЯКОЮ ЇЙ БУТИ?

Щодня радіо, телебачення, газети доносять до нас гострі судження стосовно дотримання свободи слова. Питання «Свобода висловлювань і функціонування парламентської демократії в Україні» нещодавно розглядала сесія Парламентської асамблеї Ради Європи. Спричинило ці термінові слухання зникнення Георгія Гонгадзе за й досі не з'ясованих обставин. На жаль, це ім'я непоодиноке у трагічному списку загиблих журналістів.

Корумпований, кримінальний розгул не припиняється. Він знаходить зловісну поживу у загальному падінні морально-етичного, національно-духовного рівня, адже поняття честі, совісті, гідності, елементарної порядності висміюють як релікти минулого. Ці високі засадничі категорії у людських стосунках підмінюють вільно конвертованою валютою, за яку все продається і купується.

Склалася така ситуація, що будь-який критичний матеріал може бути розцінений як приниження чистієї честі і гідності, за що суд призначає астрономічну суму компенсації. У такий спосіб затискають критику, шантажують працівників ЗМІ, підривають економічні засади видань, перетворюючи свободу слова у фікцію. Однак варто зазначити, що дорогу до суду інколи прокладають собі самі журналісти, бо публікують «сирі» матеріали, з неперевіреними, перекрученими фактами і подіями, неточними, переплутаними назвами, вигаданими ситуаціями, образливою лексикою, без належної аргументації тощо.

Багатьох журналістів, передусім молодих, спокушає бажання розважати, виколупувати сенсації, а не об'єктивно повідомляти, коментувати, аналізувати. Полегшений, так би мовити, розхристаний стиль у журналістській творчості, вільне, спрощене поводження зі словом призводять нерідко до примітивізування складних суспільно-політичних проблем. Критичний метод як спосіб пізнання та осмислення дійсності – обов'язковий елемент журналістики, конструктивна критика – це справжня соціально-позитивна енергія, а необґрунтовані, образливі, насичені негативізмом, злостивістю матеріали руйнують позитивні морально-психологічні засади окремих людей, нації загалом.

Свобода слова як основа свободи взагалі, гарант розвитку українського демократичного суспільства не повинна залежати від випадковостей, тимчасових чинників, особистих уподобань та уявлень. Мусимо навчитися органічно поєднувати свободу слова з відповідальністю за долю людини, нації, держави, української мови, культури,

духовності. Свобода слова – не абстрактне, безвідносне поняття. Саме тому важливо підтримувати тих журналістів, громадян України, котрі розуміють свободу слова як усвідомлену потребу творити добро і ставлять її на службу високим морально-духовним принципам, здоровим потребам людини, українським національним інтересам.

Однак частина журналістів, громадян України тлумачить свободу слова як уседозволеність і застосовує її для самозадоволення, самовизначення, корпоративної вигоди, що нерідко перетворюється на політичне блюзнірство стосовно інтересів нашого національного державотворення. Спираючись на Конституцію України, яка зафіксувала право кожного на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів та переконань, комуно-промосковські трубадури ведуть потужну маніпулятивну пропагандистську кампанію, спрямовану на розкол українського народу, на розпалювання недовіри й ворожнечі між «західняками» і «східняками». З цією метою нині, наприклад, також використовують псевдоісторичний і псевдодокументальний фільм «СС у Великобританії», показаний по британському каналу ITN у неділю 7 січня 2000 р. Головні характеристики цього фільму – пересмикування, перебріхування, підтасовка, упередженість. Та це комуністичних «правдолюбців» не цікавить. Для них важливо вилити якнайбільше бруду на дивізійників, галичан, на всіх українців, спалюжити український інтерес перед світовою громадськістю.

В Україні є також журналісти, політики, громадські діячі, які використовують свободу слова для руйнування у громадян державницького політико-ідеологічного цькування українськості, насаджування психології холопства, малоросійської меншовартості.

Іван Дзюба доречно зазначив: воістину трагічним є те, що українська культура і мова мають утверджуватися серед обставин глибокої моральної і поведінкової деградації суспільства. Використовуючи наші гуманні закони, українофоби цілеспрямовано диригують всеохопним наступом на нашу ж мову, культуру, духовність, національні традиції, звичаї. Зовнішні і внутрішні недруги Української держави всіляко намагаються не допустити деколонізації психології кожного українця.

Складність розбудови Української держави спричинилася до багатопланових проблем утвердження свободи слова в новому суспільстві. До них належать правові, політичні, економічні, морально-психологічні аспекти. Створюючи передумови для забезпечення свободи думки і слова, вираження поглядів і переконань, політичного та ідеологічного плюралізму, не маємо жодного права дозволяти свободу спотворення історичної правди про давньоукраїнську державу Русь (Київська Русь),

героїчну і трагічну долю України в боротьбі за незалежність і соборність, паплюження видатних її діячів.

Парадокс: свобода, за яку пролито не одну українську краплю крові, у самостійній державі воює проти її незалежності, духовності, культури. Тим часом європейські організації «не лише не знають ступеня зросійщення суспільного життя, не розуміють українську мовну ситуацію, а й керуються – не завжди адекватно – лише правами людини, нехтуючи права корінної української нації на збереження і розвиток своєї мови, культури, традиції, звичаїв, тиснуть на Україну», – слушно наголосив Степан Вовканич. Потрібно вести таку соціогуманістичну політику, котра не зіштовхувала б права нації з правами людини, а комплексно б їх розв'язувала.

Постає запитання: якщо свобода слова, свобода отримання інформації, свобода функціонування ЗМІ спричиняє нехтування наших національних інтересів, призводить до того, що українці на власній землі не почувуються господарями, то що це за свобода, кому вона служить? Чужим державам? Свобода слова мусить бути не лише законодавчо окреслена, а й нормована, щоб не було зловживань, щоб розвивалися кращі традиції демократизму.

Інформація є надзвичайно продуктивною і надзвичайно руйнівною силою. Потрібно не лише розрізнати прихильне і зловороже слово, добротворні і шкідливі засоби масової інформації. Мусимо поставити на сторожі добродійного вільного слова Закон, захистити це слово від злочинців, спрямувати українську громадськість до національних вартостей, дати рішучу відсіч інформаційній агресії – російщенню, англізації інформаційного ринку та інформаційного простору, захистити заради національних інтересів духовно-культурне, морально-психологічне здоров'я українського суспільства і людину в ньому.

2001 р.

ПІЗНАЙМО ПРАВДУ...

Кожен із нас, шановний Читачу, перебуваючи в морі найрізноманітнішої інформації, витримує нині своєрідний іспит на вміння розпізнати, якою вістю наповнене слово, яка його глибинна суть. Дуже важливо з'ясувати, яке слово приносить правду, а в якому – прихована неправда, дезінформація. Ознайомлююся з двома новими підручниками

«История России»: один підготували Ш. М. Мунчаєв та В. М. Устинов, він побачив світ у Москві 2000 р. Другий, авторами якого є А. С. Орлов, В. А. Георгієв, Н. Г. Георгієва і Т. А. Сивохіна, вийшов із друку також у Москві 2001 р. Читаю публікації у пресі, Інтернеті О. Г. Свистунова – голови партії «За Русь єдиную», голови Російського руху України і члена Ради співвітчизників при Державній Думі Росії, М. О. Бахарева – головного редактора «Крымской правды», делегата Конгресу співвітчизників у Москві. Можна ще назвати десятки книжок, сотні статей інших авторів, які живуть і в Росії, і в Україні, але після ознайомлення з ними постає одне й теж запитання: чому не припиняється всеосяжна інформаційна агресія проти українців і України?

Президенти Росії та України під час кожної зустрічі обіймаються, цілуються, випивають, можливо, «на брудершфат», запевняють один одного в сердечній дружбі, оголошують роки України в Росії і Росії в Україні, В. Путін безугавно стверджує, що росіяни дуже люблять Україну... Водночас з високомовністю, помпезністю про щирі сестринсько-братерські економічні, культурні, політичні взаємовідносини Росії та України гуманітарно-інформаційний простір нестримно наповнюється антиукраїнською інформацією, пофарбовані в економічне, соціальне добродійство московські пазури влізають, вгризаються в усі найважливіші життєві сфери України, підпорядковують їх Росії.

Представники високої влади України (законодавчої, виконавчої, судової і гарант Конституції України – Президент), мабуть, і гадки не мають стати на перепоні оновленому економічному поневоленню, посприяти, створити умови для очищення інформаційного середовища від дезінформації, допомогти усунути «негативний фактор імперіалізму слова» (С. Вовканич), захистити українців від чужого, ворожого впливу, дати можливість тим, кого підступно, насильно зросійщували і позбавили розуміння національного «Я», повернутися до українського життєдайного джерела, прилучитися до творення новітньої української України.

Певна річ, що деяким представникам зросійщеного старшого покоління важко себе психологічно «переробити», морально налаштуватися на повнокровну українську державотворчість, духовно відчутти, збагнути потребу в українськості. До того ж українськість навіть в Україні під постійним ворожим обстрілом. Водночас ніхто ж бо не відкидає природного права на національну сутність грека, німця, італійця, француза, єврея, поляка, росіянина..., не заперечує вихованню їхніх дітей у національному дусі, створенню національного життєвого середовища. Отож, не варто зросійщеним дідусям і бабусям ставати на перепоні онукам,

правнукам, які хочуть усім своїм еством бути українцями, вірними дочками і синами України, продовжувачами родів своїх, коріння яких сягає у минулі тисячоліття, у давньокиївські джерела Русі-України.

Великий, неспокутний гріх беруть на свої душі ті історики, політики, журналісти (російські, зокрема згадані автори підручників «История России», а також так звані українські науковці), які й тепер обрізають, обшарпують, обкрадають, свідомо перекручують українську історію, обстрілюють Україну, заперечують окремішність, автентичність українців на споконвічно русько-українській землі. Реакційні антиукраїнські ідеї, підходи, постулати М. Погодіна, М. Карамзіна, В. Белінського та інших російських дослідників, публіцистів безцеремонно, настирливо також пропагують, нав'язують нині, наприклад, Михайло Бахарев, Олександр Свистунов. Не переповідастиму всієї статті О. Свистунова «Русский вопрос» (газета «Русский мир», № 2 (вересень – жовтень) за 2001 р., яка виходить у Києві). Прочитую мовою оригіналу лише окремі вислови О. Свистунова: «Всеукраинская перепись для нас – нелегкое испытание, и мы должны его преодолеть, доказав свою принадлежность к русским людям...

Необходимо создавать ячейки и организации Русского движения, смело входить в политическую и общественную жизнь страны, отстаивать свою культуру, язык, русские школы, воспитывать в русском духе своих детей, не забывая никогда, что мы – граждане Украины и ее патриоты.

Именно эти задачи ставит перед собой РДУ, партия «За Русь единую» и «Русско-украинский Союз», создав 21 июля 2001 г. «Русский блок – за русский язык и единство».

Мы представляем интересы не русских «по паспорту», а всех, кому дороги русский язык, русская культура, кто осознает себя частью Русского мира – цивилизации, берущей свое начало в Древней Руси. Быть русским на Украине – это не национальность, это жизненная ориентация. Ведь предки современных украинцев считали себя тоже русскими. Поэтому мы будем защищать интересы всех, кто отвергает бандеровскую идеологию разделения братских народов и признает себя в первую очередь русским, а уже потом украинцем, россиянином или белорусом. Все они составляют многомиллионный единый народ, живущий на своей исконной земле.

В соглашении о создании «Русского блока» изложены одиннадцать основных программных принципов... Это, прежде всего, присоединение Украины к Союзу России и Белоруссии, восстановление и укрепление единого экономического, информационного и культурного простран-

ства. Мы будем добиваться придания русскому языку статуса государственного наравне с украинским языком. «Русский блок» намерен поддерживать Украинскую Православную Церковь, находящуюся в каноническом единстве с Русской Православной Церковью». Не знаю, шановний Читачу, яке у Вас враження від процитованих уривків зі статті О. Свистунова «Русский вопрос». Мене ж вони, як і вся стаття, приголомшили своїм блюзнірством, знавіснілістю до незалежної України. Кожне речення, кожна фразу, кожне слово О. Свистунов розмістив, використав так, щоб воно за всяку ціну нівечило, паскудило гуманістичну національну ідею українського державотворення, перекручувало, паскудило українську історію, натомість возносило, утверджувало московську імперську, шовіністичну політику та ідеологію.

Чому публікації Олександра Свистунова насичені такою чорною ненавистю до України, до тієї землі, на якій живе?! Це що: усвідомлена позиція? Чи, може, темні сили його полонили і нацьковують? Чи щось інше: духовна бідність, інтелектуальна безголовість, національне звиродніння, чи може?.. Прости Господи, що так подумав? Вибач, шановний Читачу, за надмірну експресію.

Вгамовуючи свої емоції, звертаюся за підтвердженням, підтримкою свого розуміння, думок, знань до найновіших трьох книжок, які мені майже одночасно подарували: «Українська нація: шлях до самовизначення» / Вівчарик М. М., Панченко П. П., Чмихова В. І. – Київ, Вища школа, 2001. – 287 с.; «Духовно-інтелектуальний потенціал та її національна ідея» / Вовканич С. Й. – Львів: Вид-во ЛБА, 2001. – 540 с.; «Імператив Володимира Мономаха. Непретензійні нотатки» / Гринів О. І. – Львів, 2000. – 332 с. Їхні автори – об'єктивні, поважні, сумлінні, чесні вчені, для яких істина, високі національні й загальнолюдські ідеали, права нації і права людини в органічній єдності – понад усе.

Об'єднує ці монографії щире вболівання авторів за долю України, утвердження у державі українськості, оптимізм, віра в щасливе майбутнє її жителів, висока культура полеміки і доказовості, глибока повага до будь-якої нації, обґрунтована, справедлива критика жорстокої політики московських та інших агресорів, колонізаторів, асиміляторів, гнобителів.

У статті «Русский вопрос» О. Свистунов стверджує, що суть політики українського суспільства впродовж 10-ти років – «презрение, вражда и откровенная ненависть ко всему русскому, к русским людям...» Не можу уявити тієї ситуації, душевного стану, коли О. Свистунов надряпав ці слова. Вони ж бо суцільна вигадка, неправда, брехня, олжа, інсинуація, цілковита дезінформація читачів газети «Русский мир».

Навіть під найпотужнішим мікроскопом О. Свистунов та його однодумці не знайдуть у Конституції, українських законах, програмах політичних партій, у книжках М. Вівчарика, П. Панченка і В. Чмихової, С. Вовканича, О. Гриніва та інших виданнях українських учених, публіцистів, у тому числі і моїх публікаціях, жодного слова презирства, ворожості, ненависті до росіянина чи представника іншої національної меншини, який неволею (жорстока міграційна політика московського – царського й особливо комуністичного режимів) чи своєю волею колись поселився в Україні, а нині їх тут уже декілька поколінь і Україна для порядних росіян, доброзичливих представників інших націй стала рідною Батьківщиною.

Зовсім інша, діаметрально протилежна оцінка людиноненависницької московської імперської політики, результат якої – декілька десятків мільйонів знищених українців, а також мільйони духовно, морально покалічених як українців, так і росіян. Нівечення душ російських юнаків триває і тепер у Чеченії, народ якої має природне право на таку саму незалежність, державність, волю, свободу, яка є у росіян, американців, румунів, чехів, словаків, угорців.

Мабуть, О. Свистунову, М. Бахареву дуже важко вирватися з ідеологічного полону російської загарбницької політики. Адже О. Свистунов наполегливо популяризує стару, як московський імперіалізм, тезу, що «предки современных украинцев считали себя тоже русскими», мовляв, вони себе й тепер усвідомлюють «частью Русского мира – цивилизации, берущей свое начало в Древней Руси». Тут, зрозуміло, не лише плутанина з термінами «руський», тобто «українець» і «русский», тобто «московит», «росіянин». Може, О. Свистунов не знає правдивої давньоруської, тобто давньоукраїнської історії, історії Московії, а після злодійського вчинку Петра I, тобто найменування Московії давньоукраїнською назвою Русь, історії справжніх відносин України і Росії? А може, свідомо все перекручує, підтримуючи в нашому суспільстві таке явище, як інтелектуальний антиукраїнізм. С. Вовканич у своїй книзі «Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея» підкреслює, що інтелектуальний антиукраїнізм вирізняється потужною руйнівною дією проімперськи налаштованих сил в усіх сферах суспільного життя, починаючи від депутатських прямих закликів у Верховній Раді «возродить Советский Союз» до саботажу положень Конституції України щодо впровадження української мови як державної, до лавиноподібного зростання російськомовних ЗМІ, безпардонного заперечення права на життя українців узагалі, мовляв, «нации такой в природе не существует, – пише М. Бахарев у статті «Мы

вернемся к тебе, Родина!». – Украинцы – это часть русского народа, говорящая на одном из диалектов русского языка».

Якби ця теза, яку висловив М. Бахарев, була клоунадою блазня, то вона не варта уваги. М. Бахарев – головний редактор «Крымской правды», член Національної Спілки журналістів України (?!!). На жаль, усупереч фундаментальним науковим дослідженням, до яких також належать монографії «Українська нація: шлях до самовизначення», «Імператив Володимира Мономаха» і «Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея», проімперські, шовіністично налаштовані автори, серед яких не останнє місце посідає М. Бахарев, тиражують антинаукові, антиукраїнські міфологеми, збиваючи з пантелику пересічних людей. Тому ще й ще раз треба нагадувати, що «українська нація – це реальність, яку не треба заперечувати, а з якою слід рахуватися, як з іншими самотутніми світовими етносами», – закликають М. Вівчарик, П. Панченко і В. Чмихова. Вони у своїй праці на основі поглибленого комплексного аналітико-синтезуючого осмислення розкрили основні чинники й етапи у формуванні української нації, аргументовано довели, що Русь, Київська Русь є першим етапом буття саме українського народу. Київську Русь як державу консолідував не міфічний «русский» етнос, а праукраїнці на давньоруському етапі свого історичного розвитку. Про це неспростовно свідчать руські та чужоземні писемні джерела, дані археології, мовознавства, етнографії, антропології та інших наук. Вони переконливо заперечують перерву в культурно-історичному розвитку між Київською Руссю та козацькою Україною. Державна традиція княжої Русі обривається у Галичині 1340 р., а у Києві – лише 1471 р., зі скасуванням Литвою Київського князівства. А вже в 1490 р. маємо першу письмову згадку про українських козаків на Нижньому Дніпрі. Головні культурні, політичні, духовні, економічні центри Русі – Київ, Чернігів, Переяслав, Володимир, Галич, Львів та інші міста стали центром козацької України, міцно з'єднавши два послідовні періоди української історії.

З княжих часів донині в Україні розвивається єдиний руський етнос, який з пізнього середньовіччя відомий під назвою українців. Слово «Україна» вперше зафіксоване в літописі стосовно Переяславської землі в 1187 р. від Різдва Христового. Через два роки ця назва стосувалася Галицького Пониззя (межиріччя Дністра і Південного Бугу). У 1213 р. літописець називав Україною Холмщину і Підлісся (тепер Підляшшя у Польщі). Татарський літопис згадує український край у 1240 р., а Галицько-Волинський літопис, де йдеться про Лева Даниловича, який «захотів частини в землі Лядській – города на Вкраїні» (очевидно, у Люблинській землі).

Територія, яка стала потім етнічним ядром, де сформувався московський (російський) народ, першопочатково була землею угро-фінських (чудських) племен. Згодом ці племена зникли у процесі слов'янізації. Численні свідчення літописів стверджують, що ні Новгородська земля, ні Смоленська, ні Суздальська (Залісся) до XIII ст. Руссю не називалися. Видатний історик В. Ключевський так охарактеризував етнічну своєрідність Залісся: «Це була країна, яка лежала поза старою, корінною Руссю і в XI ст. була радше чужорідною, ніж руською країною».

Не поділяв царистського поняття «триединой Руси» академік В. Покровський. «Він борониться від усякого зв'язку з Україною (Києвом) і взагалі Європою, – зазначав Ю. Липа. – Він гордий з історії своїх москалів, він вихваляє їхню вищість над Європою, бо Москва (він блискуче це довів) у своїй політиці, організації й тенденціях є спадкоємницею Золотої Орди, улусу потужних монголів над Волгою. Це прообраз і праджерело її розмаху, і до того праджерела провадить правильно зрозуміла історія Росії. Дуже багато в цьому допоміг Покровському розвій археології, синтетичної і дослідної (наприклад, розкопи Баллодом руїн столиці Золотої Орди). Вона дала виразну органічну, духовну традицію Московщини».

Заслужують на серйозну увагу думки Емілії Ільїної, яка з болем у серці написала в 1987 р.: «Ми, росіяни, російська імперська сила, приєднали Україну, і ось уже четверте століття цупко тримаємося за неї, випомповуючи з неї усі національні цінності українського народу. Розграбували українську історію, витоптали, перетворили її у пустелю. Та одночасно опустошили й свою власну історію. Якби Карамзін почав шукати історичні документи, що стосуються нашої історії до XIV століття, то скільки б він і його послідовники могли б знайти й зберегти їх у своїх записах! Але ми цікавилися Київською Руссю...

Чомусь російським історикам більше цікава історія українського народу, і вони «привносять» ці чужі сторінки в історію російського народу... Чи задумуються російські вчені над російською історією: а що ж було в нас до XIV століття? Архітектура була – церкви і живопис були – є ікони, фрески. А література, літописи? А життя народу? Де наша історія до XIV століття? Невже ж і далі нам рахувати існування нашого народу з Урарту на озері Ван, потім – Київська Русь, потім – Велике Князівство Литовське, а тільки тоді – Московське царство? Якщо в нас до XIV століття не було ні історії, ні літератури – то не так страшно, ми ж бо за XVII, XVIII, XIX століття стільки всього придбали, так розбагатіли на історію, літературу! Навіщо ж присвоювати чуже?

Олег, Ігор, Ольга, Володимир, Ярослав Мудрий, Мономах, «Повість минулих літ», Нестор, Київська Русь, Київ – усе це належить Україні. Добровільно відмовитись від цих скарбів, пограбованих нашою розбійницькою російською силою – наш борг».

Нині вже є можливість також розгорнути книжки М. Грушевського, Д. Дорошенка, Д. Багалія, Д. Яворницького, І. Крип'якевича, М. Аркаса, П. Голубенка, Н. Полонської-Василенко та багатьох інших учених, які обґрунтовано доводять, що період Київської держави перейшов не у володимиро-московський, а в галицько-волинський (XIII ст.), потім – у литовсько-польський (XIV – XVI ст.) «Київське правительство пересадило у великоруські землі форми суспільно-політичного устрою, право, культуру, вироблені історичним життям Києва, але на сій підставі ще не можна включати Київської держави в історію великоруської народності, – писав М. Грушевський. – Етнографічна й історична близькість народности української до великоруської не повинна служити причиною до їх перемішувань, – вони жили своїм життям поза своїми історичними стичностями і стрічами». Отже, «окремішність» українців є наскрізною ідеєю багатьох етно-генетичних теорій – від Грушевського до сучасних. Український історик Я. Дашкевич обґрунтував теорію незалежного розвитку окремих східнослов'янських народів.

Мабуть, конкретніше, прозоріше, ясніше не можна пояснити, розтлумачити антиукраїнську, промосковську позицію М. Бахарєва, як це він зробив сам, запевнивши: «Мы обязательно вернемся к тебе, Россия. И вернемся не одни. Вместе с нами вернутся твои исконные земли, населенные не только русскими, но и людьми других национальностей...». Правда, технологію остаточного припасування оновленого московського «братерського» ярма на українську шию М. Бахарєв не розкриває. Але його імперська позиція органічно переплітається з «жизненной ориентацией» О. Свистунова, який на весь голос закликає створювати в Україні «ячейки и организации Русского движения, смело входит в политическую и общественную жизнь страны, отстаивать свою культуру, язык, русские школы, воспитывать в русском духе своих детей...»

Брудні хвилі російського шовінізму, українофобії не перестають накочуватися на нас із-зовні, до того ж спінуються, збурюються, підживлюються усередині України. Дітище О. Свистунова «Русский блок» має намір підтримувати УПЦ Московського патріархату, яка перебуває у канонічній єдності з Російською Православною Церквою. Тому важливо прислухатися, осмислити думки О. Гриніва, який наголосив у своїй науково-публіцистичній праці, що нерозуміння специфіки московського

різновиду християнської релігії, ототожнення українського православ'я з московським вирішально вплинули на, як пізніше підтвердила історія, трагічний вибір 1654 р. У 1686 р. Українська Церква з допомогою турецького султана і підкупів константинопольського патріарха підпала під владу московського патріарха. Наслідки того ґрунтовно описали Іван Огієнко, Дмитро Степовик та інші автори. Вони слушно акцентували, що замість пастирів, які дбали б про своє «стадо», які були б невтомними працівниками на ниві духовної освіти довірених їм Богом душ, – Україна почала одержувати після «присоединенія» справжніх гнобителів і визискувачів у рясах і ризах, які одразу почали ганьбити місцеві християнські звичаї, називати все українське у Православній Церкві «богопротивним», «неблагословенним», нібито зараженим «латинською ерессю». З церковного ужитку витісняли українську мову; забороняли книжки київського та львівського друку; цькували українське іконне малярство; а «святейший» Санкт-Петербурзький синод, який очолювали цинічні світські обер-прокурори, наклав заборону на українську храмову архітектуру. Така історична правда – її не заперечити.

Нині так звана Українська Православна Церква Московського Патріархату всілякими способами створює в Україні російське духовно-культурне середовище. Захист інтересів свого патріархату рівнозначний захисту інтересів Російської імперії – Російської Федерації, а не українських духовно-національних інтересів. Назва «УПЦ» з маленьким додатком «МП» є лише ширмою, намаганням показати, що РПЦ під назвою УПЦ (МП) є Українською Церквою.

Десятки, сотні фактів і документів висвітлюють справжню суть УПЦ (МП), яка виконує в Україні насамперед політичне замовлення Москви. Наприклад, Галина Кривенко у статті «Немає нічого потаємного, що не стало би явним» аналізує листівки, що їх у Печерській лаврі поширюють «активісти» – прибічники УПЦ (МП). Одна з листівок закликає, що «настало время для православных неотложного всеобщего покаяния». Звісно, кожному віруючому є у чому каятися, у кожного народу та його уряду – свої гріхи, свої скверни особистісні і на рівні масової свідомості також.

«Каяться о предательстве и убиении Царя и семьи, измене Самодержавию. Это наш грех и наших отцов, и дедов. Нарушение русским народом соборной присяги, клятвы о верности Царю и России. Это главная причина всех бед народа и России в прошлом и настоящем». Певна річ, що ніхто не заважає Росії та її народу каятися у тому, що вони в себе вважають за свої гріхи. Час вимагає покаятися за колонізацію, поневолення, зросійщення України. Однак листівка насичена

імперсько-загарбницькою ідеєю, вона закликає «каяться о развале России и отделении Украины – тела Христова Российской Православной Церкви». Замість покаяння православні одного народу посягають на державність іншого православного народу: «Нам должно к утренним и вечерним молитвам прибавить... прошение о соединении Украины с Россией».

Патріарх Московский Алексій II 19 лютого 1999 р. у відповіді на привітання з нагоди його 70-річчя наголосив, що Православна Церква завжди «защищала и будет защищать интересы Российского государства». Безперечно, у коло цих загарбницьких інтересів входить насамперед Україна.

Антиукраїнська спрямованість Російської Православної Церкви не змінилася. Вона також активно працює нині над реалізацією імпершівіністичної концепції російського філософа Г. Федотова, який закликав працювати над тим, щоб самосвідомість українців утверджувала себе як особлива форма російської свідомості. Гадаю, що про все це відомо О. Свистуну, членом «Русского блока», який на боці УПЦ (МП).

Фальшива версія «общерусского народа», «малорусской ветви Великороссии», «общерусского языка», як і московський неославізм, є лише позолотою для імперської пастки, котра одурманює і винищує українство. Отже, активно підживлюваний антиукраїнізм – небезпечна, складна хвороба. На думку С. Вовканича, його можна побороти лише інтелектом і високою духовністю. «Хвороба недержавності гангренизувала нашу духовність, але не вбила нас як націю, бо в найтяжчі часи невелика жменька українців йшла на Голгофу проти «малоросіянізації» і «малопольщизації» України», – слушно зазначив О. Гринів у книзі «Імператив Володимира Мономаха»... Але втрати українського народу за часів комуністичного тоталітарного режиму в духовній сфері й нині гальмують процес національного державотворення і радикального оновлення суспільства. Наполегливий, доскіпливий, цілеспрямований учений-публіцист О. Гринів на цікавому, важливому фактажі своерідно, оригінально розкрив дві правди української історії, розвінчав малоросійських каракуртів (отруйних павуків) в Україні, оголив метастази національного самознищення, охарактеризував доморощені хвороби державотворення (народоманія, лідероманія, відьмоманія, п'ємонтманія, універсаломанія), накреслив шляхи очищення української нації. Осердям книжки є переконаність автора в тому, що духовне, моральне оздоровлення нації потребує її світоглядного очищення на християнських засадах від чужих нашарувань, порозуміння і злагоди. Повернувшись до першооснови національної традиційної духовності, коріння якої ще

в руських великокняжих часах, українці зможуть подолати накинений чужинцями комплекс національної меншовартості, перебороти хворобу «малоросійства», звільнитися від нав'язаних большевицьких стереотипів, утвердити національну історичну пам'ять.

Олег Гринів привертає увагу до дуже важливого суспільно-політичного явища: наша молодь не виховувалася на лицарському ідеалі, який подарував нам славетний Володимир Мономах, самовідданості героїв Крут і Базару. А що знало молоде покоління про українські звитяги над московськими загарбниками під Конотопом, Мотовилівкою чи на горі Маківці? Ми вивчали нашу історію як кілька епізодів історії російського народу, найголовнішим серед яких було «возз'єднання» України з Росією. У школах прославляли душителів нашого народу Петра I, Катерину II та інших самодержців і водночас опльовували борців за волю України Івана Мазепу, Євгена Коновальця, Симона Петлюру та ін. Літературу обмежували кількома письменниками, бо інших оголошували «буржуазними націоналістами». Ідейну суть Шевченкової поезії вихолощували, і її зводили до осуду паничівських елегій і захисту сирітки на солоні. Козацький епос знеславлювали «шедевром», в якому глорифікувався мародер і пияк козак Голота.

Психологічне російщення залишило глибокий слід у ментальності мільйонів українців. Його й нині дуже важко долати, адже в Україні досі не утвердилася уніфікована національна освітянська і гуманітарна політика. Спаплюжений Москвою образ українця досі тиражується у пресі, кіно, на телебаченні. Національно-визвольний рух в Україні подається у специфічній російській, тобто негативній, ворожій моделі тлумачення, в істерично-звинувачувальному тоні. «...Мы будем защищать интересы всех, кто отвергает бандеровскую идеологию разделения братских народов и признает себя в первую очередь русским, а уже потом украинцем, россиянином или белорусом», – волає О. Свистунов. Судячи з процитованої фрази, О. Свистунов належить до тих росіян, яким «важко признатися самим собі, що «бандеровщина» була національно-визвольним рухом. Адже це визнання вимагатиме й визначення місця і ролі росіян у цьому процесі. Таке визначення може бути тільки вельми некомпліментарним, – зазначив Ігор Лосєв. – «Бандеровець» сприймається багатьма росіянами як метафізична загроза з боку синів темряви. Проте участь реальних бандерівців у формуванні таких уявлень була досить мінімальна, решту зробила сама російська свідомість з її специфічними, створеними такою ж специфічною історією, особливостями... Росіяни схильні приписувати «бандерівцям» ту ворожість до себе, яку вони самі відчувають до свідомих у національному сенсі українців, і

тоді теза «ми їх ненавидимо» міняється на зручнішу й психологічно виграшнішу – «вони нас ненавидять».

Олег Гринів у науково-публіцистичному виданні «Імператив Володимира Мономаха...» наголосив, що політик-реаліст Степан Бандера не лише осуджував імперіалізм, який репрезентувала большевицька Москва, а й «ніби імперіалізм» Польщі, Румунії, Угорщини, Чехо-Словаччини на українських землях у міжвоєнний період. Він же чітко висловив своє ставлення до національних меншин після відродження Української держави. Росіянам, які підтвердили «повну лояльність супроти України і її національної боротьби», за переконанням С. Бандери, «треба запевнити і забезпечити повну і всебічну рівноправність у всіх громадянських правах та повну свободу їхнього національного розвитку, відповідно до міжнародних засад щодо національних меншин. Це саме стосується інших національних груп в Україні».

Позиція Степана Бандери ще раз підтвердила одну з визначальних рис українців – толерантне ставлення до інших народів, які живуть на українській землі. Про це також яскраво свідчить чинний закон «Про національні меншини в Україні», ухвалений у добу відновленої державної незалежності, яким сповна застережено мовні права меншин і котрий відповідає внутрішнім потребам країни. Міжнародна спільнота визнала цей закон одним із найкращих і найдемократичніших у галузі міжнаціональних взаємин. Дарма О. Свистунов здійснює галас, що «русские Украины, которые оказались на обочине общественной жизни, подобно бесформенной массе, позволяют делать с собой что угодно», а М. Бахарева «примеры «дикой» украинизации... вгоняют в состояние какого-то ступора».

У «Словнику іншомовних слів» зазначено, що ступор у перекладі з латинської означає заціпеніння, стан нечутливості, отупіння, нерухомості. Спостерігається під час деяких психічних захворювань (наприклад, шизофренії). Нікому не бажаю опинитися у стані ступора. А Михайлові Бахареву раджу якнайскоріше звернутися за допомогою до книжок «Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея», «Імператив Володимира Мономаха», «Українська нація: шлях до самовизначення», у яких обґрунтовано зазначено, що росіяни в Україні мають сприятливі умови для культурно-освітнього розвитку і найширшого використання рідної мови в усіх сферах суспільного життя. М. Вівчарик, П. Панченко, В. Чмихова ознайомлюють нас із промовистими цифрами. У 1994/95 навчальному році в Україні працювало 2 973 російські школи, в яких навчалася 2 945 924 учні, що становило майже 42,77 % усіх школярів країни (у містах цей показник дорівню-

вав 55 %); 2 367 змішаних шкіл, у тому числі українсько-російських – 2 338 (1 944 432 учні), російсько-угорських – 4 (1 608), російсько-румунських – 3 (1 900), російсько-молдавських – 7 (3 146), російсько-кримськотатарських – 10 (5 416), українсько-російсько-угорських – 3, українсько-російсько-польських – 2.

У 1998/99 навчальному році в державі працювала 2 561 російська школа, де навчалося 1 333,8 тис. учнів. Загалом по Україні 2 313,9 тис. учнів (34 %) навчаються російською мовою. Ще 94,4 тис. учнів вивчають російську мову факультативно. А от українці, що проживають у Росії, навчатися рідною мовою не мають можливості, оскільки там нема українських шкіл.

Підготовка фахівців з російської мови та літератури відбувається в 11 університетах і 20 педуніверситетах та інститутах країни. Російською мовою навчаються 466 120 студентів ВНЗ (56,2 % усіх студентів України), а також 379 839 учнів системи підготовки молодших спеціалістів (55,7 % всіх учнів цієї категорії).

У замітці «Мовна ситуація» Ю. Сиротюк наголосив, що ніякої критики не витримує і твердження про неможливість отримання освіти російською мовою. Зокрема, у вищих навчальних закладах I–II рівня акредитації російською мовою навчаються 28 % студентів по Україні, тоді як в Автономній Республіці Крим вони становлять 100 %. У ВНЗ III–IV рівнів акредитації в Україні російською навчаються 34,9 % студентів, а в Криму – 100 %.

В Україні по 12 годин на добу транслюють програми російських телекомпаній ОРТ та ТВ-6, по вісім – веде мовлення РТР. На території цілої України транслюється радіостанція «Голос Росії». Тож, оголошуючи Рік України, Росія могла б створити хоча б паритетні умови функціонування української мови. Однак на це не сподіваються навіть найнаївніші українці з мільйонів тих, які проживають у Російській Федерації.

Культурно-мистецькі традиції росіян представляють 30 російських театрів різного жанру, 36 – українсько-російських, 1 – українсько-російсько-єврейський. До послуг росіян 24 382 масові та універсальні бібліотеки, сукупний фонд яких налічує понад 387 млн примірників книжок і журналів, у тому числі російською мовою – понад 240 млн примірників (62 %).

В Україні на 1 000 осіб у віці 15 років і більше мають вищу освіту 201 росіянин, середню спеціальну – 266, середню загальну – 355. В українців ці показники, окрім загально середнього, значно нижчі і становлять відповідно – 117, 228, 417. Степан Вовканич у своїй книзі

привернув увагу до таких цифр: українців-науковців на початок 1988 р. на 1 000 жителів української національності припадало в середньому 39 осіб, тоді як вірмен – 71, грузинів – 68, росіян – 71, естонців – 62, латвійців – 51, литовців – 44, а євреїв – 430. Науковців із вченим ступенем доктора або кандидата наук української національності на 1 000 жителів-українців припадає у середньому 14,6 осіб, тоді як грузинів – 32, вірмен – 28, росіян – 22, естонців – 31, латвійців – 23, литовців – 21, азербайджанців – 16, євреїв – 219. Якщо взяти кількість докторів і кандидатів наук у народному господарстві України на 10 тис. зайнятих, то тут припадає 34 доктори і кандидати наук, тоді як у Вірменії – 56, Грузії – 53, Росії – 49, Латвії – 40, Азербайджані – 39.

У 2000 – 2001 рр. в Україні на одну людину випущено лише 0,36 книжки, у Росії – 3,9, Польщі – 9,5, Німеччині – 12 книжок. У 2000 р. на ринку в Україні припадало на одну людину 47 книжок російською мовою і лише одна – українською. Там, де сьогодні українці становлять 3/4 всього населення, на 100 корінних мешканців припадає лише 7 газет українською мовою, а на 100 росіян – 54 російськомовні газети, не кажучи вже про потужну дію щедро виплеканих «Імперією зла» російськомовних (і російських за духом) електронних ЗМІ.

Якщо навіть побіжно зіставити наведені вище цифри, то чи можна, шановний Читачу, сказати, що росіяни в Україні поскрибовані, нещасні, опинилися «на обочині общественной жизни», «позволяют делать с собой, что угодно» (О. Свистунов), що в Україні відбувається «дикая» українізація, яка нібито доводить М. Бахарєва і його однодумців до «состояния какого-то ступора»? Чи, може, варто, шановні опоненти, розплющити очі, прочистити вуха і ви побачите, почувете, що багатвікове змосковщення України цілеспрямовано продовжується і ви є учасниками цього ганебного процесу?

Кожен, у тому числі О. Свистунов із «Русским блоком», вимагаючи офіційного визнання двох державних мов, добре розуміє, що двомовність, де б вона тільки не була, закінчується одномовністю на користь панівної мови. Отже, борці за двомовність фактично виступають за Україну («мы граждане Украины и ее патриоты» – О. Свистунов), але «без українського духовно-інтелектуального потенціалу, як несамостійну державу, донора низько кваліфікованої робочої сили і чужої системи творчості, за її подальшу колонізацію, зросійщення та духовне приниження української мови, а відтак приниження її функціонування та остаточне знищення, – роздумує С. Вовканич. – У такому разі йдеться про інтелектуальний антиукраїнізм, який засмічує національний інформаційний простір патогенним ворожим текстом, ігнорує не

лише українську мову як державну, а й виступає проти самої державності України, проти здійснення української національної ідеї, за яку український народ криваво заплатив представниками багатьох поколінь своїх співвітчизників».

На мою думку, особливе змістове навантаження стосовно відносин України і Росії несуть нині слова святого Євангелія: «Пізнайте правду, і правда визволить вас». Саме історична правда, істина створює передумови для визволення від нав'язаної Москвою свідомості про винятковість «великоросів», їхнє верховенство над «іногородцями», допоможе позбутися рабської психології малоросійства, утвердити висотність національного духу.

Одним із визначальних, магістральних напрямів творення української України Степан Вовканич вважає нову соціогуманістичну політику в світовому вимірі, до комплексної концепції якої він відносить такі стратегічні напрями ренаціоналізації, як ідеологія етнодержавотворення та її духовно-інтелектуальне забезпечення; розвиток мови, культури, традицій, звичаїв, релігійної свободи титульного народу та національних меншин, що проживають у державі цього народу; національна освіта та виховання, стратегія розвитку науки та суспільного інтелекту як базових елементів інноваційної моделі української державності; інформаційний простір і комунікація зі світовим співробітництвом; видавнича справа та свобода слова; охорона здоров'я населення, природи та здорового способу життя; розвиток демократичних процесів і створення інформаційного, громадянського суспільства; збереження національної ідентичності і ментальності народу, піднесення його духовності, гуманізація та елітаризація суспільних відносин; соціально-економічний, житлово-комунальний, матеріально-гуманітарний та інший соціальний захист.

Ця концепція порушує проблему прав не лише людини, а й націй, проблему превалювання титульних народів, які відроджуються на своїх етнічних землях, стосовно великодержавних гнобителів. Ідеться про створення таких гуманних обставин у широкому сенсі, які сприяли б процесам ренаціоналізації світу, тобто розвитку мов, культур, національних систем освіти і науки та інших базових чинників підвищення духовно-інформаційної мобільності кожної нації (народності), маючи на меті формування їх потенціалу для рівнопартнерської інтеграції у світове співтовариство.

Запропонований С. Вовканичем вектор нової соціогуманітарної політики – напрям справді соціальний, актуальний і універсальний, який не обмежується речовизмом і ринковою економікою, а поширюється

на духовність і культуру, комунікацію і творчість кожного народу, на збереження традицій і творення суспільно нової інформації (знань), на темпи їх руху, на розвиток мови і, зрештою, державності. Мовиться про духовну, багатокультурну ренаціоналізацію світу, резерви якої шукаймо насамперед в інформаційній природі багатокультурності. Проте зростання глобалізації інформаційного простору нині діє проти саме цієї природи, завдаючи часто непоправних ударів інформаційному полю націй, що відроджуються, зводячи нанівець культурно-духовну, мовну та інші потуги.

Україна – не єдина у світі країна, яка потерпіла і терпить далі від імперіалізму чужого слова. Одвічна боротьба Правди і Неправди, Добра і Зла й нині ворохобить життям. З глибини століть закликає нас великий князь Володимир Мономах «не хулити розмовою, гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукаючи себе на добрі діла Господа ради». Дуже важливо повернути довіру до слова й побороти утвердження і руйнівний скепсис у суспільстві. «Бо принцип довіри до слова є нині визначальним у розбудові України», – наголосив Віктор Ющенко у листі до керівників засобів масової інформації. Повноцінно жити і правильно будувати – значить, користуватися правдивою інформацією. Державотворення повинно відбуватися на фундаменті, який закладає правдиве слово у книжці, газетній статті, радіо- і телепередачі. З неправдивим словом можна боротися лише правдивим словом.

2002 р.

ПОКЛИКАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО СЛОВА – ВИПРОМІНЮВАТИ ПОЗИТИВНУ ЕНЕРГІЮ

Сфера журналістської діяльності наповнюється найновішими технологіями для найоперативнішого, повсюдного інформування читачів, радіослухачів, телеглядачів, формування громадської думки, задоволення духовних і естетичних потреб. У цьому складному інтелектуально-технологічному процесі творчої праці найголовнішим інструментом журналіста є слово. Добрі слова – це хліб душі. Брудні слова, що отруйний бур'ян. Тому зі словом треба поводитися обережно, виважено. Відповідальність за слово носить морально-правовий, психолого-педагогічний характер.

Ще Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, митрополит Іларіон орієнтували покоління дітей на самопізнання й пізнання світу: Бога, людини, мови, природи, народу, держави, культури, сповідання високих моральних ідеалів. У «Поученні» (назву цього твору також пишуть «Повчання», «Повчання Володимира Мономаха своїм дітям», «Повчання дітям» та ін.) Володимир Мономах закликав «не лютувати словом».

Отже, щоб слово вбирало в себе і носило високі християнські, національні і загальнолюдські ідеали, журналістське мислення повинно бути моральним. Лише за таких умов успішно реалізуватиметься головне покликання журналіста – вдумливо, з чистими помислами, професійно працювати з інформацією, доносити її до людей, допомагати людям орієнтуватися у світі, в українському політико-ідеологічному, соціально-економічному, духовно-культурологічному, морально-психологічному житті, відтворюючи його інформаційний образ. Від журналіста залежить, наскільки цей образ світу і України не є викривленим та спотвореним, наскільки він придатний для сприймання.

Без свободи творчості неможлива об'єктивність інформації, достовірність інформаційного відображення розмаїття соціально важливих фактів, подій, явищ. Отож, професіоналізм, сумлінність, покликання журналіста полягає в служінні Свободі й Правді. На ньому лежить величезна відповідальність за долю людей, громадян його країни, людства. Брехня завжди шкідлива, бо дезорієнтує, засмічує розум, затуляє очі. Брехня веде у прірву, лише Правда висвітлює шлях до порозуміння і злагоди у світовому співтоваристві, духовного і національного самоусвідомлення кожного народу, збереження і розвиток його мови, культури і, зокрема, самоствердження українськості, високої моралі, національної і громадянської гідності в Україні. Чимало європейських країн прийшли до демократичних режимів уже після побудови національних держав. Україна ж має поєднати обидва процеси – одночасно збудувати і незалежну, і національну, і демократичну державу.

Найбільшу перешкоду на цьому шляху становить напівасимільований, змаргіналізований рівень масової свідомості значної частини населення. Тому так гостро стоїть проблема подолання комплексів меншовартості і роздвоєння національного самоусвідомлення. Через деформовану мовну ситуацію Україна, відокремившись від Росії, лишилась у спільному з нею мовно-культурному просторі, а тому першорядної вагомості для утвердження державної самостійності набула справа забезпечення від маніпулятивного інформаційно-пропагандивного впливу Росії.

Державна незалежність підняла престиж української мови і дала владі широкі можливості використати політичний чинник у національних інтересах, розробити і впровадити національну політику захисту свого культурного простору від руйнівного впливу російщення, зупинити асиміляційний процес і почати оздоровлення мовно-культурної ситуації. «Проте влада усунулась від вирішення мовно-культурних проблем, полишивши справу на самоплив, а українські партії і громадські організації не змогли створити потрібний тиск на владу», – наголошувала у 1997 р. Лариса Масенко. Відтоді майже нічого не змінилося. Процес російщення не тільки не зупинився, а фактично розширився. До нього долучилася англізація. Деяке, та й то незначне, поліпшення мовної ситуації спостерігається тільки в офіційній культурі. Найбільших же втрат українська мова зазнала в тій сфері, де її позиції найвразливіші – у сфері урбаністичної масової культури. Духовне пограбування українського народу, що йде в ногу з пограбуванням економічним, відбувається в усіх галузях культури, мистецтва, освіти.

Ситуація в українському інформаційному просторі насамперед не відповідає законодавству, Конституції, вимогам держави в Україні. Майже 75 відсотків тиражів газет – російськомовні. Російські газети тиражем близько 80 млн контрабандою ввозять в Україну. В електронних засобах масової інформації мовлення у приватних комерційних телеканалах на 90–95 % ведеться російською мовою. Шлях російських газет на наш інформаційний ринок цілком легалізований – «АиФ в Украине», «Известия в Украине», «Труд в Украине», «Комсомольская правда в Украине»... і т. д. Цьому сприяє ще й те, що в Україні орган засобів масової інформації сьогодні може зареєструвати будь-хто, навіть особа без громадянства. І ніхто навіть «для годиться» не поцікавиться, на які гроші заплановано організувати роботу цього органу.

У 4-й статті Закону про друковані засоби масової інформації записано, що мовою друкованих засобів масової інформації є державна мова, а також і мови національних меншин. У нас цей закон читають по-арабськи: спочатку забезпечуємо розвиток мови однієї нацменшини, тобто російської, а тоді вже можна думати (або й ні!) про мову корінного народу. Поділяю думку професора С. Павлюка, що цілком природним буде зробити навпаки. При такій масі «російськості» наша мова у нашій державі стає сурогатною. І в науці, і в літературі, і в стилістиці, і в думанні є колосальні домішки російської... Тож, мова не розвивається, а спотворюється іншою домінуючою мовою. Така ситуація є неприпустимою.

В Україні 1960 газет задекларували свою двомовність, як правило, російську і українську мови. Але переважна більшість із них виходить

лише російською мовою. Згідно з переписом населення за 1989 р., в Україні – майже 18 % росіян. Отож, від загальної кількості друкованих ЗМІ лише 18 % мають бути російською мовою.

Серед причин, що впливають на мовну ситуацію в українських ЗМІ, переважають два аспекти – політичний та комерційний. Власне, вони взаємопов'язані, бо ті політики, які грають на настроях зросійщених громадян, мають достатню фінансову базу для «втілення своїх ідей в життя». Тому так активно реєструються сьогодні нові видання, які не лише за мовою – за суттю своєю антиукраїнські.

Фактично громадяни України постійно перебувають у російськомовному інформаційному середовищі. А тим часом наші опоненти пофарисейському галасують на кожному перехресті про якусь міфічну українізацію. Спростовує це також у листі до «Літературної України» майор запасу Віктор Андрійович Циганко: «Мені 83 роки. Коли мій авіапункт повернувся на Україну в 1947 році, з того часу й передплачую «Літературну Україну». Деяко навіть друкувалося в «ЛУ». А ще було у нашому Скадовському районі на Херсонщині й таке, що «ЛУ» отримували всі бібліотеки, школи, вчителі, газета продавалася в кіосках. А сьогодні – просто жах! На весь Скадовський район отримую «ЛУ» один я. Зате усіляких дріб'язкових газеток (звичайно, російськомовних) – цілі завали у кіосках. Хіба це не знак?! Які ж ми українці?!

Я, колишній морський піхотинець, потім офіцер, пройшов усю війну від Батумі до Бургаса, воював і мріяв про Україну, про українську мову, пісню, нарешті, про українську справедливую енциклопедію. А що маємо, до чого дожилися? Не знаю, як у вас там, у Києві, а у нас, у звичайнісінькому районі, де живе близько 90 % українців, скоро нічого українського не залишиться. А в Херсоні тим паче. Хто обласні керівники, чи ви почуєте від них бодай одне українське слово? А під них і решта підсююкують – «только по-руські». Так і хочеться вигукнути: о, наша сердечна Україно, куди ж ми йдемо і що буде з нами, українцями, уже в найближчому майбутньому?

Вибачайте за такого листа. Щойно подзвонив на пошту, чому не йде мені «Літературна Україна»? Відповіли: «Будемо дзвонити до Херсона, а може, й до Києва, бо до нас «ЛУ» не приходять, окрім вашої передплати!..» Хіба не жах? За що ж нас, українців, стільки полягло (і моїх два брати) під час минулої страшної війни?»

У статті «Медіа-війни. Чи здатна Україна протистояти російській інформаційній експансії та домашнім русифікаторам?» В. Матяш пише, що серед чинників, які прив'язують Україну до Московської англомератції, як правило, називають енергетичну залежність, Українську Право-

славну Церкву Московського Патріархату, брак національної гідності. До цього варто додати ще й сучасний стан вітчизняного медіа-простору.

Державний статус української мови зафіксовано у Конституції та шести законах України про діяльність ЗМІ. Вітчизняне законодавство передбачає наявність телерадіопрограм російською мовою та мовами інших національних меншин лише у місцях їхнього компактного проживання. Натомість більшість вітчизняних комерційних телерадіоканалів ігнорує чинне законодавство України про мовний режим в ефірі. Український телерадіоэфір сьогодні тотально зросійщений.

У ліцензіях на мовлення, виданих Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення, фіксується, як правило, 70-відсотковий обсяг українського мовлення (до речі, чому не всі 100 %?). А фактично на комерційних засобах мовлення обсяг українськомовних програм часто ледь сягає 10–20%. Відсутність в Україні єдиної концепції розвитку медіапростору та інформаційного правового кодексу, двозначності у законодавчому полі дають змогу керівникам ЗМІ легко уникати відповідальності за вихід у ефір російською мовою.

В Україні не опрацьовані схеми контролю за безпекою інформаційного простору. Для проведення моніторингу мовного режиму 791 вітчизняних телерадіокомпаній на відповідність чинному законодавству Національна рада не має відповідного кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Так, кабельну мережу столиці України нині заповнили телепрограми трьох найбільших телекомпаній Росії. За даними Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, із 380 кабельних мереж лише 85 телеорганізацій працюють у режимі правового поля України.

Якщо порівняти нинішній стан справ у друкованих ЗМІ із 1991 р., то тиск російськомовної преси на пересічного українського громадянина за роки незалежності збільшився у 40 разів. Втім, у галузі електронних ЗМІ становище не краще. За останні 2–3 роки вся система українського телерадіомовлення помалу перебудовується на російський лад.

На очах у мільйонів співвітчизників наші електронні ЗМІ цинічно порушують законодавство про мовний режим в ефірі, принижуючи національну гідність свідомої частини українства. Українськомовний радіослухач чи телеглядач зазнає обмежень на отримання інформації рідною мовою. Обмежують також права українських журналістів та режисерів на власну професійну самореалізацію.

Кажуть, що в умовах інформаційної відкритості кращий спосіб боротьби зі засиллям іншомовних телепрограм – це виготовлення конкурентного вітчизняного телепродукту. Але жалюгідний фінансовий стан

державних телекомпаній не дає змоги робити навіть переклади російськомовних телефільмів українською мовою. А комерційні телекомпанії, здебільшого, забезпечують реалізацію політичних та економічних інтересів своїх «опікунів» – олігархів-чужинців, які не бажають виступати спонсорами такої «екзотики», як українськомовні телепрограми.

Вболіванням за національну пісню проїнята стаття відомого композитора, народного артиста України Віталія Кирейка «Культурна (?) агресія», яка опублікована у газеті «Вечірній Київ» 16 жовтня 1998 р. В. Кирейко зазначив, що злякисна епідемія масової культури повально витісняє як високу професійну, так і народну пісню. По радіо й телебаченню від ранку до вечора звучить, гримить, тріщить так звана рок- та поп-музика з помпезними оголошеннями про всілякі «шлягери» та «хіт-паради». Все це здебільшого позбавлене мелодичного начала, краси і поезії музичної мови (зміни акордів там, до речі, немає взагалі). Та й чи здатні ту поезію, без якої неможливе будь-яке мистецтво, творити безголосі співаки-мікрофоноквотальники та подібні їм «зірки», «суперзірки» естради, кількість яких стала множитися мало не щодня?

«Вслухаймося тільки в ту беззмістовну, монотонну й сіру звукову канву, де кожна нота супроводжується барабаним стукотом, у ту, з дозволу сказати, «поезію» типу «приходь до мене, коли матері вдома не буде» (це про сучасних «девочек»). Такого типу пісні іменуються в радіопередачах, як «пісні року» (!), хоча їх ніхто і ніде не співає. Цей пісенний «модерн» рекламується, як «розквіт української пісні», «осучаснення» естрадної пісні на противагу застарілому фольклору з його шароварами та гопаками. Я не виступаю проти естрадної музики, проте вона обов'язково має бути такою ж високохудожньою, як і музика «серйозна». Адже відомі у нас оперні співаки мають у своєму репертуарі поряд з аріями, романсами, народними піснями і пісні естрадні. Хіба ж ми не маємо таких видатних майстрів естрадних пісень, як Платон Майборода, Олександр Білаш, Анатолій Кос-Анатольський та інші автори? За моїм переконанням, більшість нових естрадних пісень за своїм змістом, несмаком, манерою співу (крику, шептання, стогону) виглядає, немов глузування, глумління над музичним мистецтвом – стверджує В. Кирейко. – Не може не викликати огиду і навіть певний страх недавній телевиступ естрадної групи «Жаба в дирижаблі» (до речі – російськомовна). І знову верещання в мікрофон, малопристойні вихиляси співачок-«зірок». Кульмінацією цього видовища (вибачайте – шоу) стало стрибання у воду, плескання і продовження співу у воді (не випускаючи з рота мікрофона) знавіснілої, безсоромної естрадної, очевидно, знаменитості.

І ось для такого типу «мистецтва» знаходяться меценати, влаштовуються міжнародні фестивалі та конкурси («Слов'янський базар», «Таврійські ігри» і тому подібне). Та й цього, виявляється, недостатньо: вже влаштовуються дитячі студії рок-музики, музичною продукцією якої отруюються наші діти. Небезпеку від такого напрямку в нашій культурі перебільшити вельми тяжко».

Зокрема, В. Матяш привертає увагу до таких фактів: діяльність комерційного підприємства у столиці України щороку перевіряють десятки контролюючих інстанцій. А вітчизняні комерційні телерадіоканали, які фінансують «круті хлопці», щодня відкрито порушують мовне законодавство. І що ж? У «правовій» державі поки що не знайшлося жодного контролера, який би спрямував їхнє функціонування у законодавче русло!

Підписаний у жовтні 2000 р. двосторонній договір між Росією й Україною розв'язав руки російським ретрансляторам. Згідно з цим документом, тепер росіянам немає потреби отримувати ліцензію на транслявання своїх телерадіопрограм в Україну. У 1999 – 2000 рр. Росія у прикордонних регіонах на Сході України збудувала потужні ретранслятори. Тепер декілька областей України, що межують з Російською Федерацією, безперешкодно приймають на свої антени усі телепрограми сусідньої держави.

Варто зазначити, що керівництво Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України усвідомлює загрозливий стан медіапростору України. Голова Держкомінформполітики Іван Драч у своєму виступі на сесії Верховної Ради 16 січня 2001 р. визнав, що інформаційний простір України у його сучасному стані дуже легко може бути мобілізований для проведення тієї чи іншої ворожої акції з-за кордону.

А за прикладами таких акцій довго ходити не треба. На українських каналах щодня транслюють інформаційні програми російських телекомпаній, де часом тенденційно висвітлюють політичні події в Україні. При цьому, ведучі російських телекомпаній часто балансують на межі втручання у внутрішні справи України. Нещодавно Михайло Леонтьєв у телепередачі «Однако» (ОРТ) поінформував глядачів, що буцімто дружина українського экс-прем'єра Віктора Ющенка є агентом ЦРУ. Андрій Черкізов у телепрограмі «Час быка» слідами подій, що відбувалися в Києві 9 березня 2001 р., закликав Президента України «поставити на місце верескливих прихильників «кучмагейту». А Олена Масюк на колишньому НТВ зробила безглуздий репортаж про загрозу націоналізму в Україні.

Ще кілька років тому у посиланнях російських репортерів про події в Україні хоча б відчувалося, що йдеться про закордон. Тепер коментарі москвичів такі безцеремонні, ніби йдеться про який-небудь Сахалін. На Заході у подібних випадках уряд ображеної країни вимагає від держави-контрагента публічного спростування викладених у ЗМІ фактів чи вдається до дипломатичних демаршів. Україна ж поки що не наважується вимагати від російських ЗМК спростування тенденційної інформації.

Завдяки інформаційно-психологічному впливу російських ЗМІ наша держава не здатна ефективно вирішувати головні завдання: формувати національну і політичну ідентичність своїх громадян. Завдяки потужній інформаційній парасольці Росія домагається зміни на свою користь уявлення громадян нашої країни про місце й роль України у світовому та європейському співтоваристві. Натомість багато українських радіослухачів і телеглядачів ідентифікують себе, як жителі однієї з областей Росії, але не суверенної держави. Окрім цього, російські телепрограми несуть українцям елементи імперського світогляду. Чимало телепрограм російського виробництва героїзують агресію колишнього СРСР в Афганістані, виправдовують російську експансію в Чечні.

Мільйони українських телеглядачів мають «втішатися» кримінальними розборками серед героїв російських телесеріалів «Бандитський Петербург», «Менти», «Маросейка» та інші, де культивують насильство й антигуманізм. Високий рівень зросійщення вітчизняного медіапростору неначе сигналізує світовому співтовариству про зовнішньополітичну орієнтацію України, ставить під сумнів її європейський вибір. Погоджуюся з думкою В. Матяша, що «допоки наша відновлена держава не оволодіє власним інформаційним простором, міжнародні політичні ділові кола розглядатимуть Україну, як маргінальне утворення, що знаходиться у нестабільному стані».

Нечітка європейська перспектива України у сфері свободи слова, вбивства, судові переслідування журналістів, несамодостатня інформаційна політика, сформуvalи у нашій країні непривабливий інвестиційний клімат. За десять років незалежного розвитку наша держава отримала від міжнародних інвесторів 4 млрд американських доларів, що у 2–3 рази менше порівняно з іншими постсоціалістичними країнами Європи. Країні, де не дотримуються власного законодавства у сфері функціонування ЗМІ, серйозні інвестори просто не довіряють.

Не сприяє оздоровленню мовної ситуації в державі ігнорування чинного законодавства низкою посадових осіб, у тому числі й представниками центральної влади. Наведу один недавній приклад, коли

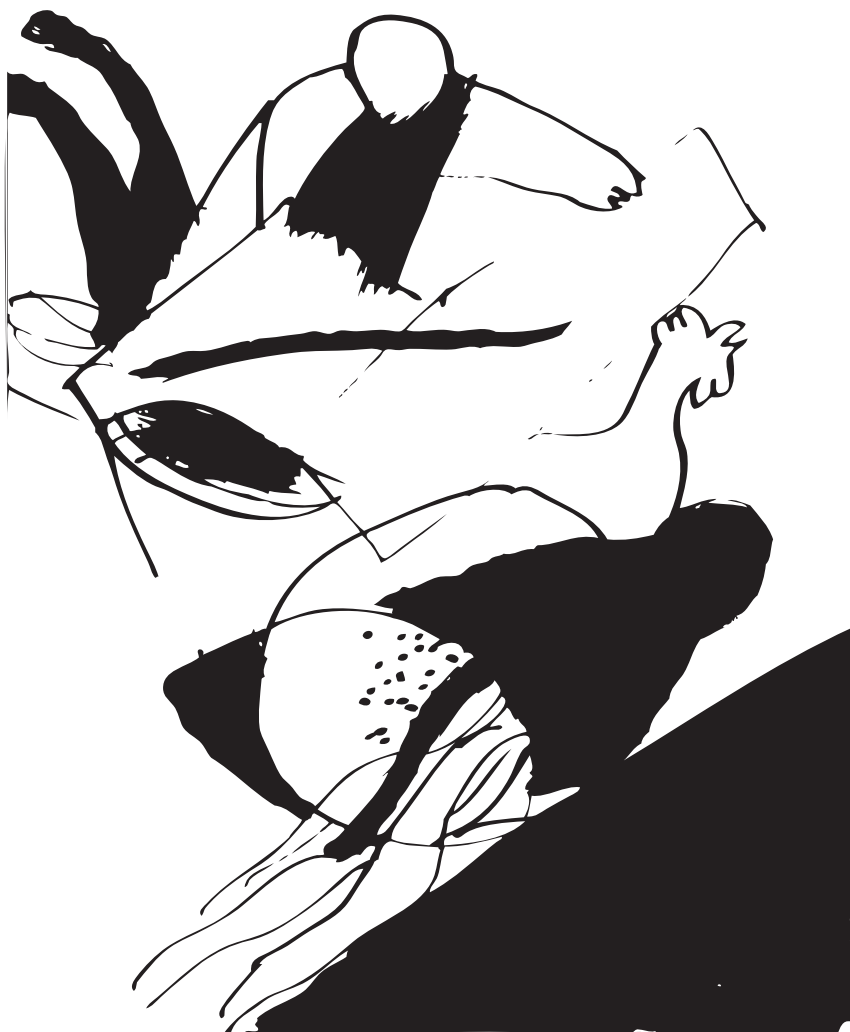
голова Державної податкової адміністрації України Микола Азаров майже годину в прямому ефірі української служби радіо «Свобода» розмовляв по-російськи. Цікаво, яке моральне право має М. Азаров вимагати виконання податкового законодавства, що належить робити йому за посадою, якщо він сам ігнорує закон? До речі, в більшості країн існує цілком коректна форма не запрошувати на інтерв'ю тих, хто не володіє відповідною державною мовою, або ж перекладати їхні виступи. Третього не дано. Але, як бачимо, не в Україні.

Десятки листів надійшло до редакцій газет, телерадіокомпаній, у яких висловлено велике здивування, розчарування діяльністю керівництва ICTV. Наприклад, Т. Марусик написав: «Здавалося б, десант в особі Миколи Княжицького та Олександра Богуцького мав би, принаймні на ICTV, нагадати, що поняття «галицький П'ємонт» ще не вмерло. Вірилося, що коментування матчів європейського чемпіонату з футболу влітку 2000 р. російською мовою на керованому М. Княжицьким телеканалі СТБ було прикрим епізодом. Але правда спростувала віру. На ICTV запросили двох «варягів» з Москви для ведення щоденних вістей російською мовою. А якщо до цього додати те, що М. Княжицький – член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, яка мала б стежити за дотриманням законодавства та ліцензій, то розводиш руками».

Конституція України покладає на державні інституції обов'язок забезпечити «всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України» (стаття 10). Мати функціональну ланку державного організму зі здійснення мовної політики вимагає від обласних і районних держадміністрацій пункт 7 статті 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації». Нарешті, чинний Закон про мови і підписані Україною міжнародні угоди також зобов'язують державу проводити мовну політику осмислено, послідовно, сплановано, підкріплюючи її фаховими і матеріальними ресурсами, не пускаючи її на самопас і самоплин, не віддаючи в руки недружнім займам і доморощеним грошовитим пройдисвітам. Зрозуміло, і розвиток культури, і формування духовного світу особистості – не самоціль, а вимога життя людського суспільства. Саме культура, духовність, моральність і саме суспільної людини, а значить, і суспільства, і держави, мають бути найвищим пріоритетом, від реалізації якого залежить будь-яка інша діяльність людності. Беручи до уваги її матеріальну сферу, яка, по суті, є матеріалізованою духовністю або матеріалізованою культурою, що деякі філософи цілком ототожнюють.

*Гди і спопеляй байдужі душі,
Г сліпоту, й холопство прокляти.*

Василь Симоненко

Оскільки культура, духовні надбання розвиваються методом нагромадження, а не революцій, враховуючи тривалий час нашого перебування на узбіччі вселюдського прогресу, в лабетах несвободи тоталітарно-імперської системи та вразливість української культури щодо експансії інших культур, шляхи оздоровлення культурної ситуації, формування духовного світу особистості в українському суспільстві полягають, на мою думку, насамперед в оволодінні тими духовними цінностями нашого народу, які були недоступними, штучно обмеженими або сфальсифікованими в комуністичні часи. Це стосується нашої мови, яка є державною, але абсолютно беззахисною, і без реанімації якої ми ніколи не будемо повноцінною й шанованою іншими народами нацією. Це стосується нашої історії, що століттями замовчувалася та сприймалася українською людністю у спотвореному, сфальсифікованому імперією вигляді. Лише згвалтування мови та історії призвело до колосального дефіциту елементарного патріотизму, отого «духу, що тіло рве до бою» (за І. Франком). І це болісно відчувається у розбудові нашої відродженої, але надто молоді держави. Якщо справді дивитися в корінь, це – велика проблема нашої української школи.

Не поставивши на міцні національні підвалини, під сильною егідою державної політики, українську школу, вищі навчальні заклади марно сподівалися, що ми відчутно зрушимо поступ нашої культури загалом, у тім числі і мистецтво, і освіту, і науку, і політику у всіх їхніх іпостасях. Наша найслабша ланка – економіка – величезною мірою також залежить від змісту нашої духовності, національної гідності в психологічному вираженні.

Без зафіксованої духовно української ідентичності та власного самопізнання, для чого потрібен певний час та великі зусилля держави й суспільства, такі формальні кроки були б надто непевними. Народ до звершення своєї мети визріває так само, як і окрема особистість.

Дмитро Гнатюк у статті «Діти не можуть чекати, поки ми налагодимо економіку» дуже слушно наголосив, що невинувдане, часом навіть підсвідоме намагання відсунути розв'язання питань духовності чи культури взагалі надалі, після вирішення питань економіки – згубне. Бо це роки, а отже – це фатальна помилка, тому що у світлі вищесказаного докорінний економічний поступ неможливий без духовного підґрунтя, хоч як би хто хотів це заперечити. Діти – наше майбутнє – ростуть щодня, не чекаючи економічних звершень, отож і виховувати їх у національному дусі маємо сьогодні, а не завтра.

Коли у дитини немає духовно-національного інтересу, її увага й енергія переноситься на матеріальні зваби, тобто на вульгарне спожив-

вацтво і на все з ним пов'язане. До чого тоді розмови про культуру, високе мистецтво, книги, музеї тощо? Вони стають потребою для людини лише за наявності високої морально-духовної підготовки з дитинства.

Соціальна психологія свідчить, що духовна основа людини закладається до десятилітнього віку. Але духовна основа може бути різною, навіть діаметрально протилежною. Питання національного виховання особистості, а суспільству потрібно якнайбільше яскравих, талановитих особистостей – повинно поєднувати освіту й культуру (хоча формально на державному рівні вони представлені в різних відомствах), бо освіта є в культурі, а культура, духовність є і має бути в освіті. У той же час ми спостерігаємо, як часто школа лишається поза культурою, і культура поза школою.

Тема розвитку національної культури та виховання повноцінної особистості має бути тісно пов'язана з утвердженням у суспільстві національної гідності та патріотизму, на об'єднавчому тлі яких можуть безпечно для відновленої нашої держави процвітати різні погляди, різні ідеї різних особистостей на облаштування нашого життя в нормальному конкурентному змаганні. «Культура – вищий продукт діяльності нації. Це – синтез її цивілізації, який залишається у віках. Культура – наше інтелектуальне послання майбутнім поколінням і цілому світу. І воно мусить бути гідним нашого народу», – наголосив Д. Гнатюк.

Колись один відомий політик цілком слушно зауважив, що Україною мають управляти ті, кому передусім притаманні патріотизм, професіоналізм і порядність. На жаль, більшості наших держчиновників ці три якості не властиві. Бо хіба можна назвати українським патріотом того, для кого українська мова – чужа, хто вважає її сільською і неprestижною, хто соромиться нею розмовляти не лише у громадських місцях, у транспорті, а й у робочих кабінетах державних установ? Звісно, ці чиновники володіють українською в якомусь невеликому обсязі, бо нею складають документи, інколи відповідають на запитання тих відвідувачів, які повірили, що мова корінного народу справді є державною, і нею звертаються до працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Але після закінчення робочого дня від них не почувеш жодного українського слова. Замикаючи робочі кабінети, вони залишають у них до наступного дня свої «українську мову» і «патріотизм». Це нагадує того слюсаря, який, прийшовши вранці в цех чи в майстерню, переодягається в робочий одяг, а закінчивши роботу, знімає брудний халат, черевики і замикає їх у шафі до наступного ранку. Але як можна порівнювати дешеві лахи з найдорожчим духовним скарбом народу!?

Робітник залишає робочий одяг у роздягальні, щоб не забруднити ним дорогою додому інших людей та й самому мати пристойний вигляд. А з якої причини український службовець залишає за порогом установи хай нечисту, переповнену бюрократичною термінологією та штампами українську мову? «Через непатріотизм, – стверджує магістр державного управління, завідувач відділу Міністерства екології і природних ресурсів, член УНР Анатолій Ковальчук. – Переходячи на вулиці й у транспорті на російську, він не усвідомлює, що чинить потрійний злочин. По-перше, вчиняє зраду щодо мови, а, отже, й пам'яті своїх предків, які її створили, виплекали, пронесли крізь століття і передали нам як найдорожчу національну святиню. По-друге, батьківську й материнську мову ця людина замінює не на якесь для всіх народів нейтральне, штучно витворене есперанто, а на мову іншого народу, іншої держави. По-третє, вважаючи себе «російськомовним», кожен підпадає під категорію тих громадян України, яких уже не раз в останні роки кремлівські правителі погрожували захищати від «насільственої українізації». Отже, ці люди відмежовують, відокремлюють себе не тільки від мови, а й від українського народу. Стають безбатченками і духовними байстрюками».

На думку А. Ковальчука, сказане стосується не якихось особливих міністерств, де російська панувала здавна (МВС, МО, відомства, пов'язані з економікою тощо), а й гуманітарних, навіть «ідеологічних», багатьох засобів масової інформації. У цьому не важко переконатися зайшовши до міністерств освіти і науки, культури й мистецтв, Держкомітету інформполітики тощо. Уже при вході вас зустрінуть російською мовою вахтери-охоронці. У коридорах чути тільки російську, в буфеті на повну потужність верещить «русское радіо». У розмові з українськомовним керівництвом відомства чиновники послуговуються українською мовою. Але тут же, при ньому, в розмові між собою відразу переходять на російську, нею розмовляють по телефону з членами сім'ї, і що найприкріше – з дітьми. Ті, на відміну від народжених в українських селах батьків, у столиці України з вини тат і мам виростають російськомовними. Отже, таким способом примножуються заглушені московською блекотою молоді квіти України. Квіти, які, не розцвівши, зав'януть і не дадуть плоду. А якщо й дадуть, то це буде отруйне насіння.

«Про професіоналізм такої чужомовної бюрократії говорити не доводиться. За 10 років державності вони самі або ті покидьки, чії інтереси лобювали, обікрали Україну не менше, ніж на 30 млрд доларів. Щодо «порядності», то її ми відчуваємо на собі під час відвідин державних установ», – наголосив А. Ковальчук.

Розповідають, що колись молодий китаєць запитав відомого філософа Конфуція, на яких трьох китах тримається держава. Той відповів: на достатку продовольства, достатку зброї і довірі до влади. «Учителю, – провадив далі юнак, – а без яких двох складників держава може вистояти у скрутну годину?». «Без зброї і без продовольства, – деякий час може утриматись, – відповів мудрець, – а без довіри до влади – ніколи!».

На жаль, чимало владних чиновників, працівників засобів масової інформації все ще сприймають колишню московську метрополію як «старшого брата», в якого тільки й на думці, як би «меншим» допомогти, визволити їх чи захистити від когось. Ми є свідками, що проти України ведеться цілеспрямована війна, передусім інформаційно-психологічна. Проте наслідки її можуть бути страшнішими від інвазії збройної. Ще німецький філософ Освальд Шпенглер назвав перше в історії використання листівок-летючок і масові артилерійські обстріли (1792 р.) двома великими фаустівськими засобами ведення війни на відстані. Хоча старий філософ у своїй праці «Занепад Європи» трохи драматизував ситуацію і висував помилкові тези, проте щодо мілітарних ноу-хау на перспективу передчуття його не зрадило, що й засвідчує новітня історія. Ще давні латинці казали: чия мова – того й держава. Ця теза знайшла й сьогодні потвердження, скажімо, в Білорусі. Білоруська державницька ідея була переможена російськими засобами масової інформації. Московське ОРТ хвалилося, що його програми дивиться 91 % білоруського населення. Відомо, що навіть у Мінську тільки 4,7 % дітей навчаються рідною мовою, а у 80-тисячному Полоцьку білоруською розмовляє десятеро осіб. Від такого сумно жити на світі, як казав колись Микола Гоголь.

«Через суржик – до повного зросійщення» – так сформулював Мирон Мاستикаш зі Львова головний лейтмотив колишніх і нинішніх асиміляторів в Україні. Через «да», «даже», «скільки время», «здасце» і «конечно», «семдесят» і «восемдесят» заводив слабовольних та байдужих отой підступний суржик-сусанін до непрохідного болота бездуховності. Спочатку на теренах Східної України, відтак поповзли метастази і до Галичини.

Ще у «застійні часи» Мирон Мастикаш провів експеримент: цілий день ходив крамницями Львова, провокуючи продавців на вимову котрогось із чисел в інтервалі від 70 до 89. Він розшукував цінник у вказаних межах і звертався до продавця приміром так: «Скажіть, будь ласка, скільки коштує кілограм «Черкаської ковбаси?». «Два восемдесят п'ять. Там же написано», – відповідали йому нелюб'язно. А він робив у записничку відповідну позначку. Спочатку мав намір зробити сто

обстежень. Однак незабаром відчув, як спонтанно зростає його злість і зупинився на 58-му експерименті. З 58 осіб, які послуговувалися українською мовою (а він лише таких брав на облік), тільки четверо назвали відповідні цифри українською. Менше семи відсотків, і це – у Львові.

До речі, ці «семдесят» та «восемдесят» стали «надбанням» не лише крамарів, бухгалтерів та інших фахівців, які постійно мають справи з числами. Засмітилася такими слівцями і мова багатьох інтелігентів – лікарів, інженерів, іноді навіть учителів.

Варто знову нагадати, що витоки диявольської стратегії на російщення України сягають сивої давнини. Періодичні фізичні геноциди української нації (Батурич, побудова Санкт-Петербурга на козацьких кістках, жорстоке придушення гайдамацького повстання, криваві оргії Муравйова 1918 р., голодомори 1921–1922, 1932–1933, 1946–1947 рр., апокаліпсичне винищення українців у роки сталінського терору) чергувалися з духовними етноцидами (Валуєвський циркуляр, Емський указ, сім десятиліть запеклої боротьби з так званим «українським буржуазним націоналізмом», щербицько-маланчуківська яничаризація – аж до божевільної доктрини «ми – советський народ», що своєю чергою породило «ковбасну ідеологію»).

Зокрема, М. Мاستикаш аналізує способи російщення. Серед них: «підстригання» української мови під московську «чолку». Почали з вилучення з українського правопису літери «Г» (з «хвостиком» догори), звук якої відповідає дзвінкому «к». Пригадаймо пари дзвінких і глухих приголосних: б-п, в-ф, д-т, ж-ш, з-с, г-х і врешті г-к. Адже навіть дитині зрозуміло, що «г» в словах «гора» і «ганок» звучить по-різному, отже, потрібні різні літери для транскрипції цих звуків. «Ніззя!» – такою була відповідь московського окупанта та його з'яничареного українського посіпаки.

Досить поширеним є також такий спосіб російщення: штучне утворення українських слів на основі (корені) російських, хоча в українській мові здавна існує відповідник, але має інший корінь. Наприклад: біженець – (беженец) – утікач; благоутрій – (благоустройство) – упорядження; болванка – (болванка) – виливанець; відмінати – (отменять) – скасовувати, анулювати; громовідвід – (громоотвод) – блискавичник; закоренілий – (закоренелый) – запеклий, затятий; зарядка – (зарядка) – руханка; м'ясник – (мясник) – різник, ковбасник... Продовжувати можна дуже довго.

З ініціативи Українського конгресового комітету Америки (УККА) та його невтомної бджілки Шкільної Ради у США вийшов друком «Словник-порадник для деросійщення української мови» («Дерусифіка-

ційний словник»), упоряджений нині покійним професором Анатолієм Вовком. Дуже цікавим і потрібним є цей довідник насамперед для нас, «українських українців». Приведені вище «тріади» взято саме з цього словника-порадника.

Мовні проблеми в Україні давно вже вийшли за межі правопису. Проблема не тільки в тому, як і що говорять – проблема у тому, про що мовчать. Час від часу у нас виникають сплески зацікавлення мовними питаннями. Але якщо ознайомитися ближче з тими «сплесками», складається враження, що вони – керовані. Так сталося і з доволі нейтральним засіданням Ради з питань мовної політики при Президентові України, на якому розглядали терміни остаточного затвердження нової редакції «Українського правопису», розробленого мовознавцями два роки тому. Цікаво, що проти нового українського правопису (ще не ухваленого) виступили, здебільшого, російськомовні засоби масової інформації. І тут немає нічого дивного, адже для російськомовних журналістів важлива не стільки проблема правопису, скільки узаконення російської мови як другої державної; їх, звичайно, не хвилює, що ухвалення двомовності на державному рівні означатиме початок кінця української мови.

Голова парламентського комітету Олександр Зінченко заявив, що мова діаспори «ніколи не стане базовою... Жива мова може і буде опиратися». Ще одна дезінформація – щодо базовості мови діаспори. Додам до цього, що взагалі не існує єдиної мови діаспори, оскільки етнічні українці розселені у різних державах, з різним мовним оточенням. Цікава теза О. Зінченка про живу мову. Чи не мав він на увазі мову телеканалу «Інтер», найбільш російськомовного з центральних телеканалів, де він – почесний президент, а його дружина Ірина Зінченко, щотижня з'являється на цьому каналі з російськомовною програмою «Вікенд»?

А тим часом правописні проблеми незначні порівняно зі загальною мовною ситуацією. Відомо, що дві міські ради – Запорізька і Севастопольська – ухвалили рішення про паралельне використання російської мови у всіх сферах життя. І якщо запорізький міський прокурор його опротестував, то голосу севастопольського прокурора щось не чути. За словами народних депутатів Павла Мовчана та Рефата Чубарова, депутати цих міст готові йти далі: запорізькі – голосувати за приєднання Запоріжжя до Росії, а севастопольські – за спорудження на території міста пам'ятника Сталіну.

Тарас Марусик слушно зазначив: якщо українську мову впродовж століть душили, топтали зросійщувачі (у тому зловісному числі й Сталін), то тепер віднедавна лексикон української мови чи не на добру

чверть щедро поповнився англо-американізмами, без яких ми, як не дивно, досі безболісно обходилися: менеджер, ексклюзив, саміт, спонсор, паблік рілейшнз, вікенд, імідж, шоу, кілер і так далі без кінця і краю! А ось, між іншим, чимало столичних продуктових магазинів надають перевагу французьким іменуванням товарів. Так над хлібними виробами паперова етикетка гласить, що це не булка, а «бріош», не рогалик, а «круасан». На київському Подолі, на одній із торгових точок, красується назва «бутік» (слов'янськими літерами), що відповідно нашим словам – «лавка», «крамниця», «магазин».

Як повітря, нам потрібні радикальні заходи, а започаткувати їх повинні державотворчий, а не безхребетний, «Закон про вибори» та повноцінний, а не анемічний, «Закон про мови». Жодному депутатові, який досконало не опанував державну мову, не місце в українському парламенті. Жодна особа, яка не знає державної мови і не послуговується нею на службових посадах, не повинна мати права балотуватися в народні депутати будь-якого рівня. Стосується це всіх посадових осіб – міністрів та заступників, голів рад усіх рівнів, чиновників усіх рангів тощо. Усі без винятку виступи депутатів на сесіях рад усіх рівнів, усе діловодство, брифінги, збори, конференції повинні проводитися українською мовою. Всім українськомовним видавництвам, часописам, освітнім, культурологічним та іншим закладам, що працюють у руслі Національного Відродження, повинні бути надані пріоритети щодо забезпечення папером, сучасним устаткуванням, а також надані податкові та інші пільги. Бо нема нагальнішої і важливішої справи, як реукраїнізація України.

Ситуацію, що склалася в нашому суспільстві, можна охарактеризувати так. Муравйов уже давно крокує Україною. Він поки що не відстрілює українців, тільки топчеться кирзовим чоботом по наших святинях, глумиться з нашої мови, заганяє в підпілля українську культуру, плюндрує нашу духовність. Унаслідок цього вже значна частина території вирвана з правового поля України, велика кількість українців втратила свої етнічні особливості, нашої Батьківщині все тяжче відстоювати своє національне «Я», в неї все менше сил і бажання чинити опір російській експансії.

Для «аншлюсу» України закладено інформаційні, ідеологічні, культурні, паливно-енергетичні та соціально-економічні передумови. Залишається одна перепона – українська мова, становий хребет українства, одна з головних складових державного самоствердження України та національної самоідентифікації українців. Проти неї саме тепер скерований основний удар п'ятої колони імпершівінізму в Україні. Його

мета – не допустити реалізації 10 статті Конституції України, загальмувати ренесанс української мови на загальнодержавному рівні, звузити сферу вживання, замінити її російською. Маскується все це під вимоги надати російській статус другої державної мови – фактично не другої, а першої. На цю тему можна було говорити до прийняття Верховною Радою Конституції України. Після того, як Основний Закон визначив, що державною мовою є українська і лише вона, всілякі балачки про двомовність повинні бути припинені. Громадяни держави мають дотримуватися Конституції, а не боротися з нею.

Та річ у тому, що спадкоємці Валуєва не захищають право росіян на свою мову, вони проти того, щоб українці послуговувалися своєю рідною мовою, відмовляючись від обов'язку поважати Конституцію держави, в якій проживають, у такий спосіб позбавляючи себе конституційних прав громадянина України. Отже, в юридично-правовому аспекті їхні дії можна розглядати як антиконституційні, спрямовані на зміну конституційного ладу в Україні. З антиукраїнцями не можна йти на компроміс – їх потрібно ставити на місце, як це робиться у подібних випадках в усіх державах світу. В нас же відбувається все навпаки, приблизно за такою схемою. Будь-яка спроба реалізації 10 статті Конституції, будь-які спроби піднести престиж української мови викликають у російськомовного чорносотництва хвилю «обурення», офіційна Москва надсилає ноти протесту, погрожує захистити «русскоязычных» в Україні, до неї долучаються російські ЗМІ, окремі політики, діячі культури і т. ін. Наш Президент призупиняє, пригальмовує процес, відступає. Російські шовіністи завойовують ще одну позицію, а Україна втрачає ще одну можливість.

І так щороку вороги української державності все більше і нахабніше ламають волю українців до боротьби за свої права у своїй державі. «Зросійщення України стає доконаним фактом, – наголошує М. Гнидюк. – Ми приперті до стіни гамлетівським «бути чи не бути». Відступати далі нікуди. За формою українська держава стає російською за змістом».

Чужоземна інформація заволоділа Україною. Чимало телевізійних і радіопрограм, газет зорієнтовано на «російські цінності». Наприклад, Ростовське телебачення і радіо повсякдень і повсякчасно не тільки не дає змоги забути луганчанам минуле «єдиного і неделімого», але й відвертає мешканців Сходу України від своєї держави, перетворюючи Україну в свідомості громадян на меншовартісну «окраїну імперії».

До деяких місць, наприклад, до Краснодонщини, українські програми зовсім не доходять. Засилля не просто російськомовної преси, а повністю російської преси, починаючи від «Труда» і закінчуючи буль-

варними російськими газетами, що поруч із прорадянською ностальгічною пресою лівого спрямування чинять потужний антиукраїнський тиск на мозок східноукраїнського читача, особливо молодого.

Під виглядом поборників російської мови як другої державної промосковські чиновники, журналісти вимагають об'єднання України, Росії та Білорусі в «єдине славянське государство». З'явилося і нове гасло: «дайш національно-культурну російську автономію». Напівзабутий варіант «Донецько-криворізької республіки», що його проголошували проімперські сили в 1989–1991 роках, отримує підтримку місцевої влади. Це яскраво виражене порушення 1, 2, 10, 11, 17 статей Конституції, якими захищається суверенітет України.

«Кадровий склад керівництва області (зауважимо, на самому сході України) мусив би бути продуманим з погляду сповідування ідеї державництва і складатися з патріотів України, – наголошує голова Луганської обласної організації СДПУ (без «о») Лариса Заливна. – А що маємо насправді? Віктор Тихонов не просто очолює обласну раду, він є лідером об'єднання керівників регіонів України. І на цій посаді під гаслами «посилення регіонів», боротьби «за інтереси регіонів» він активно сприяє послабленню центральної влади, дезінтеграції України в інформаційній, культурній, мовній, економічній сферах (так і залишається ще додати – для повного завершення руйнації України – і в політичній сфері). Мабуть, з огляду на ці «досягнення» В. Тихонов був нагороджений в Москві орденом Дружби народів. Чи не за те, що сприяє задоволенню інтересів не України, а Росії?»

Лариса Заливна наголошує на тому, що Росії Донбас не потрібен – Донбас їй відверто заважає. Вугілля Кузбасу значно дешевше. Загубити Донбас – це означає поставити Україну навколішки. Цим і послуговується Росія – Донбасом як кувалдою проти незалежної соборної України. Україну заволікають до російської економіки, яка ґрунтується на поглинанні, вичерпуванні природних і економічних ресурсів.

Підштовхуючи нас до імперії, від якої ми тільки що відірвалися політично, керівники затримують Україну в економіці минулого – нераціональній, неефективній, котра пригнічує як саме виробництво, так і людину, і суспільство, і, зрештою, саму державу. Складалося так: чим сильніше було бажання Української держави стати партнером США і Європи, тим жорстокішим ставав курс, проваджуваний Росією щодо України, додаючи швидкості нашому економічному піке. Виступ Президента Леоніда Кучми на конференції «Україна на порозі XXI століття» 16 листопада 2000 р. став свідченням усвідомлення нинішнього вибору України: слабкість власної економіки і реальна енергетична залежність

від Росії, з одного боку, і обіцянки Європи та США про фінансову допомогу курсові ринкових реформ у «недалекому майбутньому» – з іншого. Домовленості Кучми з Путіним у Сочі, Мінську, Москві та Дніпропетровську дають підстави говорити про те, що політичний компас знову вказує на Схід.

Великий російський бізнес уже прийшов в Україну як безпосередній учасник економічного процесу. «Першими ластівками» стали купівля контрольних пакетів Миколаївського глиноземного і Лисичанського нафтопереробного заводів. Український ринок нафти і нафтопродуктів поступово стає сферою роботи винятково російських компаній. Аналогічна ситуація складається й у нафтохімії. Зокрема, за нафтохімічний концерн «Оріана» у Калуші реально боролися лише росіяни – «Сибур» та «Лукойл». Система владних відносин в Україні росіян не лякає – в її дзеркалі вони бачать відображення своєї власної. Ось і почуваються в Україні досить комфортно, на відміну від західних компаній. У головному інтереси України і російських компаній збігаються – у виробництві висококонкурентної продукції. Тому можна очікувати, що й інші стратегічні об'єкти будуть запропоновані російським компаніям.

Проте не треба забувати, що російський капітал виступає лобістом політичних інтересів Росії на теренах СНД. Монопольне володіння стратегічними галузями української економіки рано чи пізно призведе до втручання російського капіталу в політичну систему України і видозміни її в інтересах Росії. Сьогодні позиції російського бізнесу в Україні ще не настільки сильні. Та у випадку їхнього посилення вибори-2002 ще можуть відбутися за сценарієм нашого Президента, а вибори 2004 року – вже за сценарієм російських олігархічних груп.

Як уникнути цього? По-перше, припинити лобіювання на державному рівні інтересів російських комерційних структур, їхнє безконтрольне входження в українську економіку і створити рівні умови для всіх інвесторів, передусім вітчизняних. По-друге, «стратегічне партнерство», «шлюб з Росією» може бути лише «з розрахунку», тобто на паритетних засадах з належним захистом української мови, культури, духовності, утвердження національного інформаційного простору, щоб не допустити до остаточного знищення «рефлексу свободи», національного «Я». Прислухаймося до колючих, але справедливих слів Лариси Заливної: «Я росіянка, хочу вас, українців, запитати: чи є вас любов до рідної землі, до отчого краю? Чи патріоти ви? Чи не болять вам, що в найбагатшій країні світу, якій належить 1/3 чорнозему, люди вмирають з голоду під проводом все тих же номенклатурних поводитирів під казочки про меншовартість України, про те, що народ є бидло? Чому ви, що

маєте українські прізвища, не знаєте своєї рідної мови, не плекаєте в собі громадянина своєї, власної, такої жаданої України? Чому мовчки дивитесь, як вас знову ведуть до стійла імперської катівні?»

Як не парадоксально, але росіянка Лариса Заливна намагається повернути до повноцінної національної свідомості також тих українців, предки яких вийшли із... Західної України. Адже в часи хрущовської відлиги, коли з концтаборів масово почали випускати колишніх воїнів УПА, їм заборонялося повертатися в Галичину, Поділля та Волинь, то більшість із них саме йшла на шахти Донбасу. Тепер діти й онуки цих звитяжних героїв, що власне життя поклали на олтар свободи й незалежності України, не просто не сприймають рідну мову, за яку батьки проливали кров, а й агресивно чинять опір навіть найбоязкішим потугам освітян бодай нагадати про існування величної й наймилозвучнішої на планеті мови 50-мільйонного народу.

Росіянка Лариса Заливна звертається також до влади, закликає її не віддавати Україну на «відкуп чужинцям за духом і вчинками», не соромитися українськості, а утверджувати українську мову на всій українській землі. Це стосується і столиці України – Києва, де, на жаль, у багатьох українських школах як учителі, так і учні тільки під час уроку починають пригадувати українську мову. Така ж картина і в ліцеях. У деяких з них навіть доходить до курйозних випадків, що діти, які від колиски привчені розмовляти українською мовою, у ліцеї під час перерви розгублюються і не знають, що їм робити.

«Жалюгідне становище української мови та культури в Українській державі має бути проблемою і болем не лише етнічних українців, а й кожного, хто вважає себе патріотом України. Бо українська мова і культура – не лише мова і культура етнічних українців, а й наш спільний гімн, герб і прапор, наш знак у світі» – наголосив кандидат філософських наук Ігор Лосев.

Головний акцент треба робити на духовності, на тій національно-духовній аурі, про яку пише Ліна Костенко. Але тепер ми, скоріше, її, ауру, знищуємо. Електронні засоби масової інформації, зокрема телебачення й ефемівське радіо, наприклад, які є найпотужнішим засобом впливу на свідомість і підсвідомість людей, стали, на думку ректора Харківського національного університету Вілема Бакірова, «жахливим чинником продукування дурнів. Ви, журналісти, повинні розуміти, що сьогодні канали масової комунікації, за рідкісним винятком, настільки деструктивно заряджені... Економіка економікою, але якщо ми такими темпами руйнуватимемо українську культуру, нас не врятують ні економічні реформи, ні монетарні технології».

Деструктивний процес у прямій залежності від такого явища, як культурна ентропія. Другий закон термодинаміки. Якщо щось свідомо не підтримується, то воно руйнується. Для утвердження української мови, розвитку національної культури й духовності потрібні серйозні зусилля. А якщо немає зусиль, вони самі собою, згідно із законом ентропії, просто розпадаються і перетворюються на деструктивні чинники. Це, на жаль, побутує в Україні, бо не маємо повноцінної національної держави, яка б підтримувала і плекала свою пресу, своє телебачення й радіомовлення, свою культуру й духовність. Не відчувається, щоб на державному рівні намагалися викоринити з нашого життя смертоносне малоросійство.

«Малоросійська ментальність завжди безпосередньо впливала й на стан медіаринку східної України, визначаючи якість тієї інформаційної продукції, що там випускалася й пропонується зараз», – наголосив В. Гвоздев-Каневський. Сьогодні лише мізерна частина друкованих ЗМІ, що видаються у Донбасі, – українськомовні. До того ж, їх навряд чи можна охарактеризувати як впливові і популярні. Причому така ситуація спостерігалася попри те, що більшість зареєстрованих видань задекларували себе як двомовні. Але що означає ця двомовність насправді? А те, що та чи інша газета може дозволити собі умістити матеріали українською в середньому раз-два на рік або не публікувати таких взагалі.

Нині на Луганщині жодна з газет, що має статус обласної чи претендує на нього, не видається державною мовою, хоча навіть за часів радянщини, як це не парадоксально, аж дві обласні газети видавалися українською – «Прапор перемоги» (орган обкому партії та облради) і молодіжна – «Молодогвардієць». Якщо у регіоні і відбуваються якісь незначні позитивні зрушення у бік зміцнення позицій української мови, то знову ж таки в межах сумнозвісної двомовності.

Процес деукраїнізації преси в Донбасі продовжується. Наприклад, якщо ви знайдете в будь-якому кіоску «Луганськдруку» один-єдиний примірник того ж «Українського Слова», кіоскерка може подумати, що ви – любитель екзотичного (це ж не «Факты» чи «Теленеделя»). Оскільки такі «чужі» слова, як «українське» чи «Україна», вона чує на своєму робочому місці дуже рідко, то може запропонувати вам усе інше, як їй здається, «з цієї ж опери» – «Україну молоду», «Голос України» і т. ін.

Вольдемар Гвоздев-Каневський розповідає, що значно ганебніша ситуація у мовному відношенні складається з тамтешніми електронними ЗМІ. Власні програми українською мовою створюються лише окремими

продакшн-студіями (переважно – обласними держтелерадіокомпаніями), причому таких програм замало. Більшість ЗМІ відверто ігнорує, якщо не сказати, саботує українську мову. Тим не менше, коли ще п'ять років тому В. Гвоздев-Каневський запропонував редакторові Луганського обласного держтелебачення власну тематичну аналітичну телепрограму, присвячену проблемам мовної політики і мовної культури в регіоні (до цього вона демонструвалася на одному з міських каналів), досвідчений телевізійник лише запитав (звичайно, російською): «А что, разве у нас есть такая проблема?» Коментарі зайві...

«Аналізуючи причини й наслідки такого становища, слід враховувати, що медіа-ринок України, в тому числі на її сході, формується в умовах досить жорсткої конкуренції. На жаль, у цьому специфічному регіоні газетний текст чи телепрограма українською мовою, як і раніше, здебільшого відштовхує від себе споживачів інформації. Редактори просто не наважуються друкувати на шпальтах своїх газет статті українською, бо ризикують втратити читача, наклад, прибуток. Українськомовні ЗМІ як вдалі бізнес-проекти (прибуткові комерційні підприємства) поки що просто немислимі в східних регіонах. Вони просто не в змозі вижити і успішно конкурувати на цій території з російськомовними, принаймні, без істотної спонсорської допомоги чи цілеспрямованого інвестування, яким би цікавим не був їхній зміст. Перед засновником і редактором ЗМІ тут уже давно не постає питання, якою мовою видавати газету», – так охарактеризував драматичну, більше цього, трагічну ситуацію В. Гвоздев-Каневський.

У підсумку, безліч періодичних видань та телерадіомовних ЗМІ засмічують медіа-ринок безнаціональною, бездуховною, навіть антидержавною «масовою культурою» – цинічною, брехливою, агресивною, насильницькою, порнографічною, пропонуючи аудиторії недоброякісні або просто шкідливі для її морального здоров'я інформаційні товари, зате, як правило, російськомовні, до яких аудиторія звикла, і які мають більш-менш стабільний комерційний успіх. Саме тому на інформаційному ринку Донбасу й України загалом спостерігається справжня експансія зарубіжних видань, насамперед, російських.

Але відчутний брак якісних українськомовних видань і телерадіоопрограм на тлі засилля російського інформаційного «ширпотребу» пояснюється не тільки дією жорстких економічних законів попиту в умовах суворих ринкових відносин. Суттєвою причиною такого становища є також елементарне незнання працівниками ЗМІ української мови і небажання її знати. Головним лихом сучасної журналістики, без перебільшення, став дилетантизм: у ЗМІ нині працює забагато таких

аматорів, котрі не поважають не тільки українську мову, а й узагалі погано володіють будь-якою мовою, в тім числі російською, за яку вони так рішуче ратують. Програмам комерційних телекомпаній і FM-станцій, які знову ж таки передають здебільшого російську «попсу», притаманні одноманітність і схематизм – як форми, так і змісту.

Отже, характер і якість виступів преси, телерадіопрограм великою мірою залежить від аудиторії, її духовних чи бездуховних потреб (тут мовиться про прагнення до споживання низькопробного інформаційного продукту з елементами насильства, порнографії тощо). У ринкових умовах медіа перебувають у полоні цих потреб. Доки не відбудеться істотних зрушень у громадській свідомості, доки ми не позбавимося того самого малоросійського (совкового) менталітету, доти не відчуватимемо й відповідних змін в інформаційній та видавничій сферах. Такі зміни мають відбуватися за ініціативою та участю самих медіа, а також державних інституцій, які повинні морально і фінансово підтримувати центральні та регіональні ЗМІ, що виходять українською мовою, жорсткіше контролювати процес виконання державними установами й організаціями норм та положень чинного мовного законодавства.

Стартова мовна ситуація в Україні незрівнянно сприятливіша, ніж вона була свого часу у Франції, Італії, Індонезії чи Ізраїлі під час їхнього становлення як держав. Українською мовою в Україні, за переписом 1989 року, вільно володіли близько 80 % громадян (40.398.897 осіб), розуміють її практично всі. Отже, потрібна лише цілеспрямована й ефективна підтримка з боку державних чинників, правильна інформаційно-мовна політика, яка б повернула зденационалізовану частину українського народу до рідної мови, а національним меншинам дала змогу зберегти свої мови й водночас оволодіти державною мовою в повному обсязі.

Надзвичайно великими можливостями володіють ЗМІ для створення такого мотиваційного інформаційного поля, яке б культивувало в людині і суспільстві морально-психологічну установку на опанування української мови, її повнокровне функціонування, також сприяло порозумінню між людьми, громадській згоді в Україні, толерантності культур. «Діалог культур на міждержавному рівні передбачає розуміння того, що культура хоча і є феноменом національним, надбанням нації, у той же час вона ще й феномен загальноцивілізаційний, і в цій своїй якості прислужується духовному розквіту, збагаченню культур інших націй і народів», – зазначив доктор політичних наук А. Чічановський.

Однак через слабку інтеграцію України у світове інформаційне поле, недостатню активність і неконкурентноспроможність її інформаційних

структур уявлення світу про нашу країну формують не вітчизняні мас-медіа, а інформгентства Росії та інших держав. Між іншим, це твердження уже стало рефреном. Однак ситуація не змінюється. Бо «вболівальники» дбають не про посилення інтеграції чи забезпечення конкурентноспроможності українських інформаційних структур, а про запуск механізмів з розряду: не допустити, заборонити, врегулювати. Чим у результаті і надихають на творчість ворожих та злих журналістів. Виходить замкнене коло – той самий «викривлений образ внутрішньої і зовнішньої політики України, що негативно впливає на її міжнародний авторитет і інвестиційно-кредитовий рейтинг». Образ, який, зрозуміло, нам не подобається.

Тільки здорові моральні і духовні засади, національна гідність, високий професіоналізм журналістів можуть бути належною передумовою толерантного інформаційного діалогу, надійною перепоною лютому інформаційному свавіллю і розбою на сторінках преси, в телерадіоефірі. Нав'язана американська думка, що інформація, ЗМІ – це винятково економічні товари і, отже, концентрація чи розширення власності мають підпадати під дію лише загального антимонопольного законодавства, не витримує критики. Очевидно, що інформація не може бути лише сенсаційним товаром журналіста-циніка, для якого дія важливіша від думки, конфлікт – від гармонії, виняткове – від нормального, негативне від позитивного.

Вся інформація ЗМІ повинна ґрунтуватися на високій моральній і духовній основі, в Україні живитися національною ідеєю державотворення, нести в собі культурний і демократичний ресурс, збагачувати множинність світу, його мови, культури, традиції. Заслугове на серйозну увагу думка професора В. Здровеги, що «всіляко зберігаючи і розвиваючи гуманні духовні традиції української культури, публіцистики і преси, їх високий патріотизм і високий пафос, трепетну увагу і повагу до рідної мови, ми повинні дуже серйозно вчитися у Заході насамперед правового, політичного і суспільного забезпечення свободи слова як самостійної сили громадянського суспільства, економічного незалежнення мас-медіа».

Доречно наголосити, що важливою особливістю функціонування інформаційних систем нових держав є те, що вони утверджуються на національному ґрунті в контексті світового інформаційного простору. На жаль, значна частина українських ЗМІ перебуває на чужому ґрунті, є такими собі «дистриб'юторами» російської мови і культури в Україні, геть не звертаючи уваги, що українська мова і культура в себе вдома перебувають у значно гіршому від російської становищі і

що морально, благородно було би допомагати тому, кому важче, тобто не заважати поверненню зросійщених українців до свого національного «Я», сприяти розвитку українського середовища буття. Журналістське слово і зображення, покликані нести конструктивне добро, випромінювати позитивну енергію, служити порозумінню, злагоді, об'єднанню, інтеграції української людності на засадах національної ідеї творення Української держави.

2002 р.

АВІАКАТАСТРОФА: ДЛЯ КОГО ТРАГЕДІЯ, А ДЛЯ КОГО – ЗАСІБ ПОРАХУНКІВ, АБО ШТРИХИ ДО МАС-МЕДІА ПІСЛЯ СКНИЛІВСЬКОЇ «ЧОРНОЇ СУБОТИ»

Час віддаляє нас від жахливої авіаційної катастрофи, яка сталася 27 липня 2002 р. на Скнилівському військовому летовищі. Ця трагедія, як і вибухи на шахтах, потопи, жорстокі вбивства, автомобільні аварії, інші трагедії не зупинили земного життя. Але «чорна субота» (так її назвали журналісти) надовго залишила чорні шрами на зраних серцях львів'ян, жителів України. У кожного була, є і на тривалий час ще залишиться своя реакція, власне сприйняття, відчуття, розуміння кривавого авіашоу.

Дуже багато людей шукає відповіді на запитання: Чому це сталося? Чому такі великі жертви? Хто винен? Чому в незалежній Україні святкували 60 річницю 14 авіаційного корпусу Радянської Армії? Чому саме у Львові і 27 липня? Чому? Чому?.. Запитань багато. Чи буде об'єктивна, виважена, повна, достовірна відповідь? Чи взагалі можлива вона у нинішній ситуації в Україні? Адже трагедія охоплює не лише і не стільки технічний бік справи, а насамперед морально-психологічний, може й політичний. Чи зуміє Державна комісія для розслідування причин аварії на чолі зі секретарем Ради національної безпеки і оборони України Євгеном Марчуком повновартісно, всебічно, достеменно врахувати, оцінити саме морально-психологічні чинники?

Думки свердлять мозок, б'ються в серце, непокоять душу. Підштовхнув мене написати цю статтю виступ незнайомої жінки по Львівському обласному радіо. Його подала в ефір журналістка Ірина Павлюк. Ця

жінка (вона просила Ірину Павлюк не називати її прізвища) втратила у «чорну суботу» найдорожчих, найрідніших – маму і сина. Її слова, що звучали по радіо, проникали у кожную клітину людського ества. Вона зверталася до нас усіх, просила кожного з нас опам'ятатися: «Я просто хочу, щоб замислилися люди. Я просто думаю, що то вороже, стороннє, щось таке темне і зле прагне посварити людей, які хочуть добра для України. Мої, наприклад, пішли на те шоу, бо почули по радіо, читали в газетах. Але я не можу звинувачувати працівників радіо чи газети, де була реклама цього. Бо я розумію, що вони хотіли як краще зробити. І так само голову міста не можна звинувачувати. Тоді за кожную дірку, за кожную шпаринку в даху треба його звинувачувати. Звичайно, є на ньому велика відповідальність. Але він головою всього кілька місяців. Мені здається, що просто зла сила вплутується і хоче пересварити українських громадян, мешканців Львова, ставить одних на той бік, а інших – на другий бік. Це ж – абсурд. Для чого? Щоб на державному рівні шкоду Україні зробити, а Львову – на сто відсотків, бо Львів це паросток, з якого Україна відроджується.

Першочергово потрібно орієнтуватися, що потрібно для нас, для нашої безпеки. Розумієте, треба говорити про загальнолюдські болі, болі України. Треба починати з голови держави, керівництва армії. Нам, людям, також не треба мовчати. Кожний знає, що насамперед потрібно містові, то разом з нашою владою треба вирішувати. Я так думаю. Обговорювати все треба, але не треба злої сварки, треба думати. Хай кожний сам подумає, сам визнає, в чому свою вину бачить. Мене болить моє, але якщо буде в державі порядок, буде Україна, то таки буде набагато легше. А не буде в державі порядку, то у мене є ще троє дітей і з ними також може щось трапитись. Ви розумієте, що мене болить?! Мене болить і справа Білозіра. Ми збиралися з мамою йти на суд, але мами не стало і сина втратила... Хочу, щоб ми не втратили розуму, щоб зла сила нам не нашкодила».

На папері неможливо передати кожний відтінок інтонації голосу, його тон, тембр, темп, силу звуку, глибинну внутрішню тривогу, вболівання за долю живих рідних, Львова, України, прагнення, щоб мудрість, виваженість, українська національна гідність перемогли, відкинули все зле, що під позолотою вболівальності та чесності підступно влазить у львівське життєве середовище і збурює його.

Ірина Павлюк сказала: «Жінка не назвала свого прізвища, щоб не подумали, що вона спекулює горем сім'ї, їй надали належну допомогу міська і районна влада, фермери, підприємці. Зрештою, можна зателефонувати, ось номер її телефону».

Зателефонував, висловив співчуття, подякував за її мудрий виступ по радіо, сказав, що хочу використати у статті її слова, які вона сказала. Жінка й мене просила не називати її прізвища.

- «— Я не боюся, але не хочу, щоб хтось подумав, що підлизуюся до міської влади, шукаю якоїсь протекції.
- Розумію, – відповідаю. І запитую: Як Ви думаєте, чи могла обласна і міська влада заборонити то святкування?
- Хіба армія залежна від місцевої влади?! Як колись, так і тепер військові, що хочуть, те й роблять...
- То може не треба було міській владі виділяти кошти на проведення отих культурно-масових заходів?
- Я думаю так, що нам потрібна українська армія. Тому треба йти до військових, допомагати їм, впливати на них, робити так, щоб наші діти не боялися йти до армії, щоб було кому захищати Україну.
- Але ж не всі львів'яни так думають, як Ви. Особливо багато звинувачень на адресу міського голови Любомира Буняка...
- Прошу Вас написати, щоб люди задумувалися перед тим, як щось казати, робити. Є лихі сили, які хочуть перевиборів голови міста, щоби була при владі у місті така людина, яка би вірно служила сильним світу цього, а не нашій Україні, не львівській громаді. От і використовують цю страшну трагедію для поррахунків».

Тривалою була наша розмова. Згадав 1995 –1996 роки, коли Л. Буняк був генеральним директором підприємства магістральних нафтопроводів «Дружба» і відстояв вигідні для України тарифи за транзит нафти з Росії на Захід артеріями нафтопроводу «Дружба». Московські посадовці, а їх підтримував дехто з високих чиновників у Києві, вимагали, щоб львів'яни погодилися на оплату 4,53 долара за транзит однієї тонни нафти. Фахівці на чолі з Любомиром Буняком науково обґрунтували ціну 5,2 долара і не відступили. Внаслідок цього Україна отримала додатково мільярди доларів. Дуже великі кошти щороку від «Дружби» надходили у місцевий бюджет Львова і використовувалися для його розвитку.

Саме Любомир Буняк зі своїми однодумцями переборів спротив дуже високих київських керманічів і побудував нафтопровід «Одеса – Броди», і таки розгорнув спорудження нафтового терміналу «Південний», аби Україна мала додаткове, альтернативне джерело енергоносіїв, а не залежала лише від Москви. Любомир Буняк був проти створення міжнародного консорціуму з експлуатації нафтопроводу і терміналу на очевидно не вигідних для України умовах. Непоступливість Л. Буня-

ка, його патріотичне розуміння обов'язку перед українським народом, мабуть, були найголовнішою причиною реорганізації, тобто ліквідації ДАТ «Магістральні нафтопроводи «Дружба», яке він очолював, і перетворення його у філію «Магістральні нафтопроводи «Дружба» ВАТ «Укртранснафта» з центром у Києві. Львів від цього лише програв, бо основні доходи нині осідають у столиці. Як зреагували на цю неординарну «реорганізацію» львівські політики, засоби масової інформації? Мовчанням, ніби не йшлося про дуже важливі соціально-економічні інтереси львів'ян...

А ще колектив ДАТ «Магістральні нафтопроводи «Дружба»» під орудою Любомира Буняка споруджував житло, допомагав будувати і ремонтувати храми, навчальні заклади, видавати українські книжки, сприяв розвитку спорту... Це – було, це – у минулому. А нині?

– Сьогодні Бунякові дуже важко. Щось темне і зле звалилося на нього. Чомусь люди не вміють відділити здорове зерно від вутлого, позолоту від справжнього золота. Звичайно, на Буняку велика відповідальність за наш Львів, – говорила моя незнайома співрозмовниця. – Нехай Господь Бог і добрі люди допоможуть йому витримати, перебороти все лихе і вороже, і доказати львів'янам, що він і надалі здатний творити добро.

На цих словах наша розмова закінчилася. Думки роєм обсідали голову. Чи то так важко відділити головне від другорядного, здорове зерно від вутлого? Зблиснув промінь світла, коли прочитав у «Молоді України» за 13 серпня 2002 р. коментар випускника факультету журналістики нашого Львівського національного університету імені Івана Франка Богдана Кушніра «Емоції мера, або Як переводять стрілки із справжніх винуватців львівської трагедії на другорядних». Цитую окремі фрагменти:

«Сьогодні мера найчастіше звинувачують: чому міська влада не заборонила шоу? А які підстави були для заборони святкування, коли навіть облдержадміністрація першою створила оргкомітет? Покладемо руку на серце й чесно скажемо, що дозвіл на публічні заходи, на політ над територією міста літаків, також є не чим іншим, як формальністю. Такою формальністю, як, наприклад, коли міська влада дозволяє у Львові відкривати нові автобусні маршрути. За кожную зроблену водіями аварію ніхто міську владу не звинувачує, бо це було би нонсенсом. За авіакатастрофу в Скнилові чи не головним винуватцем хочуть зробити міську владу.

Уявіть собі іншу картину: влада заборонила проведення святкування з використанням літаків. Що б тоді почалося?! Та й чи є в міській раді спеціалісти з авіації, які мали б розібратися в усіх тонкощах військової авіації?

Моральної вини з влади ніхто не знімає. Але виникає ще одне запитання: навіщо переводити стрілки із справжніх винуватців на міську владу, яка мала б надати, скажімо відверто, формальний дозвіл. Бо, окрім цього дозволу властей, повинні ще бути й дозволи державних інституцій, які відповідають за безпеку польотів.

Шквал критики, інколи не зовсім справедливої, вивів міського голову Любомира Буняка з рівноваги, і він почав поводитися не як публічний політик, а як звичайний директор заводу. Образившись на дві найбільш тиражні львівські газети, які надрукували розпорядження міських властей, чомусь забувши про документи щодо створення оргкомітету, які видала обласна державна адміністрація, голова міста під час брифінгу не захотів зустрічатися з представниками саме цих видань. І він попросив кореспондентів «Високого Замку» і «Експресу» – ці видання звинуватили Любомира Буняка, що він говорив неправду, – покинути приміщення для проведення брифінгу.

Звичайно, мер зробив велику дурницю і налаштував проти себе два найбільші видання. Пізніше до них приєдналися журналісти «Поступу». Ці три газети, згідно із соціологічними опитуваннями, мають найбільший вплив на читачів регіону. І тепер міському голові спокійного життя не буде, поки він господарюватиме у Львові. Редактори трьох видань виступили з публічною вимогою вибачитися перед журналістами і виборцями, яким мер у перші хвилини трагедії говорив неправду.

Отже, вся львівська трагедія звелась до ролі міської влади і безглузлого конфлікту з журналістами... Сценаристи останніх львівських подій спрацювали блискуче, вміло перевіривши стрілки на місцеву галицьку владу, хоч проблема значно ширша, ніж формальний дозвіл міської влади».

Такі думки висловив у газеті Богдан Кушнір. Хтось може з ним повністю погодитися, хтось – у чомусь заперечити, щось уточнити, підсилити або згладити. На мій погляд, з усіх публікацій, які читав, усіх телевізійних і радіопередач, які слухав і бачив – цей матеріал належить до об'єктивних, відчувається вболівання журналіста за українську справу, за Львів.

Євген Петренко у статті «Останній дзвін пролунав», яка опублікована у газеті «Українське Слово» за 8 –14 серпня 2002 р. висловив таку думку: «...Перша реакція учасників політичного процесу в Україні на катастрофу у Скнилові принципово не відрізнялась від попередніх випадків і не виходила за рамки старого сценарію.

Дії Президента та підлеглих йому осіб, особливо арешти військовиків та висвітлення катастрофи у президентських ЗМІ, показали, що

діє «чорнобильська модель» пояснення катастрофи, тобто пошук стрілочників для позірного заспокоєння громадської думки, а не усунення причин катастрофи і, відповідно, покарання головних винуватців».

Зовсім не применшую будь-які причини скнилівської та інших українських трагедій, їх страхітливих наслідків для тих людей, які зазнали найдорожчих втрат або каліцтва рідних і близьких, психологічних травм від жаху побаченого і пережитого.

Спонукає ж до роздумів витончене, цілеспрямоване, а часом брутальне маніпулювання скнилівською трагедією. З якою метою це робиться? Чи не для того, щоб не було громадянського спокою і злагоди між львів'янами, порозуміння і доброї співпраці між місцевою владою і жителями міста та області? Невже так важко зрозуміти, що піартехнології на крові львів'ян спрямовані проти інтересів львів'ян, що це, м'яко кажучи, – ніж у спину. Щоб національно свідомі львів'яни разом з місцевою владою не організовувалися для вирішення багатьох життєво важливих проблем господарювання у місті, щоб вони відсунулися назад або зовсім відійшли від розв'язання соціальних, політичних, ідеологічних, економічних, національних питань українського державотворення.

Розумію, що мої думки можуть викликати гнівну реакцію, бо «самі засоби масової інформації можуть бути суб'єктами корупції». Боляче погоджуватися з цією тезою журналіста Анатолія Бень, яка опублікована у газеті «Голос України» 27 липня 2002 р., але в Україні таких прикладів, на жаль, достатньо. І вони свідчать про антиукраїнську корупцію. Не лише серед найвищих і найнижчих державних чиновників, депутатів ВР України, військових, силових структур, науковців, а й серед журналістів спостерігається різне розуміння українського патріотизму – «френч вузьковідомчого поняття ніколи не налізе на широку загальнодержавницьку фігуру» (А. Бень). Цей політико-ідеологічний, морально-психологічний аспект досить таки яскраво висвітлила скнилівська трагедія, яка чорним мечем вразила українське серце.

Одним цей зловісний меч завдав величезного, незбагненого болю, неймовірної психологічної травми, але вони не зламалися, не втратили високого особистого, львівського, національного, державницького «Я». Водночас дехто використовує цей зловісний меч трагедії з метою дестабілізації львівського життєвого середовища. Якщо уважно прочитати газети, які писали про жертви авіакатастрофи, то можна помітити у низці публікацій чимало хвацької тенденційності, упередженості, недоброзичливості, безсоромного критиканства, безцеремонного зазірання у щілину чужого сімейного життя.

Безперечно, здоровий глузд – за критичні матеріали у засобах масової інформації, але кожний журналіст, який поважає і себе, і того, кого критикує, скаже, що критика має бути аргументованою, глибоко аналітичною, розсудливою, за духом оптимістичною. Мабуть, кожний погодиться, що писати треба не для приниження, цькування, знищення людини. Критика повинна спонукати до осмислення і виправлення помилок, реалізації фахових, інтелектуальних можливостей для громади Львова, розбудови української України. Видатний філософ-гуманіст, колишній президент Чехословацької Республіки Томаш Масарик наголошував, що «критика не повинна створювати демагогію, а слугувати для повчання і виправлення. Нам потрібні критики освічені та чесні, критики, котрі мають громадянську мужність і відвагу; справжня критика – це не заперечення і не перекидання відповідальності на інших, а співробітництво і спільна відповідальність».

На жаль, окремі журналісти особисту хворобливу амбіційність ставлять вище інтересів українських громадян, які хочуть жити у своїй українській державі, а не у південній губернії Росії. Такі журналісти свідомо чи підсвідомо скочуються на нігілістичні позиції щодо української справи, більше того навіть шкодять утвердженню української України. Через газети, телебачення і ефемівське радіо нав'язують малоросійську психологію, притлумлюють державницьке мислення, спонукають до ігнорування будь-чого українського.

Захопившись розкрученням піартехнології стосовно львівської міської влади в контексті скнилівської трагедії, окремі журналісти з допомогою маніпуляцій громадською думкою допомагають звести серйозну проблему про стан нашої армії, відповідальність найвищих посадовців за безлад в Україні до абсурду. Шалено критикуючи місцеву владу (обґрунтовано і безпідставно), піартехнологи відвертають справедливий людський гнів від найвищих керманічів, чужинців-олігархів, які зневажають долю України, спричинили масове поневір'яння українців за межами Батьківщини і на рідній землі. Скнилівська та інші катастрофи в Україні мають найголовнішу – політико-ідеологічну причину, а галичанам кажуть, що ви хочете, авіашоу дозволила, частково профінансувала, оргкомітет створювала ваша демократично обрана місцева влада?! І летять проти неї звідусіль отруйні стріли. А що у низці публікацій відсутня належна глибина, вони поверхові, рясніють неточностями, насичені сенсаційністю, гіперболізацією незначного і відсутністю вагомого, яке би, наприклад, допомагало долати соціально-економічні труднощі, сприяло відродженню української історичної пам'яті, утвердженню

національної самосвідомості, людської гідності, високої моралі, духовності, – то це окремих журналістів не хвилює.

Тим часом уже в незалежній Україні на державному рівні чиниться все, аби не допустити, щоб ці засади національної єдності відновлювалися й міцніли. Багато високоповажних державних діячів не усвідомлює вагомості національного відродження. Неприпустимо, коли це мало-помалу стає урядовою політикою України. А журналістів, які з цього приводу б'ють на сполох не так багато, навіть у Львові їх обмаль.

Голова Комітету ВР України з питань культури і духовності Лесь Танюк привертає увагу до тривожних фактів. Відколи доктор фізико-математичних наук В. Семиноженко працює на посаді віце-прем'єр-міністра України з гуманітарних питань (30.05.2001 р.), відбулися антиукраїнські акції:

- наприкінці 2001 р. ліквідовано Раду з питань мовної політики при Президентові України, яку очолював М. Жулинський;
- тоді ж скасовано сектор моніторингу мовної і національної політики у складі управління гуманітарного розвитку секретаріату Кабінету міністрів України;
- у лютому 2002 р. переглянуто склад Української національної комісії з питань правопису й усунуто звітди найактивніших і найкомпетентніших її членів, натомість введено до складу людей, менш компетентних у питаннях правопису;
- у березні 2002 р. Президент України підписав, ініційований, зрозуміла річ, віце-прем'єр-міністром України з гуманітарних питань, Указ «Про відзначення 350-річчя Переяславської козацької ради 1654 року», яка всупереч намірам Б. Хмельницького, стала початком більш як 300-річного поневолення України Москвою. Це знову спричинило публічну конфронтацію – і в пресі, і на телебаченні;
- у травні 2002 р. створено українсько-російську групу для роботи нових підручників з історії України і Росії з метою задоволення російських імперських амбіцій, яку з українського боку, за повідомленням преси, очолив доктор фізико-математичних наук В. Семиноженко;
- у липні 2002 р. Кабінет міністрів України прийняв розпорядження «Про святкування 85-річчя від дня народження Володимира Щербицького»;
- з початком нового навчального року у вищих навчальних закладах внаслідок так званої освітньої реформи передбачено істотно скоротити або й геть скасувати вивчення української мови

*Будьте схожі самі на себе -
Чи розумні, чи просто дурні.*

Василь Симоненко

та історії України; у переважній більшості вищих навчальних закладів України зухвало порушуються права українців на навчання рідною мовою; не лише олігархічні телеканали, а й навіть телеканал УТ-1 заповненні програмами московських зайд;

- наприкінці своєї роботи уряд В. Ющенка домогся виділення 25 мільйонів гривень із Державного бюджету на виконання постанови Кабміну щодо всебічного розвитку і функціонування української мови (прийнятої у вересні 1997 року і доповненої у 2000 році). За наступного уряду реально вдалося проконтролювати проходження лише 2,13 мільйона гривень. Доля решти вказаної вище суми залишилася нез'ясованою.

Ці та низка інших проблем українського державотворення вимагають серйозної, наполегливої, відповідальної праці, глибокого усвідомлення своєї ролі та ролі ЗМІ в Україні, сучасному світі. Відомий теоретик журналістики, професор Володимир Здоровега постійно наголошує, що «інформація мусить бути професійною, вона має стати конкурентоздатним товаром, а не засобом примітивної маніпуляції і обману».

Журналісти повинні спрямовувати свої здібності на болючі проблеми сучасного світу, українського життя, утвердження справедливого національного життєвого середовища, а «не на суцільні розваги і задоволення аж до різноманітних збочень включно» (В. Здоровега), куди, зрозуміло, входять і нинішні брудні піартехнології.

Досі дехто з журналістів не зрозумів елементарного: інформація у ЗМІ не повинна бути лише сенсаційним товаром, вона повинна ґрунтуватися на високій моральній і духовній основі, в Україні жититися національною ідеєю державотворення, нести в собі культурний і демократичний ресурс, збагачувати множинність світу, його мови, культури, традиції. Але, на жаль, спостерігаємо негативні явища, які виникли у нас під впливом чужинців-космополітів. Їхні «теорії» не знайшли належної відсічі в Україні. Чи не тому дехто культивує тип безнаціонального «журналіста-циніка» для якого будь-яка дія важливіша від мудрої, конструктивної думки, паскудний конфлікт – від гармонії багатогранного життя, виняткове, незвичне – від правдивого, достойного, негативне, нікчемне – від позитивного одухотворення. Як наслідок, наверх часто викидається дріб'язкове і несуттєве, хоч і правдиве, применшується або взагалі замовчується визначальне для людини, родини, нації, держави. У такий спосіб окремі журналісти творять із себе виняткових борців за свободу слова, права людини, а справжніх будівничих України за будь-яку найменшу помилку намагаються морально знищити, «спалити» на очах громадськості, ігнорують правами нації.

Прикро, що серед журналістів, про яких мовиться, є і випускники Львівського національного університету імені Івана Франка. Мабуть, і моя вина є в тому, що у їх душах не вдалося засіяти здорові зерна добродійності, прищепити високі моральні і національні принципи творчої діяльності. Але вчитися ніколи не пізно. Ніколи нікому не пізно самовдосконалюватися, утверджувати у собі високі моральні, духовні, національні цінності, працювати в ім'я української України.

Скнилівська «чорна субота» розбурхала, загострила одвічну боротьбу Правди і брехні, Добра і зла, зіткнула моральні й аморальні сили, високе і нище, національне і космополітичне, українське і антиукраїнське... У ситуації, що склалася у Львові та Україні після жахливої трагедії, мабуть, кожний, хто бажає, може взяти участь у каменуванні Любомира Буняка, має нині можливість висловити своє ставлення до події, її причин: і той, кого не обрали головою міста, і той, всупереч волі якого Л. Буняк зі своїм колективом будував нафтопровід і термінал, і той, хто «за власним бажанням» залишив роботу в ратуші, і той, кого чекає камера за зловживання службовим посадовим становищем, і той, кого покритикував Любомир Буняк за погану роботу, і той, кому не усміхнувся, бо не мав до того настрою, і той, і той, і той... Привід є, було би бажання, а «обґрунтування» знайти можна навіть для святої брехні.

Чи зможе за таких умов крізь суцільний негативний вереск пробитися до людського серця і розуму розважливий, мудрий голос жінки, яка втратила під час кривавого авіашоу сина і маму? Вона ж бо закликає схаменутися: Україна у нас одна! І другого Львова нема! Чи дійде до кожного з глибин віків заклик великого князя Володимира Мономаха: «не лютувати словом, гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукуючи себе на добрі діла Господа ради»?

2003 р.

МОРАЛЬНІСТЬ І АМОРАЛЬНІСТЬ У ПОЛІТИЦІ ТА ЖУРНАЛІСТИЦІ

Відомі події в Донецьку і під час виборів міського голови в Мукачевому, примітивні хитрощі навколо так званої конституційної реформи, висунення неграмотної особи з кримінальним минулим кандидатом у президенти, безсоромне проштовхування ідеї ЄЕП на угоду Москві, відмова од обіцяного проектного використання нафтогону «Одеса–Броди»

в прямому напрямку і використання цього нафтогону в проросійському реверсному варіанті, створення умов для розширення військової присутності Росії в Криму не залишають жодних сумнівів у тому, що багато нинішніх найвищих посадовців України не захищає її національні інтереси, досі шукає своєї країни, робить ставку на олжу. А там, де брехня, інсинуації, дезінформації, там і насильство. І тоді вже не може бути мови про демократію, прозорість управління, чесність...

Головний редактор газети «Слово Просвіти» Любов Голота зазначила, що «народ боїться війни й голоду, влада боїться, що народ позбавиться цього страху, і щодня полохає нас, маючи людей за горобців, курей чи зайців, вивертаючи догори власного кожуха. Каста жерців режиму, що витворилася в нашій країні, прагне надзвичайного стану, який збереже їхні величні капітали та владні місця. Страх влади багатолікий і вигадливий, і як би його не приховували, він став видимим і явним. Кортезі в супроводі десятків охоронців і міліцейських автомобілів. Нетерпимість до будь-якої опозиції. Використання образ і принижень для характеристики політиків, авторитетних у народі, іноді доходять до абсурду: скажіть, будь ласка, якщо опозиція – «пігмеї від політики», то навіщо ж владі, «міцній, як ніколи», лупити по горобцях із гармат?!

Дивні, сюрреалістичні зміщення чиєїсь свідомості видають за свідомість мас: нас лякають чеченськими терористами і ніяк не коментують фактів вербування українців у російські збройні сили, страхають «американкою» Катериною Ющенко, яка є справжньою українкою, і відсилають власних дітей і дружин на постійне проживання і навчання в Америку. Нам погрожують примарами актів непокори і перевороту та готують провокації проти тих, хто сміє мати власну думку...».

У цю систему аморальності вмонтувалося чимало журналістів, які повністю ігнорують принципи об'єктивності, достовірності інформації, правдивості, професійної етики та норм моралі, слухняно керуються у своїй діяльності темниками президентської Адміністрації, які створюють на угоду СДПУ(о).

Як оцінювати заклик журналістки Ганни Герман (Стеців), щоб молодь брала приклад з людини, котру не один раз судили за кримінальні провини?! За логікою шановної пані Ганни юнаки і дівчата мали би нині чинити злочини, потрапляти в тюрми, потім виборсуватися із безодні аморальності... То ж хіба таким має бути шлях до моральних чеснот?!

Повноцінною Українська держава може бути тоді, коли синтезує в собі національно-культурні, політико-ідеологічні компоненти на засадах високої моралі і духовності. На жаль, велика кількість ЗМІ в Україні сьогодні працює в режимі прес-центру власника, капітал якого ще переважно чужоземний.

Як не прикро казати, але до руйнування структури українського національного духу причетні також творчі люди. Будь ласка, перенесімося думками на сторінки деяких книжок сучасник авторів, розгорнімо газети, прилиньмо до телевізійних екранів, прислухаймося до радіопередач. Якою інформацією, якою мовою наповнений інформаційний простір в Україні?! Наголошую, в Україні, бо чи можна назвати нинішній інформаційний простір на території України українським?! Тим часом журналісти багатьох телерадіоорганізацій і газет намагаються переконати нас, що ненормальне, аморальне є нормальним, моральним (Н. Балюк). До якої глибини цинізму, аморальності, брехні дійшли деякі високі посадовці, політики, журналісти в оцінці, тлумаченні фактів, пов'язаних із причиною надто небезпечної хвороби Віктора Ющенка!

Щоб принизити гідність, відданість Віктора Ющенка всім громадянам України незалежно від національності, недруги вільної України паплюжать його найогиднішими епітетами. Звинувачують в усіх нинішніх бідах, фальшують значні соціально-економічні здобутки за час його прем'єрства. Саме тому, що Віктор Ющенко однозначно захищав національні інтереси України, що разом з однодумцями наступив на п'яти суперзłodіям, подбав про підвищення зарплати, пенсії, що громадяни України отримали «живі» гривні, есдеки на чолі з В. Медведчуком, комуністи під керівництвом П. Симоненка та їхні поплічники, усунули В. Ющенка з посади прем'єр-міністра. Не дали йому завершити дуже важливі соціально-економічні плани для добробуту громадян України.

Відповідаючи на запитання, чи нинішня політична, економічна, культурна еліта України обстоює її національні інтереси чи свої власні – не пов'язані з її майбутнім і народом, відомий єврейський поет і перекладач Мойсей Фішбейн наголосив: «Еліта в нас не при владі. На жаль. А ті, хто при владі, либонь, сповідують один із моїх «аферизмів»: «Чітко продумана сума хаосів часом дає добре впорядковану систему». Ці люди не знають межі, й поки їх не зупинять, вони не зупиняться... Українська еліта має підтримати Віктора Андрійовича Ющенка. Повторюю: не підтримувати сьогодні Віктора Ющенка – це національний мазохізм, якщо не національне самогубство. Саме Віктор Ющенко обстоює національні інтереси України. Знаєте, мене часом запитують: «Ну, гаразд, ми підтримаємо Ющенка, а як він ставитиметься до росіян, а як він ставитиметься до євреїв?..» Я відповідаю: «Так само, як і до всіх, в Україні суцix». Що ж до євреїв – то ми, євреї, маємо вклонитися мамі українського лідера: під час війни мама й бабуся Віктора Андрійовича Ющенка в селі Хоружівка, що на Сумщині, переховували в себе в хаті трьох єврейських дівчаток із міста Ромни».

Для державних і політичних діячів Великобританії, Італії, Німеччини, Польщі, Росії, США, Франції та багатьох-багатьох інших високих посадовців різних країн націоналізм – це патріотизм в дії, це – захист національних інтересів, мови, культури, духовності, моралі, а для Віктора Януковича націоналізм – це хвороба, фашизм. Негативний комуністичний жупел націоналізму В. Янукович використовує для того, щоб збурити, нацькувати українців-східняків на українців-західняків і на спровокованому тлі непорозуміння, антагонізму захопити президентське крісло. Однак більшість громадян України розуміє аморальну, антиукраїнську сутність цієї затії. І східняки, і західняки – за соборну, вільну, багату українську Україну, в якій би постійно заможною була кожна людина, а не чекала зі злиднями виборів президента, коли раптово видадуть доплату до пенсії, нададуть адресну допомогу. Нині з усіх-усюд лине хвала В. Януковичу за добродієство. І жодного слова не промовлять у ЗМІ, що ці «добродієнні» гривні не покривають різкого підвищення цін на продовольчі і на промислові товари. А про вартість енергоносіїв згадувати страшно... Винних В. Янукович і його радники зразу знайшли: це – місцева влада і... опозиція. Але й цим людей не здивуєш, адже нині вищі ешелони влади роблять все, щоб дискредитувати «Нашу Україну», підірвати народну довіру до В. Ющенка.

Хоча кількість грошей у літніх людей збільшилася, але бідність не зменшилася, злиденність не відступила. Чи не тому, що алярмова затія з підвищенням пенсії дуже далека від моральних чеснот?! Прозорішого натяку-купівлі голосів годі придумати.

Людина зі здоровим глуздом не заперечить, що під цілеспрямованим, безперервним ворожим інформаційним «обстрілом» перебувають насамперед українські патріоти, мова, культура, духовність. Нині промосковські політики, в тому числі Прем'єр-міністр України, кандидат у президенти Віктор Янукович вважає такий стан природним, тому він ратує за надання російській мові статусу державної мови на території України. Складається враження, що Віктор Янукович зовсім не розуміє, що чужа інформаційна агресія нав'язує нині українцям менталітет чужих держав і їхніх народів; агресія культурна нав'язує чужі звичаї, мову, психологію. Ці та інші форми агресії спрямовані на те, щоб усі українці остаточно втратили національні морально-психологічні засади рідної мови, культури, духовності, щоб назавжди було знищено українське життєве середовище, національний мікросвіт і макросвіт, щоб не дати утвердитися українській Україні.

Зрозуміло, що людина, яка вирішила стати провідником українського суспільства, має бути з твердою волею та послідовною у своїх наці-

онально-моральних переконаннях. «...Чому б політикам і чиновникам не продемонструвати свою непохитність та принциповість і, незалежно від ситуації, розмовляти рідною мовою? Це, крім іншого, сприяло б і вдосконаленню вимови та скороченого часу для перекладу думок на потрібну мову, – наголосив Сергій Мекеда з Київської області. – Коли чуєш, з якими довготривалими паузами вимовляє слова не найскладніших речень чимало українських політиків, складається враження, ніби між собою вони спілкуються іншою мовою чи діалектом. Розуміючи ціну необережного слова, політики мусять дуже ретельно добирати слова. І взагалі, наскільки українські політики є українськими, якщо навіть у публічних промовах надають перевагу мові, більше схожій на російську? Чому навіть до офіційних заходів чиновники залучають представників іноземної церкви? Замість того, щоб розвінчувати міф про «меншовартість українського», чимало керівників в країні самі перебувають під впливом цього виплеканого сторіччями колонізації комплексу».

На жаль, вірус російщення уже проник у найдальші гірські села Західної України, де на весіллях витанцьовують під Машу Распутіну, м'ясоєдовську, низькопробну попсу «целуй меня везде». Боротьба за українську мову – це боротьба за українську владу. Утвердивши в Україні українську мову – збережемо Україну як європейську націю, піднімемо в кожного українця дух національної свідомості. Адже мова дім нашого буття, категорія духовна, світоглядна, і націєтворча, – це матеріалізована свідомість.

«Найгірша наша біда – не росіяни, а зросійщені хахли, – зазначив Дмитро Павличко. – Це плем'я або задушить нас, українців, або вимре від ненависті й люті до свого народу, що воно його відцуралося. Нам треба вистояти у боротьбі проти озлобленого хахла, вічного раба й хама, що його виплекала неволя».

Щоб вижити, міцно стати на ноги, досягти благополуччя, українцям за будь-яких обставин обов'язково треба вирватися з морально-психологічного рабства чужих думок, звичаїв, традицій, облудної комуністичної химери, утверджувати українську мову, національну свідомість, а не консервувати малоросійство, не розвивати хахлуйство.

Дуже важливо повернути довіру до слова і побороти руйнівний скепсис у суспільстві. «Бо принцип довіри до слова є зараз визначальним у розбудові України», – наголосив Віктор Ющенко у листі до керівників засобів масової інформації. Повноцінно жити і правильно будувати – значить користуватися правдивою інформацією. Державотворення повинне відбуватися на фундаменті, який закладає правдиве слово у книжці, газетній статті, радіо- і телепередачі та сприяє процесам національної ідентифікації і самоідентифікації, утвердженню почуття українського громадянина.

Історичний досвід багатьох країн доводить, що тільки самовитворення суверенного мислення, органічного відчуття свободи приводить до формування національної свідомості як чинника самоорганізації особистості. Довготривале зомбування етнічної, національної самосвідомості людей спричиняють, зазвичай, руйнівні наслідки у життєдіяльності спільноти, зумовлюють соціальну «інвалідність», узагалі знищують духовність, що, зрештою, може стати головною причиною занепаду економічного, матеріальної злиденності національних спільнот. «Саме понівеченість, змордованість національної свідомості й самосвідомості певної, на жаль, досить значної частини наших співвітчизників є причиною безлічі сьогоднішніх наших бід, негараздів, у тому числі й наших теперішніх економічних злиднів», – слушно зауважив доктор психологічних наук, професор Мирослав Боришевський.

Отже, нинішня криза в Україні не є кризою виробництва чи кризою монетарної політики. Це – криза свідомості, криза моралі, криза світоглядних і життєвих настанов. Тому потрібно розробити ідеологію розбудови Української держави, яка має вбирати у себе політику, мораль, духовність, етику, естетику, форми і методи функціонування засобів масової інформації. Вихідним пунктом ідеології всебічної розбудови держави є національна ідея, яка реалізується у внутрішній і зовнішній політиці, спрямованій на постійне зростання добробуту населення, забезпечення і збереження умов для розвитку майбутніх поколінь на основі своєї державності, економічної самодостатності, мови, культури, духовності. Національна ідея може бути реалізована лише самостійно, лише українськими патріотами-фахівцями, моральними політиками і свідомими лідерами України.

2004 р.

СУТЬ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ: НАЦІОНАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНЕ ЖИТТЄСТВЕРДЖЕННЯ ЧИ РУЙНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ?

Відзначення всесвітнього дня свободи преси у 2005 р. збіглося зі знаковим числом – 100 днями нового Президента України. І журналісти, і політичні та громадські діячі, журналістикознавці наголошували, що

ситуація зі свободою ЗМІ в Україні поліпшилася після кримінального, корумпованого розгулу, який набрав найбрутальніших, найзловісніших обертів перед і під час виборів Президента України восени 2004 р. Високі поняття честі, совісті, національної гідності, елементарної порядності у людських стосунках відверто підмінювалися тоді вільно конвертованою валютою, за яку все продається і купується. Цинізм, брехня були методом політики багатьох найвищих державних «керманців», аморальність просякнула чимало засобів масової інформації. Тому не було підстав констатувати, що свобода слова в Україні стала сподіваною, бажаною передумовою прискорення духовної інформаційної мобільності української нації. Свобода слова у період кучмівського режиму оберталася свободою низьких стандартів, огульним порушенням принципів і функцій діяльності ЗМІ. Це також є однією з причин, що досі в Україні немає єдиного національного інформаційного простору, як, до речі, і – єдиного українського культурного простору.

У цьому контексті реалістичні слова сказав Президент України Віктор Ющенко 3 травня 2005 р. З одного боку, він називає аксіомою для себе й для своєї команди існування вільної преси в Україні, однак вважає, що в країні повинна пройти серйозна дискусія стосовно нинішніх стандартів журналістики. «Одним із гасел Майдану була свобода слова. Майдан звільнив журналістів», – відзначив Президент і наголосив, що сьогодні перед українськими журналістами стоять серйозні виклики, адже Майдан поставив високу планку стосовно демократизації суспільства й професійних стандартів. В. Ющенко висловив упевненість, що суспільству вдасться пройти це випробування. Крім цього, Президент відзначив важливість функції медіа «бути неупередженим і чесним контролером дій влади». «Безумовно, преса виконує роль четвертої влади, але ми повинні бути єдині в одному: в захисті національних інтересів», – заявив він.

Дискусія щодо стандартів української журналістики, до якої закликав Президент Віктор Ющенко, триває. По суті її дещо раніше розпочала головний редактор газети «День» Лариса Івшина. В інтерв'ю Інтернет-виданню «Телекритика» (www.telekrstika.kiev.ua) вона сказала: «Помаранчева революція сама собою не є помахом чарівної палички, яка приведе нашу розтерзану протиріччями та різними неблаговидними справами журналістику – через місток – у гарне майбутнє. Цей міст необхідно побудувати...». На її думку, потрібно створювати умови для появи авторитетних журналістів і політиків, яким можна довіряти. І вони зростатимуть у справжній боротьбі, а не виникатимуть за політичними замовленнями. В інтерв'ю Лариса Івшина зазначала: «Зараз

відбувається імітація. А насправді потрібна відкрита розмова про те, що відбувається в нашій журналістиці. Рівень антисанітарії в журналістиці такий, що загрожує загибеллю всьому організму. Потрібно говорити правду – не ту, коли кажуть: у кожного своя правда. Ми знаємо, що існують об'єктивні речі. Ось про них і треба вести мову. У процесі відкритої внутрішньої дискусії. Ми не можемо зараз розраховувати на політиків. У них на журналістів свої плани. Їм не потрібна журналістська корпорація – їм потрібні конкретні розцінки. Зараз немає таких політиків, які... Точніше, вони є, але вони не мають достатніх ресурсів, аби сприяти створенню нової журналістики». Тому тут поки що особливих змін не помітно. «Ми – відкрите суспільство. Але ж не прохідний двір. Насправді мало би бути так: ось інтереси українських громадян – ось інтереси українського суспільства. І через них – в інформаційному суспільстві – ми розглядаємо все, що відбувається. Цього ще немає, і це велика та надзвичайно серйозна національна проблема. Якщо ми хоча б трошки почнемо думати саме так, то це дозволить відсепарувати тих, у кого ще є професіональність і совість», – вважає головний редактор «Дня».

Погоджуючись з думкою Лариси Івшиної, наголошуємо, що фундаментальною основою нинішніх високих стандартів журналістського професіоналізму має бути українська національна свідомість, висока моральність і духовність, патріотизм і громадянська мужність.

Важливе надбання українців – виборена впродовж століть незалежність, демократизація суспільства, політичний та ідеологічний плюралізм без глибоко продуманого, прозорого механізму контролю, захисту, регулювання перетворюється на непримиренну протилежність: з одного боку – демократичний принцип свободи слова, вибору, діяльності ЗМІ, а з іншого – нехтування українськими національними інтересами, яке може призвести до повної втрати незалежності: психологічної, духовно-моральної, культурної, економічної, державної.

Національний, самобутній інформаційний простір є запорукою стійкості, незалежності держави. Адже людські спільноти творяться мережами інформаційних комунікацій, через які передається необхідна державна, політична, суспільно-економічна, ідеологічна, історична, етнічна та інша інформація. Національна мережа засобів масової комунікації – це один із «трьох китів», на якому ґрунтується державна самосвідомість, поряд із національною інтелігенцією та національною політичною елітою. Відповідно, політична еліта забезпечує умови (комунікативну мережу) для донесення до громадськості результатів праці інтелігенції. У сучасних умовах вирішальна роль у творенні людських

спільнот належить телебаченню, газетам, радіо, літературі для масового читача, аудіо й відео, а також сфері діловодства.

Однак, слушно наголосив кандидат історичних наук Василь Балушок, в Україні дуже слабка система комунікацій – «своєрідна мережа судин, якими кров – інформація – пульсує від виробників української продукції до її споживачів. Звісно, у нашій країні є мережа засобів масової комунікації, дуже потужна. Тільки не українська, а російська».

У своїх працях «Навічно кайдани кували» (1995 р.), «Завжди пам'ятай: Ти – Українець!» (1996, 2001 рр.), «Не лукавити словом» (2003 р.), «Кайдани ще кують: Факти, документи, коментарі про російщення в Україні» (2004 р.) автор цієї статті розкрив зловісний механізм російщення, агресивно-руйнівний інформаційний наступ проти природних, національно-гуманістичних засад українців. Не таємниця, що 90 % книг, які є у продажі в Україні, зроблені в Росії; 80 % газет і журналів – не тільки російськомовні, але за більшістю з них у той чи інший спосіб стоїть Росія; більшість фільмів, які демонструються в Україні, – або російські, або перекладені в Росії; абсолютно переважають на українському ринку касети і компакт-диски зі записами «зірок» російської естради; фільми на дисках – у перекладі винятково російською; на телебаченні панують російські розважальні програми; ефір FM-станцій більше, ніж на 90 % заповнений піснями творами іноземних виконавців.

Отож, зазначив В. Балушок, наші національні судини забиті таким-от «холестерином». Де вже через них пробитися до громадськості з правдивими історичними дослідженнями чи з різновидами національного мистецтва, новинками вітчизняної науки чи педагогічної думки. Все це, звісно, не вивірюється. А осідає на полицях бібліотек чи архівів. У «мозку» складається враження, що він працює марно, а громадяни в більшості не знають, що відбувається в їхній країні. «Більше того – «холестеринова» мережа у так званих «розважальних» текстах, радіо- і телепрограмах щодня невтомно переконує нас, що наша рідна Україна за своєю природою недолуга, люди – роззяви й ледарі, нездатні до самостійного життя, отож і країні, і людям-невдахам не обійтися без опіки. Опікуватися, звісно, є кому. Утім про ці маніпуляції зі свідомістю людей також мало кому відомо: судини такої інформації не доносять. Світовий досвід свідчить, що в умовах безпосереднього сусідства новоутверджених націй з колишніми метрополіями витворити власну мережу інформаційних комунікацій, відмежовану від старої «покровительки», можна тільки використавши мовну відмінність. Маємо переконливі приклади Ірландії та Білорусі, які так і не звільнилися остаточно з-під впливу

метрополій. На відміну від американських колоній Англії та Іспанії, яких від «покровительок» у часи здобуття незалежності відокремлював Атлантичний океан, поряд із Україною – брутально сильна Росія, яка ну ніяк не полишає великодержавницьких намірів. Тому всі регіони України, в яких інформаційна комунікація переважає російська, як порохотягом, всмоктуються в орбіту впливу РФ. Українські, але російськомовні засоби комунікацій (у тім числі сфера діловодства), привчаючи людей до споживання російськомовної продукції, прокладають цій продукції шлях із Росії в Україну. І групи населення, вилучені зі сфери української мови, й досі залишаються майже повністю залученими до сфери дії російського інформаційного поля. А воно дуже потужне і виховує своїх споживачів спрямовувати свої інтереси на Росію і саме з нею пов'язувати свої сподівання на майбутнє».

Наголошуємо, що після національної революції, яку називають Помаранчевою, створилися умови для вироблення в суспільстві сучасної філософії свободи слова, професійної незалежності журналіста, утвердження високоморальних стандартів функціонування засобів масової інформації. При цьому треба враховувати, що нині протистоять дві позиції стосовно покликання ЗМІ, журналістського слова: «американська полягає в тому, що ЗМІ – це винятково економічні товари, і, отже, концентрація чи розширення власності мають підпадати під дію лише загального антимонопольного законодавства. Більшість опонентів у Європі намагаються захищати іншу думку: ЗМІ представляють собою особливий культурний і демократичний ресурс і повинні бути захищені як такі». На жаль, у більшості ЗМІ України вважають, оцінюють інформацію, журналістське слово лише як товар – не інакше, не дбають, щоб газетний матеріал, теле- чи радіопередача були насичені українською гуманістичною життєстверджуючою ідеєю, переважно пропагують «естетику зла».

Щоб свобода слова працювала на розбудову української України, на духовно-національне збагачення всяк суцїх у нїй, потрібна політична воля законодавчої, виконавчої і судової влад, державна економічна підтримка тих засобів масової інформації, які сприяють розвиткові і зміцненню української України. Свобода слова мусить бути законодавчо не лише окреслена, а й забезпечена, щоб політичні узурпатори не обмежували його добротворчу енергію, активно розвивали кращі традиції демократизму, а не свавілля, політичний розбій чи антиукраїнське ідеологічне піратство. Мабуть, кожний із вас, шановний читачу, згадав телепередачі Джангірова, Корчинського, Піховшека та деяких інших журналістів, які користувалися стандартною лексикою 30–40-х

років, коли комуністичний режим знищував «ворогів народу», тобто найкращих синів і дочок України.

«Коли більшовицькі кремлівські лідери вирішили покласти край українському духовному відродженню, до столиці України був посланий Молотов, – зазначав Олексій Братко-Кутинський. – Не скидаючи шапки, він вийшов на трибуну і покрив відбірним матом весь український провід, що зібрався вершити подальшу долю України. Цей вчинок Молотова викликав шок, розгубленість, відчай. Слухачі були повністю деморалізовані, що полегшило присланим з Москви чекістам і місцевим негідникам досить легко розправитися з урядом та партійним керівництвом України. За короткий час вони були роз'єднані, ошельмовані і постріляні».

На превеликий жаль, чимало політиків, у тому числі депутатів Верховної Ради України і журналістів користувалися та ще й нині не всі відмовилися від колишньої комуністичної цинічної лексики. Слово ще не стало реальним морально-духотвірним началом у життєдіяльності людей. Ми були і є свідками, ба навіть більше, учасниками аморального процесу знецінення слова, варваризації інформаційного простору в Україні, маємо справжній апофеоз так званої «ненормальної лексики».

Давно минули часи, коли лексика п'яного російського мужика дивувала світ. Сьогодні вже п'яний мужик може позаздрити лексиці владної «еліти». Згадаймо «висококультурні», «морально-духовні» вислови Владіміра Путіна, Леоніда Кучми, Віктора Януковича. За визначенням Івана Дзюби, це вершина айсберга. Підводна ж його частина – омертвіння тонких структур душі, сформованих багатьма тисячоліттями розвитку роду людського.

Можуть сказати, що завжди, в усі епохи, була стилістика соціального дна. Але під час президентства Л. Кучми з допомогою заангажованих владою та чужими олігархами ЗМІ – це дно потужно сплило нагору і правувало як законодавець мод, як елітарність. Тобто йдеться вже не про стилістичні зрушення в культурі, що є закономірністю її розвитку, наголосив І. Дзюба, а про зміни якості людини, про скасування того, що відрізняє її від тварин, – відчуття сорому. А це означає руйнування всієї структури духу. Відбувалося те, що наш відомий письменник Валерій Шевчук назвав «підсвідомим колаборантством», коли своя мова, культура вже не сприймається навіть у найвищих її проявах, коли молода мама не співає немовляті колискову, а забавляє дитячко транзистор, з якого на всю потужність лине чужомовна попса, на кшталт, «купілі малолеточку за таблеточку».

У сучасних умовах особливо загострилися дві світові тенденції: а) глобалізація (економіки, торгівлі, інформаційних процесів тощо) і б) ренаціоналізація світу, тобто духовне і національне відродження народів та народностей, творення їхніх нових держав. Однак вектори цих тенденцій «не лише не збігаються, а часто є протилежними за дією, за національними інтересами держав, особливо колишніх метрополій і колоній, – наголосив професор С. Й. Вовканич. – Відсутність рівнопартнерського діалогу не сприяє виникненню синергетичного (додаткового, спільнодіючого) ефекту співпраці світової спільноти». Це яскраво видно на прикладі цинічного, ворожого ставлення Росії до України.

Безперечно, історія України багата на приклади героїзму, самопожертви, високого духу заради волі, незалежності, утвердження мови, культури, духовності. Однак переяславський процес не припинився. Росія за будь-яких умов намагається утримати Україну у своїх лабетах, духовне каліцтво українців триває. Нинішнє тотальне російщення органічно переплелось з глобалізацією, яка призводить до нівеляції українського національного життєвого середовища.

Швидкість та оперативність, з якою Росія окупувала наш інформаційно-культурний простір, забезпечили два чинники: асиміляція населення на сході країни, що зруйнувала мовний кордон із Росією, і проросійська орієнтація влади. Чимало високих посадовців з оточення нинішнього Президента та Прем'єр-міністра, значна частина депутатів Верховної Ради досі не усвідомили, що українська мова – це генетичний код української нації, який поєднує минуле зі сучасним, інтегрує її, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності. Яскравим прикладом їхнього байдужого, нігілістичного, цинічного ставлення до української мови є проект указу Президента «Про захист прав громадян на використання російської мови та мов інших національностей України». Дискримінаційне становище, у якому опинилася українська мова внаслідок її уполіцення російськими колонізаторами упродовж століть, сьогодні декому з ешелонів вищої влади, наприклад, секретареві Ради національної безпеки і оборони України П. Порошенкові, дуже кортить законсервувати. Він заявляв про необхідність створення російськомовних груп навчання у вишах (ніби на сході й півдні конституційне право студентів-українців на навчання українською мовою задоволене) та ще йому потрібен спеціальний телеканал для російськомовних (ніби всі теперішні телеканали не є російськомовними).

Проект указу Президента спрямований не на захист прав громадян на використання російської мови, яка проникла в Україні в щонайменші шпарини, а на захист прав і росіян, і зденаціоналізованих українців,

тобто малоросів, хто волів би загалом не володіти та не користуватися в Україні державною українською мовою (А. Погрібний). Отже, йдеться про санкціонування офіційної двомовності (тобто одномовності – російської), надання російській мові в Україні статусу офіційної (тобто державної) і творення передумов для занепаду української мови в Україні. На це спрямований також проект закону про мови головного соціаліста О. Мороза. «Цілять справді у кореневу систему, де немає першорядного чи другорядного, бо все велике, – зазначив Борис Олійник. – І паспорт, з якого викреслили як «релікт тоталітаризму» позначку національності. І сегментована церква, де в самому православ'ї маємо чотири сегменти. І один із варіантів майбутньої регіоналізації, за якою чітко вгадується федералізація». Єдиний серед комуністів в Україні Борис Олійник наголосив, що «треба не забувати, чийого ми роду, бо інколи створюється враження, що деякі мої колеги бояться назвати себе українцями – видно, давить ще 37-й рік, де всіх, хто любив своє, обзивали націоналістами.

Але ж нормальний націоналізм – це патріотизм. Нормальний націоналізм – це здорове начало. Якщо своїх не любиш, ніхто не повірить, що ти любиш інший народ. Антипод патріотизму є націонал-шовінізм».

Але так не думає переважна більшість комуністів в Україні разом із прогресивними (Н. Вітренко) та звичайними (О. Мороз) соціалістами, соціал-демократами об'єднаними, союзниками Костусева та чимало свіжоспечених «помаранчевих» чиновників. Вони зовсім не розуміють, що чужа інформаційна агресія нав'язує нині українцям чужі ідеали й інтереси; аскіологічна агресія нав'язує менталітет чужих держав і їх народів; агресія культурна нав'язує чужі звичаї, мову, психологію. Ці та інші форми агресії спрямовані на те, щоб усі українці остаточно втратили національні морально-психологічні засади рідної мови, культури, духовності, аби назавжди було знищено українське життєве середовище, національний мікросвіт і макросвіт, щоб не дати утвердитися українській Україні.

На це негативне явище звернула увагу й 13-літня дівчина Анна Вакуленко зі с. Михайлівка Олександрійського району Кіровоградської області, яка у листі до редакції газети «День» запитує: «Чому народні депутати України виступають на сесії російською мовою, чому більшість телепередач, газет російськомовні; чому сільська інтелігенція не передплачує газети та журнали, обмежується лише маленькою газеткою з програмою ТБ, а їхні диспути зводяться тільки до обговорення «Вікон» Нагієва; чому відсутній українськомовний сектор Інтернету; чому, ку-

пуючи книжечку про тварин рідною мовою для молодшого братика, я заплатила 18 гривень?..»

Мабуть, ніхто не буде отак одразу дискутувати з народним депутатом України Володимиром Гошовським із Харківщини, який стверджує, що «можна говорити російською і щиро любити Україну». Таких прикладів є багато. До того ж в Україні не переслідують за спілкування російською, івритом, китайською або іншою мовами. Що більше мов людина знає, то вона є освіченішою. Але після століть зневажання, приниження, переслідування, заборон української мови і примусового російщення українців національно свідомо державна еліта мала б своїм прикладом виховувати повагу, любов до державної української мови, як це роблять у Росії, Польщі, Ізраїлі, Франції..., а не закликати консервувати аморальну ситуацію, тобто зросійщеність мільйонів українців, не відтворювати нав'язану царським і комуністичним режимами мало-російську, хахлуйську психологію.

А нині народний депутат України В. Гошовський дуже вболіває, щоб не було «насильницької українізації освіти», бо це, мовляв, «порушення прав людини». Невже добродій Гошовський не знає, що модель світу задається мовою. І якщо людина говорить російською мовою, то рано чи пізно вона стає росіянином за глибокими засадами психіки.

Кожен із журналістів, який сповідує високі професійні стандарти, усі інституції (державні і недержавні) покликані пропагувати й утверджувати в народній свідомості національну ідею державотворення, сутність якої визначається категоріями патріотизму, національної гідності, поваги громадян до України, цілеспрямованою працею задля добробуту та всебічного розвитку усіх життєвих сфер, необхідністю розглядати всі політичні події у світі та в Україні крізь призму національних інтересів України, її духовних і культурних цінностей, потребою обстоювати добре ім'я та рівноправність України у світовому співтоваристві.

Тому будь-яка інформаційна діяльність, що зачіпає інтереси і потреби тієї чи іншої людини або українського суспільства загалом – незалежно від того, чи стосується вона соціальних проблем, політики, культури, економіки, – повинна ґрунтуватися на високих професійних стандартах (принципах), бути спрямована не тільки на інформування своєї аудиторії, а й на формування високих моральних якостей, національної свідомості, громадянської гідності. Інформування глядача, слухача і читача повинно ґрунтуватися не тільки на правді, а й на турботі про духовний стан людини і суспільства, що охоплює розкрит-

тя позитивних рис української ментальності, національних ідеалів, а також боротьбу з поширенням зла, гріха, пороків.

Засоби масової інформації не повинні пропагувати насилля, ворожнечу і ненависть, національний, соціальний і релігійний розбрат, а також гріховні людські інстинкти, хоча б і задля комерційних інтересів. Працівники ЗМІ, які володіють потужним впливом на аудиторію, несуть моральну відповідальність за виховання людей, особливо молоді та дітей. Постійне злорадство, кепкування над вадами української ментальності породжують відчуття невпевненості, загнаності, песимізму, ущербності. Не применшуючи, не забілюючи негатив, потрібно підносити, пропагувати шляхетні, героїчні, патріотичні, жертвовні риси українців. Дивитися на істинне треба істинно, міряти велике належить великими мірками. Українська нація цього вартує, вона дотримується принципів гуманності, толерантності, поваги до інших націй, їхніх культур, але на своїй землі вона має природне право бути повноцінним господарем.

2005 р.

ДУХОВНО-НАЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗМІ В УКРАЇНІ

Для формування індивідуальної та громадської думки необхідне вільне поширення інформації та вільний обмін нею. Ця умова, як зазначає президент Європейської телерадіомовної спілки Альберт Шарф, є однією з головних, що забезпечують функціонування демократичного суспільства.

Люди можуть поліпшити умови свого життя, удосконаливши соціальні інститути, збагатитися культурно, якщо користуватимуться засобами комунікації. Нічим не обмежений зв'язок між людьми, вільне розповсюдження вільної для всіх інформації визначають рівень соціально-духовного розвитку суспільства.

З уваги на те, що основне призначення системи ЗМІ – безперервно відображати суспільно-державне життя у всіх його діалектичних зв'язках і взаємозалежностях, суперечностях і конфліктах, впливати на формування громадської думки, національно-гуманістичних цінностей, то засоби масової інформації є складовою частиною системи соціального управління суспільством.

Успішне вирішення складних соціально-економічних, політико-ідеологічних, морально-психологічних проблем становлення української України на принципах демократії, законності, свободи слова органічно пов'язане з повноцінним інформаційним забезпеченням громадянського порозуміння, злагоди, консолідації суспільства на засадах національної ідеї, державницького мислення. Адже впродовж століть противники державності України насамперед нівечили, зневажали, вбивали наше слово, щоб українці як етнос, народ, нація втратили себе, перетворилися на безмовних, слухняних рабів, стали донорами чужих держав, а свій дім віддали на поталу колонізаторам різних мастей.

Антиукраїнська інформаційна агресія у сучасних умовах набирає витончених форм і методів. Насамперед вона спрямована на те, щоби українська свідомість утверджувалася як особлива форма російської свідомості. Цей морально-психологічний аспект українофобії найстрашніший, найнебезпечніший, оскільки спрямований на розтління української національної сутності, духовності, знищення українців як нації і перетворення їх на московське плем'я.

Національний інформаційний простір є запорукою стійкості, незалежності держави. Основними морально-національними засадами функціонування ЗМІ в нашій країні мають бути національна свідомість, державницьке мислення, глибока моральність і духовність, патріотизм і громадянська мужність. Ці морально-національні засади визначають, по-перше, мету діяльності ЗМІ, по-друге, зміст і характер функціонування ЗМІ, по-третє, методи і форми подачі журналістських матеріалів.

Духовно-національні засади журналістської праці нерозривно пов'язані з принципами, функціями і нормами службової чи професійної етики журналіста, його світоглядною позицією, національно-духовним переконанням, державотворчим мисленням, фаховою обдарованістю, інтелектом, здатністю завжди бути готовим до праці. Таке розуміння національних, моральних, професійних засад журналістської праці входить до європейського і світового контекстів, але закорінене у національно-громадянській позиції видатних українців. «Щоб слово сталося ділом, – наголошував Іван Франко, – треба духу свободи і любові до правди та до народу в публічній дискусії». Іван Франко вперше в українській мові вжив для позначення певного стану суспільства термінологічне словосполучення «духовний вакуум», чим, безперечно, збагатив як соціолог україністику. Це поняття він увів для характеристики «морального занепаду», «патологічного стану» суспільства, його «хвороби», до чого, як уважав, спричинилося моральне каліцтво «одиниць і всеї суспільності», «здичіння та розпиячення».

На жаль, у багатьох ЗМІ України оцінюють інформацію, журналістське слово лише як товар – не інакше, не дбають, щоб газетний матеріал, теле- чи радіопередача були насичені українською гуманістичною життєствердною національною ідеєю, пропагують «естетику зла». Щоб українське Слово вічно буяло на українській етнічній території, щоб у кожному домі панував добробут, щоб безнадія переросла у ясну надію, а камениста, терниста дорога привела Україну до щасливого буття, то між українськими політиками, журналістами має панувати висока духовність, моральність, взаємодопомога, взаєморозуміння, злагода, чесність, згуртованість, єдність, глибоке усвідомлення свого національно-добродійного призначення.

«Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів. І се почуття не повинно у нас бути голою фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції. Ми повинні – всі без виїмка – поперед усього пізнати ту свою Україну, всю в її етнографічних межах, в її теперішнім культурнім стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кожним її частковим, локальним болем і радувалися кожним хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головно, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді, практично частиною його», – наголошував сто років тому Іван Франко в листі до галицької української молоді.

У демократичних країнах світу засоби масової інформації пройняті духом суспільства, держави, тобто вони державотворчі, патріотичні, об'єднують суспільство на національних, мовно-культурних засадах. І лише в цих межах преса, телебачення, радіомовлення плюралістичні, вільнодумні й незалежні. Наприклад, «головна функція журналістики в американському розумінні – це донести до людей суспільно важливу або просто цікаву для них інформацію, тобто служити суспільству, інформувати його, – зазначає Ольга Крижанівська. – Дуже популярною в США зараз є так звана громадянська журналістика, коли навіть непрофесійні журналісти, аматори, люди, яким просто цікаво це робити, служать своєму суспільству тим, що збирають важливі новини, викривають порушення, зловживання і так далі. Тобто в США існує ще й громадянська функція журналістики». Усі поважні газети в США і найвідоміші телеканали сповідують державницький підхід, вони дуже свідомі своєї ролі і свого впливу на свідомість людей, тому намагаються ним не зловживати. У США професійні стандарти журналістів дуже високі.

На жаль, у засобах масової інформації України вже 16 років циркулюють різні байки деяких політиків і журналістів, що національна ідея державотворення не спрацювала, що треба шукати якісь специфічні парадигми національної ідеї, бо ніхто не може відповісти на запитання, хто і для чого створив нашу державу. Мовляв, українське суспільство – безіменне. Україна багатонаціональна, в ній проживає багато народів. Невідомо і який тут корінний народ, і яка має бути тут провідна мова... Насправді ж, усім все відомо, тільки відповіді, які отримують чужинці на ці питання, їх не влаштовують, от і «колотять» українським народом.

Українська держава, що існує на власних етнічних землях, не може бути маргінальною, а тільки традиційно національною, що створює також належні умови для розвитку національних меншин, збереження і розвитку мов, які мають малу кількість носіїв і можуть зникнути з мовної карти Європи та світу. Саме це є фундаментальним змістовим навантаженням Європейської хартії місцевих малопоширених (міноритарних) мов.

Століттями національно свідомі українці боролися за незалежність від Росії та інших колонізаторів, тому, зрозуміло «були і є люди, які все життя поклали на те, щоб незалежності України ніколи не було, щоб українців було менше, щоб вони зрікалися рідної мови, щоб їхньою батьківщиною був Сибір, – наголосив Сергій Степанко. – В Україні є тисячі людей, котрі особисто (чи їх батьки) нищили все українське, – боролися проти загрози «українського буржуазного націоналізму», а тепер опинилися в іншій державі, державі цих самих націоналістів. От казус! Їхня «боротьба», їхня «праця» може бути зведена нанівець. Особливо їм шкода втратити найзначніше їхнє досягнення – це виведення особливого типу українця – «українець російськомовний». Система мала на меті вивести «нову породу людини, людини без батьківщини, без історичної пам'яті, без національних почуттів, відбувалася підміна російським, нібито інтернаціональним, рідного національного. Йшов процес селекційного відбору зрадників і хрунів...».

Щоби засоби масової інформації реалізовували своє національно-гуманістичне покликання – утверджували високу мораль і духовність, то потрібно засівати зерна історичної правди, адже історія – це самоприйняття і самоусвідомлення себе серед інших, самовираження нації. Однак «ледь не поспіль приватні засоби масової інформації і паперові, й електронні – здебільшого глухі до святої правди», – зазначив Олек-

сандр Сизоненко. Чимало журналістів забуває, що їхнім обов'язком «є чесне, точне та збалансоване висвітлення подій і вчинків окремих осіб». Адже без дотримання морально-національних засад ЗМІ перетворюються на бульварний розсадник аморального впливу на суспільне життя. «Потурання низьким смакам, наголос на сенсаціях, смерті, сексі, скандалах призводять до того, що медіа втрачають роль інформаційного орієнтира», – наголосив професор В. Ф. Іванов. На превеликий жаль, нині слово багатьох журналістів і політиків перестає бути реальним морально-духотвірним началом у життєдіяльності людей. Ми є свідками, навіть більше – учасниками аморального процесу знецінення слова, варваризації інформаційного простору в Україні, маємо справжній апофеоз так званої «ненормальної лексики», політичного свавілля і розбою, антиукраїнського ідеологічного піратства.

Потрібно прислухатися до киянина Віктора Ситника, який запропонував організувати масштабний інформаційний проект, головним підходом до якого повинна бути правда. Це духовне поняття не потребує пояснення. «Ви скажете: у всякого своя правда, справді це так, а у нас повинна бути своя правда, правда українців (тут не етнічне, а світоглядне поняття), – акцентував Віктор Ситник. – Наприклад, захист українцями своєї Батьківщини – це не злочин, а природний інстинкт самозахисту... Щодо ненависті частини населення України до українців тут повинна бути політика кримінальної відповідальності, а не виважений підхід. Виваженість повинна бути щодо правди. Правди як синоніму культури та духовності. А коли толерантністю або замовчуванням відповідають на нищення і ненависть до української культури, брехні щодо української історії, то така політика нічого спільного з виваженістю та толерантністю не має. Це шлях до самозабуття, до асиміляції».

«Журналіст мусить глибоко вірити в те, що пише, усвідомлюючи свою моральну відповідальність за кожне слово, за кожну думку, за кожне твердження. Він, як авторитетний виховник душі народу, мусить повністю присвятити себе ідеї служіння своєму народові й культурі людства», – наголошував професор К. Костів.

Щоби мас-медіа ефективно працювали на розбудову української України, на духовно-національне збагачення всяк суцїх у нїй, потрібна політична воля законодавчої, виконавчої і судової влад, державна економічна підтримка тих засобів масової інформації, які сприяють розвитку і зміцненню української України.

2007 р.

АГРЕСИВНЕ ВТРУЧАННЯ У ПІДСВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Зарубіжні та українські журналістикознавці часто наголошують, що однією з головних умов належного функціонування демократичного суспільства є вільне поширення та вільний обмін інформацією. І це правда. Але чи завжди ми глибоко замислюємося над тим, яке змістове, емоційне насичення журналістської інформації, який її дух, якою є спонукальна енергія? Чи журналістське слово сприяє утвердженню національно-гуманістичних цінностей, високої духовності і моралі, життєвого оптимізму? Чи журналістська діяльність сприяє розбудові української України, у якій би кожний громадянин будь-якої національності відчував себе українцем: українцем російського, польського, угорського, єврейського, болгарського, грецького та іншого походження, тобто політичним українцем, для якого Україна є святою, є Батьківщиною, а не місцем перебування чи проживання, або нечесного збагачення.

Привертаю до цього увагу, бо журналістський професіоналізм не лише уміє цікаво, стисло, образно, компетентно викласти думку, не лише оперативно донести правдиву інформацію до читачів, слухачів, глядачів. Професор В. Й. Здоровега наголошував, що високий професіоналізм журналіста охоплює ще й глибинніші людські якості, особливу внутрішню енергетику, яка дає змогу йому впливати на інших людей, підпорядковувати їх своїй духовно-моральній владі.

Колись Зигмунд Фройд дійшов висновку, що людина в сутності своїй контрольована ірраціональними бажаннями. Фройдом, однак, справа не обмежилася. Його племінник Едвард Берніз, привізши книжки дядька до Америки і заснувавши для початку видавництво, з часом зрозумів: якщо людина є контрольованою власними потаємними бажаннями, то, застосовуючи методи психоаналізу, можна не лише контролювати ці бажання, а й маніпулювати ними. І племінник зробив рішучий крок, винайшовши те, що нині зветься паблік рілейшнз, а коротко – PR.

Кілька поколінь родини Фройда опинилися в самій гушці процесу розробки могутнього інструмента, який нині впевнено впливає на те, що ми купуємо на ринку товарів і послуг, як живемо, думаємо і ... голосуємо. На доктрині Фройда ґрунтуються принципи сучасної реклами, а технологія піару давно зробила рішучий крок від операцій на кшталт «купи цей товар!» до процедури «купи цього політика!». Знаменитий племінник Фройда і батько паблік рілейшнз Едвард Берніз, даючи свого

часу інтерв'ю у віці 100 (!) років, висловив припущення, що, можливо, він створив і випустив у світ справжнього «монстра».

Стосовно України цей «монстр» сьогодні надзвичайно небезпечний, адже століттями українців асимілювали: зросійщували, полонізували, мадяризували, румунізували, чехізували, що створило психологічну загальмованість або й нехиті певної частини українців замислитися над своїм родовим корінням, національними святинями рідного народу.

Слушно зазначив Євген Сверстюк, що поняття «національна честь» не записали в Конституцію України. Там немає і таких понять, як совість, сором, самоповага, правдомовність. Але без тих понять і людини немає, тим паче журналіста, політика. На жаль, чимало публіцистів, політиків в Україні намагаються своїми діями законсервувати зросійщений стан багатьох українців, не сприяють їхньому поверненню до свого національного життєвого середовища.

Безперечно, «національна честь – це високий і нелегкий обов'язок, – наголошував Євген Сверстюк. – Він забезпечує чесне життя за законами і правилами, які виключають потурання спокуси наживи і слабкостям пристосовництва».

Такими лицарями обов'язку у незалежній Україні мають бути журналісти, що покликані творити позитивний образ, авторитет Української держави у кожній газетній публікації, телевізійній і радіопередачі. Тим часом, ратуючи за свободу слова і права людини, промосковські «реєстрові українофоби» цинічно розтоптують природні права титульної нації на свою мову, культуру, національне життєве середовище. У нас тепер найбільш упослідженою частиною громадянства, яка потребує захисту, є українськомовні українці.

Упродовж століть наші недруги нівечили, зневажали українське Слово, український Дух, українську Гідність, щоби українці як етнос, народ, нація втратили себе. На жаль, і в незалежній Україні «ми чуємо щоденно звідусюди, що ми, українці, – споконвічно розколота і роздризгана нація, що ми «ментально інертні», що нездатні до реформ і що наша душа – в шароварах. Нормальні нібито люди, нібито наші, запитують у своїх співрозмовників чомусь завжди так: «А скажіть, з огляду на те, що у нас, українців, своя хата скраю, – чи можемо ми...? і т. д.». Який психотерапевт навчив нас саме так ставити запитання, щоб ми запам'ятовували це, як абетку – що ми, українці, – важка на підйом, зрадлива, заздрісна нація?». Ці слова належать телевізійному журналісту Ользі Герасим'юк.

На мій погляд, до психотерапевтів, які вселяють в українців почуття меншовартості, малоросійства, належать не лише комуністи, прогресив-

ні і непрогресивні соціалісти, діячі з Партії регіонів, а й журналісти, які за їхні гроші галасують про нездатність українців побудувати свою державу. «Джинса» – прихована реклама – на деяких каналах уже набрала потужних обертів. Рекламодавці зацікавлені тільки в одній властивості аудиторії – в тому, що всі споживачі. І це характерне й для інших держав. «Багато «ролей» сучасної людини – виборця, спеціаліста, батька, наприклад, – відходять на задній план, – зазначила професор Московського державного університету Олена Вартанова. – Так втрачається ключова функція сучасної журналістики – функція її суспільного служіння, соціальної та культурної місії. Для ЗМІ важливі як мінімум дві іпостасі аудиторії – як споживачів і як громадян. Це і є соціальна та культурна функція журналістики».

Існує думка: коли понад 80 % внутрішньополітичної інформації подають з одного погляду, – це одна з ознак «джинси». До цього додамо, що «джинса» – це приховане маніпулювання свідомістю, перекручування історичної правди, реальної дійсності, це свідоме агресивне втручання у підсвідомість українців з метою вичавлювання морально-національного, духовно-національного, національно-гуманістичного почуття і перетворення українців у космополітичну біомасу.

Міжнаціональні, а надто мовно-культурні взаємини належать до тих сфер суспільного, духовно-морального життя, де передовсім необхідний толерантний, мудрий, зважений підхід. Але цей підхід полягає не в тому, щоб «згладжувати» гострі кути й наявні проблеми, заганяти їх углиб. Важливо називати речі своїми іменами, без обридливого камуфляжу. Саме у такому дусі написав статтю-запитання до колишнього віце-прем'єр-міністра Д. Табачника академік, Герой України Іван Дзюба. Відчуймо, збагнімо його біль: «Це ж до якого стану треба було довести Україну – і «навіки возз'єднану», і радянську, і теперішню, – щоб у ній залишився тільки вузький прошарок українськомовної «інтелігенції»! І до чого ще можуть довести її ті, хто керуватиметься цією формулою на висотах своєї політичної і державницької неадекватності? Приймаючи як норму відліку те, що було «досягнуто» століттями гніту, морями крові й мільйонами жертв?».

Відомо, що слово може піднести на морально-духовну, патріотично-громадянську висоту або вбити людину. У цьому контексті скажу, що й замовчування журналістами важливих національно-політичних подій негативно впливає на морально-психологічний стан суспільства. Наприклад, 23 жовтня 2007 р. у Харкові відбулося засідання Координаційної ради з підготовки заходів у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932–1933 рр. На засіданні були всі голови обласних державних

адміністрацій, міністри, представники СБУ, вчені. Виступав Президент України. А у новинах значної більшості ЗМІ – нічого не з'явилося, хоча журналістів було багато.

Кожний із читачів може запитати: «Чому?». І відповіді, мабуть, будуть різними. Ознайомлю Вас з відповіддю на це запитання Ольги Герасим'юк. «Чи може преса, що шукає себе у вільному світі і блукає там без дороговказів, бути адекватною потребам суспільства, що не одужало після Голодомору? Чи можна дорікати цим молодим людям з мікрофонами та телекамерами, що вони не шукають істини, не ждуть відповідей, та й не ставлять осмислених запитань? Чи можна звинувачувати того, хто не знає? Я б не робила цього, – зазначила Ольга Герасим'юк, – бо маю надію, що довідаються, навчаться, почують, перестануть лінуватися шукати глибше, ніж це комфортно. Але я мушу зауважити, що той, хто не знає, – винен, бо не шукає знання. А ще більше – той, хто знає і підтримує цей стан речей (тобто, антиукраїнський. – *В. Л.*), ставить його на службу своїм дрібним тимчасовим політичним інтересам.

Несподівано виглядає, але саме Голодомор стукає в серце, щоби люди не жили з цим завтра. Тільки ми усвідомимо собі, що терор голоду був застосований до тих, хто бореться, – одразу у голові просвітліє, бо причини Голодомору перестануть бути ірраціональними. Тоді журналістика зможе стати вільною і національною. А зараз вона блукає. Бо немає перед собою лінії горизонту. Але заплутаними прибульцями є потенційно всі ми, хто не знає, що було 23 жовтня 2007 року у Харкові, чому по телевізору показують тільки пожежі, катастрофи, Добкіна, людей, що кажуть, ніби не буде демократичної коаліції, чому журналістам платять гроші за неправдиві новини і заказані нібито аналітичні пророцтва, чому вони приносять ці гроші додому і йдуть заробляти такі гроші ще й не бояться, що заразять своїх дітей страшною заразою, чому хтось іде працювати на таку роботу, яка робить суспільство розгубленим, необізнаним і розстроєним тим, що життя зупинилося, чому люди чують щодня по телевізору і по радіо, що вони втомилися й нікому не вірять, якщо в них про це ніхто не питав, бо з далекої Пантелеймонівки не дотелефонуєшся до гламурного телеведучого й не питаєш: а чи ти не прийдеш до нас, на Пантелеймонівщину бува, щоб дізнатися, чого ми насправді тут хочемо? Що й чому може скластися з довгого речення у кілометровий абзац. Отакий хаос думок і уявлень про себе, свою власну країну руйнує дорогу до суспільної злагоди. Щоб ми порозумілися, українці всіх регіонів, біографій і доль, нам треба прийти до пам'яті, до колективної пам'яті. До історичної пам'яті, спільної

пам'яті. Але наш інформаційний простір за його нинішньої структури та наповненості не готовий до виконання такого значущого завдання, як приведення до історичної пам'яті народу, значна частина якого і не може нічого пам'ятати в силу тих обставин, що це було не з ним – їх сюди привезли та поселили у ще не вивітрені хати після померлих опухлих від голоду господарів».

Доречно згадати слова Маркіяна Шашкевича: «Замало знати – потрібно переживати за своє, національне. Щоб бути – треба відрізнятись. У повноцінній розмаїтості національних культур, мов, звичаїв, традицій – краса світу, його життєздатність».

Отже, замовчування журналістами надзвичайно важливих фактів з української історії таки можна вважати піартехнологією, «джинсою», а водночас і злочином, який не схвалюють навіть на Заході. Ось чому в Україні потрібно враховувати особливості її історичного розвитку. Основними морально-національними засадами функціонування ЗМІ мають бути національна свідомість, державницьке мислення, глибока моральність і духовність, патріотизм і громадянська мужність. Ці засади нерозривно пов'язані з принципами, функціями і нормами службової чи професійної етики журналіста, його світоглядною позицією, національно-духовним переконанням, державотворчим мисленням, фаховою обдарованістю, інтелектом, здатністю завжди бути готовим до праці. Такою, до речі, була позиція видатних українців різних часів.

Ось такі думки хвилюють, мабуть, не тільки мене, коли йдеться про стан сучасної журналістики в нашій незалежній державі.

2008 р.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Відколи існує журналістика – відтоді триває дискусія про журналістський професіоналізм, журналістську майстерність. Доречно нагадати, що слово «професіонал» [від латинського *professio* (*professionis*) – спеціальність] – особа, яка зробила якесь заняття предметом своєї постійної діяльності або одержує оплату за виконання певної функції. «Професія» (від лат. *professio* – офіційно зазначене заняття, спеціальність) – рід трудової діяльності, що **потребує певних знань і трудових навичок** (виокремлення наше. – *В. Л.*) і є джерелом існування.

Можна прострелити мозок,
що думку народить,
думки ж не вбить!

Василь Симоненко

З огляду на те, що журналістика є дуже специфічним видом суспільної діяльності, має духовно-прикладний характер, журналістський професіоналізм складається з багатьох важливих компонентів: «від морально-громадянських (мужність, сміливість), психологічних (оперативність, відчуття актуальності), освіченість (знання, компетенція) до суто літературних (уміння цікаво, стисло, образно викладати думку)», на радіо важливе значення має також голос журналіста, а на телебаченні – голос та зовнішній вигляд. Професор В. Й. Здоровега підкреслював, що високий професіоналізм журналіста охоплює ще й глибинніші людські якості, особливу внутрішню енергетику, яка дає йому змогу впливати на інших людей, підпорядковувати їх своїй духовно-моральній владі.

Логічно виникають запитання: чи ми, журналісти, глибоко замислюємося над тим, яке змістове, емоційне насичення журналістської інформації, який її дух, якою є спонукальна енергія? Чи журналістське слово сприяє утвердженню українських національно-гуманістичних цінностей, високої духовності і моралі, життєвого оптимізму? Чи наша журналістська діяльність сприяє розбудові української України, в якій би кожний громадянин будь-якої національності відчував себе українцем: українцем болгарського, грецького, єврейського, російського, польського, угорського та іншого походження, тобто політичним українцем, для якого Україна є Батьківщиною, а не місцем перебування чи проживання, або лише нагромадження капіталу.

Привертаю до цього увагу, бо журналістський професіоналізм – не лише уміння цікаво, стисло, образно, викласти думку, не лише оперативно донести інформацію до читачів, слухачів, глядачів. Тим паче, якщо враховувати українські історичні реалії розвитку. Адже впродовж століть противники державності України нівечили, зневажали, вбивали наше Слово (російщили, полонізували, мадяризували, румунізували, чехізували), щоб українці як етнос, народ, нація втратили себе, перетворилися на безмовних, слухняних рабів, стали донорами чужих держав, а свій дім віддали на поталу колонізаторам різних мастей.

На жаль, антиукраїнська політика не припинилася. У сучасних умовах одним з головних методів боротьби проти утвердження української України є інформаційна агресія, яка набуває витончених форм. Насамперед вона спрямована на те, щоби українська свідомість формувалася як особлива форма російської свідомості.

У цьому контексті працюють не лише московські ЗМІ, а й чимало тих газет і телерадіоорганізацій в Україні, які називають себе українськими. Вони є потужним гальмом творення українського національного інформаційного простору. Голова Національної ради України з питань

телебачення і радіомовлення В. Ф. Шевченко підкреслює, що причиною такої ситуації є «брак патріотичної свідомості у власників недержавних телерадіокомпаній». На підставі контент-аналізу теле- і радіопередач, газетних матеріалів стверджуємо, що саме у тих ЗМІ, керівники яких не переймаються реалізацією української гуманістичної життєстверджувальної національної ідеї, головно оцінюють інформацію, журналістське слово лише як товар, як засіб отримання прибутку, збагачення – не інакше. У продукції таких ЗМІ (і центральних, і регіональних) переважає «естетика зла». На критичні зауваження у власників цих ЗМІ відповідь одна: «Ми живемо в умовах ринку». Але ж ринкові умови не передбачають приниження, вихолощування національної сутності (мови, культури, духовності) українців чи будь-якого іншого народу. Слушну думку висловив генеральний директор Національного агентства «Укрінформ» В. Ф. Чамара, що «інформаційний ринок зараз ще не впорядкований, хаотичний, читач не виробив смаку до якісного продукту, та й такими підходами ми самі привчаємо споживача до того, що йому стає абсолютно однаково».

Безперечно, ефективність діяльності ЗМІ, професіоналізм журналістів нерозривно пов'язані з економічним фактором. Економічний стан ЗМІ впливає на добір і якість кадрів журналістів, на престиж професії, забезпеченість сучасними технічними засобами. Але є ще інший не менш важливий аспект функціонування ЗМІ. «Економіка, за великим рахунком, вчить, як заробляти гроші, а журналістика, якщо це журналістика, а не якийсь ерзац, – як жити, – справедливо стверджує журналіст з Ямполья Вінницької обл. Василь Кізка. – Адже можна заробити дуже багато грошей і зовсім не вміти жити. І чого варті, в тому разі, гроші?». Цей наголос на морально-психологічний, політико-ідеологічний аспект діяльності ЗМІ в Україні надзвичайно важливий. Адже, як не прикро, серед журналістів є й такі, які за брудні гроші злочинців-бізнесменів та грабіжників-олігархів (не заперечую – є люди, які збагатилися чесною працею) потужно у різних формах «джинсують» тезу про нездатність українців побудувати свою державу. Прислужуючи промосковському капіталові, спекулюючи свободою слова, продажні журналісти маніпулюють свідомістю читачів, глядачів, слухачів, перекручують історичну правду, реальну дійсність, агресивно втручаються у підсвідомість з метою вичавлювання у них морально-національного, духовно-національного, національно-гуманістичного почуття і перетворення українців у безнаціональну біологічну масу.

Журналіст Василь Кізка розкриває технологію моральної деградації, яка стосується також журналістики: спочатку мільйони людей

привчають до алкоголю, а згодом «викачують» з алкогольно залежних жертв баснословні гроші, за милу душу продають їм на згубу цілі моря «якісної» горілки – пийте, знищуйте себе, лиш би платили нам за наш алкогольний товар! І ще й глузують з нещасних – вони, мовляв, алкогольіки, самі п'ють, некультурні, міри не знають. «Так і з журналістикою прагнуть зробити. Спочатку привчити читачів до низькопробної словесної наркоманії, а вже потім наживатися на тваринних інстинктах таким чином сформованої читацької аудиторії». Ідейна корупція, ідейний опортунізм, на жаль, знаходять ґрунт для проростання і в журналістському середовищі.

Соціальне покликання журналістів – правдиво, оперативно, компетентно інформувати людей про життєво значущі факти, події і явища, сприяти формуванню громадської думки про суспільно-політичні процеси. Якщо поширювати знання, що відповідають історичній правді, формуватиметься грамотна думка щодо того чи іншого факту, події, явища. Якщо ми хочемо бути повновартісними партнерами Європи (Україна в центрі Європи), то повинні в своїх теле- і радіоматеріалах, газетах менше часу і місця приділяти трешу («сміттю»), а більше затрачати часу, зусиль, можливостей для якісного журналізму, для всебічного розвитку своїх читачів, глядачів і слухачів, для їхньої самоосвіти, національної ідентифікації.

Нині найважливішим, нагальним завданням українських журналістів є формування у людей державницького мислення як мислення національно-гуманного, демократичного, громадянського, відповідального за особисту долю, долю родини, держави. Українському народові треба повернути національну історичну свідомість, дати за словами Григорія Сковороди, моральну, естетичну цінність. Святий обов'язок журналістів – донести до всіх людей повний гуманістичний зміст української національної ідеї, всебічно розкрити, що незмінною її складовою сутністю є державна незалежність, самодостатня цінність особистості, розвинена національна самоповага, господарська дбайливість, чесність, порядність, патріотизм, взаємодопомога, поцінування української мови, культури, звичаїв, традицій.

У цьому контексті особливо важлива роль належить регіональним ЗМІ Сходу і Заходу, які можуть допомогти жителям цих країв глибше пізнати одні одних, розвіяти московсько-комуністичні міфологеми і стереотипи мислення, подолати нав'язані антиукраїнськими політичними діячами постулати про розкол України. Соціологічне дослідження «Схід – Захід. Україна очима українців», яке провів Київський інститут проблем управління імені Горшеніна, засвідчило, що жителям

сходу було важко оцінити рівень життя на заході України; львів'яни погано уявляють життєву ситуацію, наприклад, у Дніпропетровську, Луганську. Результати дослідження вкотре довели, що протистояння між Сходом і Заходом України нав'язане політичними силами, які живляться неукраїнським капіталом. На думку фахівців, оптимальне розв'язання цієї ситуації – надати можливість представникам регіонів більше спілкуватися між собою. Тобто влаштовувати спільні культурні заходи, й потихеньку розтопити лід недовіри. Як висловився директор Інституту імені Горшеніна Кость Бондаренко, «дати шахтарю побачити гуцула». Потужними інструментами, з допомогою яких «східняки» можуть побачити «західняків», і навпаки, є засоби масової інформації, передусім регіональні, якщо організувати систематичний обмін теле- і радіопередачами, газетними сторінками, в яких правдиво розповісти про «найуразливіші» факти, події з історії України: національно-визвольну боротьбу у 1917 – 1920 роках, січове стрілецтво, голодомори, Українську Повстанську Армію, нищення української мови, культури, духовності (російщення), видатних українських державників, політиків, культурних діячів тощо.

«Журналістика зараз повинна тримати над суспільством дах, – слушно наголосила Лариса Івшина. – Слово «крыша» у нас спотворене, але я маю на увазі інший, високий вимір. Люди не повинні навіть у складних соціальних умовах забувати про те, що тільки ідеали і цінності можуть підняти націю для якихось серйозних вчинків. Тому що ми ставимо перед собою амбіційні плани (принаймні ми їх декларуємо), а більшість людей, я думаю, в це вірять. Вони хочуть повернутися до європейських стандартів життя. І мова не йде про те, що ми всі сядемо в якийсь поїзд і переїдемо в Європу. Просто Європа як система цінностей, як система координат повинна бути прищеплена, відновлена в Україні». Тобто кожний із журналістів, який сповідує національні, моральні, високі професійні принципи, покликаний допомагати формувати у народній свідомості переконання україноцентризму, сутність якого визначається категоріями патріотизму, національної гідності, поваги громадян до Української держави, цілеспрямованою працею задля добробуту і всебічного розвитку всіх життєвих сфер, необхідністю розглядати всі політичні події у світі та в Україні крізь призму національних інтересів України, її духовних і культурних цінностей, потребою обстоювати добре ім'я та рівноправність України у світовому співтоваристві. Щоб вижити, міцно стати на ноги, досягнути добробуту, багатьом українським журналістам за будь-яких обставин обов'язково треба вирватися з морально-психологічного рабства чужих думок, зви-

чаїв, традицій, утверджувати українську мову, культуру, національну свідомість, а не консервувати зросійщений стан, сповідувати засади справжньої класичної журналістики, адже «це не лише професія, а, перш за все, позиція людини, її спосіб життя, – наголошує Василь Кізка. – На моє переконання, до журналістики можна допускати дуже освічених, гідних, творчих людей, здатних на подвиги. Але до розуміння цього ще має дорости все суспільство».

Проблема професійної гідності, глибокої моральної відповідальності журналіста за слово, яке може вбити і вилікувати, хвилює не одне покоління творчих працівників. «Щоб слово сталося ділом, – підкреслював Іван Франко, – треба духу свободи і любові до правди та до народу в публічній дискусії». Соціально небезпечним у журналістиці Іван Франко вважав тип *гіпокрита* – лукавої, брехливої людини. Такі типи журналістів є найстрашнішими, адже калічать людей морально і духовно. Вони використовують свободу слова в Україні для руйнування державницького мислення, розмивання духовних цінностей, для морально-психологічного приниження українських патріотів, видатних особистостей, політико-ідеологічного цькування українськості, насадження психології холопства, малоросійства, меншовартості.

Тільки свобода слова, яка не є синонімом безвідповідальності, нахабства, зневаги до національних інтересів українців, їхньої мови, культури, духовності, історичної пам'яті, може створити моральні правила співпраці, співіснування, взаємоповаги, гуманістичної професійної діяльності. Адже живучість народу (будь-якого) визначається його духовністю. І лише духовність народу може бути об'єднавчою силою (що дуже важливо для сьогодення України). Без спадку ментального, історичного, культурного, матеріального усі ми приречені на духовну і культурну загибель. Чи не тому проект «Великі Українці» (телеканал «Інтер») Савіка Шустера викликав неоднозначний інтерес серед громадськості – від захоплення до обурення.

«Цей проект для поділу, а чи для об'єднання українців? Він буде чи руйнує Україну? І чому в тій раді все-таки зібрані політики в переважній більшості, а не знавці культури чи історії, чи сучасні творці української культури?», – запитує жителька с. Кути Івано-Франківської обл. Антоніна Спільна. «Щоб зрозуміти, як ми далеко зайшли (чи глибоко сидимо) у вирішенні мовного питання в нашій країні, досить згадати, як на телеканалі «Інтер» Савік Шустер веде передачу, в якій вибирають «великого українця», – зазначає журналіст Іван Кugno. – Після тривалих дебатів у першій передачі група експертів обрала критерії, за якими народ має визначити «найукраїнськішого українця». Виявилось,

що для нього необов'язково бути українцем по крові, народитися і вирости в Україні і, зрештою, знати українську мову».

«Дійти консенсусу (злагоди, згоди) у виборі Великого Українця, а тим паче знайти таку постать, яка б усіх задовольнила, примирила й об'єднала, буде проблематично. І ця проблематичність, перш за все, пов'язана із затягнутим процесом самоідентифікації в Україні, – підкреслює доктор історичних наук з Кривого Рога В. Стецкевич. – Та й не тільки з цим складним і до певної міри болючим процесом, але й із протистояннями на політико-ідеологічному підґрунті (пригадаймо вибори), і з регіональними розбіжностями. Витоки цих проблем і в знанні своєї правдивої й суто української історії, у ставленні до минулщини, а відтак, і до українських постатей, які для певної частини нашого соціуму ще й досі залишаються «українськими буржуазними націоналістами», а всі українці – це лише зрадники – «мазепинці», «петлюрівці», «махновці», «куркулі», «бандерівці», «націоналісти» тощо. Хохли в цьому ряді – найблагозвучніше визначення. На жаль, у нас не лише культура перебуває в зоні лиха (за братами Капрановими), а й на теренах історичної пам'яті та історичної самосвідомості теж свої зони біди та лиха. ... Я б шукав великих українців, серед своїх і лише на своїй землі. Тим паче, що список тих, серед кого можна і треба шукати переможця, маємо великий».

Олександр Крамаренко з Луганська стверджує, що «цей проект – ідеологічна диверсія, прагнення унеможливити консолідацію української нації, яка щойно намітилася на основі історичної пам'яті й національних героїв. І бути одному з батьків-ідеологів Московської імперії Феофану Прокоповичу або ж українофобу М.Булгакову «великими українцями» доти, доки існує загроза національному відродженню України. І не довше».

Доктор біологічних наук Юрій Бездробний, кандидат фізико-математичних наук Володимир Козирський, доктор фізико-математичних наук, професор Василь Шендеровський привернули передовсім увагу до складу експертів. «Варто було сподіватися побачити патріотів та освічених людей, які глибоко знають історію України та її проблеми. Такі були – В'ячеслав Брюховецький, Левко Лук'яненко, Юрій Рибчинський ... Але їх меншість. Більшість – особи, у душах яких «нічого українського й не ночувало». І якщо Кравчука, Литвина, Мороза, Симоненка, Табачника вже не вважають за чинних політиків, то за кого ж їх має шоумен Шустер? Подивувала наявність серед експертів одного з ведучих «Вечірнього кварталу». Його, певно, можна вважати фахівцем зі специфічного гумору, але щодо великих українців ... Ну й просто обурює

наявність серед експертів «начальника» компартії Петра Симоненка. Як можна було запросити такого комуністичного україножера в експерти – неможливо зрозуміти! Саме комуністи знищили в кінці 20-х – протягом 30-х років минулого століття тисячі видатних українців».

«Проект «Великі ... ці» відбувся в Англії, Америці, Португалії, Чехії, Болгарії, потім у Південній Африці. Отже, спочатку протестовано сильні нації, потім слабші, потім геть ослаблені колонізацією. Україна пішла поза чергою як дуже ослаблена і водночас фінансово спокуслива, але не передбачувана в гуманітарно-політичному сенсі і тому потребує ґрунтовного інформаційного тестування, – роздумує Володимир Ференц з Івано-Франківська. – Ми теж опинилися у тотальному інформаційному стані «світової революції». Програма «Великі Українці» – лиш етап великого інформаційного «затюкування» українського суспільства. Хоч дехто зводить усе на жарт або стурбовано розмірковує, чому серед **ВЕЛИКИХ УКРАЇНЦІВ** так мало великих українців. Напевно, на це і розраховують нікому не відомі справжні організатори всесвітнього проекту «Великі ... ці».

«Кожна телепередача, яку веде Савік Шустер, нагадує спеціально придуманий, провокаційний сеанс розколу українського суспільства. Ведучий вдає об'єктивного, безстороннього коментатора, але насправді його незаангажованість виявляється в тому, що на передачі завжди виникає конфлікт між двома ворогуючими сторонами. На жаль, ментальність українського народу ще перебуває під тиском ідеологічних нашарувань комуністичних часів, за яких все, що українське, винищували, а все, привнесене російською історіографією, культурою і мовою, оцінювали як найновіші «прогресивні» досягнення в розвитку українства. В цій ситуації ворогуючі сторони легко зорганізувати, – написав Дмитро Павличко. – Савік Шустер приніс в українське громадське життя під виглядом демократії розгул взаємної ненависті між людьми, які за інших обставин, коли засоби масової інформації дбають про об'єднанчі для нації мотиви, знаходили б порозуміння».

Олег Баган (Науково-ідеологічний центр імені Д. Донцова) наголошує, що працівники ЗМІ повинні бути наполегливішими щодо дій влади й істеблшменту, які майже не вилазять із демагогії, повинні глибоко аналізувати діяльність владних структур. «Політики мають завстидатися свого «шоуменства», тобто показушного патріотизму. І водночас журналісти повинні активніше підтримувати такі стратегічно важливі ініціативи Президента, як боротьба за визнання Голодомору геноцидом української нації на міжнародному рівні, як правдива оцінка історії України (визнання заслуг ОУН, УПА), збереження і пропаганда куль-

турно-історичної спадщини українців і т. ін. Тому важливо створювати і підтримувати різні інтелектуальні центри, щоб на їхньому тлі малі партійні безідейні демагоги, які водять націю по колу лжесподівань». Дамо формулу: «Інтелект нації має перемогти її традиційний інстинкт кар'єризму та вірнопідданства, набуті в довгі часи неволі. Тобто без широкого усвідомлення в українському суспільстві ролі та завдань консервативних, націоналістичних, християнсько-традиціоналістських партій та ідеологій ми й надалі будуватимемо державу й економіку переважно для неукраїнців».

Щоби засоби масової інформації здійснювали своє гуманістичне покликання – утверджували високу мораль і духовність, потрібно засівати зерна історичної правди, адже історія – це самосприйняття і самоусвідомлення себе серед інших, самовираження нації. Чимало журналістів забуває, що їхнім обов'язком є чесне, точне та збалансоване висвітлення подій і вчинків окремих осіб. Адже без дотримання морально-національних засад ЗМІ перетворюються на бульварний розсадник аморального впливу на суспільне життя. Потурання низьким смакам, наголос на сенсаціях, смерті, сексі, скандалах призводить до того, що медіа втрачають роль інформаційного орієнтира, просвітителя, вихователя. На превеликий жаль, нині слово багатьох журналістів і політиків перестає бути реальним морально-духотвірним началом у життєдіяльності людей. Ми є свідками, навіть більше – учасниками аморального процесу в Україні, маємо справжній апофеоз так званої «ненормальної лексики», політичного свавілля і розбою, антиукраїнського ідеологічного піратства.

Морально-національні засади журналістської праці нерозривно пов'язані з принципами, функціями і нормами службової чи професійної етики журналіста, його світоглядною позицією, національно-духовним переконанням, державотворчим мисленням, фаховою обдарованістю, інтелектом, здатністю завжди бути готовим до праці. Таке розуміння національних, моральних, професійних засад журналістської праці входить до європейського і світового контекстів, але закорінене в українській національно-громадянській позиції. Тому, на наш погляд, основними засадами журналістського професіоналізму, функціонування ЗМІ в Україні мають бути національна свідомість, державницьке мислення, глибока моральність і духовність, патріотизм і громадянська мужність. Ці морально-національні засади визначають, по-перше, мету діяльності ЗМІ, по-друге, зміст і характер функціонування ЗМІ, по-третє, методи і форми подачі журналістських матеріалів.

ОСЕРДЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Проблеми розвитку і утвердження українського національного життєвого середовища зумовлені складними глобалізаційними процесами. «Національна культура втрачає свою автономію внаслідок глобальних «зазіхань» на наш гуманітарний простір із метою сформування нового світопорядку і нової глобальної культури – універсальної, позачасової, космополітичної, – підкреслює академік Микола Жулинський. – Хіба ми не бачимо, як на наших очах в суверенній Україні ця глобальна культура творить так звану космополітичну публіку, до речі, багато в чому і нашими, українськими умами, талантами і засобами. І ця космополітична публіка, наповнена вульгарним скепсисом до своєї національної культури, зневажає свою мову, історію, традиції, моральні цінності та духовні набутки нації, із лакейською заповзятливістю аплодує ерзацам глобальної масової культури, афішує і впроваджує іномовні, далеко не елітарні, високопрофесійні зразки культурних індустрій і не зауважує, не бачить, що споживання такої глобальної, як правило, штучної культури призводить до національного зневілювання особи та до бездуховності».

Надзвичайно важливою складовою українського гуманітарного простору є національний інформаційний простір. «Національний інформаційний простір повинен бути українським, – наголосив Президент України Віктор Ющенко під час зустрічі з членами Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. – Це ключова вимога для розбудови єдиної нації, для патріотичного виховання дітей і молоді». Президент також підкреслив, що створення і захист національного інформаційного простору, насамперед тієї його складової, яку утворюють телебачення і радіомовлення, – це державне завдання особливої важливості. «Наше завдання на найближчі роки – зміцнити національний інформаційний простір супроти будь-яких загроз суспільній моралі і національним інтересам», – зазначив Віктор Ющенко на Шевченківському вечорі 9 березня 2008 р.

Питання інформаційної безпеки розглядалося 21 березня 2008 р. на засіданні Ради національної безпеки і оборони України. На тому засіданні Віктор Ющенко сказав, що інші держави проводять в Україні «інформаційно-психологічні кампанії». Він вважає, що через це в Україні створюються «регіони некерованої нестабільності», формується соціальне напруження.

Президент України двічі брав слово на Всеукраїнському форумі інтелігенції (27 березня 2008 р.): на самому початку форуму й перед перервою, вже підбиваючи певні підсумки обговорення й прагнучи розставити певні акценти. Їх лейтмотив такий: якщо в Україні не буде нарешті створено єдиний гуманітарно-інформаційний простір, то нація просто втратить (назавжди!) свою ідентичність і, отже, розчиниться в океані інших спільнот; ця небезпека є особливо загрозливою в добу глобалізації. Адже, як підкреслив Президент, держави й народи падають не тоді, коли на їхню землю приходять мільйони чужого війська, коли в їхні моря запливають армади ворожих кораблів, а тоді, коли втрачається історична пам'ять, мова – і, як підсумок, колишній народ стає вже населенням (невідомо тільки, якої держави!). Тому кожний етнос, народ, нація шукає ефективних шляхів етнокультурного самозбереження, розвитку, адже розмаїття етносів та їхніх культур збагачує людство і є коштовним дарунком творчих сил світу.

У культурі всеплинне, в ній немає і не може бути повної завершеності, усталеності. Поряд із тяжінням до традиціоналізму, культура водночас прагне до оновлення, до породження нових форм і структур. І ця вічно рухлива динамічна картина аж ніяк не виключає важливої ролі національних традицій, духовної спадкоємності, творчих зв'язків між поколіннями. Навпаки, неперервність процесу є передумовою його ефективності. «Діалог культур на міждержавному рівні передбачає розуміння того, що культура хоча і є феноменом національним, надбанням нації, у той же час вона ще й феномен загальноцивілізаційний, і в цій своїй якості прислужується духовному розквіту, збагаченню культур інших націй і народів», – зазначив доктор політичних наук А. Чічановський. У цьому контексті ми розглядаємо функціонування інформаційного простору України, в якому циркулює, обертається найрізноманітніша інформація.

Масштаб духовних злиднів, у які скотилася країна, досі ніким не заміряний. З певністю можна ствердити тільки те, що українська чиновницька невігласократія примудрилася в історично стислі терміни виконати колосальну руйнівницьку роботу. «Інформаційний простір нації – той, без якого неможливі її політична єдність і формування самої національної ідентичності, – було роздроблено, розпайовано і великою мірою віддано на відкуп колишній метрополії, щоб та справляла на наших просторах свої ідеологічні впливи як сама схоче, – чим вона преуспішно й користується, зокрема й через наші національні телеканали. (При цьому інформаційна ізоляція України від решти цивілізованого світу залишилася на рівні 1991 року – в усьому, що діється «на захід

від Чопа», ми продовжуємо житися інформаційними покидьками з північносусідського – самого по собі аж ніяк не «першосортного»! – столу), – наголошує Оксана Забужко. – Майже повністю було здано сусідній державі національний книжковий та кіноринок – Україна випала з числа як кінематографічних, так і книжкових націй Європи, – а про аудіо- та відеоринок ліпше взагалі не згадувати. Такий стан справ має у світовій політології давно усталене визначення, і я рішуче не розумію, чому воно досі жодного разу не вживалося з наших урядових трибун, – це називається **культурним колоніалізмом**».

Проаналізувавши зовнішні та внутрішні чинники впливу на інформаційне поле України, академік Іван Крупський слушно підкреслив, що «турбота про національний інформаційний простір є складовою національної безпеки кожної держави. Це – потужний державозміцнюючий і націєтворчий важіль, що йому надає значення будь-яка країна. Висловлювання «хто володіє інформацією, той володіє світом» у застосуванні до України можна перефразувати так: «Хто володіє інформацією в Україні, той володіє і нею, Україною».

Що ми матимемо ще через десяток-другий років, коли виросте покоління, що проводить дозвілля з гральними автоматами та телевізорами і не знає власної історії, не бачить українського кіно, не буває в театрі, не читає українських книжок? Чи можемо ми без повнокровного книжкового ринку розвивати націю, яка говоритиме не на суржику – адже «книжкова» проблема пов'язана з «мовною» як сіамські близнюки – і зможе усвідомлювати свою українськість не лише на рівні вболівання за футбол на чемпіонаті світу?

Отже, творення українського національного інформаційного простору у межах своєї держави та за кордоном належить до найважливіших проблем національної безпеки. Потрібно посилювати власні інформаційні джерела і послаблювати чи блокувати закордонну агресивну інформаційну експансію.

Не важко зіставити наповненість інформаційного простору Росії та України. Росія видає 90 тис. назв книжок, у тому числі – 15 тис. назв дитячої книжки. Україна тим часом видає всього 15 тис. назв книжок, у тому числі 300 назв дитячих книжок. Наслідок – у київських магазинах на одну українськомовну книжку припадає десять російськомовних. Загалом на український книжковий ринок щороку надходить 250 млн російськомовних книжок. А в села і райцентри нічого не надходить, бо там немає і книжкових магазинів. У 1992 р. була скасована книготорговельна мережа з чотирма тисячами магазинів, а тепер є лише 400 (!) магазинів на всю Соборну Україну.

Звернімо увагу на ситуацію в північній сусідки! У 1996 р. Росія звільнила своє книговидання від податку на додану вартість по усьому ланцюжку – від видавця до покупця, а також від податку на прибуток у частині, що сплачується у бюджет. І російська книга пішла у наступ. Обсяг книговидання миттєво збільшився удвічі, і воно перетворилося на одну з трьох найприбутковіших індустрій поряд з нафтогазовою промисловістю. Російський уряд не став тоді лити крокодилячі сльози з приводу тимчасового недоотримання коштів від податків у бюджет, адже чудово розумів і сьогодні розуміє, що важливість газового та інформаційного важелів у контролі пострадянського простору приблизно однакова.

Кількість видавництв росла як гриби після дощу. Російські видавці формували видавничі плани, закладаючи в тираж не лише свій ринок, а й сусідні ринки, яким у спадок від комуністичної імперії залишилася двомовність. 50-мільйонний український ринок зі своїм кволим і затиснутим у лежачих податків книговиданням та білінгвізмом лежав біля їхніх ніг. «І потрібен він був Росії не лише як джерело прибутку для видавців, – наголошує Галина Ключковська. – Це була і є державна політика інформаційної експансії, яка з успіхом триває в усі роки незалежності України. Для того, щоб цей переможний наступ російської книги тривав і далі, потрібно одне: щоб українська книга не піднімалася з колін....».

Тепер на книжковому ринку України, за офіційними даними, продається 80% російськомовних книжок. П'ять із шести книжок друкують у Росії та Білорусії. Сьогодні навіть вулиці Львова цілком заповнили неукраїнські за духом і мовою журнали для жінок «Лиза», «Наталі», «Настя», «МарВанна», «Вот так!», «Отдохни», «Мой мир», «Единственная», «Бабушка» тощо. Газету чи журнал для української жінки не знайти. Мова преси у нас законодавчо унормована: «Друковані засоби масової інформації (преса) в Україні виходять українською та іншими мовами». Результат цієї норми, лібералізмом якої ми ніби хизуємося, такий: лише 9-10% газет в Україні за їхньою тиражністю українськомовні, а понад 90% виходять російською мовою, хоча росіян в Україні до 18% від загальної кількості жителів. Якщо нинішня влада справді турбується про розквіт українського книговидання, то їй, на думку Миколи Гвоздя, треба зробити не так уже й багато: «створити такі економічні пільгові умови, щоб українськомовна книжка була конкурентноспроможною у змаганні з російською; відновити книготорговельну мережу; звільнити культурний та інформаційний простір країни від засилля чужої мови. Інакше, споживаючи чужий культурний продукт,

українець дедалі втрачатиме свою ідентичність і поповнюватиме анти-українські сили».

Кандидат педагогічних наук, народний депутат України Юрій Гнаткевич з боєм у серці наголошує, що «сцени й екрани віддають московським гастролерам, які вивозять з України захмарні суми, та тим, хто зрадив українську пісню і мову, та іншим націонал-перевертням, які за гроші відцураються не лише мови». Олександра Марченка з Одеси хвилює, чому російські гастролери в Україні платять лише 3% від збору коштів, а українські артисти в Росії – платять аж 18%. Хіба це справедливо?!

Усунуто зі сцени й екрана багатий і неповторний український гумор, а на його місце через широко розчинені двері заповзають гумористи з Москви. «Умикаю телевизор, на кожному каналі майже скрізь російська мова. То пісні, то фільми (у кожній серії кілька застіль із випивкою – невже ті актори завжди голодні?). То недолугі, часто вульгарні жарти, – доречно обурюється Галина Смоленець із Вінниці. – І як у калейдоскопі – Задорнов, Петросян, «кролики», Новикова, а про «тонку» іронію Степаненко й говорити дарма. Невже Україна породила отих «кроликів» та «мегазірку» Сердючку? Де ж наші гумористи? Чому їх ніколи не бачиш і не чуєш? Чому ніхто за це не відповідає? Чому державні мужі не звертають уваги на засилля російської попси? Може тому, що самі такі? Чому в Прибалтиці (хоча там теж більшість каналів приватна) немає такого безладдя? Адже відбувається відверте зомбування молоді, тому що старше покоління на такі видовища реагує відповідно. Навіть під час деяких шоу-програм двоє ведучих – для того, щоб вести програму двома мовами. Для чого це? Невже в Росії (наприклад, Тюмені, де українці добувають нафту для Росії) з екрана телевизора почуєш «Здоровенькі були»?».

У телевізійних кабельних мережах, якими користуються понад 20 мільйонів громадян України, кількість іноземних телепрограм перевищує 66%. На наших екранах показують численні фільми, де все поділено на чорне й біле. Однозначно хороший СРСР і однозначно погана Німеччина; однозначно позитивні російські солдати й однозначно падлюки чеченці. Мало того, в Росії дійшли до того, що в рекомендаціях для створення шкільних підручників сказано про успішність Сталіна, а той факт, що він і його оточення знищили мільйони радянських громадян, замовчується... У теперішніх російських серіалах навіть енкаведистів-смершівців, колег російського президента зображують як суцільно позитивних персонажів.

Після горезвісних «Брата» і «Брата-2» у російських фільмах дедалі частіше стали з'являтися смішні й жорстокі українці. У серіалі «Любов. ru» російський дизайнер збожеволів на ідеї виїхати в Канаду на постійне місце проживання. Його дружина, українка, – проти, а він вирішив скористатися для цього її правом приєднатися до місцевої української громади, навчившись говорити українською мовою. У нього трохи вийшло, однак з акцентом. Він повністю деградує. Як наслідок, його не пізнає навіть колишній начальник. Ось так ненав'язливо російський кінематограф вселяв нам думку про те, що «з українцем поведешся – горя наберешся».

Юрій Мосаєв із Запоріжжя зазначає, що важко боротися зі звичкою нашого народу давити своїх, щоб вислужитися перед чужими. Він повертає увагу до низки інших фільмів. Наприклад, недолюдок-майор у «Курсантах» чомусь носить українське прізвище. Аналогічна ситуація в «Штрафбаті». Що вже казати про прапорщика Шматка з його колегою в «Солдатах»? Парочка самодурів з українським корінням здійснює вчинки, властиві дітям або, у крайньому випадку підліткам, але не військовим. Це можна було б списати на особливості армійського гумору, але прізвища... Чи це вже підсвідоме? Ось так і українці отримали образ прапорщика як символу середньостатичного українця у свідомості простого росіянина.

Здавалося б, молодіжний серіал «FM и ребята»... Однак і в ньому слабівільний і смішний начальник радіостанції якимось чином має українське коріння. У серіалі «Кадети» суворовець Перепечко має старовинне українське прізвище й виступає в ролі посміховиська.

Українці вже почали з'являтися і в мультфільмах. Наприклад, у мультфільмі «Альоша Попович і Тугарин Змій» київський князь Володимир виявляється простим шахраєм. Альоша Попович віддає йому золото на зберігання, а той привласнив його собі. І тільки після погроз він повертає дорогоцінності. На фоні російських богатирів київський князь виглядає безпорадним старцем із лукавим блиском в очах.

Росіяни знімають багато документальних фільмів, особливо які стосуються тем наркоманії, проституції й криміналу. І чомусь у цих фільмах досить часто можна почути такі коментарі: «Молода киянка Таня з усмішкою йде до свого клієнта. Вона ще не розуміє своєї долі. Вона або загине від рук невірноваженого клієнта, або від букета захворювань, що передаються статевим шляхом»; «У громадянина Росії виявилось все в порядку з документами, а ось двох жителів Донецька довелося затримати»...

«Я не закликаю до брудних провокацій проти нашого стратегічного партнера, – підкреслює Юрій Мосаєв. – Я просто пропоную замислитися всім нам над тим, навіщо росіяни цілеспрямовано і повсюдно культивують образ українця-ворога? Відповідь дасть тільки час. Але й нам не потрібно сидіти, склавши руки, а, незважаючи на географічні й політичні розбрати, разом відстоювати українські національні інтереси, піклуватися про свій імідж».

На жаль, в ієрархії пріоритетів українського телебачення еротика, вампіри і культура є на одному щаблі. Саме ці категорії становлять основну мережу мовлення українських телеканалів уночі. Не беручи до уваги, звичайно, повторів нескінченних телесеріалів. При цьому поступово просвітницькі передачі і хороше кіно відсуваються все далі і далі у ніч. Як, скажіть, дивитися о 4.25 «Документ +», або «Аргумент кіно» після опівночі з неділі на понеділок? Тим часом адресуються ці програми ніби то «сучасним освіченим та небайдужим українцям».

Антиукраїнська наступальність, заповзятість має найрізноманітніші вияви. 14 червня 2007 року міськрада м. Києва ухвалила рішення про об'єднання муніципальних ЗМІ в ЗАТ «Київський медіа-холдинг». До нового акціонерного товариства увійшли газети «Хрещатик», «Вечірній Київ», «Українська столиця», ТРК «Україна», радіостанції «Радіо Київ» та ТРК «Столиця». Після цього рішення зміст засобів масової інформації, зокрема, «Радіо Київ», став кардинально змінюватися. «Мені дуже сумно чути на «Радіо Київ» (де завжди звучав якісний український музичний продукт і якісні українськомовні новини) російські пісні низької якості – попсу, яка без того заповонила усі телеканали і радіохвилі», – скаржитися ведучий телеканалу ICTV Ігор Мірошніченко. «Стосовно «Радіо Київ» і всього медіа-холдингу я повинен сказати, – наголосив Іван Салій, – що справжній патріот України так ніколи не вчинить. Це бізнесові інтереси. В усіх цих питаннях ідеолог у нас єдиний – Леонід Черновецький». Чи не «ідеологічні засади» Леоніда Черновецького психологічно спричинили до того, що у газеті Київради «Хрещатик» вийшла стаття, в якій прямим текстом були надруковані матюки?

В Україні широко розгорнута діяльність численних приватних радіостанцій, на хвилях яких «гвалтує» слух в'їдливий рок і примітивна попса. На жаль, сучасна молодь формує свої музичні смаки в цій бездуховній, маразматичній псевдомузиці. Відомо, що науковими дослідженнями різних країн світу давно доведено шкідливість попси та агресивного року. Тим часом нестерпним сумбурним баластом приватних станцій радіоєфір захаращується з вечірньої до ранкової зорі. Із особливою зухвалістю це відбувається у вихідні та передвихідні дні,

коли більшість радіослухачів мріє послухати милу серцю мелодійну музику, щось рідне і близьке, чарівну українську пісню. Складається враження, що перебуваєш не в столиці України, а в одному із регіонів Американського чи Африканського континенту.

«Слухаєш – а душа переповнюється протестом, навіть обуренням, – написав Павло Рудченко. – Де, врешті, наша національна гідність, самоповага, убоління за своє, рідне? Невже власники цих радіостанцій цього не розуміють? Звичайно, розуміють, але зловмисно ігнорують все українське. Своїми діями ми перед всім цивілізованим світом свідомо плюємо собі в душу, ганьбимо пам'ять своїх славетних предків – творців наших музичних святинь. *Це постколоніальне плебейство ще міцно сидить у душах декотрих державних чиновників, яким байдуже, а то і ненависне все українське, зокрема й рідне музичне мистецтво*».

Чимало приватних радіоорганізацій збіднює, спрощує, а іноді й примітивізує інформаційний простір, бо для них головним – винятково особисті, корпоративні, фінансові, а не суспільно-національні, державні інтереси. Окремі з них поширюють тенденційну антиукраїнську інформацію, пропагують «естетику зла», не лише зросійщують, а й англізують українців.

Нинішні песимістичні суспільні настрої є найчутливішим барометром, який свідчить про різке пониження морального і духовного тону нації, про низьку якість життя. Моральність вульгаризована, роз'їдена корозією вседозволеності й агресивного цинізму. Дуже часто в Україні підприємці використовують у рекламі своєї продукції еротичні елементи. Так відбувається спекуляція на сексуальному інстинкті людини. У багатьох країнах світу реклама з використанням оголеного жіночого тіла заборонена. «Таке табу існує й у нас, – зазначає виконуючий обов'язки голови Національної експертної комісії з питань захисту суспільної моралі професор Микола Бойко. – Та, на відміну від високорозвинених країн, в Україні рекламисти не бояться порушувати закон, адже у багатьох випадках за це їм загрожує лише штраф, розмір якого не порівняти з очікуваними прибутками».

В Україні діють потужні зовнішні і внутрішні механізми витискання національного, свого із власної духовної території, що призводить до ослаблення національної ідентичності. На жаль, протести моралістів проти пропаганди культу сексу, насильства, нездорового способу життя звучать не так часто. Соціологи та психологи такому явищу ставлять діагноз – «деградація моралі». Якщо цю «хворобу» активно цілеспрямовано не лікувати, то у недалекому майбутньому аморальна інформаційна продукція може призвести до духовного виродження української нації.

Феномен невмирущості нації завжди міститься в інформаційному збереженні, незнищенності, розвитку рідного Слова у найширшому його значенні. Історичний досвід багатьох країн доводить, що тільки самовитворення суверенного мислення, органічного відчуття і розуміння свободи як гідності та відповідальності є запорукою формування національної свідомості – чинника самоорганізації особистості та національного життєвого середовища.

2008 р.

КОМУ СЛУЖИТЬ СВОБОДА СЛОВА В УКРАЇНІ?

Завдяки слову – носієві інформації – ми, сучасники, можемо відчутти життєвий дух минулого, почути його голос і говорити з майбутнім. Науковці, публіцисти привертають увагу громадськості до ролі і значення слова як рушія прогресу, комунікативного чинника формування національної самосвідомості, пов'язаної з вільним поширенням слова правди, що визволяє, ідентифікує, підносить духовність і моральність нації. Різноманітність – не лише невичерпне джерело творення нового, прогресивного, а й гарант збереження ідентичності кожного народу, як неповторного духовного, культурного багатства всього людства.

Упродовж століть противники державності України насамперед нівели, зневажали, вбивали наше слово, щоб українці як етнос, народ, нація втратили себе, перетворилися на безмовних, слухняних рабів, стали донорами чужинців, а свій дім віддали на поталу колонізаторам різних мастей. На щастя, не вдалося завойовникам стерти українців з лиця землі. І в тому, що сьогодні ми ще є народом, а не безликою отарою, завдячуємо Українському Слово. Тому нині, в незалежній Українській державі, потрібно створити всі умови для повноцінного, повнокровного функціонування українського слова, щоб його вільна духовна енергія життєдайно впливала на розвиток людини. Щоб через своє рідне слово ми входили у систему світового співробітництва.

Однак ще немає підстав констатувати, що свобода слова в Україні стала сподіваною, бажаною передумовою прискорення духовної інформаційної мобільності української нації. Щоправда, у статті 17 Конституції України зазначено, що найважливішими функціями держави, справою всього українського народу є захист суверенітету і територіальної ціліс-

ності України, гарантування її економічної та інформаційної безпеки. Проблема гарантування інформаційної безпеки України та здійснення конституційного права на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань (стаття 34), свободу світогляду і віросповідання (стаття 35) перебувають у полі зору багатьох науковців, політиків, публіцистів. Адже свобода слова – це делікатне політико-ідеологічне і морально-психологічне явище, категорія філософії й журналістики як науки; це – право (можливість) вільно та публічно висловлювати свої думки, діяти. Водночас свободу людини варто розглядати не як «свободу робити те, що тільки їй сподобається». Людина має права, які їй держава гарантує, але водночас вона має й обов'язки поводитися, жити так, щоб не обмежувати прав інших людей і їхньої свободи. Тому в здоровому суспільстві людина мусить прийняти певні обмеження її індивідуальних прав, зречтися частини її свободи. Задля збереження власної свободи людина мусить підпорядковувати свої інтереси інтересам суспільства і солідарно співпрацювати з іншими членами спільноти для нації як вищої суспільної вартості.

Свобода служить своєрідним політичним киснем засобів масової інформації, без якого вони не можуть нормально функціонувати й належно виконувати свою суспільну функцію. Щоправда, в теорії української журналістики проблема свободи слова, свободи засобів масової інформації, свободи журналістської діяльності є нині одним із найбільш дискусійних питань. На практиці розуміння свободи слова також неоднозначне. Це пов'язано з теоретично-правовою невизначеністю, політичною заангажованістю, несформованістю ідеологічних засад будівництва держави, внутрішньою культурою, інтелектом, світоглядом людини тощо.

Перенесімося в минуле, огляньмося довкруги й опинимося серед сотень фактів наруги над українством: не лише на естраді, не лише у засобах масової інформації, а й у найвищому законодавчому органі України – Верховній Раді. Кожен із нас може назвати не один десяток українофобів, україноненависників. Відомий письменник Олег Черногуз у памфлеті «Московський «адвокат»!?, критикуючи народного депутата Юрія Мірошниченка, який заявив, що він готовий стати «московським адвокатом» і захищати в Україні російські інтереси, наголосив, що «найяскравішими представниками «п'ятої колони» в Україні є два КаКа – Коновалюк і Корнілов. В. Корнілов аж зі шкіри вискакує, так демонстративно відробляє офіційно отримані від Москви грошики: треба за щось жити. Навіть за рахунок національних інтересів, зради своєї країни, якщо сусіди платять гроші за брехню, дезінформацію і

своєчасну та «правильну постановку «вопроса» на українському (?) радіо, в українському (?) телебаченні». До них можна долучити третє Ка – В. Колісниченка. Звичайно, у будь-якій іншій державі таких громадян України, як В. Корнілов, В. Коновалюк, В. Колісниченко позбавили б за антидержавні, антиукраїнські виступи громадянства і показали б на прикордонні двері з табличкою: «Персона нон грата». У нас під «свободою слова» можна успішно і відкрито проводити антидержавну агітацію і маніпулятивну пропаганду, і ніхто тебе навіть пальчиком не насварить.

На жаль, у кожному суспільстві є люди, від яких треба дистанціюватися. У нас же вони часті «розпорядники» на телебаченні, радіо. Наприклад, та ж Богословська. Це людина, яка не має згоди у своїй душі, агресивна за своїм характером мислення. Такі люди, прикриваючись «плюралізмом», «толерантністю», сповідують звичайне хамство. Стараннями певних журналістів «володарями» телеекрану, навіть «іконами стилю» є політики, що перебувають у полоні «естетики зла». Саме вони в центрі уваги суспільства, а не кращі наші національно свідомі інтелектуали.

«У Савика Шустера є вже навіть власні «солісти», яких він найчастіше запрошує і яким найчастіше надає слово для коментарів, – зазначив письменник Олекса Палійчук. – Щоправда, народ їх називає дещо інакше, та особисто я не хочу, аби п.п. Шуфрича, Герман чи Богословську називали «чорноротими», а тому вважаю: п. Шустер повинен знайти такі форми спілкування, які не заохочували б людей до некрасивої гризні, не шкодили б їхній репутації». Адже досі, на жаль, Савик Шустер будує свій «респект» на «до безглуздя непродуктивному зіткненні політичних таборів, де груба епатажність і скандальність на його «ток-шоу» звучать у вельми непристойних для спілкування формах... Отож, С. Шустер має переглянути свої шляхи і методи у досягненні заповітної мрії та остаточно визначити для себе рубіж, за яким власні егоїстичні інтереси не повинні переважати суспільних», не повинні заважати утвердженню українського життєвого середовища, формуванню національного інформаційного простору в Україні.

Привертаю Вашу увагу також до «Свободи» на «Інтері». У перевернутій догори дригом системі цінностей такі програми, як «Свобода» від 5 грудня 2008 р., циніки називають рейтинговими. Анонс програми, розповсюджений прес-службою каналу традиційно за декілька днів до ефіру, ніби бив на сполох. Він повідомляв, що ведучим «Свободи» цього разу пощастило стати народному депутату, членові комітету Верховної

Ради України з питань правосуддя, екс-голови Верховної Ради Кримської Автономної Республіки Леонідові Грачу.

Важко собі уявити, щоби в будь-якій найдемократичнішій країні дозволили людині, яка відома своїми специфічними висловлюваннями на тему незалежності держави, її територіальної цілісності та єдності, виступати у ролі ведучого програми. Україна виборола свободу слова, яка вимагає від політиків і журналістів високої відповідальності й професіоналізму. На жаль, глядачі «Інтера» у п'ятницю 5 грудня 2008 р. не почули фахових, компетентних коментарів від серйозних експертів стосовно ситуації в країні, аби розібратися врешті-решт, що відбувається навколо нас. Замість аналізу продемонстровано «антидержавницький, антиукраїнський шабаш». Дуже прикро, що телевізійна «шустеризація» не знаходить належної публіцистичної та наукової оцінки в Україні.

«Дуже сильні в нашому політикумі демони зоологічного егоїзму, дрібної мстивості, заздрості, провінційної обмеженості», – акцентував філософ Ігор Лосєв. Український телеглядач, радіослухач і навіть читач позбавлений альтернативи політичному абсурдизму, що заповонив чимало засобів масової комунікації. «Інформаційний простір, у якому ми живемо, не має цілісності, він розшарпаний. Є речі, про які не можна говорити у форматі шоу, про них треба вести розмову детально, виважено. А стиль постійного базару перш за все деформує смак, – наголосила Лариса Івшина. – У суспільства складається враження, що та модель поведінки, яку вони спостерігають щоп'ятниці на телебаченні – це норма. А де вони побачать зразки української аристократичної культури? Адже Україна – це не тільки депутати». Проте українські телевізійні ток-шоу – це не що інше, як обливання брудом однієї політичної сили іншою. А якщо додати до цього «інтелектуальний» діалог президента і прем'єр-міністра!? Однак людям від цього краще не стає!

Конституційний захист, забезпечення розвитку національної культури, духовності, повнокровного функціонування української мови в Україні зовсім не заперечує, не перешкоджає мовно-культурному становленню національних меншин. Конституція гарантує вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин (стаття 10), сприяє розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України (стаття 11). Історичну ситуацію склали так (зловісне російщення впродовж століть!), що ми, українці в Україні, вимушені бити на сполох, щоб не дати загинути своїй мові, культурі, духовності. Насамперед треба на своїй землі створити політико-ідеологічні, соціально-економічні умови, щоб українці мали можливість розвиватися на

національних засадах. Найпростіший і найчесніший вчинок усієї громадськості полягав би в тому, щоб кількість шкіл, культурно-освітніх закладів, бібліотек, виданих газет, журналів, книжок, приватних теле-радіоорганізацій у процентному плані відповідала кількості населення українців, кожної національної меншини. Це було б справедливо, відповідало б природним потребам української нації і національних меншин.

Використовуючи гуманістичні українські закони, українофоби майстерно, витончено керують, цілеспрямовано диригують всеохопним наступом на українську мову, культуру, духовність, національні традиції, звичаї. Зовнішні і внутрішні недруги Української держави всіляко намагаються не допустити повної деколонізації психології кожного українця. Чи не тому в кожному барі, кав'ярні, ресторані, у кожній кнайпі оглушують відвідувачів чужомовними вищаннями? Худоб'яче ревіння можна почути у телевізійних передачах для молоді. На жаль, не на високохудожніх книжках, не на театральних виставах виховується значна частина української молоді, а на естраді, де панує чужомовна низькопробна масова культура.

Дехто може обуритися: навіщо так різко висловлюватися? Демократична Україна всім забезпечує свободу слова, і кожен має право вільно вибирати, який анекдот розповідати, яку пісню співати або слухати, тим паче, коли потужний інформаційний потік ллється на «исключительно общепонятном». Свобода ж! Чи, може, Україна хоче опинитися у відповідній зоні комуно-фашистського тоталітаризму? Звісно – ні! Як же бути з правами, волевиявленням, свободою для титульної української нації? Будувати Україну без української мови, культури, духовності?! Бо чужомовне, чужинське «культурно-мистецьке» нашестя не сприяє розвиткові і пропаганді високих зразків української літератури, української пісні, музичного, образотворчого мистецтва, театру, кіно, мови, української національної культури взагалі.

Унікальна складність будівництва Української держави спричинилася до багатопланових проблем утвердження свободи слова в новому українському суспільстві. До них належать правові, політичні, економічні, морально-психологічні аспекти. Створюючи, всупереч об'єктивним і суб'єктивним перепонам, передумови для забезпечення свободи думки і слова, вираження своїх поглядів і переконань, політичного та ідеологічного плюралізму, не маємо жодного права дозволяти свободу спотворення історичної правди про давньоукраїнську державу Київська Русь, героїчну і трагічну долю України в боротьбі за свою незалежність і соборність. Рішуче повинні перепинити свободу наклепу, паплюження української мови, національно-духовних вартостей, жовчний розгул

українофобії, яка несе в собі не меншу загрозу міжнаціональному розумінню, ніж будь-яка ксенофобія.

Патріотом і громадянином робить не кров, а усвідомлення того, що ти – частка своєї Батьківщини і від твоєї честі залежить її честь. Той, хто губить на життєвій дорозі національні, людські почуття, рано чи пізно починає служити злу. Американська астронавтка Гайді Стефанишин Пайпер під час перебування в Україні, у селі Якимів Львівської області, де народився її батько, наголосила: «Горджуюся, що я американка українського походження!» Коли ж нарешті діяльність кожного нашого політика, кожного депутата, кожного чиновника, кожного можновладця, кожного журналіста сприятиме розбудові української України, в якій би кожний громадянин будь-якої національності відчував себе українцем: українцем російського, єврейського, болгарського, польського, румунського, грецького, угорського та іншого походження, тобто політичним українцем, для якого Україна є святою, є Батьківщиною, а не місцем перебування, не лише місцем збагачення?

Нинішня політико-ідеологічна, соціально-економічна, морально-психологічна ситуація в Україні потребує особливо уважного і виваженого підходу до очищення пам'яті від брехні, утвердження правди як духовного поняття. Держава не може успішно розвиватися, коли вона не має чіткої духовно-національної платформи, сформованої на основі правдивої історії, національної культури, української мови. Варто констатувати, що українці зберегли невичерпне прагнення до волі, але водночас – не вивчили уроки історії своїх помилок. Хоча коріння українських проблем потрібно шукати не тільки в далекому минулому. Сьогодні також є люди, які мусять нести відповідальність за свої вчинки. Головний редактор газети «День» Лариса Івшина зазначила, що «Президент Ющенко почав на державному рівні справу, яка значно більша за нього самого. І він, звичайно, може стати жертвою зрілого суспільства, яке вимагатиме від нього не лише історичної правди, але й адекватних дій сьогодні. Але я проти політичного хамства стосовно Віктора Ющенко... Треба навчитися слухати розумних, а вони, як правило, не бувають у більшості. Бережіть «одиницю». Вона – «не нуль».

Важливо усвідомити: свобода, демократія – це постійна робота над тим, щоб на терезах добра та зла добра було більше. І вчора, і сьогодні, і завтра. Адже «українець у своїй державі сидить на самому краєчку лавки. Ми повинні змінити це. Ідентичність і модернізація – те, що нам насправді потрібно». Володимир Лесной зі Сімферополя зауважив, що «багато в чому ми і росіяни, як й інші народи колишнього СРСР, схожі одне на одного, адже всіх нас компартія прасувала червоною

праскою сімдесят років. Але росіянам уже потрібно змиритися і з тим, що в чомусь ми зовсім не такі, що у нас своя ментальність і своя українська ідентичність, свій погляд на історію і своє бачення майбутнього. Кожен народ навіть найменший, – унікальний сам собою. Треба лише дати йому свободу для вияву своєї унікальності».

Безперечно, що українсько-російське протистояння на ґрунті різного розуміння історії пов'язане з фундаментальними відмінностями в національній свідомості двох народів. Ментальні відмінності особливо відчутні, коли йдеться про такі гострі питання, як історія української національно-визвольної боротьби. Тут неминучий жорсткий конфлікт цінностей. Звідси й протистояння в оцінці Переяславської мілітарної угоди, політики Виговського та Мазепи, діяльності Симона Петлюри, гетьмана Скоропадського та суті УНР. Але особливо конфліктною є проблема сприйняття російською національною свідомістю національно-визвольного руху 1939 – 1954 рр. на західних землях України під керівництвом ОУН. Цей рух відомий росіянам тільки як «бандерівщина».

Оцінюючи Другу світову війну, Москва застосовує подвійні стандарти, які особливо яскраво проявляються в звинуваченнях ОУН, УПА у співпраці з нацистською Німеччиною. Однак цілковито ігнорується той факт, що УПА не була союзником вермахту, а Червона армія в період з 1939 р. по 1941 р. була, при чому і де-факто, і де-юре. УПА не проводила спільних парадів із нацистським вермахтом, а Червона армія це робила. Спільний парад у Бресті приймали: з німецької сторони генерал Гудеріан, а з радянської – комбриг Кривошеїн. На V сесії Верховної Ради СРСР Молотов говорив: «Не тільки безглуздо, а й злочинно вести таку війну, як війна на знищення гітлеризму, котра прикривається фальшивим прапором боротьби за «демократію». В офіційному звіті Ріббентропа йшлося про тост Сталіна за фюрера: «Я знаю, як багато німців любить фюрера, – сказав Сталін. – Я хотів би поводитися подібним чином і пропоную випити за його здоров'я». Другий тост Сталін підняв за Гімлера.

«Нехай спробують комуністи, інші промосковські поплічники знайти подібні дії лідера невинної їм ОУН С. Бендери, що просидів війну в німецькому концтаборі і більше ніколи не побачив України», – наголосив народний депутат України III скликання Іван Діяк. Однак на книжкових розкладках помітно збільшилося маніпулятивної пропагандистської літератури на кшталт «Бандероманія – главный враг России». Їх привозять із Росії у величезних кількостях за безцінь з однією метою: щоби ці книжки були в кожній українській хаті.

Ти мовчанням мені кричи.

Василь Симоненко

Досі продовжується дезінформаційна спецоперація щодо Головного командира УПА Романа Шухевича. Про це детально розповів Мойсей Фішбейн на брифінгу в Міністерстві закордонних справ України 3 листопада 2008 р. Спочатку до ЗМІ закинули версію, буцімто Роман Шухевич був «капітаном СС». Дезінформаторам відповіли, що такого звання взагалі не існувало. Тоді дезінформатори перетворили Романа Шухевича на якогось «оберштурмфюрера». Їм пояснили, що для того, аби до 1944 р. потрапити в «СС», треба було довго доводити своє «арійське походження», якого Роман Шухевич, звісно ж, не мав. Тоді дезінформатори закинули до ЗМІ версію, буцімто Роман Шухевич отримав військову нагороду з рук Гітлера. Особливо стараються комуністи Леонід Грач, Петро Симоненко, регіонал Вадим Колісниченко та інші українофоби. Дезінформаторам нагадали, що з рук Гітлера військову нагороду отримав лише Гімлер. Що ж до Головного командира УПА Романа Шухевича, то, згідно з інформацією Військового архіву Німеччини, котрий міститься в місті Фрайбурзі, Роман Шухевич взагалі не був нагороджений жодною німецькою нагородою.

«Але дезінформаторам конче треба дискредитувати і генерала Шухевича, і УПА, і весь український національно-визвольний рух, і президента України Віктора Ющенка, – наголосив Мойсей Фішбейн. – То вони і вдалися до давньої чекістської провокації й розіграли «єврейську карту»: одних звинуватили у винищенні євреїв, а інших у «героїзації» тих, хто буцімто винищував. Прийом відомий: відвернути євреїв від українського національного відродження, відвернути і євреїв, і весь цивілізований світ від тих, хто хоче відродити справжню українську Україну. Українську за духом своїм, за мовою своєю, за пам'яттю про своїх геніїв та героїв. Українську – для всіх у ній суцільних, незалежно від етнічного походження».

Користуючись недосконалим, ліберальним законодавством щодо творчої концепції приватних засобів масової інформації в Україні, зловорожі політичні сили через пресу, телебачення, радіо, Інтернет розгортають антиукраїнську кампанію: фальшують українську історію, пропагують ворогів українського народу, знущаються над духовними святинами нації (чого тільки варті «літературознавчі» розвідки про Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Ольгу Кобилянську та ін.), насаджують чужу ідеологію, невластивий українцям спосіб життя. Під особливим прицілом постійно перебуває українська мова, оскільки мова – найголовніша сутність нації, і послаблення, занепад, втрата національної мови означає втрату або послаблення національного духу, національної самобутності, самосвідомості, ідентичності.

Отже, визначені Конституцією України засади політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності (стаття 15) не завжди використовуються з добродійними державотворчими намірами. Важливе надбання українського суспільства – демократизація, плюралістичний інформаційний простір – без глибоко продуманого, прозорого механізму контролю, захисту, регулювання перетворюється на непримиренну протилежність: з одного боку, – демократичний принцип свободи думки, слова, вибору, свободи ЗМІ, з іншого – нехтування українськими національними інтересами. Парадокс: свобода, на вівтар якої упродовж віків покладено не одне українське життя, за яку пролито не одну українську краплю крові, у самостійній Україні воює проти її незалежності. Як не прикро, але Україна віддає недоброзичливцям стратегічні висоти національної духовності. Над багатьма журналістами, передусім молодими, висить спокуса більше розважати, ніж об'єктивно повідомляти, коментувати, аналізувати. Полегшений, так би мовити, розхристаний стиль у журналістській творчості, вільне, спрощене поводження зі словом призводить нерідко до примітивізування складних суспільно-політичних проблем. Мусимо навчитися органічно поєднувати свободу слова з відповідальністю за усне чи друковане слово, телевізійне зображення, подолати дилетантизм, який є небезпечною хворобою.

Свобода слова, як основа свободи взагалі, гарант розвитку українського демократичного суспільства, не повинна залежати від випадковостей, тимчасових чинників, особистих уподобань і уявлень. Потрібна комплексна законодавча база, яка б усебічно гарантувала свободу слова, свободу отримання інформації, свободу діяльності засобів масової комунікації, не давала можливості недругам зневажати українство, а чиновникам – маніпулювати цими поняттями в особистих інтересах, передусім, обмежувати критику на свою адресу. Адже до спроб обмежувати свободу слова, позбавити ЗМІ доступу до джерел інформації, розправитися з журналістами за критичні матеріали найчастіше вдаються представники законодавчої, виконавчої, судової влади, їхні покірні васали. На жаль, ідеологія цинічного бюрократичного декадансу пустила міцне коріння в український ґрунт.

Прикриваючись висловами на кшталт «розбудова української держави», «державницьке мислення», «державницькі інтереси», «державотворення», чимало нинішніх депутатів різних рівнів, чиновників з колишньої промосковської партійної номенклатури створює таким способом потрібні умови для легітимізації свого панування, нечесного збагачення. Саме вони, займаючи провідні позиції у владних структурах, державних відомствах і установах, є засновниками або співзасновни-

ками періодики, яка друкується російською мовою, а також російськомовних телерадіоорганізацій. Отже, не для українських національних, а для чужоземних, російських ЗМІ у них знаходяться і кошти, і потрібні матеріальні ресурси, і поліграфічна база, і телерадіоапаратура.

Постає запитання: якщо свобода слова, свобода отримання інформації, свобода функціонування засобів масової комунікації сприяє нехтуванню українських національних інтересів, призводить до того, що українці на власній землі не почувуються господарями, то що це за свобода, кому вона служить? Інтересам інших держав? Мовиться не про заборону свободи слова, повернення до комуністичної тоталітарної системи, а про незловживання свободою слова, про національну безпеку України, в тому числі інформаційну. Адже зарубіжні видання, телерадіокомпанії через незначні юридичні хитроці зі законодавством, зважаючи на могутню фінансову підтримку, посідають панівні позиції на інформаційному ринку України. Будь-які намагання надати державну підтримку національним засобам масової інформації наштовхуються на потужний спротив так званих незалежних ЗМІ, для яких, м'яко кажучи, українські національні інтереси перебувають поза сферою їхніх інтересів.

Настав час вироблення в українському суспільстві сучасної філософії свободи слова та професійної діяльності журналіста. Тільки свобода слова, яка не є синонімом безвідповідальності, хамства і не є свободою не мати жодної позиції, може створити в державі такі правила гри, за якими виграватиме все суспільство, а україноцентризм забезпечуватиме розв'язання державобудівничих завдань. Українська держава, що існує на власних етнічних землях, не може бути маргінальною, а тільки – традиційно національною. На жаль, переважна більшість ЗМІ в Україні сьогодні працює у режимі прес-центру власника, капітал якого ще переважно чужоземний. Українці не мають жодного права миритися нині з таким бізнесом, який завтра може призвести до втрати незалежності держави.

Журналістська інформація нині є незвичайно продуктивною і водночас може бути особливо руйнівною силою. Потрібно не лише розрізняти прихильне і зловороже слово, добродійні і шкідливі засоби масової інформації. Мусимо поставити на сторожі добродійного вільного слова Закон, захистити його від злочинців, спрямовувати українську громадськість до національних вартостей, дати рішучу відсіч інформаційній агресії – російщенню, американізації і навіть африканізації інформаційного ринку, інформаційного простору та життєвого середовища, захистити заради національних інтересів духовно-культурне, морально-психологічне здоров'я українського суспільства і людину в ньому.

2009 р.

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ СЛУЖІННЯ СУСПІЛЬСТВУ ЧИ ПРИСЛУГОВУВАННЯ КОРПОРАТИВНО-ПАРТІЙНИМ ІНСТИТУЦІЯМ?

З погляду філософії і політології принципи – це відображення у свідомості людей суспільних явищ, історичних процесів. Принципи мають характер вимог, нормують вибір рішень у суспільстві, відображають найістотніші інтереси. Принципи сприяють вибору оптимальних варіантів у діях людей, служать регулятором їхньої поведінки. Принцип – це те, що властиве певному явищу. Увесь комплекс притаманних засобам масової інформації якостей, рис, напрямів, об'єднаних спільністю методів і мети, становить зміст їх принципів. Розглядаючи принципи журналістики, професор А. Москаленко зазначив, що принципи формуються, встановлюються людьми на основі осмислення законів, процесів суспільно-політичного життя і є їхнім відображенням.

Принципи діяльності ЗМІ нерозривно пов'язані з нормами службової чи професійної етики журналіста, його світоглядною позицією, національно-духовним переконанням, державотворчим мисленням, фаховою обдарованістю, інтелектом, здатністю завжди бути готовим до праці. Творчий процес повинен ґрунтуватися на органічному поєднанні свободи слова, плюралізму думок, гласності та журналістської етики.

У Законах «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення» записано, що у своїй діяльності ЗМІ реалізують принципи правдивості, об'єктивності, достовірності інформації, компетентності, гарантування права кожному громадянину на доступ до інформації, вільне висловлювання своїх поглядів та думок, забезпечення ідеологічного та політичного плюралізму, дотримання працівниками ЗМІ професійної етики та загальнолюдських норм моралі. Ці принципи здебільшого збігаються з принципами, які проголосили на Європейській конференції у Празі (1994 р.) представники країн-членів Ради Європи. Зокрема, у шостому принципі наголошено: «фундаментальна функція журналістики у демократичній країні передбачає, що всі, хто займається журналістикою, роблять це відповідально і дотримуються етичних норм, а головне – не втрачають своєї незалежності та критичності. Журналістика має служити свободі слова, що включає право отримувати та передавати інформацію, поважаючи інші фундаментальні права, свободи, інтереси, що їх захищає Європейська конференція про права людини».

Дотримання принципів є важливим критерієм оцінки діяльності журналістів будь-яких засобів масової інформації. Стосовно функціонування ЗМІ в Україні, то дуже важливо, сповідуючи європейські принципи діяльності ЗМІ, враховувати особливості історії України, яку впродовж століть зросійщували, колонізували, мадяризували, румунізували; формували в українців почуття бездержавності, меншовартості, ущербності, рабської покори, малоросійства. Гіркі наслідки тривалої антиукраїнської політики пожинаємо сьогодні. «Трагедія незалежної України у тому, що домінантною силою стала не національна, а територіальна еліта, представники якої зберігають всі звички традиційної номенклатури, такі, як: думай одне, кажи друге і зроби третє», – наголошує філософ Ігор Лосєв. Соціально-економічна, політична і ментальна особливість цієї еліти пояснює її нездатність мислити категоріями національних інтересів. Ігор Лосєв справедливо називає цю еліту антинаціональною, яка самим фактом свого панівного статусу позбавляє українську націю будь-яких перспектив розвитку.

Йдеться не про модель української економіки, яку Джеймс Мейс назвав трикутником: номенклатурники – цеховики – кримінальні структури. Привертаємо увагу до культурного та інформаційного простору України, що окуповані друкованими виданнями, телерадіоканалами та шоу-бізнесом іноземних держав. За підсумком Всеукраїнського перепису населення 2001 року, 67% громадян України визнали своєю рідною мовою українську, але вся система засобів масової інформації, культурних і розважальних установ, книговидання збудована так, ніби 67% і більше населення України становлять російськомовні. «У деяких регіонах абсолютно безперешкодно функціонують структури, що ведуть антиукраїнську пропаганду цілком расистського штибу, – підкреслює Ігор Лосєв. – Чимало органів місцевої влади регіонів України ухвалюють відверто дискримінаційні рішення, спрямовані на обмеження вживання української мови на певних територіях та в певних структурах, на ліквідацію під різними претекстами українськомовних ЗМІ, українських шкіл тощо». Як не парадоксально, але нинішня Україна не виступає державою українців, що становить абсолютну більшість її населення – майже 80%. Права етнічної мовної більшості України не забезпечуються державою, що є нонсенсом і значною мірою знецінює таку державу, оскільки українцям, дещо перефразовуючи Тараса Шевченка, доводиться жити у «нашій, не своїй державі». На превеликий жаль, нинішні державні інституції України не виконують тих націєтворчих функцій, що є обов'язком будь-якого суверенного державного утворення і в цьому сенсі є нефункціональними. Тому «ми живемо в умовах окупації плебей-

ства, – зазначає лауреат Шевченківської премії Оксана Пахльовська. – Понівечений простір елітарної культури повністю не відтворений, існує розрізненими фрагментами у свідомості окремих категорій, не захищений державою ні інституційно, ні фінансово. Відтак розрісся до загрозливих масштабів інформаційний простір, заповнений плебейськими поняттями і плебейськими категоріями, плебейськими потребами і плебейськими вимогами».

Відомо, що в демократичних державах світу теоретично-методологічною основою діяльності преси, телебачення, радіо є перелічені вище принципи. ЗМІ пройняті духом держави, тобто вони державотворчі, патріотичні, об'єднують суспільство. І лише в цих рамках вони вільнодумні, забезпечують громадянам вільне висловлювання своїх поглядів, думок, ідеологічний та політичний плюралізм. Кожна держава на законодавчому рівні дбає про те, щоб енергія слова, інформації не спрямовувалася на руйнацію національних державних підвалин. Адже достеменно відомо (про це вже чимало написано), що інформація, незважаючи на відсутність у ній зримої оболонки, є чи не найважливішим політико-ідеологічним, стратегічним товаром. Специфіка інформації полягає в тому, що вона здатна тримати під контролем людину, відповідно запрограмувати психіку і стимулювати її мислення. За допомогою засобів масової інформації можна цілеспрямовано впливати на зміну свідомості і поведінки великих мас людей.

В Україні через відсутність виваженої і цілеспрямованої національної інформаційної політики, недотримання професійного кодексу журналістської етики, порушення принципів, проголошених Європейською конференцією у Празі, зокрема сьомого принципу, в якому наголошено, що ЗМІ зобов'язані утримуватися від пропаганди насильства, ненависті, нетерпимості на расовій, мовній, релігійній, політичній або іншій основі, під цинічним безперервним інформаційним обстрілом перебувають українська мова, культура, духовність, національні ідеали. Наприклад, славнозвісний паплюженням Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Ольги Кобилянської О. Бузина надрукував у газеті «Сегодня» (24 жовтня 2009 р.) статтю «Веселые нравы выдающихся профессиональных украинцев».

Щиро дякую учениці гімназії №143 Оболонського району міста Києва Катерині Манько, яка листом під назвою «Що виросте з бузини» до газети «День» засвідчила свої високі моральні, духовні, національні, громадянські цінності. «Уже півроку я працюю над науковою роботою «Євген Харлампійович Чикаленко та українська національна ідея». За цей час мені пощастило перечитати і проаналізувати чимало цікавих

матеріалів з життя і широкої масштабної діяльності цієї визначної особистості. Пощастило зануритися у цей неймовірно складний, часто для мене неосяжний по висоті, багатогранності, щирості, благородству, відданості українській справі світ Є. Чикаленка. У цьому мені надав величезну допомогу його внук Євген Іванович Чикаленко, за що я йому надзвичайно вдячна. Отримавши перше місце в районі, я буду захищати свою роботу на міському етапі, – пише Катерина Манько. – Але повернуся до ганебної писанини графомана Бузини, яку я розцінюю як безсоромне топтання по світлій пам'яті Великого Українця. Багато честі цитувати бузинівські «перли», але це ж читають люди, які не завжди обізнані з історією. Він їх переконує в тому, що Євген Чикаленко «избыток доходов тратил на «українську справу», как другие тратят на дорогую любовницу», що «спасало его от скуки», а його щира добродійність – не що інше як «постоянные жесты». Бридко читати твердження, що Є. Чикаленко «считал себя очень важной персоной – воспитателем украинцев». Автор сам собі суперечить, коли говорить, що Є. Чикаленко не брав участі в публічній діяльності. Але ж чому? Виявляється, «не барское, знаете ли, дело».

У статті наводяться слова Є. Чикаленка: «Бачив масу українців і багато між ними «гадких утьонков». Це ж про Бузину! А від себе хочу додати, що саме таких «українців», які зрадили свій народ під час Полтавської битви, Петро I поплескував по плечах: «Спасибо, хахльонки». Хтось теж дякує хахльонку Бузині?

Розумію, що у такого «письменника», як він себе обзиває, немає часу, щоб почитати Чикаленка: «Щоденники», «Спогади», «Розмови про сільське господарство», де постають сторінки титанічної роботи на благо України, навіть у вигнанні, незважаючи на трагічні сімейні події, важке фінансове становище, тринадцять операцій, нищення радянською владою його синів... Часу на це, вірніше бажання, у Бузини нема і не буде. Йому краще нишпорити по смітниках історії, ритися в біографіях славетних українців, висмикуючи з контексту будь-який негатив. Вражає теза Є. Чикаленка: «Щоб існувала преса, треба свідомого громадянства, а щоб було свідоме громадянство, треба, щоб існувала преса!». Це – про всіх нас, але це – і про Бузину.

Катерина Манько закінчила свого листа побажанням О. Бузині «якнайшвидше позбавитися комплексу малоросійства, вирости з хахльонка в свідомого українця і чесного журналіста та виявляти більше поваги до України та її видатних людей». Багато ЗМІ в Україні під впливом Москви і промосковських власників та політиків перетворилися на антидержавні та підливні органи, що діють за законами психологічної

війни. У деяких наших регіонах дуже мало лояльних до України ЗМІ, що дає змогу створювати своєрідне «інформаційне гетто», куди позитивна інформація про Україну пробивається уривками й епізодично. А це, своєю чергою, створює ідеальні умови для масового маніпулювання свідомістю людей, яких штучно ізолювали від повноцінної та різноманітної загальноукраїнської інформації. Таких людей можна організувати й кинути «на амбразури», втягти в будь-яку авантюру. Не випадково спроби розблокувати «інформаційне гетто», позбавитись фальшивих московсько-комуністичних міфологем викликають абсолютно істеричну реакцію в їхніх «архітекторів» – внутрішніх і зовнішніх антиукраїнців, провокуючи відцентрові тенденції, розкол і ворожнечу між регіонами. Уже тривалий період у програмі Савіка Шустера «Шустер Live», низці інших теле- і радіопередач, публікаціях в російськомовних газетах глядачам, слухачам, читачам навіюють, що ніякої України як цілісної країни не існує (цю тезу часто повторює чимало депутатів Верховної Ради України), завжди поділяючи аудиторію на захід і схід, натякаючи і привчаючи до переконання, наче ніякої консолідованої загальноукраїнської думки в українців не може бути за визначенням, а може бути тільки окрема позиція сходу і окрема позиція заходу.

Ефективність журналістської праці Іван Франко ставив у пряму залежність від суспільно-політичної атмосфери, «суспільної совісті», «суспільної моралі». «Гнила суспільність, за переконанням письменника, не видасть собі здорових та сміливих заступників. Вона не прийме їх, відтрутить або – що гірше – затопче, оглушить». Там, де «література, і політика, і все суспільне життя хромають нестачею «цивільної відваги», дихавічніють брехнею, фальшю та пустомельством, хиріють на сухоти совісті, – робив категоричний висновок Франко, – нема рук робочих, нема голів мислячих, нема серць смілих і щирих».

Журналіст у концепції Івана Франка – це чесна, порядна людина, яка вміє «переконувати не самою силою... аргументів, але моральним і психологічним впливом особи на особу, живого слова, тону, колориту бесіди». Національно-патріотичні переконання, мислення, мова, навіть правописна система – це речі настільки пов'язані у Франка між собою, що відхід від правди в одному веде до фальші в іншому; «мертвеччина мови і думок для нього (Івана Франка. – В. Л.) – явища взаємозумовлені» – підкреслює дослідниця основ мовотворчості журналіста в інтерпретації Івана Франка, відомий мовознавець Олександра Сербенська.

Лауреат Шевченківської премії Оксана Пахльовська підкреслює, що «Україна – вкотре! – в облозі. В облозі риторики. Імітації. Обману.

Насилля над її історією. Різні форми антиукраїнської політики – все це отруйні міазми посттоталітарних катакомб, які не роблять честі ні Росії як «кухарю» цих міазмів, ні Україні, що надає простір для поширення цих міазмів. Ну де це, в якому ще звіринці можливі такі образи мови, культури, національності, які лунають з боку Росії на адресу України, Польщі, Грузії? В якому звіринці можна почути у відповідь на аналіз проблем – істеричні звинувачення в «нелюбові» до Росії?» Критичний аналіз – це невід’ємне право кожної цивілізованої людини і – обов’язок відкритого суспільства. Не випадково українська преса часто не потрапляє на Донеччину, Харківщину чи Крим: будь-яка цензура, будь-яка заборона – це ознака елементарного страху. Такі реакції – ознака не сили Росії (і її п’ятої й десятої колони в Україні), а її слабкості, її політичної, інтелектуальної, етичної нездатності дати насичену смислами відповідь на кризові аспекти своїх стосунків із сусідніми державами.

Успішне дотримання принципів діяльності ЗМІ неможливе без глибокого морально-психологічного усвідомлення журналістами потреби – розбудови суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової Української держави. Сповідування цієї морально-психологічної, політико-ідеологічної засади є однією з важливих передумов об’єктивного, достовірного, правдивого інформування читачів, глядачів, слухачів про різноманітні соціально значущі явища, події, факти. Тут не йдеться про досягнення абсолютної правди, бо це є неможливим для людини. Підхід до абсолютної правди полягає в тому, щоб ми шукали, прагнули наблизитися до об’єктивної правди, вільної від суб’єктивної (однобічної) упередженості й тенденційності. Журналіст не сміє замовчувати правди. Він зобов’язаний дотримуватися основних принципів інформаційних відносин, якими є: «гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації та свобода її обміну; об’єктивність, вірогідність інформації; повнота і точність інформації; законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації».

Унікальна складність будівництва Української держави спричинилася до багатопланових проблем утвердження свободи слова і відповідальності в новому українському суспільстві. До них належать правові, політичні, економічні, морально-психологічні аспекти. Створюючи, всупереч об’єктивним і суб’єктивним перепонам, передумови для забезпечення свободи думки і слова, вираження своїх поглядів і переконань, політичного та ідеологічного плюралізму, не маємо жодного права дозволяти свободу спотворення історичної правди про давньоукраїнську державу Київська Русь, героїчну і трагічну долю України в боротьбі за свою незалежність і соборність. Рішуче повинні перепинити свободу

наклепу на українських героїв (І. Виговський, І. Мазепа, С. Петлюра, Є. Коновалець, С. Бандера, Р. Шухевич та ін.), національні ідеали, паплюження української мови, національно-духовних вартостей, жовчний розгул українофобії, яка несе в собі не меншу загрозу міжнародному порозумінню, ніж будь-яка ксенофобія.

Дотримуючись моральних і творчих принципів у нинішніх складних умовах українського державотворення, сумлінні, національно свідомі журналісти своїми матеріалами допомагають українським громадянам повернути історичну свідомість, дають, за словами Григорія Сковороди, духовний меч як найвищу духовну, моральну, естетичну, громадянську цінність. Розуміючи, свій святий обов'язок, сповідуючи принципи діяльності ЗМІ, журналісти покликані донести до реципієнтів весь зміст української національної ідеї, всебічно розкрити, що незмінною її складовою є ідея державної незалежності, соборності, самодостатньої цінності людської особистості, яка розвивається на засадах української мови, культури, історії, науки, освіти, духовності.

2010 р.

ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ В «ОБІЙМАХ» «РУССКОГО МИРА»

Сучасні зовнішні й внутрішні недруги цілеспрямовано застосовують різноманітні методи і форми руйнування традиційного українського життєвого середовища, національної ідентичності, відчуження від рідної мови, культури, вироблення в українців почуття меншовартості, психології угоди, малоросійства.

Потужний вплив на формування та на «фільтрування» національного духу мають засоби масової комунікації. Спрямування їхньої діяльності на відторгнення дезорієнтованих політиками громадян від моральності й духовності призводить до денаціоналізації й занепаду соціуму. Адже «денаціоналізація починається з обмеження соціального функціонування національної свідомості: передусім у сфері національної мови, освіти й науки, інформаційній сфері, у сфері права й державотворення. Все це руйнує національну ідею – життєву програму нації та національний світогляд – універсальну систему ціннісних життєвих орієнтирів», – наголошує Олександр Шокало. Він зазначає,

що мірилом істинності людського життя є воля серця – духовно-пізнавального центру людського єства. У цьому суть і провідна сила питомо українського кордоцентричного світогляду, що в Григорія Сковороди розкривається у філософії мудрого серця, Памфіла Юркевича – у філософії утаємниченого серця людини та сакральній педагогіці серця, в Миколи Гоголя – у духовній практиці християнського персоналізму, в Пантелеймона Куліша – у хутірській філософії або філософії природи, філософії серця, у Тараса Шевченка – в життєвому принципі щирого серця, в Константина Ушинського – у вченні про особисту волю людини, закорінену в серці.

Супроти української волі, закоріненій у серці, любові до рідної мови, культури, землі, національної сутності спрямована також ідеологія і практика «русского мира», коріння якого у тріаді Російської імперії – «православие, самодержавие, народность». У цій московсько-шовіністичній тріаді як у минулому не було, так і тепер немає місця для розвитку, утвердження і збереження української національної сутності. «Незалежна, але вкрай зросійщена Україна є кращим для нас варіантом, аніж Україна у складі Російської імперії, але з пануванням на її теренах української мови та культури: це ті чинники, що спроможні призвести до повного її виходу з орбіти наших інтересів», – підкреслював відомий російський шовініст Василь Шульгін.

Ще недавно Московський патріарх Кирило твердив про «спільну долю» білорусів, росіян і українців, про форми особливої співпраці між ними і про «борг» (чи то «провину», українців перед Російською імперією, комуністичний варіант якої і розвалився). Сьогодні таких тез він не висловлює, а щоразу, коли приїжджає в Україну, нав'язує думку, що білоруси, росіяни, українці – це один великоросійський народ з однією мовою, культурою, духовністю, історією. Московський патріарх також належить до тих, хто безцеремонно фальшує історію України, російсько-українських відносин. Невже він не вжахнувся б, якби склали мартиролог українців, згноєних у петербурзьких болотах, на Соловках, у шахтах Печори, в сибірській тайзі і тундрі, пустелях Середньої Азії? А голодомори, Друга світова війна!.. Мабуть, має рацію український прозаїк Володимир Даниленко, який написав, що «Патріарх Кирило – людина доби постмодернізму, для якої немає моралі, а є життєві інтереси. Для людей такого гатунку слово існує не для молитви, сповіді чи відкриття істин, а для піару». На сьогодні Московська патріархія – потужна бізнесова імперія, що займається торгівлею тютюном, алкоголем, алмазами, а також нерухомістю, туристичним і готельним бізнесом. Комерційна структура Московської патріархії при-

дбала у Москві супермаркет «Скоблевський», а згодом продала його за два мільярди рублів. Це лише невелика частина того, чим насправді займається патріарх Кирило. Цих грошей йому панічно не вистачає, тож він уже давно переймається ідеєю законодавчо закріпити церковні збори з кожного громадянина Російської Федерації. «І коли я бачу на вулицях Києва служителів Московського патріархату з жирними немитими головами і бідно вдягнених фанатичних жіночок, які щотижня здійснюють магічні обходи навколо Верховної Ради, мені стає шкода цих задурених людей, які насправді не знають, чим займаються їхні пастирі-мільйонери», – наголошує Володимир Даниленко.

Покликання журналістів – всебічно доносити до реципієнтів неподільність Істини, Краси і Добра, сприяти відродженню правдивої української історії, творенню українського національного світу. Однак з телеекранів «русского мира» та його асистентів в Україні можна почути, що «русский князь Ярослав Мудрый был выдающимся государственным деятелем», або «русский князь Владимир крестил нашу землю», або «русский князь Владимир Мономах был талантливым писателем». Фактично маючи на увазі під «русский» «російський», ЗМІ тим самим заперечують тисячолітню питому українську державотворчу традицію, вводять у масову свідомість сучасних українців далеко не безневинну думку про те, що ми, мовляв, народ у своїй історії переважно бездержавний і до створення держави мало здатний. І це вже відчутно впливає на сьогоднішнє й робить нашу націю «вічно ембріонною» (з листа Василя Стуса), із накинутим комплексом «молодшого брата». Тим часом, Ярослав Мудрий і Володимир Мономах – це наші (руські, тобто давньоукраїнські, а не «русские» (російські) – В. Л.) державники, що оберігали найбільшу на той час у Європі державну потугу – Русь, Київську Русь. Правда, газети «День», «Слово Просвіти», «Українське Слово», «Літературна Україна», деякі телерадіопрограми допомагають зросійщеним українцям піднятися до рівня розуміння власної історії, що означає впровадити історичну справедливість в життя людей та повернути їм людську гідність.

Кандидат історичних наук з Харкова Володимир Скляр у своїх публікаціях, наприклад, у газеті «Слово Просвіти» за 1-7 вересня 2011 р. розвінчує спекуляції ідеологів «русского мира» про етномовну структуру населення, розкриває справжній зміст міфів «про 130 етносів та поліетнічну Україну» і «традиційну двомовність та позитивне значення двомовності для українців». Отже, Україна з погляду європейської держави не поліетнічна, а навпаки, моноетнічна, унітарна. Чому так? В Україні 77,8% населення – українці. Це, по-перше. По-друге, важ-

ливий показник – територіальна присутність. Із 490 районів України в 468-ми українці становлять абсолютну більшість населення. Тобто, територіально українці домінують в 95% районів. Більшість етнічних меншин, які опинилися на українській території, є мігрантами у першому поколінні, або їхніми нащадками, що опинилися на теренах України в результаті перебування у складі СРСР.

Володимир Скляр зазначає, що в Україні наприкінці XIX ст. було три великі меншини: поляки, євреї і росіяни. Якщо у 1926 р. в Україні було 3 млн росіян, то в 1989 р. – 11,7 млн. На терени України спеціально завозили росіян, а за межі України виселяли українців. Де найбільше українців у Росії, засвідчив перепис 1989 р. Тобто там, де Макар телят не пас: Мурманська, Магаданська області, Комі АССР, Ханті-Мансійський округ. Це свідчення того, що відбувалася не зміна, а заміна українського населення в Україні на неукраїнське, в основному – російське.

До речі, в XVII ст. росіян в Україні фактично не було. Богдан Хмельницький вів переговори з московськими послами через товмача (перекладача), бо мова московитів українцям була малозрозуміла. У XVIII ст. росіян в Україні було 40 тис. – переважно чиновники, військові. На початку XIX ст. – 300 тис., а в кінці XIX ст. – 2 млн. Так відбувалося заселення росіян на українські землі. Виселених українців у другому поколінні, хоч би де вони опинилися – у Казахстані, Білорусі чи в Росії записують уже росіянами. Але росіяни в Україні не те що зазнавали природно-етнічної асиміляції як національна меншина, а навіть не інтегрувалися.

Історія засвідчує, що етнічна меншина завжди двомовна й інтегрується до етнічної більшості. Серед росіян за переписом 2001 року 41% – емігранти в першому поколінні, які ніколи не вчили ні української мови, ні української історії. А коли подивитися географічно, то в 19-ти областях серед росіян переважають мігранти в першому поколінні, для яких Україна чужа і навіки залишиться чужою. «П'ята колона у нас найчисленніша – і в цьому найбільша проблема, – роздумує Герой України Іван Плющ. – Я не знаю держави, у якій би дискутували, вирішуючи, не як іти, а куди йти? Одні хочуть, щоб нам Росія давала дешеві нафту й газ, інші – щоб Захід усе давав. Я вже стомився говорити: ніщо Україні так дорого не обійшлося, як дешева нафта й газ з Росії за ці 20 років».

Аналізуючи цифру – 130 етносів, які живуть в Україні, Володимир Скляр зазначає, що сюди входять 68 представників вихідців з Російської Федерації, зокрема, так звані реліктові етноси: юкагіри, чуванці або

етнографічні групи євреїв, яких менше десятка осіб. Більше сотні, 114 етносів, із них становлять 0,37% населення України. Навіть у Криму, у двох районах українці становлять більшість. Отже, за визначеними світовими стандартами Україна є моноетнічною державою. А двомовність – ознака етнічної меншини. Українець у Польщі знає крім рідної польську, в Росії – російську, в Італії – італійську. А більшість росіян в Україні та значна кількість зросійщених українців наполягають, щоби російській мові в Україні було надано статус офіційної, тобто державної, бо, мовляв, «українсько-російська двомовність є природною». Замість того, щоби всі засоби масової комунікації розповідали правду про цю так звану природну двомовність, тобто всебічно розкривали жахливі наслідки російщення, більшість з них замовчує, що духовно-моральне каліцтво мільйонів українців – це наслідок 479 циркулярів, указів, постанов, інструкцій, розпоряджень про упослідження, заборону української мови. Це також є причиною світоглядного вакууму, який нині перешкоджає розбудовувати соборну українську Україну, творити політичну націю на українських етнічних засадах. «Нас виховували на зрадництві, а не на прикладах подвижництва видатних діячів України», – наголошує відомий політик Іван Плющ.

Щоб подолати, створений зовнішніми і внутрішніми недругами «духовний канібалізм» (Ліна Костенко), вирватися з полону «руського мира», потрібна потужна цілеспрямована праця усіх державних і громадських інституцій. Особлива роль належить засобам масової комунікації України, які покликані прислужитися морально-психологічному виздоровленню людей, обдурених, скалічених комуністичною імперською ідеологією і нинішньою антиукраїнською політикою, допомогти інтеграції різних областей в єдиний економічний, культурологічний організм, в основі якого збереження і розвиток української мови, культури, духовності, правдива національна історична пам'ять.

Оскільки мова – головне знаряддя соціалізації, тобто перетворення біологічної істоти в соціальну, то кожному журналістові важливо усвідомити, що «мова – це генетичний код нації, який поєднує минуле з сучасним, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності». Поєднуючи національний організм у часі й просторі, забезпечуючи нації духовну й культурну безперервність, певний життєвий уклад, моральний закон, мова ідентифікує нації. Проти ідентифікації українців в соборний національний організм спрямований проект Закону України «Про мови в Україні», представлений О. Єфремовим (Партія регіонів) П. Симоненком (КПУ) та С. Гриневецьким (Народна партія). Цей документ став предметом ретельного аналізу не лише численних науко-

во-дослідних інститутів Національної академії наук, вищих навчальних закладів держави, відомих політиків, науковців, письменників, громадських діячів, експертів та аналітиків, а й таких авторитетних міжнародних інститутів, як Управління Верховного комісара у справах національних меншин ОБСЄ та Венеціанської комісії Ради Європи, що підтвердили негативні оцінки, які цей законопроект одержав в Україні. Тільки політики «русского мира» з цим не погоджуються.

Зрозумівши, що прагнення «легалізувати російську мову» законопроектом коаліціантів, який, очевидно, буде відкликаний, регіонали знову «подсуєтилися»: двоє «больших учёных, в языкознании познавших толк» – С. Ківалов та В. Колесніченко подали свій законопроект «Про засади державної мовної політики». Ігноруючи висновки Верховного комісара ОБСЄ і Венеціанської комісії, які застерігають законодавців про концептуальні вади попереднього законопроекту, а саме – неправомірне і невиправдане посилення домінування російської мови на шкоду українській як державній мові і мовам національних меншин, С. Ківалов та В. Колесніченко пропонують законопроект, що породжуватиме напруженість між групами носіїв різних мов та підриватиме суспільну стабільність в Україні. Народні депутати пересмикують положення Європейської хартії місцевих або малопоширених мов та параграфи Висновку Венеціанської комісії, неправомірно спотворюють мовний та етнічний склад населення, надаючи очевидну перевагу російській мові. Посилаючись на перепис населення 2001 року, автори дорахувалися до того, що російська мова може отримати статус регіональної в 13 областях України. А ще – кримсько-татарська у Криму, угорська – на Закарпатті, румунська – на Буковині. Регіональними оголошують 18 мов (мови національних меншин). Невідомо, чи ознайомилися з цим проектом найзапекліші противники української мови в Адміністрації В. Януковича, але цілком очевидно, що його однопартійці знову витягли краплена мовну карту і сподіваються, що вона козирна: попереду вибори до Верховної Ради і чому б не додати дріжджів до мовної колотнечі на півдні та на заході.

У Донецькій області 2011 року планувалося закриття 26-ти загальноосвітніх шкіл, довідуємося із статті «Перше вересня по-донецьки» (Слово Просвіти. – 2011. – 1–7 верес.) Марії Олійник – заступника голови Донецького об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка. Ліквідовано 16 шкіл, з них чотири справи перебувають у суді. Закриття українських шкіл відбувається згідно з «Регіональною дорожньою картою з оптимізації мережі бюджетних установ і витрат місцевих бюджетів на їх

утримання». Сповідування членами Партії регіонів ідеології «руського мира» призвело, по суті, до оголошення війни українськомовним дітям.

Батьківські протести проти оптимізації-ліквідації українськомовних шкіл свідчать, що даремно С. Ківалов та В. Колесніченко сподіваються увести в оману високі міжнародні інституції та український народ, ревізуючи статті Основного Закону. У Висновках Венеціанської комісії йдеться про потребу новітньої інформації щодо мовних і етнічних характеристик населення України. Як вважає доктор юридичних наук Володимир Василенко, «мовні питання мають бути предметом пильної уваги всієї громадськості України, яка мусить усвідомити необхідність розробки концептуально іншого, нового мовного законопроекту, який би базувався на основоположних засадах Конституції України та загально-визнаних міжнародних стандартах. З огляду на величезне значення для належного вирішення мовних питань результатів майбутнього перепису населення України його проведенню має передувати прозоре і вільне громадське обговорення питань перепису та їхнє фахове формулювання відповідно до вимог Конституції України та міжнародних критеріїв. Нове мовне законодавство має створюватися за участі фахівців із широким залученням представників громадських організацій і стати потужним знаряддям забезпечення мовних прав усіх громадян України, стабільності суспільства, єдності української держави та зміцнення її незалежності».

Просвітяни Луганщини у своєму відгуку на проект Закону України «Про засади державної мовної політики», запропонований С. В. Ківаловим та В. В. Колесніченком, підкреслюють, що він «не покращить мовної ситуації в нашій державі, а ще більше поглибить експансію Росії не лише в економічній, а й у гуманітарній сфері». Законопроекти «Про мови в Україні», «Про засади державної мовної політики», концепції мовної та літературної освіти в Україні (їх лобіює Міністр освіти і науки, молоді та спорту Д. Табачник) цілком вписуються в імперську ідеологію «руського мира», що її через засоби масової комунікації агресивно протягують зовнішні та внутрішні новітні зросійщувачі, які хочуть надати легітимності антиукраїнським процесам, суть яких полягає в тому, щоби українці не змогли вирватися з московського морально-психологічного, політико-ідеологічного ярма. На жаль, поза увагою більшості ЗМК тема співвідношення української і російської мов в інформаційно-культурній сфері, яке не відповідає реальному поділові населення за етнічною ознакою і порушує людські й національні права його української частини. При цьому нехтується факт психологічної готовності значної частини російськомовних українців до зміни мовної

ситуації на користь державної мови. Цей факт періодично засвідчують соціолінгвістичні опитування.

Письменник Леонід Пастушенко з Вінниці написав у газеті «Слово Просвіти» (25-31 серпня 2011 р.), що вважав і вважає – кожна людина має гордитися своєю національністю, бо саме цією неповторністю вона найбільш цікава для інших і найповніше доповнює сімейний портрет людства. А тому переконаний, що зникнення, асиміляція, поглинання меншого етносу дужчим – це все одно, що вбивство, це, якщо хочете, вселенська і непоправна катастрофа. Один з прикладів такого посягання на етнічну неповторність явили нам фашисти, розпочавши шалений етноцид євреїв, другий – показала російсько-комуністична імперія жорстоким голодомором в Україні та депортацією негодних владі народів.

П'ятий Всесвітній форум українців привернув увагу до очевидної ситуації, яка характеризується засиллям в українському інформаційно-культурному просторі іншомовної продукції, що сприяє не лише різному скороченню українського мовного простору, а й призводить до руйнації способу думання і деформації ментальності громадян України, прищеплення українцям чужих стереотипів, навіювання їм почуття упослідженості й меншовартості. «День у день, всюди, з усіх частот, з усіх каналів квазіукраїнська мова агресивно бомбардує наш слух, нищить у недосвідчених мовників уявлення про правильну вимову, – наголошує Леонід Мужук. – Саме у такий невибагливий спосіб системно впроваджують у національне мовне середовище чужі невластиві для українців фонemi. Що не слово, то мовний покруч, і то так фонетично спотворений, що навіть важко збагнути, яке значення того чи того слова».

Про те, що системний процес руйнування українського мовного середовища триває багато віків, уже написано чимало. Серед тих фундаментальних праць і мої монографії «Навічно кайдани кували: факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні», «Кайдани ще кують», «Завжди пам'ятай: Ти – Українець!», «Не лукавити словом», «Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації: хроніка», «Творимо разом Україну!», «Історія російщення українців» (у співавторстві з М. Є. Рожиком). Але нинішній період для української держави найнебезпечніший. Безцеремонна агресія «руського мира» також спричинилася до того, що в Україні, як зазначає Леонід Мужук, «досі нема повноцінного українського телебачення, яке виконувало б свої основні національні функції: і інформаційно-пізнавальні, і естетичні. А головне, щоб з українського телеекрану лунала українська мова, аби всі покоління нації мали можливість її чути, щоб засвоювали літературну українську вимову. Можливості українського радіо через тенденційне

ліцензування частотного ресурсу не на користь українців. Вони на благо інформаційних магнатів звужені настільки, що національні програми нібито з технічних, а насправді з політичних причин майже нікому не доступні. І це тоді, коли ефективні частоти експлуатують для здійснення антиукраїнських інформаційних атак на українську суспільну свідомість та для розповсюдження пісенних зразків чужої, здебільшого примітивної культури. З українського інформаційно-культурного простору повністю витіснили українське кіно і ніхто навіть пальцем не ворухне, аби налагодити вітчизняне виробництво фільмів. Тих стрічок, де б утверджувалася українська національна ідея. Але натомість найактивніше поширюється на наших теренах іноземний (нерідко антиукраїнський) інформаційно-культурний продукт з домінуванням чужої, російської мови».

Мовно-культурна експансія Росії супроводжується потоками ненависті й зневаги до української мови, української нації, української державності. Унаслідок цього відбувається ерозія ідентичності української нації і духовне нищення людського резерву, з якого формується українська еліта. Дуже важливо підтримати позицію Олексія Полосіна, який написав: «Я – громадянин України, мій тато – етнічний росіянин, а мама – українка. Закликаю всіх, насамперед етнічних українців, любити, берегти рідну мову, повсякчас послуговуватися нею. Коли до мене звертаються українською, я намагаюся контролювати свою вимову, аби самому не стати розсіювачем «колорадських жуків» (так О. Полосін називає суржик, кальку. – *В. Л.*). Коли кожен із нас, громадян України, незалежно від етнічного походження, відчуватиме себе частиною талановитого і милосердного українського народу, частиною української культури, то й сам стане носієм української мови».

Лист Олексія Полосіна «Колорадські жуки державної мови» доцільно було би опублікувати в усіх газетах України, передавати по радіо і телебаченню, привертати увагу державних і громадських інституцій, адже «сильна державна мова – запорука забезпечення мов і культур національних меншин» в Україні. В ухвалі гуманітарної секції V Всесвітнього форуму українців доречно підкреслено, що «забезпечення мовних прав осіб, що належать до національних меншин, та сприяння захисту і розвитку їхніх мов не мають перешкоджати вивченню державної (офіційної) мови та ставати на заваді її запровадженню в усіх сферах суспільного життя на всій території України». П'ятий Всесвітній форум українців закликав телерадіоорганізації та друковані засоби масової інформації в Україні незалежно від форм власності:

- дотримуватися у своїй діяльності встановлених квот українськомовного мовлення, національних фільмів та передач або програм національного виробництва відповідно до законів;
- запровадити на радіо та телебаченні цикл постійних передач про традиції, звичаї і побут українського народу та пропаганду української мови;
- продовжити обговорення в засобах масової інформації актуальних проблем сучасного стану функціонування української мови в Україні та завдань щодо підвищення її авторитету і престижу.

Українці після довготривалої боротьби з колонізаторами різних мастей відродили державну незалежність (за неї віддали своє життя десятки мільйонів національно свідомих синів і дочок), але досі не позбавилися морального психологічного рабства. Теперішня ситуація ускладнилася тим, що Україна перебуває під подвійним соціально-економічним і морально-психологічним пресом: глобалізації, яка не є ідеологічно нейтральним процесом, та «руським миром», головною метою якого – виробити в українців особливу форму російської свідомості. І глобалізація, яка, на жаль, не виражає всю поліфонію світу, а посилює в планетарному масштабі нерівність, і агресивність «руського мира» (інформаційна, гуманітарна та економічна) щодо України збігаються в одному – не дати можливості українцям різних регіонів усвідомити себе єдиною, соборною, державною нацією.

Щоб стати модерним українцем, потрібні зусилля, – підкреслює головний редактор газети «День» Лариса Івшина. Саме цілеспрямованими зусиллями всупереч «руському миру» треба повернути українцям втрачену історичну, національну, мовну, культурну, духовну пам'ять, психологічно збагнути, хто я, хто ти, хто він, хто вони, якого народу, звідкіля, і що за кожним стоїть; зрозуміти, який мій, твій, його рід, моя, твоя, їхня мова, усвідомити свою ідентичність і зрештою відповісти собі на запитання: хочеш ти до неї повернутися чи ні? Велике минуле зобов'язує до великих вчинків у сьогоденні, «...своїм життям до себе дорівнятися!» (Леся Українка). Пріоритетом інформаційно-гуманітарної діяльності засобів масової комунікації України є утвердження і розвиток української мови, культури, національної пам'яті, духовності – визначальних чинників і головних ознак ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі і є базовим системоутверджуючим складником Української Держави.

ЧОМУ ЗМІ АКТИВНО ВИРОБЛЯЮТЬ В УКРАЇНЦІВ ОСОБЛИВУ ФОРМУ РОСІЙСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Століттями колонізатори намагалися знищити українців: різними засобами і методами полонізували, мадяризували, румунізували. Але найглибшу рану, що й нині кровоточить, спричинили московські агресори-асимілятори, які, на жаль, не змирилися з тим, що Україна виборола незалежність, не перетворила свою руйнівну зброю у засоби добродічного, братерського ставлення до вічних сусідів-українців. Одверта брутальна московська політика стосовно України призвела до того, що мільйони українців насильно перетворили не лише на російськомовних, а й російськофамільних. Чимало з них стали найлютішими ненависниками українського. На жаль, засоби масової інформації не розповідають, що так звана «природна українсько-російська двомовність», духовно-моральне каліцтво мільйонів українців – це наслідок 479 циркулярів, указів, постанов, інструкцій, розпоряджень про російщення українців.

«...Мы – сыны великого народа и здесь в историческом Киеве хозяева – мы! Управление матери городов русских должно быть русским! Мы должны решительно сказать: мы русские, и Киев – наш. Надо, чтобы Киев богател, но богател, как национально-русский центр», – такою була головна думка доповіді на зібранні членів Клубу Російських Націоналістів Києва, яке відбулося 7 лютого 1913 року. Текст доповіді у 2002 році передрукувала московська газета «За русское Дело» (число 1). На момент підписання Переяславської угоди у 1654 р. населення України становило 11 млн осіб, а в Московському царстві було тільки 9 млн. Згідно з переписом населення на 1 січня 1897 р., в Російській імперії було 23,5 млн українців. За межами Росії тоді проживало понад 4 млн українців. Царський уряд всіляко знекровлював, знедуховлював український народ, нищив його військові сили – козацтво. Від 1797 р., коли в Україні було запроваджено призов до царської армії, мільйони українців гинули в загарбницьких війнах Росії, віддаючи своє життя за чужі, московсько-колоніальні інтереси. За минулих сто років (1897–1997 рр.) багато націй зросло у 3–5 разів. Українців також мало би бути нині до 100 млн. Однак їх кількість коливається в межах 40–50 млн. Лише за роки «героїчного будівництва соціалізму і комунізму та щасливого життя в СРСР» знищено понад 30 млн українців.

Для зменшення кількості українців комуністична Москва організувала три голодомори: 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 рр. Як згадував

Уїнстон Черчіль, Сталін сказав йому, що «ліквідував» у 30-х роках 10 мільйонів селян. Винищували українців не просто зі злої природи московського імперіалізму, а з метою очищення українських етнічних земель від українців і заселення їх чужинцями. Це був один зі способів остаточної розправи з «українським духом», що заважав зміцненню московсько-комуністичного тоталітарного режиму.

Якщо до революції 1917 р. росіян в Україні було приблизно 1,7 млн, у 1927 році – вже 2,7 млн, у 1939 – 4,2 млн, у 1959 – 7,1 млн, то у 1989-му – 11,3 млн. Тобто за роки радянської влади кількість росіян в Україні зросла в 6,6 рази. Насильно створене протягом століть «рускоязычное» середовище спрямоване якраз на утвердження в українців особливої форми російської свідомості. З цією метою зовнішні і внутрішні недруги використовують досить вагомі джерела, серед яких витворене Кремлем, так зване «рускоязычное население», в якому виросла і сформувалася та більшість, що становить сучасний політичний клас, споріднений з російським політичним класом, і тому швидко знаходять спільну антиукраїнську мову. У сучасній Україні економічна і соціальна політика не служать інтересам національної могутності держави оскільки влада, основні державні, виробничі та природні ресурси захоплені представниками олігархічних кланів та їхніх корпорацій, які, зазвичай, не мають українськості. Вони втягують народ у свою боротьбу за владу, відволікаючи його від реального націє- та державотворення. Характерною ознакою наявної кланово-корпоративної олігархічної системи влади стало різке, незаконне розширення нею середовища свого існування через скорочення його для переважної частини населення. Хижацькі безсистемні забудови міст, знищення та забудова приватними палацами рекреаційних та заповідних зон, примусове відчуження селян від землі та її незаконна масова скупівля роблять владу загрозою для існування держави і нації.

Українці стали національною меншиною у Верховній Раді. Як заявив народний депутат України Р. Чубаров, 70% «народних обранців» мають подвійне громадянство. Переважна більшість приватизованих радіо та телеканалів, як і найважливіших підприємств, не належать українцям.

«Водночас бачимо, що в Україні домінує чітко спланована політика, яку проводить Росія щодо утвердження панросійської ідентичності в Україні», – наголошує академік, директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України М. Жулинський. Роблять це поступово, але доволі навально, втілюючи концепцію «руського мира», складовою частиною цієї концепції є надання російській мові в Україні статусу-

су офіційної (тобто державної). Для цього навіть у проекті Концепції мовної освіти в Україні, запропонованій Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, стверджується, що російська мова – «мова міжнародного спілкування, одна з поширених міжнародних мов». Насправді ця теза є цілком фальшивою, бо, за офіційною статистикою, 98% літератури у світі виходить англійською, а 2% припадає на інші міжнародні мови (іспанську, німецьку, китайську тощо), серед яких нуль цілих і кілька десятих відсотка належить російській мові. «То де ж вона поширена?!», – здивовано запитує викладач Київського університету імені Бориса Грінченка Таїса Бурлака. Насправді зміст задекларованої Концепції багато в чому повторює горезвісний проект «Про мови в Україні» О. Єфремова, П. Симоненка і С. Гриневецького і є майже не завуальованою спробою надати легітимності сучасним процесам російщення в Україні, створивши законодавчі засади денаціоналізації українців, перетворення їх на біологічну фізичну силу для обслуговування московських імперських амбіцій.

Новітні зросійщувачі дуже добре розуміють, що «саме через рідну мову, тобто мову свого народу, дитина засвоює логіку, вчиться мислити, набуває навичок спостерігати, аналізувати явища, пізнає світ, прилучається до великого загалу – рідної нації, – підкреслює професор, заслужений діяч науки і техніки України, відмінник освіти України Іван Ющук. – Рідна мова пронизує й впорядковує підсвідомість людини, можливо, навіть на генному рівні. Отже, рідну мову дитини треба лише шліфувати, удосконалювати, збагачувати, розкривати її закони й закономірності, її красу, показувати можливості її виражальних засобів».

Задеклароване в Концепції мовної освіти положення про «вільний вибір мови навчання», закладає підвалини поглибленого формування в українців російської свідомості. Адже такий досвід нагромаджено в 60-70 роках минулого століття. 24 грудня 1958 р. сесія Верховної Ради СРСР ухвалила закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в країні», а в Україні 17 квітня 1959 р. було прийнято закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР». Проголосивши велику роль і важливість російської мови у будівництві «світового майбутнього – комуністичного суспільства», дозволивши батькам вирішувати, яку мову вивчати дитині (російську чи українську), в яку школу ходити (українську чи російську), ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР створили всі передумови на користь російської мови, по суті узаконили поглиблення російщення, яке не припинилося досі.

Російській мові в Україні ніщо не загрожує, ніхто її не забороняє, нею насичені державні установи, навчальні заклади, армія, правоохоронні органи, перенасичений інформаційний простір. Рафіновані україноненависники, контролюючи сферу інформації, культури, освіти, спорту, спрямовують всі свої зусилля на викорінення української мови з них, роз'язали психологічну війну проти Української держави, української нації, її духовності, правдивої історичної пам'яті.

На жаль, репертуар багатьох засобів масової інформації сприяє відчуженню українців від своєї мови, культури, духовності. Наприклад, багатомісячний мегапроект телевізійного каналу «СТБ» «Х-фактор» закамупльований спосіб формування особливої російської свідомості в українців. Безперечно, милується гарними, розкутими, емоційними, талановитими, впевненими в собі молодими людьми з гарними голосами. Але ж протягом усього дійства на екрані тотально панувала російська мова як робоча мова суддів і конкурсантів, та російська і англійська мови творів, що їх виконували. На такому фоні, зазначає Володимир Серветник, співчуття і жаль викликали потуги нашого шоумена спілкуватися із суддями та учасниками українською. Дивлячись на нього, раз по раз ловив себе на спогадах про безсмертних Тарапуньку і Штепеля. Врешті-решт, у вузькому колі на чотирьох, поза глядацьким залом чи студією наш носій українства охоче і радісно переходив на «общепонятный», що, мабуть, не без задуму режисерів мусило додатково підкреслювати нефункціональність і непотрібність тої «мови» у культурному і просунутому товаристві.

Отож, з одного боку – свобода і розкутість, а з іншого – не дай Бог роз'ятрити ніжні вушка членів журі та власників каналу «СТБ» українською мовою.

Дуже часто можна почути в телерадіоредакціях, що українська пісня – не формат, тому її не пускають в ефір. «Воно й справді, хіба можна 500 тисяч українських пісень (а ще ж і веснянки, гаївки, петрівки, колядки, весільні, жнивварські, наймитські, сирітські та інші – усього мільйон пісень і співанок!) та вбгати у примітивні, вузькі рамці убогого «формату», де з півгодини повторюються кілька банальних словечок на зразок: «Я тібя люблю – ти міня не любіш...», – зазначає Сергій Плачинда. – Так, український народний усний епос не сумісний із чужинецьким і холодним «форматом». А щодо «не пускають», то се свідчення того, що духовна, культурна Україна Європі не потрібна. Власне, Європі, як і Росії, Україна потрібна лише як сировинна база, потрібні її чорноземи, які можна остаточно заграбастати, коли знімуть мораторій на продаж-купівлю української землі (хоча вже 10 млн га українських

чорноземів належать іноземному капіталові!). Як український споживач і поціновувач, як громадянин України і як етнічний українець, я хочу споживати, передусім, український за змістом і формою продукт, не відмовляючись, звичайно, і від кращих зразків мистецтва інших країн і народів, зокрема російських, німецьких, американських – будь-яких. Однак наші нібито українські медіа вже довгий час пропонують нам музику, пісні та виконавців переважно сусідньої держави або тих домогощених зірок, які за популярним колись радянським фільмом-казкою для дітей є «по происхождению тутошние, а по образованию тамошние».

Володимир Серветник роздумує: Якщо увесь світ визнав українську націю однією з найспівочіших, а її мову однією з наймелодійніших у світі, якщо найбагатша у світі спадщина народних пісень належить Україні, якщо Україна й справді є незалежною суверенною державою, мало не 80% населення якої становлять автохтони, то чому ми не заслужили, не спромоглись на те, щоб чути бодай на одному телеканалі прекрасну справді українську народну, естрадну, серйозну музику у виконанні українців, які не тільки не стидаються, але й пишаються мовою свого народу? Невже народ з такою давньою і неосяжно величезною культурою не здатний виділити зі свого середовища талановитих творців і виконавців? Відповідь полягає в тому, що люди, які формують в Україні неукраїнську гуманітарну політику, яким фінансово належать або адміністративно підпорядковуються ЗМІ, які духовно не споріднені з нашою землею, ніколи за доброї волі не будуть шукати, розвивати і випускати на широку аудиторію ті таланти, які їм чужі і незрозумілі...

Отже, московські прислужники в зросійщенні українців мають конкретний інтерес: менше української мови – менше української національної сутності, патріотизму, а більше особливої форми російської свідомості та нігілізму щодо здійснення української ідеї державотворення.

Якщо відкинути умовності, то телевізійні шоу та низка інших телевізійних і FM-передач тонко-нахабна і висококласна пропаганда зросійщення українського населення. Інформаційний товар, який користується величезним попитом у середовищі дуже багатих людей світу, що «мають види» на Україну, найпоширеніший. «Дурні серіали, декоративний гламур і «ржачки» теж несуть пропагандивне навантаження, справно працюють на уніфікацію, сиріч дебілізацію, аборегенного населення», – зазначає Володимир Ференц.

Але зросійщення, утвердження в українців особливої форми російської свідомості передовсім. «Головне – дуже ефективно і недорого

як для зброї масового ураження в сучасних інформаційних «войнушках». Пострадянське суспільство до цього звикло, і варто лиш процес підживлювати заздрістю до успішного російськомовного гламуру і не мовлячого молодого таланту. Звісно, мусять дотримуватись закону камуфляжу – один українець у журі і кілька українців серед учасників мають бути завжди. З одного боку, можна відбити закиди щирих патріотів, з другого – зробити пропагандивний плюс демонстрацією того, що етнічного українського таланту і на чверть валу не набереться. А тих, хто є, піддадуть дресурі жанру і моральному впливові переважно російськомовних оцінювачів таланту».

Мета цих антидержавницьких елементів у самій країні і поза її межами (головно в Росії) одна – довести неповноцінність нашої мови, нашої культури, поставити під сумнів існування української нації, а водночас і штучність утворення української держави. «Для досягнення цієї мети вони використовують, окрім ЗМІ, художню літературу, естраду, історичні фальсифікації, зокрема перевертнів на кшталт Бузини і Тимченка. І ця підривна діяльність не безуспішна, – підкреслює кандидат технічних наук Омелян Солецький. – Під її вплив потрапляють громадяни (а особливо молодь), які зневажають усе українське, зокрема українські пісні, незалежно від їх художнього рівня та вокальної майстерності виконавців, що спонукає останніх вилучати їх зі свого репертуару. Як наслідок – засилля низькопробної російської «попси», що заповонила наші розважальні заклади, транспорт, ярмарки, дискотеки, а подекуди й міські майдани».

Кандидат технічних наук Омелян Солецький слушно зазначає, що одним із засобів нівечення української мови є суржик. У поширенні суржика досягли «успіхів» деякі розважальні програми, що транслюють майже по всіх телеканалах України, такі як КВК, «Верка Сердючка» (чи то А. Данилко), «Квартал-95» тощо. У тиражуванні таких програм зацікавлені ворожі нам елементи, які використовують суржик, аби показати нашу чудову мову спотворено, як таке собі «наречіє русскава язика».

Відома думка, що Росія без України в імперському плані неповноцінна. Але річ навіть не стільки в економічному й геополітичному значенні України для Москви. «Річ, перш за все, в тому, що на традиційному російському ставленні до України, по суті тримається російська свідомість, завдяки якій російська імперія, нехай і в урізаному вигляді, все ще існує, – наголошує Олексій Широпаєв. – Підкреслюю: саме ставлення до України – не до Балтії, не до Кавказу – є визначальним для російської імперської свідомості. Як тільки росіяни відкриють для

Чому ви лише повторяєте?

Де ваші власні думки?

Василь Симоненко

себе, що українці це СПРАВДІ інший народ – російський імперський міф упаде, а з ним неминуче закінчиться й імперія». Таке стратегічне бачення Олексія Широпаєва.

Але поки що культурний та інформаційний простір України окупований друкованими виданнями, телерадіоканалами та шоу-бізнесом іноземних держав. За підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року 67% громадян України визнали своєю рідною мовою українську, але вся система ЗМІ, культурних і розважальних установ, книговидання збудована так, ніби 67% і більше населення України становлять росіяни і російськомовні. «Сучасна журналістика стрімко втрачає національне обличчя, активно впроваджує у свідомість аудиторії» якісь «посередні» стереотипи суспільної свідомості й поведінку», – слушно констатує професор В. І. Шкляр. В Радянському Союзі під гаслами «інтернаціоналізму», «дружби», «братерства», а нині під гаслами «загальнолюдських цінностей» триває вихолощування національної сутності українців, формується особлива російська свідомість, щоби не відпустити українців з лона московського психологічного рабства. Як не парадоксально, але нинішня Україна не виступає державою українців, які становлять абсолютну більшість населення – майже 80%. Права етнічної мовної більшості її населення не забезпечуються державою, що є нонсенсом і значною мірою знецінює таку державу, оскільки українцям, дещо перефразовуючи Тараса Шевченка, доводиться жити у «нашій, не своїй державі».

Роздумуючи над пролемою утвердження української України, брати Капранови наголосили, що «нам не обійтися без ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ як важливого державного інструмента і гаранта дотримання прав громадян на інформацію. ... Сильна державна мова – запорука збереження меншин у багатонаціональній державі», формування національної ідентичності, сприятливого клімату для розвитку науки, освіти, культури. Це має стати пріоритетом у державній політиці, діяльності засобів масової інформації. Отож, покликання журналістів, їхній професіоналізм мають служити Правді. Брехня завжди шкідлива, бо дезорієнтує, засмічує розум, притуплює моральні, духовні, національні почуття. Брехня веде у прірву. Лише вільна Правда, що базується на національній пам'яті, Свободі, висвітлює шлях до порозуміння і злагоди між народами, рівнопартнерських відносин, духовного і національного самоусвідомлення.

2011 р.

НЕ ЗНИЩУЙТЕ ПРОВОДОВЕ РАДІО!

*Відкритий лист Президентові України Вікторові Януковичу,
Голові Верховної Ради України Володимирові Литвину,
Прем'єр-міністрові України Миколі Азарову*

Нинішнє підвищення цін на проводове радіо – це агресивний крок до остаточного знищення українського національного радіомовлення

Достеменно відомо (про це уже чимало написано), що інформація, незважаючи на відсутність у ній зримої оболонки, є чи не найважливішим морально-психологічним, політико-ідеологічним стратегічним товаром. Вона характеризується такими якостями, що здатні тримати під контролем людину, відповідно запрограмувати її психіку і стимулювати мислення, дії, вчинки. За допомогою засобів масової інформації можна цілеспрямовано впливати на зміну свідомості й поведінки великих мас людей.

Саме тому в колишньому Радянському Союзі надавали великого значення розвитку засобів масової інформації, зокрема радіомовленню. Визначаючи суспільну роль радіо, більшовицькі вожді підкреслювали, що «газета без паперу і без відстаней – гігантськи важлива справа». Думку про те, щоб усю країну прилучити до слухання радіопередач, не раз повторювали комуністичні ідеологи, коли йшлося про агітаційну, пропагандистську, організаторську, просвітницьку, виховну роботу серед населення.

Люди старшого покоління пам'ятають, що кремлівський режим у найскладніші для держави періоди здійснював тотальну радіофікацію СРСР, перетворюючи радіо на «мітинг з багатомільйонною аудиторією». Це передусім робилося для всеосяжної ідеологічної обробки населення. Заради справедливості зазначимо, що радіо несло найширшому загалові не лише комуністично заідеологізовану інформацію, пропагувало так званій радянський спосіб життя. Мільйони і мільйони людей отримали змогу слухати класичну музику, радіоспектаклі, концерти художньої самодіяльності, нариси про цікавих, працьовитих сучасників, репортажі з музеїв, ознайомлюватися з творчістю видатних письменників, поетів, композиторів тощо. Зрозуміло, все це висвітлювалося в рамках комуністичної ідеології.

За роки незалежності Української держави зроблено багато для відродження національної свідомості, громадянської гідності, самодостатності, самобутності, самоцінності на основі національної ідеї, яка ґрунтується на автохтонності української нації і глибоких історичних

традицій, є всеосяжною духовною субстанцією і означає державність, власновладність, соборність, щастя, добробут. Значна заслуга в реалізації сутності національної ідеї належить Українському радію.

На жаль, з кожним роком кількість радіоточок в українських оселях зменшується. Якщо в 1990 році їх було 19 млн, то нині приблизно 2,5 млн. Ще 15 листопада 2001 р. Президент України Л. Кучма, виступаючи перед працівниками радіо, телебачення і зв'язку, наголосив, що «проводове радіомовлення, на базі якого, до речі, будується система оповіщення цивільної оборони, сьогодні в незадовільному стані. На 100 сімей в Україні припадає лише 40 радіоточок».

Під час драматичних днів для мешканців Суходольська Луганської обл. (масове захворювання на вірусний гепатит через брудну воду) Ви, шановний Вікторе Федоровичу, будучи Прем'єр-міністром, запевнили, що «проводове мовлення як один із основних засобів оперативного повідомлення населення про виникнення надзвичайних ситуацій, про загрозу безпеці або життю людей буде скрізь в Україні відновлено».

Обурювалися руйнуванням мережі дротового радіомовлення Ви, шановний голово Верховної Ради України. Говорили-балакали про важливість цієї інформаційної системи депутати. Було чимало публікацій у пресі, виступів по радіо на захист мережі дротового радіомовлення.

З 1997 р. минулого століття пишу відкриті листи Президентів України, Голові Верховної Ради і Прем'єр-міністрові України під назвою «Не руйнуймо мережі дротового радіомовлення!», «Чому триває знищення проводового радіо?», «Відновімо ж нарешті мережу проводового радіомовлення!», «Збережімо голос держави», «Проводове радіомовлення в океані громадянської байдужості», «Дротове радіомовлення в контексті владних чвар», які опублікували газети «За вільну Україну» (13 листопада 1997 р.), «Тижневик Галичини» (14 листопада 1997 р.), «Літературна Україна» (18 грудня 1997 р.), «Говорить і показує Україна» (29 січня 1998 р.), «Час/Time» (2 – 8 квітня 1998 р.), «Високий Замок» (15 червня 2002 р.), «За вільну Україну» (18 червня 2002 р.), «Літературна Україна» (20 червня 2002 р.), «Молодь України» (20 червня 2002 р.) «День» (17 липня 2004 р.), «Молодь України» (27 травня 2004 р.), «Слово Просвіти» (28 серп. – 3 верес. 2008 р.), «Українське Слово» (3-9 вересня 2008 р.), «Урядовий кур'єр» (з вересня 2008 р.), «Народна газета» (11-17 вересня 2008 р.).

У листі до вас, шановні перші керівні особи в Україні, я також писав: «Чи можна було дещо обмежити жорстоко-трагічний удар стихії в західноукраїнських областях? Безперечно, що – так! До найважливіших

попереджувальних інформуючих чинників належить проводове радіо, знищення якого, на превеликий жаль, в Україні триває.

У багатьох селах, які найбільше постраждали від повені, проводове радіо уже кільканадцять років не працює. Наприклад, моїх односельчан із Ганева Коломийського району Івано-Франківської обл. понад 10 років тому позбавили слухати прекрасні передачі Національної радіокомпанії України, Івано-Франківського обласного і Коломийського районного радіо. Зрозуміло, що вони також не мали можливості почути оперативну інформацію про наближення руйнівної повені. Зненацька, раптово 70 відсотків сільських будівель опинилися у смертельному полоні стихійного лиха. Чого тільки не забрала збурена вода!? Хто чесно скаже: що дешевше – підтримувати функціонування проводового радіо чи відновлювати поруйновані повеневою стихією господарства?»

Згодом отримав такі формальні відповіді: «Повідомляємо, що Ваше звернення, адресоване Верховній Раді України, одержано і відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про звернення громадян», 21.08.2008 за № 09-0718.13.08 надіслано на розгляд Державного комітету телебачення і радіомовлення України з проханням повідомити Вас про прийняте рішення. **І. В. Ващенко**, головний консультант. 21 серпня 2008 р.».

«Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Копія п. Лизанчук В. В. На підставі ст. 7 ч. 3 «Закону України про звернення громадян» надсилаємо на розгляд звернення Лизанчука В. В. (в частині питань, що належить до Вашої компетенції), яке надійшло до Секретаріату Президента України. Про результати розгляду просимо повідомити заявника. **О. Коваль**, заступник керівника служби з питань звернень громадян Секретаріату Президента України. 22 серпня 2008 р.».

«Ваш лист, що надійшов до Кабінету Міністрів України, надіслано Міністерству транспорту та зв'язку України 28 серпня 2008 р. за № 41-ЛІ-056501/13 відповідно до частини третьої статті 7 Закону України «Про звернення громадян». **Григорій Голота**, начальник Управління організації роботи із зверненнями громадян Секретаріату Кабінету Міністрів України. 30 серпня 2008 р.».

«Голові правління ВАТ «Укртелеком Дзекону Г. Б. Копія: Лизанчуку В. В. Шановний Георгію Борисовичу! На виконання доручень Секретаріату Президента України від 22.08.08 №22/090037-13 та Апарату Верховної Ради України від 21.08.08 №09-0718.13.08/01-08.08 у Держкомтелерадіо розглянуто лист Лизанчука В.В. щодо відновлення мережі проводового радіомовлення.

Держкомтелерадіо України підтримує активну громадянську позицію доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри ра-

діомовлення і телебачення Львівського національного університету ім. Івана Франка, заслуженого журналіста України, академіка Академії наук вищої освіти України Василя Васильовича Лизанчука в питаннях відновлення та розвитку мережі проводового радіомовлення.

Оскільки проводове мовлення є не тільки джерелом забезпечення культурно-духовних та інформаційних потреб громадян України, але й має стратегічне значення в умовах виникнення надзвичайних ситуацій, воно повинно бути відновлене, незважаючи на одночасне впровадження ефірного мовлення.

У зв'язку з тим, що експлуатація та поширення (трансляція) радіо-програм мережею проводового мовлення належить до компетенції ВАТ «Укртелеком», просимо розглянути порушене питання та повідомити автора про результати.

Одночасно просимо інформувати Держкомтелерадіо про заходи, які вживає ВАТ «Укртелеком» щодо відновлення мережі проводового мовлення у районах, які постраждали від повені. З повагою, **О. Курдінович**. Заступник Голови Державного Комітету телебачення та радіомовлення України. 5 вересня 2008 р.».

У відповіді (01.10. 2008, № 8720/23/10-08) заступника Міністра міністерства транспорту та зв'язку України – директора Державного департаменту з питань зв'язку **О. Проживальського** зокрема написано: «За інформацією, наданою ВАТ «Укртелеком», на сьогодні в с. Ганеві Коломийського району Івано-Франківської області мережі проводового радіомовлення немає, вона була демонтована у зв'язку з реконструкцією лінії електропередачі, на опорах якої була підвішена лінія радіомовлення. Звернень від мешканців цього села до Івано-Франківської філії ВАТ «Укртелеком» щодо надання послуг проводового радіомовлення не надходило» (Яка радість! «Не надходило». То, мовляв, навіщо відновлювати лінію радіомовлення?! – В. Л.). Далі ще цікавіше: «Його мешканці забезпечені ефірним радіомовленням» (А це твердження О. Проживальського неправдиве, щоби не сказати брехливе! – В. Л.).

Минають місяці, роки... Президенти, Голови Верховної Ради, Прем'єри, міністри, політики і політикани приходять і відходять, а злочинна філософія байдужості до інтересів українців – «Після нас – хоч потоп» – охоплює дедалі більше керівників.

Замість того, щоб зупинити руйнування проводового мовлення, не лише поновити, а й розширити колишню мережу, байдужі до української справи чиновники роздмухують тезу, що «брехунці», «колгоспники» (так часто за радянських часів називали радіоточки) – атрибут більшовицької тоталітарної системи. До того ж проводове мовлення, на

відміну від ефірного, яке приносить значні прибутки, є збитковим і не вписується в ринкові умови. Тому й підвищили оплату за радіоточку до 7 грн. 20 коп. Бідні люди відмовляються від послуг проводового радіо. Зрозуміло, що зменшення кількості радіоточок збільшує їх збитковість. Замкнене коло?! Чимало жителів України готові платити й нинішню ціну за радіо. Гадаю, шановні керманічі України, що суть проблеми в іншому.

На Заході, де ринок давно править бал, виписані чіткі правила його поведінки: як тільки він вступає у суперечність з державними, а отже, національними інтересами, закони такого ринку в тій чи іншій сфері втрачають чинність. В Україні ж телерадіоефір за оцінками фахівців на 90% заповнений чужоземною, агресивною, насильницькою, порнографічною масовою «культурою», брехливою і цинічною рекламою. Велика кількість ефемівських радіоорганізацій і телекомпаній, на відміну від проводового мовлення Національної радіокомпанії, годує українських громадян спримиізованими витворами різних сурогатів, видаючи їх за модерне мистецтво, пропагує «естетику зла», денационалізує, тобто зросійщує, американізує і навіть африканізує дітей, підлітків, молодь.

Псевдобізнесова, псевдоринкова політика, в якій застрягла переважна більшість радіотелеорганізацій, аж ніяк не допомагає утвердженню високих моральних, духовних, національних ідеалів, української патріотично-громадянської свідомості. Навпаки – велика кількість так званих рейтингових передач є витонченим засобом масового психо-програмування, нівелювання природної сутності українців, знищення культурно-національного життєвого середовища, історичної пам'яті, українського державницького духу, що загрожує безпеці української нації, держави. Це, по-перше, бо переважна більшість жителів України позбавлена конституційного права на одержання правдивої різноманітної інформації з джерел національного проводового мовлення. По-друге, українці, не отримують оперативних повідомлень про надзвичайні ситуації, бо в їхніх оселях сумно мовчать радіодинаміки.

У відповіді О. Проживальського також зазначено, що «Кабінетом Міністрів України завершується прийняття Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення з терміном її виконання до 2015 року». Однак цифрове радіомовлення не буде впроваджено за один день – це довготривала робота. Річ не лише в цьому. Уявімо: радіоінформація розповсюджується цифрою. Як людина почує її, коли

немає відповідних приймачів? Якщо згодом будуть, то вони надто дорогі – мільйони українців не зможуть їх придбати. Безперечно, треба застосовувати в комунікаційному просторі найновіші науково-технічні досягнення, але в національних інтересах українців. А нині треба припинити цілеспрямоване знищення проводового радіо.

Отже, шановні пане Президенте, пане Голово Верховної Ради України, пане Прем'єр-міністре, якщо мислити патріотично, стратегічно, національно-державницькими інтересами, то потрібно відновити зруйновані (може й спеціально, щоб не чути було українського Слова?!) мережі проводового радіомовлення. Зрозуміло, що це вимагає грошових витрат. Та кошти можна знайти, але треба відкинути байдужість, аполітизм, зневагу до інформаційно-національної безпеки України. Комуністична партія Радянського Союзу для реалізації своєї антинародної, протиукраїнської, антигуманної політики знаходила кошти, щоби скрізь було чути голос Кремля. Українські державні правителі (якщо вони українські?!) також можуть і в нинішній скрутний час роздобути гроші (скільки ж бо є олігархів, що розбагатіли на мозолях українців!) для того, щоб у кожній оселі працювала радіоточка, доносила до сердець людей суть української національної ідеї. Поки буде цифрове радіомовлення, нехай цей «анахронізм більшовицької епохи» «попрацює» на утвердження української України. Адже кабельне телебачення в Україні бурхливо розвивається. Чи не тому, що за своїм змістовим наповненням – не українське?

Повсюдне відновлення порушеного проводового радіо, його розвиток у рамках Національної радіокомпанії – основи майбутнього суспільного радіомовлення – це захист інформаційного простору в Україні, що означає боротьбу за душі й серця людей, за ринок, за капітал, за добробут, за національну політику. Розвиток національного телерадіопростору є одним із важливих завдань будівництва Української держави, утвердження мови, культури, духовності, незалежності, соборності. Для забезпечення культурно-духовних, інформаційних потреб громадян всупереч фінансовим труднощам потрібно розробити і профінансувати Державну програму відновлення проводового мовлення в Україні і водночас розширювати українське, саме українське ефірне мовлення, бо російське мовлення заповнило інформаційний простір України.

2011 р.

НАЦІОНАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНА СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЇ ЖУРНАЛІСТА

Наше покоління є свідком того, як завдяки новим технічним досягненням швидко перебудовуються засоби масової інформації, триває переосмислення їхньої мети і завдань, змінюються творчі прийоми, стиль і технологія журналістської праці, яскравіше виокремлюються особистісні пріоритети і «Я-концепція» журналістів. У цьому контексті важливо вести мову про роль, особливості функціонування засобів масової інформації в суспільному житті України. Адже «суспільство – це не одна партія, народ – це не один клас чи окремих суспільний прошарок. Серцевиною народу є корінна, титульна нація, яка становить фундамент держави, – наголошує професор В. О. Карпенко. – Тому інтереси суспільства, інтереси народу, себто національно-державні інтереси мають ставитися вище від інтересів окремого класу чи окремої, хай і найчисленнішої, партії». З цього, власне, і повинні виходити журналісти, виконуючи свої соціальні функції на основі національно-державної, громадянської позиції, свободи і відповідальності за писемне, усне слово і зображення на телеекрані. Бо «немає інтересів вищих за національні. Вони вершина, вищої від якої нема», – підкреслює Левко Лук'яненко, який 27 років відсидів у концтаборах комуністичного тоталітарного режиму.

У зв'язку з тим, що український історичний простір, вітчизняна історія є для українців надзвичайно важливим «полем битви» за свою автентичність, самотність, національну ідентичність, покликання журналістів активно сприяти історіософському осмисленню сутності української нації, виявляти стрижневу лінію її історичного розвитку, відшукувати ланки зв'язку між давнім, сучасним і майбутнім. На жаль, досі в оцінці журналістами багатьох принципово важливих для усвідомлення історичних подій домінують підходи, що несумісні з процесами націє- та державотворення.

Тому удосконалення стандартів журналістської праці з урахуванням зростаючої духовно-соціальної ролі професії журналіста, пошук оптимального ступеня згоди в інформаційному полі, а відтак – і трансляція його у суспільний дискурс на базі україноцентричності, залишаються ключовими цілями у поступі до гармонійного та продуктивного спілкування. Тиражування професійними комунікаторами високоморальних фактів, подій, явищ лежить у площині професійної етики, національно-

громадянської позиції журналіста і веде до усвідомлення громадянами суспільства переконань щодо толерантності як основної цінності та засобу виживання у сучасному світі на основі розвитку та утвердження українських національних ідеалів. «Процес протистояння конфліктам, ворожості та несприйняття відмінного повинен поєднуватися з розбудовою молоді української державності, – зазначає науковець О. Ю. Сухомлин. – Це, своєю чергою, зумовлює гостру необхідність вироблення та впровадження чітких механізмів подолання міжкультурних зіткнень на базі виваженого патріотизму та національної гідності, особливо – у сфері соціальних комунікацій».

Правдиве журналістське осмислення українського минулого і сучасного в усіх його трагічних колізіях є важливою передумовою утвердження здорового майбутнього української України. Українці не лише мають право, а й повинні в інтересах своїх і світової цивілізації націоналізувати свою відчужену історію. Головний редактор газети «День» наголошує, що повернення до справжньої історії може бути оздоровлюючим і для Росії, а для України – складним. Нашому суспільству належить узяти на себе відповідальність за державу з тисячолітньою історією, за історичну спадщину, що бере початок від Русі, Київської Русі. Доведеться покінчити з підсвідомим садомазохізмом: ніби Росія успадкувала всі типи державності, а Україна – всі види Руїни. Облишити одвічну звичку скаржитися й виправдовуватися.

Історія України та Росії – це дві зовсім різні історії. Однак у російських ЗМІ поширюють неправдиву інформацію про минуле і сучасне України на власному, українському і світовому просторах, тобто формують антиукраїнські настрої не лише в Росії, а й у східних регіонах Української держави. Отже, українські журналісти повинні бути на боці українського суспільства. Оперуючи правдивою, об'єктивною інформацією, критично осмислюючи конкретні факти, події і явища, заохочувати те, що відповідає українським суспільним інтересам, сприяє порозумінню між близькими і далекими сусідами.

Морально-духовна спрямованість журналістської творчості залежить від особистості журналіста. Адже видатний вчений В. Бехтерев стверджував, що особистість є основою, на якій ґрунтується життя суспільства. Суспільство, на його думку, це як зібрання більше або менше діяльних взаємозв'язаних між собою особистостей задля здійснення спільних інтересів і прагнень. Таке зібрання В. Бехтерев назвав збірною, власне соборною особистістю, що об'єднана політичними, правовими, національними, суспільними, морально-духовними та іншими спільними інтересами. Серед інститутів, які максимально сприяють формуванню

дієвої соборної української особистості є засоби масової інформації. Таку функцію успішно можуть виконувати національно свідомі журналісти. Для мене неприйнятним твердження Гліба Головченка, що «в умовах глобалізації, немає українських журналістів, російських журналістів або іспанських журналістів – є журналісти-професіонали та непрофесіонали».

Вважаю, що журналістський професіоналізм поєднує в собі вміння володіти словом (засобом творення), національну свідомість, патріотизм, громадянську позицію, відповідальність за результати праці. Тому погоджуюся з Раїсою Юргель: журналіст живе в конкретній країні, й у нього має бути громадянська позиція, яка полягає у відповідальності перед громадянами своєї країни, щоб вони були всесторонньо й об'єктивно інформовані, й не мали хибних уявлень. «Журналісти повинні керуватися поєднанням патріотизму, професійності, політичною далекоглядністю – усім тим, що формує не просто технологічну, а політичну платформу для професійної громадянсько-орієнтованої журналістики», – наголошує Вадим Карасьов.

У кожної особистості за презумпцією її самоцінності та цінності для суспільства завжди знайдеться властивість, яка буде важливою, корисною для добродійної діяльності. А це для журналістів означає цілеспрямований пошук і результативне знаходження особистісних духовно-національних цінностей, культуротворчих винятковостей у кожній людині, що є основою цілісної соборної особистості, толерантних принципів розвитку суспільства та функціонування засобів масової інформації, які є тонким інструментом формування індивідуальної та суспільної свідомості, вироблення морально-духовних засад україноцентричності задля утвердження соборної української України. «Звичайно ж, професія і характер праці журналіста вимагають, крім специфічних, ще й глибоких знань філософії, психології, логіки, економіки, політології та надто українознавства й української мови – не тільки як професійного інструментарію та будівельного матеріалу, але також як генетичного коду нації», – наголошує професор В. О. Карпенко.

Однак агресивний «руський мир» не відпускає Україну з російської ментально-просторової матриці, використовуючи різні методи і форми для нав'язування українцям особливої форми російської свідомості, до якої входять меншовартість, малоросійство, яничарство, манкуртство, хахлуйство. Зовнішні та внутрішні недруги таємно і підступно, відверто і цинічно підрубують українське історичне коріння, основи мовно-національного виховання. Наприклад, у 2010-2011 роках під приводом оптимізації системи освіти було закрито 83 українськомовні школи.

Протестами батьків і вчителів, критичними матеріалами у засобах масової інформації владні структури усіх рівнів зігнорували. Тим часом «у Донецькій області всього 13% шкіл з українською мовою навчання, у Луганській – 22%, у Криму – 1,3%, у Севастополі – 0,3%», – пояснив з парламентської трибуни народний депутат України Андрій Парубій, який вніс законопроект про введення мораторію до 2017 р. на закриття загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання в регіонах, де такі навчальні заклади становлять менше, ніж половину від їхньої загальної кількості. За цей законопроект проголосувало лише 66 з 322 зареєстрованих у сесійній залі депутатів.

Більшість засобів масової інформації проігнорували новий аморальний крок міністра Д. Табачника до поглиблення деукраїнізації освіти. Знову здійснюються скорочення кількості годин на вивчення української мови, літератури та історії України. Така політика Міністерства освіти і науки, молоді та спорту спрямована на згортання виховання національної ідентичності українців. Спікера Верховної Ради Криму Володимира Константінова дратує, що «снова пошла переписка на українском, снова начинаем откатываться назад». Ігноруючи 10-ту статтю Конституції України, одеський керманіч-інтернаціоналіст Олексій Костусєв навіть заборонив подавати йому документи державною мовою. Ці факти – яскраве свідчення того, що наступ на українську мову, освіту, культуру, традиції, звичаї триває, набуває найзловісніших форм.

Василь Стус у 1962 р. писав: «Як же можна миритись з тим особливим «інтернаціоналізмом», який може призвести до згуби цілої духовної одиниці людства? Я хочу тільки добра, чесного добра, а асиміляторство – хіба це чесна штука?» Через 50 років Василь Стефак наголошує:

*«Чужинець у моїй хаті,
Відбивши поклони Христу,
Знову заходить ся
Інтернаціонал будувати».*

Декларуючи забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної, законопроект «Про засади державної мовної політики» нардепів-регіоналів В. Колесніченка і С. Ківалова «насправді націлений на її обмеження й витіснення. Бо ж ним передбачено: й освіту здобувати державною мовою вже не обов'язково, у приватних вишах і поготів (адже «хозяин-барин»), і телерадіоорганізації України можуть вести мовлення на власний розсуд різними мовами, й рекламодавці хай чинять, як хочуть, і у Верховній Раді можна хоч би «ботать на фене» (а чого ж, теж «інша мова») – й усе це без потреби додаткових бюджетних коштів», – наголошує професор Володимир Погребенник.

Той же Вадим Колесніченко безцеремонно навчає як зросійщувати дітей і школярів. Під його редакцією у 2011 році видано «Правовые аспекты организации обучения на русском языке в детских садах и школах Украины: методические рекомендации», які розраховані на батьків, педагогів, юристів, правозахисників, громадян України. Тут детально розписано кожний із п'яти кроків процесу російщення памолоді в сучасних умовах. Фінансував підготовку і видання цих антиукраїнських, агресивних методичних рекомендацій фонд «Русский мир».

Має рацію професор Микола Козловець, що Україна може бути політично незалежною, але її психологічне і культурне рабство можна перемогти лише реконструкцією ідеї імперії, яка все ще деформує національний простір України зсередини. Така ситуація зумовлена тим, що багато політиків, урядовців, бізнесменів, журналістів тілом і матеріальними інтересами перебувають в Україні, а душею, розумом, духовними інтересами в Росії. Дуже важливу думку висловив філософ Ігор Лосєв: Наш елітарій існує у просторі російської культури, мислить її образами і поняттями, українське для нього, у кращому разі, етнографічний антураж, місцева оригінальність. Але то ще не найгірші представники еліти України; чимало є таких, що й на такому рівні не сприймають українське, і навіть якщо ставляться до нього без яскраво вираженої ворожості, то воно для них – «Terra incognita».

Постає логічне запитання: хто й коли подбає в Україні про те, що справді робить державу українською, культурною і вартою поваги? На мовному ґрунті конкретно – хоч би про вишуканість усіх, і російської, мов в Україні, про викорінення суржика а-ля Сердючка, «Кролики», про те, щоб у слухачів не в'янули вуха від мовних покрутів і ляпів наших вищих урядовців, депутатів і навіть журналістів. Наприклад, «Нова тернопільська газета» 25 січня 2012 р. опублікувала на першій шпальті статтю під заголовком «Араби з неграми билися за наших курвів» і фотоколаж, на якому дві мавпи обіймають білявку, а на задньому плані за столиком сидять кілька чорношкірих студентів. Так газета проінформувала про бійку за дівчину між африканським та арабським студентами.

Після того, як перша шпальта «Нової тернопільської газети» виплила на всеукраїнську поверхню, головний редактор газети Микола Мартинчук в коментарях українським медіа безпардонно заявив, що «не вважає статтю образливою та не вбачає в ній порушення журналістських стандартів, і загалом, головний редактор вважає стиль статті та фотоколажу абсолютно нормальним». Коментуючи цю публікацію, відомий громадський діяч Євген Свєрстюк підкреслив, що «люди, які

опублікували цей матеріал, не піднялися до рівня мінімальної толерантності, вони не розуміють поняття людської рівності, тому роздувають провінційну допотопну ксенофобію. До речі, ксенофобія є скрізь, у всіх країнах і на всіх рівнях, а ми повинні лікувати цю хворобу і не робити з цього проблеми, яка заступає все інше. Ми повинні наслідувати позитивний приклад солідарності, співпраці, пошани», – наголосив Євген Сверстюк. Порушена в регіональній газеті «проблема вийшла на світовий рівень через якогось нетямущого журналіста, – зазначає кандидат історичних наук, доцент Тернопільського національного економічного університету Микола Лазарович. – І це дуже сумно. Десь сьогодні чуються заклики про те, щоб не їхали студенти до України, бо тут расисти і тому подібне... Як історик, загалом можу відзначити, що українці в усі часи толерантно ставилися до представників різних націй».

Роздумуючи над статтею в тернопільській газеті та розголосом про неї у світі, спадають на думку чудові слова, які вичитав у газеті «День»: **«Коли звільнимися від чужої неволі, то треба найбільше берегтися, щоб не знищила нас своя українська темнота». А, мабуть, найнебезпечніша з усіх – «темнота» журналістська, яка розповідається суспільством у шкурі «авторитетної точки зору», ігноруючи морально-етичні засади відповідальності за свободу слова.**

Вважаю, що не лише журналістська, а й політична темнота – надто велике суспільне зло, особливо в період відродження і розбудови української України, коли потрібно утверджувати історичну правду. Тим часом за розпорядженням міністра освіти і науки, молоді та спорту Д. Табачника з підручників вилучили згадку про Крути, спогади про бої УПА з ворогами. «Президент В. Янукович виявився слухняним учнем свого міністра. В його привітанні народові з нагоди священної Крутянської дати сказано, що тут загинули герої України. Але не сказано, що вони робили під Крутами. Прийшли, погостювали і загинули, – сказав Дмитро Павличко, виступаючи 29 січня 2012 р. біля пам'ятника Героям Крут. – Боїться Янукович Табачника, не каже всієї правди, не назвав московських окупантів, які після бою під Крутами на київських вулицях перестріляли п'ять тисяч людей, почувши від них одне-єдине необережне українське слово, що заплуталося у «великій рускій язык».

Давно відома істина – добре пише той, хто добре мислить. Щоб добре мислити, то потрібно цілеспрямовано вчитися. Стосовно журналістів, то їхній світогляд повинен поєднувати у собі ґрунтовні знання не лише з історії рідного краю, а всієї України у світовому контексті. Тільки на цій основі може сформуватися почуття патріотизму. Ерудиція стане підґрунтям розквіту логічного мислення, професійної майстерності, інтуї-

ції, мистецтва прогнозу. Усвідомлення всіма журналістами, що лише у національній державі, де українці будуть справжніми господарями своєї землі і долі, – їхня творча праця набуде найглибшого гуманістичного змісту. Бо немає вищої честі і чесноти, як бути активним патріотом свого народу, своєї нації, своєї Батьківщини.

2012 р.

АНТИУКРАЇНЬСКА ІНФОРМАЦІЙНА АГРЕСІЯ В ТЕЛЕРАДІОПРОСТОРІ РОСІЇ ТА УКРАЇНИ

Нинішня потужна гібридна війна, яку розв'язала Російська Федерація проти України, психологічно обумовлювалася, обґрунтовувалася насамперед у головах росіян. Підтвердженням цього є соціологічні дослідження, за даними яких 83-87% росіян підтримують путінську війну в Україні. Україна у свідомості російського суспільства вважається другою за ворожістю до Росії (після США). Жаль, але Путін і російський народ – єдині, а толерантність, гуманність, взаємоповага, про які багато мовилося в українських ЗМІ, закінчуються для росіян там, де бере свій початок соборна, незалежна, демократична Україна.

Відомий російський медіа-експерт Ігор Яковенко слушно наголошує, що «ЗМІ в Росії є найнебезпечнішою структурою, набагато небезпечнішою за «Аль-Каїду», набагато небезпечнішою за терористичні структури, тому що вони є пусковим механізмом для перетворення своєї країни (Росії. – *В.Л.*) на найнебезпечніший геополітичний об'єкт у світі. Нещодавно ще таким найнебезпечнішим об'єктом був у 90-ті роки ісламізм як тоталітарне вчення, як проблема майже мільярдного пускового гачка до ісламського світу. А сьогодні ось цю пальму першості отримала Росія, і головне середовище, в якому полягає ця небезпека – це, безумовно, російські ЗМІ». Вони, як свідчить аналіз журналістських матеріалів, виконують функції дебілізації населення Росії та України, мобілізації Росії на те, щоб населення підтримувало війну з Україною, а частина – ще й брала активну участь. Чимало російських журналістів є учасникам путінської спецоперації проти України

«Знавісна антиукраїнська пропаганда Кремля набирає вже не просто людиноненависницького, а людиноїдного характеру, – підкреслює академік Іван Дзюба. – Не зупиняються ні перед чим». Наприклад,

сюжет російського телебачення, в якому нібито біженка зі Слов'янська розповідає на камеру про звірства, вчинені українськими «карателями» в її місті. Апогей цих публічних звірств: дитину розіп'яли, різали ножом на очах у матері, а як дорізали, прив'язали матір до танка й волочили її вулицями Слов'янська. Люди ридали, а дехто втрачав свідомість.

Постають з цього приводу запитання суто антропологічного, психічного характеру. Тим часом заступник міністра зв'язку і масових комунікацій Російської Федерації Олексій Волін в інтерв'ю телеканалу «Дощ» так охарактеризував зухвало цинічний наклеп на українців: «Моя позиція – все нормально. Перший російський канал брав інтерв'ю, він показав те, що сказали в інтерв'ю. Це повністю відповідає всім нормам, правилам і критеріям журналістської етики. Є людина, вона говорить. Синхрон дали». Як бачимо, О. Волін від імені держави видав індульгенцію на подальшу тотальну брехню, маніпуляцію, яку всебічно підтримує В. Путін. Тому вся Росія живе спільним міфом про «неповторну велич», «особливий шлях» і путіноподібного «культурного героя». Вся країна замість правдивої інформації, «не кривлячись споживає пропагандистське фуфло» (К. Щоткіна). Якщо брати до уваги передачі російських телеканалів, то Східна Україна – це російська територія, тимчасово окупована ворогом, а діячі культури, письменники, журналісти повністю готові вбивати «українських окупантів». Оруеллівські п'ятихвилинки ненависті (із роману «1984») – це дитяче белькотання порівняно з російськими репортажами про Україну. Олександр Проханов, приміром у своїй програмі «Реплика» (канал «Россия 24») виразно описав, як українці, коли їх не завоювати, будуть «вспаривать животы русским беременным женщинам» (це цитата).

Відомо, що 4 березня 2014 р. В. Путін безлично розповів, як російські війська в Україні прикриватимуться жінками й дітьми, і вже через кілька днів у Криму ми побачили, як під прикриттям цивільних «ввічливі» путінські найманці без розпізнавальних знаків на військовій формі штурмують казарми українських військових. На Донбасі вони вже прикривалися цілими містами-мільйонниками, втілюючи в життя іншу тезу свого президента про «найбільшу гуманітарну катастрофу століття». Якщо катастрофи немає, її треба створити власноруч.

Автор оглядів під рубрикою «Сім п'ятниць на тижні» у газеті «День» Андрій Плахонін наголошує, що нинішня мета В. Путіна – «перетворити Донбас на пустелю, зруйнувавши його економіку й цивільну інфраструктуру, понівечивши долі мільйонів і забравши життя десятків тисяч людей, звинуватити в цьому Україну, щоб нейтралізувати фінансові

позови за окупацію Криму. План божевільного, гідний посмертної слави великого попередника російського президента – Адольфа Гітлера».

Захоплення Геббельсом з боку Путіна не є дивним. Досить подивитися російські федеральні телевізійні канали, щоб переконатися: заповіти гітлерівського міністра живуть в Росії. Путін з великим пієтетом говорить, що «Геббельс був талановитою людиною». Він говорив: «чим неймовірніша брехня, тим швидше в неї повірять. І він домагався свого». Для Путіна і Сталін, і Гітлер, і Геббельс були надзвичайно талановитими людьми.

Андрій Плахонін обґрунтовано стверджує, що телевізор і ядерна кнопка – от і все, що є сьогодні у Путіна. Кнопка додає йому величчю у власних очах, а телевізор – єдина зброя, що дозволяє йому тримати в узді свій народ, і єдина дієва наступальна зброя Росії на зовнішньополітичній арені. Поки пульт від усіх блакитних екранів країни залишається в його руках, ніякі «змови генералів», ніякі економічні катастрофи й голодні бунти йому не страшні. І, подібно до Адольфа Гітлера, кремлівський щуролов чаклунською телевізійною картинкою зведе Росію до своєї могили.

Наголошуємо, що впроваджені у свідомість жителів Російської Федерації ідеологеми по лінії Солженіцин – Жириновський – Дугін чи Проханов – Кисельов – Соловйов – Мамонтов – Пушков – Доренко та інші приносять поживу для імперських шовіністичних маніакальних забаганок Кремля. Вони знаходяться в контексті стратегічної політики офіційної Росії. «У лоні цієї зловісної парадигми чорносотенної великодержавності, імперіалістичності всіма засобами виховували цілі покоління, яким царські, радянсько-російські чи нинішні неоімперські режими закладали, вживлювали в генетичний код неприйнятність, нетерпимість, агресію, зверхність до інших народів, культур, традицій, зокрема й до українського». Зафіксовано 480 агресивних антиукраїнських актів (циркуляри, укази, постанови, ухвали, обіжники, директиви, звернення, резолюції, рішення тощо), спрямовані на російщення (в освіті, культурі, літературі, мистецтві, звичаях, традиціях), знищення української національної ментальності та заміну її російською. Нині з'ясовано, що для російської держави, яка так запопадливо пропагує самодержавно-монархічне православ'я, християнські цінності у взаєминах з ближніми, не є вартісними.

Слушно висловлюється доктор педагогічних наук Г. Філіпчук, що і в самій Україні є широко розгалужена мережа антиукраїнських структур, зокрема і в найвищому законодавчому органі – Верховній Раді, які сприяють ескалації, сепаратизму, тероризму політично, фінансово,

організаційно, пропагандистсько-рекламно. Їм притаманний «свій» погляд на патріотизм, демократію, права людини, передусім обстоюючи великоімперські цінності, які завжди ігнорували особисту й національну гідність, для яких шовінізм у його нових обгортках і нетерпимість до «інших» стають парадигмою побутового, громадського, державного.

Інформаційна політика в сучасних умовах – це масовий гіпноз і, за потреби, сеанс колективної психотерапії. Погоджуюся з Катериною Щоткіною, що інформаційна політика Росії, вся її пропаганда спирається на те, що Росія – медіакраїна. У різних її регіонів (як і в Україні з Росією) немає нічого спільного, крім медіапростору. Єдність цієї величезної частини суші як «країни» забезпечується винятково «точкою Ру» – спільною точкою зору. Спільними словами-мемами. Це те, що об'єднує населення Росії. «І будь-яке вторгнення в медіапростір, будь-який замах на меми й міфи – це замах на саму Росію. Бо вона сама – тільки мем».

Вся історія творення Російської держави – це водночас історія переплавлення різних ідентичностей (насамперед, української. – *В.Л.*) в одну – російсько-православну, російсько-імперську, російсько-євразійську (*О. Пахльовська*).

Нинішня російсько-українська війна страшніша і небезпечніша як для України, так і для всієї Європи. Світові по-новому відкрилася московська зоологічна ненависть до всього українського, людського, морально-духовного. Московський письменник, есеїст і кінокритик А. Р. Бессмертний-Анзіміров у грудні 2013 р. писав, що «мета Москви – ізолювати і паралізувати Україну руками Януковича. Підім'яти її під грабіжницький «Митний союз». Відібрати в Україні Крим і Донбас. Перетворити величезну багату країну на чергову «галузь» путінської економіки, заснованої на круговій поруці, грабежі й корупції. Якщо замість покаяння і вибачень (за геноцид, етноцид і лінгвоцид українців. – *В. Л.*) Москва починає в черговий раз тягнути і не «пущать» українців до Європи, мимоволі виникає питання про психічну нормальність московської адміністрації, яка з холодним садизмом чекає, поки Україна остаточно задихнеться в її братерських обіймах. Про моральність московської адміністрації питання не виникає вже давно. Росія перетворилася на грудну жабу пострадянського простору».

Лауреатка Нобелівської премії, німецька письменниця Герта Мюллер вражена тим, що відбувається в Україні. Це – «жахливо. Уже перший крок – анексія Криму – був неприйнятний. Путін веде антифашистську пропаганду, але його цінності характерні для крайніх правих. Він усюди бачить ворогів, тому що кожен диктатор потребує ворогів,

щоб мати змогу виправдовувати порушення прав людини. Путін – фахівець із дестабілізації: в нього є підготовлені співробітники, він виховує сепаратистів. По суті, він не хоче привласнювати Україну — він лише хоче дестабілізувати її настільки, щоб вона не могла вступити до ЄС. Це огидно...Путін хворий на минуле. Усе те, що відбувається в Україні, — це біль, який виходить від його радянських фантазмів».

«Радянськими фантазмами» Путіна заражені працівники засобів масової інформації Російської Федерації. Надто багато російських журналістів виконує помийні замовлення імперського Кремля. Вони перетворилися у неохайно-аморальних, продажних пропагандистів-маніпуляторів. Російські ЗМІ заповнили не лише Росію, Україну, а й Європу неправдивою інформацією на кшталт тієї, яку продукує головний путінський пропагандист Д.Кисельов. Директор Мережі етичної журналістики Ейден Уайт (Великобританія) справедливо, хоч дещо стримано, сказав, що «Д. Кисельов – демагог, який у своїй позиції зловживає пропагандою. Завдання справжнього журналіста – не пропаганда, а з повагою до аудиторії подавати якісну інформацію, що ґрунтується на фактах». Тобто, задля сумнівного ефекту не варто маніпулювати фактами, істиною. Потрібно дотримуватися етичних цінностей. Матеріали будь-якого жанру подавати на засадах історичної правди, в межах людської і національної гідності. Адже маніпулювання фактами призводить до ненависті, конфліктів. «Коли ми працюємо в стабільних умовах, наш професійний голос переважає національний. А коли виникає загроза для держави, національний голос починає звучати сильніше, а професійний тихіше, – зазначає Ейден Уайт. – У такі моменти ЗМІ вважають своїм завданням заспокоїти громадян, зосередитися на їхніх потребах. Дотримання стандартів етичної журналістики є одним із чинників збереження миру протягом багатьох років».

На превеликий жаль чимало журналістів не розуміє, або не хоче усвідомити (заполонені московською імперською ідеологією), що людина, яка бреше, маніпулює фактами, – недалеко від тієї особи, що вбиває. Адже вона готує психолого-ідеологічне, політичне підґрунтя для вбивства. Саме таку функцію виконують російські засоби масової інформації, які тотально обдурюють, обовванюють громадян своєї країни, а також вздовж і впоперек прострілюють брехнею інформаційний простір України, отруюючи свідомість українців, насамперед населення східних і південних регіонів. Козирною картою московської пропаганди – нацизм, так званий український фашизм, «оголтелый буржуазный национализм», бандерівщина, які, мовляв, загрожують російській державі,

як це робили колись мазепинці, петлюрівці. Тому будь-якими методами і способами потрібно захищати, розширювати «русский мир».

Путінське російське керівництво і вірні йому засоби масової інформації не залишають середньостатистичному росіянинові жодних шансів бути психічно здоровою людиною, перебиваючи всі альтернативні джерела інформації. Включення зомбувальної машини відбулося задовго до введення російських військ на територію України. Найяскравішим аспектом московської пропаганди було і є навіювання тривоги щодо подій на Євромайдані в Києві, Львові, Івано-Франківську та інших великих і малих містах, розповіді про фашистів, які, мовляв, захопили Київ і хочуть заборонити все російське. Здійснивши елементарний аналіз інформації з різних джерел, увімкнувши свідомість, людина може скинути зі своїх очей полуду брехні. «Але цей потік лайна спрямовано на «несвідоме»: він спокійно співіснує та взаємодіє з такими новоутвореннями, як образ вождя та великодержавницький міф, – наголошує психолог із Полтави Артем Чернов. – Структуру будь-якого суспільства можна пояснити на прикладі структури людської психіки». Користуючись психодинамічною моделлю людської психіки, Артем Чернов описав за принципом аналогії психіку російської держави. Цей опис, аналіз став дуже важливим компонентом нашої наукової розвідки.

Хронологічно першим психічним утворенням є «Ід» – це біологічний компонент людської психіки, що діє за принципом задоволення потреб. «Ід» є носієм інстинктивної діяльності людини і під час розвитку особистості стає тим самим «несвідомим». Це поняття пов'язано з ім'ям австрійського вченого З. Фрейда. У межах «Ід» паралельно один одному існують два протилежні за змістом інстинкти: перший із них називається «лібідо», що відповідає за збереження життя та керує творчими імпульсами; другий – «Танатос», інстинкт смерті та руйнування, який керує всіма деструктивними потягами.

Артем Чернов підкреслює, що великодержавницький міф послугує обома інстинктивними утвореннями. «Лібідо» тут використовують як прагнення побудувати «велику та єдину Росію», а «Танатос» допомагає боротися з внутрішніми та зовнішніми ворогами. За якийсь час «Ід» вбирає у себе певну інформацію, формує внутрішній зміст та обростає комплексами й протиріччями. Зміст цих комплексів яскраво виявляє себе у творчості та у мові вождів. Стосовно Російської імперії – це комплекс великої нації, яка повинна об'єднати всі слов'янські народи. Згадайте гімн Радянського Союзу: «Союз нерушимый республик свободных сплотила навеки великая Русь», або самі фрази російського керівництва: «Крым – это исконно русская земля»; «возникла исто-

рическая необходимость». Цей психологічний комплекс нав'язували росіянам давно, кожен «новий-старий» вождь був «собирателем земель русских».

З «Танатосом» трохи важче, бо він постійно потребує об'єктів агресії: США, бандерівці, фашисти – тут ціла специфічна зв'язка міфічних символів, які апелюють до колективного «несвідомого», своєрідного набору містичних мантр: «фашист – ворог, якого потрібно знищити»; «окупант наших земель (Україна – наша земля, на ній фашисти, потрібно звільнити Україну)»; «наші діди перемогли фашистів, тепер – наша черга».

Колективні міфи існують століттями, це складова етнічної культури, яку будь-яка людина засвоює з молоком матері. У міфах поєднано все: і ставлення до себе як до представника «великої нації», і переконання у своїй надісторичній місії. Правителі держави – це носії і відтворювачі колективних міфів; вони борються із зовнішніми ворогами, знищують «фашиствующих молодчиков», будують великі імперії, роблять усе, щоб підтримувати спроможність соціальних міфів. В. Путін – це породження колективного «несвідомого» Російської імперії, носій та втілювач у життя її міфів та легенд. Пересічний росіянин сумує за радянською імперією, він невдоволений тим фактом, що вона розвалилася, вважає такий стан речей несправедливим та готовий терпіти будь-які негаразди, щоб її відновити. Цей приклад А. Чернов пояснює чіткою історичною аналогією. Після закінчення Першої світової війни держави-переможці принизили німців як націю, забрали у них мрію про велику і могутню німецьку імперію. Німець почувався слабим та ображеним. І тут з'явилася постать Гітлера, який створив міф про тисячолітній рейх, запропонував взяти реванш та відновити імперію. Німці відгукнулися на його пропозиції. Те саме зараз відбувається в Російській імперії, приклад того – анексія Абхазії, Осетії, Криму. Це реванш та помста росіян за розпад Радянської імперії, втілення мрії про відновлення двополярного простору, де вони знову – могутня країна, що диктує волю всьому світові.

Розглянувши зміст «несвідомого», або «Ід», та його інстинктивного наповнення, А. Чернов схарактеризував «Его». «Его» за своєю сутністю – це свідомість людини, те, чим вона себе уявляє. Ця психологічна структура стежить за зовнішнім світом, існує за принципом реальності. «Ід» існує за принципом задоволення. «Его» має свої захисні механізми та намагається вирішувати внутрішньо-особисті конфлікти. Повертаючись до аналогії з державою, можемо зачислити до цієї свідомої структури російську дипломатію, свідому інтелігенцію, громадян, які цікавляться політичним життям країни. «Его» в Росії розколоте,

співвідношення розколу – десь 80% на 20%. Більша частина з них – це дипломати, представники російської інтелігенції, котрі пояснюють агресивну поведінку своєї держави перед світом. Цю захисну реакцію А.Чернов ілюструє таким прикладом: можна щось вкрасти, а згодом всім розповідати, що то була колись твоя річ і ти її просто собі повернув. «Его» шукає можливості задовольнити потяги «Ід»: нам хочеться Крим – треба влаштувати референдум про приєднання півострова до Росії, аби хоч якось виправдати свою агресивну поведінку, аби знайти якісь слова пояснення для світової спільноти. Тобто «Ід» просто хоче, а «Его» втілює це бажання в життя. Отже, російська медіакратія ґрунтується на сумі психічних процесів, актів, станів, що зумовлені політико-ідеологічними явищами, під впливом яких перебуває індивід.

Тривалий час у медіапросторі України відчувався потужний антиукраїнський вплив інформаційної політики Росії. Наприклад, «не могло бути в Україні іншого телебачення, якщо українській владі було начхати на свою державу. Вся наша влада, передовсім, вирішувала свої вузькопартійні, кланово-олігархічні інтереси, – наголошує ведучий «5-го каналу» Віталій Гайдукевич. – Питання формування і показу національних українських сенсів, розумної пропаганди українськості, перспектив сильної держави ніколи не хвилювало керівників країни, а відтак такого завдання не було перед керівниками телебачення». За винятком окремих острівців, український інформаційний простір у Криму, на Сході і Півдні України був відсутній. Три роки тому керівник неурядової організації «Донецький інститут інформації» Олексій Мацука опублікував у «Журналісті України» листа, в якому, роздумуючи про свободу слова, зазначив, що ця проблема для Донецька неактуальна, бо «99% місцевих ЗМІ контролюються регіональною владою і партією регіонів, чиї представники мають або безпосереднє, або опосередковане відношення до редакцій». Сповідуючи під жорстким тиском партії регіонів її промосковські ідеологічні постулати, більшість донецьких ЗМІ нейтрально або відчужено ставилися до українських національних інтересів. А дехто із журналістів посідав відверто антиукраїнську позицію, сприяв утвердженню особливої форми російської свідомості в українців, яка вбирає в себе малоросійство, манкурство, хохлуйство, яничарство та інші аморальні якості.

У квітневому номері за 2014 рік «Журналіст України» опублікував щире звернення головного редактора цього журналу Віри Черемних під назвою «Моим друзям на Востоке». В.М. Черемних з болем у серці констатує, що більше, ніж за 20 років, її регіон не позбавився психології «совка», не скинув із себе кайданів минулого. А сталося так

насамперед тому, що місцеві бізнес-еліти жили і живуть за принципом «Хоч день – за те моє!». «І сьогодні (йдеться про лютий-березень 2014 р. – *В.Л.*), не сумніваюсь, – пише В. Черемних, – всі проросійські істеричні мітинги і проголошення власних республік у складі Росії тишком-нишком підтримують і фінансують представники бізнес-еліт тільки для того, щоби побільше виторгувати у центральної влади». В. М. Черемних оцінює, яке місце у цих складних суспільно-політичних процесах займають її колеги-журналісти, редактори. Проаналізувавши десятки журналістських матеріалів, вона наголосила: «Не ображайтесь колеги, але скажу відверто – не найкраще». Адже ні критичні стріли, ні навіть аналітичні мікроскопи на сторінках більшості обласних і районних газет не націлені на дії місцевої влади і місцевого великого бізнесу. Насправді є про що поговорити і подумати місцевій громаді! Не ховати голову в пісок, а подивитися правді в очі: вугілля – дотаційне, тільки багатомільярдні щорічні дотації чомусь вичерпуються, не дійшовши до шахтарів. Металургія безнадійно відстала від світових стандартів. Навіть машинобудування застило на місці, а альтернативні галузі для зайнятості населення не розвивають тощо. «Але глибокого аналізу місцевих проблем дуже не вистачає. У багатьох публікаціях просто цитують місцевих нуворишів або начальників, які, зрозуміло, себе не критикують. Відомо, що весь схід країни трясло від чуток про можливі наїзди бЕндерівців. Газети описують мітинги, цитують виступи. Наприклад, таке: «Ці столичні загарбники повинні знати, який пам'ятник стоїть на в'їзді у наше місто – легендарному Макару Мазаю. В роки фашистської окупації він відмовився співробітничати з німцями». У матеріалах переважає описовість, нема навіть спроби аналізу. Де учасники мітингів бачили фашистів? Хто їм про це розповів? Виникає запитання: яка мета подібних звітів? До речі, вчора кричали про фашистів із заходу, а хто сьогодні захопив облдержадміністрацію, управління СБУ? Борці з міфічними фашистами? І кого повинен боятися Донбас?

Навіщо, наприклад, друкувати у місцевій газеті великий матеріал «Семь мартовских тезисов Путина»? Побіжно сказане у врізці «хоч і не безперечних тверджень Путіна» не рятує ситуації. Якщо зіставити дві великі світлини на сусідніх сторінках – безпритульних українських десантників та рукостискання усміхненого Путіна і кримських правителів, створюється гнітюче враження. Може це відповідає стандартам журналістики: об'єктивність, баланс думок, але не відчувається глибокого розуміння ситуації».

Безперечно, журналісти обов'язково повинні дотримуватися морально-етичних стандартів у своїй роботі, зокрема, стандарту балансу

думок. Адже вони несуть надзвичайну відповідальність, будучи свідками подій. В умовах російської агресії український журналіст немає морального права бути нейтральним. Працівники ЗМІ України повинні розуміти, що головне в їхній професії – відповідальність за зміст слова і зображення в телерадіоэфірі та газетній шпальті.

«Мене сьогодні просто вбиває, коли в українські ток-шоу запрошують сепаратистів. Наразі вже очевидно: хто наш, а хто — не наш. Росія поливає Україну брудом. Бреше так, що погано робиться. Найвище керівництво їхньої країни відверто бреше. Журналісти це транслюють. А наші, так звані плюралісти, запрошують на ток-шоу Єфремова, Шуфрича та інших регіоналів з комуністами, які продовжують поширювати дезінформацію, – наголошує головний редактор каналу «Культура», відома телеведуча Тамара Бойко. – В умовах війни говорити про якийсь «баланс думок» не можна. Знаєте, коли я чую, як на Донбасі кричать: «Росія! Росія!» – мені відверто шкода цих людей. Вони ж не знають, хто вони, в якій країні живуть, яка її історія... І в цьому заслуга медійників, зокрема їхнього «балансу думок» під час війни». Таких персонажів, як Шуфрич, Єфремов, Левченко, Олійник, Королевська, Симоненко, Мартинюк, Лук'янов знають усі, а світлих людей з «Небесної Сотні» ми вперше побачили на екранах...мертвими. Отже, це питання інформаційної гігієни, а не свободи слова. Журналісти мають усвідомлювати, що українське суспільство страждає від посттравматичного синдрому. Тому потрібно не маніпулювати фактами, а у своїй роботі виходити із цінностей, що близькі українцям, які хочуть жити у правовій, демократичній, соборній, незалежній, багатій Україні, бачити її гідною частиною європейського співтовариства. На жаль, у багатьох журналістів відсутнє українськоцентристське почуття і національно-патріотичне переконання. Ведучий «Експресу ТБ» Олександр Голубов поділив журналістів на три категорії. Частина є вкрай легковажними та недалекими, і ними легко маніпулювати без необхідності «стимулювати» матеріально. Ці люди можуть виправдовувати запрошення Царьова у студію тим, що журналіст має подавати думки всіх сторін конфлікту. Про той факт, що брехню бажано спростовувати, згадують не всі. Друга категорія достатньо «розумна», але й достатньо безпринципна, аби свідомо закривати очі на порушення усіх етичних і професійних стандартів, якщо це допомагає просуватися кар'єрними сходами або отримувати матеріальну вигоду. Третя категорія, найменш чисельна, це люди, які свідомо дбають про наслідки поширення недостовірної інформації.

Тіа в мовчанні живе й надія.

Василь Симоненко

На щастя, ситуація в інформаційному просторі України, хоч по-вільно, але позитивно змінюється. Є телеканали, радіостанції, газети, працівники яких усвідомлюють національну відповідальність в епоху кризи світового порядку, коли російська агресія загрожує не лише Україні. Щоб вистояти, треба максимально консолідувати всі проукраїнські сили, всіх, для кого Україна – своя держава, своя Батьківщина є найголовнішою морально-духовною, національною цінністю. Всі журналісти України зобов'язані самовизначитися у цьому суспільно-політичному процесі.

«Енергію людей треба витратити дуже раціонально. Після першого Майдану 10 років проминуло, але жодних інформаційних висновків зроблено не було, – підкреслює Лариса Івшина. – Тому зараз буде або реальний прорив до стандартів людської та професійної поведінки, або дуже погані результати! Не треба забувати про могутнього гравця (Російську Федерацію. – *В.Л.*), який має особливий інтерес у тому, щоб ми провалилися зі своїм сценарієм націотворення і державотворення».

Давніше, якщо не сказати віковичне, українсько-російське протистояння, яке з перших днів Незалежності тривало на підкилимному рівні, тепер яскраво оголилося. У цьому, на думку філософа Юрія Лободи, й полягає філософія російсько-української війни. Московська агресія у формі терору відбувається під прикриттям соціального бунту, спровокованого безжалісною експлуатацією олігархів і владоможців. На Донбасі українській державницькій ідеології протистоїть люмпенізований елемент, який користується ерзац-ідеологією, фейковою, породженням якої є оці-от ДНР, ЛНР. Паростків цієї ідеології в українському суспільстві не було ніколи, це штучне утворення. Звичайно, існувала певна ідеологічна фронда до Української держави, але вона ніколи не передбачала застосування зброї й утворення ерзац-держав. Цю фейкову ідеологію придумала для Донбасу Росія і дуже активно її експлуатує. А уражений алкоголем, наркотиками безробітний і криміналізований Донбас, розчавлений соціально-економічними проблемами, напрочуд легко її сприймає: зі зброєю в руках криміналізований люмпен почувається вершителем доль, що досі був ніким, а став усім.

Заслугує на увагу думка медіа-експерта, директора із програмної діяльності громадської організації «Інтерньюс-Україна» Андрія Кулакова, який наголошує: «Наші журналісти повинні розуміти, що крім кількісних стандартів (дали одну точку зору, то зобов'язані дати й другу), мають бути ще якісні стандарти, зокрема щодо вибору авторитетного представника певної думки. У нас про це часто забувають. Далеко не кожна думка має бути проголошена в суспільному просторі,

тим паче, якщо вона спонукає до повалення конституційного ладу в країні. Не обов'язково надавати ефір кожному бандитові чи засланцю іншої держави, які виконують тут спецоперацію. Або давати, але супроводжувати їхні вислови глибокими поясненнями та передісторією».

Тобто, свобода слова не повинна бути інструментом маніпуляції суспільною свідомістю, тим більше з країни агресора – Росії. У кожного журналіста має бути морально-етична межа: коли він перестає бути журналістом і починає бути громадянином. От тоді він повинен зупинити ефір і сказати гостеві: свобода слова – це не свобода патякання, це не всездозволеність. Свобода слова – це громадянська позиція, це – правда, це – професіоналізм, які журналіст реалізує на засадах україноцентризму.

Україна зіткнулася з найпотужнішою у світі російською маніпулятивною пропагандистською машиною, яка також успадкувала всю інфраструктуру, технології, ноу-хау ще холодної війни СРСР та Заходу. Відкриті джерела розповідають, що проти України працює десять потужних медіагруп Російської Федерації, тисячі найнятих фізичних осіб, для яких журналістика не творчий процес, а – вигідний бізнес. Вони взяли на озброєння методи геббельсівської пропаганди. Постулати її добре описав помічник Геббельса Вільфрід фон Овен у «декалозі пропаганди». Геббельс свого часу казав, що «за наявності в руках масмедія – він може легко перетворити будь-яку націю на стадо свиней». Видно, його рецепти добре спрацювали, бо інакше, як пояснити такий високий рівень зомбування більшості населення Росії та частини українських громадян у Криму, на Сході та Півдні держави. До того ж Росія звикла жити брехнею. Починаючи з Московського царства, Російської імперії та СРСР державна маніпулятивна пропаганда була незмінно побудована на тезі про виняткову роль Росії у світі (єдиної спадкоємиці Першого й Другого Риму, або колиски комунізму) й особливу моральну чистоту її народу на тлі занепаду й аморальності Заходу. «Будь-який гіркий п'яниця в Росії півтора століття знав, що в моральному плані він вищий за будь-якого європейця або американця» (А. Плахонін). І те, що в 90-х роках криве дзеркало російсько-комуністичної пропаганди замінили дзеркалом звичайним, народ не пробачив ні Горбачову, ні Єльцину. Тому з такою легкістю, буквально з вдячністю піднялися з духом росіяни та промосковські, проєсесерівські сповідники і п'ятиколонники в Україні, коли В.Путін повернув усе «на круги свої».

Нинішня суспільно-політична, ідеологічна ситуація засвідчує, що сучасна Росія як «гідна» наступниця царату і комуністичної імперії зла продовжує у найрізноманітніші способи (мілітарно також) чинити тиск

на будь-який український самостійний, соборний поступ, спрямований на утвердження власної ідентичності й національної свободи, зберігаючи поведінку колоніста, імперіаліста, але аж ніяк не гуманіста. Особлива прикмета російського імперіалізму – спадкоємця стародавнього московського месіанізму – «це вмільсть зняти поневоленому народові голову так, щоб він цілував катові руку і дякував за визволення. Ця вмільсть – один із проявів цинізму, притаманного російському імперіалізмові, цинізму, що межує із садизмом. Є в російському імперіалізмі елементарно дика і zarazом вишукано рафінована, люта ненависть супроти кожного, хто прагне бути вільною людиною і не хоче йти в неволю до «визволителів» (М. Добрянський-Демкович).

Найголовніше нині завдання українців – позбавляти себе і наступні покоління багатьох ілюзій позірного братерства, єдності та дружби з росіянами, які можливі лише на ґрунті рівності, взаємоповаги і свободи. Суспільство повинно зачищати наш інформаційний простір від російського психологічного втручання, фейкового терору так само наполегливо, цілеспрямовано, як українські бійці зачищають від путінських загарбників і доморощених терористів-сепартистів східні терени України.

В українському журналістському середовищі має запанувати «патріотичний професіоналізм» (О.Герасим'юк). Потрібно повністю відновити український інформаційний простір не лише на Сході. Правдивого українського журналістського слова чекають в кожному місті, селищі, селі, оселі. Тому, розвиваючи FM-мовлення, потрібно відновлювати проводове радіо, яке знищували тому, що воно за духом українське. У 90-х роках минулого століття функціонувало 19 млн радіоточок. Нині ця цифра сягає ледве мільйона.

Працівники ЗМІ покликані не лише оперативно, об'єктивно, правдиво інформувати про факти, події, явища, а ставити перед собою вищу мету – своїми матеріалами допомагати утверджувати у свідомості громадян українські національно-патріотичні переконання, протиставити монстру Росії образ успішної європейської України. Саме тому журналісти повинні бути чесними професіоналами. Читачі, глядачі, слухачі чекають серйозної аналітики, а не пустопорожньої балаканини. Морально-духовний журналістський професіоналізм, громадянська позиція ґрунтуються на глибоких знаннях історії, української мови, літератури, мистецтва, національних звичаїв, традицій.

Так, журналісти мають право висловлювати власні погляди, але мусять наголошувати, що то є їхня особиста думка, щоб не плутати фактів з коментарями. Однак аморально, коли журналісти власну думку,

свою антиукраїнську позицію прикривають стандартами об'єктивності, плюралізму думок.

Природний поклик журналістів – бути речниками регіональних, всеукраїнських і загальнолюдських цінностей, які в органічній єдності творять гуманістичний національний контент. Журналісти не мають морального права прислужувати якимось політичним чи фінансовим групам, ігноруючи суспільні цінності та проблеми утвердження соборної, незалежної, правової, демократичної української України. Питання інформаційно-гуманітарної політики мають знайти своє чітке і стале відображення в українській державній політиці національної безпеки. Усі ресурси держави, засобів масової інформації, громадянського суспільства та бізнес-сектору мають бути поєднані україноцентристськими прагненнями і результативними діями. Створена нова Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення разом з Держкомтелерадіо мають максимально сприяти розвитку національно відповідального медіаринку, встановити чіткі правила гри, встановити передумови для чесної творчо-виробничої конкуренції.

2014 р.

ЯКОЮ МАЄ БУТИ ПАРАДИГМА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ?

На жаль, навіть серед журналістів можна почути: важко визначити, чия правда правдивіша, адже, мовляв, скільки людей, стільки й правд! На нашу думку, тлумачення слова «правда» органічно вбирає в себе категорію істини та етичну категорію справедливості. Однак і в умовах нинішньої військової агресії неототалітарної Росії проти України нав'язується постмодерна парадигма, де сама спроба розрізнення добра і зла трактується, як щось «примітивне». За словами знаного французького мислителя Ф. Гваттарі, «все годиться, все прийнятно».

Публіцист Сергій Грабовський, осмислюючи філософію постмодернізму, наголошує, що в сенсі власне етики та моралі культура постмодернізму відмовляється від унормування рамок будь-яких типів поведінки, базується на дискурсивному плюралізмі, на варіабельності раціональностей, що призводить до відкидання ціннісного пріоритету про істинне і хибне, прийнятне і неприйнятне, до ігнорування «мораль-

них центрів» не тільки в нормативному, а і в ціннісному значенні. Це яскраво очевидно в антиукраїнській ідеології та політиці.

«Всі колишні центри тяжіння, утворені національними державами, партіями, професіями, інституціями та історичними традиціями, втрачають свою силу», – зазначає Ж.-Ф. Ліотар. Сповідуючи постмодерний культурний контекст, в якому сплелися радикально різні, але при цьому цілковито рівноправні світоглядні парадигми, ідеологи «руського мира» заповзято нав'язують постмодерні постулати в Росії, Україні та Європі, тобто, сприймайте нашу правду, адже, мовляв, всі правди рівнозначні, рівноправні, прийнятні; українська національна ідея суверенного державотворення – це релікт старої доби, нав'язаний ворожими силами проти централізованої російської держави. Мовляв, українська держава – це штучне утворення, це – помилка історії, тому її треба виправляти – повернути Україну у лоно російської імперії. Для цього, за світоглядною парадигмою постмодернізму, яку путінські російські рашисти переплели зі сталінською і гітлерівською антинародною ідеологією і політикою людиновбивства, «все годиться, все прийнятно».

У контексті журналістської діяльності така філософія постмодернізму призводить до пропаганди найпаскудніших ідей та вчинків, до апології державної зради і замилування насильством, до заперечення національних прав українців і загравання з «руським миром». С.Грабовський наголошує: «Виявилось, що правда вбивці й правда жертви, правда наглядача концтабору і правда в'язня, правда генерала Пукача і правда журналіста Гонгадзе, правда злодія і правда обкраденого, правда зажерливого ВІПа і правда голодної пенсіонерки, правда цензора і правда автора понищеного тексту – всі вони однакові, всі рівноправні». На підставі постмодерних ідей доходимо висновку, що журналістика не має нести людям правду, а бути лише ретранслятором хаосу. Потрібно глибоко усвідомлювати справжню морально-психологічну місію журналістики, розуміти, що головною гуманітарною зброєю засобів масової інформації є правда.

На факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка викладачі приділяють значну увагу методології і методиці осмислення студентами інформаційно-психологічної агресії, що здійснюється засобами масової інформації Російської Федерації проти України. Адже інформаційна війна служить прикриттям неоголошеної війни Росії проти України, є її невід'ємною складовою частиною.

Під час вивчення предмета «Психологія мас-медіа», який читає автор цих рядків, студенти другого курсу писали коментарі-роздуми про думу-казку «Ось та Ась» Степана Васильченка, яка написана 1918 року.

Роздуми-коментарі студентів про цю думу-казку наводять на дуже важливі висновки стосовно гуманітарної та інформаційної політики в

Україні. Адже маніпулятивно-дезінформаційна війна російського імперіалізму досить потужна. Керівник Головного департаменту з питань гуманітарної політики президентської Адміністрації Юрій Рубан слушно наголошує, що метою російської інформаційної війни є створення передумов для перегляду кордонів, що склалися в Європі після розпаду Радянського Союзу, позбавлення суверенітету держав, що утворилися після цього розпаду, ослаблення чи навіть демонтаж Євросоюзу та встановлення російського домінування в Європі. Щодо України метою цієї війни є делегітимізація Української держави та влади... На думку Кремля, це дасть змогу «возз'єднати розділений народ», тобто включити територію і населення України, чи принаймні велику їхню частину, до складу Росії.

Тобто, ключовим елементом війни є боротьба за оволодіння свідомістю громадян самої РФ, України, країн ЄС та багатьох інших країн з метою формування потрібного Кремлю образу подій, що виправдовує порушення державного суверенітету України, анексію Криму та агресію на сході України... Війна називається «інформаційною», але ведеться не лише в просторі повідомлень засобів масової інформації. Російські телеканали, радіо і друковані видання, що здійснюють агресію, взагалі перестали бути засобами масової інформації в демократичному розумінні. Вони не описують і навіть не інтерпретують події – вони їх формують. У Росії домінує створена Кремлем комунікаційна система, яка не має простору для полеміки.

Такий психологічний стан створювали у Московії-Росії не роками і навіть не десятиліттями. Лауреат премії імені Джеймса Мейса, публіцист, луганчанин Валентин Торба наголошує, що одвічний український ворог плекав потужну систему маніпулятивної пропаганди віками. «І головне – сила пропаганди ворога не в тому, хто її створює і як, а в споживачі. Споживач пропаганди ворога – багатівіковий «москаль», якому байдужа істина. У нього є лише комплекс меншовартості, який російські ЗМІ компенсують відповідними навіюваннями про «третій Рім», «велікість» і «неделімость»! Надто велика кількість росіян, як і герой думи-казки Степана Васильченка Ась, живуть міфами, істина травмує їх. Тому легко піддаються маніпуляції свідомістю, яскравим свідченням морально-психологічної травми-деградації є масова підтримка агресивно-цинічної, злодійсько-підступної ідеології і політики В. Путіна та його брехливих поплічників.

Маємо визнати, що українські журналісти не готувалися до ідеологічно-інформаційної війни з московськими «братами»-Асями. Російська

гібридна війна проти України спонукає працівників засобів масової комунікації працювати на випередження, відшліфовувати нові евристичні підходи до інформаційних контрактів. «Саме контракт, адже за контрактакою має йти безпосередня атака» (В. Торба).

Для просвітлення російського імперського мислення, у полоні якого досі перебуває велика кількість громадян України, остаточного подолання байдужості, інертності, роз'єднаності українців потрібно кардинально змінювати концепцію функціонування усіх ЗМІ, діяльність яких має ґрунтуватися на українськоцентричних гуманітарних засадах. Адже «тиражована доморощеними та чужоземними телевізійними каналами, безплатно поширюваними різношерстими «вестями», «ведомостями» та «ізнестіями» інформація про «фашистську» та «бандерівську» владу в Києві й надалі розпалює з-поміж людей ворожнечу, сіє зневіру, особливо на сході України», – наголошує професор Микола Тимошик.

Проаналізувавши, осмисливши науково-публіцистичну творчість Євгена Онацького і стандарти його журналістської діяльності, М. Тимошик особливу увагу нинішніх доморощених «акул пера» привернув до програмного журналістського стандарту – понадпартійного, соборницького мислення і українськоцентричного переконання Євгена Онацького. Утвердженню цього морально-психологічного, політико-ідеологічного стандарту журналістського професіоналізму мало би також сприяти Міністерство у справах інформаційної політики, створення якого спричинило неоднозначну реакцію в журналістському середовищі, серед депутатів Верховної Ради, політичних та громадських організацій.

Вважаю, що в сучасних умовах антиукраїнської інформаційної та військової агресії потрібна інституція, діяльність якої була би спрямована на вироблення української національної інформаційної політики, інтелектуально-кваліфіковане відбиття маніпуляційно-пропагандистських атак, просування єдиних, правдивих проукраїнських смислів за кордон, розвінчання в Україні промосковської п'ятої колони, створення в Європі та світі справжнього, а не спотвореного недругами, образу України та українця, формування у громадян України національно-патріотичних переконань, яке полягає в органічному поєднанні регіональних, всеукраїнських і загальнолюдських цінностей, створення українського національного інформаційного простору – основи національної безпеки суспільства і держави. Якщо ці проблеми буде кваліфіковано розв'язувати Міністерство інформаційної політики України, то журналістська братія має на засадах українського центризму всебічно підтримувати його діяльність.

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ І СТАНДАРТИ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ

«Стандарт» перекладається з англійської (standart) як норма, зразок, мірило. Отже, стандарти – це сукупність правил поведінки журналіста, певна схема дій журналіста в різних життєвих ситуаціях та є інструментом професійної саморегуляції під час пошуку істини, подання правдивої, вичерпної інформації про факти, події, явища та їхні наслідки для читачів, глядачів, слухачів. Однак дотримування стандартів журналістської праці не означає, наголошую, що журналістські матеріали повинні бути шаблонними, трафаретними, позбавлені професійної оригінальності.

До журналістських стандартів належать оперативність, правдивість, точність, достовірність, баланс думок і поглядів, об'єктивність, повнота у викладі інформації, відокремлення фактів від коментарів та оцінок, неупередженість, чесність/справедливість, яскравість мовностилістичних засобів та ін.

Але нинішня суспільно-політична ситуація, тобто інформаційна і військова агресія Російської Федерації проти України, спонукає осмислювати стандарти журналістської професії не трафаретно, не традиційно, а конструктивно, неординарно.

Безперечно, журналісти обов'язково повинні дотримуватися у своїй творчості стандарту «баланс думок і поглядів». Адже «журналістика – це перша чернетка історії, – говорить директор «Голосу Америки» Девід Енсор. Те, що ми напишемо сьогодні, згодом перечитуватимуть історики, використовуючи для аналізу, правдивої оцінки епохи. Отже, ми маємо бути максимально об'єктивними, точними, вичерпними, подавати збалансовану інформацію. Однак журналіст, наголошую, не повинен бути нейтральним ретранслятором, статистом.

Уже тривалий час найвище керівництво Росії відверто бреше, поливає Україну брудом, морально і духовно тероризує, а нині загарбує українські землі. Російські ЗМІ це схвалюють, маніпулюючи достовірністю, правдою. А в Україні так звані плюралісти систематично запрошували на різні ток-шоу україноненависників. Та й нині ще триває таке балансування. 16 квітня цього року шанована Тетяна Даниленко з «5-го каналу» «просвітила» телеглядачів, надавши слово відомому українофобові Миколі Левченку, який за кільканадцять секунд вилив відро бруду на українську владу, назвавши її нацистсько-бандерівською, на патріотів-націоналістів, які, мовляв, причетні до загибелі Олеса Бuzини.

На мою думку, в умовах війни говорити про якийсь «баланс думок» надто проблематично. Такі персонажі, як Бондаренко, Царьов, Кілінкаров, Шуфрич, Єфремов, Левченко, Олійник, Королевська, Симоненко, Мартинюк, Лук'янов та інші українофоби днювали і ночували на телевізійних каналах, а світлих людей з «Небесної Сотні» ми вперше побачили на екранах... мертвими. У такій ситуації маємо говорити про інформаційну гігієну, а не про баланс думок і точок зору чи свободу слова.

Важливо розуміти, що крім кількісних стандартів (дали одну точку зору, то зобов'язані дати й другу) мають бути ще якісні стандарти, зокрема, щодо вибору авторитетного представника певної думки. На жаль, про це часто забувають. Переконалий, що не кожна думка має бути проголошена в гуманітарно-інформаційному просторі, тим паче, якщо вона антиукраїнська, аморальна. Не обов'язково надавати ефір, сторінки газети кожному бандитові чи іноземцю, які виконують у нас спецоперацію. Якщо ж запрошувати, то обов'язково супроводжувати їхні вислови глибокими, правдивими поясненнями, переконливими коментарями, охороняючи українців від геноциду словом, телевізійним зображенням.

Безперечно, слово і термін «правда» характеризується широким і глибоким змістом. Наприклад, князь давньоукраїнської держави Ярослав Мудрий уклав збірник законів «Руська правда». В основі його вваженої політики були не загарбницькі війни з близькими і далекими сусідами, а прагнення порозумітися на засадах справедливості, порядності. Володимир Мономах у «Поученні» (назву твору також пишуть «Повчання», «Повчання Володимира Мономаха своїм дітям», «Повчання дітям» та ін.) закликав: «Не наслідувати лиходіїв», «Не лютувати словом, не хулити розмовою; гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукаючи себе на добрі діла Господа ради...». Володимир Мономах звертав увагу на основні риси характеру людини-християнина: правдивість, чесність, працьовитість, любов до ближнього.

Тарас Шевченко вірив в особливу місію українського Слова, яке народившись від Правди, вселиться в людські душі, освітить їх світлом Істини, національним духом, загальнолюдською любов'ю. Тоді

*Встане Україна.
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!..*

В уяві Тараса Шевченка Україна постає в образі Божої Матері, до якої він звертається:

*Пошли мені святее слово,
Святої правди голос новий!
І слово розумом святим
І оживи, і просвіти!*

Тарас Шевченко благає скорбну Марію провістити про особливу місію нового Слова, яке народиться від Правди.

*Скажи, що правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхее, не древле слово
Розтленное, а слово новее
Меж людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе...*

Тарас Шевченко чітко сформулював головні засади української національної ідеї державотворення:

*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...
... Учітесь, читайте,
І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.
Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.*

У поетичній збірці «Мій ізмарагд» Іван Франко писав:

*Не може при добрі той жить.
Хто хоче злу й добру служити.
Бо хтівши догодити обом,
Він швидко стане зла рабом.*

Ці слова мають також безпосередній стосунок до журналістської, наукової і суспільної праці. Глибина думки Івана Франка наснажує величчю справедливої поваги до гідності кожної людини на землі.

*Хто хоч і сто літ проживе,
Премудрости не знаючи, –
Волів би день один прожити,
Пізнавши праведний закон.*

Однак і в умовах нинішньої військової агресії неототалітарної, рашистської Росії проти України нав'язується постмодерна парадигма, де сама спроба розрізнення добра і зла трактується як щось «примітивне».

Осмислюючи філософію постмодернізму, маємо підставу стверджувати, що в сенсі власне етики та моралі культура постмодернізму призводить до відкидання ціннісного пріоритету про істинне і хибне, прийнятне і неприйнятне, до ігнорування «моральних центрів» не тільки в нормативному, а й у ціннісному значенні. Це яскраво очевидно в московській антиукраїнській ідеології та агресивній політиці.

Агресивний потік зростаючої інформації призводить до втрати людиною здатності до вибірковості, до опору ворожій інформаційній навалі. Вона остаточно заплутується у павутинні інформаційних каналів, а нова інформація лише ускладнює і без того складний навколишній світ. Сучасні ЗМІ в Україні є ілюстрацією цього твердження Г. М. Маклюєна. Щоб не потонути в методичній олжі, а глибоко розуміти сутність, мету інформації, кожного ток-шоу, виступу політика, інтерв'ю, то потрібно виважено, на українських національних засадах мислити, діяти, щоби знову не потрапити у московську неволю. Згадаймо імператив: «Думаю, отже, живу» (Декарт). Але цього замало. Невідкладно вчімося правильно думати, адже «правильно думати – це морально-етична норма» (Паскаль).

Для українців у нинішніх умовах російської гібридної війни «правильне думання» – це українськоцентричне мислення, це – українськоцентрична позиція, це – українськоцентричні вчинки, активні моральні дії насамперед задля захисту, розвитку й утвердження української України в органічній єдності з дбайливістю про свою родину, духовно-національне самоствердження.

Щоб журналісти могли служити суспільству правдою, у них має бути сформоване почуття соціальної відповідальності, вони повинні володіти глибокими знаннями про минуле, сучасне, що забезпечить правдиве прогнозування майбутнього. Викладачі факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка прищеплюють студентам розуміння того, що морально-духовний обов'язок журналіста – служити суспільству правдою, сповідувати україноцентристську ідеологію та загальнолюдські ідеали. На засадах цих принципів студенти готують матеріали для інтернет-телебачення «Franko-TV».

Дуже важливо глибоко збагнути заклик Т. Шевченка читати од слова до слова, не минати ані титли, ніже тії коми, щоби усвідомити «Що ми?...Чиї сини? Яких батьків? Ким? За що закуті?». Відповідь на ці запитання, наприклад, студенти II курсу, які опановують дисципліну «Психологія мас-медіа», намагалися дати у своїх есе «Тарас Шевченко у моєму житті», «Євромайдан у моєму житті». Студенти також коментували думу-казку Степана Васильченка «Ось та Ась» про козака Ося та москаля Ася. У своїх матеріалах вони наголошували, що надто велика кількість росіян, як і герой думи-казки Степана Васильченка Ась, живуть фальшивими міфами – правда, істина травмує їх. Тому легко піддаються маніпуляції свідомістю. Яскравим свідченням морально-психологічної травми-деградації є масова підтримка агресивно-цинічної, злодійсько-підступної ідеології і політики В. Путіна та його брехливих поплічників.

Маємо визнати, що українські журналісти не готувалися до ідеологічно-інформаційної війни з московськими «братами»-Асями. Російська гібридна війна проти України спонукає працівників засобів масової комунікації працювати на випередження, відшліфовувати нові евристичні підходи до правдивої пропаганди національно-гуманістичних цінностей.

Україна має всі морально-духовні, національно-інтелектуальні можливості показувати Росії приклад цивілізаційного розвитку. Треба тільки в усіх ЗМІ переключитися від пошуків дешевої сенсаційності на змагання чеснот, спиратися на свідомих морально-духовних інтелектуалів, як це робить газета «День». Адже медіа-сфера – це засіб породження і тиражування певних меседжів у суспільній свідомості. Якщо ЗМІ пропагує певні ідеї – то вони починають жити у свідомості людей. Та людина, яку запрошують в ефір чи на сторінки газет, під час дискусії повинна виражати позитивну суспільну думку щодо методів досягнення кінцевої стратегічної мети – побудови соборної, правової, демократичної української України. Її думки можуть бути непопулярними, але ні в якому разі – не антиукраїнськими, не протизаконними. Адже йдеться не просто про безпеку, а про територіальну цілісність України, то давати слово тим, хто розриває її на частини – безвідповідально, аморально. Згадаймо слова з декалогу українського націоналіста: «Про справу не говори з ким можна, а з ким треба».

2015 р.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗМІ

Актуальна дискусія на сторінках авторитетної, українськоцентричної газети «День» про глибинну сутність журналістики в Україні та Європі в контексті інформаційно-психологічної та військової агресії Російської Федерації проти України породила надто важливу ініціативу «Українська журналістська платформа», під зверненням якої охоче підписуюся. Повністю підтримую резолюцію Європарламенту від 23 листопада 2016 р. «Про протидію пропаганді, спрямованій проти ЄС», у якій дорівняно Росію до таких терористичних загроз, як «Аль-Каїда» та ІДІЛ.

Однак перший секретар Національної спілки журналістів України Сергій Томіленко неоголошену, злочинну, загарбницьку війну Російської Федерації проти України назвав таким собі «конфліктом між двома країнами» і вважає, що журналісти «не повинні роздмухувати стереотипи та упереджені судження» й «просувати мову ненависті та ксенофобію», як зазначено в меморандумі представників російських і українських медіаорганізацій щодо ситуації в Україні та навколо. Двадцятирічна журналістка Анастасія Руденко, яка родом зі Слов'янська Донецької області, слушно назвала цей меморандум «фактом капітуляції під виглядом примирення», бо добре знає, що таке маніпулятивна російська журналістика. Те, що «раніше називалося російською журналістикою, необхідно вивчати в межах окремої галузі науки, на стику психіатрії, кримінології і зоопсихології», – наголосив експерт із Москви Ігор Яковенко.

Отже, є над чим задуматися нам в Україні стосовно нинішньої місії преси, телебачення, радіо, інтернету. Адже російська присутність в інформаційному просторі України є суттєвою складовою цинічної гібридної війни. Тому до стандартів журналістської професії, ще раз наголошую, потрібно ставитися не шаблонно, не традиційно, а неординарно, конструктивно. Повністю погоджуюся з думкою журналістки, громадської активістки Еміне Джеппар, що «журналісти не можуть бути поза політикою під час війни. Кожен повинен розуміти, що інформація – це зброя. Журналіст персонально відповідає, який контент він дає, що створює, до чого закликає. Від того, що пише кожен із нас, залежить міць наших українських інформаційних бастіонів».

Нагадаємо, що стандарти – це набір правил поведінки журналіста, описані у вигляді професійних/етичних кодексів або канонів журналістики, певна схема дій журналіста в різних життєвих ситуаціях та є інструментом професійної саморегуляції під час пошуку істини, по-

дання правдивої, вичерпної інформації про факти, події, явища та їхні наслідки для читачів, глядачів, слухачів.

Безперечно, журналісти покликані бути максимально точними, вичерпними, подавати правдиву інформацію. Однак журналіст не повинен бути нейтральним, індиферентним ретранслятором. «Модна нинішня формула західної журналістики про «баланс думок і поглядів» у висвітленні тих чи інших подій – це справжня світоглядна порнографія, яку французький філософ Філіпп де Лара афористично сформулював так: «П'ять хвилин для Гітлера, п'ять хвилин для єврея». Ось вам, мовляв, дві правди, обидві рівноцінні, а решта нас не стосується...», – зазначив публіцист Сергій Грабовський. Годі й казати, що такий підхід не має нічого спільного зі справді найкращими журналістськими традиціями, мета яких – не лише «баланс», а правдивість, об'єктивність. Баланс між білим і чорним – це сірість. Виклик сірості оголосили американські журналісти, аналізуючи президентські вибори у США.

«Традиційна модель журналістики «він сказав, вона сказала», у якій журналістські сюжети просто ставили обидві сторони поруч одна з одною, викинута у вікно, – сказав Ділан Баєрс. – Натомість постала агресивніша журналістика, де пріоритет має точність, а не збалансованість». «Ці вибори дали людям змогу оцінити ключову цінність журналістики – виявити правду, вважає старший політичний редактор Washington Post Стівен Гінзберг. Іноді це означає називати щось брехнею. Іноді казати – «це неправда».

«Ці вибори забивають осиковий кілок у серце журналістської моделі «він сказав, вона сказала», – заявив політолог і професор Університету Дартмуса Брендан Наєн. «Нам слід запам'ятати, що журналістика у стилі «він сказав, вона сказала» ніколи не була найкращою журналістикою», – наголосив політичний репортер з Washington Post Роберт Коста.

Узагальнивши висловлювання американських журналістів, експерт Наталя Іщенко зазначила, що «для України такий підхід є новим і незвичним для медіасередовища, де панує стандарт «надавати дві точки зору, навіть якщо одна з них або навіть обидві є відвертою брехнею», і «не справа журналіста – давати оцінки висловам політиків». «Штучна відстороненість, уявна об'єктивність, декоративна збалансованість і толерантність до абсурду й неправди – це де-факто ті принципи, які так звана медіаспільнота, журналістські організації та активісти активно просувають у журналістське середовище України, – наголошує Наталя Іщенко. – Якщо врахувати, що кожен український політик є тією чи іншою мірою «трампом» за методами спілкування з електоратом, а деякі відомі персони вітчизняного політикуму можуть дати американському

колезі фору з популістського змісту виступів, то формат журналістики «він сказав, вона сказала» в нас мав померти, не народившись. Але маємо те, що маємо».

Якщо «маємо те, що маємо», то дуже важливо розуміти, що, крім кількісних стандартів (дали одну думку, то зобов'язані дати й другу), мають бути ще й якісні стандарти, зокрема в питанні вибору авторитетного представника певної думки. На жаль, про це часто забувають. Переконалий, не кожна думка має бути проголошена в гуманітарно-інформаційному просторі, тим паче якщо вона антиукраїнська, аморальна. Не обов'язково надавати ефір, сторінки газет кожному бандитові чи іноземцям, які виконують у нас спецоперацію. Якщо ж запрошувати, то обов'язково супроводжувати їхні вислови глибокими, правдивими поясненнями, переконливими коментарями, охороняючи українців від геноциду словом і телевізійним зображенням. Не піддаватися маніпулятивним технологіям і щодо вислову «мова ворожнечі». Адже промосковські бойовики, сепаратисти, кремлівські найманці – це не повстанці, не ополченці проти загарбників України, а люті вороги незалежності, української соборності. На жаль, більшість західних ЗМІ відразу після російської агресії проти України несподівано «осліпли» (В. Горбулін) стосовно того, хто агресор і як мають бути названі окупаційні війська у Криму, на Донбасі. Винаходили натомість якісь нові слова та словосполучення, єдиний смисл яких – не назвати Російську Федерацію агресором, окупантом, ворогом європейської цивілізації.

Не випадково газета «День» дискусію про створення принципової медіаплатформи опублікувала під шапкою «Чи є «національний характер» у Національній спілці журналістів?». До речі, це запитання-докір не стосується тих журналістів, які сповідують принцип, що глибинною сутністю української журналістики є націє- і державотворення, пріоритетом і метою своєї діяльності – Правда.

Не завадить ще і ще нагадувати, що українські ЗМІ покликані називати українських героїв – героями, подвиг захисників України – подвигом, сепаратистську зраду – зрадою, російську брехню – брехнею, московський злочин – злочином, російську агресію – агресією. Такий професійний підхід забезпечується високим рівнем історичних, філософських, політологічних, журналістських знань, авторитетом аргументів, доказів, патріотизмом, громадянською позицією, людинолюбною енергією медіасистеми. Щоб повсякденне, звичне відкрилося читачеві, глядачеві, слухачеві як важлива новина, треба насамперед добре цю реальність вивчити.

Отже, «гібридна війна» Російської Федерації проти України спонукає по-новому сповідувати стандарти журналістської праці, адже реальна криза слів і смислів, які описують дійсність, дають їй та її елементам адекватну характеристику. Українські журналісти мусять уміти прогнозувати перспективу використання їхніх матеріалів російськими ЗМІ, наслідки сприйняття споживачем інформаційного продукту крізь призму війни. Адже мета російських пропагандистів-маніпуляторів – поширювати дезінформацію, відверто брехати (відомо, що чим більша брехня, тим швидше в неї повірять), дратувати громадян України діями військового керівництва ЗСУ, викликати стійку недовіру та ненависть до будь-яких дій української влади, викликати у людей пацифістські настрої під час війни. Тому в українських журналістів головною, дошкульною зброєю в інформаційно-психологічній війні з російськими маніпуляторами, та й не тільки з ними, має бути всебічно обґрунтована Правда на засадах українськоцентричної парадигми, яка в галузі комунікативістики означає сукупність концептуально-методологічних підходів, національно-громадянських і морально-духовних цінностей, аксіологічних настанов та журналістської гідності. Адже новітнє осмислення інформаційно-емоційного і змістово-тематичного потенціалу новин в епоху глобалізації та російської агресії, коли різні інформаційні потоки пронизують гуманітарний простір України і загрожують національній ідентичності, соборності держави, українські ЗМІ мають працювати на засадах україноцентризму.

Україноцентризм ґрунтується на концепції націоналізму, який є філософією буття Нації, її життя, розбудови, а шовінізм, фашизм, нацизм і московський рашизм, що увібрав у себе шовінізм, фашизм, нацизм, більшовизм, – це філософія поневолення і гноблення інших націй. В основі націоналізму лежить гуманістична національна ідея, а в основі шовінізму, фашизму, нацизму, рашизму – великодержавницький імперський інтерес. Націоналізм починається з любові до свого, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм – з ненависті до чужого. Мета націоналізму – свобода своєї нації, а мета шовінізму, фашизму, нацизму, рашизму – поневолення інших націй. Націоналізм трактує інтер-націоналізм як міжнаціональні відносини на засадах рівності націй, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм перетворюють інтер-націоналізм у засіб денационалізації народів та підпорядкування їх імперській, великодержавницькій ідеї. Для націоналіста національні ознаки інших: мова, культура, традиції, звичаї, святині – є об'єктом поваги і пошанування, а для шовініста, фашиста, нациста, рашиста – це те, що потрібно негайно знищити, викорінити й замінити своїм. Саме такою є мета гібридної

війни Російської Федерації проти України. Націоналізм породжує подвижників і героїв, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм – убивць, грабіжників, загарбників, яничарів, холоуїв.

Проаналізувавши наведені положення, професор Володимир Монастирський дійшов глибокого, правдивого висновку, що націоналізм не має нічого спільного з шовінізмом, фашизмом, нацизмом і рашизмом, оскільки він є генетично визначеним явищем природи, а це означає, що він є творінням не так людського розуму, як Всевишнього, тоді як шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм є штучними, хворобливими, маніакальними, отруйними плодами.

Російсько-українська війна – це війна цінностей, світоглядних орієнтирів. Українці завжди були будівничими і в матеріальному, і в духовному сенсі. Для журналістів, як і для всіх українців, російська агресія – визначальний момент історичної Істини. Адже історична Правда – головна гуманітарна зброя національно свідомого українського журналіста.

2016 р.

ГОЛОВНА СВІТОГЛЯДНА ПЛАТФОРМА УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Український інформаційний простір, вітчизняна історія є для громадян України надзвичайно важливим «полем битви» за свою автентичність, самобутність, національну ідентичність. Звідси випливає покликання журналістів – активно сприяти історіософському осмисленню сутності української нації, виявляти стрижневу лінію її історичного розвитку, відшукувати ланки зв'язку між давнім, сучасним і майбутнім. На жаль, досі в оцінці журналістами багатьох принципово важливих для усвідомлення історичних і сучасних подій домінують підходи, що несумісні з процесами націє- та державотворення. Тому надто важливо окреслити головні передумови щодо об'єднання журналістів на національних засадах і поліпшення діяльності всієї медіасистеми.

Суспільно-політична ініціатива авторитетної газети «День» щодо «Української журналістської платформи» спричинила актуальну дискусію про глибинну сутність журналістики в Україні та Європі в контексті військової агресії Російської Федерації проти України. Актуальні думки

про патріотичний професіоналізм журналістів висловили Любов Голота, Лариса Івшина, Ольга Герасим'юк, Наталія Іщенко, Віктор Набруско, Юрій Макаров, Вадим Лубчак, Віталій Портников та десятки інших медіапрацівників, основою творчості яких українське національне державотворення. Морально-духовні, українські національно-громадянські та загальнолюдські цінності різними формами і методами пропагують газети «День», «Дзеркало тижня», «Слово Просвіти», «Українське Слово», «Літературна Україна», журнали «Дзвін», «Універсум», ТРК «Львів», радіоканал «Культура», львівське радіо «Незалежність» та низка інших, які працюють під гаслом «Нам пора для України жити!»

Неприпустимо, аморально заgravати з пропутінською Спілкою журналістів Росії, підтримувати фальшиве гасло «Дві країни – одна професія», мета якого позбавити українську журналістику національної сутності, зіштовхнути її у багно космополітизму, меншовартості, прислужництва російській імперській ідеології. Були сподівання, що на ХХІV з'їзді НСЖУ відбудеться серйозна дискусія з проблем ефективного функціонування медіасфери. Натомість, усе здебільшого звелось до одного – боротьби за посаду керівника Спілки. Принципову позицію оприлюднив Олександр Бухтатий (головний консультант департаменту інформаційної політики Адміністрації Президента України, секретар НСЖУ), який наголосив, що хоче, аби Національна спілка журналістів стала Національною по суті, а не по формі. На жаль, чимало журналістів підтримує конформізм, воює проти «мови ворожнечі». «Рішуче негативно ставлюся до спільних проектів з Союзом журналістів Росії», – акцентував О. Бухтатий.

Невже цього не розуміють шановні Сергій Томіленко, Андрій Куликов, Анастасія Станко, колишня представниця ОБСЄ Дуня Міятович та інші сіячі так званого примирення і порозуміння з підступним, брехливим російським агресором, одвічним ворогом України? Навіть шановні гості з Міжнародної федерації журналістів, ЮНЕСКО і ОБСЄ, які вітали нас, учасників з'їзду журналістів, жодним словом не згадали про неоголошену війну Росії проти України, а називали її кризовою ситуацією, конфліктом між двома країнами, що спричиняє загибель журналістів, призводить до полону.

Підміна понять та маніпуляція заповнили дискусію навколо Указу Президента України, яким введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони, що передбачає застосування нових санкцій проти російських фізичних і юридичних осіб. У санкціонованому списку 468 компаній, але найбільший суспільний резонанс отримало введення санкцій стосовно соціальних мереж, інтернет-компаній і засобів масової інформації.

Після виходу Указу Президента Таня Купер, дослідниця з українських питань Міжнародної правозахисної організації Human Rights Watch, заявила: «Петро Порошенко завдав страшного удару по свободі слова в Україні. Це порушення права українців на отримання інформації за їхнім вибором».

Саме цей аргумент використовують й інші критики рішення Президента. Але це й є підміна понять та маніпуляція. Експерт Наталя Іщенко слушно наголосила, що ВКонтакте, «Однокласники», mail.ru, Yandex давно є інструментами російських спецслужб для стеження та збору інформації про користувачів. Не знати цього – невігластво або крайній ступінь інфантилізму. Заперечувати це – працювати на силові відомства Російської Федерації. Насправді, санкції проти ВКонтакте, «Однокласники», mail.ru, Yandex лежать у площині безпеки України та її громадян, а не свободи слова.

Російська інформагенція ТАСС звернулася за коментарем про сенсаційне рішення України щодо НАТО. Відповідь Альянсу прозвучала саме в цьому руслі: «Українська влада чітко дала зрозуміти, що це рішення – це питання безпеки, а не свободи слова». Адже, захищаючи своє право на користування російськими інтернет-сервісами та соціальними мережами, українці борються за своє право вільно... передавати свою особисту або комерційну інформацію російським спецслужбам.

«Правозахисники та захисники користувачів ВКонтакте, «Однокласники», mail.ru, Yandex мають спочатку гарантувати захист права на конфіденційність приватних даних користувачів і перекрити вільний доступ до них російських спецслужб, а вже потім вимагати свободи спілкування. Інакше їхні вимоги виглядають дещо, скажімо так, підозріло, – зазначила Н. Іщенко. – Так, я розумію, що багатьом українцям було зручно користуватися сервісами Yandex, приємно безплатно слухати музику та вигідно просувати свій бізнес ВКонтакте, звично спілкуватися з шкільними друзями в «Однокласниках» і вести листування через фактично першу та, колись, найкращу пошту на пострадянському просторі mail.ru. Але в умовах війни ми не можемо дозволити вести себе так безпечно та нерозумно. Треба нарешті витягти пальчики з розетки».

У засобах масової інформації досить часто посилаються на вислів Президента України Петра Порошенка про «вільний розвиток і вживання в Україні інших мов, насамперед російської та англійської», згадують його «Указ» щодо «пріоритетного вивчення» цих мов. Впевнений: жодний із Вас, шановні читачі, не заперечуватиме, що потрібно знати англійську, німецьку, французьку, китайську, арабську, російську та

інші мови, які розширюють інтелектуальний світ людини. Але в той час, коли українська мова в Україні ще не стала мовою міжнародного спілкування, кількість газет українською мовою лише в межах 30 %, частка української мови на телебаченні становить тільки 23 %–25 %, то оголошувати рік вивчення англійської мови, мабуть, не зовсім коректно.

Безперечно, знати англійську мову треба, бо 98 % всієї інтелектуальної інформації у світі – англомовна, російською мовою – лише 1 %. Ви добре розумієте, що українська мова + національна свідомість – це духовна константа розвитку і безпеки нації й держави. Тому засоби масової інформації покликані глибоко, всебічно розповідати, що так звана «природна українсько-російська двомовність» – це наслідок реалізації 480 цинічних і жорстоких циркулярів, указів, постанов, інструкцій, розпоряджень про заборону української мови й культури. За висловом талановитого мовознавця Юрія Шевчука, «українсько-російська двомовність», що панує на телебаченні, радіо, інтернеті, подибуємо у деяких газетах і навіть у «Журналісті України», «це – мовна шизофренія або лінгвошизофренія, що руйнує українську мову на усіх її рівнях» – від Президента, Прем'єра, депутатів, міністрів – до журналіста, телевізійного оператора, школяра і студента. Адже люди, за законами психіки, репродукують ту і таку мову, яку чують по телебаченню, радіо, в державних інституціях.

На жаль, в Україні функціонують телевізійні й радіоканали, які сприяють тому, чого завжди прагнув російський імперіалізм у царські та комуністичні часи і намагаються здійснити нинішні політики Кремля – зруйнувати українську мову і культуру зісередини, уподібнити до російської так, щоби самі українці «добровільно» від неї відмовилися і реалізовували злочинний проект «Новоросія». До таких каналів насамперед належать «Інтер», «NewsOne», «112 Україна» та ін. Особливо активним перед 9-м травня (2017 р.) був телеканал «Інтер» у частині мобілізації так званого «безсмертного полку», насправді ж, слушно наголосив філософ, публіцист Ігор Лосєв, – «антиукраїнського легіону».

Кілька днів поспіль «Інтер» закликав усіх (на екрані часто з'являлися такі заклики) приєднатися до одіозного полку, тобто до кремлівської п'ятої колони в Україні. Адже для того, щоб вшанувати пам'ять своїх дідів і прадідів, аж ніяк не обов'язково брати участь у провокаціях. Хіба інакше можна оцінювати появу дітей у мундирах НКВС? Дітки, одягнені від вертухаїв і катів відомства товаришів Єжова й Берії... До речі, дитячі варіанти такої форми активно рекламують у Російській Федерації.

9 травня (2017 р.) «Інтер» транслював передачу цілком у радянській стилістиці, з настирливою демонстрацією комуністичної символіки. Люди старшого покоління за часів СРСР бачили десятки таких рафінованих комуністичною ідеологією концертів. «Але сьогодні в Україні є закон про декомунізацію. «Інтеру» наплювати? – запитував І. Лосєв і відповідав. – Дух Сталіна, Брежнева і Путіна витав над Україною стараннями цього каналу». Маніпулятори з «Інтера» дійшли до того, що на сцену вивели на конях кубанських козаків, дуже схожих на тих, які під час «російської весни» 2014 р. жорстоко знущалися з українських патріотів в Криму й на Донбасі. Цю передачу цілком могло транслювати телебачення так званої ДНР/ЛНР, вона б там не випала із загального антиукраїнського контексту. А в першому ряду залу дивилася те, що відбувалося на сцені, з виразом глибокого задоволення на обличчі топ-менеджер «Інтеру» пані Ганна Безлюдна... Хто відповідь на резонне запитання Ігоря Лосєва: «Чому «п'ята колона» в нашій країні має своє політичне крило у ЗМІ?». Може Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Міністерство інформаційної політики, чи може якась інша відповідальна владна інституція?!

Структури «Укртелекому» доруйнують українське за духом проводове радіо, а більшість FM-радіостанцій – російськомовні з явним московським присмаком. Натхненниками такої цинічної політики є власники телерадіоканалів – олігархи-чужинці та менеджери, для яких Україна – це лише плідна територія для збагачення. Радіоефір насичений вульгарною рекламою. До речі, гучномовець у моїй квартирі дуже часто по декілька годин мовчить, або щось лише шепоче. Звертався у Львівську організацію «Укртелекому», але ситуація не змінюється. Невже в «Укртелекомі» також не хочуть, щоби у моїй оселі на повний голос лунала рідна українська мова?

Мовну шизофренію культивують не лише на комерційних телерадіоканалах, а й на каналі UA: Першому. Невже таку ситуацію схвалюють у Міністерстві інформаційної політики України, колишній генеральний директор НТКУ, а нині голова правління Суспільного телебачення Зураб Аласанія?! Вважаю, що Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення має принципово вимагати від керівників теле- і радіоканалів дотримуватися виконання ліцензій на мовлення, російську мову, як будь-яку іноземну, дублювати українським перекладом, як це робить, наприклад, «Голос Америки». Це стосується також телеканалу «ZIK», на якому Наталія Ващенко часто ігнорує українською мовою.

Замість справжнього естетично-морального українського гумору телевізійні канали ТЕТ, ICTV, СТБ, «1+1» та ін. пропагують різні програми, у яких паплюжать українську мову, глумляться над українськомовними піснями, національно-культурними традиціями і звичаями. Українську психіку руйнували Тарапунька зі Штепселем, довгоносики, кролики, Сердючка, «Файна Юкрайна», а нині це аморальне дійство продовжують невмирущий «Віталька», «Дізель-шоу», «Одного разу під Полтавою», «На троїх» та ін. разом з фільмами «Останній Москаль», «Село на мільйон», «Слуга народу».

Дійства «95 кварталу», «Ліги сміху», «Розсміши коміка» та інші доносять своїм глядачам ідеї, що українська держава – це несерйозно, українська мова недолуга (хіба що для сміху!), а української культури, українського питомого гумору взагалі немає. У коміків Зеленського і Кошового найчастіше викликають сміх сексуальні оповіді, або зневага до українських національних цінностей на кшталт: «Я наскільки патріотичний, що у мене недавно прорізався не зуб, а тризуб мудрості». Тішилася цим недолугим, аморальним висловом Настя Каменських. І Настя, і коміки нав'язують українськомовним дітям спілкування російською мовою. У програмах «Голос країни», «Голос. Діти» українськомовна пісня – надто рідкісне явище. Вважаю, що пісенні конкурси треба проводити за таким принципом: учасник пісенного змагання обов'язково має виконувати українськомовну пісню, а другу – будь-якою іншою мовою. «Зіркові тренери» також повинні показувати приклад – спілкуватися з учасниками конкурсу, які живуть в Україні, тільки українською мовою. Займати яскраво виражену українську патріотичну позицію, а не розмиту, космополітичну. Співак Іван Дорн в інтерв'ю російському блогеру назвав російсько-українську війну «сваркою двох побратимів». Невже побратим може вбивати побратима, як це зловісно роблять російські агресори та їх поплічники-сепаратисти?

Повернення до української родової сутності в сучасних умовах інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України означає природну потребу глибокого відчуття і розуміння української національної ідентичності, моральності й духовності. На жаль, чимало журналістів чомусь не опановують правдивими, комплексними і системними знаннями, у них відсутнє вміння чітко розставити історичні акценти з урахуванням сучасних політико-ідеологічних, глобалізаційних процесів. Звідси – засилля скандальних, деструктивних, аморальних матеріалів і замовчування, ігнорування суспільно-важли-

вих фактів, подій, явищ, що не сприяє морально-духовному розвитку читачів, глядачів, слухачів, їхній інформаційній обізнаності.

Потрібно об'єднати зусилля теоретиків і практиків журналістики у виробленні стратегії підготовки фахівців для медіаіндустрії. У цьому контексті є над чим працювати, щоби професіоналізм майбутніх журналістів формувати на засадах людино-націоцентричності, синергійності і соціогуманності.

Багатьом відомо, який резонанс викликав пост у «Фейсбуці» політтехнолога Дмитра Бачевського під назвою «Журналісте, не стріляй нам у спину!». В інформаційній війні слово – головна зброя. «На кого ти спрямовуєш свою зброю? На ворога чи на свій власний народ?», – запитує Дмитро Бачевський. І наголошує: «Пам'ятай! Коли під виглядом об'єктивності ти запрошуєш до студії ворогів України чи береш у них інтерв'ю, подаєш антиукраїнський погляд, висвітлюєш акції провокаторів – ти стріляєш у нас!

Коли ти поширюєш неперевірену інформацію і фейки – ти ще раз стріляєш у нас! Коли ти упродовж тижнів смакуєш бійки політиків чи копірсаєшся в чийсь брудній білизні – ти знову стріляєш у нас! Коли ти розповідаєш, хто кого в черговий раз убив чи розчленував, кого збила машина чи переїхав потяг – ти знову стріляєш у нас! Коли в умовах війни ти виступаєш проти держави – єдиної системної сили, здатної нас захистити, – ти робиш у нас контрольний постріл!

Ще не пізно пригадати, як багато від тебе залежить, і розвернути свою зброю в інший бік! Зроби постріл у ворога! Розкажи нам про наших безстрашних героїв, про сміливі операції та успіхи на полі бою, про дружбу та взаємодопомогу, про людське благородство і честь. Розкажи про успіхи українців у науці, культурі, спорті, про наші плани та перспективи, про наші нехай маленькі, але перемоги! Покажи нам приклади, які надихнуть нас на боротьбу і додадуть нам сил протистояти ворогові! Підтримай тих, хто любить свою країну, й ігноруй тих, хто прагне її знищити!»

Отже, інформаційно-психологічна і військова агресія Російської Федерації проти України спричинила нові виклики і загрози суспільству, українській журналістиці. Вважаю, що висловлені у статті думки щодо подолання сервільності і конформізму у багатьох журналістів, політиків, депутатів, громадських діячів сприятимуть об'єднанню журналістів України на національно-моральних засадах і поліпшенню діяльності всієї медіасистеми.

ЧОМУ ТЕЛЕКАНАЛ «ПРЯМИЙ» ЧАСТО ДИВИТЬСЯ КОСО Й ПІДТРИМУЄ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНУ ХВОРОБУ – МОВНУ ШИЗОФРЕНІЮ В УКРАЇНІ?

Телевізійний канал «Прямий» (замість «Тонісу») привернув увагу громадськості. Програми ведуть талановиті журналісти Матвій Ганопольський, Андрій Пальчевський, Світлана Орловська, Сніжана Єгорова і Євген Кисельов. Їхній професіоналізм високого рівня. Але не про тематично-змістове наповнення програм мова.

Мене вразила українсько-російська двомовність на «Прямому», який таким способом підсилив російщення в Україні. Професор Колумбійського університету Юрій Шевчук слушно наголосив, що двомовність для України – це поцілунок смерті. «Мовна шизофренія, або лінгвошизофренія – це послідовна культурна політика, яка передбачає змішання української і російської мов. Це руйнує українську мову на усіх її рівнях. Адже люди, за законами психіки, репродукують ту мову, яку чують навколо себе. Почути незасмічену українську мову зараз складно (навіть від ведучих телеканалу «Прямий». – В. Л.). Людина починає говорити на рівні дуже примітивних смислів, які не здатні досягнути усього складного комплексу навколишнього світу, – зазначив Юрій Шевчук. – Відбувається те, чого завжди прагнула політика російського імперіалізму – зруйнувати українську мову зісередини, розхитати, уподібнити до російської так, щоб самі українці «добровільно» від неї відмовилися. Окрім того, відбувається деінтелектуалізація української мови і культури. Володіння мовою як мінімальна вимога професіоналізму цілком ігнорується». На жаль, це помітно і на телеканалі «Прямий».

Думаю, що шановний Матвій Ганопольський і його колеги розуміють: коли будь-яка мова постійно змішується з іншою, у ній починають відмирати механізми власної саморегенерації, а значить, і сама здатність існувати. Відомі десятки висловів талановитих людей, що без мови – немає нації, відмирає мова – зникає нація. Краса і розвиток світу у розмаїтті мов, культур, націй.

Чому б на телеканалі «Прямий» не створити програми, які популяризували б українську мову, культуру? Наприклад, у США такі програми – це ознака високої культури, свідомого ставлення до мови. Радіо- і телепрограми (3–4 на тиждень) популяризують мову, організовують різні конкурси. Провідні мовознавці на високому інтелектуальному рівні говорять про життя мови, про слова і цивілізаційне значення цих речей для американців.

Упосліджене становище української мови і культури в Україні має бути проблемою і болем не лише етнічних українців, а й кожного, хто вважає себе патріотом України. Не може бути політично й економічно незалежної держави, якщо її громадяни духовно і культурно колонізовані.

Телебачення володіє потужною силою, щоб активно сприяти створенню українського мовного і культурного світу. Професор Юрій Шевчук слушно наголосив: «Якщо не покласти край політиці «мовної шизофренії», то українська мова може вмерти протягом двох поколінь». Невже цього хочуть працівники «Прямого» та інших телевізійних і радіоканалів, де панує українсько-російська двомовність, де українська мова виконує роль архітектурної окраси, декору? Яскравим прикладом є програма «Ехо України» (Чому на титрах «Эхо України»?).

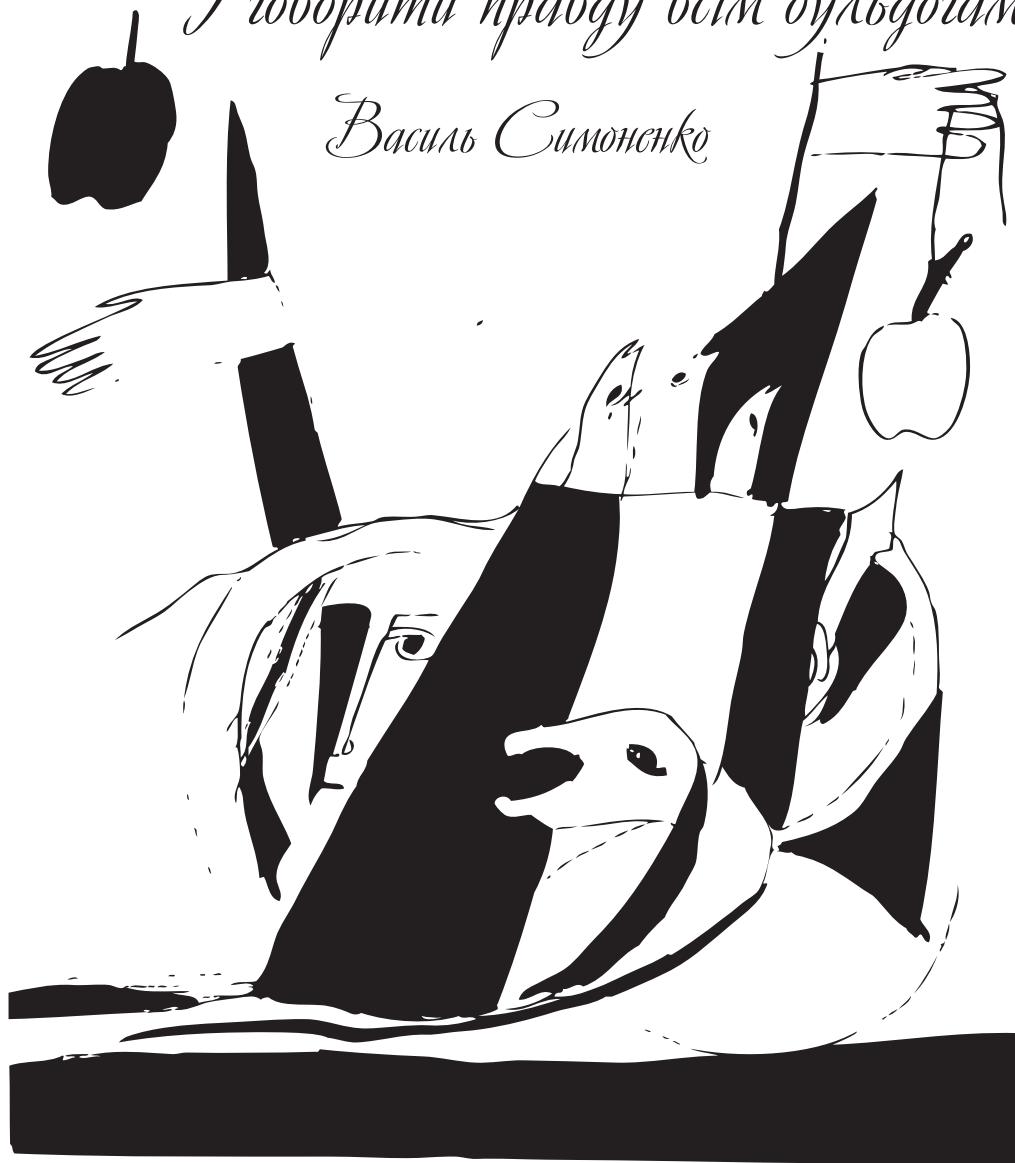
Матвій Ганапольський своїми російськомовними спічами і двомовними запитаннями так заворожує телеглядачів, що навіть львів'яни ставлять запитання російською мовою (а може, то московські п'ятиколонники?!). Отже, автор відомої книжки «Кисло-сладкая журналистика» (2009) М. Ганапольський (він наголошував: «Если вы хотите стать журналистом – купите эту книгу и выучите ее наизусть») нині підживлює мовну шизофренію, з якої випливає: якщо в Україні має сформуватися політична нація, то українці повинні відректися української мови, культури – стати чужомовними, тобто російськомовними, утвердити в собі особливу форму російської свідомості, яка плекає малоросійство, яничарство, манкуртство, холуйство. То хіба за це віддають своє життя патріоти України у той час, коли Матвій Ганапольський, Євген Кисельов («Підсумки»), «Вказівний палець з Андрієм Пальчевським» та інші («Разом») відсувають на маргінес українське Слово, навіюють, прищеплюють зневагу до нашої мови?!

Українське суспільство – від Президента, голови Верховної Ради, Прем'єр-міністра України до прибиральниці, двірника – має цілеспрямовано деколонізувати українську мову. Йдеться не про заборону російської, а про мовну екологію. Це в інтересах і тих, хто любить російську. Припинімо змішувати українську і російську мови (це стосується і телеканалу «Прямий»), аби кожна людина чула чисту, питому, незасмічену українську мову, спілкувалася нею на службі, у ЗМІ, на сесії Верховної Ради, в адміністрації Президента, Кабінеті Міністрів – у всіх державно-громадських організаціях. Створений телеканал «Прямий» має бути повністю українськомовним за формою і національним за духом. Для національних меншин, до яких належать також росіяни (наголошую це!), доцільно створити окремий телеканал, на якому транслювали б передачі мовами усіх національних меншин в Україні.

Любити все прекрасне і земне

І говорити правду всім бульдогам.

Василь Симоненко

Прислухаймося до професора Юрія Шевчука: «Якщо лишатиметься ситуація колоніальної інерції, коли противники України закликають не чіпати питання мови, – це буде поцілунком смерті для української мови і культури. Тоді не буде України, не буде українців. Буде якась ліберальна Росія без Путіна. Але в ній рано чи пізно з'явиться і Путін».
2017 р.

PS. Нині (друга половина 2018 – початок 2019 років) телевізійний канал «Прямий» займає в основному українську державницьку позицію, що сприяє формуванню у глядачів національно-духовних, морально-громадянських почуттів і переконань.

ЯКЩО СВОБОДА СЛОВА АНТИУКРАЇНСЬКОГО СПРЯМУВАННЯ, ТО КОМУ ПОТРІБНА ТАКА СВОБОДА СЛОВА?!

Проблема конституційного права на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань, свободу світогляду і віросповідання перебуває у полі зору багатьох науковців, політиків, публіцистів. Новий спалах гострої дискусії про свободу слова і свободу діяльності ЗМІ спричинив арешт журналіста Ігоря Гужви. Кримінальний бік справи залишаю поза розглядом. Цим займаються відповідні компетентні органи. Мене вражає маніпулятивно розбурханий гвалт, мовляв, в Україні активно відроджують цензуру, безугаву наступають на свободу слова, забороняють вільне спілкування в інформаційному просторі тощо.

Безперечно, свобода слова служить своєрідним живильним киснем засобів масової інформації, без якої вони не можуть продуктивно діяти й належно виконувати свої суспільні функції. Знову зазначаю, що свобода слова – це делікатний політико-ідеологічний, соціально-громадянський, морально-психологічний стан, категорія філософії й журналістики, це – право (можливість) вільно та публічно висловлювати свої думки в інтересах національно-духовного розвитку суспільства.

Професор Ігор Михайлин із Харкова слушно наголосив, що мало хто в Україні на повен голос говорить про морально-соціальну відповідальність журналіста за використання свободи слова. До речі, у розвинутих демократичних країнах світу панує модель соціально відповідальної журналістики за долю свого народу, нації, держави. У цих країнах ЗМІ

пройняті духом суспільства, тобто вони державотворчі, патріотичні, об'єднують суспільство на національних, мовно-культурних, звичаєвих засадах. Лише в цих межах преса, телебачення, радіомовлення плюралістичні, вільнодумні й незалежні, відповідальні за результати праці.

Отже, відповідальність – загальносоціологічна категорія, яка виражає свідоме ставлення журналіста до вимог суспільної моралі, обов'язків, соціальних норм і національних цінностей. Відповідальність означає усвідомлення журналістом суті та значення своєї діяльності, її наслідків для суспільства і соціально-духовного розвитку, вчинків особи з погляду безпекових, національно-державницьких інтересів суспільства.

На жаль, ще немає підстав констатувати, що свобода слова в Україні стала сподіваною, бажаною передумовою прискорення духовної інформаційної мобільності української нації, створення усіх умов для повноцінного, повноправного функціонування української мови, щоб її вільна духовна енергія життєдайно впливала на розвиток людини. Відомо, що у державотворчому процесі будь-якого народу чільна роль належить національній мові. «Об'єднати і відокремити – ось дві головні функції, які вона виконує. Об'єднати населення всередині країни, відокремити ззовні, від сусідів. І хоч би скільки політики намагалися віднайти якісь інші чинники суспільної консолідації, ефективнішого засобу, аніж поширення загальнонаціональної мови, вони не знайдуть», – слушно стверджує мовознавець, професор Лариса Масенко.

Тільки через своє, рідне українське слово, національну культуру ми зможемо впевнено, гідно увійти в демократичну, правову систему європейського і світового співтовариства. Адже спалах самоповаги в очах українця дає добротний імпульс для самоповаги і самоствердження української нації. На цій принциповій позиції ґрунтувалася моя стаття «Свобода слова – не абстрактне, безвідносне поняття», яка опублікована у книжці «Завжди пам'ятай: Ти – Українець!» (2001 р.). Минуло 16 років, а ситуація з розумінням поняття «свобода слова» майже не змінилася, що дає підстави класифікувати, характеризувати такі підходи до реалізації свободи слова і відповідальності в нинішніх умовах.

Частина журналістів, політиків, громадян України розуміє свободу слова як усвідомлену потребу творити добро і ставить її на службу високим морально-духовним принципам, українським національним прагненням, світлим, здоровим інтересам людини. Принципову позицію українського національного державотворення має чимало засобів масової інформації, зокрема, журнали «Дзвін», «Зоря вечорова», «Універсум», газети «День», «Дзеркало тижня», «Літературна Україна», «Слово Про-

світи», «Українська літературна газета», радіопрограма «Двадцять хвилин з Володимиром Яворівським» (Національна радіокомпанія України), телерадіокомпанія «Львів», радіо «Незалежність» та ін. Журналісти цих засобів комунікації правдиво, оперативно, компетентно, аргументовано інформують людей про життєво значущі факти, події, явища, конструктивно критикують представників владних інституцій за їхні недоліки в роботі, сприяють формуванню суспільно-національної думки про політико-ідеологічні, соціально-економічні, державотворчі процеси. Особливе місце у цих ЗМІ та інших патріотичних виданнях належить правдивому, системному, комплексному висвітленню гібридної війни Російської Федерації проти України.

Саме завдяки поширенню знань, які відповідають історичній правді, формується інтелектуально зріла думка про той чи той факт, подію, явище. Тому наголошую: якщо ми хочемо бути повновартісними, рівноправними партнерами європейських країн (Україна в центрі Європи), то повинні у своїх теле- і радіоматеріалах, газетах, журналах, соціальних мережах найменше часу і місця приділяти трешу («сміттю»), або зовсім відмовлятися від нього, а найбільше часу, творчих зусиль, інтелектуальних можливостей затрачати для доброякісної журналістики, яка ґрунтується на засадах україноцентризму, і таким способом всебічно сприяти національно-духовному розвитку читачів, глядачів, слухачів, їхньої самоосвіти і самосвідомості, утвердженню української національної ідентичності.

Друга частина журналістів, політиків, громадян України тлумачить свободу слова як уседозволеність і застосовує її для власного самовищення, піару, корпоративної вигоди, що нерідко перетворюється на політичне блюзнірство стосовно інтересів української спільноти, національного державотворення.

Без дотримання духовно-національних засад ЗМІ перетворюються на бульварний розсадник аморального впливу на суспільне життя. Потурання низьким смакам [телеканали ТЕТ, ICTV, СТБ, «1+1» («95 квартал», «Ліга сміху», «Розсміши коміка»)], наголос на примітивних сенсаціях, сексі, скандалах, смерті призводить до того, що медіа втрачають роль позитивного інформаційного орієнтира, просвітителя, вихователя.

Кожний із Вас, шановний читачу, може назвати депутатів, політиків, журналістів, слово яких перестає бути реальним морально-духовним початком у життєдіяльності пересічних людей. Ми є свідками, а може, й учасниками аморального процесу в Україні; маємо справжній

апофеоз ненормативної лексики, політичного свавілля і розбою, анти-українського піратства в теле- і радіоефірі.

Конституційний захист свободи слова, забезпечення розвитку національної культури, духовності, повнокровного функціонування української мови в Україні зовсім не заперечує, не перешкоджає мовно-культурному становленню національних меншин. Конституція України гарантує вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин (стаття 10), сприяє розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин в Україні (стаття 11).

Цілеспрямоване, зловісне російщення впродовж століть насильно створило таку історичну ситуацію, що ми, українці в Україні, вимушені бити на сполох, щоби не дати загинути своїй мові, культурі, духовності, церкві. Адже за роки незалежності застосування української мови у сфері культури зменшилося, а мови російського агресора – збільшилося (О. Савченко). Перші й неспівмірні кроки зроблено: ухвалено закони про українськомовну пісню та українськомовний телевізійний продукт. Навіть це викликало збурення внутрішніх і зовнішніх україноненавистників.

Однак, попри маніпулятивний вереск, треба на своїй землі створити політико-ідеологічні, соціально-економічні, інформаційно-психологічні умови, щоб українці мали можливість розвиватися на своїх національних засадах. Найпростіший і найчесніший вчинок депутатів Верховної Ради України, політиків, службовців, усієї громадськості полягав би в тому, щоб у майбутніх законах про мову, шкільну освіту було записано і виконано: кількість шкіл, культурно-освітніх закладів, бібліотек, виданих газет, журналів, телерадіоорганізацій у процентному співвідношенні відповідала кількості населення українців, кожної національної меншини. Мовою освіти, міжнаціонального спілкування в Україні має бути тільки українська мова. Це було би справедливо, відповідало б природним потребам української нації і національних меншин, які також повинні зберігати і розвивати свою мову, культуру, звичаї, традиції.

Тим часом інтегратори-зросійщувачі, маніпулюючи принципами свободи слова, всілякими способами продовжують насаджувати московські імперські міфологеми про один корінь, спільну колицку трьох братніх народів, про месіанізм «старшого» – російського – брата, спільну великоросійську мову, мовляв, російська мова в Україні виконує роль захисника геополітичних інтересів України. Парадокс – Російська Федерація, загарбавши Автономну Республіку Крим, частину Донецької і Луганської областей, вбиваючи українських захисників, у такий спо-

сіб «підчується» про геополітичні інтереси України. Російські і промосковські ЗМІ в Україні пропагують, нав'язують міфологему публіциста Д. Муретова – автора статті «Эрос, народ и политика», вміщеної у «Русской мысли» 1916 р. і не без ідеологічної цілеспрямованості передрукованої «Новым временем» у грудні 1991 р. Д. Муретов стверджував, що «национализм (читай – шовінізм.–В. Л.) должен быть великим или его вовсе не должно быть», тобто великий московський рашизм, що увібрав у себе фашизм, нацизм, шовінізм і більшовизм, має право на життя, повинен утверджуватися найновішою зброєю, а українських природних національних прагнень до свободи і незалежного розвитку «вовсе не должно быть».

До *третьої частини* належать журналісти, політики, громадяни України, які використовують свободу слова для руйнування українського державницького мислення, розмивання національних почуттів і духовних цінностей, морально-психологічного приниження патріотів усіх віків, політико-ідеологічного цькування українськості, насадження психології малоросійства, формування в українців особливої форми російської свідомості, яка є антиукраїнською. Таким духом насичені програми телеканалів «Інтер», NEWS ONE, «112 Україна» та деякі інші, а також чимало FM-радіостанцій. Вони безпосередньо причетні до того, що, крім військової агресії, триває інформаційно-психологічний наступ на світ національної сутності, на життєве поле українства, яке складається з пластів мови, культури, звичаїв, традицій, цивілізованості, а скріплювальним центром є національно сприйнята християнська універсальна духовність.

Хоч як прикро, але серед журналістів є такі (до якої частини – другої чи третьої належить Ігор Гужва і десятки йому подібних?!), які за криваві російські рублі, брудні гроші злодіїв-бізнесменів та грабіжників-олігархів (не заперечую – є люди, що збагатилися чесною працею) потужно у різних формах «джинсують» тезу про нездатність українців побудувати свою державу, що, мовляв, Україні сам Бог дав унікальну можливість бути двомовною, насправді ж – агресивно, примусово створювали умови для утвердження російської мови, зросійщення українців. Прислужуючи промосковському капіталові, спекулюючи свободою слова, продажні журналісти та їхні захисники регіонали, що називають себе опозиціонерами, маніпулюють свідомістю читачів, глядачів, слухачів, перекручують історичну і сучасну правду, життєву реальність, агресивно втручаються у підсвідомість українців з метою вичавлювання з них морально-національного, духовно-національного, національно-гуманістичного почуття і перетворення українців на безнаціональну біологічну масу.

На жаль, досі українців в Україні ще відсувають поза поле національного життя, а ми, сповідуючи закони про свободу слова, керуючись хворобливою сором'язливістю, гіпертрофованою чемністю, історично успадкованими страхами образити Москву, зачепити її інтереси, не даємо організованій, масованій відсічі патологічному засиллю моксельського = ординського = московського = російського стилю життя, не лише російської, а й англосовітської культури. Почуймо Тараса Шевченка: «І чужому научайтесь, / Й свого не цурайтесь».

Проблема професійної гідності, глибокої моральної відповідальності журналіста за слово, яке може вилікувати чи вбити, хвилює не одне покоління творчих працівників. «Щоб слово сталося ділом, – наголошував Іван Франко, – треба духу свободи і любові до правди та до народу в публічній дискусії».

Роздумуючи про функціонування ЗМІ в Україні, Дмитро Павличко ще 2008 р. зазначив, що «кожна телепередача, яку веде Савік Шустер, нагадує спеціально придуманий провокаційний сеанс розколу українського суспільства. Ведучий вдає об'єктивного, безстороннього коментатора, але насправді його незаангажованість виявляється в тому, що на передачі завжди виникає конфлікт між двома ворогуючими сторонами (Ви, шановний читачу, нині й самі назвете ведучих такого ж типу, як Савік Шустер. – В. Л.). На жаль, ментальність українського народу ще перебуває під тиском ідеологічних нашарувань комуністичних часів, за яких все, що українське, винищували, а все, привнесене російською історіографією, культурою і мовою, оцінювали, як найновіші, «прогресивні» досягнення в розвитку українства. У цій ситуації ворогуючі сторони легко зорганізувати. Савік Шустер приніс в українське громадське життя під виглядом демократії розгул взаємної ненависті між людьми, які за інших обставин, коли засоби масової інформації дбають про об'єднанчі для нації мотиви, знаходили б порозуміння».

Четверта частина громадян України (олігархи-зłodії, нечесні владоможці та деякі журналісти, яких купують і які безсоромно продаються) використовують свободу слова лише для задоволення своїх споживацьких, корпоративних, корумпованих інтересів; їх не цікавлять духовні, естетичні, художні, моральні, національні потреби читачів, глядачів, слухачів. Вони знаходять поживу у загальному морально-естетичному, національно-духовному занепаді, адже поняття честі, совісті, гідності, елементарної порядності для них – це релікт минулого. Витонченими методами триває підрив української національної потуги. Наприклад, «нестримно змінює своє у минулому однозначно українське обличчя ЗІК на щось інше, – зазначив філософ Ігор Лосєв. – В ефірі

з'явився одіозний Євген Червоненко, постійний телеведучий NewsOne, й одразу оголосив українцям: «Україні без Росії не можна!». Ця формула є світоглядною основою ідеології 5-ї колони Кремля в Україні». Ведуча Наталя Влащенко (чомусь вона спонукає називати її Наташею (!)) запрошує на ЗІК Добкіна, Новінського та інших витончених українофобів.

Чимало діячів різних рангів з різних сфер, які живуть і збагачуються в Україні, все гучніше волають: «Russland, Russland, uber alles!». Євген Червоненко, Едуард Долинський, Ганна Герман запекло критикували будь-які спроби деросійщення України й захисні квоти для української мови. Суть їхньої та інших маніпуляторів, на думку І. Лосєва, така: «вони готові змиритися з тим, що українська мова буде державною на папері, де-юре, але рішуче проти такого її статусу в реальному житті». Тобто вони намагаються, погоджуюся з Ігорем Лосєвим, увічнити колоніальне становище України в гуманітарній сфері й вдаються до будь-яких формально-казуїстичних хитрувань, на кшталт: «Какая разніца на каком языке гаварить – был би хароший человек», «Па рускі какось-якось льогшее».

Доцільно знову наголосити, що журналісти не можуть бути поза політикою під час війни. Кожен повинен розуміти, що інформація – це зброя. Від того, що і як журналіст пише, говорить по радіо, що показує по телебаченню залежить міць наших національних бастионів, моральний дух захисників України від російських агресорів.

На жаль, не відчувалося глибокого розуміння цієї проблеми багатьма учасниками ток-шоу Наталії Влащенко «Народ ПРОТИ». Не дано належної оцінки російському інформаційному спецназу в Україні, окремі справедливі думки потопали у мелодії московських балалайок. Під гаслами боротьби проти цензури, яка ніби насувається, захисту плюралізму думок у ЗМІ та свободи журналістської діяльності залишали поза увагою необхідність розуміння національно-громадянської відповідальності журналістів за долю України в умовах війни, захищали українофобів, зокрема Мураєва, Рабіновича та інших невгамовних «борців» за свободу слова. Прикриваючись теревеннями про дотримання європейських стандартів журналістської професії, вони безугавно нав'язували думку про право на захист російської політики в Україні, яку проводять українофоби Медведчук, Львовчкін та інші.

Ситуація в Україні з функціонуванням ЗМІ показала, що вільний ринок агресивно діє на національну культуру, духовність, погіршує їхній стан, сприяє деградації, впливає на поглиблення космополітичних процесів. Кіч-культура, духовна анемія, аморальність, нігілізм, маніпу-

лятивний інтернаціоналізм призводять лише до культурно-ціннісного роззброєння, духовно-національного здичавіння.

Зрозуміло, що без свободи творчості неможлива правдивість, об'єктивність інформації, достовірність образу України, розмаїття соціально важливих, цікавих фактів, подій, явищ. Свобода вільного висловлювання думки – один із найважливіших чинників свободи функціонування ЗМІ, свободи творчості журналіста. Водночас свобода означає відповідальність. Свобода і відповідальність реалізуються у правдивому слові, яке зумовлене професійним патріотизмом. Адже непорядний професіонал може різними формами і методами спрямовувати свої здібності проти української національної ідеї державотворення. Таких прикладів чимало.

Якщо свобода слова, свобода масової інформації, свобода функціонування засобів масової комунікації сприяє нехтуванню українських національних інтересів, призводить до того, щоб українці на власній землі не почувалися господарями, то що це за свобода слова, кому вона служить?!

Щоб українське Слово вічно і відповідально буяло на українській етнічній території, щоб у кожному домі панував моральний добробут, щоби безнадія переросла в ясну впевненість, а камениста, терниста дорога привела Україну до перемоги над російським агресором, до щасливого духовно-національного буття, то між українськими політиками, депутатами, службовцями усіх рівнів, журналістами має панувати висока духовна взаємимогливість, відповідальна конструктивна критика, моральність, взаємодопомога, взаєморозуміння на засадах україноцентризму, злагода, чесність, згуртованість, єдність національних інтересів та ідеалів, глибоке усвідомлення свого національно-добродійного призначення.

2017 р.

ЗАКЛИКИ ДО МИРУ ЗА БУДЬ-ЯКУ ЦІНУ – ЦЕ ЗРАДА

Добре, що нарешті авторитетні європейські та американські уми почали усвідомлювати, що на Україну напала Російська Федерація й українці себе захищають. Окремі політики також почали розуміти, що Україна на перепоні упокорення Європи Росією.

Однак кожний з нас, залежно від світоглядної позиції, відчуває, розуміє, що інформаційно-психологічна та військова агресія Російської Федерації проти України спричинила низку політико-ідеологічних, соціально-економічних маніпуляцій, коріння яких у гібридній війні, що йде на всіх фронтах – в економічній, соціальній, політичній, військовій та, що найважливіше, гуманітарній сферах.

Про різні форми і методи гібридної війни, маніпулятивної пропаганди, про їхню морально-духовну шкідливість варто мовити з розумінням сутності безпеки людини, родини, суспільства, України, держави. Привертаю увагу до кількох аспектів цієї проблеми, пов'язаних з відсутністю глибоких знань у багатьох політиків, депутатів, службовців, журналістів...

Нерозуміння тих чи інших термінів, плутанина, підміна понять призводить до втрати українськоцентричних засад, професійного патріотизму, свідомого чи підсвідомого підспівування московському агресорові та іншим імперськи мислячим претендентам на одвічно українські землі.

Досі чимало політиків, журналістів, службовців, депутатів плутають поняття держава і Україна. Найпростіше розуміння таке: держава – це своєрідна структурна організація, інститути якої мають служити суспільству, організовувати життя людей на принципах правдивості, взаємоповаги, добротності, моральності, права, демократизму, соціальної справедливості тощо. Україна – це наша Мати, джерело життєдайності, національного духу, це – Богом дана наша святиня.

Якщо ми сприймаємо Україну і Державу як єдине ціле, в органічній єдності і заради їхнього розквіту сумлінно працюємо, то це прекрасно, бо реалізуємо ідеальне прагнення. Але дуже часто, і ми це бачимо, відчуваємо, що Україна і Держава сутнісно не збігаються, більше того є антиподами. Це треба розуміти і не паплюжити Україну, не плутати її з державними інститутами, які потрібно не лише підтримувати і хвалити, а й конструктивно, аргументовано, доброзичливо, принципово критикувати представників державних інституцій за те, що не дбають про матір-Україну, її національне утвердження, ігнорують потребами громадян, які довірили їм управляти державними процесами, дбати про суспільні інтереси, а не лише про свої захлання, егоїстичні, особисті аморальні потреби.

Російська маніпулятивна пропаганда спрямована і проти України, як божистого явища, і проти української держави, як інституційної форми, проти утвердження української національної ідентичності.

Українське суспільство потребує соборної внутрішньої інтеграції. Але на яких засадах? Безперечно, на принципах спільної глибинної

історії, національних інтересів, системи безпеки і аж ніяк не на тлі псевдооб'єктивності, космополітизму, малоросійства. Журналісти мають розуміти роль науки, передусім правдивої історичної науки, бо без неї не може бути України, її майбутнього, не може бути української держави. Аморально, безвідповідально, якщо журналісти України беруть участь у маніпуляції історичними фактами, подіями, явищами, це великий гріх. На жаль, досить часто нав'язують інтелектуальний примітив під гаслом постмодернізму, що негативно впливає на формування індивідуальної і масової свідомості. Це трактування можна підтвердити історичними дослідженнями багатьох видатних учених, інтелектуалів, публіцистів, таких, як наприклад, В. Горбулін, С. Грабовський, Я. Калакура, Л. Масенко, І. Михайлин, В. Монастирський, В. Огризко, В. Торба, І. Фаріон, О. Шаблій та ін.

Я посилаюся на ортодоксального хасида Ашера-Йозефа Черкаського, який залишив Крим одразу після окупації російськими загарбниками, пішов на фронт добровольцем, став волонтером. Нині він депутат Дніпровської міськради. Його короткий, але глибоко змістовний вислів: «В Україні Росія прагне захопити не просто територію. В Україні їй потрібна історія Русі, щоби позиціонувати себе як давню державу».

Російсько-українська війна довела, що ворог наступає там, де є зволікання з формуванням української національної ідентичності, де на задвірках українська мова, національна культура. Це розуміє ортодоксальний хасид Ашер-Йозеф Черкаський, а багато українців, які вважають себе елітою (сюди належать також журналісти), ніяк не можуть усвідомити, що «українськоцентричність, україноорієнтованість, національна самосвідомість» (Л. Волошина) є головними передумовами економічних і військових успіхів України.

Газети публікували повідомлення, що у Святогорську Донецької обл. відбувся Медіа Форум «Донбас у медіа: від популізму до фактів». Тут Анастасія Станко, Олексій Мацука, Тетяна Попова та інші знову закликали зменшити мову ворожнечі в українських медіа. Деякі іноземці повчали українських журналістів толерантності, жодним словом не згадуючи не лише про російсько-українську війну, а навіть слів «Росія», «війна» не вимовляли, боялися як чорт ладану. Невже їм не зрозуміло, що є агресор – це Російська Федерація, є великі жертви, на загарбаній українській території є російські військові, є найманці, є колаборанти, є сепаратисти, є зона бойових дій.

Під час виступу на з'їзді журналістів України, у публікаціях «Про війну... цінностей», «Україноцентризм і стандарти журналістської професії», «На цвинтарі розстріляних ілюзій», «Історична правда – головна

гуманітарна зброя» та ін. я наголошував, що українські ЗМІ покликані називати українських героїв – героями, подвиг захисників України – подвигом, сепаратистську зраду – зрадою, російську брехню – брехнею, московський злочин – злочином, російських блюдолизів – аморальними блюдолизами, московську агресію – агресією. Журналістська творчість українських працівників ЗМІ має ґрунтуватися на засадах україноцентризму, що є передумовою громадянської позиції, захисту українських національних цінностей.

Заклики до миру за будь-яку ціну породжують небезпечне явище: мовиться про можливу деморалізацію наших воїнів, моральне роззброєння. Нав'язана дискусія про якесь протистояння між стандартами журналістської професії й патріотизмом – це, вибачте, нісенітниця. В Україні війна. Справжній український журналіст поєднує громадянську позицію і професійні стандарти. Аморально підпадати під фальшиві гасла, мовляв, не можна застосовувати «мову ненависті», а надавати слово опонентам, бо у них інша думка, інший погляд на ситуацію. І тоді буде справжня дискусія. Вибачте, це повний абсурд, бо про що можна дискутувати зі загарбниками та їхніми підлабузниками? Московська маніпулятивна пропаганда спрямована на те, щоби заколисати пильність українців, розвіяти їхній національний дух. Цьому також служать такі, як Руслан Коцаба. Свою промосковську позицію він фарбує ритуальними фразами: «Я так думаю. Це моя думка». Чи ми повинні мирно жити з такими, як Руслан Коцаба?! Адже їхня риторика, перефразувавши поета Василя Кухту, випускника нашого факультету журналістики, – це маніпулятивна контрабанда слів. Соціально небезпечним у журналістиці Іван Франко вважав тип гіпокрита – лукавої брехливої людини. Нині таких журналістів називають «корисними ідіотами», які цілком серйозно важливі теми намагаються заговорити осудженням «мови ненависті», пустопорожніми дискусіями про стандарти журналістської професії.

Журналістські стандарти – це не безликість, безкрилість, не нав'язування думки, що журналіст якась планетарна істота, безнаціональне створіння, що у нього немає Батьківщини, що він без роду-племені. Ні! Сподіваюся, що Ви погодитеся зі мною: головні вимоги журналістських стандартів – подавати ретельно перевірену, правдиву інформацію, не брехати, не маніпулювати «розіп'ятими хлопчиками» і «знищеними синичками», а бути морально чесним з читачами, глядачами, слухачами, всечесним перед собою, черпаючи ці якості з колодязя національного духу. Найоптимальніший спосіб розвивати власну здатність мислити самостійно – це читання інтелектуальної, правдивої

літератури, що є найкращою «протиотрутою» від будь-яких російських маніпуляцій та підступів інших ворогів України.

Відомо, що інформація – товар. Але який зміст цього товару, якою енергією насичений? Що продає журналіст – істеріку, паніку, розпач, безвихідь, чи розповсюджує історичну й сучасну правду, рекомендує оптимальний спосіб вирішення проблеми, навіть позитивні емоції, формує впевненість, переконання, що наша головна зброя – Правда – переможе?

Безперечно, терміни, поняття – це тонка морально-психологічна матерія. Треба вміло, виважено, мудро оцінювати ситуацію на окупованих частинах Донецької та Луганської областей, в Автономній Республіці Крим, щоби не образити тих жителів, які за духом є українськими громадянами, але вимушені жити на загарбаних московськими військами територіях. Але як називати ту людину (громадянина України), що взяла московську зброю, бо, мовляв, не мала роботи, а нині вже при ділі, бо воює проти української держави? За будь-яких обставин людина має право вибору: йти захищати свій Донбас від московських загарбників, чи їм прислужувати. Є й такі здорові чоловіки з Донеччини і Луганщини, які на мирній території зайняли позицію очікування, розважаються в ресторанах й нарікають на Україну, коли, мовляв, вона припинить війну. Невже до них не доходить правда про причини російської загарбницької політики стосовно України? Чи їх влаштовує пекельне болото, яке створює моксельсько-російський агресор?

На жаль, багатьом політикам, депутатам, службовцям, журналістам, громадським діячам треба нагадувати, що війна в Україні не громадянська, а російсько-українська.

Відомий в Україні і світі науковець Олександр Савченко у книзі «Антиукраїнець, або Воля до боротьби, поразки чи зради» ще і ще раз нагадав, що вічним історичним ворогом України є Росія. Піраміда потреб, розроблена Абрагамом Маслоу, для росіян трансформувалася так, що загарбання чи знищення України є їхньою базовою, фізіологічною потребою, яка рейтингом іде одразу після «водки» і «хвоста сельодки», їжі... Цей нездоровий феномен російського суспільства обумовлений крадіжкою української історії, української церкви, українських героїв, українських культурних діячів, українських земель, а також зросійщенням значної частини етнічних українців, які стали російською елітою і, на превеликий жаль, часто-густо ці «елітарії» є лютішими до українців, ніж моксельці-росіяни.

Не тільки журналісти, а й політики, службовці всіх рівнів, депутати мають знати правдиву історію, тому треба читати, вчитися думати,

працювати над собою безупину, аналізувати, щоби бути професійним патріотом. Адже непрофесійність багатьох журналістів – це головна проблема українських ЗМІ, яка потребує першочергового розв'язання. На мою думку, має бути створено надійний заслін «інформаційному мотлоху». Патріотично професійні, неупереджені, достовірні, незамовні, не суб'єктивні, позбавлені «джинси» матеріали мають бути основою змістової діяльності незалежних ЗМІ.

Доречно згадати слова Блаженнішого Любомира Гузара, які, на мій погляд, мають безпосередній стосунок до кожного з нас: «Багато хто думає, що мир – то відсутність війни. Але мир це є дещо більше. Мир – ще й добрі стосунки між людьми, коли ми не брешемо один одному, не шукаємо вигоду, не бажаємо зла. Мир треба нести кожного дня, кожного дня треба налагоджувати контакти між людьми, шукати доброго спілкування».

2017 р.

НЕ ТВОРИМО ЗЛОВІСНУ МАРУ

Після конкурсу «Голос. Діти», який завершився 17 грудня 2017 р., з 28 січня 2018 р. на телеканалі «1+1» триває восьмий сезон «Голосу країни». Із 24 пісень, що прозвучали 28 січня і 4 лютого, лише сім українськомовні. У газетних і журнальних публікаціях, фейсбуці уже писав, що у програмах «Голос. Діти» і «Голос країни» українськомовна пісня – рідкісне явище. Але ті, кого це стосується, хто мав би виправляти ситуацію – наполегливо пропагувати українськомовну пісню, культуру, наче поглухли і поніміли: випадково чи свідомо?

Будь ласка, не поспішайте заперечувати. Так – перше місце у конкурсі «Голос. Діти» посіла 10-річна дівчинка з Казахстану Данелія Тулешова, яка надзвичайно зворушливо виконала українськомовну пісню «Не твоя війна» (тренер Дмитро Монатік). Але ж під час кожного конкурсу «Голос. Діти» і «Голос країни» українськомовна пісня – це своєрідна блискавка серед ясного неба. На жаль, часто окремі досить добрі виконавці українськомовних пісень зразу вибувають з конкурсу, бо їх не відбирають «зірки-судді».

Наголошую знову: пісенні конкурси «Голос країни», «Голос. Діти» та інші дуже потрібні, але їх треба проводити за таким принципом:

учасник пісенного змагання, а не бою – це не фронт, обов'язково має виконувати українськомовну пісню, а другу – будь-якою іншою мовою. Не відкидаю право на свободу вибору, але маємо привчати учасників конкурсу і його організаторів до моральної відповідальності за долю української пісні. Прислухаймося до надто важливих думок видатного вченого Івана Огієнка, який підкреслював, що українська пісня не тільки високохудожня і високомелодійна, але завжди глибокозмістовна, пристойна, навчальна.

Виокремлюю слово «навчальна», суть якого полягає в тому, що *пісня* навчає, напучує, напоумляє, наставляє, тобто *виховує*. Отже, якщо учасники різних телевізійних і радіоконкурсів обов'язково виконуватимуть українськомовні, а на додаток – зарубіжні пісні, то у такий спосіб (перефразовуємо відомий вислів Тараса Шевченка) будуть свого навчатись й чужого не цуратись. На жаль, чимало українських пісень нині спотворено до примітивізму, вульгарності, що часто дає підставу асиміляторам, недругам нав'язувати думку про якусь другосортність, недоношеність, неперспективність української пісні, культури, мови.

Логічно виникає запитання: яка мета пісенних конкурсів «Голос країни» і «Голос. Діти»? Зрозуміло, що виявляти і підтримувати непересічених, здібних, талановитих виконавців? Лише таке завдання?! Чи, що не менш важливо, а, на мій погляд, найголовніше – на високому національно-естетичному пісенному підґрунті сприяти морально-духовному вихованню патріотів нашої держави, формувати у дітей, підлітків, юнацтва, молоді українські національно-громадянські і загальнолюдські цінності. Чи навпаки – виробляти в юних українців нігілістичне, зневажливе ставлення до української пісні, мови, культури, звичаїв, традицій, творити з них істот без українського осердя, планетарних особин, цинічних космополітів, таку собі біологічну масу, з якої вороги України, насамперед московські, виліплюють українофобів, україноненависників, зрадників, сепаратистів, запродавців – моральних калік, які їздять до Росії розважати одвічних ворогів України.

У нинішній період російсько-української війни надзвичайно важливо допомагати українцям духовно єднатися, якнайглибше пізнавати своє національне «Я», щоби, як закликав Іван Франко, перед світом не сльугою, а газдою стати, дати гідну відсіч московським агресорам. На жаль, є чимало прикладів, коли здібні люди різних професій, у тому числі й співаки, журналісти, свій талант продають за 30 срібняків, улесливо служать ворожому українцям «руському міру». Фахівців, якщо вони талановиті, називаю талановитими, але постійно наголошую: на доброчинство чи злоторення спрямований талант; морально відповідальні

вони, чи керуються аморальними інстинктами; чи талановиті митці, журналісти позитивно впливають на розвиток й утвердження соборної української України, чи навпаки – своїми вчинками, талановитими, але без національного осердя творами, телепередачами сприяють деградації українського суспільства, виховують «нищителів» української нації, духовних кастратів, насаджують аморальність, всездозволеність, нігілізм, малоросійство, прислужництво нашим одвічним ворогам і водночас одвічним сусідам.

Ще у квітні 1917 р. Кирило Стеценко на з'їзді вчителів народних шкіл Ямпільського повіту на Поділлі закликав черпати духовно-естетичну красу для розвитку дітей з великої скарбниці української народної творчості, з української пісні, яка «повинна стати могутнім знаряддям для виховання народу як у моральному, так і в національному дусі». Якщо цього не розуміють, не усвідомлюють, а може, дуже добре усвідомлюють організатори конкурсів «Голос країни» і «Голос. Діти» і тому відкидають українські пісні на узбіччя, на маргінес.

Важливо, що у 2016 р. Верховна Рада України ухвалила закон про квоти для пісень українською мовою. Наприкінці 2017 р. представники Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення офіційно заявили журналістам, що «наше телебачення – на 100% українськомовне», – зазначив Олег Листопад у статті «Якою мовою говорить телевізор» (Урядовий кур'єр. – 2017. – 30 груд.). Насправді, м'яко кажучи, це – безсоромна брехня. Кожний глядач підтвердить, що телеефір України заповнений російськомовними передачами, програмами, фільмами.

Олег Листопад таки допитався у члена Нацради Сергія Костинського звідки така ідеальна українськомовність телеефіру. З'ясувалося, що через обмежене фінансування Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення зараховує всі двомовні передачі до українськомовних. Є, наприклад, назви «Ліга сміху», «Голос. Діти», чи Володимир Зеленський у «95 кварталі» викривлено вигукне – «Слава Україні!» (ще треба подумати, з якою метою?!), то ці та подібні їм телепередачі уже зараховуються в українськомовну квоту. Правда, керівництво Нацради обіцяє, що перехідний період мине і в жовтні 2018 р. буде справжня картина ефірного мовлення. Кому ж потрібне нинішнє окомилування? Чому спекулюєте правдою? Адже «більшість різноманітних розважальних шоу, які апіорі спрямовані на масову аудиторію, не те, що не гребують мовою держави-агресора й окупанта, а, навпаки, ніби хизуються нею(курсив наш. – В. Л.). І своєю «принциповою» позицією також. Мовляв, ось вам і чинне законодавство, і ваша мова, і все те, що

називається національною ідентичністю, врешті-решт – гордістю українського народу» (Юрій Медуніця). Надто багато телепрограм, а також й FM-радіопередач не спрямовані на підвищення здатності українців до опору зовнішньому московському агресору та внутрішнім сепаратистам, а навпаки – сприяють проникненню зловорожого «русского міра» в усі українські культурологічні щілини.

«Голос країни», «Голос. Діти» на «1+1» – це відкриті майданчики для розкошування антиукраїнської ідеології «русского міра». Відомі співаки, «зіркові» судді, вони ж професійні навчителі учасників конкурсів не є прикладом пошанування української мови і культури. І Наталя Могилевська, і Дмитро Монатік, і дует «Время и Стекло», Сергій Бабкін, Потап та інші лише інколи видавлювали із себе українськомовну фразу. Правда, одного разу Наталя Могилевська прочитала кілька українськомовних поетичних рядків, сказала, що вона їх автор. Але впродовж всього четвертого сезону у програмі «Голос. Діти» панувала російська мова і чужомовна пісня. Діти, підлітки, юнаки і дівчата, захоплені відомими співаками, обожнюють їх, вчаться у них. То покажіть їм високі українські національно-духовні якості, моральну відповідальність за долю українського Слова, мотивуйте їх глибоко пізнавати українську пісню, мову, щоби вони, коли виростуть, були за духом українцями, а не космополітами, перевертнями, малоросами, не підтримували московських агресорів, як це роблять тепер Ані Лорак, Лобода та інші гастролери за кривавим російським рублем.

Данелія Тулешова з Казахстану перед поїздкою на конкурс «Голос. Діти» вивчала українську мову, намагалася нею спілкуватися із вершителями конкурсу, але жодний з них – ні Могилевська, ні Монатік, ні «Позитив» (насправді у ставленні до української мови – це суцільний «Негатив»), ні Дорофєєва не підтримали, не заохотили Данелію. З українськомовними учасниками конкурсу вони також спілкувалися російською мовою, спонукаючи хлопчиків і дівчаток відмовлятися від української. Бо, бачите, набути визнання, слави можна й без державної мови. Наочний приклад – різні так звані «Позитиви», а також Дорофєєви, Могилевські, Монатіки, Бабкіни, Потапи тощо. Має діяти золоте моральне правило та обов'язкова вимога – зі всіма учасниками пісенного конкурсу, якщо вони народилися і живуть в Україні, спілкування має бути тільки українською мовою. З вихідцями з інших країн мовою porozуміння має бути така мова, яку вони знають, або через перекладача.

Утвердження українськості в Україні буде тоді успішним, якщо на це буде цілеспрямована діяльність державних, суспільних, громадських інституцій і, зокрема, телебачення, радіомовлення, інтернету – вся

система життєдіяльності країни. Важливою структурною складовою виховання є також пісенні конкурси «Голос. Діти» і «Голос країни» (мала би бути назва «Голос України», чи під країною розуміють будь-яку державу, тільки щоби якомога менше звучала одухотворена назва «УКРАЇНА»). Прочитую ще раз Кирила Стеценка, який слушно наголошував: «Пісня нашого народу – це історія його, багатство духовне його, це – гордість його, що признають й чужі люди. І от на чому – на піснях його, ми повинні воскрешати національний дух українського народу, національне самопізнання. Сила народної пісні ще й в тому, що вона може повернути до нас тих, що втратили свою національність. І тому, повторюємо, пісня українська має право бути одним з могутніх і перших факторів національного відродження й виховання нашого народу... Нам треба націоналізувати наш народ, самих себе, бо чоловік, який існує поза межами національної стихії, є мара. Народ, що не мислить себе живим членом в сім'ї людності, не нація. Без народного характеру, без національного обличчя, і всяка держава не є живий організм, а – механічний верстат».

Ці архиважливі висловлювання українського патріота Кирила Стеценка прошу уважно прочитати, осмислити Президента України, Голову Верховної Ради, Прем'єр-міністра, депутатів усіх рівнів, службовців, засновників, власників, працівників засобів масової інформації, організаторів і ведучих конкурсів «Голос. Діти», «Голос країни», різних розважальних шоу, адже наше покликання творити живий організм титульної української нації, а не зловорожий «механічний верстат», не сліпу машину, яка «потопче і роздавить нас» (Іван Франко). Вільна національно-духовна, правова, демократична, багата і для пересічних людей, а не тільки для купки захланних, аморальних багатіїв-зłodіїв, олігархів, соборна українська Україна утвердиться тоді, коли також кожна людина будь-якої національної меншини щиросердно скаже так, як, наприклад, від усієї світлої душі заявила у телепередачі «Рандеву» Джамала: «Я – українка кримсько-татарського походження!».

Отже, всі маємо усвідомити, зрозуміти всім своїм єством, що нашим завданням є творити українську Україну, що ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її не збудуємо, що *національний дух* українців, національні права українців, як і національні права англійців, італійців, німців, поляків, угорців, японців – є основою загальнолюдських прав, загальнолюдських морально-духовних цінностей. Бо людина, яка існує поза межами національної стихії, є зловісна мара.

ДИЯВОЛЬСЬКІ РОГИ ПОВОДАТОРА «РУССКОГО МИРА» В УКРАЇНІ

Душевне сум'яття, збентеження, занепокоєння охопили мене після перегляду телевізійної програми «Час будувати» (23 грудня 2017 р.). На «Інтері» цей цикл телепередач називається «Время строить». Під час трансляції російськомовна назва «Время строить» десятки разів нав'язливо лізла в очі, навіть заслоняла усміхнену ведучу, журналістку Оксану Марченко. Та не це викликало у мене неспокій, хвилювання, а майстерно завуальовані хижацтво, цинізм, антиукраїнськість, сховані під добродійністю, доброчесністю, милосердністю. Доброчинність Оксани Марченко виграє всіма барвами професійності. Якщо Ви дивилися цю передачу, то може у Вас інші враження. Я ж висловлюю свої.

Хіба хтось заперечуватиме проти того, щоби допомогти бідним сиротам (мати померла, а батько їх залишив, про них не дбає) Ользі, Василеві, Іванові, Марічці Біланінін та їхній старенькій бабусі Марії Іванівні. Щиросердні люди за те, щоби допомагати всім, хто потрапив у біду, якщо є можливість. Тим паче, таку можливість мають мільярдери, мільйонери, які збагатилися зі щедрот української землі й толерантності українців, мільйони яких опинилися за межею бідності, бо їх, будьмо справедливими, цинічно, безжально пограбували і продовжують немилосердно обкрадати. То, будь ласка, повертайте нечесно нажите для розвою української національної справи, для сиріт, освіти, науки, культури, творчості.

Добротворення Оксани Марченко переросло у чудодійство. Ольгу, Марічку, Івана і Василя відправила на море, де чарівність відпочинку та щедрість обслуговування не знає меж, а бабусю Марію Іванівну огорнули всебічною увагою і лікуванням в санаторію. У цей час спроваджені Оксаною Марченко майстри зруйнували трухляву хатчину і побудували дерев'яну двоповерхову хату-віллу, в якій для кожного члена сім'ї (їх п'ятеро) визначено повністю умебльовану окрему кімнату. Кухню обладнали потрібною технікою, посудом, шафи наповнили одягом, взуттям. Майстри також побудували стайню для корови, свині, курей тощо. Завершилося чудодійство Оксани Марченко урочистим даруванням крамнички (кіоска) з масою товарів, якими буде торгувати найстарша з Біланініних Ольга (їй уже 21 рік), займатиметься бізнесом.

Дивисья телепередачу «Час будувати» Оксани Марченко і серце наповнюється радістю за Ольгу, Марічку, Іванка, Василька Біланініних, перед якими чудом відкрилася світла життєва дорога. Вони разом з

бабусею Марією Іванівною безмежно вдячні Оксані Марченко за подароване неповторне в селі обійстя, а також і за те, що привезли у їхню нову оселю співачку Ірину Білик, яка, наче іноземка, наполегливо бесідувала з бабусею та її внуками лише російською мовою. До речі, Оксана Марченко з бабусею Марією Іванівною, Ольгою, Марічкою, Іванком, Васильком, жителями села, вчителями спілкувалася українською, але з архітектором, будівельниками, колегами з творчої групи лише російською, наче хтось її за язика тримав, щоби й слова не промовила державною мовою. Чи була не хворіє вона «мовною шизофренією»? Може на це не всі глядачі звернули увагу, мовляв, «какая разница на каком языке говорит, был бы хороший человек». На жаль, не всі замислилися над тим, звідки в Оксани Марченко так багато добродійних коштів, щоби не лише створити для сиріт райський куточок у закарпатському селі, а й школі допомогти, дах на ній перекрити. Телевізійна передача створена так, що засліплює, заворожує емоційною доброчесністю.

Дехто з телеглядачів може подумати: «Чому колупаюся у світлій для дітей-сиріт події?». Повторюю: я тішуся, що діти житимуть у добрих умовах. Але чи щиросердною є милість до них, чи з чистого джерела прийшов достаток? Чи це не є краплина з нечесно набутих статків? Нехай спокійно, виважено запрацює здоровий глузд, то хід думок набере правдивого змісту.

Якщо вирватися із милосердної завуальованості Оксани Марченко, то перед очима постає Віктор Медведчук з нечесно набутим багатством, зі своїм прагненням будь-що прийти до влади в Україні, а далі клубок думок веде до Москви, до його кума Путіна, який розв'язав і веде проти України військову та інформаційну війну. Представник Путіна в Україні Медведчук не шкодує коштів, щоби запаморочити голови українцям, різними способами підкупити їх, спонукаючи голосувати на майбутніх виборах за нього та побратимів-українофобів, до яких належать Бойко, Мураєв, Добкін, Новінський, Рабінович, а також інші перефарбовані регіонали-комуністи. Телевізійна передача «Час будувати» належить до випробуваних форм гібридної війни Російської Федерації проти України. Чи усвідомлює це журналістка Оксана Марченко? Адже аморально під гаслами милосердності руйнувати українські душі. Добродійність також має бути світлою, чистою, а не формою відмивання і легалізації брудних, нагробованих статків.

Отже, хто хотів, то побачив у телепередачі «Час будувати» за улесливою усмішкою Оксани Марченко диявольські роги поводатора «русского мира» в Україні Віктора Медведчука.

ПОСИЛЮМО ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ!

Багатьом відома книга «Мистецтво війни» китайського стратега Сун-Тсу, яка написана 2500 років тому. У сучасних умовах гібридної війни Росії проти України доречно процитувати уривок, хоч і великий, щоби глибше зрозуміти природу імперсько-окупаційної політики Московії, царської Росії, Радянського Союзу і нинішньої Російської Федерації під егідою Путіна. «Руйнуйте все, що зміцнює силу ворожої держави, зсередини тієї держави і руками її громадян. Для того вживайте всіх засобів і способів, не оглядаючись ні на що. Наприклад, приваблюйте, затягайте визначних, впливових, поважних осіб до злочинної, протизаконної дії. Потім примушуйте їх служити нашій державі, загрожуючи оприлюднити їхні підлі вчинки. Коли вони не погодяться, то оприлюднюйте всі знеславлюючі їх факти. Нав'язуйте приятельські зв'язки з шумовинням, злочинцями, продажними, покривдженими, озлобленими на владу і на суспільство людьми. Не шкодуйте грошей і зусиль, щоб поширити і поглибити всяке озлоблення, невдоволення, незгоди, ненависть, підозру, упередження поміж людьми і групами їх. Під'юджуйте молодь проти старших поважних людей. Руйнуйте національні та релігійні традиції. Поширюйте розпусту. Щедро платіть повіям, танцюристкам, шинкарям, щоб вони зваблювали молодь на пиятику і танці, що руйнують мораль і здоров'я молоді. Перешкоджайте всіма способами тим заходам уряду і суспільства, які зміцнюють духовно і фізично здоров'я ворожої нації. Робіть усе, що можете, щоб їхньому війську завжди і постійно бракувало їжі та військового спорядження і за мирного часу. А понад усе не шкодуйте грошей на підкуп донощиків та шпигунів з громадян ворожої нам держави. Мусите їх мати в усіх установах, у всіх галузях життя ворожої нам держави. Не легковажте і дрібницями. Збирайте всі відомості в одному місці, що має їх оцінити і планово використати задля нашої держави. Витрачені на все це гроші повернуться з величезним зиском. Державний муж, що володіє зібраними відомостями про ворожий народ і що має мережу своїх агентів у ворожій державі, важить для нас більше, ніж усі наші скарби разом, він бо ж їх збільшить, вигравши війну».

Неважко помітити, що ці ідеї та настанови покладено в основу гібридної агресії Росії проти України, яка є головною загрозою суспіль-

ній єдності та національній безпеці України. До типових компонентів гібридної війни Російської Федерації проти України належать:

- створення внутрішніх суспільно-політичних протиріч в Україні через маніпулятивну пропаганду з її потужним продовженням **в інформаційно-психологічній війні**;
- створення соціально-економічних проблем через економічне протистояння з переходом **в економічну війну** та протидію доброзичливим зв'язкам України з близькими і далекими сусідами;
- підтримка національного нігілізму українців, сепаратизму і тероризму аж до актів **державного тероризму**;
- сприяння створенню **нерегулярних збройних формувань** та їх оснащення.

Російська Федерація водночас із неоголошеною війною проти України також застосовує інші гібридні комунікативні методи задля поглинання, завоювання, колонізації нашої держави. Дискурс гібридної війни набув глобального масштабу, є новітньою формою протистояння в сучасному безпековому довіллі.

Вашу увагу привертаю до одного з методів ведення гібридної війни Росією – інформаційно-психологічної війни, метою якої є не знищення мільйонів людей, а залякування, деморалізація, світоглядне, духовно-моральне, національне покалічення українців і таким чином підпорядкування їх російській імперській ідеології та політиці.

Потужним засобом, тонким інструментом маніпуляції свідомістю є засоби масової комунікації, зокрема телебачення, радіомовлення, інтернет. Під час нинішньої російсько-української війни інформаційно-психологічний складник є вельми суттєвим, важливим і помітним, по суті, визначальним.

Не завадить наголосити, що антиукраїнська інформаційно-психологічна інтервенція є зовнішньою і внутрішньою. На жаль, під зовнішню агресивну мелодію московської балалайки танцюють також шовіністи у Польщі, Угорщині, Румунії та деяких інших країнах, зневажають, перекручують історичну правду, доводять її до абсурду, не цураючись банальної фальсифікації, відвертої дезінформації, упереджених суджень, брехні, наклепів та інших методів гібридно-інформаційної війни проти України.

Тобто, в Україні триває війна на двох фронтах: проти ворожого наступу і впливу Росії та її сателітів і проти совкових, олігархічних та корумпованих і промосковських сил в Україні. Другим фронтом і є внутрішня агресія, носіями якої є творці багатьох передач на телеканалах «Інтер», «NewsOne», «112», «ЗІК», «Україна» та на інших

комерційних, приватних телевізійних і радіоканалах. У них розкошують українофоби, московські прислужники Мураєв, Ганна Герман, Новінський, Рабінович, Добкін, Червоненко та інші, які, спекулюючи багатьма недоліками суспільно-політичного і соціально-економічного життя, своїми брехливими виступами допомагають російським агресорам завадити утвердженню духовно-національної соборності України.

Шквал обурення в соціальних мережах викликали інтерв'ю Наталії Влащенко (чомусь вона каже називати її Наташею) на телеканалі «ZIK» («Hard з Влащенко») із колишнім заступником голови Адміністрації Президента часів Віктора Януковича Андрієм Портновим та на телеканалі «112 Україна» (програма «Гордон») бесіда Дмитра Гордона з колишнім депутатом від Партії регіонів, запеклою україноненависницею Оленою Бондаренко. Гучний скандал виник, коли голова Комісії з журналістської етики (!) Андрій Куликов як ведучий «Громадського радіо» у сторічний ювілей так званої «Великої жовтневої соціалістичної революції», запросив до студії... лідера недозабороненої Комуністичної партії України Петра Симоненка.

Кожний із Вас, шановні читачі, може назвати багато прикладів повзучого проросійського, антимайданівського, антиукраїнського напряму діяльності ЗМІ, які пов'язані або з Віктором Медведчуком, або з колишніми аморальними можновладцями, які підгодовували узурпатора Віктора Януковича, а сьогодні, як і тоді, володіють телевізійними і радіоканалами та газетами. З їхнього благословення ЗМІ маніпулятивним гібридно-інформаційним впливом, поширенням фейків, дезінформацією намагаються посіяти розбрат в українському суспільстві, нав'язати почуття стомлюваності, змучуваності від війни, національний нігілізм, відмову від самостійності, мовляв, українці й росіяни – один народ, у них спільна історія, а націоналісти, фашисти, нацисти та американські агресори роз'єднують російську братерську любов до українців.

У журналістському середовищі московські ідеологи та їхні прислужники в Україні нав'язують фальшиве гасло «Дві країни – одна професія», однобоко, викривлено трактують природу журналістських стандартів з метою позбавити українську журналістику національної сутності, штовхнути її у багно космополітизму, меншовартості, інертності, дисперсної комунікації, візитівкою яких мають бути новини про вбивства, аварії, пограбування, секс, смерть, страх, гроші та інші складові аморального бізнесового букета. Саме цього прагне одвічний ворог України – Московія-Росія, яка хоче утвердити в Україні хижий «руській мір».

Прикро, що проти цієї загрозової для України ситуації належним чином не спрямували свої правові та інтелектуальні зусилля Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Міністерство інформаційної політики України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Рада національної безпеки і оборони України, Національна спілка журналістів України та інші владні інституції. Вони мляво, про людське око, або зовсім не вживають ефективних заходів щодо припинення ЗМІ внутрішньої агресії проти України.

Тому за умов військової, гібридної, інформаційно-психологічної агресії Російської Федерації проти України реформування державного телерадіомовлення у Суспільне має бути надзвичайно виваженим, щоби не нашкодити створенню українського національного інформаційного, гуманітарного простору з урахуванням історичних особливостей кожного краю держави.

Ми є свідками, як то в тій, то в тій області спалахують вибухи, скандали, пов'язані з аморальними методами реформування, до яких вдалося правління національної Суспільної телерадіокомпанії України. Повним ходом запрацював механізм безпрецедентного за всі роки відновленої незалежності України масового скорочення журналістів, режисерів, телеоператорів та інших працівників колишніх обласних телерадіокомпаній, а нині філій ПАТ НСТУ.

В «Основних напрямках діяльності ПАТ НТСУ на 2017 рік», які затверджені на засіданні Наглядової Ради ПАТ НСТУ (додаток 2 протоколу засідання від 23 січня 2017 р.) і які є обов'язковими до виконання Правлінням, йдеться про те, що спочатку Наглядова Рада ПАТ НСТУ має затвердити тематично-змістову концепцію функціонування регіонального мовлення, а вже після цього може бути переглянута штатна структура.

Станом на 15 січня 2018 р. Наглядова Рада ПАТ НСТУ не затвердила концепції розвитку регіонального мовлення, яке було б органічною складовою UA:Першого. Телевізійний канал UA:Перший має бути національним за духом, максимально задовольняти глядачів у регіональній, всеукраїнській і загальносвітовій ціннісній інформації. Однак це питання не заплановано до розгляду у I кварталі 2018 р. (відповідно до плану діяльності Наглядової Ради ПАТ НСТУ на I квартал 2018 р. (додаток № 1 до протоколу засідання Наглядової Ради ПАТ НСТУ № 17 від 26 грудня 2017 р.). А тому Правління ПАТ НСТУ не мало права ухвалювати рішення про масове скорочення працівників регіональних телерадіоканалів без затвердження Наглядовою Радою тематично-змістової концепції функціонування регіонального мовлення на засадах

*За плату ви закохані в ідею
І зморшки морщите на ситому чолі...*

Василь Симоненко

україноцентризму з урахуванням історичних особливостей розвитку кожного краю нашої держави.

Мотивуючи-маніпулюючи ситуацією з недофінансуванням Суспільного мовлення Верховною Радою України, ПАТ НТСУ скорочує кількість працівників регіонального мовлення України в середньому на 45 %. У львівській філії – одній із найбільших (на грудень 2017 р. налічувалось 311 штатних посад) – у результаті так званої оптимізації штатний розпис на 2 квітня 2018 р. складатиметься з 96 штатних посад. Десант членів правління ПАТ НТСУ (Роман Вінтонів, Інна Гребенюк, Юрій Макаров), PR-директор НСТУ Вікторія Сидоренко і генеральний продюсер Українського радіо Дмитро Хоркін 31 січня 2018 р. більше 5-ти годин задобрювали телерадіожурналістів тим, що в результаті скорочення мінімальний журналістський оклад з 2 квітня 2018 р. становитиме 8800 гривень. Правда, у зіставленні із зарплатами і преміями очільників центрального Суспільного мовлення, це – дріб'язок. Не сумніваюся, кожна людина хоче, щоб у неї була гідна зарплата і пенсія. Але, вибачте, не таким способом, як це запропонував Зураб Аласанія зі своїми партнерами-правлінцями.

Головна теза реформаторів на чолі з Зурабом Аласанією – позбутися совковості, нафталіновості, дикого несмаку теле- і радіопередач, підпорядкованості телерадіокомпаній місцевій владі. Безперечно, потрібно удосконалювати професійний рівень підготовки телерадіоматеріалів, поглиблювати тематично-змістовий, художньо-естетичний, соціально-психологічний характер їхнього змісту. Але механічне зведення базового контенту на регіональному суспільному мовленні до 185 хвилин щоденного ефіру без урахування історичних особливостей областей завдає шкоди життєвим інтересам громад, місцевому самоврядуванню, децентралізації влади, яка здійснюється в Україні.

У Законі «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» наголошено, що Суспільне телебачення і радіомовлення створюється з метою задоволення інформаційних потреб суспільства, залучення громадян до обговорення та вирішення найважливіших соціально-політичних питань, забезпечення національного діалогу, сприяння формуванню громадянського суспільства (Стаття 1). Тобто що більше людей вчасно усвідомить власну відповідальність за майбутнє України, то швидше ми будемо жити краще в національно-життєвому середовищі. Не можна жити за принципом «Не ми такі, життя таке». Правила життя також встановлюють закони, і їх треба дотримуватися. Одним із таких правил є чесність, яка органічно пов'язана з морально-духовною, національною гідністю.

Якби члени Наглядової Ради і правління НСТУ уважно читали статтю 1 Закону України, то побачили б, що Суспільне телебачення і радіомовлення утворюється також на базі обласних державних телерадіокомпаній, що реорганізуються шляхом приєднання до національної телерадіокомпанії України. Однак нинішня практика функціонування центральних теле- і радіоканалів Суспільного мовлення свідчить про максимальне обмеження показу багатогранного життя регіонів і централізоване нав'язування тих телепередач, які вже транслювали по UA:Першому. Тобто усунуто поняття, сутність базовості. Транслювання матеріалів місцевих телерадіоканалів по всеукраїнських телерадіоканалах – це один із важливих способів інтегрування усіх регіонів в єдине політично-ідеологічне ціле України.

Спочатку Наглядова Рада ПАТ НСТУ мала затвердити тематично-змістову концепцію функціонування регіонального мовлення як базового, а вже потім мало йтися про перегляд штатної структури. Адже жодного слова у Законі нема про масове скорочення працівників. Якщо потрібно оптимізувати структури обласних філій НСТУ, то спочатку треба провести чесний, наголошую, ЧЕСНИЙ конкурс ідей, проектів теле- і радіопередач. Потім, за результатами конкурсів, переможці залишаються працювати на телебаченні і радіо, а переможеним треба допомагати влаштуватися на іншу роботу. У пункті 7 Статті 3 Закону записано, що у формуванні програмної політики телерадіокомпаній має брати участь громадськість. Але стосовно обласних філій правління НСТУ це положення порушило, також зігнорувало думку львівської громадськості.

Доцільно Закон про суспільне телебачення й радіомовлення професійно, детально і широко обговорити, виправити його і доповнити так, щоб він забезпечував функціонування Суспільного телерадіомовлення на засадах україноцентризму, утверджував національний інформаційний суверенітет, розвиток мови і культури титульної української нації, а також мов і культур національних менших без ущербності українській мові і культурі, сприяв пропагуванню в Україні національно-духовних цінностей.

У зв'язку з російсько-українською війною та ґрунтуючись на Доктрині інформаційної безпеки України, затвердженої Президентом 25 лютого 2017 року, вношу пропозицію змінити формулювання 5 пункту статті 3 Закону про вільне вираження поглядів, думок і переконань. Адже дуже часто вільне вираження поглядів, думок і переконань є антиукраїнським, антидержавним. Я вже називав телеканали, які плодять українофобію. Тому цей пункт треба сформулювати так: «Вільне

вираження поглядів, думок і переконань має здійснюватися тільки на засадах україноцентризму».

Дискутувати можуть на телебаченні, радіо й у пресі лише ті, хто має чітку стратегічну мету розбудови української України і під час дискусії уточнюється тактика досягнення позитивної державотворчої мети. Модна формула західної журналістики для мирних умов про «баланс думок і поглядів» під час війни не має права на існування в Україні. Як можна надавати ефір і шпальти газет тим, хто підриває національний фундамент розбудови української України? Про це потрібно також внести поправку, наголосити у Законі України «Про телебачення і радіомовлення» стосовно комерційних телерадіоканалів, багато програм яких мають антиукраїнський характер.

Пункт 2 статті 18 Закону доцільно викласти у такій редакції: «НСТУ має висвітлювати діяльність органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб з метою контролю суспільством за виконанням ними своїх обов'язків».

Потрібно внести також зміни до статей 3 і 4 Закону України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», де чітко визначити у принципах, завданнях і програмній політиці, що передачі Суспільного телебачення і радіомовлення стовідсотково мають звучати тільки українською мовою. Такого змісту поправку треба внести у Закон «Про телебачення і радіомовлення», яка має стосуватися комерційних теле- і радіоканалів.

Верховна Рада України покликана відреагувати на московську антиукраїнську агресію та світову гібридну війну, яку розв'язала Росія, законодавчо. Тобто доповнити Закони «Про телебачення і радіомовлення» і «Про суспільне телебачення і радіомовлення України» розділом «Функціонування електронних ЗМІ в умовах війни Росії проти України».

Іван Франко завжди виступав за єдність слова і діла. «Щоб слово сталося ділом, – говорив він, – треба духу свободи і любові до правди та до народу». Ця морально-духовна, національно-громадянська вимога стосується очільників держави, політиків, депутатів усіх рівнів, громадських діячів, журналістів, кожного громадянина України.

Отже, гібридна війна Російської Федерації проти України спонукає по-новому сповідувати стандарти журналістської професії, їх потрібно застосовувати на засадах україноцентризму. Нагадаю, що україноцентризм – це світоглядна, філософська, морально-ідеологічна, громадянська, духовно-національна позиція. І політики, і громадські діячі, і журналісти мають оцінювати факти, події, явища з позицій інтересів

української людини, українського суспільства, Української духовно і територіально соборної держави.

2018 р.

РОСІЙСЬКЕ ДУРИСВІТСТВО В ТЕЛЕРАДІОЕФІРІ УКРАЇНИ

«А в чистом поле система «град», за нами Путин и Сталинград». Так звучить приспів однієї з найновіших пісень, яка заповонила російський ефір. На щастя, не вистачило цинічної зухвалості, щоби це «чудо» імперського мистецтва транслював телеканал «Інтер» 9 травня 2018 р. під час російсько-советського концерту «Победа на всех одна». Організатори цієї телевізійної програми – помітної складової інформаційно-психологічної війни Російської Федерації проти України – викликали справедливе обурення мільйонів українських громадян. Адже ведучі промосковського за духом концерту Анастасія Даугуле і Андрій Доманський, спекуючи на почуттях учасників Другої світової війни та чистоті помислів дітей, онуків, правнуків тих, хто віддав життя у бойні, спричиненій тиранами Гітлером і Сталіним, цинічно, паплюжили українських патріотів, які героїчно воювали проти нацистсько-німецьких і більшовицько-російських загарбників. І жодним словом не згадали про нинішніх зловісних російських ворогів, які анексували Автономну Республіку Крим, загарбали частину Донецької і Луганської областей. Не виявилось в Анастасії Даугуле і Андрія Доманського жодної краплини людської совісті, щоби поклонитися нинішнім найкращим синам і дочкам, які героїчно захищають соборність і незалежність Української Держави від новітніх російських агресорів. Натомість із жовчною піною на устах вони «вещали» проти права українців називати вулиці міст іменами патріотів України, наліплюючи на них тавро «фашистські злочинці».

Дуже важливу думку висловив американець українського походження Аскольд С. Лозинський з приводу коментування 50-ма членами Конгресу США української історії та героїв нашого народу – борців за свободу і незалежність України. «Якщо євреї, американські чи інші мають проблему з Бандерою, Шухевичем, ОУН та УПА або будь-яким іншим українським утворенням або лідером, я би скерував їх до най-

більш визначної єврейської книги про Голокост – Рауля Гільберга «Знищення європейських євреїв» – або до мільйона сторінок документів Нюрнберзького трибуналу. Жодне не містить обвинувального висновку проти цих людей або утворень».

Олекса Підлуцький у статті «Суперечка про Бандеру з московським братом», оцінюючи особу Степана Бандери, слушно написав, що, «м'яко кажучи, абсолютно нелогічно називати «посіпакою нацистів» людину, яка проявила надзвичайну незговірливість у відносинах з керівництвом Третього Рейху, чиї послідовники, проігнорувавши волю Гітлера, проголосили у Львові 30 червня 1941 р. відродження Української держави. Особисто Степан Бандера заплатив за це трьома роками, двома місяцями й 20 днями, проведеними в нацистських концтаборах». Загинули три його брати. Двох закатували німецькі прислужники-поляки в концтаборі Освенцім. Ні Степан Бандера, ні Роман Шухевич не були звинувачені у військових злочинах або злочинах проти людяності будь-якою компетентною юрисдикцією або трибуналом, окрім сов'єтських. Роман Шухевич допомагав своїй дружині під час війни переховувати єврейську жінку, надаючи їй фальшиві документи. Про ці та багато-багато інших фактів справедливої національно-визвольної боротьби проти більшовицьких і нацистських загарбників потрібно добре знати працівникам де-юре українських телеканалів, окремі з яких, на жаль, виконують роль рупорів московської маніпулятивної пропаганди проти України.

До цілеспрямованої антиукраїнської пропаганди належать брудні ігрища з так званим «Безсмертним полком». За цією символічною назвою людей, які брали участь у Другій світовій війні чи загинули, і їхній подвиг безсмертний, нині цинічно приховують імперську ідеологію і практику «руського міра», очільники якого подають московську агресію за межами Російської Федерації як своєрідне продовження антифашистської боротьби під час Другої світової війни. Концепт «победобесія» путінського розливу на кшталт «Мы победили – можем – повторить!», «Дело дедов – наше дело», «Россия сильнее всех стран», «Сокрушим фашизм и сегодня!» схвалюють і підтримують в Україні п'ятиколонники, опоблоківці та інші різношерсті промосковські блудники. Вони на проросійські заходи за традиціями комуністичного режиму «зганяють» школярів. Наприклад, Управління освіти виконавчого комітету Полтавської міської ради надіслало керівникам шкіл листа, у якому «просило» забезпечити присутність учнів з портретами рідних для участі в сумнозвісній акції «Безсмертний полк», яка є інструментом гібридної війни Росії проти України. Виникає логічне запитання: «Хіба потрібен примус для тих, у кого є загиблі під час війни, щоби їх

пам'ятали?». Підтримувати ідеологічні заходи на угоду нинішньому агресорові проти України – це неймовірний нонсенс.

Масове залучення дітей до концерту «Победа на всех одна» є не лише провокацією; у цей та інші подібні «благородні» акти організатори закладають глибокий ідеологічно-психологічний сенс – формувати в українських дітей російсько-советські імперські аморальні цінності. Чому б Анастасії Даугуле і Андрієві Доманському не оприлюднити трагічну правду про те, що в Одесі 2 травня 2014 року по суті були військові дії? Екс-полковник МВС, а нині адвокат Руслан Сушко, ще раз нагадав, що 9 травня 2014 року в Одесі путчисти планували провести парад перемоги Росії над Україною. На їхню думку, до цього часу заколот повинен був перемогти. А одеська міліція вичікувала, хто переможе, Росія чи Україна, і готувалася приєднатися до переможця. Філософ Ігор Лосєв наголосив, що національно свідомі одесити дали рішучу відсіч ворогові, щоби не повторився Крим і Донбас. «Події 2 травня 2014 р. – це перемога України, – підкреслив одеський журналіст Сергій Дібров. – Трагедією була б перемога кремлівських маріонеток». На щастя, вороги України програли.

Російські ЗМІ цілеспрямовано нав'язують думку, що такий політичний лідер, як Степан Бандера, так само як Іван Мазепа за два з половиною століття перед ним, був не самостійною постаттю, виразником інтересів української нації, а «зрадником», «слугою» якихось сил з-за кордону, бажано найчорніших (О. Підлуцький). Аферні, дурисвітські російські вимисли в історії різними способами пропагують й сьогодні. Без будь-якого сорому Андрій Доманський вихваляв героїзм Олександра Невського, щоби підкреслити тяглість величі російської зброї, якою нині знищують найкращих синів і дочок України. Насправді цей історичний період був іншим. У роки навали Батия на суздальську землю (1237–1238 рр.) ні Олександр, ні його батько Ярослав Всеволодович, ні молодші брати Ярослава опору не чинили, тому не були знищені монголо-татарами. Здавшись ханові «на капітуляцію», князь Ярослав із родичами став на службу до монголо-татар. «А всі так звані перемоги Олександра Невського – суцільна брехня, – наголошує Володимир Білінський. – Князь Олександр через малолітство не міг брати участі в сутичках на Неві 1240 року та на Чудському озері 1242 року. І не були ті сутички доленосними для Новгороду і суздальської землі (землі Моксель), бо Золота Орда нікому не дозволяла зазіхати на свої володіння».

Андрій Доманський і Анастасія Даугуле повинні би знати правдиву історію, а не бути сліпими підбріхувачами російських авантюристів, адже, глибоко вивчивши праці російських істориків, В. Білінський

справедливо стверджує, що Олександр, так званий Невський, народився приблизно 1230 року. У 1238 р. його забрав хан Батий в аманати (тобто в заручники), інакше його батько Ярослав Всеволодович не отримав би великокнязівського престолу. Пробувши в Орді Батія з 1238 до 1252 р., коли був посланий на великокнязівський престол у Володимир, Олександр не брав участі в жодному серйозному бою. Але саме він виявився прапрародичем московських князів, бо його син Данило 1277 року став першим московським князем, і від нього пішла династія московських князів і царів – Рюриковичів. Тому довелося московським імперським ідеологам шукати, придумувати «перемоги» для Олександра... Невського, бо він, як предок великоросів-государів, поставав би перед світом у непривабливому світлі.

Під гаслом стандарту «баланс думок і поглядів» про той чи той факт, подію, явище нерідко маніпулятори з телеканалів «Інтер», «NewsOne», «Україна», «ZIK», «112» та інші, розповсюджують, втовкмачують у голови антиукраїнські, антидержавні постулати, витворені в Росії. Заради справедливості зазначаю, що ведучий програми «Доросла гра» Андрій Пальчевський на телеканалі «Прямий», наприклад, 6 травня 2018 р. висловив кілька важливих, справедливих думок стосовно зловісної діяльності Гітлера і Сталіна, які розв'язали Другу світову війну, про імперрашистську політику Путіна, захланність олігархів в Україні тощо. Але окремі мудрі його думки та учасників дискусії потопали, розчинялися у невагомому багатослів'ї того ж таки Пальчевського, у якому приховувалося незнання справжньої, правдивої історії України, глибинної сутності націоналізму та національно-визвольної боротьби українців, сучасного мовно-культурного стану в Україні. Шановний Андрій Пальчевський зі своїми колегами під час передачі настирливо нав'язував хибну, шкідливу тезу про поліетнічність України. Дивно, що йому невідома ухвала Генеральної асамблеї ООН 1960 р., у якій чорним по білому написано: мононаціональною вважається країна, в якій титульний етнос становить 60%. Чи українці в Україні – не титульна нація?! Адже, згідно з переписом, українців майже 80%. Тобто Україна не більш багатонаціональна, ніж Німеччина, Франція чи Іспанія. І навіть у Російській Федерації, справді поліетнічній агресивній імперії, проголошена і охороняється законом одна (!) державна мова – російська. Проте такі «дбайливці» як Андрій Пальчевський в Україні ведуть програми не українською державною мовою, а мовою національної меншини. Доречно нагадати, що в українців, як титульної нації, крім прабатьківської землі України, нема іншої Вітчизни.

Безперечно, слушно наголошував 2 травня 2018 р. у програмі «Вечір інформаційний» («5 канал») ведучий Віталій Гайдукевич, що ЗМІ мають всебічно, оперативно, правдиво повідомляти про суспільно важливі факти, події, явища. Але водночас покликання журналістики – передбачати, прогнозувати, привертати громадську увагу до проблем, які потрібно розв’язувати. Тому має рацію письменниця Лариса Ніцой, яка намагалася переконати Віталія Гайдукевича, що цю природність журналістики треба розвивати, утверджувати, тобто працювати на випередження зовнішньої і внутрішньої антиукраїнської діяльності, російської аферної ідеології та політики.

Невже нема кому припинити російське дурисвітство в телерадіоєфірі України? Хіба це не входить у патріотично-громадянські обов’язки працівників Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Міністерства інформаційної політики України, Держкомтелерадіо, Ради національної безпеки і оборони України, Національної спілки журналістів України? Чому потурає антиукраїнському кілерству в ефірі Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики, національно свідомі очільники Верховної Ради України? Депутатам належить право законодавчої ініціативи, то вони повинні би внести такі зміни у Закони про телебачення і радіомовлення України, щоби ЗМІ працювали на засадах україноцентризму.

2018 р.

КОЛОДЯЗЬ УКРАЇНСЬКОЦЕНТРИЧНОГО ДУХУ

«Диявол входить голкою, а роздувається горою». Цей мудрий вислів когось із східних християн спав мені на думку у зв’язку з розширенням і поглибленням зовнішньої та внутрішньої антиукраїнської маніпулятивної пропаганди й агресії. Кожна мисляча, національно свідомо українська Людина відчуває, розуміє зловорожу підступність найрізноманітніших способів, форм і методів інформаційно-психологічної війни, спрямованої на роз’їдання морально-духовної єдності українського суспільства, знищення соборної України як держави. Російські агресори та ідеологи разом з їхніми утриманцями-блудниками в Україні намагаються найгостріше отруйне вістря встромити в серце і душу кожного українця, щоби вбити у ньому переконання україноцентризму – найчистішого, життєдайного джерела національної ідеї державотворення.

У газетних і журнальних публікаціях, фейсбуці і підручнику «Інформаційна безпека України: теорія і практика» роз'яснюю, що державні службовці різних рангів, політики, депутати всіх рад, журналісти, кожний громадянин покликані українською землею, охрещеною 1030 р. тому Володимиром Великим, працювати задля національно-духовного розвитку і прагматичного соціально-економічного самоствердження нашої держави – так, як це роблять у своїх країнах американці, німці, французи, італійці, поляки та інші, у яких «посилюються національно-орієнтовані тенденції, національний інтерес домінує над будь-якими зовнішніми обставинами» (В. Горбулін). Професіоналізм у будь-якій галузі, навіть найпотужніший, без переконаного українського центрризму, національно-громадянської позиції, особливо в нинішніх умовах загарбницької гібридної війни Російської Федерації проти України, створює передумови знищення нашої ідентичності, руйнування відновленої незалежності Української Держави.

Академік Володимир Горбулін у статті «Вулканічний синдром» (Дзеркало тижня. – 2018. – 15 черв.) наголошує, що «нам потрібні якісні образи майбутнього, нам потрібно сміливіше говорити про те, чого ми хочемо і як діятимемо в усіх критично важливих для України питаннях. При цьому намагатися керуватися не традиційним сприйняттям будь-яких подій у світі в парадигмі «україноцентричності», а на чесній і об'єктивній оцінці реальності». Безперечно, сприйняття всього, що відбувається у світі та в Україні, має ґрунтуватися на глибокому аналізі, чесній і об'єктивній оцінці реальності. Сутність україноцентризму якраз полягає в утвердженні людяності, культури краси, добра, радості, глибокого порозуміння і взаємоповаги між національними групами різних народів і українською титульною нацією. «Особи, які належать до національних меншин, зобов'язані інтегруватися у найширше суспільство через належне володіння державною мовою», – зазначено в Гаазьких рекомендаціях щодо прав національних меншин на освіту. «Європейська Хартія регіональних або міноритарних мов» якраз в контексті україноцентризму обумовлює права і обов'язки національних меншин, які, зберігаючи і розвиваючи свою ідентичність, зобов'язані через глибоке знання мови, історії титульної нації створювати умови для потенційної реалізації своїх інтелектуальних і фізичних можливостей в українському суспільстві та сумлінно працювати задля зміцнення соборної, незалежної, соціально справедливої Української Держави.

Важливо також розуміти, що патріотом України робить не кров, а усвідомлення, що людина – частка своєї Батьківщини і від її моральності, духовності, честі залежить гідність, честь України. Той, хто губить

на життєвій дорозі українські національні і загальнолюдські морально-духовні почуття, цінності рано чи пізно служить злу, космополітичним викрутасам, допомагає хитрому дияволу забалакувати сумління і під гаслами правди входити в душу, в якій улеслива усмішка перетворюється у злоякісну пухлину нігілізму, зловорожості до українськості, до української землі. Така ситуація в українському суспільстві, особливо в умовах російської гібридної війни проти України, надто небезпечна, бо постмодернізм, посттоталітаризм, постколоніалізм, постгуманізм породили постправду і постетику. Богослов, доктор Мирослав Татарин з університету святого Єроніма (Канада) наголосив, що світ постправди відкрив поле, на якому маніпулюють міфами. Там населення вірить у неіснуючі загрози й недоведені факти, себто вірить у неправду, представлену таким авторитетом як «Правда». Сила маніпулятивної пропаганди, дезінформації, популізму, постправди така підступна і вагома, що її важко виправляти.

Постправду, тобто майстерно сконструйовану неправду, потужно використовують російські політики та ЗМІ, що дуже заплутує, і люди не те що не знаходять правди, а навпаки – різко відхиляються від неї, оскільки беруть до уваги цілковиту брехню (М. Маринович), яка, на жаль, пронизує українське суспільство, а також Європу й Америку. На мою думку, зараз у Вашій пам'яті, шановний читачу, зринають назви телевізійних і радіоканалів, газетні публікації, виступи депутатів, політиків, журналістів, громадських діячів, слова яких роздуваються антиукраїнською горою, яку, безперечно, потрібно розгорнути, а на її місці засіяти зерно Доброчесності, щоби утверджувалися традиції українського духовного мислення, які сповідував і проповідував Григорій Сковорода.

Вазначаю, що Григорій Сковорода мав свою теорію і свій погляд на людину. Він вважав, що люди діляться на дві категорії: людина вибрана і людина юрби. Він бачив людину вибрану незалежно від того, до якого суспільного прошарку вона належить. Людиною вибраною міг бути селянин, ремісник, шляхтич, міг бути і вельможа, і гетьман, і будь-хто, тільки за певних умов і за певної душевної організації. Людиною юрби є тільки така людина, яка духовно непросвічена, яка фактично живе тільки задля споживання матеріальних благ, і яка, як то кажуть, якимось працює для того, щоб їсти, а їсть для того, щоб працювати. Вищих духовних завдань така людина перед собою не ставить. Так, людиною юрби може бути і гетьман, і вельможа, і шляхтич, і ремісник, і міщанин, і селянин – так само, як і людина вибрана. Тобто Сковорода цілком відкидав класовий розподіл людей. Він розділяв людей на тих,

які ведуть достойне життя, і тих, які кидаються за примарами світу, і в цій гонитві гублять свою людську подобу, уподібнюючись людині, яка є на межі тварини.

Отже, думки Григорія Сковороди є надзвичайно важливим методичним підґрунтям стосовно аналізу й оцінки складових структури українського суспільства, в якому є люди високих моральних, духовних якостей і люди юрби. Щоби люди юрби, до яких належать корупціонери, брехуни та інші блудники, які є на всіх щаблях державної драбини, соціуму, ставали морально-духовними (вибраними за Сковородою), потрібно щоби діяльність законодавчої, виконавчої і судової влад була прозорою, а їхні працівники жили доброчесно і доброчинно. На жаль, багато з них не ставлять перед собою духовних завдань. У їхній діяльності головним завданням є задовольняти «желудкові» інстинкти. Для олігархів-чужинців Україна є територією для аморального збагачення. Їхні засоби масової інформації системно дестабілізують ситуацію в країні, прислужуючись російським авантюристам і загарбникам.

Працівники ЗМІ повинні сприяти формуванню доброчесних людей, які би на українській землі, і не тільки, сіяли добре сім'я національної гідності. Для цього потрібні глибокі знання історії України у європейському і світовому контекстах, висока культура національної пам'яті. Однак багато журналістів і політиків, як не прикро, чітко не розуміють сутності постправди, справжнього масштабу російської імперської загрози не тільки Україні, а й Європі. Ще страшнішим є те, що недруги безпардонно нав'язують тезу, що в Україні «немає свободи слова». Відомий художник і «світський лев» Сергій Поярков зазначив, що він особливих скарг на утиски свободи не чув від справді національно свідомих, глибоких і яскравих журналістів, натомість сірі і бездарні на скигленні щодо «свободи слова» процвітають. «Є свобода слова в Україні – і це очевидний факт, однак ані гідної суспільної уваги у багатьох працівників мас-медіа не було і немає, – наголосив філософ Ігор Лосєв. – Є ще і специфічна група журналістів, які працюють на Кремль за його щедрі «пряники» (сумнозвісний Кирило Вишинський отримував по 53 тисячі євро не на рік, а на місяць!)». Такі журналісти хочуть легалізувати і зробити абсолютно безпечною свою антиукраїнську діяльність, яку вони і називають «свободою слова». «Подібна публіка спостерігається і у сфері політологів та експертів» (І. Лосєв). Якщо свобода слова антиукраїнського спрямування, то кому потрібна така свобода слова?

Соціально небезпечним у журналістиці Іван Франко вважав тип *гіпокрита* – лукавої, брехливої людини. Нині таких журналістів на-

зивають «корисними ідіотами». Нав'язана дискусія про якесь протистояння між стандартами журналістської професії і патріотизмом – це від диявола з отруйною голкою. В Україні війна! Не громадянська, а російсько-українська. Справжній український журналіст поєднує громадянську, українськоцентричну позицію і професійні стандарти. Аморально вірити фальшивим гаслам, мовляв, не можна застосовувати «мову ненависті», а надавати слово опонентам, бо у них інша точка зору, інший погляд на ситуацію. І тоді буде справжня дискусія. Вибачте, це – повний абсурд, бо про що можна дискутувати із загарбниками, або з такими блудниками, як Мураєв, Бондаренко, Добкін, Бойко, Герман, Новінський, Шуфрич та багатьма іншими? «Чи не є це, перепрошую, інтелектуальною проституцією те модне сьогодні прирівнювання («постмодерн») начебто рівноцінних поглядів, яке французький філософ Філіп де Лара назвав «п'ять хвилин для Гітлера, п'ять хвилин для єврея»? – наголошує публіцист Сергій Грабовський.

Журналістські стандарти – це не безликість, безкрилість, не нав'язування думки, що журналіст – якась планетарна істота, безнаціональне створіння, що у нього немає Батьківщини, що він без роду-племені. Ні! Головні вимоги журналістських стандартів – професійна компетентність – подавати оперативну, ретельно перевірену (кілька джерел), правдиву інформацію, не брехати, не маніпулювати фактами, подіями, явищами, не змішувати поняття добра і зла. Відомо, що інформація – товар. Але яка якість, який зміст цього товару, якою енергією він насичений? Доброчинною чи підступно зловорожою?! Це – надзвичайно важливо в умовах гібридної війни Росії проти України. Що продає журналіст – зловорожість, паніку, істерику, розпач, безвихідь, чи розповсюджує історичну і сучасну правду, конструктивно критикує, прогнозує, рекомендує оптимальний спосіб вирішення проблеми, навіює позитивні емоції, впевненість, оптимізм, переконання, що українці здатні захистити і розбудувати свою Державу.

Тому в основі виступів політиків, журналістського спілкування з читачами, глядачами, слухачами має бути моральна чесність, правдивість, а перед собою – всечесність, які черпаються тільки з колодязя національного, українськоцентричного духу. Це допоможе проводити чітку лінію між диявольською голкою зла і християнським добром. Адже «моральний нейтралітет» та «етична амбівалентність» є серйозною загрозою української журналістики (Мирослава Барчук). Про це свідчать результати загальнонаціонального дослідження, яке провели Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно із соціологічною службою Центру Разумкова наприкінці 2017 р. Найкра-

щий баланс довіри (перевагу довіри над недовірою) мають волонтерські організації (+37%), Збройні сили України (+37%), Церква (+25%), громадські організації (+4%). Негативну оцінку мають засоби масової інформації України з покажчиком (-6%). Чи можна українським журналістам повернути довіру, авторитет, позитивний вплив? Про деякі аспекти створення доброго імені журналістів йшлося також у попередніх статтях. Тут посилаюся на думки експерта Наталії Іщенко, яка слушно наголосила, що треба просто бути чесними – перед собою та перед своєю аудиторією, треба працювати задля розвитку українського суспільства, а не маніпулювати ним заради політичних преференцій або матеріальної вигоди, треба не забувати про честь професії, а не ставати заробітчанами «чого ізволіте».

Найоптимальніший спосіб розвивати власну здатність мислити самостійно, українськоцентрично – це всебічне поглиблення знань, щоби професійно розрізняти правду, істину і постправду, що є найкращою «протиотрутою» від будь-яких російських маніпуляцій фактами, історичною правдою та підступів інших ворогів України. Не тільки журналісти, а й політики, службовці всіх рівнів, депутати, науковці мають знати правдиву історію Росії та України, щоби не потрапляти у капкан «руського міра».

Прошу вибачення у Бориса Гудзяка, Георгія Коваленка, Костянтина Сігова, Олега Турія і Євстратія Зорі за те, що не повністю схвалюю Їхню позицію під час зустрічі з фахівцями-гуманітаріями, освітніми та громадськими діячами Росії, Франції та інших країн Європи у паризькому Коледжі бернардинців 23 – 26 травня 2018 р., та ухвалений документ під назвою «Діалог про минуле, щоб зупинити війну». Безперечно, наміри учасників зустрічі є дещо позитивними, бо спрямовані на те, щоби Російська Федерація припинила неоголошену війну, повернула Україні анексовану Автономну Республіку Крим та загарбані частини Донецької і Луганської областей. Однак чомусь Росія у цьому документі не названа агресором. Зазначено, що учасники зустрічі прагнуть виробити новий підхід до вивчення історичних фактів і запропонувати найбільш об'єктивний і правдивий, з наукового погляду, виклад подій. Наголошую: якщо таке прагнення щире, то спочатку треба засудити багатовікову імперську політику Московії=Росії щодо України, визнати, що нинішня війна спрямована на знищення незалежної, соборної української України та її загарбання. Однак «Діалог про минуле, щоб зупинити війну» ґрунтується на постправді, на фальшивих історичних міфах московських істориків, ідеологів, політиків. Невже українські інтелектуали не помітили антиукраїнської, шовіністичної=рашистської,

імперіалістичної, ксенофобської спрямованості підсумкового документа зустрічі? Цитую такий фрагмент «Діалогу...».

«В історичних дослідженнях нам видається важливим запропонувати таку періодизацію формування національної свідомості українців і росіян:

- 1) із середини X століття до середини XV століття: типи свідомості в середньовічній Русі;
- 2) від середини XV століття до кінця XVII століття: розкол руської свідомості;
- 3) із початку XVIII століття до 1921: донаціональні типи свідомості;
- 4) із 1922 по 1991 рік: національні та радянські типи свідомості;
- 5) із 1991 по 2013 рік: нові національні та пострадянські типи свідомості;
- 6) починаючи з 2014 року до наших днів: свідомість *homo dignus* і реабілітація *homo sovieticus*».

Той, хто дотримується фальшивої російської історіографії, сприйме цей текст без застережень і схвалить його як підґрунтя для майбутнього співіснування українського і російського народів, бо, мовляв, у них «спільна історія». Насправді, у цьому тексті конгломерат фальшивих міфологем, спрямованих на утвердження російської імперської свідомості й політики, перекладення відповідальності за російсько-українську війну на українців і відбілювання чорних вчинків росіян. Детальне роз'яснення усіх міфологем потребує окремої публікації.

Тут лише нагадаю, що Володимир Великий хрестив не моксельців=московитів=росіян, не Росію, бо її на світі ще не було, а Русь, тобто русичів. У IX – XII ст. не існувало російського народу (великоросів). На залаській території (нинішня територія північної Росії) жили угро-фінські племена (мурома, меря, весь, мещера, мокша, жарова та ін.). Їх називали народом моксель, який згодом став основою московитів=великоросіян. Із слов'янських племен (поляни, деревляни, сіверяни, дуліби, тиверці та ін.) в історичному розвитку утворився український народ. Отже, русини=українці та московити=росіяни не одного роду-племені, це різні етноси, з різною свідомістю, різною ідентичністю, то як могла «розколюватися руська свідомість», про що написано у «Діалозі...». Московсько-російський і український народи не мали в давній історії нічого спільного, господарськи не стикалися до XVI ст. Ця справжня правда встановлена російськими істориками. Не було однієї давньоруської мови, як це нав'язують маніпулятори загальноросійської єдності (мовляв, білоруси, росіяни, українці – один народ).

Доречно нагадати творцям документа «Діалог про минуле, щоб зупинити війну» слова Андрея Шептицького: «Чи ж це не якесь дивне божевілля – не розрізняти поняття правди і неправди, добра і зла, світла і темряви, культу Бога і культу демона, закону Божого і закону бандитів». Руйнівна сила постправди очевидна. У контексті суспільно-політичної ситуації в Україні постправда переростає в «малоросійство», в «капітуляцію перед боєм», у співпрацю з дияволом, який оволодіває серцем і душею, запаморочує свідомість, підриває спроможність людини розрізняти правду і брехню, що підтримує одвічну антиукраїнську захланність Московії=Росії.

Україна приречена бути духовно і територіально соборною, незалежною, «газдою, не слугою перед світом стати» (Іван Франко). У світі поважають дбайливого, працьовитого, сильного, чесного господаря на своїй землі, здатного її захистити, справжнього, щирого носія національних і загальнолюдських цінностей.

2018 р.

*Чужих країв ніколи я не бачив,
Тринад не знаю їхніх і окрас,
Тла вірю серцем щирим і гарячим:
Нема землі такої, як у нас.*

Василь Симоненко

Розділ III.

**Утверджуємо нашу
духовну українську Україну**

ТРИВАЄ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ОКУПАЦІЯ УКРАЇНИ

Як не прикро, але й нині, на 10-му році Незалежності часто можна почути запитання: «Коли Україна подолає економічну кризу? Коли переважна більшість громадян України вирветься із-за межі бідності, зі злиднів? Коли в Україні буде повноцінна українська Верховна Рада, на всіх рівнях працюватимуть національні урядові структури?» Щоб об'єктивно відповісти на запитання, варто зробити хоч невеликий екскурс у минуле. У 1918 р. КП(б)У нараховувала 4 264 особи. Із 30-мільйонного українського населення до більшовицької партії тоді належало близько 130 українців. Чи могли вони повалити українську демократичну владу, що постала на уламках Російської імперії? Зрозуміло, що ні! Однак українська національна революція зазнала поразки, її розчавила агресивна советська Росія. Однією з найважливіших причин втрати незалежності була відсутність єдності між українськими національно-демократичними силами.

На 1 квітня 1922 р. у рядах КП(б)У було 27 490 росіян, що становило 53,6 %, українців 11 920 – 23,3 %, євреїв 6 981 – 13,6 %, поляків 1 241 особа – 2,4 %. Переважають представники чужих національностей. У 1922 р. на одного члена Компартії України, який постійно розмовляв українською мовою, припадало семеро тих, хто розмовляв лише російською.

Національний склад державного апарату республіки в 1923 р. теж був переважно неукраїнський. Частка українців тоді не перевищувала в ньому 35 %. Особливо незначною вона виявилася у керівних структурах. Так, у колегіях наркоматів налічувалося 47 % росіян, 26 % євреїв і лише 12 % українців. Основна частина службовців у наркоматах складалася на 40 % з євреїв, 37 % – з росіян і тільки 14 % з українців. Отже, в Україні проводилася проросійська політика, вихолощували національну сутність, розтоптували національний мікро- і макросвіт. Такою була жорстка історична реальність. Як діяти нині, щоб Україна вийшла з темряви сучасних труднощів до завтрашнього світу нового життя?

Відомо, що жодна країна світу не може не мати власного політичного та соціально-економічного курсу, а тому не обходиться без власної державної ідеології. Тим паче, коли йдеться про постколоніальну державу. Якщо права українців в Україні надалі будуть упосліджені,

нестабільний стан у державі поглиблюватиметься. Цю істину повинні зрозуміти представники всіх національних меншин. «Без сильної української влади на цій землі не буде влади ніякої, – наголосив Сергій Квіт. – Тільки в нормальній Українській державі будуть забезпечені національно-культурні та політичні права всіх громадян».

У 10-й статті Конституції України записано, що «державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України». Водночас «в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України».

На жаль, досі українська мова в Україні не набула повноцінного, повнокровного функціонування. Прикриваючись конституційним правом громадянина на свободу думки і слова, мафіозно-комуністичні, промосковські сили завалили Україну російськомовними книгами і газетами, навально поширюють антиукраїнську, протидержавну, агресивну, насильницьку, порнографічну, аморальну, примітивну «масову культуру», спрямовану на розтління, денаціоналізацію, російщення, американізацію і навіть африканізацію українців.

У стані клінічної смерті перебуває українська книга. У 1999 р. на одну людину в Україні випущено 0,36 книжки, у Росії – 3,9, Польщі – 9,5, у Німеччині – 12 книг. На ринку в Україні припадає на одну людину 47 книжок російською мовою і лише одна – українською.

Українське державне друковане Слово (книжки, журнали, газети) становить 4 % в загальній кількості друкованої продукції, що видається у нашій державі. Решта – чужоземні видання, серед яких переважають російськомовні. Там, де етнічні українці становлять 3/4 усього населення, на 100 корінних жителів припадає лише 7 газет рідною мовою, тоді як на 100 росіян – 54 газети російською. На розкладках продають 99 % російськомовної преси, книжок, пісенних касет.

Державна програма українського книговидання, підтримки українськомовної преси виявилася фікцією, бо так і не була профінансована. Українська книга в Україні безжально оподатковується. І це в той час, коли в Росії уже п'ятий рік діє Федеральний закон про державну підтримку книговидання і засобів масової інформації, відповідно від податку на додану вартість звільнено весь технологічний процес, пов'язаний з випуском книг, усі підприємства й організації, що мають до того стосунок. Окрім того, вони частково звільнені від податку на прибуток, від мита на ввезення зарубіжного обладнання, матеріалів

тощо. У більшості міст Росії видавництва не сплачують місцевих податків, мають пільги на комунальні послуги.

У Росії, Франції та інших європейських країнах поліграфія має найбільші пільги. Там розуміють, що дешевша книжка – це основа духовності нації, отже і міцної держави.

Залучення Міністерством освіти і науки України російських видавництв до виготовлення за їхні кошти підручників і посібників для українських шкіл є надзвичайно грубою політичною помилкою. Це означає стовідсоткову колонізацію книжкового ринку України російською книжкою і передачу дитячого населення – найбільш чутливого до сприйняття будь-якої ідеології – під вплив інформаційного середовища Росії.

Україножери будь-що намагаються повернути Україну в лоно російської держави і політики. Використовують різноманітні методи російщення. До них належать інформативна агресія, що нав'язує українцям чужі ідеали та інтереси; аксіологічна агресія, що нав'язує українцям менталітет чужої держави та її народу; агресія культурна, котра нав'язує чужі звичаї, психологію. Усі форми агресії спрямовані на те, щоб українці остаточно втратили національно-моральні засади рідної мови, культури, духовності.

Свідченням того є також активна діяльність в Україні так званої Української Православної Церкви Московського Патріархату, яка всілякими способами створює російське духовно-культурне середовище. Захист інтересів свого патріархату рівнозначне захисту інтересів Російської імперії – Російської Федерації, а не українських духовно-національних інтересів. Назва «УПЦ» з маленьким додатком (МП) є лише ширмою, намаганням показати, що РПЦ під назвою УПЦ (МП) є українською Церквою.

Десятки, сотні фактів і документів висвітлюють справжню суть УПЦ (МП), яка виконує в Україні насамперед політичне замовлення Москви. Патріарх Московський Алексій II 19 лютого 1999 р. у відповіді на привітання з нагоди його 70-річчя наголосив, що Православна Церква завжди «защищала и будет защищать интересы Российского государства». Безперечно, у коло цих інтересів входить насамперед Україна.

Нині маємо кілька поколінь російськомовних українців, які вивчають українську мову як чужоземну, російська стала для них побутовою. Від матері до дитини в багатьох сім'ях уже не передають у спадок українську мову, пісню. Відбувається те, що наш відомий письменник Валерій Шевчук назвав «підсвідомим колаборантством», – тобто коли своя мова, культура вже не сприймається навіть у найвищих її проявах.

На жаль, ми іноді дивимося на світ різними очима: російськими, американськими, польськими, ще якимись. Дуже важко вчимося дивитися своїми – українськими очима.

Проблема українського малоросійства нині є однією з найважливіших проблем, пов'язаних із реалізацією національної ідеї побудови держави, головним змістом якої є соціальна справедливість, зростання добробуту людей на засадах розвитку самодостатньої економіки, національної освіти, культури, духовності, мови. Національна ідея не може торжествувати там, де нема соціальної правди. І, навпаки, права трудящої людини не можуть бути реалізовані за межами національної свободи, національного самоутвердження. У цьому складному процесі мова є передумовою і наслідком національного державотворення. Розчинення нації в ядрі іншої нації, знищення її розпочинається саме з мовної асиміляції.

Національний нігілізм, малоросійська психологія найбільше даються ознаки на найвищому державному рівні. Адже нині в законодавчій і виконавчій владі переважно перебувають другий і третій ешелони колишньої комуністично-советської номенклатури, у якій насправді немає державницького мислення, немає досвіду самостійного управління складними процесами суспільно-економічного розвитку. Багато з цих керівників не вчиться працювати по-новому, а сліпо копіює колишні зразки управління, яке характеризується відірваністю влади від інтересів народу, ігноруванням вимог національно-демократичних сил, незацікавленістю у політико-економічних реформах, корупцією і прагненням задовольнити насамперед власні споживацькі забаганки, низьким рівнем морально-духовних засад, що є однією з важливих причин нинішньої соціально-економічної і політико-ідеологічної кризи, зубожіння народу. Велика кількість нинішніх представників законодавчої і виконавчої влади – це замкнута корпоративна каста, яка вузькорпоративні, партійні потреби ставить вище стратегічних державницьких інтересів, бо попередній комуністично-тоталітарний режим вихолостив, знищив у них національно-духовну сутність.

Проімперські, шовіністичні, прокомуністичні сили в Україні силкуються усіма можливими засобами дискредитувати все, що пов'язане з національними символами. Антидержавники найбільше бояться національно свідомого українства і прагнуть зробити все, аби не допустити розвитку національної освіти, функціонування української мови, виховання у патріотичному дусі молоді. Академік Іван Дзюба привертає увагу до нового явища: традиційно зневажливе ставлення до української мови як до сільської змінилося ставленням до неї як до знака

політичної українськості. На неї переносять усі негаразди, викликані жахливим економічним становищем. Українська мова, на жаль, грає роль подразника для невдоволених мас. Натомість російська мова стає знаком соціального протесту проти безладу у країні і зубожіння народу. Такі хитрі зміщення відбулися не стихійно, у тому простежується цілеспрямована свідомо політика новітніх зросійщувачів, які будь-що намагаються повернути Україну в лоно Росії.

Для збереження української мови в Україні – державі, що відродилася на засадах реалізації українським народом іманентного, природного права на своє самовизначення, доконечно потрібна цілеспрямована, наполеглива, активна підтримка її функціонування, а не правове закріплення так званої українсько-російської двомовності, а насправді – російської одномовності.

Найважливішим у розв'язанні цієї проблеми є те, щоб зросійщені українці віддавали своїх дітей, онуків, правнуків до українських шкіл. Адже російськомовні українці не є однорідною масою. Серед них є чимала група українських патріотів. Другу частину становлять ті, що вийшли на дорогу до українства. До третьої належать лояльні до Української держави, української мови. Отже, їм усім треба допомогти відчувати, зрозуміти, побачити реальну потребу в українській мові. Треба створити такі умови, щоб громадянам України було вигідно знати українську мову, розмовляти нею, адже чимало жителів України знає українську мову, але нею не користується. Щоб українська мова стала засобом не лише спілкування, а здобуття знань, морально-психологічного і соціального самоутвердження, професійно-службової кар'єри, треба створити сприятливі передумови.

Із психології відомо, що є пасивний (рецептивний) рівень знання мови, коли людина вміє з розумінням читати і слухати, та активний (репродуктивний) рівень, коли людина вміє вільно розмовляти і спілкуватися. Рівень знання мови залежить здебільшого від мовної практики. За умов відповідного тренування пасивний рівень досить легко переходить в активний.

Якби цієї психолого-педагогічної засади дотримувалися Президент, депутати Верховної Ради, керівники і працівники владних структур, службовці всіх рівнів, тобто на всіх теренах України користувалися лише державною мовою, то українська мова безболісно, природно, без затрат жодної копійки набувала б престижності, авторитетності, перспективності, ставала б життєво потрібною усім національним меншинам, які живуть на гостинній українській землі. Це духовно і культурно збагатило б кожную людину, наше суспільство. Однак чимало державних

керівників, великий корпус депутатів не дотримується 10-ї статті Конституції України про державність української мови, послуговується чужоземною – російською. Ігнорування української мови в Україні є своєрідною беззбройною, морально-психологічною окупацією України чужими чиновниками, що засіли в установах владних структур. Вони останнім часом особливо активно нав'язують стару як світ антиукраїнську тезу російських шовіністів: мовляв, той, хто визнає українців за окрему націю, заперечує їхню належність до російського народу. Хто каже, що природною мовою України є українська, – той заперечує національно-духовне значення для українців російської мови. Тобто, продовжують втовкмачувати у свідомість українців і росіян, що вони є одним народом, російська і українська культури – одне явище, – а етнографічне українське є лише частинкою великоросійського. Тому, мовляв, нема потреби берегти, розвивати українську мову, культуру, духовність; дбаймо лише про все російське.

Російськомовна атмосфера домінує у багатьох дошкільних і навчальних закладах, сиротинцях. Згадаймо, що сиротинці за советської системи були дуже важливими центрами формування так званих «істинних інтернаціоналістів», захисників-фанатиків московсько-комуністичної імперії. Чи виростуть, сформуються у нинішніх сиротинцях українські патріоти, коли їх виховують чужоземною мовою, навчають за советськими підручниками, коли там панує російський дух? Навіть дружина нинішнього Президента України Л. Кучми, відвідуючи українські сиротинці і допомагаючи їм, здебільшого розмовляє з дітьми російською мовою і в такий спосіб (свідомо чи підсвідомо) дає зрозуміти, що знати, шанувати, плекати, послуговуватися державною мовою необов'язково. Але ж відомо: щоб дитина успадкувала національно-духовні якості свого народу, його ментальність, її треба виховувати саме рідною мовою.

Письменник Василь Захарченко закликає звернути увагу на наше військо, «де переважає російськомовне спілкування на найвищих лайлихих реєстрах, де нерідко є виражена антиукраїнська, антидержавницька позиція того чи іншого офіцера, через руки якого проходять десятки наших юнаків. Якщо їм удалося у селі проскочити лещата зросійщення, у дитсадку, у школі, то тут, в армії, цей офіцер таки перейняв (як кажуть сьогодні – «дістав») їх і тепер ламає душі, сіє у молоді душі зневіру в українську ідею державотворення, культивує роздвоеність».

Без сумніву, українські армія і флот здебільшого складаються зі справжніх патріотів, відданих синів Батьківщини. Однак подибуємо чимало і таких офіцерів, про яких написав В. Захарченко: «Я не раз

був свідком, коли офіцери чи генерали зі мною розмовляють українською, а між собою чи з рядовими вояками лише російською мовою».

Київська військово-картографічна фабрика видала «Топографические карты». Чернігівські науковці В. Рибак, С. Козар, В. Літинський, В. Канівець написали заяву з приводу випуску цих топографічних карт, яка ставить багато запитань Міністерству оборони України, міністру оборони О. Кузьмуку. Особливо непокоїть те, що Київська військово-картографічна фабрика запланувала видати 286 таких карт про всі місцевості України! На жаль, немає такої життєвої сфери в Україні, де не продовжували б зросійщувати українців, прикриваючись тезою про так звану природність двомовності в Україні, яка «історично склалася».

Нехтує чинне мовне законодавство приватний бізнес України, орієнтуючись лише на російську та англійську мови. Російськомовним залишається український спорт, що також завдає величезної шкоди авторитетові української мови. Дуже повільно впроваджується українська мова у судочинстві, силових структурах. Переважна більшість державних керівників і чиновників усіх рівнів на Сході і Півдні України не знає державної мови, або не вживає її у своїй роботі, не сприяє розширенню сфери її існування.

Значним гальмом на шляху утвердження української мови в Україні є регіональна освітянська, гуманітарна політика, яка заморожує так звану «історичну реальність», тобто насильницьке зросійщення України. Від владних структур, зокрема Міністерства освіти і науки України, залежить впровадження уніфікованої національної і гуманітарної політики з урахуванням регіональних етнографічних особливостей. Така концепція освіти сприятиме порозумінню, злагоді, інтеграції регіонів на засадах української національної ідеї державотворення.

Як дбати про титульну націю, її мову державної структури України можуть також повчитися у демократичній Франції. 4 серпня 1994 р. Національні збори і Сенат Франції прийняли важливий закон, який підписали президент, прем'єр-міністр і всі міністри країни. У ньому держава, створена одним із авангардних етносів сучасності, нагадує знову і знову: «Французька мова як державна мова, згідно з Конституцією, є важливою складовою частиною самобутності й національного надбання Франції... Знання французької мови і двох інших входить до основної мети навчання». За порушення цього закону – штраф у сумі 9 000 доларів США, або шість місяців ув'язнення. Ось як має утверджувати національну самобутність, національну освіту, державну мову народ у добу суспільних інтеграцій, «спільних просторів», спільних ринків, глобалізаційних процесів тощо, якщо він вважає себе цивілізованим.

Французи нагадують давню, але невмирущу, націєтворчу істину: щоб націю поважали інші, їй потрібна розвинута самоповага.

Останнім часом у польській мові з'явилося чимало англійських слів. Це викликало занепокоєння з боку громадськості, і сейм ухвалив проект закону, згідно з яким за забруднення мови англіцизмами або іншими термінами чужого походження з винних можуть стягнути штраф до 30 тис. доларів. Відтепер у Польщі, як у Франції, офіційне вживання кожного іншомовного слова вирішуватиме спеціально створена комісія лінгвістів з тридцяти осіб.

Відомий французький лінгвіст Антуан Мейє наголошував, що «боротьба за мову є символом боротьби за владу». В Україні точиться гостра боротьба між ударним загоном антидержавницьких, антиреформаторських сил, які зосередилися нині в Комуністичній і Соціалістичній партіях, частині колишньої партноменклатури, котра спрямувала основну енергію і досвід не на українське державотворення, а на особисте збагачення і зміцнення своїх панівних позицій у державних структурах – з одного боку і з другого боку – національно свідомим, але, на жаль, роз'єднаним ядром української нації, до якого входять також представники національних меншин, які впевнені в необхідності творення Української національної держави.

Щоб вижити, міцно стати на ноги, досягнути благополуччя, українцям за будь-яких обставин треба неодмінно вирватися з морально-психологічного рабства чужих думок, звичаїв, традицій, облудної комуністичної химери, утверджувати українську мову, національну свідомість, а не «особливу форму російської свідомості».

2001 р.

ТРЕТІЙ ПЕРЕЯСЛАВ

Указ Президента України «Про відзначення 350-річчя Переяславської козацької ради 1654 року» від 13 березня 2002 р. викликав спалах дискусій. З якою метою Президент України підписав цей указ? Якщо Л. Кучма зробив це, щоб показати, як щасливо жилося в Україні під ферулою російсько-більшовицької імперії, то це блюзнірство, знуцання над усім українським. Адже відомо, що переяславський міф в московській імперській оболонці обслуговував Російську імперію. Його комуністична модифікація обслуговувала СРСР. «У цих державних утвореннях

Україна сиділа, як комаха в бурштині, не маючи змоги поворухнутися. Тільки за цієї умови міф зберігав свою переконливість, – наголосив відомий історик Станіслав Кульчицький. – Кожен, хто висловлював сумнів, повинен був виступити проти могутньої держави, наразившись на звинувачення у мазепинщині, петлюрівщині або бандерівщині».

«Тези про 300-річчя возз'єднання України з Росією» (1954 р.), які займають 29 сторінок, насичені комуністичними міфологемами: «український народ споконвіків боровся за возз'єднання з великим російським народом», «українські буржуазні націоналісти – найлютіші вороги українського народу», «Шевченко – непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму», «гетьман Мазепа – підлий зрадник, єзуїтський виученик, який намагався з допомогою шведських і польських загарбників відірвати Україну від Росії і відновити ненависний іноземний гніт і т. д., і т. п.

«Символ відсутності народу, держави, країни» (С. Кульчицький) був основою, стрижнем найбільшого пропагандистського видовища в історії Радянського Союзу – святкування «300-річчя возз'єднання України з Росією». «Другий Переяслав» під гаслами єдиного кореня, дружби, братерства, інтернаціоналізму навчав «хохлів розуму», насаджуючи в їх свідомість російську свідомість.

Нині Україна незалежна держава. Який символ вклав Президент України у свій Указ «Про відзначення 350-річчя Переяславської козацької ради 1654 року», тобто у «Третій Переяслав»? Невже, як це зазначено у «Тезах про 300-річчя возз'єднання України з Росією», треба буде «посилювати пильність проти агентури імперіалістичних хижаків – українських буржуазних націоналістів усіх мастей та інших зрадників», «боротися проти націоналістичних забобонів у свідомості окремих людей», чи, може, нинішні керманічі безсоромно дадуть нове життя облудному лєнінському гаслу, що «при єдиній дії пролетаріїв великоруських і українських вільна Україна можлива, без такої єдності про неї не може бути й мови»?

Історик Станіслав Кульчицький бачить в указі певний важіль, який, на його думку, допоможе подивитися на проблему Переяслава не в її історичному розрізі, а в перспективі. Бо двовимірна проблема «Третього Переяслава» існує об'єктивно. «Третій Переяслав» присутній у відносинах двох держав – України і Російської Федерації.

Кожному зрячому видно, що Кремль найбільше зацікавлений у зміцненні союзу трьох народів – російського, білоруського та українського. В такому союзі з динамікою на поглинання «братніх» народів полягає головний імперський інтерес Росії. Особливий інтерес підігрується

«к самой близкой, самой родной нам стране, самой нашей на свете территории – Украине. Если вдуматься – более нашей, чем сама территория Российской Федерации», – стверджує кандидат географічних наук, викладач Московського державного університету Сергій Рогачов. Ця близькість, слухно зауважив історик Станіслав Кульчицький, «не тільки успадкована від раннього середньовіччя, а й нав'язана трьома з половиною століттями, які минули після Переяславської ради. Міру нав'язування легко побачити на зіставленні росіян з українцями західних областей, які три століття уникали долі, що символізується кам'яною райдугою на київському Хрещатику».

Хоча доба імперій закінчилася, імперська свідомість у Росії досить живуча. У цьому – головна небезпека для України. Ще у 1920 році Володимир Винниченко пояснював орієнтацію деяких українських політиків на Німеччину під час Першої світової війни так: «Німець – не родич, не слов'янин, мова його цілком чужа, не «рідна» нашій мові, німець не зможе сказати, що українець – то «різновидність» німця, й на тій підставі одбере йому право своєї мови. Словом, ні з якого боку українці, на думку цієї орієнтації, не мали потреби боятися німця – з двох лих ця орієнтація вибирала культурніше, корисніше лихо для українського народу». А в 2002 р. схожі думки (мабуть, не читаючи Винниченка) сформулював російський письменник Анатолій Стреляний, який працює на радіо «Свобода»: «Є велика українсько-російська держава під назвою Україна. Чим далі вона піде від Росії, тим краще. Але не тому, що Росія погана, а тому, що Росія близька і сильна й Україні, щоб залишитися Україною і не асимілюватися, треба піти якомога далі від неї. Як це практично зробити, не кривдячи Росію? Нічого важчого немає. Піти не можна, але треба. Я б не хотів бути українським політиком. Мені абсолютно зрозуміло, що треба про все це чесно вести мову, не лицемірити, – ми маємо піти якомога далі, тому що Росія нам дуже близька».

Отже, все зрозуміло без коментарів. «Небезпечно потрапляти у залежність саме від Росії, – акцентував Станіслав Кульчицький. – Рятуючи себе, Україна без жодної загрози для національної безпеки може звернутися до Євросоюзу і НАТО. А потім, уже звідти, налагоджувати широкі зв'язки з Росією».

Явище, позначене терміном «Другий Переяслав» («Новий Переяслав» – за І. Лисяком-Рудницьким), започаткувало розрахований на тривалу перспективу курс національної політики Москви щодо України. «Явище, яке пропонується назвати «Третім Переяславом», має започаткувати курс на подолання застарілих історичних міфів у свідомості

людей. Якщо вжити аналогію зі сфери медицини, третій курс можна назвати лікуванням історичної свідомості», – так думає вчений Станіслав Кульчицький. А що думали радники, підручні Президента, коли готували цей указ? Що думав Президент, коли його підписував?

2002 р.

ЧОМУ Я ГОЛОСУЮ ЗА ВІКТОРА ЮЩЕНКА?

Не вщухають пристрасті громадян України, пов'язані з виборами Президента нашої держави. Під час гострих суперечок, гарячих дискусій, напруженого аналізу результатів голосування кожний виборець хоче знайти для себе об'єктивну відповідь на запитання, чому, наприклад, сусід голосував за Віктора Ющенка, знайомий надав перевагу Вікторові Януковичу, а дехто сподівався, що Президентом стане Олександр Мороз чи Петро Симоненко. Однак не так сталося, як гадалося. Другий тур виборів Президента України, як відомо, відбудеться 21 листопада 2004 р. У цей день, як і 31 жовтня цього року, влада знову перебуватиме у руках кожного з нас. Адже народ є джерелом влади – такий принцип демократії. Отже, від Вас, шановний читачу, від мене, десятків, сотень тисяч, мільйонів громадян України, які знову опускатимуть бюлетені в урни, залежатиме, кому ми делегуємо своє право здійснювати нашу владу, хто морально, духовно, політично, ідеологічно, фахово захищатиме людську гідність, свободу, життєві потреби кожного з нас, національні інтереси соборної, вільної, демократичної України.

Безперечно, не кожному легко зробити вибір навіть серед двох претендентів на пост Президента України, адже з великої кількості олігархічних і державних засобів масової комунікації (а вони домінують в Україні) «на наші голови виливають величезні потоки різної, суперечливої, часто примітивно-спокусливої, а іноді й вишукано підступної інформації» (В. Здоровега), яка здатна збити з пантелику, дезорієнтувати, отруїти недосвідчених у політиці громадян. Роблять це з однією метою: принизити гідність, порядність, чесність, патріотизм, відданість Віктора Ющенка усім громадянам України незалежно від національності. Недруги соборності, незалежності України паплюжать його найогиднішими епітетами (нашист-фашист), топчуться над пам'яттю його батька – Андрія Ющенка, який пізнав, що таке Освенцім, Бухенвальд.

Андрій Андрійович Ющенко сім разів тікав з нацистсько-фашистських концтаборів, але його ловили, жахливо знущалися. Бувало навіть опинявся перед дверима крематорію, та Господня сила рятувала його. Після повернення в рідну Хоружівку, що на Сумщині, Андрій Андрійович одружився з Варварою Тимофіївною – однокласницею Варєю. Виросли, виховали двох синів – Петра і Віктора, які ввібрали в себе силу незнищеного українського духу, вічні людські цінності любові, добра, працелюбності, чесності, відданості рідній землі. Кабінет міністрів, який очолив Віктор Ющенко, зробив колосальний прорив в економічній політиці держави, адже вперше акцентував на заходах, спрямованих на стратегічне зростання економіки України.

Реформи, які здійснив уряд Віктора Ющенка, стали фундаментом для майбутнього економічного зростання України. Кожний чесний перед собою пенсіонер України може пригадати, що на 2000 р. пенсійні борги сягнули 1 мільярда 300 мільйонів гривень. Головним пріоритетом для урядової команди В. Ющенка стало погашення пенсійних боргів. Це вдалося зробити. Поточні виплати фінансували повністю, а нової заборгованості не виникало. Середній розмір пенсій із січня 2000 р. до квітня 2001 р. зріс на 42 %. Реальні доходи пенсіонерів збільшилися на 10 %. В урядовому проекті держбюджету на 2001 р. було закладено на 176 мільйонів гривень більше для допомоги сім'ям з дітьми. Для допомоги малозабезпеченим сім'ям у бюджеті передбачали 280 мільйонів проти семи мільйонів 2000 р. Впродовж 2000 р. та трьох місяців 2001 р. загальну бюджетну заборгованість було скорочено в 2,6 рази. З державного бюджету уряд повністю розрахувався з цим боргом. Загальні видатки на соціальну та гуманітарну сфери зросли майже на 30 %. Уряд Ющенка уникнув дефолту, тобто зупинив скочування України у фінансову прірву. Впродовж одного фінансового року зусиллями уряду В. Ющенка зовнішній борг держави зменшився на 2 мільярди 100 мільйонів доларів, або на 17 %, хоча в усі попередні роки він зростав.

Безперечно, цифри стомлюють, але без них не обійтися, бо вони є найяскравішим свідченням професійності уряду В. Ющенка, його патріотизму, дбайливості про пересічних людей, хоча, зрозуміло, ще не було досягнуто бажаного результату. Але протягом 2000 р. уряд В. Ющенка скоротив заборгованість зведеного бюджету зі заробітної плати на 63,6 %. Вдвічі зменшено заборгованість з усіх видів соціальних доплат. Вперше в історії незалежної України почав зростати внутрішній валовий продукт – на 6 %. Промислове виробництво збільшилося на 12,9 %. Валова продукція сільського господарства зросла на 9,2 %. Упродовж 2000 р. уряд В. Ющенка скоротив збитки сільськогосподарських під-

приємств більш, ніж у 10 разів (з 3,4 мільярда до 328 мільйонів грн.). Номінальний обмінний курс гривні до долара за 2000 р. зменшився на 4,2 %. Стабільність національної валюти стимулювала зростання вкладів у банках на 2,3 мільярда гривень за рік. Без зовнішньої підтримки було збільшено на 36 % обсяги внутрішніх резервів Нацбанку. Зросло кредитування української економіки на 62 %. Було запроваджено схему аукціонів з продажу вітчизняної нафти та газу.

Віктор Ющенко врегулював боргові проблеми з Росією. Як наслідок, посилювався контроль за рухом грошових коштів. Платежі живими грошима зросли з 110 мільйонів щомісяця в 1999 р. до 1,2 мільярда гривень у березні 2000 р. Припинили видавати заробітну плату цеглою, горілкою, пральним порошком, зубною пастою, дровами, кремом для взуття тощо. Нормалізували ситуацію в електроенергетиці, що дало змогу розпочати структурну реформу в усьому паливному секторі. Отже, В. Ющенко однозначно захищав національні інтереси України, дбав про підвищення життєвого рівня пересічних громадян. Однак це не сподобалося суперзлочинцям-олігархам, які руками своїх депутатів у Верховній Раді усунули В. Ющенка з посади Прем'єр-міністра, не дали йому завершити дуже важливі соціально-економічні плани для добробуту громадян України.

Нині підвладні, олігархічні засоби масової інформації вихваляють В. Януковича за поліпшення життєвого рівня людей. Називають цифру 284 грн., мовляв, таку пенсію з доброї волі Прем'єра отримує тепер найбідніша верства пенсіонерів. Не заперечую, але насправді «так звана «нова пенсійна політика» уряду В. Януковича – звичайнісінький цинізм і знуцання над людьми», – наголошує газета «Нація і держава».

По-перше, у Державному бюджеті Пенсійного фонду на цей рік не передбачено коштів на підвищення пенсій. Звідки взяли ці гроші, і чому їх не було раніше? Пригадайте, як уряд В. Януковича відмовився збільшити мінімальну зарплату до 237 грн. з початку року, незважаючи на те, що це було встановлено законом! Більше того, уряд свідомо обдурив пенсіонерів, зменшивши середню зарплату за 2002 рік з 376 до 306 грн. А вона ж була базовою для перерахування пенсій! Отже, у кожного пенсіонера зі щомісячної пенсії уряд Януковича вкрав до 40 грн.

По-друге, в урядовому проекті Держбюджету та проекті бюджету Пенсійного фонду на 2005 р. теж не передбачено ніякого (!) підвищення пенсій! І це засвідчує урядова Постанова «Про підвищення рівня пенсійного забезпечення» № 1215 від 18 вересня 2004 р. У документі йдеться не про підвищення пенсій, а про тимчасову «державну адресну допомогу», яку можна зменшити або скасувати на другий день після президентських виборів.

Зверніться до районного Пенсійного фонду з проханням про перерахунок пенсії. Відповідь буде однозначна – відмовити у зв'язку з тим, що пенсії не підвищувалися. Більше того, з 1 січня 2005 р. олігархи, які прибрали до рук енергетичні підприємства, планують підвищити тарифи на 30 % на електроенергію та газ.

Ми є свідками, як «разова адресна допомога» обертається на гірке розчарування для українських громадян: ціни вже стрімко пішли догори – подорожчали всі продукти харчування, бензин та паливо, впав курс гривні.

Кандидат економічних наук Андрій Новак розрахував, як змінювалися наші доходи і ціни на основі групи товарів протягом останніх 20 місяців (час прем'єрства В. Януковича). Андрій Новак порівняв зарплати з цінами на товари, які становлять основу споживчого кошика – основні продукти харчування і пальне.

У середньому по Україні			
Категорія	Грудень 2002 р., грн.	Жовтень 2004 р., грн.	Зміна, %
М'ясо (свинина), 1 кг	12	28	+133
М'ясо (телятина), 1 кг	10	25	+150
Сало, 1 кг	7	18	+157
Ковбаса любительська, 1 кг	7	14	+100
Яйце куряче, 10 шт.	2,5	4	+60
Молоко (сер. жир.), 1 л	1	1,80	+80
Олія, 1 л	4	7	+75
Бензин А-95, 1 л	1,70	3,05	+80
Дизельне пальне, 1 л	1,25	2,70	+116
Мінімальна зарплата	165	237	+44
Середня зарплата	443	604	+36

Отже, ціни на основні продукти і товари зросли на 60–157 %, мінімальна зарплата – на 44 %, а середня зарплата – лише на 36 %. Іншими словами, якщо раніше на мінімальну зарплату можна було купити 24 кг сала, то нині – лише 13 кг. Тому говорити серйозно про «підвищення рівня життя» за урядування В. Януковича може лише той, хто або не вміє рахувати, або не ходить у магазин, або навмисне бреше.

Роздумуючи над тим, чому влада в Україні і Москві не любить В. Ющенка віце-президент АН ВШ України Петро Масляк слушно акцентував: «Прихід до влади розумних і порядних людей страшний для нинішньої «української» влади не лише з психологічного боку, а й, що для неї реально найстрашніше, з юридичного. Бо якщо всі ста-

нуть рівними перед законом, політики-злочинці і злочинці-політики неодмінно програватимуть в усьому розумним, чесним, порядним і за-конослухняним громадянам. Як це характерно, наприклад, для Швейцарії, Австрії чи Фінляндії та решти країн ЄС. За правління чесних і розумних політиків типу В. Ющенко всім стає вигідно бути порядними і чесними, а нинішня наша влада та її підручні за такими правилами просто не здатні грати. Вони – зовсім інші за сутністю люди. А тут уже нічого не вдієш. Душу від однієї людини іншій не пересадиш» (Україна молода. – 2004. – 3 листоп.).

«Не допустіть, щоб сини України примусово стали дармовим московським воюючим легіоном». Не можна без особливого хвилювання читати ці слова у листі «Почуй мене, Вітчизно!» Наталії Литвиненко-Орлової з м. Мурманська, який опублікований у газеті «Молодь України» за 26 жовтня 2004 р. Цей лист привертає увагу тому, що він насичений безмежною любов'ю до України, великою мудрістю, глибокою гуманістичною сутністю поваги до росіян, людей різних національностей. Водночас Наталя Литвиненко-Орлова дуже стривожена тим, що вибори в Україні, «ні сіло, ні впало», стали нагальною «загальноросійською» справою. «Товаріщі», не вагаючись, пихато-діловито пхають свого носа в наш український борщ, не обтяжуючи себе толерантністю міжнародних правових норм порядку в цьому питанні. Бо добренько обізнані на безкарності свого шахрайства. З російських телеканалів дедалі частіше й бадьоріше, (по-домашньому!), посміхається пан Янукович», – зазначила Н. Литвиненко-Орлова.

Коли Наталя Литвиненко-Орлова писала цього листа, то, зрозуміло, ще не знала, що Віктор Янукович за порадою найманих політтехнологів з Москви пообіцяв запровадити подвійне громадянство для жителів України і Росії. Після перебування президента Росії В. Путіна на урочистостях з нагоди 60-річчя визволення України від гітлерівської соціал-нацистської Німеччини у Москві активно взялися за вирішення питання подвійного громадянства для жителів України та Росії. В. Путін розпорядився вирішити це питання в максимально стислі терміни, тобто до другого туру президентських виборів в Україні. Чому така поспішливість? Невже в інтересах України? Чи навпаки? Інтереси Росії збіглися з особистими, амбітними забаганками Віктора Януковича? Добре подумаймо, шановний читачу, кому з цього яка користь, а також почуймо щирі слова уродженки м. Донецька, нині жительки м. Мурманська Наталі Литвиненко-Орлової: «Вся Україна – це стомлені злиднями і брехнею люди, яким повсякчас як російські, так і українські ЗМІ нав'язують хибну думку про те, що в разі новітньої злуки

України з Росією хліб буде по 20 коп., ковбаса – на дурняк, а з хмар горілкою полле... То є нахабне лукавство! З абсолютною відповідальністю хочу засвідчити, що життя в Росії також не смакує салом з медом, а чи, бодай, картоплею, – досхочу... Жирує й вигарцьовує з вихиласом тільки пихата Москва під особистим патронатом Ю. Лужкова, а хтось же повинен відробляти?! Невже Україна знову зголоситься орати-сіяти для московського двора? ... Що коїться на вулицях міст Росії, – яка стрілянина, – уже й важко зрозуміти, хто кого «мочить в сортирі», а скільки терактів на душу населення?! А скільки російських вояків гине в Ічкерії?! Щоправда, ці хлоп'ята гинуть з аксіомним кодом свідомості, що цих «абез'ян» треба, знову ж таки, ... «мочити» до повного скону. І нічого в тім дивного немає, бо «мочити» – це є новітня військова «стратегія» Москви. Діти є діти, і мені їх дуже шкода, але, благаю вас, українські матері, батьки, не допустіть, аби воювали й гинули наші українські хлопці за інтереси чужинської лиховісної імперії. Заради гірких афганських втрат, – НЕ ДОПУСТИТЬ, щоб сини України примусово стали дармовим московським воюючим легіоном, бо війна Росії проти кого-небудь ніколи не добігає кінця».

Отже, з якою метою намагається запровадити подвійне громадянство Віктор Янукович? Чи не прихований за позолотою цієї ідеї Диявол, який штовхає В. Януковича на будь-які вчинки аби лише на угоду собі та дияволятам посісти президентське крісло?! Чи ж таким має бути шлях до моральних чеснот? Точніше, чи взагалі можна говорити про якісь моральні чесноти, високі людські ідеали, коли заради безмежного збагачення ігнорують інтересами пересічних українських людей, діють на угоду Москві? Адже подвійне громадянство для жителів України і Росії передбачає обов'язкову службу в російській армії українських юнаків. Невже українські матері так швидко забули криваву дорогу з трупами їх синів з Афганістану, які там полягли за інтереси московських «керманічів»? Крім того, подвійне громадянство створює усі умови для скуповування російськими олігархами українських багатств. Невже громадянам України байдуже, який хомут натягає на них Віктор Янукович з його московськими прибічниками?

Мова, шановний читачу не про те, щоб будувати «китайську стіну» між Україною і Росією. Ні! З Росією, як будь-якою іншою великою чи малою за територією державою, треба шукати шляхи для порозуміння, партнерства, дружби, економічного співробітництва, але не за рахунок інтересів українських громадян, не завдяки ігноруванню національної безпеки України.

«Не підтримувати сьогодні Віктора Ющенка – це національний мазохізм». Ці слова належать відомому єврейському поетові і перекладачеві, патріотові України Мойсею Фішбейну, який наголосив, що погромницький образ України та українця у світі неабиякою мірою творить наш північно-східний сусід та його спецслужби. Вони багато що контролюють в Україні. Наші вороги (і зовнішні, і внутрішні) хочуть пересварити в Україні всіх з усіма. Хочуть нацькувати росіян на кримських татар, кримських татар на українців, українців на євреїв... Розділити всіх нас і безперешкодно грабувати Україну, панувати над нею.

Мойсей Фішбейн закликає жителів України – Східної, Західної, Північної, Південної, Центральної зробити все, «щоб вона нарешті не була аморфним клаптиком пострадянського простору, що на ньому є напис «Україна», який та бандота завжди може змінити. Україна має бути українською Україною. Як французька Франція, італійська Італія, німецька Німеччина... Лише тоді буде добре всім у ній суцям: етнічним українцям, українцям російського роду, українцям єврейського роду, українцям татарського роду...».

На запитання журналіста Юрія Чорнея, чи нинішня політична, економічна, культурна еліта України обстоює її національні інтереси чи свої власні – не пов'язані з її майбутнім і народом, Мойсей Фішбейн зазначив, що «еліта в нас не при владі. На жаль. А ті, хто при владі, либонь, сповідують один із моїх «аферизмів»: «чітко продумана сума хаосів часом дає добре впорядковану систему». Ці люди не знають межі, й поки їх не зупинять, вони не зупиняться... Українська еліта має підтримати Віктора Андрійовича Ющенка. Повторюю: не підтримувати сьогодні Віктора Ющенка – це національний мазохізм, якщо не національне самогубство. Саме Віктор Ющенко обстоює національні інтереси України. Знаєте, мене часом запитують: «Ну гаразд, ми підтримаємо Ющенка, а як він ставитиметься до росіян, а як він ставитиметься до євреїв?» Я відповідаю: «Так само, як і до всіх, в Україні суцях». Що ж до євреїв – то, ми, євреї, маємо вклонитися мамі українського лідера: під час війни мама й бабуся Віктора Ющенка в селі Хоружівка, що на Сумщині, переховували в себе в хаті трьох єврейських дівчаток із міста Ромни».

Віктор Ющенко за єдність і цілісність України. Він усією своєю попередньою і нинішньою діяльністю підтверджує, що не хоче аби росіяни, євреї вірмени, поляки, угорці, румуни, болгари, греки, представники інших націй, які живуть на гостинній українській землі, асимілювалися, перетворювалися на українців. Кожний із них хай залишається сам собою. Українська держава створює їм належні умови для збере-

ження своєї мови, культури, духовності. Водночас Віктор Ющенко за утвердження української України.

Я добре знаю, за кого буду голосувати 21 листопада цього року. Задумуються над цим і спостерігачі з Донецької та Луганської областей, які побували в Івано-Франківській, Львівській та інших областях Західної України. Секретар Косівського районного штабу блоку Віктора Ющенко «Наша Україна» Ганна Петрівна Димнич розповіла кореспондентові газети «Україна Молода» Іванові Крайньому, що прихильники В. Януковича, які приїхали у села краю Черемоша й Прута, були дуже настороженими, ніби переляканими. Жителі карпатських сіл побоювалися провокацій з їхнього боку. Адже в пам'яті багатьох – події у м. Мукачево, спровоковані прибічниками СДПУ(о) під час виборів голови міста. Однак все обійшлося без ексцесів. Прикарпатці виявили свою природну гостинність і доброзичливість. Луганчанин Іван Радіонов з приємністю розповідав: «Очень хорошие впечатления. Приятно удивили здешние люди – и на улицах, и в кафе, где мы ужинали». Депутат Івано-Франківської міської ради Євген Щупак спілкувався на виборчій дільниці № 60 з викладачем Луганської міліцейської академії і пан полковник щиро зізнався, що в нього кардинально змінилося уявлення про західних українців. Вони, мовляв, такі, як ми: хочуть злагоди, порозуміння, миру, заможного життя. Пан полковник пообіцяв, що відтепер радитиме усім своїм знайомим відвідати чудовий прикарпатський край і поспілкуватися з його мешканцями. Очевидно, що дехто з приїжджих спостерігачів від «Регіонів України» повіз додому не тільки гарні враження про Івано-Франківщину, а й нові політичні симпатії. Чимало луганських «десантників» прибули в західні області агітувати за провладного кандидата В.Януковича, а поїхали з іншою оцінкою В. Ющенко.

Секретар однієї з виборчих дільниць на Львівщині Ірина Процик та журналістка Галина Миць розповіли, що спостерігачі з Донецька вражені теплим прийомом жителів Львова і області. Їхній стан, вважають у комітеті виборців, можна окреслити як «культурний шок». Їх у Донецьку настрахали автоматами, кулеметами. Багатьом із них наполегливо телефонували на виборчі дільниці, щоб вони одразу писали акти про будь-які порушення під час голосування. Спершу вони ніби пробували це робити, але потім самі визнавали, що порушень нема, тому не хочуть бути нечесними. Люди, які приїхали з Донецька, – переважно працівники бюджетної сфери. Багатьох з них забрали прямо з роботи і посадили у вагони. Вони прощалися з рідними і думали, що можуть не повернутися додому. Від'їжджали зі Львова спокійними, задоволеними,

бо збагатилися новими приятелями, друзями. Прощаючись із західняками, казали, що і східняки, і західняки – одна етнічна спільнота. То тільки злі сили хочуть нас поділити. Дехто з донецьких спостерігачів утаємничено говорив, що буде голосувати за Віктора Ющенка.

Мойсей Фішбейн переконаний, що Віктор Ющенко переможе. «Нехай ніхто в цьому не сумнівається, – наголосив він. – Ми не емігруватимемо. Нехай емігрують наші вороги. Україна є й буде наша. Не Марата Гельмана, не Ігоря Шувалова, не їхніх працедавців, а наша. Це наша Україна, а не їхня. Мене обурює, що проти Віктора Ющенка працюють політичні кілери з Росії. Ми переможемо – і їхньому (та й не тільки їхньому) кілерському заробітчанству в Україні гаплик».

Нинішні вибори Президента України яскраво засвідчили, що вже є українці як етнічна спільнота, є українці як політична спільнота, як православна спільнота. Треба ще зробити важливий крок 21 листопада 2004 р. – відкинути страх, який нагнітають владні структури, й обрати Президентом України Віктора Ющенка. Саме такий Президент не словом, а чесним ділом сприятиме тому, щоб кожний громадянин України створював для себе заможне життя, зміцнював Українську Державу, яка зможе відстояти своє геостратегічне місце і важливу роль у розвитку сучасної європейської і світової цивілізації.

2004 р.

ДОПОМОЖІТЬ УТВЕРДЖУВАТИ ПРАВДУ!

Відкритий лист до друзів Артура Криводубського (Донецьк), Миколи Кузнецова (Луганськ), Івана Ненова (Одеса)

Дорогі друзі, пишу цього листа під масове скандування «Ми разом, багато – нас не подолати!», «Ющенко! Ющенко! Ющенко!» Як і весь Львівський національний університет імені Івана Франка, я з ними. Усім своїм єством підтримую студентів, усіх громадян України, які масово повстали проти брехунів, аморальних, державних «діячів», що спричинили злочинне порушення закону про вибори Президента, широкомасштабну фальсифікацію виборів. Щоб врятувати себе від справедливої кари, керівники Донецької, Луганської, Харківської областей взяли на озброєння підкинуту Москвою сепаратистську ідею про автономію Південно-Східного краю, насправді – про розшматування

єдиного тіла України, знищення її державності. Про цю злочинну за-
тію не міг не знати Л. Кучма. Позбавивши жителів східних областей
правдивої інформації про причини, суть, мету «помаранчевої револю-
ції», донецькі, луганські, харківські, одеські вождики цілеспрямова-
но нагнітають ненависть до братів-українців, які живуть на Заході, в
Центрі, Півночі України, звинувачуючи їх в екстремізмі, гальмуванні
економічного розвитку держави.

Вас, дорогі Артуре, Миколо, Іване, не треба переконувати, що винні
в цьому справедливому всенародному збуренні, який переріс у Всеукра-
їнський політичний страйк, Л. Кучма, В. Медведчук, В. Янукович, бо
вони не забезпечили прозорих, чесних виборів, а створили найсприят-
ливіші умови для їх грубої фальсифікації, по суті, були натхненниками,
організаторами цього всеукраїнського шахрайства.

Безперечно, велика кількість громадян України щиро проголосувала
за В. Януковича. Ніхто не засуджує їхній вибір, свободу волевиявлен-
ня, їхнє переконання. Але, наголошую, якщо б вибори відбувалися на
чесних засадах, то, хоч би як не прикро було прихильникам В. Януко-
вича, він не набрав би такої кількості голосів, які оприлюднила ЦВК.

Пишу до Вас з великим проханням допомагати утверджувати Правду
про суспільно-політичну ситуацію в Україні, адже Східні терени дер-
жави тривалий час були ізольовані від об'єктивної інформації, пере-
бували у зоні цілеспрямованого зомбування брехнею. Правдиве слово
не доходило до жителів Сходу, Півдня; там домінувала і продовжує
переважати антиукраїнська преса. Тільки у ці дні завдяки мужності
чесних журналістів, які не хочуть більше працювати за аморальними
темниками Адміністрації Президента, на Схід, Південь проривається
правдива інформація. Але ці світлі промені у темному царстві брехні
потребують активної підтримки.

Ви, дорогі друзі, вмієте читати між рядками, тому допомагайте, будь
ласка, прозрівати обдуреним. Вони мають знати, що на 2 020 виборчих
дільницях у Донецькій області було лише 19 представників від команди
В. Ющенка. Чесних членів виборчих комісій, сумлінних спостерігачів
нахабно, грубо, безцеремонно повиганяли з виборчих дільниць, щоб була
можливість на угоду Л. Кучмі і його піратським прибічникам сфаль-
шувати вибори. Про грубі порушення виборчого процесу мають знати
виборці на Луганщині, Миколаївщині, Одещині. Неймовірно великої
морально-психологічної шкоди завдала вакханалія з відкріпними тало-
нами. Цю форму фальсифікації виборів також благословив Л. Кучма.

Пояснюйте усіма можливими способами, що Віктор Ющенко за єд-
ність і цілісність України, в якій би торжествувала свобода, демократія,

правда, заможно жила кожна людина. Він усією своєю попередньою і нинішньою діяльністю підтверджує, що не хоче аби росіяни, євреї, поляки, румуни, угорці, греки, вірмени, представники інших націй, які живуть на гостинній українській землі, асимілювалися, перетворилися на українців. Кожний із них хай залишається сам собою. Віктор Ющенко, як Президент України, сприятиме створенню їм надалі належних умов для збереження своєї мови, культури, духовності.

Дорогі друзі, Ви є свідками, як недруги України таємно і відверто поширюють, нав'язують фальшиву інформацію про В. Ющенка, щоб принизити його гідність, порядність, чесність, патріотизм. Вороги соборності, незалежності України паплюжать В. Ющенка найогиднішими словами (нашист-фашист-нацист), обзивають американським шпіоном, топчуть пам'ять його батька – Андрія Андрійовича, який мужньо захищав Радянську державу, пізнав гіркоту Освенціма, Бухенвальда; сім разів тікав з нацистсько-фашистських концтаборів, і таки повернувся на рідну українську землю. Разом з дружиною Варварою Тимофіївною виховав двох синів – Петра і Віктора, які увібрали у себе дух незнищенності українського народу. Кабінет Міністрів, який очолював Віктор Ющенко, зробив колосальний прорив в економічній політиці держави, заклав важливі основи економічного і соціального зростання. Але комуністи, есдеки та їх поплічники не дали можливості В. Ющенку реалізувати до кінця добродійні плани.

Мільйони громадян України, які вийшли на майдани і беруть участь у Всеукраїнському політичному страйку на підтримку всенародно обраного Президента України В. Ющенка, утверджують людську гідність, яку розтоптував режим Кучми–Медведчука–Януковича. Вони за мир, стабільність, дружбу, співробітництво з усіма державами, близькими і далекими сусідами. Але чимало державних, політичних московських керманічів ніяк не хоче змиритися з незалежністю України. Вони втручаються у наші внутрішні справи, обзивають екстремістами чесних українських громадян, які захищають справедливість, правду, демократію, свободу. Фарисейську позицію займають комуністи в Україні. Вони ніяк не хочуть відірватися від московського пупа. І в такий спосіб допомагають нинішньому злочинному режимові утримуватися при владі, щоб надалі плюндрувати Україну. Український народ не хоче бути бидлом, козлами, – він прагне жити гідно у соборній, вільній, багатій українській Україні. Учасники «помаранчевої революції» просять братів зі Сходу, Півдня, усієї України підтримати їхні благородні наміри і спільними зусиллями відкинути у безодню ворогів єдності,

піратів із владних структур, корумпованих чиновників, злочинців-олігархів, які нині роздирають Україну.

Дорогі друзі! Пам'ятаєте роки нашого навчання у Києві, щирі розмови, дискусії, відпочинок?! Ми з різних країв України, але нас ніщо не розділяло. Переконали, що у Вас, як і у мене, збереглося у серці відчуття товариськості, вірності високим ідеалам справедливості. Допомогайте нині, у доленосний для нашої матері-України час, утверджуватися Правді, виводьте з павутиння облуди обдурених, заляканих людей, сійте у їхніх серцях упевненість, що зло, породжене, корумпованим, злочинським, антиукраїнським режимом, поборемо. Соборна Україна з Президентом В. Ющенком розквітне, бо ми усі – жителі східних, західних, північних, південних, центральних областей – єдине органічне ціле. Ми – українці, ми – українська нація, яка хоче мати демократичну, вільну державу, у якій би гідно жила кожна людина.

Обіймаю Вас, дорогі мої друзі, Артуре, Миколо, Іване. Нехай Господь Бог оберігає Вас від зла, благословляє на Доброчинство заради нашої соборної України.

2004 р.

МОСКВОЦЕНТРИЗМ КУШНАРЬОВА

Питання, яке виніс у заголовок статті керівник виборчої кампанії Партії регіонів Євген Кушнар'юв, «Чи життєздатна „помаранчева” коаліція, або Чи повинні політики пам'ятати історію?» (День. – 2006. – 1 квітня), дуже важливе, надто актуальне. Тому з цікавістю починаю читати цей матеріал. Ловлю себе на думці: «може справді автор висловить оригінальну, життєстверджуючу концепцію щодо розвитку і зміцнення незалежності Української Держави?».

На жаль, у перших же абзацах Є. Кушнар'юв, претендуючи на Істину в останній інстанції, головною зброєю обрав лицемірство, прикриваючи нещирість, зловмисність удаваною об'єктивністю, щиросердністю, добродієністю. Він осуджує комуністичну ідеологію, що «висвітлювала історичні факти у вигідному для неї світлі». Навіщо такий пасаж? Щоб читач повірив саме йому! Є. Кушнар'юв дуже «побивається», бо, мовляв, «у свідомість людей намагаються втовкмачити, що російська мова на Сході нав'язана мало не окупантами...». Навіщо аж так лукавити?

Жодна мудра, моральна людина ніколи ніде не говорить, що «слобожани – обмежені, загалом неповноцінні українці», бо добре розуміє, що протиставлення Заходу і Сходу – «тенденція – вельми небезпечна».

Повністю погоджуюся з цією тезою. Хіба не всім, хто цікавиться правдивою історією російсько-українських взаємин, відомо, як українці Сходу, Півдня ставали російськомовними?! Для вас і таких, як ви, пане Кушнар'єв, нагадаю, що за майже 350 років панування Московії над Україною було видано 479 циркулярів, указів, розпоряджень, спрямованих на знищення української мови, культури, духовності. Це й призвело до зросійщення, морально-духовного каліцтва мільйонів українців. І ось таке дискримінаційне становище, в якому опинилася українська мова внаслідок її упослідження російськими колонізаторами упродовж століть, ви, пане Кушнар'єв, хочете законсервувати? Ви на цьому спекулюєте, спонукаєте до агресивного збудження упосліджених матеріально і духовно людей. Санкціонування офіційної двомовності (тобто, одномовності – російської), надання російській мові в Україні статусу офіційної (тобто державної) – це створення передумов для остаточного занепаду української мови в Україні. Ви цього прагнете, пане Кушнар'єв?! Російській мові ні в Україні, ні в Росії ніхто і ніщо не загрожує. Не заважайте молодому поколінню насильно зросійщених українців повернутися до втрачених джерел національного життєвого середовища. «Нормальний націоналізм – це здорове начало, – акцентував Борис Олійник. – Якщо своїх не любиш – ніхто не повірить, що ти любиш інший народ. Антипод патріотизму є націонал-шовінізм».

А нині ви, пане Кушнар'єв, разом із панею Ніною Карпачовою та іншими однопартійцями дуже вболіваєте, щоб не було «насільственной українізації», бо це, мовляв, «порушення прав людини». Але я погоджуюся з вами, пане Кушнар'єв, що потрібно «пригадати про деякі незаперечні історичні факти, проаналізувати їх у світлі сьогоднішніх подій. Причому не для того, щоб роз'ятрити старі рани, а виключно з метою не допустити минулих помилок, не наступити на одні і ті самі граблі».

На жаль, ви, пане Кушнар'єв, у своїй статті українські історичні події 1917–1920 років трактуєте з позицій москвоцентризму, кепкуєте, глузуєте над героїчно-трагічними подіями в Україні. Насправді ж було так (і роз'яснить це Олександрові Стояну, Святославі Піскуну, Олексію Радзівєвському та всім іншим однопартійцям): у буремні 1917–1920 р. у Петрограді і Москві добре розуміли (і тепер усвідомлюють), що Україна, визволена з-під азійсько-російського панування і поставлена в умови політичної та економічної самостійності, стала би першорядною

державою Європи. Раднарком Росії прагнув будь-що зберегти Україну в статусі імперської колонії, тому вишукував усілякі приводи для конфліктів, які можна було би використати для обґрунтування нібито об'єктивної необхідності війни з «буржуазною Центральною Радою за світову пролетарську справу».

Суть фарисейської більшовицької політики Росії щодо України не вдалося приховати Ленінові у підготованому ним «Маніфесті до українського народу з ультимативними вимогами до Української ради». Раднарком РРФСР на словах визнавав «Народну Українську Республіку, її право зовсім відокремитися від Росії або вступати в договір з Російською республікою. Все, що стосується національних прав і національної незалежності українського народу, ми, Рада народних комісарів, визнаємо зараз же, без обмежень і безумовно». Водночас вожді революції диктували Центральній Раді свої вимоги (чотири пункти) – в категоричній формі, зажадавши відповіді не пізніше як через 48 годин, інакше – війна.

Цим імперським амбіціям Генеральний Секретаріат протиставив вмотивовану ноту, в якій, зокрема, писав: «Не можна одночасно визнавати право на самовизначення аж до відокремлення і в той же час грубо посягати на це право нав'язуванням своїх форм політичного устрою...». Та ці логічні контраргументи не бралися до уваги, а домагання Центральної Ради утворити в Росії федеративну владу трактувалися як контрреволюційні. Центральна Рада не хотіла пропускати на Дон більшовицьких військ, аби уникнути там братовбивчої війни – це й стало основною претензією з боку Раднаркому РРФСР. Звичайно, якщо б навіть Центральна Рада виконала умови більшовицької Росії, то знайшлися б інші претензії до молодій незалежній Україні.

Верховний головнокомандувач Криленко на вимогу Леніна видав (10) 23 грудня 1917 р. відповідний наказ, згідно з яким в Україні розгорнуто три революційні армії російських військ. Ставка головнокомандувача військами вдалася до грубого політичного обману вояків, граючи на природному прагненні солдатів-росіян повернутися додому. Вона оголосила військам, що Центральна Рада перешкоджає відправці солдатів додому в Росію, хоча це не відповідало дійсності, бо 3 (16) грудня 1917 р. Центральна Рада видала наказ «Про відпуск солдатів-великоросів», за яким солдати-росіяни могли демобілізуватися.

Радянська Росія у війні з Українською державою використала також кадрові російські війська, зняті з російсько-німецького фронту. «Більшовики не шкодували ні грошей, ні людей для того, щоб проникнути в українські загони, які значною мірою склалися з надзвичайно наївних

у політиці селян, і переконати останніх, аби не брати участі в боях, або ж приєднатися до більшовиків». Успішному наступу російських червоних військ в Україні сприяли також організовані більшовиками у великих містах диверсійні повстання проти Центральної Ради...

Після кількаденного шаленого гарматного обстрілу у столицю Української Народної Республіки вдерлися російські червоногвардійці. У перший день захоплення Києва Муравйов та його матроси вирізали три тисячі осіб, протягом двох наступних – ще дві тисячі. Вбивали переважно українців. Розстрілювали «за кожне українське слово» (В. Сосяра). Цю збройну агресію Російської Республіки в офіційній радянській історіографії потрактовано так: «...пришлось помочь Советизации Украины военной силой». Проголошений у грудні 1917 р. в Харкові український радянський уряд (цю акцію Романчук слушно назвав «фарсом»), що сидів на закривавлених російських штиках, встановив режим терористичної окупації. Про це йдеться у відкритому листі видатного українського вченого С. Єфремова, якого він написав 28 січня 1918 р. до «Командуючого українським військом» та «Народного секретаря» Ю. Коцюбинського – сина видатного українського письменника. Потрібно знову і знову вдаватися до об'єктивних першоджерел: «Новоявлений „Раднарком” з Леніним на чолі наслідував усі самодержавні звичаї і послав військо проти України і проти козаків, щоб схилити під свою владу всіх інакомислячих. Солдати і Червона армія, що не хотіли битися з німцями, охоче йшли проти своїх братів, бо така нерегулярна війна провадилася під прапором грабунків, насильства, хижого розгулу, і всі зайдиглови поспішали нагулятися і розбагатіти на чужім лихові, – писав Пилип Капельгородський. – Більшовики по усіх усядах перемогли не так силою зброї, як агітацією та дезорганізацією противників».

У IV Універсалі Української Центральної Ради підкреслювалося, що «петроградське Правительство Народних Комісарів виповіло війну Україні, щоб повернути вільну Українську Республіку під свою владу, і посилає на наші землі свої війська – червону гвардію, большевиків, які граблять хліб у наших селян і без ніякої заплати вивозять його в Росію, не зоставляючи навіть зерна, приготовленого на засів, убивають невинних людей і сіють усюди анархію, убийство і злочин.

Ми, Українська Центральна Рада, робили всякі заходи, щоб не допустити до тої братовбивчої війни двох сусідніх народів, але петроградське Правительство не пішло нам назустріч і веде далі криваву боротьбу з нашими народом і Республікою.

Крім того, те ж саме петроградське Правительство Народних Комісарів починає проволікати заключення мира й закликає до нової війни, називаючи її «святою».

Одним із ключових питань української національно-визвольної боротьби 1917–1921 рр. була організація військових сил для забезпечення українського державотворення. Доктор історичних наук Сергій Литвин у книзі «Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана», яка вийшла у 2001 р., зазначав, що на українських теренах Першої світової війни тут було скупчено до двох третин військових сил Російської імперії. Із загальної кількості російської армії (близько 9 млн.) українців було десь 40 %, у тому числі офіцерів майже половина. На Чорноморському флоті українці становили 65 %.

Навесні 1917 р., на тлі загального розкладу армії, в ній почали створюватись українські військові комітети – виборні армійські органи національного типу, що перебирали владу в свої руки.

Українізація армії зустріла серйозні перешкоди з боку певних російських кіл. Ахіллесовою п'ятою українського військового руху був стан національної свідомості багатьох українців, що не могла бути високою на Наддніпрянщині за умов постійного денаціоналізуючого тиску російської імперської машини. Проблема можна було вирішити енергійними заходами на хвилі ентузіазму, що охопила навесні-влітку 1917 р. більшість українців, проте хибна позиція Центральної Ради у військових питаннях (курс на створення нерегулярних, міліційного типу військових формувань), пацифістські ілюзії керівництва ради, її недосвідченість у військових справах не дали змоги це зробити.

Антиукраїнська політика тимчасового уряду, його нездатність стабілізувати соціальне становище в державі штовхнули деяких представників українського руху в обійми більшовиків, які різко виступали проти цього уряду під гаслами негайного миру, радикальних соціальних перетворень та декларували визнання права націй на самовизначення. В результаті, коли після більшовицького перевороту в Петрограді постало питання про владу в Україні, значна частина українізованих формувань заявила про нейтралітет у боротьбі між антибільшовицькими силами і більшовиками.

Більше того, через, по суті, антинаціональні дії українських соціалістів українська армія була розпущена і нікому було захистити державу від московсько-більшовицьких загарбників. «Лише молодь зрозуміла: здавати столицю без бою неможливо! (Старші цього не зрозуміли), – наголосив професор Валентин Мороз. – І тому 300 молодих студентів, навіть старшокласників, створили під Крутами легенду українських фермопіл: загинули. Але не відступили».

Аналізуючи ситуацію, що склалася в Україні у середині літа 1918 р., Дмитро Донцов у статті «Тверда рука» акцентував, що українському

урядові бракувало «твердої руки», «твердого курсу», сутністю якої є «свідома своєї цілі політика, яка, хоч і не перебираючи в способах, хоч і різними шляхами, але завше йде до однієї цілі – цілі, яку бачать або відчувають усі. Тільки така політика, така сталість волі тих, що стоять на чолі держави, може спричинитися до заспокоєння розбурханих війною й революцією громадянських елементів та до їх консолідації».

Остаточно завоювати і підпорядкувати Україну радянській Росії вдалося під час третього періоду окупаційної війни, яка тривала з грудня 1919 р. до кінця 1921 р., коли було зламано хребет українському партизанському рухові. Передбачаючи уярмлення ще у 1918 р., І. Чопівський («Економічні нариси України») висловив слушну думку: «Коли національні сили не згуртуються, коли не закристалізується національний дух, – тоді можемо сміло слово Україна замінити словом «міжнародний ринок з інтернаціональним капіталом: єврейським, московським... – і все це буде зватися „Україна”».

Славетний академік Володимир Вернадський, шанована постать у світовій науці, також дав правдиво-виразну оцінку й характеристику цьому явищу: «Скільки Московщина не клялася у добропорядності і вірності, скільки договорів не підписувала б – стільки ж разів вона їх віроломно порушуватиме. Віроломність Московщини традиційна». Він говорив дещо делікатніше про те, що російська демократія закінчується на українському питанні.

Варто зазначити: керівництво радянської Росії не хотіло давати волі Україні, передусім тому, що за промисловим і сільськогосподарським потенціалом – це була не Польща і Фінляндія. До 1917 р., наприклад, Україна давала третину зерна, стільки ж тваринницької продукції. Варті уваги також такі дані: протягом 1861–1891 рр. Москва щороку мала з України – 120 млн. крб. доходу, за 1903–1908 рр. – 221 млн. Квадратна верста (104 десятини) в Україні приносила російській скарбниці прибутку на 282 крб. 55 коп., а в Петербурзькій губернії – 40 крб. 61 копійку. Російська імперія на одного жителя останньої витрачала на рік 4 крб. 23 коп., а на українця – лише 56 копійок.

У 1920 р. суть «братньої допомоги російських пролетарів українським» рельєфно означив послідовний і непримиренний борець проти більшовицького імперіалізму Б. В. Савинков: «То, что собиралось веками, в один год пошло прахом. Мы, великороссы, отброшены ко времени Ивана Калиты. И большевистские войска, воюя с Польшей и Украиной и заключая мир «для передышки» с Эстонией, Латвией, Грузией, в сущности продолжают дело русских царей, самодержавия российского, – вооруженной рукой пытаются собрать утраченные Москвой земли. В

этой попытке их – соблазн для русских империалистов. Крайности сходятся. Почему Брусилову и Гутору не руководить вооруженным «собираaniem» России, даже если собиране это проходит под знаком Интернационала? Они рассуждают так: «Интернационал пройдет, Россия останется». И как бы не презирали их те белые генералы, которые воевали с Грузией и Украиной, родственная, сокровенная связь их между собой очевидна... И те и другие в тайниках своего сердца не сомневаются в своем праве покорять, то есть «тащить и не пущать» всех, кто слабее их. Им чужда идея свободы».

Ви, пане Кушнар'ов, стверджуєте у своїй статті: «Схоже, деякі „патріоти“, які на словах переймаються благом народу, зовсім не знають історії своєї країни, не хочуть враховувати її специфіку, розмаїття культурне, мовне, етнічне». Про яку історію України мовиться? Про правдиву, об'єктивну, чи про історію у московському соусі, фрагменти якої ви подали у статті, наголосивши тільки на негативних аспектах у діяльності керівників української національної революції, смакуючи їхні помилки і водночас відбілюючи російську агресію.

Кожний із політиків, який сповідує національні, моральні, високі державницькі стандарти, покликаний пропагувати й утверджувати у народній свідомості переконання україноцентризму, сутність якого визначається категоріями патріотизму, національної гідності, поваги громадян до Української держави, цілеспрямованою працею задля добробуту і всебічного розвитку усіх життєвих сфер, необхідністю розглядати всі політичні події у світі крізь призму національних інтересів України, її духовних і культурних цінностей.

Одвічна боротьба Правди і брехні, Добра і зла тепер ворохобить українським суспільством. З глибини століть закликає нас великий князь Володимир Мономах, у тому числі і Партію регіонів, «не хулити розмовою, гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукаючи себе на добрі діла Господа ради». Не применшуючи, не забілюючи історичний і нинішній негатив, потрібно підносити, пропагувати шляхетні, героїчні, патріотичні, жертвовні риси українців. Дивитися на істинне треба чистим поглядом. Українська нація цього вартує, вона дотримується принципів гуманності, толерантності, поваги до інших націй, їхніх культур, але на споконвічно своїй землі вона мусить мати природне право бути повноцінним господарем.

А воскрес, щоб із вами жити

Василь Симоненко

НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИЦЬКІ ПРІОРИТЕТИ

Інформаційна війна за серця і розум українців набирає найнебезпечніших обертів. Її зміст втілюється у старі й нові форми впливу на читачів, глядачів, радіослухачів. Кардинальна мета агресорів – не допустити всебічного формування й утвердження української національної ідентичності, яка є найпотужнішим морально-психологічним підґрунтям, фундаментом розвитку української України.

Головним складником національної ідентичності є правдива історична пам'ять. Тому недруги впродовж століть її розмивали, насаджували свої трактування й оцінки фактам, подіям, явищам, щоби покалічити генетичний код, позбавити українців національної сутності, перетворити їх у безвольних, слухняних слуг. Гіркі плоди тривалого російщення, колонізації, мадяризації, румунізації пожинаємо й сьогодні. Найглибшу рану, що й нині кровоточить, спричинили московські агресори-асимілятори, які, на жаль, не змирилися з тим, що Україна виборола незалежність, і не перетворили свою руйнівну зброю у засоби добродійного, братерського ставлення до вічних сусідів – українців.

«Проти України триває всебічно продумана інформаційна війна. Усе спрямовано на дискредитацію самої незалежності України, Президента, Уряду, демократичної частини більшості Верховної Ради, – констатує голова Національної ради з мовної політики при Президентові України, академік НАН України Микола Жулинський. – У сьогоднішньому світі для кожної держави дуже важливий власний інформаційний простір, який має бути демократичним і плюралістичним. Але водночас треба розуміти, що національні пріоритети маємо обстоювати на державному рівні, й вони повинні домінувати. Це зачіпає й інші проблеми: мовного, культурного простору та консолідації всього суспільства». Однак Україна майже витратила інформаційний простір. Навіть чимало регіональних газет і телерадіокомпаній проводить антиукраїнську політику, а ми, виявляється на законодавчому рівні не можемо на них вплинути. На жаль, нинішнє законодавство дозволяє навіть чужинцям насаджувати в нас свою політику, ідеологію, світогляд, культуру.

«За різними підрахунками, в Україні лише десять відсотків частотного ресурсу належить державі. Такий собі маленький окраєць, яким намагаємося відстоювати національні інтереси. Натомість сусідні держави мають загальнонаціональних три-п'ять радіоканалів та два-три телеканали з повним охопленням і покриттям усієї території країни, з відповідним змістовним наповненням, ідеологією, політичними пріори-

татами, державними інтересами, – наголосив президент Національної радіокомпанії України Віктор Набруско. – У нас – лише один український, неповноцінний, обшарпаний телеканал та Національна радіокомпанія, що має змістовне наповнення, ще три внутрішні канали й один – іномовлення. А в популярному сьогодні FM-діапазоні ми присутні лише в Києві, Луцьку, Ужгороді».

У нашому українському домі чужа держава почувається господинею, і через ЗМІ навчає нас та розповідає, як маємо жити. Володимир Лесной із Сімферополя зазначив, що «багато в чому ми і росіяни, як й інші народи колишнього СРСР, схожі одне на одного, адже всіх нас компартія прасувала червоною праскою сімдесят років. Але росіянам уже потрібно змиритися і з тим, що в чомусь ми зовсім не такі, що в нас своя ментальність і своя українська ідентичність, свій погляд на історію і своє бачення майбутнього. Кожен народ, навіть найменший, унікальний сам собою. Треба лише дати йому свободу для вияву своєї унікальності».

Однак Росія не припиняє психологічного тиску на свідомість українців. До антиукраїнських агресивних інформаційних складників належить тема про загальноросійський народ. Ця тема була присутня у багатьох доповідях на конференції у Москві «Україна і Росія: історія та образ історії», яка відбулася 3–5 квітня 2008 р. Відомо, що ідеологічною зброєю дореволюційних російських політиків була концепція загальнослов'янської єдності. У часи комуністичного режиму для білорусів, росіян і українців придумали концепцію «древнерусской» народності. Після XXII з'їзду КПРС (1961) активно пропагували нову історичну спільність людей різних національностей – радянський народ, для якого пріоритетними є російська мова, культура, церква. Все, що не російське, комуністичне керівництво вважало консервативним, пережитками українського буржуазного націоналізму.

Багато ЗМІ в Україні під впливом Москви та промосковських власників і політиків перетворилися на антидержавні та підривні органи, що діють за законами психологічної війни проти ворожої держави, якою, на жаль, для них реально є Україна. «Не помічати зло – означає готувати його тріумф, – підкреслює філософ Ігор Лосєв. – Біда й ще й у тім, що в деяких наших регіонах практично дуже мало інших, лояльних до України ЗМІ, що дозволяє створювати своєрідне «інформаційне гетто», куди позитивна інформація про Україну пробивається через силу, уривками й епізодично. А це, в свою чергу, створює ідеальні умови для масового маніпулювання свідомістю людей, яких штучно ізолювали від повноцінної та різноманітної інформації. Таких людей можна організувати й

кинути «на амбразури», втягнути в будь-яку авантюру. Не випадково спроби розблокованого «інформаційного гетто» викликають абсолютно істеричну реакцію в їхніх «архітекторів».

Проблема утвердження української національної ідентичності, частиною фундаменту якої є історична пам'ять, хвилює студентів факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Студенти, які опановують спеціалізацію «Журналістська робота на радіо» і «Журналістська робота на телебаченні», обговорили статтю Віктора Ситніка «Усі ми – мазепинці, петлюрівці, бандерівці...» (День. – 2007. – 31 лип.) і підготували коментарі. Частина студентських матеріалів друкуємо.

Усі ми – українці

Навіть сильні держави, які не відчувають загрози своїй національній ідентичності, все ж дбають про свою культуру, мову, історію, про всі ті великі і малі особливості, які відрізняють їх народ і роблять його відмінним від інших.

Збереження своєї ідентичності, самостійності, єдності, утвердження себе як національної держави є винятково важливим для України. Майбутній розвиток українського національного життя визначатиметься насамперед поглибленням історичного, культурного, морально-психологічного самопізнання. Україна відновила незалежність, але старі проблеми перешкоджають її розвитку. Найболючіші з цих проблем розглянув у своїй статті «Усі ми – мазепинці, петлюрівці, бандерівці...» Віктор Ситнік.

Автор вважає, що «під історією, на жаль, мають на увазі хронологію подій. А історія – це самосприйняття і самоусвідомлення себе серед інших». Також він стверджує, що «немає концепції історії України від початків самого народу до сьогодення». Справді, пересічний українець ще дуже далекий від правильного розуміння своєї історії.

Більшість представників старшого покоління схильна до консерватизму, їм властива ностальгія за часами радянщини, в які вони прожили значну частину свого життя. Великої зацікавленості історією України вони не мають. Серед людей середнього віку багато таких, які просто не знають історії України, бо вивчали її не як історію окремої держави, а як історію складової частини московської комуністичної імперії. Для цих людей далекими і незрозумілими сторінками історії є давніші спроби здобуття незалежності, приміром, проголошення Української Народної Республіки. Тому їм важко усвідомити історичну єдність України минулих століть і нинішньої України. Як стверджує Володимир Панченко, великим є розрив між науковими знаннями і масовою свідомістю: «Наукова думка часів незалежності не стояла на місці, було написано чимало наукових праць, проте чи можуть вони вплинути на рівень історичної освіченості широких кіл українських громадян? Не

можуть: і через невисокі тиражі, і через їхню зорієнтованість на спеціального адресата, і через традиційну «недопитливість» мільйонів українців». Потрібно, щоб вивчення історії вийшло за межі підручників та наукових праць, щоб воно стало предметом дискусій у газетах, журналах, щоби про історію більше говорили у телевізійних- і радіопрограмах, які були б не просто пізнавальними, а цікавими для пересічного українця, який зміг би відкрити для себе багато нового.

Так само не можна сказати, що і молоде покоління українців, яке здобувало освіту вже за часів незалежності, є повністю історично та національно свідомим. Попри те, що виклад історії в сучасних підручниках вже не є ідейно заангажованим і претендує на об'єктивність, він все ще не є цілісним. Учні просто заучують параграф за параграфом, періоди та події, але, зазвичай, не можуть у своїй свідомості поєднати їх в одне ціле і осмислити. Взагалі, зараз важко говорити про сформовану концепцію історії України, тому що ще немає єдиного розуміння національної ідеї. А історія та національна ідея тісно пов'язані.

Національна ідея забезпечує культурно-історичний розвиток нації, її боротьбу за єдність, свободу та незалежність. Національна ідея в її найрадикальнішому вияві в Україні вже здійснилась у вигляді проголошення відновленої Незалежності. Часи протистоянь і збройної боротьби минули, і зараз Україна потребує мирної, консолідуючої національної ідеї для розбудови держави. Ця ідея, звичайно ж, має акцентувати відмінність від інших народів, але також і показувати єдність українського народу, усувати внутрішні протиріччя Сходу і Заходу України, адже національна ідея – це також відчуття спільності з усіма представниками своєї нації, відчуття перебування удома, відчуття духовного комфорту на рідній землі. Для її втілення дуже важливо визнати помилки минулого, щоб знову не наступати на ті самі граблі.

Це потрібно передусім для того, щоб вийти з глухого кута протилежних тлумачень історії. Нам необхідно позбутися негативного стереотипного уявлення про «Wild, wild West» – «Дикий, дикий Захід» України (вибачте за американізм). Це уявлення про західного українця як радикального націоналіста, в якого батьки-діди воювали у збройному підпіллі, і який тільки про те і мріє, щоб позбутися усього «москальського» в його Україні. Такий образ західного українця неприйнятний для українця Сходу, на якому, на жаль, відбилися довготривалі процеси асиміляції, і йому близькі російські звичаї і мова. Окрім того, східні міста переважно розвивалися за часів радянської індустріалізації, їх мешканці позитивніше сприймали перебування України в Союзі і для них досі є актуальними лозунги типу «Мир, труд, май».

Знову ж таки, українці-західняки мають щодо Сходу свої негативні стереотипи. Вони вважають, що східняки підкреслено негативно ставляться до української мови і всього українського. Важливо зрозуміти, що жителі Сходу також є повноправними українцями, просто з трішки іншим менталітетом. Але в жодному разі не можна казати, що мешканці Сходу – не патріоти своєї країни. Нагадаємо, що за проголошення Незалежності свого часу проголосувало понад 90 % українців, і на Сході в тому числі.

Безперечно, мешканцям Сходу потрібно допомогти подолати всі ті упередження, які там насаджувалися впродовж комуністичного режиму. Звісно ж, не в усьому варто

поступатися, приміром, не можна узаконити російську мову як другу державну мову. Також не можна допустити викривленого трактування як історії, так і сучасних подій. Але на протигагу цьому вмотивовувати потребу знати українську мову, культуру, літературу, мистецтво, і робити це так, щоб викликати в східняків любов до своєї країни. Потрібно, щоб на Сході користувалися тими ж підручниками, що й на Заході, щоб там не було майже повністю російськомовного телебачення і радіо, щоб не лише в офіційних установах, а й у вищих навчальних закладах, школах, дитячих садочках спілкувалися лише українською. Непогано було б усі сфери виробництва й обслуговування по можливості перевести на українську мову. Якби люди хоч на роботі спілкувалися українською, з часом ця мова перейшла б і в їх особисте життя. Але всі ці зміни потрібно проводити так, щоб не викликати в людей нерозуміння і спротив.

Оксана Гілета

**«Ніколи не виживе той народ,
котрий сприймає трактування своєї історії
очима сусіда»**

Фрідріх Ніцше

«Політика пам'яті – це політика поваги до себе та інших, – зазначив Віктор Ситнік. Поважаючи себе, нас завжди будуть поважати інші. Всі знають про це, але далеко не всім вдається дотримуватися такого принципу. Наприклад, у національному питанні. Зустрічаючи росіянина, який народився і живе в Україні, багато українців розмовляє з ним російською. Хоча сам росіянин навряд чи заговорить з Вами українською. Таких одиниці. Але й ці одиниці швидше за все мають глибоке й забуте українське коріння. Ще один приклад з нашої історії, що підтверджує, що українці часто самі себе ганьблять. Коли мова йде про «червоний терор», чи ще якийсь більшовицький погром, більшість нас чомусь відмовчується. Наш народ так довго вчили зректися самих себе, що тепер це виходить автоматично».

Політика відродження історичної пам'яті повинна сприяти консолідації суспільства, а не його розколу. На жаль, досі одна частина людей плаче за Леніним, а друга – встановлює пам'ятники Петлюрі, Бандері, Шухевичу тощо. Перша захоплена ідеями Маркса, друга читає Юрія Липу. Зрештою, одна частина співає «Ой, мороз, мороз...», а друга «Ой, у вишневому садочку...». Є, звісно, і винятки... Можливо, хтось скаже: «Треба займатися просвітою, вихованням нації. Щоб фанати Леніна, Сталіна знали, що це були за злочинці». Згодна. Але чи буде результат? Не впевнена. Адже, якщо людині століттями доводили, що чорне – це біле, то вона однозначно вважатиме чорним біле і – навпаки. Тому, на мій погляд, перед тим, як розвивати політику пам'яті, треба звільнити частину українців від

духовного насильства, псевдоінформації. Розвіяти ці міфи здатні лише особи, які добре знають історію, літературу і володіють українською мовою бездоганно.

Сучасні дослідники часто згадують тезу Мішеля Фуко про наявність «пам'яті» (себто того, що нав'язує держава через офіційний історичний наратив) і «контрпам'яті» (тобто того, що не відповідає офіційній версії історичних подій). Як уже зазначалося вище, в Україні поки що домінує контрпам'ять. Щоб її позбутися варто осмислити причину її появи. На початку незалежності України якийсь духовний підйом спостерігався. Пам'ятаю, як у середині дев'яностих на уроках музики ми вчили гімн України, з образотворчого мистецтва малювали герб і прапор, а на трудовому навчанні старшокласниці вишивали рушники. Просвіта це була, чи «показуха» – не знаю. Через декілька років більшість школярів почала співати «Ты бросил меня» групи «Стрелки», а малювали ми американського Вінні-Пуха... Ефір був (і є зараз) заповнений продукцією російського виробництва, популярними газетами «Бульвар» і «Факты». Тільки згодом освічені дорослі почали заглядати в «Експрес». Ще й Україна після проголошення незалежності розкололася на посткомуністів і демократів. І знову все заварилося на кшталт: «Наша песня хороша начинай сначала...». Прийшов до влади Кучма, який казав: «Ну як же мені комуністу реабілітувати ОУН, УПА?...».

На думку німецького історика Стефана Требста, «Україна – це «єдина республіка СНД, де культура пам'яті стала важливим полем бою між двома основними політичними таборами – посткомуністами і націонал-лібералами». Шкода, що серед націонал-лібералів трапляються колишні комуністи. Посткомуністи на словах усе хочуть ліквідувати вічний поділ на бідних і багатих. Націонал-ліберали прагнуть чим швидше вступити до Євросоюзу. А чи знають вони, що таке політика пам'яті? І як її розвивати? Думаю, їм часу не вистачає. У Верховній Раді вони бавляться в «розбійників». А про народ не дбають...

Юрій Шаповал стверджує, що Україна – це країна компромісів. Причому, несправедливих компромісів. В Україні, на жаль, відсутня політика пам'яті. На мою думку, основним елементом, який формує політику пам'яті є національна ідея. Що це таке? Мета кожної нації? Програма розвитку держави? Чи національна ідея – це дух народу? Це – кисень, який потрібен усім для життя?! «На жаль, національна ідея ще не стала в українському суспільстві об'єднавчою», – зазначив Володимир Яворський. В. Яворський вказує на те, що в Україні є надто великий відсоток тих, які мають проблеми із самоотождеченням. Результати президентських виборів 2004 року показали, що перших маємо десь 60 %, а других – 40 %, себто майже половина громадян України почуває себе українцями не повністю, або лише частково. «І втішає тут лише те, що динаміка розвитку на користь перших, а не других», – стверджує публіцист. Це і справді дуже втішно. Можна сказати, що це маленька перемога. Для тих 40 % було б корисно організувати тренінги, лекції з історії і літератури, щоб відчули себе українцями. І займатися цим повинна не лише влада, а передусім засоби масової інформації, педагогі.

Про політику пам'яті нині пишуть багато дослідників. Серед них – Ю. Шаповал, С. Кульчицький, Г. Шибанов тощо. Всі вони апелюють до того, що політика пам'яті є рушійною силою у становленні держави. Адже невизначено поводить себе частина людей щодо усвідомлення себе серед інших націй. Неодноразово чула серед знайомих фразу:

«Та що там ваша Україна... Ось у Франції люди живуть, а ми існуємо... А в Англії споконвіку конституційна монархія. Там порядок... А в нас керують державою не політики, а шоу-мени...». Такого типу нарікання не позбавлені здорового глузду. Адже, якщо порівняти нашу державу із країнами Євросоюзу, то, очевидно, ми програємо. Але є й інша сторона медалі. Добре там, де нас нема. Моя учителька, котра вісім років була на заробітках в Італії сказала дуже мудру, як на мене, фразу: «Всюди добре тільки багатим». У кожній країні вистачає проблем і в кожній країні треба працювати, щоб щось після себе залишити, передати у спадок. Матеріальний аспект на декілька сходинок випереджає культурне питання. Багато українців мислять меркантильно. А ті «винятки», які хочуть щось змінити в духовному плані у пересічного громадянина, викликають як мінімум подив.

Отже, якби тяжко не було, треба навчитися поєднувати духовне і прагматичне. Це тривалий процес, але результат буде позитивний. Навіщо нам гроші, якщо не будемо знати, хто ми такі. Як нас ідентифікують інші нації? Тут ніякі «доляри» і «єрики» не допоможуть. А тільки визнання самих себе. А це – найбільше багатство!

Валерія Грицута

Коли ми єдині – нас не побороти!

«Помаранчева революція; Руслана; Євробачення; Сердючка; Євро 2012...». Хтось вважає, що саме завдяки цим чи іншим подіям, Україна стала відомою, забувши про «історію минулого». «...В часи Мазепи Україна стала відомою в різних Європейських країнах, про неї говорили скрізь, писали найвідоміші Європейські письменники», – зазначив І. Сюдюков. «... Майже після 20-річного гетьманування Іван Мазепа наважився здійснити мрію свого життя – возз'єднати правий та лівий берег Дніпра і зробити Україну незалежною...» (Н. Боднар). Не судилося. Минуло 300 років. І тільки у 1991 р. віковічна боротьба українців завершилася перемогою, але чомусь у багатьох людей опустили руки, не виробилося державницьке мислення, не утвердилося розуміння національної гідності, почуття патріотизму.

Слушну думку висловив Віктор Ситнік, що «раніше українцям заборонялося мати власну ідентичність, яка б відрізнялася від російської, тепер українці самі в собі винищують все, що їх відрізняє від світу». Мабуть, через страх, лінь та небажання щось змінити ми не зробили вагомого вчинку, який би «штовхнув» нас уперед. Нове – це давно забуте старе. А ми з кожним роком віддаляємося від наших традицій, звичаїв, заради яких туристи з Польщі, Росії, Німеччини приїжджають до нас, аби поринути в справжню атмосферу свят – Різдва, Великодня, Івана Купала тощо. Вважаю: якби ми спиралися на своєрідне українське у побудові майбутнього, то збудували б значно більше. Правда ми хочемо, щоби було на вищому – європейському рівні: технології, свобода, військо... Це, зрозуміло, плюс, але багато з нас забуває про національне коріння. Якщо так піде і далі, то скоро на

Різдво замість куті в нас буде «fast-food» з Макдональдса, святкуватимемо Хелоуїн, забудемо свято Миколая... Сьогодні багатьох українців захоплює популярне чуже: російське, англійське, китайське, німецьке, лише не своє. Роблять те, що передбачає накопичення статків, забуваючи, що живуть в Україні. А політики тишком-нишком насміхаються над нами, коли вкотре ми віримо їм, а вони використовують історію як політичний піар, надто ж коли наближаються вибори. Патріоти і народолюбці лише до виборів. Можна почути: «самі винні, адже самі обирали». Інші кажуть: «з найгіршого треба вибрати те, що трохи краще». У багатьох діячів зі законодавчої, виконавчої і судової влади дуже слабке або й зовсім відсутнє почуття національної гідності. Де був блок Юлії Тимошенко, «Наша Україна – Народна Самооборона», коли в Одесі промосковські сили відкривали пам'ятник україножерці Катерині II? Сиділи, на мій погляд, «нижче трави, тихіше води». Чому? Щоб не втратити підтримку Сходу, Півдня?!

Схід... Захід... Це не просто сторони світу; для України політико-ідеологічний, морально-психологічний поділ. Усі ми – не лише мазепинці, петлюрівці, бандерівці... Усі ми – українці. Розділ між Сходом і Заходом проходить не по лінії Дніпра, а насамперед у свідомості людей. Ні! Схід нічим не гірший від Заходу, просто в нього є свої лідери, які «не зовсім українці». Їм аж ніяк не потрібна українська Україна, вони хочуть бачити «Україну, як частину великої Росії».

Довівши людям правду історією минулого, ми пробудимо в них віру та надію у майбутнє. Викоринивши брехню про наше минуле, ми підготуємося до здорового майбутнього, забувши назавжди про роздвоєння України. В «Одвертому листі до галицької української молодезі» Іван Франко закликав: «Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів...».

Вороги поділяють українців на «східняків» та «західників», руйнують єдність між ними, підбурюють одне проти одного, бо знають, що коли ми єдині – нас не побороти, не підкорити. Неправда, що є дві України. Україна – одна! Перестаньмо піддаватися брехні недругів. Правда – це фундамент державної ідеології, а державна ідеологія – це стрижень, необхідний для побудови сильної, багатой та впливової Української держави. Важливість правди тяжко переоцінити, її не вистачає й нашій державі. Недарма російські царі та цариці, а згодом і комуністичні диктатори перш за все знищували основні джерела правди – українські архіви, музеї, бібліотеки; переслідували письменників, істориків, видатних політичних та культурних діячів – патріотів, щоби позбавити українців історичної пам'яті. Нищили всіх, хто знав правду і міг донести її до народу. Звідти ростуть «ноги» нашої національної трагедії, нашої державної біди. І лише тоді, коли весь український народ зійдеться до однієї думки, перейметься національною ідеєю державотворення, – ми зможемо щось змінити. В основі національної ідеї лежить віра в себе, віра в українську націю, але в багатьох людей панує зневіра; зневіра у себе, у майбутнє держави, тому, на жаль, дуже повільно зменшується кількість неукраїнських українців. Чимало українців шукає своєї долі в Америці, Італії, Росії, Іспанії, Португалії...

Не будуть нас поважати, якщо ми не поважаємо себе і боїмося сказати, що ми – українці. Не все, але багато залежить від нас. «Те, що було неможливе нашим предкам, від чого їхні руки і їхні думки відскакували як від скляної гори, се для нас показується зовсім

можливим і навіть взглядно легким до виконання» (І. Франко). Голодомори, репресії, війни... – все це було колись, нас ще не було тоді, але про це не можна забувати, бо, не дай Боже, все може повторитися. Прикриваючись справді легковажним патріотизмом, ми нічого не досягнем. Кажуть, *Faber est suae quisque fortunae*, – «кожен є ковалем своєї долі». Потрібно усвідомити, що буде тяжко, але легше, ніж було колись: тоді, коли наші прадіди здобували свободу, до останнього подиху боролися за незалежну Україну. Ми покликані поставити вищу мету перед собою.

Допоки ми не сформуємо в собі почуття національної гідності, віри в себе і в єдину Україну, допоки не навчимося поважати себе і наші традиції, поки не приймемо правдиву історію нашого народу, – доти не поважатимуть нас і нашу країну.

Анна Мельник

Історична пам'ять українця

«Хто не знає свого минулого – не заслуговує на своє майбутнє». Саме ця, здається, давно затерта фраза спала на думку, коли читала статтю Віктора Ситніка. До речі, ми цей актуальний нині вислів використовували у шкільних творах, хоча не завжди розуміли його глибинну суть. Тільки тепер усвідомила, що цей вислів дуже стосується нас, українців.

У своїй статті «Усі ми – мазепинці, петлюрівці, бандерівці...» Віктор Ситнік порушив багато проблем з життя українців. Серед них автор виділив питання історичної пам'яті. Адже брак саме такої пам'яті руйнує націю. Ми самі себе нищимо, а звинувачуємо у цьому кого завгодно, навіть власну історію, якої, до речі, майже не знаємо.

Багато з українців у полоні історії, яка написана ще до відновленої незалежності нашої країни не нашими істориками та дослідниками. Напевне, перше, що ми мали би зробити для морально-психологічного зміцнення державного мислення, то це переписати радянську історію України на українську. Переписати – не означає вигадати, а навпаки – написати правду з позиції україноцентризму.

Наші предки, наші герої віддавали життя і за нас з Вами, а ми часто оперуємо міфологізованими фактами з історії, не шукаємо правдивого джерела. Чимало українців каже, що у кожного своя правда, і кожен, запхавши її у кишеню, носить її з собою.

Моторошно дивитися у газеті «День» (2008. – 16 трав.) на дівчинку, яка тримає у руках плакат «ОУН–УПА убийця». Ця дівчинка навіть не розуміє, що у неї в руках зброя нищення української свідомості, нашої історії. Хочу побачити маму цієї дитини і запитати, чи вірить вона в те, що ще не свідомо пропагує її дитина? А навіть, якщо й вірить, то чи не тому, що колись комуністичні ідеологи нав'язали їй упереджену думку. Ця дівчинка неначе сучасна Україна, яку намагаються примусити танцювати під московську балалайку. Недруги роблять усе можливе, щоб українці не знали своєї справжньої історії. Перекручені факти історії, які кожен використовує у власних інтересах, викликають відповідне ставлення українців до історії власної держави.

Телевізійний журналіст Тарас Каляндрук у своїх висловлюваннях цитує слова Ніцше, який казав, що ніколи не виживе той народ, котрий сприймає трактування своєї історії очима сусідів. Саме ці слова найповніше розкривають проблему історичної пам'яті українців.

Сумно також від того, що лише сподіваємося на істориків та дослідників і не завжди розуміємо, що вони по суті пишуть книжки для самих себе, бо не доступні, а також бувають незрозумілими для пересічного українця. Є чимало літератури у книгарнях, а нової, ілюстрованої, доброї української книги з історії, яка б розкривала читачеві правду про українців, їхню долю, справедливу боротьбу, немає. Доктор філософських наук Петро Кралюк зазначив, що ми добре знаємо наші поразки, навіть любимо їх, проте майже не знаємо про наші перемоги.

За часів комуністичного тоталітарного режиму на теренах нашої країни було зруйновано багато церков, пам'яток архітектури, які засвідчували українську культуру. Про це, на жаль, забули. Але, о! Парадокс – не забули, що Одесі потрібен пам'ятник Катерині II, яка нібито є засновницею приморського міста. Чому ми, українці, в певних ситуаціях втрачаємо пам'ять, а іноді й розум? Чому не розуміємо, що й у такий спосіб Росія хоче привласнити собі Одесу, нагадати, що її заснувала російська правителька, нав'язати одеситам думку, що вони «новороси», а отже – не українці, хоча 65 % жителів Одеси етнічні українці. Одеситів зазобували, що своїм містом вони завдячують Катерині II. Їм не відомий той факт, що Одеса (але під іншою назвою) існувала довгих 400 років до цариці (про це говорить у своїй праці «Одесі – 600» О. Болдирєв). Якщо б більшості українців були відомі ці факти, то чи виникло б питання встановлення пам'ятника Катерині II в Одесі?!

Україна уже 17 років незалежна держава, а про нас у світі надалі говорять, як про Росію. І ми чомусь з цим миримося, дуже мало використовуємо ЗМІ, щоби підносити нашу Україну до її справжньої цінності. Сотні років наші пращури виборювали незалежність, а ми не можемо її утвердити. Ми погоджуємося з нав'язаною чужинцями тезою, що української нації не існує, що ми нація на папері. Трапляється, мовляв, що різні гурти однодумців сьогодні спалахують у вирі ідей, а завтра згасають через брак ентузіазму. Яскравий приклад такої України – «Помаранчева революція». В один момент ми заявили про себе, але коли стало важко, коли минула ейфорія Майдану, ми повернулись у звичне для нас «беземоційне» життя. Ми думаємо лише про політичний аспект «Помаранчевої революції» і не розуміємо, що підняти економіку України за рік чи два – дуже складно. Але ж наш Президент Віктор Ющенко намагається згуртувати громадян України. Ми, нарешті, маємо національно свідомого Президента, який, підписуючи Укази про відзначення 100-річчя від дня народження командувача Української Повстанської Армії Романа Шухевича, про визнання Голодомору 1932–1933 р. геноцидом української нації, намагається наповнити нашу історичну пам'ять знаковими подіями.

Є багато проблем в Україні, які одразу вирішити неможливо, але ми повинні прагнути до цього, ми, майбутні журналісти, покликані стати національно свідомими українцями, плекати нашу справжню історію, культуру, мову, духовність, щоби Україна міцно себе почувала у співдружності європейських держав.

Мар'яна Михалина

У своїй жаті – своя правда...

Історична пам'ять і державницький підхід до неї – так коротко можна сформулювати проблему, яку порушив Віктор Ситнік у статті під назвою «Усі ми – мазепинці, петлюрівці, бандерівці...». Наведу дві ключові тези над якими, на мою думку, варто було б глибше поміркувати: політика пам'яті – це політика поваги до себе і до інших; в Україні немає державницького підходу до історичної пам'яті.

Історичну пам'ять здебільшого розуміють як віками заповнений архів, а не як основу активного життєстверджуючого ставлення до дійсності. Вона виконує функцію носія смислу і знання ситуації сучасності. Історична пам'ять народу є одним із наріжних каменів утвердження державності, так само, як і мова, і територія, на якій сформувалася нація. Пам'ятати, чиїх батьків ми діти, знати правду, хто і як виборював незалежність, шанувати справжніх, а не нав'язаних чужою ідеологією героїв – це складники історичної пам'яті. Чому це потрібно для держави? А з тої причини, що відтворення історичної пам'яті – це не лише якась повага до минулого. Це, передовсім, шлях консолідації українського суспільства в єдину націю, яка тривалий час була під ігом Російської царської, Московсько-більшовицької та Австро-Угорської імперій. Чужинці руйнували українське життєве середовище, національний організм, нав'язували почуття меншовартості, апатії, байдужості. Нині ми – одна країна. Проте промосковські політики продовжують ділити нас, українців, на західняків і східняків. Чому? Що ділить нас? Культурно-історичні традиції, політичні погляди й ідеї, світоглядні оцінки й вартості. Люди різні за своєю природою. І в цій різності немає нічого поганого, коли членів суспільства об'єднує загальна державницька ідея, тобто цементуючий елемент. Якщо ідеї немає, суспільство стає внутрішньо нестійким. За словами публіциста Володимира Яворського, для українського народу, який став на незалежний шлях розвитку, таким цементуючим елементом мала б бути національна ідея, себто прагнення піднести українську націю до найвищих світових вершин у політичному, економічному і культурному аспектах. Жодна інша ідея (соціальна чи загальнодемократична) непридатна на цю роль. Іван Франко розумів національну ідею як висотність українського духу, високоморальну свободу, величну енергію любові до свого народу і повагу до інших народів, повсякденну готовність до самопожертви в ім'я реалізації національного ідеалу, сутністю якого є «Бог і Україна!».

Професор Василь Лизанчук стверджує, що національно-державницька ідея – це душа народу. Відберіть у нації державницьку ідею – і ви відберете у неї душу. Щодо асиміляційної ідеї, то вона є повною супротивністю національній. Її суть полягає в асиміляції України, себто в розчиненні українців на тлі якої-небудь потужної нації.

Поділ українців на прихильників національної й асиміляційної ідей є головною лінією розламу українського суспільства, яка визначає політичні позиції тих чи інших груп. І, як на мене, певним політичним силам вигідно посилювати цей розкол. На всіх телеканалах у передвиборчих дебатах було певне роз'єднання. Чому Віктор Янукович закликав: «Захистимо наші цінності»? Себто російську мову, відмову від НАТО, інтеграцію з Росією. Але

ж то його «цінності» і ще подібних йому регіоналів, а не мого народу, який живе на Сході. Чому в Одесі міська влада дає «добро» на встановлення пам'ятника Катерині II? Тій, яка зруйнувала Запорізьку Січ – осередок української демократії і незалежності, яка запровадила кріпацтво, яка нищила нашу мову і освіту, яка послідовно проводила політику, спрямовану на нівелювання історичних відмінностей між Україною і Росією. Подейкують, що це робиться за підтримки великих грошей із Москви, а також за лобювання антиукраїнських сил у самій Одесі, які намагаються надати місту якомога більше ознак Новоросії – частини Російської імперії. І тут я дозволю собі не погодитися з Віктором Ситніком, який пише: «Пам'ятник Катерині, будь ласка, але за умови поваги до української історії і мови...». Я відповідаю: «Ні за яких умов»!!! Чому «біло-голубі» перед виборами хвалилися, що врятували Україну від громадянської війни? Якої війни? За кого і за що? Смішно думати, що донецькі хлопці підуть на смерть за своїх олігархів? Я не кажу, що на Сході всі люди щиро прагнуть будувати соборну Україну. Є й ті, які плачуть за Радянським Союзом, хочуть другої державної мови, які не змогли, а то й не схотіли змінити свій спосіб мислення. Їм я б купила квиток класу люкс і хай помагають Путіну Росію будувати, бо нам в Україні будувати Росію не треба. Скажете жорстоко? Але ж вони насміхаються з гідності української нації.

Щодо державної політики, то держава у нас велика, у якій проживає чимало громадян інших національностей і Україна про них дбає. Складною є історія України, а це потребує виваженої політики щодо її осмислення. Світова практика й досвід країн демократії вчать поважати й захищати на державному рівні законні права й інтереси титульної нації, як і національних меншин у суспільстві. І в жодному разі не можна допускати того, щоб на своїй землі, як то кажуть, «у власній хаті» титульна нація перетворилася на нацменшину. Хоч як не прикро, але ми є свідками демонстративної зневаги до державної мови також у засобах масової інформації, чуємо наклепницькі, провокаційні заяви деяких депутатів та урядовців високого рангу про видатних борців за незалежну Україну. Не рідкість – незнання чиновниками правдивої історії України (або небажання її знати, свідоме спотворення), що врешті-решт позначається й на державній політиці, і на виконанні (невиконанні) законів, указів Президента чи урядових рішень.

Не лише дивує, а й обурює, що наші урядовці спокійно реагують, а точніше ніяк не реагують на спротив, який чинять у Москві, коли ми в Україні прагнемо відверто говорити і доводити до широкого кола утаємничені сторінки нашої історії, чимало з яких пов'язані зі злочинами, здійсненими саме комуністичним режимом. Ми не маємо права заплющувати очі, а говорити правду, причому не заради сусідів, а заради самих себе. Багато років ми боялися заявити про страхіття Голодомору. Чому? Боялися зачепити Росію? Але ж московські політики не бояться не тільки «зачіпати» нас, а й ображати нашу національну гідність. Вони і далі стверджують, що голодомору не було. Але ж ми не вимагаємо у них грошей, ми просто хочемо правди. Президент України Віктор Ющенко зазначив, що тим, хто був заморений голодом, не потрібне це визнання, їм потрібна лише наша молитва, а правда потрібна нам, щоб будувати своє майбутнє. Тільки правда лікує і об'єднує.

Зрозуміло, що маємо пам'ятати не поразки; ми повинні відзначати на державному рівні всі українські перемоги, не соромитися їх. Чи ми увічнили свої перемоги під Жовтими

водами або Конотопом? Та ні! Ми наче боїмося образити поляків чи росіян. Ми – байдужі до самих себе. Ми не повинні готувати молоде покоління до того, щоб вони були нацією невдах. В історії кожного народу є сторінки, які без броду читати не можна. Але коли концентрується увага на цих сторінках, забуваються конструктивні моменти історичного минулого, не відбувається адекватне його осмислення; зовсім інша річ, коли історія стає «вчителькою життя». Європейські народи, американці, росіяни навчилися так писати свою історію, що вона одухотворює, формує віру, почуття патріотизму. І це одна з причин того, що вони, незважаючи на різноманітні проблеми, впевнені у собі, у своєму майбутньому.

Нині в дефіциті політика сприяння консолідації суспільства навколо ідеї розбудови національної держави, що передбачає і відсіч спробам зомбування й манкуртизації населення в будь-якому регіоні, на будь-якій частині території країни. Дуже мало цікавих, змістовних книжок з історії України, газетних публікацій, теле- і радіопередач, які розповідали б про величні постаті, бракує нашим політикам отого відчуття «і щось в мені таке болить, що це і є напевно Україна...», не вистачає цього відчуття багатьом із нас.

Марія Парацак

Шлях від самоусвідомлення своєї ідентичності до визнання себе частиною національного організму

Ми досягли своєї мети, здобули, відновили незалежність України, наговорили багато патріотичних речей, відсвяткували ... і зупинилися. Чому? Будьмо неординарними і подивимося на це очима не політолога чи філософа, а математика. Бо якщо перемістити ситуацію, яка склалася в державі, на систему координат, то ми побачимо, що «ледь зрушили з нуля». З погляду точної науки, незалежність – це ніщо, це ще не початок, і вже не кінець; ми вийшли з «мінусів», але задля того, щоб іти в «плюси», а не тупцювати на одному місці, потрібно задіяти державотворчу силу. От саме цієї сили нам поки що не вистачає.

До комплексу державотворчих сил належить історична пам'ять. На жаль, не кожен українець усвідомлює свою національну ідентичність. Лише тоді, коли добре розтлумачимо собі, хто ми, об'єктивно оцінимо свої втрати і можливості, ми зможемо швидко рухатися вперед. «Політика пам'яті – це політика поваги до себе і до інших, – стверджує Віктор Ситнік. – Нас так довго вчили ненависті до всього, що пов'язане з національним, що ми й зараз сумніваємося, а чи нація ми взагалі?».

А ми – нація і це вже давно доведено, більше того, ми нація з тисячолітньою історією, яку можна починати ще від аріїв. Шкода тільки, що в нас її нахабно вкрали. «Московщина присвоїла собі нашу давню назву Русь, загарбала нам наше давнє, політичне, державне ім'я – і то навіть загарбала нам його цілком свідомо і з політичним планом», – зазначав Лонгин Цегельський. Тому, після проголошення незалежності у 1991 році, перед україн-

ськими істориками, політологами постало одне з найголовніших завдань: повернути нам втрачену за радянських часів правдиву історію.

Історія – це наш найбільший скарб. Тому, потрібно знати єдину правду про минуле своєї України: правду про наше князівське походження, навалу татар, козацьку добу, національно-визвольну боротьбу у 1917 –1920 р., про злочини комуністичного режиму, щоби знати, в яке русло спрямовувати свої сили і від чого остерігатися. У цьому контексті роль ЗМІ неocenенна.

Поки що люди спантеличені тим безладом, який панує у державі. Адже «Союз» розвалився не так давно, багато хто ще пам'ятає ті часи, коли хліб коштував копійки, а тюльку купували, щоб годувати свиней. І мало хто знає, що радянська влада – це не лише стабільна зарплата і дешева риба, а близько 50 мільйонів людських життів, заморених голодом, розстріляних і замордованих в ГУЛАГах та розкиданих по ярах догнивати. Нехай про це написано сто книжок, але багато людей цього не знає. До речі, в Європі, яка, не дуже постраждала від протиправних дій комуністичних режимів, порушують питання про те, щоб засудити комунізм як страшний злочин проти людства. Тим часом на виборах до Верховної Ради України, комуністи набрали близько 5 % голосів. Це свідчить про глибоке морально психологічне покалічення частини українців, витравлення у них національної свідомості. Парадокс: якщо у західноєвропейських країнах дотримують слова – визнають комуністів злочинцями, то незабаром нами керуватимуть запеклі послідовники насильницької ідеології.

Чи не тому в Україні зіткнулися з дилемою: відзначати чи не відзначати річницю УПА? В ідеалі такої проблеми взагалі не повинно бути. У якій країні ставлять питання: чи варто вшановувати борців за незалежність? Хіба це злочин – воювати за свою Батьківщину? Українці були і є лояльними та толерантними до національних меншин, однак не всі це належно оцінюють, є чимало прикладів зневажливого ставлення до української мови, культури, звичаїв, традицій. На мій погляд, треба бути рішучішими, коли йдеться про національні символи і культурні надбання. Доки ми не почнемо самі себе поважати, доти інші, не кажу, що всі, об нас витиратимуть ноги і плюватимуть у душу. «Будь-яка політика держави – це завжди насильство, це не тільки просвіта та вмовляння», – зазначив Віктор Ситнік.

Думаю, що він має на увазі не фізичне насильство, а інформаційне, повсюдне дотримання справедливих законів. Хоча, як на мене, то насильство в управлінні державою неприйнятне в будь-якому його прояві, адже це теж своєрідна злочинна діяльність, що спрямована на спотворення свідомості нації (Згадаймо той-таки Радянський Союз, чи нацистську Німеччину, де одним із найважливіших важелів керування державою був жорсткий контроль над освітою та засобами масової інформації). Мас-медіа в незалежній країні – це не інформаційне насильство, а передовсім просвіта, роз'яснення, розтлумачення та руйнування негативних стереотипів. Скільки цікавих передач про геніїв свого народу транслює російське телебачення. У нас таких фільмів, по-перше, дуже мало, а, по-друге, їх показують лише в переддень великих роковин, лише старі і лише по регіональному телебаченню.

Щоб мас-медіа в Україні об'єктивно заговорили про історичну пам'ять, то вони повинні стати засобами інформації для суспільства, і перестали бути засобом обслуговування окремих політиків чи олігархів. Вже давно потрібна в Україні нова політична еліта, вихована в умовах незалежної держави, на засадах високих національних і загальнолюдських цінностей та політичному плюралізмі. Така еліта має мати чітку ідеологічну концепцію, що спрямована на стабільний розвиток України та духовне оновлення нації.

Український народ ніколи не був нацією папуг: ми дали зрозуміти, що не хочемо царя, бо не є росіянами, і не хочемо того шоу, у яке перейшов сучасний політикум, бо – не американці. Ми прагнемо правдивої історії, прозорої політики, зрозумілої перспективи розвитку країни, утвердження національної історичної пам'яті. І та еліта, яка першою зрозуміє цю духовну потребу народу, внесе найбільший вклад у розбудову української України.

Юлія Скорик

Історія, якої не знають

Є частина українців, які байдужі до самих себе, до своєї гідності і слави. Інколи складається враження, що українці найкраще вміють відзначати власні поразки. У Берестечку є чудовий пантеон, – але не забуваймо, що Берестечко – це не тільки героїка, це програш. Те ж саме з Крутами, де недавно також з'явився меморіал. Але чи є щось подібне у Корсуні, де перемога Богдана Хмельницького над військом Речі Посполитої змусила здригнутися усю Європу! Таке враження, що ми боїмося когось образити – поляків чи росіян. Ми дуже цнотливі у тому, що стосується наших сусідів. Чи не тому пам'ятників Катерині II у нас незабаром буде як грибів після дощу, хоча саме вона, кажучи словами Тараса Шевченка, свого часу «доконала вдову-сиротину» (себто – Україну). За які такі «вагомні внески у розбудову української держави» Катерина II удостоїлась пам'ятника? Елементом цієї кампанії є переконування українців (у тому числі й жителів Одеси) у тому, що всі міста на сході й півдні України, а також у Криму засновані якщо не Катериною II, то іншими російськими правителями. І ні слова про те, що на місці Дніпропетровська, Херсона та Нікополя задовго до їхнього «заснування» петербурзьким урядом існували українські козацькі поселення. А сучасні Севастополь та Білгород-Дністровський мають не 200-літню, а кількатисячолітню (!) античну історію. Джерела засвідчують, що ще з 1415 р. на місці сьогочасної Одеси існувало місто-фортеця, засноване князем Великого князівства Литовського Вітовтом, і звалось Качібеєм. Українці, землі яких на той час перебували під владою литовських князів, називали його не інакше, як Кочубеїв, та вели з жителями міста (де тоді вже була портова гавань) різнобічну торгівлю. Коли ж наприкінці XV ст. Північне Причорномор'я завоювала Османська імперія, Качібей – Кочубеїв перейменували на турецько-татарський Хаджибей, який протягом наступних років неодноразово атакували підрозділи українського козацтва. Задовго до «засновницьких» указів Катерини II в цьому османському

місті був невеликий порт, а проживало тут близько трьох тисяч осіб (серед них турки, татари, греки) та налічувалося понад 600 будинків, багато яких були кам'яними. Варто наголосити і на тому, що саме шість полків козацького отамана Захарія Чепіги, які після розгрому Січі залишилися вірними цариці, у вересні 1789 р. допомогли російській армії відвоювати Хаджибей у Високої Порти.

Буде дуже повчально для сучасних апологетів Катерини II як міфічної «засновниці Одеси» ознайомитися з книгою відомого одеського вченого, професора В. Яковлева, який у 1889 р. видав ґрунтовну монографію під назвою «К истории заселения города Хаджибея. 1789–1795 гг.». У ній довголітній голова Одеського товариства історії та старожитностей переконливо доводить, що царський уряд спочатку лише заселяв місто Хаджибей новими поселенцями слов'янського походження. До речі, серед близько тисячі нових міських жителів майже 650 чоловік були українцями – колишніми запорізькими козаками.

Та якщо в бібліотеці важко дістати книжку позаминулого століття, то можна скористатися значними доробками сучасних учених-істориків з Одеси. Вони на основі архівних документів обґрунтовано доводять, що історію Одеси треба починати не з оприлюднення відомого указу Катерини II у 1794 р. (за яким і справді на місці завойованого турецького міста-фортеці почали розбудовувати сучасніше місто, а також новий великий порт), а враховувати й попередні чотири століття існування Кочубеєва – Хаджибея – Одеси під час литовської і турецько-татарської доби.

Як бачимо, місто було засноване, ще задовго до народження цариці, тільки називалося воно по-іншому. Не знаючи правдивої історії свого міста (і усієї держави), мешканці споруджують постамент. Невже вони можуть заплушити очі на той факт, що саме за її наказом було знищено Запорізьку Січ, скасовано Гетьманщину, запроваджено кріпосне право. Вона всіляко паплюжила не лише все українське, але й нищила державність та культуру татар, поляків, євреїв, греків, фінів, литовців, латвійців, естонців, калмиків, башкирів та представників інших народів, що на той час населяли багатонаціональну Російську імперію.

Як почуватиметься перед величним монументом Катерини II в курортній Одесі, наприклад, сучасний татарин? Катерина II не лише знищила кримське ханство, але й силою зброї намагалася виселити всіх татар з Кримського півострова. Мабуть, прикро буде і поляку, бо саме Катерина II розділила, потім стерла з карти світу Річ Посполиту, а також у 1794 р. дозволила Суворову вирізати тисячі варшав'ян, серед яких більшу частину становили жінки і діти. Очевидно, що кожен поляк нагадає одеситам й про придушення військами Катерини II національно-визвольного повстання на чолі з славнозвісним Тадеушем Костюшком. Фіни, литовці, латвійці та естонці навіть тепер порівнюють Катерину II зі Сталіним, розповідаючи, як царський уряд підступно і насильно відбирав у них державність, культуру та мову. Наші предки зносили муки кріпацтва не для того, щоб у вільній, демократичній державі ми поставили пам'ятник кату.

З гетьманом Мазепою, Петлюрою все й досі складається непросто... Що було метою їх політичних дій? Відповідь самоочевидна: українська незалежність. А Симон Петлюра взагалі воював під прапором із жовтими і синіми кольорами – такими самими, які вже півтора тисячоліття є кольорами нашого державного прапора. То які можуть бути ще

сумніви щодо «прописування» імен Мазепи і Петлюри в пантеоні українських видатних діячів? Але ж ні: для одних – російський інтерес важливіший за український, другі пильно стережуть стереотипи, треті взагалі не знають, хто вони...

Невже керманічі в Україні, працівники ЗМІ не розуміють, що нинішнє і наступні покоління повинні, нарешті, мати правдиву історію про свою багатостраждальну Батьківщину, про її героїчну добу і національну трагедію та її причини. Не піднісшись духом, не перейнявшись розумінням наслідків того лиха, котре пережив наш народ у минулому столітті, навряд чи можна збудувати повноцінну в повному розумінні цього слова українську державу.

Христина Щур

Отже, студентські коментарі-роздуми про статтю Віктора Ситніка «Усі ми – мазепинці, петлюрівці, бандерівці...» спонукають до таких висновків: безпам'ятні після себе не залишають нічого. Безпам'ятні є генетичною сировиною для інших культур, а значить і для інших держав. Політика національної пам'яті – це утвердження національного «Я», політика поваги до себе і до інших. Етнос, народ повертається до своєї гідності через історію, національну історичну пам'ять, на основі якої формується історична свідомість народу у визначенні його майбутнього. Не дарма стільки визначних мислителів людства – від Свіфта до Джорджа Орвелла – писали про те, що той, хто контролює минуле, той визначає й грядуще. Тому нинішня суспільно-політична, морально-ідеологічна ситуація в Україні потребує особливо уважного і виваженого підходу до очищення пам'яті від брехні, утвердження правди як духовного поняття. Адже нація не може жити й успішно розвиватися, коли вона не має чіткої духовної платформи, сформованої на основі фактів історично-культурного середовища, де не надається належної уваги патріотичному вихованню людей.

Однак в Україні діють потужні зовнішні і внутрішні механізми витискання національного, свого із власної духовної території, що призводить до ослаблення національної ідентичності. «Якісь співи з кліпами, що демонструють відверте біснування, грубу еротику, а то й безсоромну порнографію і содомію, лунають нині з телеекранів, руйнівно впливаючи на людську психіку. Є й репертуари низького, міщанського рівня, з убогістю думки і мелодій, від чого міліє інтелект, людська маса перетворюється у стадо безликих космополітів, обмежених обивателів, невибагливих у духовних запитах, – відзначив доктор філологічних наук, професор Михайло Кудрявцев. – І, вибачте, це не тільки російщення, це елементарна, але значно нахабніша, ніж у радянські часи, космо-

політизація населення засобами російської мови... Нас не тільки розбещують квазікультурою, а й зомбують, програмуючи на безпам'ятство і покірність, на непротивленство дияволаді, грі Мефістофеля».

Замість того, щоб критично оцінювати арсенал сучасної естради з безсоромними порнографічними, лесбійськими кліпами, з якимось ритуальним біснуванням, що несе негативний заряд енергії, засоби масової інформації толерують «агресію і часто неприховане шаманство» (М. Кудрявцев). На жаль, толерантність, плюралізм – часом звичайне хамство. «Оці «плюралізм» і «толерантність» руйнують душу народу. Не можна людям цього показувати, – закликав Євген Сверстюк. – Люди звикли до порядності в межах своєї родини чи церкви. Коли вони бачать людину нижче усякого етикету, яка щоразу виступає по телебаченню, то що це за держава?!». Як можна допустити, щоби в новинах «ТСН» студії «1+1» домінували сім таких орієнтирів: скандали, сенсації, страх, смерть, секс, сміх і гроші? Хіба життя людини, сім'ї, громади, українського суспільства складається лише з цих ознак?

Соціологи та психологи такому явищу ставлять діагноз – «деградація моралі». Якщо цю «хворобу» активно, цілеспрямовано на державному і суспільному рівні не лікувати, то у недалекому майбутньому аморальна, інформаційна продукція може призвести до духовного виродження української нації. А може це глибоко спланована недругами антиукраїнська акція, яка поєднує у собі, по-перше, нав'язування аморального способу життя, і, по-друге, розмивання національної ідентичності пропагандою про загальноросійський народ, до якого мовляв, належать білоруси і українці.

Тому на перший план виходить стратегічний націєтворчий ресурс – журналістська інформація, яка повинна вчити громадян розрізняти і думати, та знати історичну правду. «Це не значить, що не потрібні металургійні заводи чи не потрібна нафта. Але умовою розвитку є інформація, духовні цінності», – наголосив філософ Сергій Кримський. Тобто, управлінські структури, засоби масової інформації можуть і повинні виробляти українські національно-гуманістичні та морально-духовні цінності, що сприятиме утвердженню порозуміння, злагоди, миру між людьми, громадами, народами, націями, державами.

2008 р.

ЧОМУ Я ВДРУГЕ ГОЛОСУВАТИМУ ЗА ВІКТОРА ЮЩЕНКА?

Безперечно, Віктор Андрійович Ющенко не Ангел, не Святий; він такий як Ви, як я, але водночас і не зовсім такий. З благословення Всевишнього, Вашою і моєю волею він став Президентом України, щоби на світлих глибинних засадах українськості разом зі всіма громадянами країни допомогти розвивати й утверджувати національну гідність, соборність, демократичність, соціальну справедливість, європейські стандарти у житті держави.

Обраний шлях до волі, свободи, особистої відповідальності Президента і кожного з нас за свою долю, долю родини, долю України досить важкий, але лише цим будівничим курсом ми зможемо досягнути рівня розвитку таких країн, як Великобританія, США, Німеччина, Франція, Японія, Польща, Чехія... На жаль, не все в ідеальному варіанті вдалося здійснити з президентської програми «10 кроків назустріч людям». Цей недолік злісно використовують внутрішні й зовнішні недруги України.

Прискіпуючись до дрібниць, опоненти Віктора Андрійовича цинічно й глумливо під час зустрічей з виборцями, у засобах масової інформації кепкують, принижують, паплюжать, заперечують будь-які здобутки під його керівництвом. Натомість, захлинаючись від самозакоханості, розповідають про свою «героїчну працю» та обіцяють нам «золоті гори», «молочні ріки», «медові криниці» лишень віддали б ми їм Україну, з якої хочуть зробити для себе та своїх північних друзів заповідну мисливську зону.

У вирі повсякденних клопотів ми не завжди пам'ятаємо, що саме завдяки Вікторові Ющенку незалежна Україна гідно відповідала на складні виклики часу. Він особисто з побратимами-очільниками не раз виводив країну з кризових ситуацій. На чолі Нацбанку успішно ввів українську гривню, на чолі Уряду – врятував Україну від дефолту, покінчив з ганебною бартеризацією економіки та повернув заборгованість з виплати пенсій і зарплат. Пригадаймо це, шановний читачу.

А хіба не Віктор Андрійович ініціював законодавче підвищення матеріальної допомоги при народженні дитини до 8 400 гривень? Згодом виплати збільшено до 12 000 гривень кожній родині за народження першої дитини, 25 000 за народження другої дитини і 50 000 за народження наступних дітей. За президентства В. Ющенка український експорт зріс удвічі – від 32,7 мільярда до 67 мільярдів доларів. Укра-

їнська продукція завойовує нові ринки в Європі та Азії. Товарообіг між Україною та Росією зріс майже вдвічі від 17,7 млрд доларів у 2004 р. до 35,15 млрд доларів у 2008 р. Назву ще кілька важливих цифр. За неповні чотири роки було створено 3,6 млн нових робочих місць. За чотири роки (з 2005 по 2008 р. включно) Державна служба зайнятості працевлаштувала 4,3 млн громадян України. За цей же період кількість зайнятого населення у віці від 15 до 70 років збільшилася майже на 700 тис. осіб (від 20,3 млн до 21 млн).

При ознайомленні з цими цифрами у Вас може виникнути запитання: «А чому досі українці виїжджають за кордон на роботу?», «Чому в сільському господарстві стільки проблем?», «Чому тисячі гектарів родючої землі заростають бур'янами-чагарниками?». Ще можна поставити з десяток гострих запитань, на які не лише важко однозначно відповісти, а й окреслити оптимальні заходи щодо соціально-економічних проблем. Але, на мою думку, нечесно й аморально в усіх наших бідах звинувачувати лише В. А. Ющенко, як це робить чимало політиків і ЗМІ, маніпулюючи свідомістю населення. Якою Україна є нині, якою буде Україна завтра залежить від кожного з нас (попередніх і нинішніх перших керівних осіб держави, коаліційних та опозиційних депутатів усіх рівнів, службовців), від кожного українця, де б він не жив, яку б корисну роботу не виконував, від кожного громадянина України. Канада є такою, якими є кожний канадієць, Росія – такою, яким є кожний росіянин, Іспанія такою, яким – кожний іспанець, Естонія – такою, як кожний естонець, Греція – такою, як кожний грек...

Вдумливий громадянин розуміє, що для Віктора Андрійовича найвищими цінностями є незалежність, соборність України, утвердження незалежної журналістики, громадський контроль за інформаційним простором, пріоритет для національного медійного продукту, свобода особистості, її духовний і матеріальний добробут. Тому він запропонував новий стандарт соціальної політики: зарплати, пенсії та інші виплати щороку підвищують. У 2008 р. порівняно з 2004 р. середня заробітна плата в Україні зросла у три рази – від 590 до 1 800 грн. З 2004 р. середня пенсія зросла майже у п'ять разів. У 2005-му здійснено перший крок до диференціації пенсій шляхом введення доплати за понаднормовий стаж, вперше пенсії підвищено у зв'язку зі зростанням заробітної плати. Крім того, в 2007 р. Віктор Андрійович запропонував підвищити трудові пенсії за рахунок збільшення коефіцієнта страхового стажу з 1 до 1,35 % з 1 січня 2008 р. Щоправда, більшість населення України справедливо незадоволена своїм життєвим рівнем, бо пограбована олігархами-чужинцями та малоросами-перекинчиками. Це дуже добре

розуміє Віктор Андрійович, тому вживає заходів щодо подолання корупції; всупереч внутрішнім і зовнішнім перепонам дбає, щоби Україна була сильною державою. В останні роки вона демонструвала динамічне зростання економіки, виразну соціальну спрямованість її розвитку. Вдвічі зріс бюджет, вшестеро – прямі іноземні інвестиції, розпочалася дерегуляція підприємництва. Поза сумнівом, країна досягла б більшого, якби деструктивні зміни до Конституції не розбалансували державний механізм. Саме тому В. А. Ющенко ініціював конституційну реформу, що дасть Україні ефективну владу, яка буде здатна здійснити глибокі реформи в усіх галузях державної структури.

Ми повинні усвідомити, що доля кожної людини, родини, народу, нації залежить від того, якою є влада (національна, шовіністична, імперська, космополітична, кримінально-олігархічна, колабораціоністська тощо), чий інтерес вона захищає, який приклад показують чиновники, які взаємини між керманічами і громадянами. Президент В. А. Ющенко не поступається національними інтересами України заради прихильності чужих держав. Чи не тому йому довелося заплатити високу ціну особистим здоров'ям? Він всебічно дбає про відродження української національної історичної пам'яті, бо без правдивої пам'яті про минуле не може бути справедливого майбутнього. Віктор Ющенко за єдність і цілісність України, за утвердження української мови, культури, національно-духовних цінностей. Він усією своєю попередньою і нинішньою діяльністю підтверджує, що не хоче, аби росіяни, євреї, поляки, угорці, болгари, румуни, греки, представники інших націй, які живуть в Україні, асимілювалися. Кожний із них нехай залишається сам собою. Українська держава створює їм належні умови для збереження своєї мови, культури, звичаїв, традицій. Але, народившись на гостинній українській землі, вони покликані бути її вірними синами і доньками – україноцентристами. На жаль, цього не розуміють проросійські політики різних мастей, «п'ятиколонники», які не перестають лити бруд на українського Президента. Москві також не подобається обраний Україною шлях розвитку; В. Путін, М. Медведєв та інші імпершівіністи роблять усе, аби втримати Україну в орбіті політики Росії. Вони ніяк не хочуть, щоби ми обрали В. А. Ющенка Президентом України на другий термін, бо він за рівноправні відносини України і Росії, за виховання національно-свідомих українців, за те, щоби і чужому на-учатись, й свого не цуратись (Т. Шевченко), щоби газдою, не слугою перед світом стати (І. Франко).

Суспільство взаємної любові може розвиватися лише на засадах культурного взаємодоповнення, а не взаємоподолання. Лише висока

духовність людини врятує цей знецінений та обайдужений світ, запобігатиме розгубленості українців і призведе до духовної гармонії людини і природи, політики, влади, поєднання їх з національними інтересами, моральними і правовими законами, ліквідації тих ерзац-цінностей, яких сьогодні через край у нашому суспільстві, та утвердження на духовних основах україноцентристського переконання.

Я не ідеалізую нинішнього Президента України, не приховую своїх критичних зауважень щодо його деяких помилок, але повністю погоджуюся з єврейським поетом Мойсеєм Фішбейном, що не підтримувати сьогодні Віктора Ющенка – це національний мазохізм, якщо не національне самогубство. У світі поважають дбайливого, працьовитого, сильного господаря на своїй землі, здатного її захистити, справжнього, щирого носія національних і загальнолюдських цінностей. Політика В. А. Ющенка якраз спрямована на захист і розвиток української національної сутності, утвердження в Україні українського життєвого середовища, взаєморозуміння, взаємоповаги, дружби між людьми різних національностей, між великими і малими державами...

Вдумливо оцінюючи нинішню надто складну суспільно-політичну, соціально-економічну, психолого-ідеологічну ситуацію в Україні, розуміючи, що і від мого голосу залежить, чи буде Україна українською, суверенною, соборною, незалежною державою, в якій кожний громадянин був би духовно багатим і матеріально заможним, я вдруге на президентських виборах голосуватиму за Віктора Андрійовича Ющенка.

2009 р.

ЖИТТЄДАЙНИЙ ДУХ

Утвердження України – морально здорової, суверенної, незалежної, правової, соціально розвиненої, демократичної держави – залежить від національного духу кожної особистості, які в єдності творять націю. «Нація – це найсильніша всенародня природна організація, що найповніше приносить народові користі політичні й духовні», – підкреслював Іван Огієнко. Адже «все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації», – наголошував

Іван Франко у статті «Поза межами можливого» і продовжував: «Ми мусимо серцем почувати свій ідеал, мусимо розумом уявляти собі його, мусимо вживати всіх сил і засобів, щоб наближуватись до нього, інакше він не буде існувати і ніякий містичний фаталізм не сотворить його там, а розвій матеріальних відносин перший потопче і роздавить нас, як сліпа машина».

Нинішня соціально-економічна, політико-ідеологічна, морально-психологічна криза в українському суспільстві викликає тривогу серед студентів Львівського національного університету імені Івана Франка – майбутніх журналістів. Вони аналізують, осмислюють ситуацію в країні, пишуть про це в газетах, розповідають у теле- і радіопередачах. Студенти IV курсу коментували лист «Розбуди в собі націоналіста» Оксани Харченко (Українське Слово. – 2007. – 12 груд.).

Націоналізм без стереотипів

Щоб розбудити в собі націоналіста, потрібно плекати українську мову, пісню, звичаї, традиції, бо ці духовні багатства ідентифікують нас, як націю, наголосила Оксана Харченко.

Частково погоджуюся з авторкою статті, але вважаю, що цього замало: бути справжнім націоналістом – це не просто вдягати вишиванку і говорити пафосні промови з трибун про те, як «я люблю Україну». На мою думку, націоналізм для українця сьогодні – це дуже серйозна, важлива державотворча проблема, яка потребує насамперед глибокого усвідомлення та вивчення багатьох деталей з історії України.

Ми часто чуємо такі слова: націоналізм, націоналісти, націоналістичні організації. Їх, на жаль, вживають як означення чогось негативного, такого, що потребує осуду, не є допустимим. Якщо запитати засуджувача націоналізму, що таке націоналізм, він, здебільшого, не дасть прямої відповіді, а вдасться до аналогій, згадуючи фашизм, нацизм (скорочена назва німецького націонал-соціалізму), згадає ще «бандерівщину». Але чіткої відповіді на запитання, що ж таке націоналізм, отримати не вдасться, а відсутність чіткої відповіді – це свідчення відсутності знання.

У книзі «Націоналізм» відомий дослідник націоналізму Ентоні Сміт пише: «Націоналізм – це ідеологія, яка ставить у центрі своїх інтересів націю і прагне сприяти її розквіту. Є три завдання націоналізму: національна автономія, національне об'єднання й національна ідентичність. На думку націоналістів, нація не спроможна вижити без достатнього прояву всіх трьох завдань». Також Ентоні Сміт використовує таке визначення націоналізму: «Ідеологічний рух за здобуття й збереження автономії, єдності та ідентичності населення, представники якого вважають, що вони становлять реальну або потенційну націю».

Етнічний довідник так подає сучасне значення терміна: «Націоналізм – світоглядний принцип, який притаманний представникам народу, що виборює своє право на розбудову власної держави, тобто прагне перетворитись на націю». Для ХХ ст., особливо його другої половини, це широко розповсюджене явище, зумовлене крахом світової колоніальної системи. Після розпаду СРСР у серпні-грудні 1991 р., націоналізм, як один зі способів розвитку світової співдружності народів, вступив у свій черговий етап.

Політичні словники так трактують слово «націоналізм»: 1) світогляд і система політичних поглядів, яка проголошує пріоритет національних цінностей щодо усіх інших; 2) один з основних принципів державного устрою, коли нація розуміється як одержавлений етнос; 3) перетворення відданості своїй нації у тверді принципи та програми; 4) специфічний стан свідомості етносу і соціально-психологічних орієнтацій людей, а також сполучені з ними ідеологія, теорія і соціальна практика. Е. Геллнер пише, що «націоналізм – це передусім політичний принцип, який вимагає, щоб політичні і національні одиниці збігалися».

Головною в націоналізмі є ідея державності, незалежності та самостійності. Але держава – не самоціль, а форма й засіб організації повноцінного життя народу. Народ – це не тільки корінний етнос, а й усі етнічні меншини. І дійсний (не змішаний із шовінізмом, з його намаганнями довести винятковість та зверхність «своєї» зростаючої етнонації) націоналізм обстоює право на державність усіх (як корінних, так і некорінних) етнічних угруповань народу.

Якщо говорити про український націоналізм, то виявляється, що й у цьому питанні є ще багато недовивченого. Найбільшою помилкою, на мою думку, є те, що український націоналізм у багатьох асоціюється з ім'ям Степана Бандери, Організацією Українських Націоналістів (ОУН), Українською Повстанською Армією (УПА) та з Західною Україною. Частково це так, але тільки частково. Бо зародився український націоналізм задовго до Дмитра Донцова та Степана Бандери. Відомо, що ще українському визвольному рухові кінця ХІХ ст. була конче потрібна національна ідея. Предтечею її стала вся національно-визвольна тема у творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. І на вимогу часу сформулював її саме автор «Самостійної України» Микола Міхновський. У жодній енциклопедії, виданій за часів комуністичного тоталітарного режиму, не знайдемо і згадки про цю історичну постать в історії української політичної думки. Причини такого замовчування зрозумілі: Микола Міхновський був перший, хто на межі ХІХ – ХХ ст. сформулював кінцеву мету української національної боротьби: «Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпат аж по Кавказ». Прикро, але навколо українського націоналізму, головними цілями якого є національна держава, національне об'єднання й національна ідентичність, створено багато легенд і міфів.

На мою думку, щоб пробудити в собі націоналіста, українцеві насамперед треба позбутися певних стереотипів, які стосуються всього національного, нав'язаних нам ще з радянських часів. Насамперед, це питання ОУН та УПА. Офіційне невизнання УПА, як сторони, яка воювала за незалежність України у Другій світовій війні, пов'язане з цілим комплексом стереотипів.

Стереотип №1: Воїни УПА, як і всі інші українські націоналісти, ненавиділи росіян.

Доктор історичних наук Віталій Масловський у праці «З ким і проти кого воювали українські націоналісти в роки Другої світової війни» зазначив: «Бандера писав: наша лінія дії була чітка – готовність до приятних взаємин і до спільної війни проти большевицької Росії і тільки проти неї». Автор праці потім наголосив, що, «як бачимо, тут вираз «і тільки проти неї» визначає досить багато, якщо не все». Спекуючи словами Бандери, Віталій Масловський намагався довести, що воїни УПА ненавиділи росіян. Насправді воїни УПА ніколи не виступали проти російського народу. Публіцисти періодичних видань УПА упродовж 40-х рр. наполегливо пояснювали відмінність між російським імперіалізмом і російським народом, підкреслюючи, що борються лише проти московського імперіалізму. В «Українському повстанці» за 1943 р. читаємо заклик до солідарності з усіма націями, у тім числі й росіянами, до спільної боротьби проти «большевицько-сталінського поневолення».

Стереотип №2: ОУН та вояки УПА співпрацювали з німцями.

Історик Віталій Масловський писав: «Звичайно, бандерівці вірно служили Гітлеру, сподіваючись отримати якісь крихти зі столу хазяїна». Насправді, якщо відкинути нав'язані комуністичною маніпулятивною пропагандою узвичаєні стереотипи мислення, то для українців як Сталін, так і Гітлер були, по суті, катами одного штибу (дійсно, звільнення України від німецької окупації принесло іншу окупацію – більшовицьку і поневолення: репресії, депортації, голод). Відомо, що комуністичний вождь Сталін за десятиліття зведення нової російської імперії винищив значно більше українців, аніж нацистський вождь Гітлер винищив за кілька років окупації. Отже, українцям, «не за Україну, а за її ката, довелось пролити кров...» (Тарас Шевченко). І лише вояки Української Повстанської Армії, воюючи проти обох поневолювачів, проливали кров тільки за рідну землю, за Україну. До речі, наскільки нам відомо, узвичаєні в СРСР звинувачення УПА у співробітництві з німцями жодних документальних підтверджень (укладання офіційних угод, договорів, пактів тощо) не мають! Більше того – офіційні документи рейху, доступ до яких став можливим лише після розпаду СРСР, свідчать якраз про протилежне. Ось, зокрема, як розцінювали діяльність ОУН та УПА самі німці:

«Документ 106. 25 листопада 1941 р. Айнзацкомандо С/5 поліції безпеки і СД... Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у Рейхскомісаріаті (Україна), мета якого – створення незалежної України. Всіх активістів руху Бандери треба негайно арештувати і після ґрунтового допиту таємно знищити як грабіжників».

Прибувши 30 червня 1941 р. до Львова, члени похідної групи С. Бандери скликали на кінець дня зібрання представників українського національного життя. Національні збори ухвалили текст проголошення незалежності України, а також декрет, яким першого заступника Бандери Ярослава Стецька призначено головою уряду. Акт проголошення незалежності закликав населення не скласти зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена Суверенна Українська Влада. Чи таке могло сподобатися німцям?!

Заскочені розвитком подій, керівні органи Берліна висловлювали роздратування, і вже 3 липня Берлін наказав посадити під домашній арешт діячів Українського національного комітету, серед них і Бандеру.

Довідавшись про Акт проголошення самостійної України, Гітлер видав наказ негайно знищити рух Бандери: Айнзацкомандо С/5 СБ і СД.-О. У. 25.11.1941. – Команда – Денний Наказ ч. 12432/41. Г.Р.С. До станиць: Київ, Дніпропетровськ, Миколаїв, Рівне, Житомир, Вінниця. Відносно: Організація Бандери. «Стверджено поза всяким сумнівом, що організація Бандери приготує повстання в Рейхскомісаріяті (Україні) з метою встановлення самостійної української держави. Всі члени організації Бандери мають бути негайно заарештовані і після строгих допитів зліквідовані в таємниці під претекстом грабежів». Також варта уваги доля видатного діяча ОУН, бандерівця, керівника Служби Безпеки Івана Равлика. Він організував у Львові українську поліцію і рішуче відмовився повідомити німцям прізвища та адреси польських і єврейських діячів науки та культури, а навпаки – намагався дискретно попереджувати їх про небезпеку. У грудні 1941 р. гестапо закатувало Равлика разом з молодією дружиною і тещею. Отже, зрозуміло: ніякої співпраці ОУН та УПА з німцями бути не могло.

Стереотип №3: Воїни УПА вбивали і грабували українське населення.

Так вважають представники Комуністичної партії Радянського Союзу, які продовжують нав'язувати людям свої фальшиві антиукраїнські постулати. Факти свідчать про те, що саме радянські спецслужби під маркою українських повстанців вбивали і грабували українське населення. Служба Безпеки України знайшла документальні підтвердження того, що спецгрупи Міністерства Державної Безпеки СРСР видавали себе за підрозділи УПА і вчиняли злочини проти населення на західноукраїнських землях. Звідси такі наклепи на воїнів УПА, котрі ніколи не вбивали мирних жителів. Відомо, що на 1 липня 1945 р. в західних областях України на НКВС СРСР працювало 11 214 осіб. Станом на 20 червня 1945 р. в західних областях України діяло 156 спецбоївок зі загальною кількістю учасників 1 783 особи. Водночас архівні матеріали, які збереглися, свідчать, що спецгрупи вчиняли злочини проти звичайних місцевих жителів. Зокрема, про це свідчить лист полковника юстиції Кошарського до М. Хрущова. Автор листа зазначав: «Однако, как показывают факты, грубо-провокационная и не умная работа ряда спецгрупп и допускаемые их участниками насилия над местным населением, не только не облегчают борьбу с бандитизмом, но наоборот, усложняют ее».

Західні історики визнають УПА кращим партизанським рухом Другої світової війни. Не маючи ні матеріальної, ні моральної підтримки з-за кордону, як усі інші рухи Опору того часу, українські повстанці змогли понад 10 років протистояти військовим машинам двох найпотужніших за всю історію людства тоталітарних імперій – нацистської Німеччини та більшовицької Росії.

Фальшування діяльності ОУН та УПА – це тільки один із багатьох прикладів того, як спотворюють українську історію та перекручують реальні факти. На основі цього формується певна система стереотипів у свідомості українця, яка не дозволяє йому бути сьогодні повноцінним націоналістом. Тому потрібно добре вивчати історію України, а не керуватися штампами та стереотипами, нав'язаними Москвою.

Оксана Харченко пише, що для будівництва держави нам потрібна відвага та впевненість. На мою думку, цього замало. Для блага своєї нації потрібно працювати, а не лише нарікати на владу. Все починається з найпростішого. Коли немає дисципліни і порядку у найменшій установі, то порядку ніколи не буде «у верхах» і – навпаки. Бо не можна вимагати від інших того, чого ти сам зробити не хочеш. Не будь байдужим! Ти – Українець! Ти твориш майбутнє сьогодні! Усе залежить від тебе! Це повинен зрозуміти кожен. Бо бути українцем – це не просто любити сало, борщ і вареники. Це – вміння глибоко осмислити свою належність до нації, вміння відчутти себе патріотом, це врешті-решт вміння поважати самого себе і високопродуктивно працювати.

Бути націоналістом – це вміти жити для України. Наслідки тоталітарної комуністичної системи ще не зовсім викоренені зі свідомості людей. Але це не означає, що зараз не потрібно боротися за свою свободу і незалежність, бо ми ще не зовсім незалежні, ми ще узалежнені своїм стереотипним світобаченням і мисленням. Я вважаю, що націоналіста у собі може розбудити кожен: і львів'янин, і харків'янин, і мешканець Криму. Немає значення, чи той українець живе на Сході чи на Заході. Було би бажання: менше слів і більше справ. Потрібно виробляти із себе, як наголошував І. Франко в «Одвертому листі до галицької української молоді», «серйозних, свідомих і статочних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею. Таких мужів потребує кожда нація і кожда історична доба».

Вважаю, що справжній націоналіст ніколи не дозволить собі бути емігрантом на своїй землі. Можу зробити висновок, що нація, як особистість, має свою свідомість, волю, своє обличчя і свій шлях. Нація має свою ієрархічну структуру, що не дозволяє їй впасти до «рівня отари». В основі націоналізму лежить психологічне бажання людини бути діяльною клітиною певного здорового етнічного організму. Звільни себе – відкрий серце Україні! Твоя земля чекає саме на твій внесок в наше українське майбутнє!

Галина Андрусів

Щоб розпалити вогонь, треба найти жаринку

Оксана Харченко щиро вірить, що майбутня доля нашої країни у руках молодого покоління, тому варто згадати і відродити свою предковичну славу історію, традиції, звичаї, мову, пісні. «Розбудити в собі націоналіста», – закликає вона і стане наша Україна неподільною, багатую, щедрою...

Однак ситуація в Україні дає всьому світові поганим майстер-клас, як не треба проводити політику, будувати державу, творити демократію. Український політикум нагадує розпечену дитину, якій дали в руки рогатку і наказали стріляти по вікнах батьківської хати з ближньої політичної позиції. Як і хто намовив – не важливо. Виховувати чи перевихову-

*На світі безліч таких, як я,
Тіла я їй-Богу, один.*

Василь Симоненко

вати українських владних політиків нікому і справа ця абсолютно безперспективна. Вони самі намагаються виховувати і змінювати суспільство за власним «образом і подобою», що може дорого коштувати нам і нашим нащадкам. Безперспективно також міняти гірших на порядніших, адже система з часом урівнює всіх. В Україні домінує політика обіцянок і гасел, але народові потрібна державницька дія, тобто діючий патріотизм в політиці і в суспільстві водночас. Діючий патріотизм – це націоналізм, а його явно бракує в державі і політиці.

Український націоналізм часто трактують, як історичне явище, характерне першій половині минулого сторіччя. Це можна пояснити тим, що у сучасній Україні організований націоналізм поки що не здобув відчутних політичних успіхів: у парламенті всіх скликань ніколи не було націоналістичної фракції. Жоден український урядовець не вважав за необхідне проводити націоналістичну політику. Наших президентів характеризувало васьальне ставлення до Росії і нездатність відстоювати національні інтереси. Правда, останнім часом спостерігається намагання впливового українського політикуму взяти на озброєння окремі ідеологічні і політичні постулати націоналізму.

У зв'язку з цим можна сказати, що такі прояви націоналізму представників колишньої і нинішньої правлячої верхівки, не є результатом її ідеологічних переконань. Звернення до «націоналізму», мабуть, результат усвідомлення нових геополітичних, економічних і політичних реалій у сучасному світі, де політична та економічна конкуренція спроможна відкинути будь-яку державу на маргінеси цивілізації. Лише націоналізм, як опора на власні сили, спроможний зберегти державу та її народ від цивілізаційної катастрофи. Це розуміють у світі, але це тільки починають розуміти в Україні.

Біда в тому, що України в Україні ще замало. Замало в наших думках, почуттях. Здобувши свободу ми сподівалися, що самі собою прийдуть і добробут, і знання історії, і мова. Але добробут треба заробити, переважною працею, історію – вивчити, мову – відроджувати, утверджувати і не завтра, а сьогодні.

Погоджуюся з Оксаною Харченко, що саме тепер, у такий скрутний для України час, треба відновити в собі хоч маленьку іскорку сили і волі, щоб розпалити вогонь національного духу. Та помаху чарівної палички для цього недостатньо.

Чомусь кожен поляк з гордістю, з високо піднятою головою говорить: «Єстем поляк! Єстем поляк», а українець горбиться і наче соромиться свого походження. Якось так порабськи схиляє голову та опускає очі, коли так несміливо говорить «Я – Українець». Невже слово «Українець» звучить менш гордо та достойно, ніж поляк? Звичайно, ні. Просто таку другосортність заклали у нас століттями. Тому дух націоналізму у собі треба виростити. Раз і назавжди усвідомити, що ми не «хохли», «холопи». Ми українці – представники однієї з найдавніших націй на землі, праматері європейської «цивілізації».

Зародження націоналістичного духу повинно розпочинатися в сім'ї – первинній клітинці нації. Ще давній філософ Конфуцій казав, що сім'я – це маленька держава. Головною опорою в сім'ї є жінка – мати. Тому мати повинна найактивніше займатися національним вихованням дитини, прищепити її душі розуміння, що не нація існує для нас, а ми існуємо для нації. Ми повинні бути гідними звання нації і від того, якими є наші дівчата, такими з них будуть жінки, такими до певної міри будуть їхні діти, такими буде українське суспільство.

Коли дівчата замолоду бережуть свою честь і гідність, то такими вони залишаться надалі, коли матимуть сім'ї. У національно свідомих сім'ях виростатимуть українські патріоти.

Ця думка професора М. Лесюка правильна, слухна, але ілюзорна. Чому? По-перше, чимало молодих здорових українок відмовляються народжувати, бо бояться, що не зможуть прогодувати своїх дітей. По-друге, якщо народжують, то не мають змоги і часу, щоб приділити достатньо уваги їхньому вихованню, бо змушені працювати. Адже прожити на одну зарплату чоловіка і на ту допомогу, а може милостиню, яку матері отримують на своїх дітей, неможливо. Українська мати доведена до відчаю, бо змушена покинути своїх дітей і поневірятися по чужих країнах. Діти звикають до думок, що батьки – це ті, хто заробляє гроші, а відтак часто сприймають їх як спонсорів. Чи довго ще синівську шану чи батьківську любов вимірюватимемо злочасними умовними одиницями? Чому «лебеді материнства» відлітають у чужі краї і не повертаються.

Яка сім'я – така й держава. Невже кимось заплановано знищити українську сім'ю? Може це передалось із комуністичної тоталітарної системи, де сім'я вважалася буржуазним пережитком? Так і з'явилася «Дорога до крилатого Еросу». Мета її – опустити любов до рівня тваринних інстинктів. Дівчині-комсомолці не обов'язково мати сім'ю. Народити дитину вона могла від кожного, але справжнього представника робітничого класу – фізично здорового чи ідейно підкованого.

«Жінки – на трактор!» Це один із лозунгів тих часів. «Куди тільки не штовхали наших жінок, щоби стерти у них усе материнське, жіноче?! Але жінка, як дерево, хилилася, але не ламалася. Моральна сила допомагала забувати про труднощі, принизливу залежність. Вона через несприятливі, а то і жахливі умови зуміла нам передати у спадок духовне світло», – зазначила Лариса Масенко.

Наступним етапам формування націоналістичної свідомості має бути школа. Українське вчительство повинно розбудити у молоді патріотичний дух, виховувати з них гордих за свою націю громадян, свідомих і чесних українців, будівників нової Української Держави. Така мета також предмету «Українознавство». Але невже тепер усе національне виховання буде вміщатися лише в цьому уроці? Поза ним воно наче і непотрібне. І ще один мінус – це не обов'язковий предмет, а факультатив. А таких факультативів останнім часом є дуже багато, а загальна кількість годин на навчання не збільшилася. Тому ці предмети впроваджено завдяки скороченню часу на вивчення української мови та літератури.

Українознавство – це формування національного духу, вивчення історії, традицій українського народу, ознайомлення з визначними постатями, особистостями України. Але чи треба обмежуватися лише тим предметом? Хіба мало в Україні видатних математиків, хіміків, біологів тощо? Про них можна розповідати тоді, коли йдеться про Дарвіна чи Ньютона та інших зарубіжних дослідників. І чим це не національне виховання? А зі скороченням уроків української мови вчителі б'ють на сполох – української мови наші діти не знають. Тепер багато в системі освіти важить не так змусити школярика вивчити той чи інший предмет, як показати йому, що добре знати рідну мову – це шлях до життєвого успіху. Однак цього в наших школах переважно не роблять. Тому й рівень знання мови в наших учнів переважно «достатній» чи в кращому разі «середній».

На учня впливає не лише школа, а й середовище, в якому він перебуває. Колись із книжок можна було почерпнути синтаксичні модулі і характерні для нашої мови фразеологізми. А зараз класичної літератури не читають, бо це не модно. А спробуйте почитати книжки новомодних авторів. Це ж самі непристойності. Без редагування та коректури. З таких книжок нема чого навчитися? Телебачення також пропагує «естетику зла». Політики говорять суржилом. А діти чують їх та вважають, що так треба. Але ж чим менше української мови – тим менше України.

Малюючи в уяві ідеал, у якому втілений дух націоналізму, зразу пригадуються такі величні постаті, як Бандера та Шухевич. Як Степан Бандера, так і Роман Шухевич підтримували здоровий спосіб життя. Колись, будучи ще зовсім молодим хлопцем, Бандера хотів вступити до «Пласту», але не міг здати нормативи з фізкультури, бо мав проблеми зі здоров'ям. Наполегливо тренувався і переміг. Це достойний приклад для наслідування, адже націоналіст – це не лише здоровий духом, а й тілом.

У селі Волиця Сокальського району Львівської області діє цікава молодіжна організація «Юний націоналіст», керівником якої є Марія Король. До цієї організації входить багато молодих людей, які цікавляться історією своєї держави і не є байдужими до подальшої долі України, а це і учні, і студенти, які проводять різні концерти на патріотичну тематику. Виступають не лише в районі; з концертами були в Києві, у Львові. Це дуже вдала спроба не тільки національного виховання молодих людей, а й спроба чимось їх зайняти і зацікавити. Таким способом витягнути нашу молодь із барів та «скотек».

Важливу роль у формуванні національного почуття покликані відігравати ЗМІ. Це їхня основна місія, яку вони, на жаль, виконують у зворотньому напрямку. Колись показували деякі кінофільми із засторогою: «Дітям до 16 років не дозволяється». А що було в цих фільмах? Закохані. Цілувались. Порівняймо з тим, на що дивляться і що слухають наші сьогочасні, навіть не 16-ти, а 6-ти річні діти! Вульгарна (здебільшого російська) лексика широко використовується у бойовиках як у західних, так і в російських телефільмах, героями яких є «новые русские», мафія. Ця лексика, на жаль, стає, звичною в окремих російськомовних телепередачах. Наприклад, славнозвісна програма «Окна» показує не тільки нецензурщину, а й розпусний спосіб життя молоді.

Існує термін «поневолена нація». Його можна сміливо застосувати до будь-якого народу, який зазнав інформаційної поразки, втратив контроль і домінуючу присутність у власному інформаційному просторі, а тому не може дати лад у власній політичній системі та економіці. В такому разі Україна має всі ознаки поневоленої нації, незважаючи на формальні атрибути незалежної держави. Це поневолення незримо, але реальне за результатом – поступовою втратою самостійності в політиці, економіці, культурі. З якою метою це робиться? Аби підштовхнути українців у прірву духовної деградації. А що ж держава? Чим зайняті ті, хто покликаний турбуватися про духовне здоров'я нації, опікуватися її національно-моральним розвитком?

Треба залучати до роботи національно свідомих, талановитих, сумлінних, чесних фахівців, створити такі умови, щоб кожне оперативне, правдиве, об'єктивне слово і зображення в ефірі про минуле і сучасне України у світовому контексті доходило до кожного

громадянина і виробляло ефективну протидію зовнішній і внутрішній агресії, формувало імунітет проти антиукраїнських, антидержавних ідей. Розвиток, захист, повноправне функціонування української мови, культури, духовності, національно інформаційного простору є основою безпеки української нації, Української Держави.

Однак розпалити дух націоналізму надто складно. Адже жаринок, які б заставили розгорітись, дуже мало. Таке враження, що хочемо знищити самі себе: руйнуємо свої ж сім'ї та здоров'я, не вивчаємо правдиву історію, ганьбимо мову та культуру. Чому? Це риторичне запитання, яке треба задати самому собі.

«Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!» (Тарас Шевченко), щоб назавжди пропала «незгоди проклята мара» (Іван Франко). Голос предків просить нас усім своїм єством збагнути, осмислити, оцінити нинішню політико-ідеологічну, соціально-економічну, морально-психологічну ситуацію, реальне життя, проникнутися розумінням, що тільки в єдності можна сформувати національну ідентичність, подолати малоросійську психологію, вирватися з чужоземного духовного рабства, зміцнити волю, впевнено стати на ноги, минулу славу України повернути, економічну, політичну незалежність утвердити, врятувати Українську Державу.

Оксана Возняк

Єдність нації – здоров'я держави

Ми, галичани, завжди пишалися тим, що живемо у самому центрі українського П'ємонту, не «пожмаканого» так комуністичним режимом, як східна, південна, північна і центральна Україна, включно з нашою багатотраждальною столицею. Тим приємнішим для нас є той факт, що авторка статті «Розбуди в собі націоналіста» саме киянка. Це живить надію, що і на Великій Україні є і будуть люди, котрим все ж не байдужа доля їхньої держави. А разом з тим – української нації. Адже саме любов до Батьківщини може об'єднати народ, виховати з кожного справжнього патріота.

Своїми руками ми можемо створити гідну ауру нашій нації, тобто те, як сприйматимуть Україну у світі. Про цей феномен написала і Ліна Костенко у своїй статті-лекції «Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала». Аура – це асоціації, що виникають у людей чи народів при згадці про певну націю. Скажімо, німці. Нація, що дала світові Бетховена, Гете, Шіллера, Гегеля, Канта, Ніцше. Франція – це Вольтер, Бальзак, Руссо, Аполлінер. Італія – це нація Данте і Петрарки, Рафаеля і Мікеланджело. Бо не квадратне ж підборіддя Дуче визначає її обличчя, а її художники і поети. Щодо України, то її чомусь більше знають через спортсменів та корупціонерів, а не те, що є її суттю. Раніше ми були поглинуті Російською імперією; саме вона працювала над нашою аурую, а точніше над її засміченням, над викривленням уявлення про Україну у світі. Та ті часи минули. Ми вже держава. Ми маємо право гордо заявити на весь світ, що ми гідний народ, носії передових ідеалів, що у нас

всесвітньо відомі Шевченко, Франко, композитор Барвінський, котрому вдалося винести нашу культуру за океан і т. д. А скільки видатних учених, народжених в Україні, працювало і працює в країнах Америки і Європи! А патріоти – це наші студенти, що, приїхавши до США, гордо кажуть: ми – з України, вона тепер незалежна, це у нас була Помаранчева революція, і ваша знаменита консерваторія ім. В. Барвінського – то справа рук нашого земляка! І, врешті, борщ – то українська страва, а не російська!

Має цілковиту рацію О. Харченко, коли говорить про українську мову, її красу та важливість для світової мовної скарбниці. Дуже жаль тільки, що наш уряд не докладає і мінімальних зусиль аби зберегти цей скарб та поширити знання про нього за межі країни. Звичайно ж, раніше це було неможливо, ми були лише «по один бік залізної завіси», водночас відбувався нечуваний за цинізмом геноцид нації шляхом репресій, голодоморів та асиміляції. Від недавнього часу лише почалося відродження нашого національного багатства, почала оживати наша мова у великих містах. І нарешті, – Помаранчева революція, тепер історичний факт – стала тим поштовхом, якого ми так давно потребували, про який пише і Харченко; чимось таким, що на деякий час об'єднало майже усю країну, пробудило у людей бажання боротися за правду, за чесність у політиці. Адже саме завдяки Помаранчевій революції про нас врешті почув світ, почули і за океаном. Але, на жаль, та ж Помаранчева революція стала останньою надією багатьох свідомих громадян на те, що наші можновладці здатні дбати ще про щось, окрім власних кишень. І заради тих же кишень вони далі розривають Україну на шматки. Вже й не імперія, не ворог, а у своїй же незалежній державі знайшлися сили, різнозаряджені, та водночас спрямовані на демонтаж України. І ще важче погодитися з визначенням О. Харченко майбутнього шляху для України: або під Америку, або під Росію, наче це взагалі єдиний вихід. Особливо насторожує останній варіант.

Ще Дмитро Донцов закликав українство інтегруватися на Захід, відірватися від тієї інопланетної цивілізації, якою є Росія. Коли читаєш історію Європи – читаєш історію її народів. Коли читаєш історію Росії, то не бачимо нічого, окрім темної маси, що сліпо віддана своїм царям, вождям, рухається нині в одному, а завтра в другому напрямі, наголошував Д. Донцов. Тому там так легко утвердився марксизм, більшовизм. То навіщо нам взагалі до когось приєднуватися? Адже сьогодні ми є незалежними господарями власної землі, творцями власного життєвого середовища.

Я недаремно згадала про Галичину як український П'ємонт – така думка сформулася з роками, шляхом численних досліджень та полемік, і підтверджується історичними фактами. Саме Галичина у 1914 році створила першу українську збройну формуцію – Легіон Українських Січових Стрільців. Ідеологія українського стрілецтва – це ідеологія державності, до якої з такими труднощами йшли вожді Центральної Ради. Після поразки визвольних змагань знову лише в Галичині була змога розвивати національну українську культуру, оскільки лише тут виник той суспільно-політичний, ідеологічний рух, який мав за мету здобути незалежність України революційним шляхом. Саме тут, у Львові, можна побувати на справжніх Великодніх гаївках, що стають дедалі популярніші; маса молоді у вишиванках, з народними інструментами та народними піснями грають у старовинні

українські забави, відновлюючи таким способом багатющі традиції. Українці зі Сходу досі чудуються, а гості-росіяни не вірять своїм очам. Ось так і утверджується національна ідея – у звичаях, у піснях, у любові до рідної мови. Зрозуміло, що національна ідея не з'являється сама собою. Вона виростає із національної самосвідомості дуже великої кількості людей, об'єднаних одним корінням і одними прагненнями.

На думку В. Войтенка, національна ідея в рості в людину з дитинства, як в рості національна мова – не зі словників, а із живих слів. Із мови батьків, якщо вона чиста й красива, із пісні, якщо вона звучить поряд, а також із засобів масової інформації. Сьогоднішні ЗМІ є невід'ємною частиною людського існування, вони певною мірою навіть формують особистість. Відтак якщо джерела обрані неправильно, то це може призвести до фатальних наслідків. Діти люблять дивитися телевізор. Як же вони можуть стати націоналістами, коли перед очима постійно російські серіали, російськомовні передачі на українських каналах і, врешті, той жахливий проросійський бруд, що зветься «естрадою»? Завдання кожного журналіста – через засоби масової інформації поширювати правильні ідеї, а ідеї лише тоді можуть бути правильними, якщо вони побудовані не на егоїстичних, а на загальнонаціональних засадах. Не маємо на увазі насаджування, що рідко себе виправдовує; людину не змушиш полюбити мову чи національний Гімн, (Славень), якщо це їй не до снаги, та все ж цій же людині варто пояснити, що державну мову та Славень треба принаймні знати. Коли ми хочемо, щоб нас поважали у світі і не витріщали очі при слові «Українець», то мусимо докласти трохи зусиль, аби наші особисті інтереси хоч іноді збігалися із національними. Одна людина не може створити нову державу, але якщо кожен покладе по цеглині, то зможемо побудувати величний замок – державу Україна.

Є галичани, які справді плекають свою мову, є праведними синами землі своєї, і дуже тягнуться до Європи; є люди зі Сходу, що розмовляють російською мовою, та «Україну они любят»; а є люди з Півдня, які не мають поняття, де вони живуть і розмовляють мовою, яку важко назвати українською, але якої навчили їх батьки різних національностей. Щоб об'єднати цих всіх людей словом «українці», треба не одне десятиліття. Цю місію також мали б взяти на себе ЗМІ, які мають можливість не лише інформувати, а й контактувати одразу з мільйонами, переконувати, пропагувати українськість, ділитися націоналістичними амбіціями з цілим народом. Зараз преса, телебачення, радіо, Інтернет можуть і повинні відігравати найважливішу роль у формуванні національного світогляду. А завдання журналістів – не зрадити сподівань аудиторії.

Юлія Гратило

Націоналізм і українці

Оксана Харченко у статті «Розбуди в собі націоналіста» розповідає про низку проблем, які перешкоджають «по-справжньому творити майбутнє нашої держави». Авторка переконана, що «шлях до вирішення більшості проблем нашої держави лежить у вмінні

поєднувати у собі все, що може принести розквіт і процвітання України. Українцям потрібно, нарешті, по-справжньому полюбити свою Батьківщину. Спробувати розбудити в собі націоналіста, патріота».

Є багато різних слів, значення яких нібито зрозуміле, але дуже часто наповнене неодноковим змістом. Те саме можна сказати й про націоналізм, адже протягом тривалого часу наполегливої та клопіткої праці дослідники так і не «прийшли» до спільного, єдиного розуміння цього явища. На думку Олександра Потебні, націоналізм – це передусім усвідомлення своєї відмінності, самобутності у світі, що ґрунтується на мові, як на вістрі культури. На жаль, сьогодні сутність націоналізму трактують по-різному. Навіть доводиться чути, що націоналізм те саме, що й демократія. Значна частина сучасної публіцистики в Україні, особливо та, що ворожа як справжньому націоналізмові, так і справжній демократії, намагається прищепити громадськості фальшиві уявлення про обидва поняття. На думку видатного вченого Ярослава Дашкевича, націоналізм аж ніяк не тотожний демократії, оскільки націоналізм – це категорія ідеологічна, натомість демократія – поняття з теорії держави. Демократія – це той лад у державі, який допомагає утвердити національні пріоритети та побудувати громадянське суспільство.

Націоналізм характерний для кожної нації, оскільки він допомагає стати державі на той шлях розвитку, який найбільше відповідає національним інтересам. Микола Міхновський назвав український націоналізм великою непоборною силою, під натиском якої ламаються непереборні кайдани, розпадаються великі імперії та з'являються великі народи. Для українців він же став інструментом створення державності. На думку Миколи Плав'юка, голови проводу ОУН, сьогодні перед українським націоналізмом стоять три основні завдання, які потребують негайного вирішення. По-перше, варто викоринити з менталітету нашого народу рештки комуністичного впливу, які заважають нормальному функціонуванню української нації. По-друге, в жодному разі не можна піддаватися тиску з боку Росії, яка сьогодні окупує нашу культуру, мову, церкву тощо. У сліпому прагненні повернути минуле Росія стає дедалі небезпечнішою. По-третє, тільки належна підготовка до інтеграції в Європу прокладе українцям шлях у світову спільноту.

На думку В'ячеслава Липинського, коли ми хочемо, щоб Українська держава була, «ми мусимо бути патріотами, а не шовіністами». Це значить, перш за все, що наш націоналізм має спиратися на любов до своїх земляків, а не на ненависть до них. Ми повинні бути справжніми патріотами своєї держави, а не продажними шовіністами, котрі готові об'єднатися з чужинцями проти свого земляка, «втопити його в бистрих водах Дніпра». Бути націоналістом – означає бажати всіма силами своєї душі створення людського, державного і політичного співжиття людей; це значить шукати задоволення не в тім, щоб бути просто українцем, а в тім, щоб було честю носити ім'я українця; це перш за все вимагати від себе гарних учинків, як від українця.

Але можна багато говорити про те, яким повинен бути націоналіст-патріот. Однак цього недостатньо, бо України, якої ми прагнемо, ще нема і від нас залежить, чи буде вона завтра. Я погоджуюся з думкою Оксани Харченко, що справжні націоналісти – це

відважні, впевнені в собі люди, котрі не байдужі до проблем Батьківщини, які володіють якостями наших славних предків – козаків. Але питання лише в тому, як сформувати морально здорове, правове, гуманістичне суспільство. До цієї роботи варто нині активніше залучати сім'ю, дитячі садки, школу, профтехучилища, технікуми, ліцеї, гімназії, вищі навчальні заклади та ЗМІ, яким належить важлива роль у складному процесі духовного відродження України. На жаль, серед цих інституцій є такі, що зовсім забули про свою основну функцію – виховання українського суспільства на засадах любові та поваги до всього українського. Нині комерційні структури електронних і друкованих ЗМІ відверто зневажають інтереси держави та народу, засмічують медіа-ринок безнаціональною, бездуховною, навіть антидержавною «масовою культурою» – цинічною, брехливою, агресивною, насильницькою, пропонують аудиторії недоброякісні та шкідливі для морального здоров'я інформаційні товари. Напевно, журналісти не до кінця розуміють, яким небезпечним, ганебним і смертельним для нашого люду є «тривалий спочинок» та «міцний сон», у який нас поступово заганяють. «Схаменіться, недолюди, діти юродиві!» (Тарас Шевченко). Невже вони не бояться залишитися без Нації та мимоволі перетворитися на «байстрюків людства»? Звісно, причина цинічного ставлення до національних ідеалів, які створювалися протягом багатьох віків та передавалися нам у спадок, полягає у зневажливому ставленні очільників нашої держави до самих себе. Якщо влада скорочує тиражі справжніх українських видань, популяризує дешеві американські фільми, «ставить на п'єдестал» російськомовні газети та журнали, то про яке культурно-духовне оновлення нації можна говорити? Чому руйнуємо рідну культуру, батьківську мову та при цьому твердимо про свої національно-патріотичні почуття?

Свого часу Едмунд Берк запевняв, що «наші громадянські зобов'язання починаються в родинному колі, оскільки саме тут людина отримує те, чого найбільше бажає її серце». Саме любов до маминої пісні, до сумлінної праці, до рідного слова – це ті ідеали, які закладають батьки своїм дітям на все життя. А коли сини й дочки виростають, то самі вирішують, як розпорядитися цими національними багатствами. В цьому їм допомагають різні державні інституції – від дитячого садочка до вищого навчального закладу. Основне для справжнього патріота своєї Батьківщини – йти правильною дорогою, сіяти «зерно правди за собою» та збирати щедрий урожай з власної праці. Професор Василь Лизанчук вважає: щоб сформувати українського націоналіста, треба змалечку відкривати вікно у світ історії, вливати у юні серця дух вольності, свободи і братерства; працювати на рідній ниві; горнутися під рідний стяг; дарма не волочитись й не валятись гнилою колодою по світу.

Тому сьогодні молоді патріоти повинні інтенсивно працювати над собою, «здобувати знання теоретичні й практичні, гартувати свою волю» (Іван Франко) для утвердження української України, «бо нам ні на кого надіятись і нічого озиратись назад!» (Микола Міхновський). Для цього ми повинні розбудити у собі націоналіста, найпалкіші гуманістичні поривання, ставити перед собою найблагородніші цілі та крізь терни йти до зірок українського самоствердження.

Світлана Коваль

Роздуми студентів над листом учениці 11-А класу гімназії №59, м. Києва Оксани Харченко «Розбуди в собі націоналіста» допомагають глибше пізнати своє національне «Я», відчутти, що любов до України – це найвище діяльне духовно-національне самовизначення, зрозуміти, що зденационалізована людина втрачає доступ до найглибшого національного колодязя духу і священних вогнів життя, вона приречена на щезання. Національні почуття не потребують голосного афішування та реклами, а, як казав Степан Ленкавський, «діяння та мислення в інтересах нації». І саме тоді ми будемо найкращими, бо, поважаючи себе, – поважатимуть нас за нашу гідність, за чистоту національного духу.

«Нашим ідеологічним прапором має бути український націоналізм, – наголосив професор Володимир Качкан. – Деідеологізований простір – простір чужий, антиукраїнський, дезорганізуючий, дезорієнтуючий підростаюче покоління, зневіруючий у правоті наших вічних державотворчих і націєутверджувальних намірів, устремлінь і дій». Стосовно націоналізму важливі думки висловив Андрій Левус у статті «Зупинити рейдерську атаку на націоналізм». Він акцентував, що націоналізм ХХІ ст. не потребує мілітаристської бравади. Так, як і не потребує надмірного пафосу та екзальтації. Націоналізм сьогодні має підтримувати все, що йде на добро нації, незалежно від того, хто є ініціатором цих позитивних процесів. «Націоналізм має незмінну ідеологічну мету – велич Нації і розвиток Держави. І на шляху до досягнення цієї мети треба керуватися лише трьома критеріями – успішністю, доцільністю та ефективністю. Все решта – зайвий шкідливий естетизм та піжонство, які лише заважають справі. У тридцяті роки ХХ ст., очевидно, націоналісту був потрібний револьвер. У ХХІ ст. йому радше знадобиться відмінна освіта та успішний соціальний статус, щоб ефективніше захищати націю».

Найважливішими чинниками, що об'єднують націю є територія, спільна релігія, культура, мова. Ігнорування культури, мови є ознакою відчуження від української нації. Зневажаючи українську мову, зовнішні та внутрішні недруги, новітні асимілятори прагнуть повністю змінити український генотип, вилучити з нього національну складову, прищеплюючи йому етику «безчуттєвої корисності та соціального автоматизму» (Павло Мовчан). Духовна анемія, аморальність, нігілізм, космополітичний інтернаціоналізм ведуть лише до культурно-ціннісного розбросення, національного здичавіння, всеукраїнського цинізму.

Синкретизм української національної культури полягає у неподільності Істини, Краси і Добра, тобто тих категорій, на які нині шалено наступає сурогат чужої масової культури. Руйнівну силу антикульту-

ри, антитрадицій, антидуховності можна зупинити цілеспрямованою загальнонаціональною роботою щодо культивування морального клімату в суспільстві, відродження і утвердження національних ідеалів, Єдиної Помісної Православної Церкви, української мови, культури. «Без добре виробленої рідної мови нема всенародної свідомості і, без такої свідомості нема нації, а без свідомої нації – нема державності, як найвищої громадської організації, в якій вона отримує найповнішу змогу свого всебічного розвитку й виявлення, – наголошував Іван Огієнко. – Літературна мова – це найцінніше й найважливіше оруддя духовної культури та найміцніший елемент єдності нації, а тому всі народи оточують її найпильнішою опікою».

Для нас, українців, вкрай важливо поглиблювати морально-світоглядні засади консолідації усіх країв (регіонів), адже ми не лише будемо свою державу, а й відроджуємо себе як націю, яку впродовж віків закабалювали, духовно і фізично нищили всі наші сусіди. Тому «українцям потрібно, нарешті, по-справжньому полюбити свою Батьківщину, – наголошує киянка Оксана Харченко. – Розбудити в собі націоналіста, патріота». Усупереч підступним діям зовнішніх і внутрішніх недругів у південній і східній частинах України виразно зростає усвідомлення української ідентичності і належності самих себе до держави «Україна». І на Півдні, і на Сході важливі суспільні проблеми люди вже звикли оцінювати, керуючись тим, вигідно чи не вигідно це Україні і чи не ставиться під сумнів її незалежність. Соціологи кажуть, що відбувається «певне зростання розуміння України як соборної держави з регіональними особливостями». Історичний час вимагає від кожного з нас, українців, кожного громадянина України незалежно від національності поглиблювати державницьке мислення, плекати відчуття соборності України на морально-духовних засадах, зайняти гідну, однозначну, безкомпромісну позицію щодо українських національних інтересів.

2009 р.

ТВОРИМО НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ОРГАНІЗМ

Міжнародна концепція державного суверенітету передбачає право кожного народу бути господарем інформаційно-гуманітарного простору на своїй території, визначати політику в цій галузі, яка має гарантувати національну безпеку. Це ускладнюється тим, що кожна нація живе не

у вакуумі, а у взаємозалежній сфері діяльності різноманітної світової спільноти, сфері впливу певного інформаційного середовища і геополітичного простору. «Тим більше про це не можна забувати Україні, якій тільки на порозі третього тисячоліття вдалось вибороти віками бажану свободу і приступити до розбудови своєї державної самостійності, – наголосив професор С. Й. Вовканич. – Нам про це, особливо про зовнішній інформаційний вплив, слід пам'ятати ще й тому, що розвинені країни світової спільноти вступають вже у постінформаційну епоху, де інформація нівелює державні кордони окремих країн і, завдяки космічним і традиційним засобам її передачі, проникає чи не в кожний дім, живить або блокує цілісний розвиток національних систем культури і власних інтелектуальних сил народів, що відроджують свою ідентичність і державність».

Процеси інформаційної глобалізації і ренаціоналізації світу діють одночасно і потужно, але, на жаль, не завжди суголосно і в одному напрямі. Навіть більше. В геоінформаційному плані та з позиції рівнопартнерної діалогічності системи «світ–нація» (чи навпаки) вектори цих процесів не тільки не збігаються, але нерідко є протилежними за спрямованістю щодо самоідентифікації та збереження національної ідентичності народів, що відроджують свої мови, культури, духовні цінності. На жаль, ця розбіжність не оминула Україну; вона суттєво впливає на розвиток і утвердження українського громадянського суспільства. Адже «свобода руху інформації у суспільстві, якість та швидкість творення нових її різновидів українською мовою є інтегральним показником і водночас доленосним чинником розвитку української нації» (С. Вовканич). Мова не про фетишизацію інформації в засобах масової комунікації, а про інформацію як комплексний базовий чинник побудови соборної, демократичної, правової української держави. Цей процес також передбачає творення українського національного інформаційного простору як у межах своєї держави, так і за кордоном, що є надактуальним державно-суспільним завданням. Потрібно посилювати власні інформаційні джерела і послаблювати чи блокувати закордонну наступальну інформаційну агресію, забезпечувати доброзичливий, рівнопартнерський діалог культур, вільне розповсюдження правдивої інформації, що забезпечує духовно-інформаційну мобільність нації, створює передумови порозуміння, злагоди, довіри між людьми різних національностей. У цьому контексті дуже важливо враховувати особливості історії України, яку впродовж століть зросійщували, полонізували, мадяризували, румунізували і навіть чехізували. Тому розповсюдження правдивої, гуманістично наснаженої інформації по вертикалі та горизонталі є

фундаментальною основою національно-духовного розвитку будь-якої нації, вираженням усієї поліфонії світу.

Особливість українського державотворення полягає в тому, що українцям нині доводиться мати справу не лише зі спільними для всього людства проблемами ХХІ ст., а й із проблемами, що перейшли до України з ХVІІ, ХVІІІ, ХІХ, ХХ ст. Проблемне поле існування української нації виглядає розлогішим і складнішим, ніж у більшості європейських націй.

До проблем, які перейшли з минулих століть, знаменуючи нашу історичну обтяженість і запізненість, академік Іван Дзюба слушно відніс питання національної ідентичності. Більшість європейських націй пройшла шлях утвердження своєї ідентичності у ХVІІІ ст. Але торувати цей шлях наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., у період інтеграційного форсажу, у безмежному просторі глобальних викликів та імперативів – незрівнянно важча доля. Компасом на цьому шляху національного самоствердження мають бути засоби масової комунікації – осердя національно-духовного простору України.

Результати нашого дослідження суголосні з твердженням С. Й. Вовканича, що за допомогою вертикальних форм (структур вертикальної передачі інформації від покоління до покоління) формуються українська історична пам'ять, духовність, національна свідомість, гордість і менталітет народу, базовий (ресурсний) рівень знань, національна освіта, культура, традиції, громадянська думка і виховний ідеал, норми поведінки, цінності, орієнтації і т. д. Передача інформації від покоління до покоління сприяє вертикальній ідентифікації людини, формує почуття її національної ідентичності на основі одержаних від навколишнього середовища знань, досвіду, традицій, звичаїв тощо. Тобто діють вертикальні генно-етно-середовищні механізми впливу.

За допомогою горизонтальних форм передачі інформації (на рівні одного покоління чи особи) створюється інтелектуальна власність народу, наука, система інтелектуальних національних центрів, різні творчі та інноваційні організації. У цих формах людина постає не лише об'єктом впливу інформації, а й її творцем, тобто активним суб'єктом. Створюючи суспільно нову інформацію (знання, досвід), тобто прирощуючи існуючі знання та досвід на якусь величину, людина не лише самоідентифікується з іншими членами спільноти, а й самостверджується через створене як особистість, стає лідером завдяки інтелектуальному, духовному чи іншому творчому внеску в суспільний розвиток своєї країни і не лише своєї. Адже залежно від потенціалу новоствореної інформації (змісту, масштабу та значення її застосування) творча особистість допомагає не

тільки національно-духовному відродженню своєї країни, а й визнанню її серед інших країн світу, інтеграції у світове співтовариство на засадах рівнопартнерства, а деколи й лідерства. Тобто діють горизонтальні пошуково-особистісно-національні механізми творчості.

Доброчинний зміст вертикального і горизонтального руху інформації є передумовою поглибленого усвідомлення, що ми всі жителі однієї планети і наша цивілізація збереже себе за умови розвитку й повновартісного функціонування мови, культури, духовності кожного народу. Водночас будь-яка культура має бути відкрита для світу, адже вона дарунок радості і щастя людини. Людина, мова, культура, невіддільні, адже людина (аргентинець, болгарин, єврей, поляк, росіянин, українець, француз, японець) творить мову, культуру, а мова, культура (аргентинська, болгарська, єврейська, польська, російська, українська, японська) формує людину, її національну сутність.

Для українців, як і для кожної нації, що вимощує власний шлях у вільний світ після багатовікової бездержавності, рідна мова – це більше, аніж засіб спілкування чи навіть одна із фундаментальних ознак нації. Для українців «українська мова – це своєрідна ідентифікаційна правописна система духовно-інтелектуального, знаково-інформаційного, культурологічного та ідеологічного забезпечення етноренесансних та етнодержавних процесів; це комплексний чинник соціальної трансформації народу в державну націю, сконсолідовану пам'яттю про важке колоніальне минуле і намірами здобувати краще майбутнє в колі вільних держав» (С. Вовканич). Мудрість діалогу мов, культур – в умінні збирати краплини відмінностей у безмежний океан добра; доброзичливий діалог мов і культур – мов живильний ґрунт, на якому проростають зерна порозуміння, злагоди, дружби між націями, державами; творчий діалог мов і культур – криниця, де зберігаються справжні цінності життя.

Потенціал невмирущості нації завжди міститься в інформаційному феномені збереження, незнищенності, утвердження рідного слова в найширшому його значенні для суспільного розвитку. Однак «сучасна журналістика стрімко втрачає національне обличчя, активно впроваджує у свідомість аудиторії якісь «посередні» стереотипи суспільної свідомості й поведінки, – скрушно констатує професор В. І. Шкляр. – Усе подається під гаслом «загальнолюдських цінностей». Процес ідентифікації журналістики і суспільства прямо пов'язаний з наявністю державної національної ідеї, зрозумілої ідеології. У ХІХ ст. планово була концепція офіційної народності, за часів радянської влади – партійність, а сьогодні – вакуум». Не будучи господарем інформаційно-психологічного

середовища у своїй державі, перебуваючи у ворожій інформаційній блоkadі, Україні важко реалізовувати свою гуманістичну державотворчу національну ідею, створювати громадянське суспільство на українських національних засадах, йти своїм шляхом розвитку, акумулюючи і використовуючи вітчизняний і світовий досвід.

Ситуація з національною безпекою нашої держави критична, бо Україна має вигляд окупованої країни. Масштаб духовних злиднів, у які скотилася Україна, досі ніким не замірний. З певністю можна стверджувати тільки те, що українська чиновницька невігласократія примудрилася в історично стислі терміни виконати колосальну руїницьку роботу. «Інформаційний простір нації – той, без якого неможливі її політична єдність і формування самої національної ідентичності, було роздроблено, розпайовано і великою мірою віддано на відкуп колишній метрополії, щоб та справляла на наших просторах свої ідеологічні впливи як сама хоче, – чим вона преуспішно й користується, зокрема й через наші національні канали», – наголосила Оксана Забужко. Триває також цілеспрямоване зомбування росіян та зросійщених українців, що Україна – «смешное недоразумение». Ця думка постійно вкраплюється в безкінечні серіали, виступи істориків, політиків, які живуть московсько-комуністичними міфологемами. «Наш інформаційний простір наскрізь пробитий і простріляний антиукраїнськими атаками, – акцентувала Наталя Дзюбенко-Мейс. – Настійно вбивають у голови, що українська пісня – немодна і несучасна, культура – архаїчна, література – націоналістична, політика – суцільні розтрата і рейвах, української журналістики зовсім немає, мова – недорозвинена, бо не наростила власної термінології. А нехай тобі!» Такий стан справ має у світовій політології давно усталене визначення – це називається культурним колоніалізмом.

Не викликає сумніву теза, що у розмаїтості мов, культур – краса світу і невмирущість людства. Немає культури без коріння, звичайно національного. Безнаціональної культури нема (Євген Маланюк). Щоб гідним був український внесок у загальносвітову культуру краси, добра, радості, людяності, потрібно зосередитися на найважливіших чинниках збереження і формування національного «Я» – на освіті, нації, інформації, які є передумовою національної гідності, патріотизму, історичної пам'яті. Тому в нинішній соціально-економічній, політико-ідеологічній, морально-психологічній ситуації дуже важливо, щоби всі державні інститути разом зі ЗМІ особливо уважно й виважено підходили до очищення пам'яті від міфів, брехні в російсько-українських стосунках, сприяли утвердженню правди як духовного поняття, передумови чистих помислів і дій.

– Коли мені закидають, мовляв, яке відношення має Кримська війна до України, я щиро дивуюся, – зазначає член Британського товариства дослідників Кримської війни, наполегливий дослідник-колекціонер Олексій Шереметьєв. – Та це ж був найбільший європейський конфлікт другої половини дев'ятнадцятого століття, який проходив на території сучасної України! Перші протипіхотні міни були виготовлені на заводі «Арсенал»; на Сумщині, у Шостці, робили порохові заряди; в Луганську плавили гармати і ядра: до 60 відсотків, а за деякими даними – до 70 відсотків складу Російської армії становили українці. Й Україна не має до цього відношення? А легендарний матрос Кошка (Кішка. – *В. Л.*), герой нічних вилазок? А наш хірург Микола Пирогов, який першу анестезію застосував саме на Кримській війні? А перший в історії Російської імперії пам'ятник рядовому матросові, встановлений у 1874 році в Миколаєві на честь Гната Шевченка? Був він призваний на флот з Бердянського повіту Таврійської губернії і ціною власного життя захистив свого командира. Гната приставили до молодого й надто горячого лейтенанта Миколи Олексійовича Бирюльова, якого матроси дуже любили. І коли Гнат Шевченко побачив, що під час нічного бою декілька французів націлили на лейтенанта гвинтівки, перехрестившись, попрощався зі світом і закрав командира... Потім Бирюльов став зятем Тютчева. Отак історія сплітає воєдино своє неповторне мереживо...

Зі 155 загиблих при обороні Севастополя офіцерів не менше 55 були вихідцями з українських сімей, зі 111 кавалерів ордена Святого Георгія за оборону Севастополя в 1854 –1855 роках 25 – вихідці з України. Якщо ж узяти, розповідає Олексій Шереметьєв, «Малороссийский родословник» В. Модзалевського або «Родословную книгу Черниговской губернии» Г. Милорадовича, ви зустрінете десятки українських прізвищ і життєписів піхотних офіцерів, що в 1853 –1855 роках воювали в Криму. І пожертвування збирали по всій Україні (тодішній Малоросії), і госпіталі розгортали на її території, і загалом міграція військ через наші землі була величезна.

До речі, на північному боці Севастополя збереглося Братське кладовище – єдине, на якому поховані учасники однієї історичної події – оборони Севастополя, що тривала 349 днів. Там лежать і ті, хто загинув під час оборони, і ті з її учасників, хто помер пізніше (на кожне поховання брався дозвіл у государя-імператора). Останні поховання були напередодні більшовицького жовтневого перевороту. Так-от, там досі збереглися могили українців генерал-лейтенанта В.К.Мольського з Волині, П. І. Постольського з Поділля, К. О. Сильвестровича з Полтавщини, генерал-майора Н. Д. Тимофєєва з Херсонщини, капітана першого

рангу Н. Ф. Юрковського з Полтавщини та багатьох інших. Особливо вражає пам'ятник на могилі двох братів – полтавських дворян Ревуцьких. Старший із них, 23-річний Петро Якович, брав участь в обороні Севастополя поручиком Коливанського егерського полку, був поранений і помер 16 липня 1855 року. Молодший Іван Якович, обороняв місто у ранзі прапорщика, вижив і вийшов у відставку капітаном. За заповітом, був похований поряд із братом. На пам'ятникові братам – епітафія: «Спи, друже, тихого сну». «Наша душа, наша пісня не вмре, не загине». Отакі долі, отака наша історія.

Із 15 березня 2010 року на базі Михайлівської берегової казематної батареї, яка на відстані 820 метрів морем від Севастополя, створюється Національний музей військово-морської історії. У музеї росташує частину своєї колекції творець виставочного комплексу «Музей Шереметьєвих» український колекціонер Олексій Шереметьєв. Військово-історична частина колекції сім'ї Шереметьєвих охоплює період від епохи Петра I до наших днів і налічує близько 45 тисяч екземплярів, із яких до Кримської війни відносяться близько 13 тисяч. «Я розумію, що всі ці експонати не можуть просто зберігатися в кабінеті, вони мають бути доступними широкій аудиторії. Тому що події ХХ століття – війни, катаклізми, репресії вимили кальцій із кісток історії держави, – наголосив Олексій Шереметьєв. – А всі ці знахідки їх цементують, оскільки навіть чужі імперські війни, які відбувалися на території нинішньої України, мають повне право бути сторінками, власне української історії».

Отже, постає логічне запитання: «Чиеї слави місто Севастополь? Невже лише російської?! А може було би справедливо називати героїчний Севастополь містом українсько-російської слави? І на історичній правді творити справді дружні, партнерські, рівноправні відносини між Росією і Україною.

У російських та промосковсько-комуністичних засобах масової інформації цілеспрямовано мусується негативна оцінка УПА і дивізії «Галичина», мовляв, це – колаборанти, вірні служники гітлерівців. І всіляко замовчують, що восени 1942 р. в німецькій армії служило понад мільйон росіян, а в 1944 р. вже понад два мільйони росіян носили німецькі мундири. Росіяни служили і в японських збройних силах, де їх було кілька десятків тисяч, в тому числі й росіян з козачих поселень Маньчжурії. До речі, у роки гітлерівської окупації в російських збройних частинах, які входили до німецької армії, виходило 200 періодичних видань. І для порівняння: в дивізії «Галичина» лише одна газета. У російських збройних формуваннях Залізними хрестами і найвищими відзнаками для східних народів було нагороджено сотні воєнків і офіцерів. У дивізії «Галичина» – лише троє українців.

Один із російських дослідників – Сергій Чуєв – назвав росіян та представників інших народів СРСР, що служили на боці Німеччини, «проклятими солдатами». «Мабуть, не були вони такими тому, що одні з них мріяли відновити Російську імперію, інші – демократичну Росію, треті хотіли позбутися комуністичної диктатури Сталіна, четверті прагнули помститися за загиблих батьків, сестер, братів, за змарновані родинні гнізда та покалічене дитинство, а інші мріяли про створення своїх незалежних держав, але в одному всі вони були схожі – їхня доля виявилася трагічною», – наголосив Ігор Федик – науковий співробітник Центру досліджень Визвольного руху. Солдати не винні. Вожді винні. Не осуджуймо солдатів, у яких би арміях вони не служили. Українці, як і росіяни, білоруси, азербайджанці, грузини, молдавани, поляки, французи воювали за волю своєї родини, незалежність і свободу свого народу. Тому долаймо терни наклепів на Українську Повстанську Армію і дивізію «Галичина», не дивімося на них очима Леоніда Грача, Миколи Левченка, Вадима Колесніченка, Наталії Вітренко, які ніяк не можуть чи не хочуть вирватися з московсько-комуністичних міфологем про борців за незалежність України – Івана Мазепу, Івана Виговського, Симона Петлюру, Євгена Коновальця, Степана Бандеру, Романа Шухевича та багатьох-багатьох синів і дочок різних епох, що віддали своє життя за Україну.

Степан Бандера, наприклад, ніколи не страждав русофобією, неприйняттям росіян лише за те, що вони росіяни. Не мав подібного ставлення до поляків, угорців, румунів, євреїв. Його ставлення до інших народів визначалося ставлення цих народів до незалежності України. У статті «Перспективи української національно-визвольної революції» Степан Бандера наголошував, що «вимога повної лояльності супроти України і її визвольної боротьби стоїть на першому місці. Тим росіянам, які відповідають цим вимогам, треба запевнити і забезпечити повну і всебічну рівноправність у всіх громадянських правах та повну свободу їхнього національного розвитку, відповідно до міжнародних засад щодо національних меншин. Це саме стосується інших національних груп в Україні. ...Діючі ворожі сили треба знищувати й унешкідливіювати доступними в даній ситуації засобами й методами, згідно з міжнародними правилами поступування під час війни».

У школах, вищих навчальних закладах, засобах масової інформації треба наголошувати, що національно свідомі українці – не русофоби, вони й в гадці не мають когось чужого поневолити – ні фізично, ні духовно. Мова про те, щоби зросійщені українці за будь-яких обставин змогли вирватися з чужинецького морально-психологічного рабства,

утверджувати українську національну свідомість, громадянську гідність, а не залишатися в полоні «особливої форми російської свідомості», яку й сьогодні нав'язують. Газета «Известия в Украине» 15 червня 2010 р. надрукувала на першій сторінці інтерв'ю посла Російської Федерації в Україні Михайла Зурабова під доволі брутальним, інакше не скажеш, щодо міжнародних відносин, заголовком: «Мы не просто братские народы – мы единый народ». «Такий випад стосовно держави, де ти перебуваєш, як представник іншої держави, неприпустимий взагалі, не те що в обережній щодо термінів дипломатії. Як може заявляти офіційна особа такі речі? Росіяни? Українці? Чи може, «україни» або «росаїнці»? – запитує Петро Антоненко. Російський журналіст, політичний оглядач «ТВ Центр» Леонід Млечин так прокоментував заяву Михайла Зурабова: «Росія і Україна – це дві різні держави, росіяни й українці – два різні народи. Інша річ, що ми перемішані. Не потрібно плакати за радянськими часами, закликати до створення союзної держави, що насправді нікому й не потрібно. Потрібно прагнути того, чого досяг Європейський Союз. Ніяк росіяни не можуть змиритися, що Україна – самостійна незалежна держава. Сподіваюся, що молоде покоління виросте без цих дурощів».

Відомо, що інформація ніколи не буває нейтральною, паралельно із нею існує й інтерпретація, яка зростає, творить уявлення про світ, Україну, те чи інше явище, подію, факт. Масова свідомість не здатна сама формувати інтерпретацію всіх подій; вона покладається при цьому на готові здобутки, що їх надають засоби масової інформації. «Світ живе за іншою моделлю, ніж раніше, коли інформація не є наслідком події, а сама формує ті чи інші наступні події. Інформація сама конструює світ, нам залишається тільки погоджуватися з цією конструкцією, – наголосив доктор філологічних наук, професор Георгій Почепцов. – Інформаційний простір України поки що не дає той тип інформаційного продукту, який здатний виконати принципово нові для нас суспільні завдання. З одного боку, не формується власний варіант картини світу: ми живемо начерками, які дають нам потужніші інформаційні системи інших країн, формуючи наше бачення світу за власним бажанням. І поки Україна не буде мати за собою єдиної інтерпретації події своїми громадянами, вона не буде відчувати себе єдиною державою». Австрія та Німеччина розмовляють однією мовою (точніше, майже однією), але вони є різними країнами, бо по-різному дивляться на себе, по-різному бачать світ, у різній етнокультурній сфері розвиваються, різні національні життєві середовища утверджують.

Історичний досвід багатьох країн доводить, що тільки самовитворення суверенного мислення, органічного відчуття свободи приводить до формування національної свідомості як чинника самоорганізації особистості для державотворення. Довготривале зомбування етнічної, національної самосвідомості людей спричиняють зазвичай руйнівні наслідки у життєдіяльності української спільноти, зумовлюють соціальну «інвалідність», узагалі знищують духовність, що, зрештою, може стати головною причиною економічного занепаду, матеріальної злиденності національних спільнот. «Саме понівеченість, змордованість національної свідомості й самосвідомості певної, на жаль, досить значної частини наших співвітчизників є причиною безлічі сьогоденних наших бід, негараздів, у тому числі й наших теперішніх економічних злиднів», – слушно зауважив доктор психологічних наук, професор Мирослав Боришевський.

Антиукраїнські сили добре усвідомлюють живодайну потугу національного інформаційного середовища для розвитку держави. Перенесімося в минуле, огляньмося докруг і опинимося серед сотень фактів наруги над українством: не лише на естраді, не лише у засобах масової інформації, а й у найвищому законодавчому органі України – Верховній Раді. Кожен із Вас, вельмишановні читачі, назве не один десяток українофобів, україноненависників. Відомий письменник Олег Черногуз у памфлеті «Московський «адвокат»!», критикуючи народного депутата Юрія Мірошниченка, який заявив, що він готовий стати «московським адвокатом» і захищати в Україні російські інтереси, наголосив: найяскравішими представниками «п'ятої колони» в Україні є два КаКа – Коновалюк і Корнілов. В. Корнілов аж із шкіри вискакує, так демонстративно відробляє офіційно отримані від Москви грошики: треба за щось жити. Навіть за рахунок національних інтересів, зради своєї країни, якщо сусіди платять гроші за брехню, дезінформацію і своєчасну та «правильну» постановку «вопроса» на українському (?) радіо, в українському (?) телебаченні». Звичайно, у будь-якій іншій державі таких громадян України, як В. Корнілов, В. Коновалюк, В. Колісниченко (третій – Ка) та інші, позбавили б за антидержавні, антиукраїнські виступи громадянства і показали б на прикордонні двері з табличкою: «Персона нон грата». У нас під «свободою слова» можна успішно і відкрито проводити антидержавну агітацію і пропаганду, і ніхто тебе навіть пальчиком не насварить. На жаль, у кожному суспільстві є люди, від яких треба дистанціюватися. У нас же вони часті «розпорядники» на телебаченні, радіо. Наприклад, та ж Богословська. Це людина, яка не має згоди у своїй душі, агресивна за своїм характером мислення. Такі

люди, прикриваючись «плюралізмом», «толерантністю», сповідують звичайне хамство. Стараннями певних журналістів «володарями» телеекрану, навіть «іконами стилю» є політики, що перебувають у полоні «естетики зла». Саме вони у центрі уваги суспільства, а не кращі наші національно свідомі інтелектуали. «У Савіка Шустера є вже навіть власні «солісти», яких він найчастіше запрошує і яким найчастіше надає слово для коментарів, – зазначив письменник Олекса Палійчук. – Щоправда, народ їх називає дещо інакше, та особисто я не хочу, аби пп. Шуфрича, Герман чи Богословську називали «чорноротими», а тому вважаю: п. Шустер повинен знайти такі форми спілкування, які не захочували б людей до некрасивої гризні, не шкодили б їхній власній репутації». Адже досі, на жаль, Савік Шустер будує свій «респект» на до безглуздя непродуктивному зіткненні політичних таборів, де груба епатажність і скандальність на його «ток-шоу» звучать у вельми непристойних для спілкування формах... Отож, С. Шустер має переглянути свої шляхи і методи у досягненні заповітної мрії та остаточно визначити для себе рубіж, за яким власні егоїстичні інтереси не повинні переважати суспільних, не повинні заважати утвердженню українського життєвого середовища, формуванню громадянського суспільства.

«В державі має бути пріоритет нації. А держава за визначенням – орган насильства. І вона зобов'язана застосовувати насильство в інтересах більшості своїх громадян. Але це насильство має підтримуватися тими ж громадянами, що і є патріотизмом», – наголосив доктор фізикоматематичних наук, народний депутат II та III скликань Я. Федорин. Патріотом і громадянином робить не кров, а усвідомлення того, що ти – частка своєї Батьківщини і від твоєї честі залежить її честь. Той, хто губить на життєвій дорозі національні, людські почуття, рано чи пізно починає служити злу.

На жаль, чимало в Україні керівників різних рангів тілом і матеріальними інтересами перебувають в Україні, а душею, розумом і духовними інтересами – в Росії, в колишній комуністичній імперії зла. Міський голова Харкова Добкін галасує: «То не біда, що за Сталіна знищили мільйони українців, зате побудували Харківський тракторний завод!». Народний депутат України Стоян за те, щоби Донецькому національному університетові присвоїли ім'я колишнього першого секретаря обкому партії, українофоба Дегтярьова. Присвоїти ім'я Василя Стуса – це маніфестувати відданість ідеям і цінностям, заради яких Стус офірував своє життя. Це – визнати присутність на Донбасі українського духу, утвердження національної соборності українських земель.

Нинішня політико-ідеологічна, соціально-економічна, морально-психологічна ситуація в Україні вимагає особливо уважного і виваженого підходу до очищення пам'яті від брехні, утвердження правди як духовного поняття. Держава не може успішно розвиватися, коли вона не має чіткої духовно-національної платформи, сформованої на основі правдивої історії, національної культури, української мови. До того ж, історія не лише хронологія подій. Історія – це самосприйняття і самоусвідомлення нації. Однак, «рівень історичної обізнаності масового, пересічного українця – це справді величезна, складна проблема», – наголосив доктор історичних наук, професор Юрій Шаповал. На жаль, свідомість так званої управлінської еліти в Україні також не «наснажена» доброякісним історичним знанням, бо формувалася на російсько-комуністичних міфологемах, з полону яких досі не вибралася. Правда, позитивним є вже те, що в їхньому середовищі російських історичних міфотворців дуже повільно, боязко, невпевнено починає сприйматися ідея, що історія України та історія Росії – це дві різні, окремі історії двох різних народів.

Варто зазначити, що українсько-російське протистояння на ґрунті різного розуміння історії пов'язане з фундаментальними відмінностями в національній свідомості двох народів. Ментальні відмінності особливо відчутні, коли йдеться про такі гострі питання, як історія української національно-визвольної боротьби. Тут неминучий жорсткий конфлікт цінностей. Звідси й протистояння в оцінці Переяславської ради, політики Виговського та Мазепи, діяльності Симона Петлюри та суті УНР. Але особливо конфліктною є проблема сприйняття російською національною свідомістю національно-визвольного руху 1939–1954 рр. на західних землях України під керівництвом ОУН. Цей рух відомий росіянам лише як «бандерівщина».

Філософ Ігор Лосєв зазначив, що все написане і видане в СРСР та нинішній Росії (за малим винятком) про «бандерівщину» найбільше характеризує російську свідомість, бо це російське уявлення про ОУН, УПА має мало спільного з реальними історичними процесами в Україні. «Можна навіть говорити про специфічно російську модель трактування українського визвольного руху 1939–1954 рр., що через численні ірраціональні елементи дає підстави для визначення її як міфу, складової частини інших російських міфів на українську тематику. Ставлення до українського національного руху навіть у колах освічених і ліберальних російських інтелігентів залишається на суто маніпулятивному пропагандистському рівні, що примушує пригадати часи радянського Агітпропу з його «об'єктивним» і «науковим» дослідженням поглядів і діянь ідейних противників.

«Великим прогресом в осмисленні названого явища російською свідомістю було хоча б забуття істерично-звинувачувального тону, що панує майже у всіх російських текстах, навіть у тих, де є претензія на академічність. У цій свідомості ще більше підсвідомості, історична реальність перетворилася в символ, що живе своїм, автономним від істини, життям. Цей символ надзвичайно активно використовується в багатьох публікаціях, що мають на меті створювати негативний, максимально непривабливий образ України, окремих її регіонів і політичних сил. На території самої України цей символ є наріжним каменем усієї маніпулятивної пропаганди лівих і проросійських партій та організацій. Символ служить справі зіставлення західних та східних регіонів держави, залякування російського і російськомовного населення сходу і півдня якоюсь жахливою, жорстокою, невідомою, а тому ще страшнішою силою», – акцентував Ігор Лосєв.

Оцінюючи Другу світову війну, Москва застосовує подвійні стандарти, які особливо яскраво проявляються в звинуваченнях ОУН, УПА в співпраці з нацистською Німеччиною. Однак цілковито ігнорується той факт, що УПА не була союзником вермахту, а Червона армія в період з 1939 р. по 1941 р. була, при чому і де-факто, і де-юре. УПА не проводила спільних парадів із нацистським вермахтом, а Червона армія це робила. Спільний парад у Бресті приймали: з німецької сторони генерал Гудеріан, а з радянської – комбриг Кривошеїн. На V сесії Верховної Ради СРСР Молотов говорив: «Не тільки безглуздо, а й злочинно вести таку війну, як війна на знищення гітлеризму, котра прикривається фальшивим прапором боротьби за «демократію». В офіційному звіті Ріббентропа йшлося про тост Сталіна за фюрера: «Я знаю, як багато німців любить фюрера, – сказав Сталін. – Я хотів би поводитися подібним чином і пропоную випити за його здоров'я». Другий тост Сталін підняв за Гімлера.» Нехай спробують комуністи, інші промосковські поплічники знайти подібні дії лідера невідомої їм ОУН С. Бандери, що просидів війну в німецькому концтаборі і більше ніколи не побачив України, – наголосив народний депутат України III скликання Іван Діак. Однак на книжкових розкладках помітно збільшилося брехливої пропагандистської літератури на кшталт «Бандероманія – главный враг России». Їх привозять із Росії у величезних кількостях за безцінь з однією метою: щоби ці книжки були у кожній хаті.

Досі продовжується дезінформаційна спецоперація щодо Головного командира УПА Романа Шухевича. Про це детально розповів Мойсей Фішбейн на брифінгу в Міністерстві закордонних справ України 3 листопада 2008 р. Спочатку до ЗМІ закинули версію, буцімто

Роман Шухевич був «капітаном СС». Дезінформаторам відповіли, що такого звання взагалі не існувало. Тоді дезінформатори перетворили Романа Шухевича на якогось «оберштурмфюрера». Їм пояснили, що для того, аби до 1944 р. потрапити в «СС», треба було довго доводити своє «арійське походження», якого Роман Шухевич, звісно ж, не мав. Тоді дезінформатори закинули до ЗМІ версію, буцімто Роман Шухевич отримав військову нагороду з рук Гітлера. Дезінформаторам нагадали, що з рук Гітлера військову нагороду отримав лише Гімлер. Особливо стараються комуністи Леонід Грач, Петро Симоненко, регіонал Володимир Колісниченко та інші українофоби. Що ж до Головного командира УПА Романа Шухевича, то, згідно з інформацією Військового архіву Німеччини, котрий міститься в місті Фрайбурзі, Роман Шухевич взагалі не був нагороджений жодною німецькою нагородою.

«Але дезінформаторам конче треба дискредитувати і генерала Шухевича, і УПА, і весь український національно-визвольний рух, і президента України Віктора Ющенка, – підкреслює Мойсей Фішбейн. – То вони і вдалися до давньої чекістської провокації й розіграли «єврейську карту»: одних звинуватили у винищенні євреїв, а інших у «героїзації» тих, хто буцімто винищував. Прийом відомий: відвернути євреїв від українського національного відродження, відвернути і євреїв, і весь цивілізований світ від тих, хто хоче відродити справжню українську Україну. Українську за духом своїм, за мовою своєю, за пам'яттю про своїх геніїв та героїв. Українську – для всіх у ній суцільних, незалежно від етнічного походження».

В історії кожного народу є сторінки, якими можна і треба пишатися, а є й такі, котрі викликають лише сором. Хіба не полковник Ніс зрадив Україну? Хіба не він показав таємний вхід до гетьманської столиці Батурина московським карателям?! Треба визнати, що комуністична Москва боролася з українським національним рухом також руками українців. Але це наша історія. І у нас повинна бути своя правда про українську історію. Адже це світоглядне почуття. Захист українцями своєї Батьківщини – це не злочин, а природний інстинкт самозахисту, це глибинний вияв самоповаги, вияв україноцентризму. Єдино правильне, спущене згори спільне трактування подій історії неможливе і шкідливе. Але історію треба знати, і необхідно знати погляди різних народів на історію. Наприклад, Єрмак – підкорювач Сибіру. Для росіян він герой; для корінних мешканців Сибіру вогулів – він убивця. Суворов, Єрмолов у свідомості росіян – патріоти, а для народів Кавказу, поляків – запеклі вороги. Петро I для росіян – Петро Великий, творець імперії, а для українців колонізатор, кровопивця, «що розпинав нашу

Україну». Можна назвати чимало інших прикладів, серед яких і Катерина II, яка «доконала вдову сиротину». У Росії імперська свідомість, яка сформувалася раніше, ніж власне національна свідомість, сприймає «українське питання» як проблему внутрішньої російської політики.

Тотальний геноцид, етноцид і лінгвоцид, які пережив український народ не знищили до кінця генетичної глибини добродійності, волелюбності, незламності, висотності національного духу. Одухотворено звучать нині слова Миколи Міхновського: «Нас горстка, але ми сильні нашою любов'ю до України! Сини України!.. Нас мало, але голос наш лунатиме скрізь в Україні і кожний, у кого ще не спідлене серце, озветься до нас, а в кого спідлене, до того ми самі озвемось!.. І пам'ятаймо, що слава і перемога – це доля борців за народну справу. Вперед, і нехай кожний із нас пам'ятає, що коли він бореться за народ, то **мусить дбати за весь народ**, щоб цілий народ не згинув через його необачність».

Відомо, що розлад пам'яті в окремої особистості (і це визнають усі) є тяжкою, важко виліковною хворобою, ім'я якої амнезія. А що трапляється в тому разі, коли безпам'ятство охоплює не якусь окрему людину, а цілу націю? Національна амнезія – це дуже небезпечна форма національної деградації. Вона неодмінно призводить до підміни україноцентризму чужоземними, космополітичними «проектами», спрямованими, відверто й чесно кажучи, на перетворення українців у біологічну масу манкуртів. «Народ, що втрачає пам'ять, втрачає життя», – наголошував Олесь Гончар. Поет Олесь Дудин написав:

*Тривожно сьогодні, вибратись треба нам,
Зібгавши себе в кулак воєдино.
Без шарпаніни, без крові, без драм
Треба вознести тебе, Україно!*

2010 р.

ХТО І КОЛИ ПОКАЄТЬСЯ ПЕРЕД УКРАЇНОЮ?

У вірші «До Лесі Українки» сучасна поетеса з Краснодару Антоніна Листопад писала, що є уже Україна, але українців ще майже нема. Від такого гіркого зізнання тривожно на серці. Запитання рояться в голові: «Чому так сталося? Яка причина?» Кожний, хто замислиться, зможе дати відповідь. Та найповніше охарактеризував сутність цього явища Євген Маланюк, назвавши його «малоросійством». Він підкреслював,

що проблема українського малоросійства є однією з найважливіших, пов'язаних із проблемою державності, і вона першою постає перед державними мужами вже державної України.

Отже, що це за така хвороба «малоросійство», яка є потужним гальмом на шляху розбудови української України? Євген Маланюк писав, що малоросійство – не політика і навіть не тактика, лише завжди апріорна і тотальна капітуляція. Тож які якості притаманні носіям малоросійства, тобто малоросам? Відповідь також знаходимо у працях Євгена Маланюка, який зазначав, що малорос – це тип національно-дефективний, скалічений психічно, духовно, а в наслідках часом – і расово.

До цього визначення видатного Українця Є. Маланюка додаю, що малороси – це суспільно модифікований продукт з атрофованим почуттям української національної свідомості. Модифікатори століттями витворювали цей продукт в Російській та Австро-Угорській імперіях, у Польській, Румунській, Угорській і навіть Чехословацькій державах, які панували над українцями, позбавляючи їх національної, державницької сутності. Кожний з колонізаторів утверджував свою ідеологію і злочинну практику упокорення, асиміляції, знищення насамперед мови, культури, духовності. Найжорстокіший геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації панував під час комуністичного режиму в Радянському Союзі.

«Незалежна, але вкрай зросійщена Україна є кращим для нас варіантом, аніж Україна у складі Російської імперії, але з пануванням на її теренах української мови та культури: це ті чинники, що спроможні призвести до повного її виходу з орбіти наших інтересів», – підкреслював відомий російський шовініст Василь Шульгін.

Російський публіцист Д. Муретов у 1916 р. опублікував у журналі «Русская жизнь» статтю «Эрос, народ и политика». Її у 1991 р. передрукувало «Новое время». Головна думка цієї публікації: «Национализм должен быть великим или его вовсе не должно быть». Отже, Д. Муретов відверто заявив, що великий російський націоналізм, тобто імперський шовінізм, має жити, утверджуватися, а українських національних прагнень, інтересів «вовсе не должно быть». А далі безсоромно стверджував: «Ни русского из малорусского, ни малорусского из русского исключить нельзя». Цю тезу часто нині можна почути від російських політиків та малоросів з України, які цілеспрямовано працюють над тим, щоби українці не знали своєї правдивої історії, були «народом сліпців» (Олександр Довженко).

Кому вигідно, щоб люди не знали правди про знищення мільйонів невинних душ – «в Україні і не в Україні сущих», про насильство, брехню, російщення, глум над українськістю, безумні військові авантюри та інші «принади» життя в СРСР? Ще римляни радили: хочеш розібратися в подіях – шукай, кому вони вигідні! Кому вигідне переписування підручників історії згідно з радянськими трафаретами? Або: що спільного між олігархічною Партією регіонів та «полум'яною захисницею трудящих» – КПУ? Дуже змістовну підказку, котра дає можливість побачити у справжньому світлі багато проблем, дав свого часу один із колишніх керівників КПУ Леонід Грач: спільною є геополітична орієнтація, тобто Москва.

Дуже важливий погляд висловив відомий журналіст з газети «День» Ігор Сяндюков: «Україна «стоятиме ногою» в СРСР, аж поки наважить-ся остаточно позбутися радянської політичної практики та ідеології». А поки що криза національної свідомості та ціннісної дезорієнтації є передумовою глорифікації і царських, і комунстичних нищителів українців та українства Петра I, Катерина II, Леніна, Сталіна та інших україножерів. Національна сліпота багатьох владоможців в Україні є, наприклад, причиною зниження віку міст Одеси, Дніпропетровська, Луганська, Севастополя. Парижани, до речі, не відмовляються від періоду своєї історії, коли Париж називався Лютецією. Одесити ж відмовляються від кількостолітньої історії міста Хаджибей. Кандидат філософських наук Сергій Грабовський слушно наголошує: ця унікальна ситуація пов'язана з тим, що свідомість абсолютної більшості місцевих жителів, місцевої еліти продовжує бути міфологічною, а це не є по-європейськи раціональною свідомістю. А в міфі – образ героя, засновника, який виводить цей світ мало не з небуття. Так, побутує низка імперських міфів, в яких фігурують Петро I і Катерина II, які виступають у ролі героїв-засновників, до появи яких жодної культури і цивілізації на теренах теперішньої Луганщини взагалі не було. Така міфологічна свідомість особливо небезпечна в наш час, тому що вона заважає народові бути укоріненим у свою ж власну історію і не дає змоги раціонально дивитися в майбутнє. У певній формі такого виду трансформована свідомість існувала ще за радянської влади, коли ніяк не могли визначитися з відліком часу, постійно перейменовували міста, вкорінюючи думку, що те чи інше місто зароджується з моменту формування СРСР. Щоправда, на той час це виглядало ще більш пародійним та абсурдним, аніж сьогодні. Після розпаду Союзу ці схеми потрохи стали розсипатися, але, як бачимо, міфологічність свідомості функціонує й далі.

У Луганську, наприклад, розгорнулася кампанія за встановлення пам'ятника імператриці Катерині II, яка, мовляв, є засновницею міста. Насправді, це відверте лукавство, коріння якого у промосковській, малоросійській свідомості певних політичних сил. Достеменно відомо, що 14 листопада 1795-го, за рік до смерті, цариця Катерина II видала указ про заснування ливарного заводу біля села Кам'яний Брід, на протилежному березі річки Лугані. В селі Кам'яний Брід вже 1761 р. була збудована церква. Саме Кам'яний Брід – зимівник запорозьких козаків дав початок місту Луганську. Він належав до Кальміуської паланки Війська Запорозького Низового. Село Кам'яний Брід було великим і багатолюдним, про це свідчить те, що воно від 1811 року мало власний герб. Будівництво заводу розпочалося 1796 р. і тривало майже десятиліття. Поступово навколо заводу створювалося селище, яке називали Луганський Завод. Луганськ як місто постало лише 1882 року, коли село Кам'яний Брід і селище Луганський Завод з'єднали. Цей населений пункт став центром Слов'яносербського повіту Єкатеринославської губернії. Такою є правда щодо розвитку міста Луганськ. Але у розумінні таких знавців історії, як депутат Луганської обласної ради Арсен Клінчаєв, навіть Львів заснував «русский князь» – не «руський, тобто давньоукраїнський», а «русский – російський».

Важливі погляди висловлюють російські вчені щодо збереження та утвердження національних цінностей. Але, мабуть, мають на увазі лише свої, російські, національні цінності. Бо їх зовсім не хвилює агресивний наступ носіїв російських національних цінностей на носіїв українських національних цінностей. Наприклад, нещодавно Міністерство юстиції Російської Федерації домоглося в одному із судів м. Москви ліквідації Об'єднання українців Росії. Привід для такого переслідування обрано за явно надуманою причиною: экс-співголова Об'єднання українців Росії Валерій Семененко начебто порушив припис Міністерства юстиції Росії про зупинення діяльності своєї організації, виступивши в ефірі програми «Свобода думки» на «5-му каналі» (Санкт-Петербург) і радіо «Свобода». Припинено також діяльність Федеральної української національно-культурної автономії. Керівників кількох українських організацій за нез'ясованих обставин убито.

Нині в різних формах, насамперед через засоби масової інформації України та Росії, нав'язують тезу російського історика, філософа Г. Федотова про «рецепцію української традиції в традицію общерусскую». У журналі «Знамя» (1992 р. – №2) наголошено на таких словах Г. Федотова: «Мы присутствуем при бурном и чрезвычайно опасном для нас процессе: зарождении нового украинского национального со-

Одійде в морок підле і лукаве,
Холуйство у миттєвшину сливе,
Той ніколи не доскочить слави,
Хто задля неї на землі живе.

Василь Симоненко

знання, в сутності нової нації. Она еще не родилась окончательно, и ее судьбы еще не predeterminedены. Убить ее невозможно, но можно работать над тем, чтобы ее самосознание утверждало себя как особую форму русского сознания».

Цей морально-психологічний аспект українофобії – найстрашніший, найнебезпечніший, бо спрямований на розтління української національної свідомості, формування в сучасних умовах психології малоросійства. На жаль, серед політиків, журналістів, керівників ЗМІ, владоможців різних рангів в Україні є чимало малоросів, яким притаманний синдром меншовартості, неповноцінності, пристосуванства, нерішучості, продажності. Політолог, директор Інституту глобальних стратегій Вадим Карасьов справедливо підкреслив, що владна еліта в Україні ставиться до своєї держави як до своєї вотчини, власності, як «король-сонце» Людовік IV – «державо – це я». Ухвалюються рішення, які не відповідають економічній логіці, культурним потребам українців, виходять за межі посадового регламенту і не базуються на українських національних інтересах. На Заході держава – це власність нації, а в Україні – власність правлячих кланів, які руйнують національну ідею – життєву програму нації та національний світогляд – універсальну систему цінних життєвих орієнтирів українців.

Супроти української волі, незалежності, любові до рідної мови, культури, землі, національної сутності спрямована ідеологія і практика «русского мира», коріння якого у тріаді Російської імперії – «православие, самодержавие, народность». У цій московсько-шовіністичній тріаді як у минулому не було, так і тепер немає місця для розвитку, утвердження і збереження української культури, мови, духовності, національної ідентичності. Недарма дружина В. Путіна декілька років тому на науковій конференції в Санкт-Петербурзі заявила: «Где русский язык – там русский мир».

Нині з багатьох телеекранів «русского мира» та його асистентів в Україні можна почути, що «князь Ярослав Мудрый был выдающимся государственным деятелем России», або «русский князь Владимир крестил нашу землю», або «русский князь Владимир Мономах был талантливым писателем». Фактично маючи на увазі під назвою «русский» – «російський». Політики, ЗМІ у такий спосіб заперечують понад тисячолітню питому українську державотворчу традицію, «вводять у масову свідомість сучасних українців далеко не безневинну думку про те, що ми, мовляв, народ у своїй історії переважно бездержавний і до створення держави мало здатний», – підкреслює Лариса Івшина. І це вже відчутно впливає на сьогоднішній день і робить нашу націю «вічно ембріонною» (з листа Васи-

ля Стуса), із накинутим комплексом «молодшого брата». Насправді, Ярослав Мудрий і Володимир Мономах – це наші (руські, тобто давньоукраїнські князі, державники, а не «русские» (росийские). – В. Л.), що оберігали найбільшу на той час у Європі державну потугу – Русь, Київську Русь. Газети «День», «Українське Слово», «Слово Просвіти», «Літературна Україна», журнал «Дзвін», деякі телерадіопрограми, наприклад, радіо «Незалежність», Львівське обласне радіо і телебачення допомагають зросійщеним українцям піднятися до рівня власної історії, що означає впровадження історичної справедливості в життя людей та повернення їм людської, національної гідності.

Кандидат історичних наук з Харкова Володимир Скляр у своїх публікаціях розвінчує спекуляції ідеологів «руського мира» про етномовну структуру населення, розкриває справжній зміст міфів «про 130 етносів та поліетнічну Україну», «традиційну двомовність та позитивне значення двомовності для українців». Отже, Україна з погляду європейської держави не поліетнічна, а навпаки, моноетнічна, унітарна. Чому так? В Україні 77,8% населення – українці. Це, по-перше. По-друге, важливий показник – територіальна присутність. Із 490 районів України в 468-ми українці становлять абсолютну більшість населення. Тобто, територіально українці домінують в 95% районів. Більшість етнічних меншин, які поселилися на українській території, є мігрантами у першому поколінні, або їхніми нащадками, що опинилися на теренах України внаслідок перебування у складі СРСР.

До речі, в XVII ст. росіян в Україні фактично не було. Богдан Хмельницький вів переговори з московськими послами через товмача (перекладача), бо українська мова московитам була малозрозуміла. У XVIII ст. росіян в Україні було 40 тис. – переважно чиновники, військові. На початку XIX ст. – 300 тис., а в кінці XIX ст. – 2 млн. В цей час в Україні було три великі меншини: поляки, євреї, росіяни. Ще кілька цифр. Якщо у 1926 р. в Україні було 3 млн росіян, то в 1989 р. – 11,7 млн. На терени України спеціально завозили росіян, особливо під час штучно створеного Голодомору. Про це свідчать десятки розсекречених документів.

За підрахунками Всесоюзного товариства «Меморіал», за 70 років комуністичної влади було знищено понад 120 млн безневинних людей, з них понад третина – українці. Такого геноциду історія людства не знала. Для зменшення кількості українців комуністи організували три штучні голодомори: 1921 – 1923; 1932 – 1933; 1946 – 1947 роки. Як згадував Уїнстон Черчилль, Сталін сказав йому, що «ліквідував» у 30-х роках 10 мільйонів селян», тобто українців. Взагалі Сталін замордував у чотири рази більше людей, ніж Гітлер.

Куди найбільше було вивезено українців, засвідчив перепис 1989 р. Тобто туди, де Макар телят не пас: Мурманська, Магаданська області, Комі АССР, Ханті-Мансійський округ. Це свідчення того, що відбувалася не зміна, а заміна українського населення в Україні на неукраїнське, в основному – російське. Виселених українців у другому поколінні, хоч би де вони опинилися – у Казахстані, Білорусі чи в Росії, записують уже росіянами. Коли подивитися географічно, то в 19 областях серед росіян переважають мігранти в першому поколінні, для яких Україна чужа. На жаль, «п'ята колона у нас найчисленніша – і в цьому найбільша проблема, – роздумує Герой України Іван Плющ. – Я не знаю держави, у якій би дискутували, вирішуючи, не як іти, а куди йти? Одні хочуть, щоб нам Росія давала дешеві нафту й газ, інші – щоб Захід усе давав. Я вже стомився говорити: ніщо Україні так дорого не обійшлося, як дешева нафта й газ з Росії за ці 20 років». Більшість росіян в Україні, значна кількість зросійщених українців, тобто малоросів, наполягають, щоби російській мові в Україні було надано статус офіційної, насправді державної, бо, мовляв, «українсько-російська двомовність є природною». Замість того, щоби всі засоби масової комунікації, політики розповідали правду про цю так звану природну двомовність, тобто всебічно розкривали жахливі наслідки російщення, більшість з них замовчує, що духовно-моральне каліцтво мільйонів українців – це наслідок 479 циркулярів, указів, постанов, інструкцій, розпоряджень про упослідження, заборону української мови, культури, книгодрукування. Ось що є головною причиною малоросійства, тобто світоглядного вакууму, який нині перешкоджає розбудовувати соборну українську Україну, творити політичну націю на українських етнічних засадах.

Щоб подолати, створений зовнішніми і внутрішніми недругами «духовний канібалізм» (Ліна Костенко), вирватися з полону «руського мира», потрібна потужна цілеспрямована праця усіх державних і громадських інституцій, освітніх і культурних закладів. Особлива роль належить засобам масової комунікації, які повинні прислужитися морально-психологічному виздоровленню людей, обдурених, скалічених комуністичною імперською ідеологією і нинішньою антиукраїнською політикою, допомогти інтеграції різних областей України в єдиний економічний, культурологічний організм, в основі якого – збереження і розвиток української мови, культури, духовності, правдива національна історична пам'ять.

Однак цьому заважає безцеремонна агресія «руського мира». Газета «Українське Слово» (26 жовтня – 1 листопада 2011 р.) передрукувала з «Українського тижня» статтю «Стічні води», в якій, зокрема, написа-

но, що за останній рік на українських каналах повсюдно закріпилися представники російської телеіндустрії, до того ж далеко не «першої свіжості». Здебільшого вони працюють ведучими, засідають як журі в різноманітних талант-шоу або ж беруть у них участь. За влучним визначенням одного вітчизняного блогера, українське ТБ нині перетворилося на помийну яму російського шоу-бізнесу. Давно списаний із рахунків у Росії «скандальний» Отар Кушанашвілі; «обличчя» всіх передач Іван Ургант; уже відчутно непровокативний і вульгарний Дмитрій Нагієв; вічно живі Алла Пугачова й Максим Ґалкін; нахабно-зверхній Сергій Пісаренко та інші. Це коли не рахувати цілого десанту «мігруючих» каналами «зірок» Ніколая Баскова, Сергея Зверева, Анастасії Заворотнюк, Сергея Соседова, Анфіси Чехової, Філіппа Кіркорова тощо. Російські ведучі в політичних шоу – це взагалі норма, що підтверджує трійка Шустер–Кісельов–Пальчевській. Можна ще зрозуміти феномен Савіка Шустера, який завдяки своїй харизмі перетягує за собою фантастичну за кількістю аудиторію попри хаотичні мандри з каналу на канал (і з одного дня тижня на інший також, адже п'ятничний глядач відрізняється від глядача недільного). А ось Євгеній Кісельов почасти виглядає блідою тінню «того» Кісельова – класика часів опозиційного російського НТВ: він гірше й повільніше реагує, демонструє значно меншу компетентність, відповідно більшу залежність від сильних світу цього й змушений вдаватися до способів пожвавлення на рівні відверто нижче плінтуса (на кшталт стикання в одному ефірі гостей, які неминуче захочуть набити один одному пику).

Україна для них усіх – зручний запасний майданчик, адже, завершивши кар'єру в Росії, де конкуренція значно серйозніша, тамтешні «зв'язки» мають змогу заробити чималі гонорари на нашому ТБ. Водночас безбожно халтурячи й навіть не намагаючись заглибитися в місцеві «колоніальні» реалії, а ще, звісно ж, ігноруючи українську (державною мовою в більшості передач звучать лише запитання у вікторинах чи закадровий текст). Коли ж раптом із якогось дива ведучим програми стає представник українського шоу-бізу, він неодмінно мусить говорити російською. Іноді це видається досить штучним, як у випадку з Олександром Педаном, який веде шоу «Інтуїція».

А віднедавна в Україну потягнулися і російські фахівці з телевізій. Зокрема, інформаційно-аналітичний департамент телеканалу СТБ очолив росіянин Міхаїл Єрмолаєв, який устиг попрацювати в себе вдома на державному телеканалі РТР (програма «Вести»), відомому антиукраїнською позицією. Тож цікаво буде відстежити, наскільки зміняться акценти в донедавна найчистіших новинах вітчизняного

телебачення й чи залишиться на «Вікнах» рафінована вимова ведучих та репортерів із огляду на те, що Єрмолаєв зовсім не знає української та нашого контексту.

Нагадаємо, що раніше консультантом служби новин медіа-групи «Інтер» ТОВ «Національні інформаційні системи» було призначено Лью Канавіна, який свого часу працював політичним оглядачем того ж таки телеканалу «Россия» (РТР). А весь «Інтер» віднедавна консультує політтехнолог із Росії Ігорь Шувалов, якого називають одним із розробників антиукраїнської пропагандистської продукції під час президентської кампанії 2004 року. Після російських призначень у новинах на «Інтері» – жодного натяку на критику влади й суцільний позитив.

Серед причин, що впливають на функціонування ЗМІ в Україні, переважають два аспекти – політичний та комерційний. Власне вони взаємозв'язані, бо ті політики, які грають на настроях зросійщених громадян, мають достатню фінансову базу для «втілення своїх ідей в життя». Тому так активно реєструються в Україні нові видання, які не лише за мовою – за суттю своєю антиукраїнські. Наприклад, на титульній сторінці журналу «Русское слово» за листопад 2010 р. (журнал зареєстрований 26.02.1996, перереєстрований Держкомітетом України 30.08.2004 р., засновник «Движение Владимира Мономаха «Русь» у м. Красний Луч Луганської області) великими літерами без будь-якого сорому написано: «Русские, украинцы, белорусы – единый народ русский». На першій сторінці безпardonно зазначено, що «Григорий Саввич Сковорода – русский философ и писатель», на 28 сторінці також цинічно нав'язується думка, що немає української культури, а є лише «общерусская». Вихваляючи Сталіна, доктор філософських наук В. А. Акулов зухвало стверджує, що «вектор исторического развития страны был определен И. В. Сталиным абсолютно точно. Верно были избраны и средства, которые могли привести к реализации вставших перед государством геополитических задач». Невже у «науковій методології історичного дослідження», якої дотримується В.А. Акулов, не знайшлося місця для правдивого інформування про голодомор-геноцид в Україні, організованого Сталіним і його поплічниками, винищення національно свідомої української інтелігенції, найбільші втрати українців у Другій світовій війні у процентному відношенні до кількості населення в Україні.

Тим часом В. Путін заявляє: «Ми перемогли б і без України», а у 2008 р. на саміті в Бухаресті пояснював Бушу: «Вот Украина – разве это государство? У нас взяли немного земли, у Польши, объявили себя государством». Керівництво України мовчки ковтає образи. А де укра-

їнська четверта влада? Мовчала і мовчить. Чи не тому, що в багатьох журналістів малоросійська свідомість, що досі в Україні не створено національного гуманістичного інформаційного простору? Наприклад, загальний разовий наклад російськомовних видань в Україні – 35 млн примірників.

Ще недавно Московський патріарх Кіріл твердив про «спільну долю» білорусів, росіян і українців, про форми особливої співпраці між ними і про «борг» (чи то «провину») українців перед Російською імперією, комуністичний варіант якої розвалився; тепер нав'язує думку, що білоруси, росіяни, українці – це один великоросійський народ з однією мовою, культурою, духовністю, історією. Не лише Московський патріарх Кіріл, а й Міністр освіти і науки, молоді та спорту Д. Табачник, під «мудрим керівництвом» якого закривають українські школи в Донецькій та Луганській областях, а в Одесі зросійщують, та багато інших високопосадовців, політиків, вчених, журналістів безцеремонно фальшують історію України, російсько-українські відносини, цілеспрямовано працюють, щоби в українців вироблялася особлива форма російської свідомості.

Чи не з цією метою Міністерство освіти і науки, молоді та спорту відмінило незалежне оцінювання з історії України для вступників на факультети журналістики і замінило його на іноземну мову. Безперечно, іноземні мови треба знати, але без знання правдивої історії України українець позбавляється крил національної свідомості, підґрунтя українського патріотизму.

Контент-аналіз, який провадять незалежні експерти, наочно засвідчує істотні зміни як у тематиці, та і у способі подачі фактів у ЗМІ, передусім телевізійних. Дедалі більше і більше матеріалів про владу, депутатів, політиків антиукраїнського штабу. Їхні дії подаються некритично, а то й апологетично, все менше і менше кваліфікованих коментарів, усе більше розваг і пригод, усе менше місця у телерадіопрограмах для серйозних і реальних проблем. І щоразу менше того, що за духом, змістом українське. Українське суспільство завели в агресивну політико-ідеологічну й інформаційну пастку.

Політолог Сергій Грабовський з тривогою наголошує, що «владна команда намагається на всіх рівнях перекривати чи деформувати інформаційні потоки, нав'язуючи українському споживачеві сурогатні заміники в формі відносно дешевої російськомовної «жовтої» преси та розважальних телеканалів. Усі ці засоби масової інформації (чи дезінформації?), крім усього іншого, ще й прямо чи непрямо пропагують ідеали «русского мира» – навіть тим, що в журі різноманітних телекон-

курсів майже обов'язково запрошується артист чи літератор саме з Росії, а не Білорусі, Польщі, Молдови чи Грузії. При цьому явно чи неявно проводиться ідея, що процес фактичного знищення українського світу в Україні за конкретних нинішніх умов є чи не єдиним шансом уникнути розколу держави і зберегти її незалежний статус. Хоча насправді все навпаки: без потужного культурного й ментального підґрунтя будь-яка держава нежиттєздатна, хай навіть і має потужні силові структури».

«П'ята колона» росіян в Україні та малоросів активно підтримують будь-які заходи Москви проти українських національних цінностей, ідентичності та соборності. Тому національно свідомі українці покликані протиставити агресивному «руському миру» гуманістичний «Український світ» з його духовними цінностями. Незаперечно – Давня Русь була Українською державою. Від тих часів до нинішніх днів – безмежне тематичне поле для ЗМІ, засіваючи яке правдивим словом і зображенням, можемо сприяти лікуванню від хвороби малоросійства і формуванню, утвердженню української національної свідомості, державницького мислення. Потрібно фахово, інтелектуально, правдиво, цікаво розповідати про історичну дійсність. Але, наприклад, дуже мало ЗМІ розповіли про 1000 років Софії Київської в ракурсі історичної ваги для України.

Маємо давати аргументовано відсіч таким, як російський публіцист С. Марков, для якого Запорізька Січ, Богдан Хмельницький – це все «руское». Маємо допомогти таким урядовцям, як М. Азаров, якому байдуже кому покладати квіти. У вересні 2011 року в РФ широко відзначили сторіччя від дня смерті внаслідок терористичного акту в Києві прем'єр-міністра П. Столипіна. Нині в Росії вшановують найреакційніших діячів минулого, аби лиш вони були великодержавниками і сповідували гасло «великої і неділимой отчизни». Поклав квіти на могилу Столипіна й прем'єр-міністр України М. Азаров. За що ж така шана? Не інакше як за те, що Столипін, ревний спадкоємиць сумно відомого П. Валуєва («українського язика не било, нет і бить не может»), заборонив вживання навіть в обмеженому вигляді української мови у школах, заборонив відзначати 50-річчя від дня смерті великого Кобзаря, був категорично проти надання Україні навіть обмеженої автономії. А ще сумновідомі «столипінські галстуки» (зашморги на шибеницях). Ними карали борців із самодержавством, серед яких було чимало українців, та «столипінські вагони», якими українців вивозили подалі від рідної землі. Отже, за такі «подвиги» українцям гріх класти квіти на могилу узурпатора. Не треба плутати праведне з грішним, а Київ з Калугою.

Антиукраїнська концепція «руського мира» помітна в деяких телевізійних шоу Савіка Шустера. Він, розповідаючи про 70-річчя трагедії в

Бабиному Яру, звинуватив український народ у Голокості, в погромах у липні 1941 р. у Львові та участі в київських розстрілах цього ж 1941 р. Він дуже войовничо викривав українців і вимагав вибачення перед євреями. При цьому Шустер пристрасно озвучував старі напрацювання КДБ, які до того ж були давно викриті на судових процесах в Європі.

Філософ Ігор Лосєв підкреслив, що Шустер ужив поняття «українська поліція». Що він мав на увазі? Може існувала українська держава, яка мала свою поліцію? Не було в той момент такої держави! Чи Шустер має на увазі те, що в німецькій поліції служили особи українського походження? Але дотримуючись такої логіки, то ГПУ та НКВС УРСР 30-х років минулого століття доведеться називати «єврейськими», оскільки в цих установах служило до 60% євреїв. Це абсолютно хибний підхід. Шустер кинув українському народові тяжке, ганебне й несправедливе звинувачення. Воно побудоване на ідеологічному шахрайстві, на принципово нечесному, непаритетному підході. Це звинувачення одночасно є провокацією, оскільки питання про колективну провину одного народу неминуче викличе питання про провину іншого. І люди будуть втягнуті в безглузде і марне обговорення того, хто перед ким більше винен і хто перед ким мусить першим вибачитися. Історія не повинна весь час висіти над нами як дамоклів меч. Історичні факти треба знати, оцінити, зробити висновки й не повторювати помилок.

Ігор Лосєв наголошує: якщо спростити ситуацію, про яку настільки специфічно висловлюється пан Шустер, то вона зводиться до того: були серед українців такі, що вбивали євреїв, і були серед євреїв негідники, які вбивали українців. Як до цього ставитися? Знати, але не для того, щоби мстити, а будувати нові стосунки на засадах глибокої поваги, шани, прозорості, Правди. Цей імператив стосується також росіян та українців. Російський публіцист, поет Олексій Широпаєв підкреслює: «Як тільки росіяни відкриють для себе, що українці це справді інший народ, то зміниться російська свідомість, упаде російський імперський міф».

Вбивство людини не за злочини, не у воєнних діях, а за національною приналежністю є неприйнятним для жодної цивілізації, для жодної нації, для жодної людини. Розуміючи це, Президент України Л. М. Кравчук попросив вибачення за те, що на українській землі були такі люди, які сповідували фашизм або стали на службу до нацистів і нищили євреїв. Водночас Леонід Макарович наголосив, що в Бабиному Яру були вбиті й українські патріоти, росіяни, поляки, представники інших національностей.

«Історія народів дуже складна, можна знайти сотні прикладів історичних подій, які не вписуються в гуманістичну діяльність людини. Це

зовсім не означає, що всі зобов'язані одне в одного просити вибачення. Для цього повинна бути внутрішня потреба, викликана фундаментальними принципами, – наголошує Л. М. Кравчук. – Ми це зробили тому, що історія відносин українців і євреїв дуже непроста. Уже сьогодні не потрібно акцентувати увагу на тому, що було. Питання каяття українського народу перед єврейським вичерпане. Ніхто не може звинуватити Україну в тому, що вона проводить антиєврейську політику».

Екс-посол України в Ізраїлі Юрій Щербак підкреслює, що Президент України Л. Кравчук тричі офіційно висловлював від імені українського народу жаль за злочини, скоєні українцями супроти євреїв: під час жалобної церемонії 1991 року в Бабиному Яру; в Брюсселі – під час світового єврейського конгресу та в Ізраїлі 1993 року на засіданні Кнесету під час офіційного візиту в Ізраїль. «Як посол України в Ізраїлі на той час, я брав участь у підготовці виступу Президента України й в усіх офіційних зустрічах Леоніда Макаровича і добре пам'ятаю цей епізод, до речі, дуже схвально зустрінутий ізраїльськими державними діячами та громадськістю, – зазначає Ю. Щербак. – На жаль, сьогодні через 18 років комусь потрібно знову витягти на світ денний яблуко розбрату, показати українців запеклими антисемітами, щоб налякати політкоректну Європу новим привидом «жахливого українського націоналізму». Такі спроби, що не роблять честі Савіку Шустеру та іншим «оборонцям» єврейського народу нічого, крім огиди не викликають. Україна покаялась. Хто і коли покається перед Україною?».

А каятись є за що: за тривалий геноцид, етноцид і лінгвоцид українського народу, метастази якого нині роз'їдають українську мову, культуру, духовність. Тому дуже важливо підтримати позицію Олексія Полосіна, який написав: «Я – громадянин України, мій тато – етнічний росіянин, а мама – українка. Закликаю всіх, насамперед етнічних українців, любити, берегти рідну мову, повсякчас послуговуватися нею. Коли до мене звертаються українською, я намагаюся контролювати свою вимову, аби самому не стати розсіювачем «колорадських жуків» (так О. Полосін називає суржик, кальку. – В. Л.). Коли кожен із нас, громадян України, незалежно від етнічного походження, відчуватиме себе частиною талановитого і милосердного українського народу, частиною української культури, то й сам стане носієм української мови».

Лист Олексія Полосіна «Колорадські жуки державної мови» доцільно було би опублікувати в усіх газетах України, передавати по радіо і телебаченню, привернути увагу державних і громадських інституцій, адже «сильна державна мова – запорука забезпечення мов і культур національних меншин в Україні», – підкреслюють брати Капранови. На-

магання ввести в Україні російську мову як державну – це, насправді, не турбота про мовні права громадян російської національності України, а підступна багатохорова комбінація із поглинання України Росією.

Українці після довготривалої боротьби з колонізаторами різних мастей відродили державну незалежність (за неї віддали своє життя десятки мільйонів національно свідомих синів і дочок), але досі не позбавилися морального психологічного рабства. Теперішня ситуація ускладнилася тим, що Україна перебуває під подвійним соціально-економічним і морально-психологічним пресом: глобалізації, яка не є ідеологічно нейтральним процесом, та «русским миром», головною метою якого – виробити в українців особливу форму російської свідомості. І глобалізація, яка, на жаль, не виражає всю поліфонію світу, а посилює в планетарному масштабі нерівність, і агресивність «русского мира» (інформаційна, гуманітарна та економічна) щодо України збігаються в одному – не дати можливості українцям різних регіонів усвідомити себе єдиною, соборною, державною нацією.

«Щоб стати модерним українцем, потрібні зусилля», – наголошує Лариса Івшина. Саме цілеспрямованими зусиллями всупереч «русскому миру» треба повернути українцям втрачену історичну, національну, мовну, культурну, духовну пам'ять, психологічно збагнути, хто я, хто ти, хто він, хто вони, якого народу, звідкіля, і що за кожним стоїть; зрозуміти, який мій, твій, його рід, моя, твоя, їхня мова, усвідомити свою ідентичність і зрештою відповісти собі на запитання: хочеш ти до неї повернутися чи ні? Велике минуле зобов'язує до великих вчинків у сьогоденні, «...своїм життям до себе дорівнятись!» (Леся Українка). Пріоритетом інформаційно-гуманістичної діяльності засобів масової комунікації України є утвердження і розвиток української мови, культури, національної пам'яті, духовності – визначальних чинників і головних ознак ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі і є базовим системоутверджуючим складником Української Держави.

Покликання журналістів – всебічно донести до реципієнтів неподільність Істини, Краси і Добра, сприяти відродженню правдивої української історії, творенню українського національного світу, утвердженню дружби на засадах взаємоповаги, національних цінностей, тобто пізнавати Правду, утверджувати Правду – орієнтир цивілізаційного розвитку.

2011 р.

ОКУПАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ГУМАНІТАРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Парадоксально, але за понад 20 років незалежності України не розроблено і не затверджено ідеологію національного державотворення, не сформовано суто український національний інформаційний простір. Чужа, насамперед російськомовна, інформаційна повільно затопила наше суспільство. Владні структури (законодавча, виконавча, судова) відкрили зелену вулицю не лише попсовій низькопробній масовій культурі, а й так званому «інтелектуальному антиукраїнізму» (С. Вовканич), наповненому імперською семіотикою, антиукраїнською семантикою й аксіологією, сфальсифікованою історією України, ідеологією імперського «русского мира». Усе це спрямовано на дискредитацію самої відновленої незалежності України.

У нинішньому глобалізаційному світі кожна держава надає фундаментального значення розвитку, утвердженню і повновартісному функціонуванню власного соціально-економічного, гуманітарно-інформаційного простору, який є запорукою національної ідентичності. На жаль, в Україні досі відсутня державна політика у сфері інформації. Вважаю, що є дві причини такої негативної ситуації: або в очільників держави відсутнє системне мислення і глибоке розуміння, що інформаційна сфера це – морально-психологічна складова національного суверенітету та політико-ідеологічної безпеки держави, або вони (очільники) свідомо допомагають путінській Росії знищувати українську національну ментальність, виробляти в українців особливу форму російської свідомості, яка вбирає в себе малоросійство, манкурство, хахлуйство, яничарство та інші аморальні якості. Мета – повернути Україну в задушливі «братні обійми», бо без України неможливе існування неоросійської імперії.

З огляду на те, що ЗМІ виконують бінарну функцію (репродукують і продукують, тобто відображають реальну дійсність і впливають на її творення), триває гостра боротьба за володіння ними і відповідне змістове наповнення інформаційного дискурсу. Адже сучасним світом правлять не так гроші, як інформація, яка сприяє збереженню і примноженню економічних, політичних, ідеологічних і культурологічних капіталів. Це добре розуміють у Москві. Для підвищення ролі Російської Федерації у світі «пріоритетного значення набуває й грамотне використання механізмів «м'якої сили»: зміцнення позицій російської мови, активне просування позитивного іміджу Росії за кордоном, вміння органічно

влитися в глобальні інформаційні потоки», – наголосив В. Путін під час зустрічі з керівництвом МЗС Росії.

Українські журналістикознавці усвідомлюють суть глобальних інформаційних процесів і можливі позитивні та негативні наслідки для національної безпеки України. Вони оприлюднили таке трактування терміна «інформаційний простір». Трактування терміна «інформаційний простір» дали Володимир Здоровега, Віталій Карпенко, Іван Крупський, Майя Нагорняк, Борис Потятиник, Анатолій Чічановський і Олександр Старіш, Володимир Шкляр.

Після довготривалого, цілеспрямованого, агресивного російщення, а також колонізації, мадяризації, румунізації і навіть чехізації відродження та утвердження української України неможливе без створення національного гуманітарно-інформаційного простору – потужного фактора впливу на формування соборних державозміцнюючих, морально-духовних, національних ідеалів і загальнолюдських цінностей. Свого часу Євген Маланюк наголошував, що ідеали надихають людей на вчинки, творені над особистісною, персональною вірою... Вірою в те, що завжди збережуться у грубо-матеріальному світі орієнтири, незрівнянно вищі від власного дорогоцінного – свобода особистості вища, свобода соціальна вища, але свобода національна незмірно вища. «У сьогочасній розтлінній, розділеній та егоїстично розщепленій Україні бракує передусім такої віри (не інвестицій, не енергоносіїв, не харизматичних вождів. А без неї (віри. – В. Л.) Україні не зберегтися – чудес не буває, цинізм є духовним і політичним імпотентом, нічого гідного він народити не може», – влучно підкреслює публіцист Ігор Сюдюков.

Усвідомлення цієї проблеми кожним українським службовцем, політиком, журналістом є важливим чинником переосмислення, уточнення принципів і функцій освіти, діяльності ЗМІ в сучасних умовах відсутності спільної (соборної) національно-державної ідеології, єдиного критерію для оцінки того чи іншого історичного і політичного факту, явища, діяльності тих чи інших визначних мужів в Україні та інших країнах в контексті ставлення до визвольної справи України, національної ідеї державотворення. Адже об'єктивність, незаангажованість, плюралізм в журналістиці аж ніяк не є синонімами всеїдності, безпринципності, українофобії, космополітизму, популяризації «естетики зла», пропаганди імперської, антиукраїнської ідеології «русского мира», захисниками яких є войовничі українофоби, приміром, патріарх Кіріл, професор Кудрявцева, журналісти Бузина, Долганов, Чаленко, україноненависники Ківалов, Колісниченко, Костусєв... Дуже прикро, що в інформаційному просторі України вільно тиражують ан-

тиукраїнські ідеї різних «КаКі», справжнім задумом яких – зробити українську мову необов'язковою і, як наслідок, непотрібною, що може призвести до її зникнення і заміни російською.

Олександр Потебня, а згодом Василь Стус наголошували, що між денаціоналізацією і суспільною деморалізацією глибокий зв'язок. Антиукраїнська агресивна політика таких російських діячів, як Жириновський, Затулін, яскраво виражена, але вони (чи їм подібні) фризовольно розкошують на телевізійних каналах та інших ЗМІ в Україні. Мабуть, важко не погодитися з президентом Європейської Асоціації Українців та головою Громадського комітету національної безпеки України Олексієм Толкачовим, що чимало журналістів «вже не акули пера, а шакали, які можуть накинутися на будь-яке падло, аби видати сенсацію».

Журналістика як розумний комунікатор зобов'язана активно допомагати реконструювати гуманітарний, культурний простір України. Цю принципову думку головний редактор газети «День» Лариса Івшина висловила під час бесіди з головним редактором «Журналіста України» Вірою Черемних, бо нині «велике перевиробництво інформації, і на несформовані характери, смаки, принципи валиться купа третьорядного, під яким тане найнеобхідніше». «Через інтернет на нас звалилася купа інформаційного сміття», – додає Віра Черемних. «Тому, по-перше, треба визначитися з тим, чого саме ми хочемо. По-друге – шукати «лоцію». Взагалі, чим би журналіст не займався, знання про свою країну, її історію, суспільство – санітарна норма, – наголошує Лариса Івшина. – Паралельні мають бути два потоки: краєзнавство й історія – сучасний світ. Словом – ідентичність і модернізація. «Ми журналісти, відповідальні за збереження історичної пам'яті», – підкреслює Віра Черемних.

Термін «історична пам'ять» вбирає в себе всі сфери довготривалої руської = української життєдіяльності: економіку, культуру, мову, літературу, мистецтво, релігію, військову справу тощо, які за московсько-царських і московсько-комуністичних режимів тотально сфальсифіковані. Відкинувши, заборонивши правдиву «схему руської історії» М. Грушевського, за істину взяли «Историю государства Российского» М. Карамзіна, на яку і нині спираються батько і син Толочки у «новому слові» про українсько-російські відносини, а також деякі інші кривотлумачники історії України.

Доктор історичних наук, професор Луганського національного університету ім. Т. Шевченка Ольга Борисова науково обґрунтовано пояснює: так сталося тому, що «СРСР був однією з форм російської

державності, а вивищувати російську державність завжди можна було (і є!) тільки за рахунок приниження державності української. І це не було змінено в незалежній Україні... Якби у нас була національна історіографія як така, то жоден міністр освіти не зміг би диктувати історикам як їм треба працювати, що писати та казати дітям», – наголошує Ольга Борисова.

Безперечно, журналісти – не історіографи, але їхня місія – не лише безсторонньо інформувати про сучасні події, коли «насправді триває велике полювання на Україну на всіх фронтах, насамперед на її Конституцію», а й своїми глибоко осмисленими, аналітичними публікаціями, художньо-публіцистичними теле- і радіопередачами допомагати українцям гартувати національно-громадянський дух, зміцнювати віру і впевненість, що тільки цілеспрямованою працею, активною життєвою позицією можна створити, соборну, багату, правду українську Україну. Читачі, глядачі, слухачі мають знати правду, що «боротьба за «Київську спадщину» в українській історіографії є головним фронтом боротьби за українську державність. Адже без Києва й України як терену місії «Скіфія» апостола Андрія Первозванного ніякої Російської імперії як такої, «справжнього Риму як Єдиного втілення Спасіння», бути не може **апріорі**».

Є чимало важливих, гарячих тем для журналістських розслідувань як минулих, так і сучасних аспектів героїчно-трагічної історії України. Зовнішні та внутрішні асимілятори настирливо нав'язують тезу про природність українсько-російської двомовності, мовляв, так добровільно історично склалося. Це – цинічне лукавство! Не природно склалося, а насильно склали, ламаючи, руйнуючи українську національну ментальність. Про це уже написано сотні наукових праць. Серед них, вибачте за нескромність, також монографії автора цієї статті: «Навічно кайдани кували», «Кайдани ще кують», «Не лукавити словом», «Творімо разом Україну!». У спільній науково-публіцистичній праці Миколи Рожика і Василя Лизанчука «Історія російщення українців» на документальних засадах узагальнено і правдиво висвітлено українсько-російські взаємовідносини, розкрито московську політику загарбання, колоніального гноблення в Російській імперії і Радянському Союзі, осмислено методи і форми російщення українців, винищення національно-свідомих сил – поборників за незалежність України. Процеси геноциду, етноциду і лінгвоциду розкрито із залученням новітніх історичних досліджень українських і зарубіжних авторів.

Однак новітні зросійщувачі (передусім регіонали і комуністи) надалі зловісно тараторять, що в окремих регіонах «завжди» панувала

російська мова. При цьому, як наголошує політолог Олександр Палій, тривалість цього «завжди», зазвичай, становить 50–70 років. Для людей, які не мають історичної пам'яті, «завжди» може бути ще коротшим. Але статистичні дані – вперта річ. У 1932 р. у Донбасі із 2 239 загальноосвітніх шкіл 1 769 були з українською мовою викладання, що становило 79 % шкіл, а 207 працювали російською або російською та українською мовами. А вже станом на 1989 р. із 1 217 шкіл Донеччини з українською мовою навчання залишалось тільки 105, або 8,7 %, та й то дрібних сільських шкіл, тобто в області відсоток учнів, які навчалися українською, наближався до нуля.

Повільний процес збільшення кількості шкіл з українською мовою викладання на Сході і Півдні України зухвало зупинили партійці-регіонали та їхні поплічники-комуністи. Під гаслами Міністра освіти і науки, молоді та спорту Д. Табачника про оптимізацію (насправді – уніфікацію в російсько-імперському дусі) навчального процесу суттєво скорочено кількість українськомовних шкіл в Донецькій, Луганській та інших областях. Безцеремонна, зловісна оптимізація = уніфікація освіти призвела до того, що нині в деяких регіонах запит на українськомовне навчання багатократно перевищує пропозицію владних структур. Наприклад, у Сімферополі в українську гімназію на 90 місць щороку претендує кількості учнів. Батьки просять посадити їхніх дітей «збоку на стільчику». Хто не витримує конкурсу, змушений навчатися в російській школі, бо українськомовних не відкривають. Однак ні ця проблема, ні інші антиукраїнські «новації» в освіті і науці Д. Табачника не стали предметом обговорення у центральних владних структурах, глибокого журналістського розслідування і принципового обговорення з громадськістю, наприклад, в газетах «Голос України», «Урядовий кур'єр», «Сільські вісті», телеканалах «Перший національний», «Інтер», «1+1», «Ера», «Ictv» та інших ЗМІ.

Чому б не розкрити та правдиво розтлумачити причини Табачникової «чистки» шкільних програм? Наприклад, дітей 5-го класу позбавили вивчення патріотичних творів «Джури козака Швайки» Володимира Рутківського і «Таємниця козацької шаблі» Зірки Мензатюк.

З 1 вересня 2013 р. п'ятикласники вивчатимуть історію, яка, можна сказати, базується на історії ВКП(б). З програми зникли імена Володимира Великого, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Тараса Шевченка, Михайла Грушевського, Івана Франка, Лесі Українки та багатьох інших творців української нації. Змінено низку формулювань. Замість «Київської держави» написано про «київських князів», замість «Козацької республіки» та «Української козацької держави» – «укра-

їнське козацтво у битвах і походах». Замість «відродження Української держави 1917–1920 роках» – «українці в революції 1917–1920 років». Це не Українська революція, це не відродження Української держави, а всього-навсього «українці в революції». Зникає поняття «Українська держава».

Масове видання «виправлених» підручників з «благословення» владних інституцій, спрямоване на те, щоби позбавити дітей національних орієнтирів, які, ставши дорослими громадянами, були безвольними виконавцями меркантильних інтересів. «Люди, які не мають гордості від шляхетних предків, ніколи не досягнуть чогось вартого, щоб їх з гордістю згадували віддалені нащадки» (Т. Маколей).

«Багатовекторною правдою» без національного підґрунтя, яку нав'язують промосковські ЗМІ в Україні, маніпулюють свідомістю українців, насамперед, дітей, підлітків, юнацтва з однією метою – зробити з них покручів, котрі зневажають власну країну та її шляхи до свободи, прислужують чужинцям. «Правильний» герой для таких, як Табачник і Колесніченко, – лише той герой, якого затвердив Кремль, підкреслює Олександр Палій. А той, хто захищає український народ – апріорі «фашист», «нацист», «расист», «ксенофоб», бо він має великий «гріх» – любов до України. Тому з програми зовнішнього незалежного оцінювання знань школярів викреслили імена політичних і громадських діячів, які боролися за незалежність України. Це – Дмитро Вітовський, Кость Левицький, Юрій Тютюнник, Степан Бандера, Роман Шухевич... Зникли прізвища ідеолога українського націоналізму Дмитра Донцова, економіста Михайла Волобуєва, який виступав за економічну незалежність України від СРСР. Нема у програмі імен відомих правозахисників, борців із комуно-тоталітарним режимом СРСР, дисидентів-шістдесятників, зокрема, художниці Алли Горської, поета, політв'язня Івана Світличного, нині суцільного Євгена Сверстюка, Івана Дзюби. Вилучили згадки про десталінізацію і припинення репресій. Натомість додали пункти про радянських і партійних діячів більшовицької Росії та СРСР. Цього року ЗНО школярам запропонують питання про червоного командира часів громадянської війни Миколу Щорса. Це один із тих, хто боровся проти незалежної Української Народної Республіки, за встановлення комуністичного московського режиму. «Парадокс історії в тому, що Щорс виявився непотрібним цьому режиму, його вбили самі більшовики, і таємницю загибелі Щорса десятиліттями приховували від наших громадян, – зазначає Петро Антоненко. – У Міносвіти вирішили, що школярам потрібно вивчати діяльність першого секретаря ЦК Компартії України Георгія П'ятакова, голови президії Центрального

виконавчого комітету України Георгія Петровського, на совісті яких чимало злочинів проти українського народу, але про це навряд чи розкажуть учням».

Прикро, що також не став приводом для серйозних роздумів та оцінок в журналістському середовищі наказ Д. Табачника про проведення Всеукраїнського конкурсу з російської мови «Лукомор'є» серед учнів 2–11 класів. Цей неоімперський політичний проект базується на ідеології «руського мира» щодо реінтеграції України. До речі, Міносвіти вже запланувало проведення цього року Всеукраїнської олімпіади з російської мови та літератури, підкресливши особливий статус російської мови і свою відданість радянським традиціям. Додатковий Всеукраїнський конкурс з російської мови «Лукомор'є» відповідає політиці Москви, яка витрачає великі кошти на збереження і розвиток російського соціокультурного простору на пострадянському просторі. Отже, зміцнення позицій російської мови виходить за межі суто гуманітарної проблеми і має широкий соціально-економічний і політичний контекст, спрямований також на російщення українських дітей, підлітків, юнацтва. Адже жодних ініціатив, спрямованих на підтримку та утвердження української мови з боку Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, немає. Навпаки, Д. Табачник 25 жовтня 2010 року підписав указ, яким фактично позбавив державної підтримки Міжнародний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика.

Триває неприховане передавання владою гуманітарної політики України в руки Росії, поглиблюється зачистка інформаційного простору від українського національно-інтелектуального продукту. За даними Книжкової палати України нині (після 20 років незалежності) лише 10 % журналів і тільки 30,1 % річного тиражу газет виходить українською мовою. За оцінкою Асоціації книговидавців і книготорговців, книжки українською мовою посідають в Україні лише 13 % ринку. Вже 17 років Україна продукує одну книжку в рік на душу населення, а це найнижчий показник в Європі, деградаційним порогом вважають 2–2,5 книжки. У 2011 році середньостатистичний німець придбав книжок на 150 доларів, поляк – на 45, росіянин – на 22, а українець на – 2,5 долара. Урядові інституції фактично зупиняють доступ середньостатистичного українця до сфери знань і культури. У 2011 році 60% накладу так званої загальнодоступної книжки становив 500 примірників. У той час середній наклад російської книжки – 8 тисяч примірників. Із запровадженням ПДВ на вітчизняну книжку її ціна зросте, і можливості покупця придбати книжку ще зменшаться. Введення ПДВ і податку на прибуток автоматично працює на російсько-

мовну книжку. Уряд в Україні готує місце для ще більшої експансії російського книговидавничого бізнесу на нашому ринку. Яскравим свідченням є урядовий проект закону «Про видавничу справу», який внесено до Верховної Ради. Він скасовує норми чинного законодавства, за яким держава зобов'язана сприяти перекладу іноземної художньої на наукової літератури українською мовою. Мабуть, так Партія регіонів разом з комуністами готується відзначити 150-річчя Валувєвського циркуляру (1863) та 137-річчя Емського указу (1876), який не лише не допускав ввезення українських книжок з-за кордону, а й забороняв будь-які переклади українською мовою, тим паче наукових і освітніх текстів. Спеціальним циркуляром Головного управління в справах друку 1895 р. було заборонено друкувати будь-які книжки українською мовою для дитячого читання.

На щастя, цензурні укази в Україні відсутні, але, виконуючи настанови Кремля, слухняні лакеї роблять усе аби молоде покоління, яким формувати майбутнє України, денаціоналізувалося у сповитку. Цю зловісну мету допомагають реалізувати також ЗМІ. Наприклад, в Чернігові, де 89 % населення вважає рідною українську мову, 14 із 15-ти ефірних радіостанцій ведуть трансляцію російською і трохи англійською мовами. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення часто байдуже ставиться до порушників програмних концепцій мовлення, особливо в частині дотримання заявлених мовних пропорцій.

Можна по-різному пояснювати, чому шість днів (з 5 по 11 лютого 2013 р.) було припинено мовлення Національного радіо через УКХ- та FM-передавачі: «Промінь», «Культура» і Перший канал. Насамперед називають відсутність потрібної кількості коштів для оплати Концерну радіомовлення, радіозв'язку і телебачення (КРРТ), бо державне радіо почали фінансувати за залишковим принципом. У зіставленні з минулим роком – у чотири рази менше виділено грошей. Так, з фінансуванням проблема. Але ця проблема, як і деякі інші в гуманітарній сфері, спричинена не лише злочинним розкраданням народного багатства і корупцією, а передусім зоологічною зневагою всього українського, у тому числі й Українського радіо, яке, по суті, поки що (!) єдине за національним духом серед всеукраїнських електронних ЗМІ. З регіональних – називаємо Львівський радіоінформаційний центр «Незалежність».

Теперішні Президент, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр, як і попередні очільники верхніх ешалонів влади, не звертають уваги на тисячі прохань громадян України не знищувати українське проводове радіо. Газети друкували також мої відкриті листи першим

владоможцям держави (з 1997 р. по 2011 р.) з обґрунтованим закликком не руйнувати мережі проводового радіомовлення, але аморальну лавину не вдалося зупинити. З 19 млн радіоточок, які несли українське слово до людей у 1990–1991 роках, дотепер збереглося лише понад півтора мільйона. Нагадаю: коли В. Янукович прагнув будь-що заволодіти керівною булавою, то на кожному бігборді підкреслював – «Ваша думка важлива», «Почую кожного», «Вашу думку враховано» і «Проблему буде вирішено». Жодної української проблеми не вирішено. Знищення українського, саме українського, радіо триває. «Позаминулого (2011) року фактично зруйнували державне іномовлення (Всесвітня служба радіомовлення України вела передачі українською, англійською, німецькою та румунськими мовами майже 32 години на добу. – В.Л.). Згодом закрили середньохвильові і довгохвильові передавачі внутрішнього мовлення, – наголошує колишній керівник НРКУ, секретар НСЖУ Віктор Набруско. – Я багато писав, зокрема у «Дні», про те, що ми втратили інформаційний суверенітет через відсутність державної політики у сфері інформації. Прикладом є грудневе (2012 р.) рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, коли державне радіо програє конкурс мовникам, що видають в ефір шансон... Сьогодні державне мовлення займає менше як 5 % у частотному балансі. Це загрожує перспективі суспільного мовлення». Відновлення ефірного мовлення першого каналу Українського радіо, радіо «Промінь» та «Культура» Національної радіокомпанії України нагадує реанімаційні заходи. Системні проблеми традиційних мовників залишаються невирішеними. Тим часом наполегливо нав'язуються думки про те, що, роздержавивши (приватизувавши) всі ЗМІ, проблеми буде вирішено і все в інформаційному просторі піде на лад.

Погоджуюся з думкою філософа і публіциста Ігоря Лосєва, що розгром державних ЗМІ у державі з незавершеним націотворенням, яка ще не сформувалася, принесе безліч бід. Як би нині не було, державні ЗМІ змушені тією чи іншою мірою працювати на Українську державу (у цьому сенсі добре виглядають перший канал Українського радіо, радіо «Промінь», радіоканал духовного відродження «Культура»). Принаймні вони не можуть виступити проти України, що часто відбувається у приватних медіа-структурах. У регіонах південного сходу лише державні ЗМІ виступають хоч якимось інформаційним орієнтиром для лояльних громадян, яких «вільні» медіа часто-густо переконують в тому, що жодної України не було, немає і бути не повинно. Коли таких приватних інформаційних ресурсів у тому чи іншому регіоні стає багато, територія перетворюється на своєрідне інформаційне гетто, куди альтернативна

правдива українська думка практично не має шансів пробитися. Ігор Лосєв характеризує ситуацію у своєму рідному Криму: «Якщо там провести роздержавлення декількох адекватних телекомпаній, газет і радіостанцій, залишаться лише антидержавні, що розділяються на патологічно антиукраїнські, жорстко антиукраїнські і м'яко антиукраїнські... Україна стала периферією російського медіа-ринку».

Має рацію Ігор Лосєв, що провідну роль у багатьох ідеологічних деструктивних процесах в Україні відіграє телебачення, більшість каналів якого демонструє повне відчуження або, в кращому разі, нейтралітет щодо своєї країни. Віддзеркаленням цього феномена є й те, що на українському ТБ уже кілька років відбувається процес поступового заміщення на провідних каналах українських журналістів російськими й білоруськими колегами. Вони можуть бути непоганими професіоналами й хорошими людьми, але Україна їм чужа, й це постійно дається взнаки. Доля нашої країни їх не надто хвилює, про що свідчать і їхні вельми ризиковані для єдності й цілісності України передачі, постійне мусування регіональних відмінностей і обслуговування влади, всупереч заробленим ще вдома демократичній репутації. Буквально за кілька років перед нашими очима пройшли російські телеметри Євгеній Кисельов, Савік Шустер, Дмитро Кисельов, Дмитро Нагієв, білоруси Сергій Дорофєєв і Павло Шеремет. Чи сприяли вони різкому якісному підйому телебачення України? Швидше ні, ніж так. Реалії нашої країни вони знають дуже неглибоко й часто справляють враження туристів, які тут «проїздом». Адже кожна країна має свою специфіку, яку не освоїш насकोком, особливо без знання мови. А вищезгадану публіку в цьому питанні об'єднує спільна позиція: українську мову їм знати не треба. Позиція не лінгвістична, а однозначно політична. Важко уявити, щоб Савік Шустер, який опанував кілька не найлегших для вивчення мов, був би не в змозі, не один рік проживаючи в Україні, вивчити українську. Російськомовному Євгенію Кисельову, напевно, простіше освоїти українську, ніж екзотичну східну фарсі, професійним перекладачем з якої він є. І вже зовсім незрозумілою є позиція білорусів: в українській і білоруській мовах, як стверджують лінгвісти, більш як 80 % спільної лексики. Шкода, що Дорофєєв і Шеремет не наслідують приклад українського журналіста Віталія Портникова, який готував програми для білоруської редакції «Радіо Свобода» білоруською мовою. Хоча тут більше слід дивуватися позиції керівництва «5-го каналу» і ТВі... Зрештою, треба бути послідовними: або не зросійщуйте свої канали, або припиніть вдавати полум'яних захисників української мови. «5-му» і ТВі слід було б самокритично визнати, що вони інколи

поводяться настільки ж безпринципно, як і справедливо критикована ними парламентська опозиція. «Україна стала периферією російського медіа-ринку. А державні ЗМІ мають бути від ринку хоча б відносно незалежними. Не повинні вони, як це нині відбувається на Першому національному телеканалі, виховувати примітивні смаки, дебілізувати людей у гонитві за рейтингами. Врешті-решт, канали з мордобоем і непристойністю матимуть гарантований рейтинг, але чи потрібно це суспільству як здоровому організмові?»

Прикро, але суспільний організм в Україні заражений бацилами антиукраїнізму. Секретар Донецької міськради Сергій Богачов опублікував у своєму блозі статтю «Василий Стус – Герой ли України?» Матеріал одразу надрукувала газета «Сегодня». Чому С. Богачову В. Стус «органічно чужий» (Р. Корогодський)? Бо, працюючи вчителем у селищі Кіндратівка, що на околиці Горлівки, Василь Стус говорив тільки українською мовою і носив вишиванку. Промовистим є й такий факт. Представники Єврокомісії на чолі з комісаром Штефаном Фюле під час зустрічі з членами Кабміну України неабияк здивувалися, коли побачили на стіні клубу Кабміну оголошення про доступні мови синхронного перекладу: «1 – Русский, 2 – English». Переклад державною українською мовою не передбачався. Чи була єврогості не опинилися в російській губернії під поки що назвою Україна? Небажання депутатів Верховної Ради від фракції Партії регіонів голосувати персонально, яке вилилося у довготривале протистояння з опозицією, є грубим порушенням Конституції. Мимоволі виникає думка, що для них московський вексель вартісніший Конституції України.

Усвідомлення журналістами небезпечної антинаціональної ситуації в Україні є надійною передумовою професійно-інтелектуального очищення від чужих і своїх вірусів, які також розвиваються у клітинах егоїзму, заздрості, отаманщини, хворобливого індивідуалізму. Ці риси є однією з головних причин на шляху до збереження та безперервної розбудови української держави. Їх радо плекали всі окупаційні режими та й нині педалюють «добрії люди» різних мастей. У сучасних умовах інформаційно-економічної боротьби за українську Україну як державу, дуже важливо осмислити й оцінити тонкощі нинішньої психологічної війни за серця і розум українців.

На 2013 рік, наприклад, заплановано перепис населення. Але це надто важливе питання не отримало широкої гласності у ЗМІ. Не проаналізовано характер, зміст запитань, яких спочатку було 13, а зараз понад 20. Утаємничення підготовки до перепису населення спрямоване на те, щоби створити таку статистичну базу, яка б засвідчила, що немає

соборної Української держави національного типу. Мовляв, вона може розвиватися лише на космополітичній основі, на чужій політичній і культурній традиції, без української мови. «Я запевняю, що антиукраїнські сили уже готуються до масових фальсифікацій, – наголошує доктор юридичних наук Володимир Василенко. – Уже сьогодні, як це було й торік, вони закликають, щоб якнайбільше людей записувалися росіянами. Результати можуть стати для нас несподіванкою в тому сенсі, що кількість росіян різко зросте, а кількість тих, хто послуговується рідною українською мовою, зменшиться. Влада має уже добре відпрацьовані технології фальшування, що засвідчили минулі парламентські вибори».

Великою і реальною небезпекою для утвердження української України є Закон «Про всеукраїнський референдум», який ухвалено в антиконституційний спосіб. На референдум планується винести питання про надання російській мові статусу другої державної, а також про вхідження до Митного Союзу. Годі сподіватися, що референдум буде відбуватися у нормальній, чесній обстановці і під егідою чесної влади. «У нас немає жодного сумніву, що керований Вами режим сфальшує його результат так само, як були сфальшовані результати парламентських виборів 2012 року», – наголошується у Зверненні Народного Комітету Захисту України до Президента України Віктора Януковича «Геть від кремлівського ярма!».

Відсутність сильної патріотичної, національно-державної ідеології є також причиною того, що «національного інформаційного простору не лише за мовою, але й за духом у нас, на жаль, немає вже давно і це не лише одна із ключових драм сучасної України, а й пряма загроза її національній безпеці, – акцентує професор Микола Тимошик. – Наразі той – умовно український – інформаційний простір, що існує, майже повністю окуповано сусідньою державою. Власне, зі шпальт газет та екранів телевізорів іде прямий і відкритий наступ на все українське».

Отже, в контексті історичних та нинішніх зовнішніх і внутрішніх суспільно-політичних реалій *український національний інформаційний простір, на нашу думку, – це сукупність, система засобів виробництва і розповсюдження інформаційної, історичної, соціально-економічної, правової, художньо-мистецької, естетичної продукції, творці якої сповідують україноцентризм, що складається з національної свідомості, державницького мислення, глибокої моральності й духовності, патріотизму і громадянської мужності, необхідності розглядати всі важливі події в Україні та світі крізь призму національних інтересів України, загальнолюдських ідеалів і давати обґрунтовану, безкомпромісну відсіч чужоземній агресивній інформаційній експансії. Ці національно-духовні*

засади формування національного інформаційного простору в Україні визначають мету, зміст і характер функціонування ЗМІ, методи і форми подачі високоякісних, конкурентоспроможних журналістських матеріалів відповідно до чинного законодавства України, міжнародних правових норм, принципів і функцій діяльності засобів масової комунікації.

2013 р.

КРИВАВА «ЙОЛКА» ЯНУКОВИЧА

30 листопада 2013 р. о 4-й годині ранку «правозахисники» жорстоко побили і розігнали з майдану Незалежності юнаків і дівчат, серед них були також студенти факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Молодь мирно вимагала від президента підписати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. 1 грудня 2013 року беркутівці влаштували побоїще протестувальників на вул. Банковій. Ці дні громадяни України назвали «кривавою суботою» і «кривавою неділею».

Представники влади виправдовують цей злочин, мовляв, студенти-мітингувальники заважали облаштовувати новорічну ялинку та ковзанку для дітей. Жодним словом не згадують, що В. Янукович зрадив світлу мрію українців жити і працювати за національними, правовими, морально-духовними принципами у сім'ї вільних європейських народів. Замовчують, що без відома В. Януковича не могла пролитися кров молодих українських патріотів. Виникають десятки запитань, чому беркутівці брутально гамселили, дубасили, лупцювали безборонних дівчат і хлопців, чому за два дні протестних мирних виступів громадян України постраждало 40 працівників ЗМІ, чому у міжнародній політиці перемогла імперсько-шовіністична безпардонність Москви, чому у владних структурах України панують запроданці? Можна почути ще багато подібних запитань та різні відповіді на них. <https://wz.lviv.ua/topics/>

На мій погляд, визначальною причиною антиукраїнської ідеології, політики і практики в Україні є відсутність в нинішніх очільників законодавчої, виконавчої і судової влади країноцентристського мислення. У цій статті доречно ще раз роз'яснити змістову суть україноцентризму.

Україноцентризм – це світоглядна і філософська позиція, політична та соціально-економічна концепція, морально-психологічне переконання, центральною сутністю якої є:

У зовнішній політиці – вироблення власної, самостійної логічної стратегії побудови української держави, здійснення національних інтересів у взаємовідносинах з іншими країнами (особливо сусідніми) на рівних умовах з точки зору реалізму і прагматизму;

У внутрішній політиці – побудова та виконання соціально-економічної, національно-духовної моделі розвитку країни, спираючись при цьому, здебільшого, на власні сили, звичаї, традиції;

У культурі – глибоке вивчення, переосмислення власної історії і пошук істини в ній, підтримка національної гідності, захист національної спадщини тощо;

У філософії – все, що відбувається у світі та в Україні оцінювати в контексті української національної ідеї державотворення.

Розповсюджувати у світовому інформаційному просторі правду про те, що Україна є органічною складовою культурно-історичного розвитку Європи.

Отож, зовнішня політика. Безперечно, влада, громадськість зробили чимало у сенсі повернення справжнього імені України у європейське і світове товариство. У цьому також значна заслуга ЗМІ. Але проблема входження України в Європейський Союз не вирішена. Насамперед тому, що досі не вироблено чіткої україноцентристської ідеології та політики утвердження української України, національного, гуманітарного та інформаційного середовища. Чому? Може хтось із читачів зі мною не погодиться, але не можна приховати того, що значна частина нинішньої так званої еліти існує в просторі російської культури, мислить її образами і поняттями, українське для них, у кращому разі, етнографічний антураж, місцева оригінальність. Але це ще не найгірші представники так званої еліти України. Чимало є таких, в тому числі й журналістів, що й на етнографічному рівні не сприймають українське. Тілом і матеріальними інтересами «елітарії» перебувають в Україні, а душею, розумом, духовними інтересами – в Росії. На таких спирається московська імперсько-шовіністична політика стосовно України.

Називаю управлінсько-політичну еліту так званою, бо справжня еліта, як наголошує харківський професор І. Л. Михайлин, «відзначається тим, що вона нікому не служить, крім свого народу та істини. Еліта – це совість нації, це – національні інтелектуали, які репрезентують Україну перед світом». То ж хіба можна зараховувати до української національної еліти Януковича, Азарова, Симоненка, Ківалова, Колесніченка, Кернеса, Добкіна, Чечетова та багатьох інших бобкіних з партії регіоналів і комуністів, чи таких журналістів, як Піховшек, Джангіров?!

Антиукраїнську ситуацію в соціально-економічному, гуманітарно-інформаційному просторі України створили законодавча, виконавча і судова влада тому, що їхні представники не захищають українські національні інтереси. А кому захищати, коли у Верховній Раді України, за неповними даними, лише 30 відсотків українців? Провладні кола в Україні демонструють, мовлячи словами Івана Франка, своє духове відчуження від української нації.

Внутрішня політика владних структур, які належать Партії регіонів, а з ними пліч-о-пліч руйнують українство комуністи та інші «Союзи», «Родіни», не спрямована на порозуміння, злагоду, соборність України, а на роз'єднання українського суспільства, щоби легше було ним маніпулювати, обдирати трудівників. Базові засади спільної діяльності комуністів і регіоналів – це манкуртство, яничарство, хахлуйство, психологія рабів. Таких «діячів» у свій час Т. Шевченко називав підніжками, гряззю Москви, варшавським сміттям. Варшавське сміття кануло у вічність, а підніжки Москви цинічно крутять долю України. Звідси також випливає відсутність національного обличчя у багатьох телевізійних каналів, FM-радіостанцій і газет. Це яскраво видно у ці драматичні дні. Не важко порахувати засоби масової інформації, які займають україноцентристську позицію. Це – п'ятий телевізійний канал, який транслює марафон «Доленосний вибір», газети «День», «Слово Просвіти», «Українське Слово». У Львові радіо «Незалежність», телерадіокомпанія «Люкс». По-різному можна ставитися до телеканалу «ZIK», але у ці дні журналісти цього каналу дотримуються морально-етичних засад у своїй творчості, вони сповідують україноцентристську ідеологію.

Позитивними, як і негативними прикладами кожний може доповнити мої судження. Але наголошую на тому, що потрібно у всіх сферах суспільно-політичної, інформаційно-гуманітарної діяльності дотримуватися україноцентристської позиції стосовно принципів і стандартів журналістської творчості. Найголовніше – правдиве висвітлення реальної дійсності. Таку позицію обстоювали професори В. Й. Здоровега, А. З. Москаленко. Адже правда як морально-філософська категорія включає в себе не тільки істину, а й добро, справедливість, протистоїть брехні, злу. Щоб журналісти могли служити суспільству правдою, у них має бути сформоване почуття соціальної відповідальності, вони повинні володіти глибокими знаннями про минуле, сучасне, що забезпечить правдиве прогнозування майбутнього. На жаль, у багатьох журналістів, тим паче політиків, управлінців різних рівнів кліпове мислення (І. Михайлин). Туди зазирнув, там підгледів, там щось почув і вже виносить на сторінки газет, в телерадіоефір, соціальні мережі. Інтернет, на жаль,

також переповнений брудом, невіглаством. Водночас окремі теоретики вважають, що кожне цвірінькання в Інтернеті – це найвищий рівень сучасної журналістики, свободи творчості. А де соціально-моральна відповідальність? Справжня журналістика – це служіння суспільству, це правда й аналіз, це аналіз, осмислення і правда. Така якість забезпечується високим рівнем знань, авторитетом аргументів і доказів.

Наступна складова україноцентризму – це культура. На жаль, керівні особи в Україні, чимало політиків та й журналістів не мислять категоріями україноцентризму. Цілеспрямовано пропагують тезу, що «в Україні відбувається агресивна українізація».

Насправді ситуація протилежного змісту. Українське суспільство перебуває в стані розколотості, триває агресивний наступ на все українське: мову, культуру, правдиву історію, літературу, національне мистецтво, традиції, звичаї. У суспільних настроях переважають недовіра або скептичне ставлення до духовних і моральних цінностей, які відкрито ігнорує, не сповідує сама влада. Вона цинічно порушує норми і правила демократичного правопорядку, таврує ідеї верховенства права і законності. Про забезпечення національних цінностей і пріоритетів у культурно-інформаційній, етнонаціональній, духовній, освітній, науковій, конфесійній сферах годі й говорити.

Український світ не лише наскрізь пронизано чужими інформаційними потоками – його буквально ними розстріляно. На 100 українців в Україні припадає 7 газет рідною мовою, тоді як на 100 росіян – 54 газети російською. В Україні розповсюджується 2 тисячі назв періодичних видань Росії. Із 214 загальнонаціональних газет України державною мовою виходить 78, тобто 32 %. Це ж стосується радіо- й телеканалів. За даними моніторингу 8-ми провідних телеканалів України, волонтерами руху «Простір свободи» у жовтні 2012 року, що тривав 64 години, українська мова лунає на каналах близько 28 % часу, стільки ж було відведено двомовним програмам, решта ж 44 % належала російськомовним.

В Україні проживає 78 % українців, 22 % – інші національності. Отже, морально, справедливо було б, коли б 78 % продукції ЗМІ було українською мовою, решта відповідно івритом, російською, угорською, румунською, болгарською, грецькою, польською... Але, на превеликий жаль, триває неприховане передавання владою гуманітарної політики України в руки Росії, поглиблюється зачистка інформаційного простору від українського національно-інтелектуального продукту. За даними Книжкової палати України нині (після 20 років незалежності) лише 10 % журналів і тільки 30,1 % річного тиражу газет виходить україн-

ською мовою. За оцінкою Асоціації книговидавців і книгорозповсюджувачів, книжки українською мовою займають в Україні лише 13 % ринку. Майже 20 років в Україні продукують щороку лише одну книжку на душу населення, а це найнижчий показник в Європі, деградаційним порогом вважають 2–2,5 книжки. У 2011 році середньостатистичний німець придбав книжок на 150 доларів, поляк – на 45, росіянин – на 22, а українець на – 2,5 долара.

Урядові інституції фактично зупиняють доступ середньостатистичного українця до сфери знань і культури. Позаторік 60 % накладу так званої загальнодоступної книжки становив 500 примірників. У той час середній наклад російської книжки – 8 тисяч примірників. Такими показниками Партія регіонів разом з комуністами відзначила 150-річчя Валуєвського циркуляру (1863) та 137-річчя Емського указу (1876), який не лише не допускав ввезення українських книжок з-за кордону, а й забороняв будь-які переклади українською мовою, тим паче наукових і освітніх текстів. Спеціальним циркуляром Головного управління в справах друку 1895 р. було заборонено друкувати будь-які книжки українською мовою для дитячого читання.

На щастя, цензурні укази в Україні відсутні, але, виконуючи настанови Кремля, послушні лакеї, раби, підніжки, грязь Москви – такі як Міністр освіти і науки Д. Табачник, роблять усе, аби молоде покоління, яким формувати майбутнє України, денационалізувалося у сповитку. Д. Табачник і його оточення цілеспрямовано нав'язують вимоги вивчати історію, літературу в рамках історії ВКП(б). Цю зловісну мету допомагають здійснювати також ЗМІ. Наприклад, в Чернігові, де 89 % населення вважає рідною українську мову, 14 із 15-ти ефірних радіостанцій ведуть трансляцію російською і трохи англійською мовами. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення часто байдуже ставиться до порушників програмних концепцій мовлення, особливо в частині дотримання заявлених мовних пропорцій.

Ще одна сутнісна складова україноцентризму – це філософія мислення, осмислення, діяльності. Однак в Україні верховодить маніпуляція свідомістю людей. Неозброєним оком видно, як Президент, Прем'єр-міністр та їхні поплічники, до яких належить не лише частина журналістів, а й деякі науковці, маніпулюють фактами, подіями, явищами в руслі московської антиукраїнської агресивної політики. Це стосується не лише питання підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, а й голодомору-геноциду, Другої світової війни, зокрема визволення Києва від нацистських загарбників.

А в світ прийшов не лише пити й їсти

Василь Симоненко

Доречно згадати професора Ноама (Аврама) Хомського (Чомський) із США, батько якого Вільям народився і виріс в Україні. Ноам Хомський видав книжку «Десять стратегій маніпуляцій у ЗМІ». Системне осмислення діяльності ЗМІ в Україні відкриває способи промивання мізків громадян: «відволікати увагу на другорядне», «самим створювати проблему і самим заходитися її вирішувати», «привчати до негараздів поступово», «відтермінувати виконання і подарувати надію» (Обіцянки В. Януковича: «Почую кожного», «Ваша думка важлива», «Вашу думку враховано», «Проблему буде вирішено», «Жити стане краще вже сьогодні», «Курс на євроінтеграцію незмінний»), «звертатися до суспільства, як до дітей» (ми уже діти Януковича, а він наш батько). Згадаймо, були дідусь Ленін, батько Сталін, які знищили десятки мільйонів українців. Наступні способи маніпулювання свідомістю: «породжувати емоції, але перешкоджати думкам», «захоплюватися посередністю», «підсилювати відчуття власної провини», «знати про людей більше, ніж вони самі про себе знають», «тримати в неугтві й культивувати сірість». Мабуть, цю мету здійснює Табачник своїми реформами в освіті, змінюючи шкільні програми на угоду Москві, під гаслами оптимізації (насправді – уніфікації в російсько-імперському дусі) закриває українські школи на Сході і Півдні України.

За кожним із десяти названих стратегій маніпуляцій у ЗМІ глибокий зміст. В Україні цей зміст спрямований на те, щоби відволікти українців від власного осмислення того, що відбувається у світі та в Україні. Філософія українського центристського мислення полягає в тому, щоби на все, що відбувається у світі та в Україні не лише дивитися, а й бачити українськими очима, діяти з позицій інтересів України, родини, людини.

Отже, щоби в інформаційно-гуманітарному, соціально-економічному, політико-ідеологічному просторі України запанував україноцентризм, вкрай потрібні національно свідомі і соціально відповідальні чільні діячі, політики, науковці, правдиві журналісти, – тобто, діяльні речники культурно-гуманістичного націоналізму, які могли б реалізувати ідеї національної консолідації, соборності українського суспільства, принципи європейського розвитку на українських національно-культурних і морально-духовних засадах.

МАТЕРІ РОСІЙСЬКИХ СОЛДАТІВ, СПАМ'ЯТАЙТЕ ПУТІНА!

Журливо вслухаюся в радіоповідомлення, безугавно вдивляюся у телевізійний екран. Можливо, опам'ятається московський самовладень – і полине бадьорий голос, заясніє картинка, що російські війська повернулися на місця своєї попередньої дислокації; над кримською землею знову заголубило мирне небо, дзвінкоголосо ожили дитячі будинки відпочинку і санаторії, весело загомоніли пляжі, защебетало птаство. І величально на честь миру і злагоди по всій Україні та Росії залунали дзвони.

Однак реальність – немилосердна, жорстока. Антиукраїнська військова та інформаційна агресія поглиблюється і розширюється. За блюзнірським наказом президента РФ В. Путіна російські солдати загарбують Крим, щільніше оточують українські військові частини та об'єкти, трощать обладнання, пошкоджують техніку, глумляться над мужніми захисниками України, які не вдаються до збройної боротьби, щоби не пролилася людська кров і не було нападникам жодних підстав для виправдання антиукраїнської агресії.

Гордість наповнює серце за мудрість, стійкість, патріотизм українських вояків, які одухотворені чистою любов'ю до своєї землі, родини, незалежної соборної України. Водночас думки линуць до матерів, дружин, дітей російських солдатів, які, зазомбовані брехливою імперсько-московською пропагандою, сліпо виконують параноїдні забаганки Путіна. Невже Вам, російські матері, дружини і діти, приємно від того, що Ваші сини, чоловіки, батьки знищують віковічні прагнення українців, кримських татар та інших народів жити, розвиватися, творити у демократичній, правовій, багатій Українській державі?

Опам'ятайтеся, російські матері! Згадайте: ще недавно тисячі трун з тілами Ваших синів возили з Афганістану, Чечні, Грузії! Вдовами залишилися їхні дружини, осиротіли діти, досі зранені Ваші серця.

За чиї інтереси загинули Ваші сини? Хіба так важко збагнути, що не за інтереси костромського селянина чи пітерського робітника? Не допустіть нового побоїща! Не дозволяйте Путіну розчавлювати головну християнську заповідь – «люби свого ближнього, як себе самого». Допоможіть прийти до глузду запаморочливим брехливою московською пропагандою, що Крим одвічно російський. Спонукайте Путіна та його генералів прочитати правдиву історію. Адже відомо, що до остаточного

завоювання Росією Криму (1783) тут тисячоліття проживали кримські татари. Кримська земля – це кримськотатарська земля, а не «исконно русская». У 1954 р. з ініціативи М. Хрущова Крим з Російської РФСР передали до складу Української РСР, щоби подолати економічну і соціальну відсталість краю. Після масової депортації кримські татари повернулися на рідну землю і хочуть жити у складі соборної України.

Безперечно, у Кримській Автономній Республіці за останні 20 років нагромадилося чимало соціально-економічних проблем. Особливо з вини вірнопідданого Путіну узурпатора Януковича та його блюдолизів з Партії регіонів і комуністів. Молодь, громадськість України повстала проти злочинної, корумпованої влади також за інтереси принижених жителів Криму, сходу і півдня України. Євромайдани – за таку зміну системи влади, щоби всі українські громадяни незалежно від національності, віросповідання мали можливість повновартісно розвивати свою мову, культуру, звичаї, традиції, були забезпечені роботою, отримували гідну зарплату, пенсію, стипендію. І найголовніше – були захищені від принижень людської гідності. Ці соціально-економічні, морально-духовні, національно-громадянські цінності можуть утверджуватися у демократичній, правовій, соборній Україні.

Злочинна влада Януковича не без відома Путіна примусила українців в уніформі («беркутівців», міліціонерів, солдатів внутрішніх військ) розстрілювати українців – мирних протестувальників. За три місяці протестів загинуло більше сотні українських патріотів з різних областей України, тисячі поранено, покалічено, викрадено. У багатьох із загиблих осиротіли діти: в кількох – четверо дітей, в інших – троє, двоє, одна дитина. В деякого залишилися вдовами вагітні дружини. Убієнних борців за правову, соборну, демократичну, європейську Україну громадськість нарекла «Небесною сотнею». Кільканадцять людей із силових структур загинуло і постраждало тільки з вини Януковича, його злісного оточення, Партії регіонів і комуністів, а не від якихось міфічних екстремістів, «оголтєлых украинских буржуазных националистов» чи бандерівців.

Пам'ятаєте, матері російських солдатів, як московським вогнем палала волелюбна чеченська і грузинська земля? Нині Україну заповнили проплачені Путіним провокатори з Росії та зросійщені запроданці з України. Українських патріотів (українців, росіян, кримських татар, поляків, греків, чехів, болгар і представників інших народів) вороги називають фашистами, нацистами, мазепинцями, петлюрівцями, бандерівцями. У них одна мета – не дати Україні розвиватися самостійно, а перетворити її на російську губернію. Багато росіян – громадян України –

разом з українцями, кримськими татарами та представниками інших народів стають на захист української незалежності. Невже Ви, російські матері, віддасте життя своїх синів за маразматичну ідею Путіна «о создании новой Российской империи»? Чи Ви також готові дати напитися з московської чаші московської пропагандивної отрути українцям, які виступають за право жити у вільній Україні і дружити з кримськими татарами, росіянами, поляками, чехами, німцями, євреями?.. Наставте на розум, надоумте нинішніх високих політиків, угамуйте зухвалих генералів, щоб не впивалися кров'ю волелюбних народів. Нинішні путінсько-імперські пропагандисти замість трафаретних тез про «одвічну дружбу російського і українського народів» («білоруси, росіяни, українці – з одного кореня, однієї коліски»; «українці – брати росіян») нав'язують цинічно брехливі постулати, що українці – фашисти, нацисти і їх, мовляв, треба знищити. Кожний народ повноцінно розвивається у своїй національній державі. Росіяни – у російській, японці – в японській, французи – у французькій, угорці – в угорській... Таке природне право. То чому Путін позбавляє права українців мати свою соборну Державу? Невже Ви, російські матері, не зупините московських імпершовіністів, які з Вашої мовчазної згоди посилають Ваших синів завойовувати братню Україну?!

Неймовірно жахлива ситуація, коли матері посилають на смерть своїх синів! А що Ви, російські матері, порадите робити українським матерям? Добровільно, з піснею «Утро красит нежным светом стены древнего Кремля» запрягатися в оновлене московське ярмо чи ставати на прю з московським агресором? Українські матері обрали волелюбний шлях. На їхньому боці – історична Правда, а московська правда п'яна спить. Вслухайтесь у слова українського поета Олеся Дудина:

*Хай панує Дух Святий над Вами
І над Вашими очами.
Хай проясниться зоря ночами
У глибинну суть віків-світів.
Хай простелиться Всевишній Дух між Нами
До безкрайніх галактичних берегів.*

Опам'ятайтеся, схаменіться, російські матері, зупиніть своїх синів, щоб за параноїдним наказом Путіна не плюндрували, не закабалювали Україну, не спонукали українських матерів благословляти своїх синів воювати з Вашими синами за Нашу і Вашу свободу.

2014 р.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ – ФУНДАМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПАТРІОТИЗМУ

Про трагічні результати гібридної війни Російської Федерації проти України добре відомо Президентові України П. О. Порошенкові, Голові Верховної Ради України В. Б. Гройсману, Прем'єр-міністрові України А. П. Яценюкові, Міністру освіти і науки України С. М. Квіту, голові Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України Л. М. Гриневич та іншим державним, політичним, громадським діячам, усій українській людині. Тривають дискусії про ідеологічне, політичне, історичне, морально-психологічне московське мародерство. Називають чимало різних об'єктивних і суб'єктивних причин злочинів Кремля.

У січнево-лютневі дні цього 2015 р. у дискусіях справедливо наголос роблять на гуманітарно-інформаційній, просвітницько-духовній місії навчання, виховання, підготовки фахівців для усіх сфер життєдіяльності. Наголошують, що у кожній країні, керівництво якої є гідним представником своєї нації, обов'язково вивчають історію свого народу, державну (офіційну) мову і літературу. Загострення дискусії в Україні спонукало скасування Міністром освіти і науки С. М. Квітом наказу №642 «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» від 9 липня 2009 р., який встановлював перелік обов'язкових дисциплін гуманітарної підготовки у ВНЗ та їх обсяги. З наступного навчального року вищі навчальні заклади, як автономні інституції, мають право самостійно визначати перелік, зміст навчальних програм гуманітарних дисциплін, ліквідувавши їх «обов'язковий» статус. Під гаслами впровадження західної системи навчання свідомо чи підсвідомо створюються умови, коли майбутньому інженерові, лікареві чи іншому фахівцеві з вищою освітою можна було б не вивчати історію України, українську мову і літературу, філософію тощо.

Аналіз суспільно-політичної ситуації в Україні дає підставу стверджувати, що однією з дуже важливих причин, яка також призвела до розгортання кривавого сепаратизму, була відсутність цілеспрямованої української національної гуманітарної та інформаційної політики, яка має ґрунтуватися на інтегральному україноцентризмі. Ще досі у багатьох школах дітей вчать за кастрованими Дмитром Табачником підручниками. Міністр-україноненависник переорієнтував дисципліни гуманітарного блоку у русло «руського міра». Особливість агресивної інформаційної політики полягає в тому, що вона на підсвідомому рівні

готує підґрунтя для розв'язання справжньої війни, від якої нині страждають мільйони українських громадян.

Постає слушне запитання до шановних П. О. Порошенка, В. Б. Гройсмана, А. П. Яценюка, С. М. Квіта, Л. М. Гриневич, до інших очільників держави і депутатів Верховної Ради України: чи можна пускати у вільне плавання, дозволяти не вибирати для вивчення історію України, українську мову і літературу та інші гуманітарні дисципліни? Адже відомо, що історія – це не лише хронологія подій. Знання правдивої історії України – це етнічне морально-психологічне самосприйняття і самоусвідомлення себе серед інших, це – самовираження нації. Можна навести тисячі прикладів, що безпам'ятні не залишають після себе нічого. Безпам'ятні є генетичною сировиною для інших культур, для інших держав. Національно безпам'ятні є потенційними зрадниками, запроданцями, найлютішими ворогами України. Національно свідомі – це духовно світла Небесна Сотня, це мужні, незламні, свідомі захисники України від російських загарбників.

Після М. Грушевського, нині на жаль, ще нема кому авторитетно, голосно сказати, щоб весь світ почув і зрозумів – Русь, Київська Русь – це спадщина України, а не Росії; Володимир хрестив не Московію, не Російську імперію, а Русь-Україну, Київ. Історія давньоукраїнської держави Русь почалася в Києві, не в Новгороді і не в Ладозі; Ярослав Мудрий – не російський князь, а давньоруський, тобто давньоукраїнський.

В Україні має запанувати національно-гуманістична ідеологія і державотворча політика на засадах історичної Правди. Їхнім підґрунтям, чистим джерелом є Історія України, яку обов'язково повинні вивчати в усіх вищих навчальних закладах. Адже у широкому сенсі правдива історія України – це своєрідний суспільний договір про єдині ідеали та цінності нації. На жаль, замасковані противники української України під гаслами про демократію, свободу намагаються будь-що вихолостити український дух з навчального процесу, а утвердити космополітичний. Зрозуміло, що доцільно сперечатися про форми і методи викладання, про фаховість викладачів, щоби кожний учень, студент відчув морально-психологічну потребу глибоко вивчати українську історію в контексті європейської і світової. Тому потрібно вирватися з чужих московських імперських постулатів трактування історії; утверджувати свою інтегральну українськоцентричну концепцію.

Закон про вищу освіту потрібно удосконалювати так, щоби за формою він забезпечував європейську систему освіти (наприклад, навантаження на викладача повинно зменшитись із 900 до 500 годин на рік, тоді він матиме можливість глибше займатися науково-дослідницькою

роботою; студенти будуть мати більше часу для продуктивної самостійної роботи, а для цього треба створити належні умови і т. д.), а за духом Закон має обумовлювати українськоцентричну систему освіти. Обов'язкове глибоке вивчення фундаментальних дисциплін гуманітарного блоку – Історії України, української мови і літератури – буде запорукою підготовки національно свідомих висококваліфікованих фахівців європейського рівня, надійних захисників і творців української України.

2015 р.

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ «Я» В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Вся історія творення Російської держави – це водночас історія переплавлення різних ідентичностей (насамперед української. – *В.Л.*) в одну – російсько-православну, російсько-імперську, російсько-євразійську. Московити присвоїли собі величезний культурний спадок, починаючи ще з часів давньоукраїнської держави Русі і Київської Русі, ізолювали Україну від Європи і світу. Навіть питомим українським етнонімом Русь Петро I назвав Московію, яка стала «Российским государством». Витворений за часів Петра I постулат, що Російська держава – це єдине і нерозривне ціле, як Свята Трійця, де Московія – «Бог-Отець», Україна – «Бог-Син», а Білорусія – «Бог-Дух Святий», нині наполегливо нав'язує московський патріарх Кіріл.

За царювання Катерини II було висунуто ідею «національного єдинства» українського і російського народів. Згодом В. Белінський писав, що історія Малоросії – це побічна ріка, що впадає у велику ріку російської історії. Він стверджував, що малоросіяни завжди були племенем і ніколи не були народом, а тим паче – державою, нема, мовляв, української мови, а «есть областное малороссийское наречие, как есть белорусское, сибирское, и другие подобные им областные наречия». Цей шовіністичний голос В. Белінського вплітався у зловісний хор російських царів і їхніх вірнопідданих сановників, які після Переяславської угоди 1654 р. постійно, цілеспрямовано принижували, цькували, фізично і духовно знищували українців.

Нинішня так звана гібридна війна Російської Федерації проти України – це війна цінностей, світоглядних орієнтирів. Українці завжди

були будівничими – і в матеріальному, і в духовному сенсі. На їхньому креативі (згадаймо правдиву історію) поставали і Російська, і Радянська (комуністична) імперії. Росія завжди була агресивним споживачем, який загарбував і паразитував, і з того й жив. «Війною Росія показала своє справжнє ставлення до України – агресивно-вороже. І в цьому конструктив цієї війни, – наголошує філософ Ю. Лобода. – Для українців вона – певний момент істини. Українці побачили справжню природу російської «братньої допомоги». А війна ідей і цінностей з Росією не закінчиться ніколи. Принаймні доти, поки й Росія не зробить новий цивілізаційний вибір».

Оптимальним варіантом утвердження демократичних, загальнолюдських цінностей, морально-духовних чеснот є національна держава, а їхнім гарантом – національні уряди. Головні засади української національної ідеї державотворення сформулював Тарас Шевченко. Вчитаймося у такі заповітні слова, осмислімо їх і відчуємо, як матеріалізується новаторське українське Слово Кобзаря-Пророка:

*В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.
Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!*

«Коли нашою долею, – підкреслив польський філософ Лешек Колаковський, – мало б стати знищення культурного розмаїття світу в ім'я якоїсь «планетарної» цивілізації, то це призначення, либонь, не могло б збутися інакше, ніж ціною такого переривання традиції, яке потягло б за собою смертельну небезпеку для кожної цивілізації зокрема і для людської цивілізації загалом». Доречно згадати про так званій «природний закон», основи якого розробляли й українські мислителі ще з XVI ст. Кожна нація – це творена вищою силою сутність, своєрідна ноосфера, знищення якої – злочин так само великий, як нищення індивідуальної сутності людини.

Глобалізація, як і російщення, не є ідеологічно нейтральним процесом. На жаль, чимало політиків, журналістів і навіть науковців не усвідомлює, що права і свободи людини не повинні нівелювати, зневажати права і свободи нації на її історичній території: Нема Батьківщини без свободи і свободи – без Батьківщини, але без свободи нації забезпечити права людини неможливо. Це повинен розуміти кожний урядовець, політик, громадський діяч, працівник ЗМІ і підтримувати в

Україні національно-духовні цінності. Усвідомлення всіма громадянами тези С. Вовканича, що кожна нація живе не лише в собі і для своєї самобутності, а силою збереження самобутності творить множинність і багатства світу як фундаментальної основи подальшого суспільного поступу, сприятиме утвердженню української національної ідентичності. Терпимість українців щодо змосковщення України чи англізації її інформаційного та гуманітарного простору аж ніяк не сприятиме розвитку розмаїття світу, навпаки – збіднюватиме культуру світової цивілізації.

У контексті глобалізаційних процесів «загальносвітова культура аж ніяк не повинна формуватися як головна одиниця, одержана внаслідок уніфікації й знищення множинних окремих національних і традиційних пріоритетів, хоч які б малі території ними були охоплені, – підкреслив усесвітньо відомий японський філософ, діяч культури, письменник Дайсаку Ікеда. – Перли не міцніші від діамантів, але від цього не менш прекрасні. Соловей дрібніший від орла, але не гірший від нього. І культура жива лише тоді, коли світ сповнений багатоманітністю. Наша цивілізація зуміє створити воістину загальносвітову культуру, коли навчиться цінувати всі без винятку суспільні й духовні надбання людей як різноманітні варіанти вираження єдиної для всіх людяності». Отже, глобальний дім повинен стати світоцем розвитку національних культур, духовним храмом, виражати всю поліфонію світу, а не знищувати національні, етнокультурні особливості.

До найважливіших факторів збереження і формування національного «Я» належать освіта, наука та інформація. Конкурентноспроможною у майбутньому буде людина, яка опанувала основи наук, володіє новітніми способами сприйняття і передачі інформації, освічена та практично підготовлена, насамперед у мовному, професійному та світоглядному контексті.

Отже, національне виховання – найпотужніший засіб утвердження української соборної особистості – доброчинного творця. Тому працівникам всіх державно-суспільних інституцій, які причетні до виховного процесу, потрібно знати і пам'ятати, що «тільки тоді виховання буде дієвим, коли базуватиметься на національному ґрунті» (Софія Русова). Національна сутність освіти і виховання обґрунтована у працях видатного німецького педагога Ф. В. А. Дістервега (1790–1866), який вважав, що «кожна людина знаходить при своєму народженні на світ своє оточення, свій народ, серед кого їй призначено жити і принаймні виховуватися уже на певному ступені культури, яку повинні розглядати як спадок, залишений предками, як результат їхньої історії всіх чинників, що на них впливали». Стан культури визначально впливає на

довкілля, створює його, і воно впливає на людину «відповідно до своєї суті». Завдання виховання полягає в тому, щоб «налагодити зв'язок будь-якого ступеня розвитку з попереднім...». Ф. В. А. Дістервег підкреслював: «потрібно зважати на звичаї, традиції, що існують у суспільстві, на все, що в ньому визначається й прийнято». Цей принцип культуровідповідності має належати «до непохитних, непорушних».

В Україні основи системи виховання закладені ще в часи давньоукраїнської держави – Русі, Київської Русі. До нас дійшли настановчі твори з виховання «Ізборники» Святослава 1076 року, «Слово про Закон і благодать» митрополита Іларіона, збірник законів «Руська правда» Ярослава Мудрого і «Правда» Ярославичів (його синів), «Поучення» Володимира Мономаха та інші, що свідчать про високий рівень освіти та духовності в Київській Русі в X-XII ст.

«Поучення» (пишуть також «Повчання», «Повчання Володимира Мономаха своїм дітям», «Повчання дітям» та ін.) – це перша староукраїнська пам'ятка педагогічної думки в Україні, це трактат про виховання дітей, прищеплення їм моральних християнських якостей, господарності, поваги до людини, духовності, любові до Батьківщини. Володимир Мономах повчає, що треба «премудрих – слухати, старшим покорятися, з рівними і меншими – приязнь мати; без лукавства розмовляти, багато розуміти; не лютувати словом, не хулити розмовою, гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукаючи себе на добрі діла Господа ради». Водночас Володимир Мономах нагадував дітям, щоб вони не грішили, бо є сім смертних гріхів: заздрощі, скупість, розпуста, захланність, гордощі, зневіра, гнів. У цьому творі звертається увага на основні риси характеру людини-християнина: правдивість, чесність, працьовитість, любов до ближнього.

Доба козацько-гетьманської держави дала потужний стимул ідеям національно-патріотичного виховання, чи, як тоді говорили, «народного» виховання, народної педагогіки. Виникли Острозька та Києво-Могилянська академії, вся територія України вкрилася мережею шкіл різних типів – братських, дяківських, церковно-приходських, козацьких, полкових, мистецьких тощо. Вся система виховання дітей, підлітків, юнацтва, молоді була спрямована на формування громадянина – патріота і лицаря, бо тільки такий громадянин здатний на жертвне служіння власному народу, на боротьбу за волю, за державу.

Український теоретик нації О. Бочковський називає національну свідомість «громадським цементом, який об'єднує і перетворює первісний народ у новітню націю». Національний інстинкт, правильно культивований сім'єю, школою, а також засобами масової інформації,

зможє спрямувати всі особисті, егоїстичні та індивідуальні прагнення туди, де самопізнається кожна окрема особа, нагромаджуються психічні якості навколо «Я», що закорінене у життєвій позиції «пізнай себе» (Г. Сковорода), яка є основою національної світоглядної системи. «Упродовж століть із «Я» формується етнічна самосвідомість; із «Ми», які етнічно самоусвідомилися, твориться етнос. Шлях від етносу до нації пролягає через дихотомію. Дихотомія (протиставлення) – первісний спосіб усвідомлення групою людей своєї спільності – «Ми» та відмінностей її від подібного роду співтовариств «Вони». Отже, етнічну свідомість можна розглядати як духовне явище в чистому вигляді, а самоусвідомлення етнічної спільноти – не що інше, як національну свідомість. Тому народ, наділений національною свідомістю, і є нацією.

Людське суспільство завжди мало і має національну структуру. Нація – категорія природна і вічна. Природним є прагнення кожного народу мати свою державу, бо лише за цієї умови можливий продуктивний розвиток національного життя. Пізнаючи інші нації, їх взаємовідносини, народ, як соціальна спільнота, підходить до пізнання себе як спільноти, може зіставити пізнання особливостей інших народів зі своєю самобутністю, яка є своєрідним психологічним джерелом формування патріотично-національних почуттів, переконань».

Наголошуємо, що патріотизм і націоналізм – поняття взаємозалежні: високий дух націоналізму впливає зі справжнього патріотизму, щирий патріотизм живиться гуманістичним націоналізмом. Патріотизм і націоналізм – єдиний духовний, морально-психологічний стан людини: українця, єврея, німця, поляка, француза, японця, адже «все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації», – наголошував Іван Франко.

Професор Володимир Монастирський підкреслює, що по-справжньому ефективним способом оздоровлення української нації є різке підвищення її природного імунітету, для чого «необхідно якнайшвидше повернути українців у стан їхнього власного політичного, економічного, культурного та духовного націоналізму». Потужною складовою системи формування націоналізму як філософії, ідеології та політичного руху, є українська мова. Адже «рідна мова – це найважливіша основа, на ній зростає духовно й культурно кожен народ. У житті кожного народу рідна мова відіграє найголовнішу ролю: рідна мова – то сила культури, а культура – сила народу, – наголошував Іван Огієнко. – Тому зрозу-

міло, чому всі культурні народи ставляться до своєї рідної мови з найбільшою святістю, з найчулішою опікою. Рідна мова глибоко пересякає наше духовне життя – приватне й державне. Давно вже стверджено, що тільки рідна мова приносить людині найбільше і найглибше особисте щастя, а державі – найсильніші патріотичні характери. Без добре виробленої рідної мови нема всенародної свідомості, без такої свідомості нема нації, а без свідомості нації – нема державности, як найвищої громадської організації, в якій вона отримує найповнішу змогу свого всебічного розвитку й виявлення».

У федеральній цільовій програмі мовної політики Росії статус російської мови сформульовано так: «В системі освіти російська мова посідає особливе місце: в різних геополітичних, етно- і соціолінгвістичних умовах вона виступає як рідна мова російського народу, як державна мова Російської Федерації, як мова міжнаціонального спілкування». З 1 червня 2002 р. чинним став закон «Про громадянство Російської Федерації», у якому виписана жорстка вимога до тих, хто бажає стати громадянином Росії: це – обов'язкове знання російської мови та конституції країни, необхідність прожити в країні п'ять років від дня одержання посвідки на проживання.

За мовним протистоянням в Україні стоїть питання її культурної та цивілізаційної орієнтації (Схід–Захід), і це добре розуміють політики, використовуючи проблему в своїх меркантильних цілях. Важливо підкреслити: якщо ринкова економіка є двигуном західноєвропейської цивілізації, то державною формою її існування є національна держава. Мовиться про державні структури типу Швеції, Польщі, Франції, Німеччини, Чехії, Угорщини та ін., кордони яких більш-менш збігаються з етнічними землями титульної нації. Нормою для них є одна державна мова титульного етносу. Перемога саме цієї моделі державного будівництва робить неминучою трансформацію України в національну державу європейського типу з ринковою економікою і єдиною державною мовою. В Україні ж під впливом московських недругів насильно склалася парадоксальна ситуація, коли українська мова де-юре має статус державної, загальнонаціональної, а де-факто з усіх усюд чути російську. Це дає підстави прибічникам двомовності в Україні, які виступають фактично за російську одномовність, наполягати, щоб російській мові в Україні було надано статус офіційної, тобто державної. На їхню думку, це нібито забезпечить стабільність і злагоду в суспільстві.

Насправді ж повноцінною Українська держава може бути тоді, коли синтезує національно-культурні, політичні, ідеологічні якості та компоненти. Зв'язок між націотворенням і державотворенням у Західній

Європі був двобічний – один процес стимулював інший. Ідея нації як не тільки етнічної, а й політичної спільноти, яка творить державу, на основі волевиявлення усіх громадян країни, була закріплена юридично у «Декларації прав людини та громадянина», проголошеній у Франції 1789 р. Джерелом влади і права виступало все населення країни. «В такій державотворчій ролі стара етнічна спільнота почала перетворюватися на національну, або, якщо завгодно, етнос вступив у новий, вищий, етап свого розвитку», – підкреслив Анатолій Свідзинський. Розчленування єдиного у своїй багатогранності процесу українського державотворення на окремі складові (спочатку, мовляв, розв'яжемо економічні проблеми, а потім візьмемося за культурно-духовні, освітні) або вилучення українського етнічного компонента, залишивши тільки політичний, чи ігнорування проблем функціонування української мови в Україні, на нашу думку, доцільно розглядати як підрив національної безпеки України.

У Європі ведеться багато дискусій про збереження і розвиток мови, культури, утвердження національної ідентичності. «Етнічна структурованість людства має відповідну структурованість культури, і навпаки, культурна цілісність етносів підтримує саме збереження етносів як культурних одиниць антропосфери, – підкреслив Анатолій Свідзинський. – Втрата етносом своєї культури спричиняється до його розчинення в інших етносах». Тому кожний етнос, народ, нація шукає ефективних шляхів етнокультурного самозбереження, розвитку, адже розмаїття етносів та їхніх культур збагачує людство і є коштовним дарунком творчих сил світу.

Володимир Янів у праці «Нариси до історії української етнопсихології» називає культурою органічну цілісність об'єктивізованих від людини витворів, які залежать від її духовності. Анатолій Свідзинський охарактеризував структуру культури, зазначивши, що культура «матеріалізується» у фольклорі, ритуалах, у творах літератури і мистецтва, науці і філософії, у формах організації виробничої діяльності людей, способах виробництва (технологія) та його знаряддях (техніка), у формах організації і регламентації суспільного життя (політичні структури й установи, юридичні інституції), у релігійних рухах, догматах і настановах, у формах побутової поведінки людини (традиції, звичаї, обряди), структурах, що забезпечують комунікацію людей, обмін енергією та речовинами.

Отже, нинішні глобалізаційні процеси (стосовно України, то ще додається цілеспрямоване російщення, інформаційна та військова агресія) спонукають докладати максимум інтелектуально-духовних зусиль, щоби

зберігати, розвивати і утверджувати українське національне життєве середовище, органічно-невід'ємною складовою якого етнокультурний край – Гуцульщина. Про своєрідність, неповторність, розмаїтість Гуцульщини написано і видано чимало художніх, мистецьких, наукових, публіцистичних праць. Однак постала нагальна потреба наголошувати, що проблем стосовно захисту унікальності Гуцульського краю, як і Бойківщини, Лемківщини та інших українських етнокультурних частин, не зменшується. Адже деградація суспільної моралі руйнує традиційні міжпоколінні зв'язки, негативно впливає на звичаєву етнокультурну сутність, бо навіть у найвіддаленіших гуцульських селах допускають господарювати найбрутальнішу російську попсу, матюкальництво, невігластво тощо.

Надійним компасом на шляху боротьби з чужинецьким й доморощеним цинізмом є суспільно-культурне товариство «Гуцульщина» у Львові (нинішній голова Василь Кожук), яке видає історико-культурно-краєзнавчий часопис «Гражда» (головний редактор Олександр Масляник). У 2014 р. побачила світ прозова книжка «У нас, гуцулів» Люби-Парасковії Стринадюк, яка народилася і виросла в селі Замагора Верховинського району Івано-Франківської обл. Студіювала германістику у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

В анотації до книжки «У нас, гуцулів» образно написано, що міф про Гуцулію – це культурний золотий український запас. Скарб схований в горах. В скрині цього скарбу традиції, чисте повітря, шалена музика, трагедії і комедії тяжкого життя горян, старовічки, ще австрійські згарди, бринза, буц, бануш, кулеша, гриби, вівці, файні, як з різдвяних відкриток, нічний тривожний шум смерек, блиск на сонці царської риби форелі, біленькі по один бік чорногірського хребта і темненькі – по другий гуцулята, Піп Іван, схованки Довбуша, скрипка Могура, співанки баби Чукутихи, історії про кривавого Заведію, недалеке сусідство Дракули, прикрі, але вільні жінки, вперті, але вільні хлопці і – ЛЮБОВ. Чим ближче до неба, тим ближче до Бога – до любові. Любов як дяка за такий файний світ. Мало кому це вдається зафіксувати на папері, в тексті. Люба-Параскевія Стринадюк, расова гуцулка, зуміла.

Заслужена артистка України Ірина Швайківська підкреслила: вже на початку прочитання цих творин Любо-Параскевії Стринадюк одразу усвідомлюєш, що зустрілася з чимось безумовно самотнім. Затаїний, не до кінця збагнений світ розвиднюється перед тобою... Мелодика фразоутворення співзвучна з гуцульською дримбою, вібрації якої відгукуються десь у твоєму тілі і стає від того навіть легко, ніби перетинаєш якусь заборону межу. А зупинитись не можеш... «Опо-

відь українською літературною мовою і гуцульською говіркою вибудовує ніби два паралельних світи, які однак, переплітаючись, творять дивну гармонію», – наголосила перекладачка Наталя Іваничук.

Під час величного свята Книги – форуму видавців у Львові (2015 р.) Світлана Флис презентувала ошатну книжку «Гуцульський світ», у якій розповідається про творчий доробок маловідомих народних і професійних майстрів: зодчих дерев'яних церков, каменотесів, ткачів, різьбярів, кушнірів, вишивальниць тощо, які, створюючи життєво необхідні речі, виявили свої подиву гідні таланти і збагатили ними національну культуру України. «Яремчанщина – яскрава частина Карпат, дивовижний край народних талантів. Навколишня природа, чарівні краєвиди, благодатна земля породили людей з високим почуттям гармонії і краси, що виразно проявилися в їхньому життєвому укладі, предметах вжитку, знаряддях праці, одязі, – в усьому, що вони створювали віками з величезним смаком і майстерністю, – зазначив заслужений художник України Василь Корпанюк. – Книга-дослідження Світлани Флис про творчих людей Яремчанщини має велику пізнавальну і просвітницьку вартість. В ній висвітлено наукову, творчу і громадську діяльність видців краю в історичному контексті складного минулого і сучасності».

Заслужений артист України, уродженець Великого Ключева, – коломийський сміхованець і сміхознавець Микола Савчук у серії «Наш сміх» видав збірку гумору і карикатури на гуцульську тематику «Гуцули, гуцули...». Досліджуючи сміхову культуру гуцулів, Микола Савчук написав: «Скільки-то серед гуцулів було і є сміхунів, сміхованців! Чи не в кожному селі є такі газди і газдині, легіні, що «заводе сміхи», «жертують», «гнут бандиги». Без них не лишаються ані весілля, ані толоки, ані найменші набутки. Умовно їх можна поділити на таких, що переказують народні усмішки чи аматорські гуморески, і на таких, що є прекрасними вигадниками. Сміх у Карпатах особливий». Особливим, приміром, є жарт Миколи Савчука «Де є ті гуцули?»:

«Як колись мандрівники цікавилися в селі Мишині на Коломийщині: «Ви гуцули?», то мишинські люди перестрашено відповідали: «Та де! Ви в Косові питаєте гуцулів!». А в Косові обурювалися: «Ми не гуцули і ніколи ними не були! Ви в Жьиб'ю питаєте за тих гуцулів!» А в Жаб'ю показували далі на гори і казали: «То дес там є гуцули». І так можна було рік ходити і живого гуцула не здибати.

А тепер цілком інакше. У Верховині то вже й білоруси кажуть, що вони гуцули. А в Косові – тим паче. І деякі коломийці кажуть, що вони – гуцули. Тому владі треба негайно призупинити розширення гуцульської території і постановити, що Коломия – крайня її межа. Інакше Гуцульщина

незабаром дійде аж до Дніпра, а Україна залишиться хіба біля Перемишля і в Торонто. Треба так постановити: якщо ти носиш кептар, щоденно їсиш кулешу і на яблуко кажеш єблуко, то ти – гуцул. А якщо ти ходиш у шортах, п'єш кока-колу і слухаєш московську попсу, то який ти до дідька гуцул?!».

У гуцульській етнокультурні все плинне, в ній немає і не може бути повної завершеності, усталеності. Поряд із тяжінням до традиціоналізму, культура водночас прагне до оновлення, до породження нових форм і структур. І ця вічно рухлива динамічна картина аж ніяк не виключає важливої ролі традицій, духовної спадкоємності, творчих зв'язків між поколіннями. Навпаки, неперервність процесу є передумовою збереження і розвитку культури, її ефективності. «Діалог культур на міждержавному рівні передбачає розуміння того, що культура хоча і є феноменом національним, надбанням нації, у той же час вона ще й феномен загальноцивілізаційний, і в цій своїй якості прислужується духовному розквіту, збагаченню культур інших націй і народів», – зазначив доктор політичних наук А. Чічановський.

Щоби гідним був український (гуцульський, бойківський, лемківський тощо) внесок у загальносвітову культуру краси, добра, радості, потрібно сповідувати, працювати на засадах україноцентризму.

Щоби в гуманітарному, інформаційному просторі України запанував україноцентризм, потрібні національно і соціально свідомі державні керівники, політики, журналісти – діяльні речники культурного націоналізму, які могли б у своїй діяльності і творчості реалізовувати ідеї національної консолідації і соборності українського суспільства.

Тому важливо, щоби кожна людина в Україні та за її межами таки зрозуміла, серцем відчула Всевишнім освячене природне право будь-якого народу (чисельного чи нечисельного) на повноцінне життя, розвиток своєї мови, культури, духовності, на свою вільну (велику чи маленьку) національну державу, щоби прагнення, вчинки, діяльність кожної людини незалежно від раси і національності були спрямовані на добродійство.

Доля кожної людини, родини, народу, нації також залежить від того, якою є влада у кожній державі (національна, шовіністична, імперська, космополітична, кримінально-олігархічна, колабораціоністська тощо), чий інтереси вона захищає, який приклад показують чиновники, які взаємини між керманичами і громадянами. Є чимало інших політико-ідеологічних, морально-психологічних критеріїв життєдіяльності людини, суспільства, держави.

Що і як робить, як діє, як творить, як чинить, з якою метою ступає по землі кожен «Я», кожний «Ти», кожний «Ви», разом «Усі» в Україні, що носимо у серці своїм, яким зерном засіваємо (добродійності, зловорожості, заздрісності, любові, ненависті, оптимізму, щирості, патріотизму), як ставимося один до одного, як дбаємо про українське, – такою і є нинішня Україна.

2015 р.

ЗАГРОЗИ ТВОРЕННЮ УКРАЇНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Чи усвідомлять «русскоязычные» свою вину за війну Росії проти України?! Впродовж декількох місяців задаю це питання співбесідникам. Яка реакція? Заперечня: «Не усвідомлять!». Обурення: «Як Ви смієте ображати російськомовних патріотів України?». Роздратування: «Хіба не знаєте, що російськомовні українці та й окремі росіяни воюють за незалежність України?!» Розгубленість: «З Вами розмовляю українською. А вдома російською. Мої батьки, чоловік – за Україну. То хіба ми винні, що російські солдати загарбали частину одвічних українських земель?!». Присуд: «Вы оголтелый украинский буржуазный националист. Русский язык для украинцев – такой же родной, как украинский. Им разговаривал Ленин!» Здивування: «Надто складно відповісти на це запитання... А чи треба в ньому копирсатися? Головне, щоби Україна була соборною, вільною, в якій щасливо, мирно повинні жити люди різних національностей. Якою мовою говорять – не так важливо». Психологічний вибух: «Хіба може єврейська нація розвиватися без івриту, японська – без японської мови, французька – без французької, польська – без польської, чеська – без чеської мови? Що ж це за Українська Держава без Української Мови? Це якийсь парадоксальний парадокс! Українська мова в Україні має функціонувати в усіх сферах життя!».

Отже, реакція на запитання різна. Всупереч наполяганням деяких політиків, що, мовляв, не на часі розбурхувати мовне питання, адже триває потужна інформаційно-психологічна і військова агресія Російської Федерації проти України, таки привертаю увагу до цієї надважливої, доленосної проблеми. Безперечно, найголовніше – згуртувати суспільство на національних засадах, сконцентрувати сили для відсічі агресорові. Зовнішній ворог, тим паче такий, як Росія, вельми небезпечний, підступний, жорстокий. Він боїться тільки сили, його можна

зупинити, розгромити всенародною могутністю. Але цей же імперський фашизм, точніше рашизм, засобами маніпулятивної пропаганди століттями проникає в усі клітини українського життєвого середовища, отрує його всередині. «Московська блекота» (Т. Шевченко) особливо небезпечна, бо роз'їдає морально-психологічну, національно-громадянську ідентичність, основою якої є українська мова.

Для українців, як для будь-якої іншої нації, мова є домом життєдайного буття, духовним, світоглядним, націєтворчим коренем. Теза, яку цілеспрямовано нав'язують, мовляв, «какая разніца на каком языке говорить – был бы хороший человек», в умовах України цинічно фальшива, є формою нинішнього повзучого, так званого м'якого російщення, яке підступно висмоктує з українців національну сутність, культивує російську імперську свідомість, створює передумови нефункціональності української мови. За ігноруванням комунікативної функції мови приховано знищення не менш важливих інших функцій: ідентифікаційної, експресивної, гносеологічної, мислетворчої, естетичної, культуроносної, номінативної тощо. Тобто, питання всебічного функціонування української мови в усіх державних і суспільних інституціях є питанням життя або смерті української нації, національної держави, української України. Адже однією із основних мотиваційних передумов війни Росії проти України, як заявив В. Путін, є захист «русскоязычного населения». Ще 2000 року Людмила Путіна на всеросійській конференції заявила, що російська мова об'єднує людей в «русский мир». Цей напрям російської імперської ідеології і політики є одним з визначальних, про що свідчить чимало важливих документів.

Письменник і дипломат, експерт Центру дослідження Росії Сергій Борщевський, характеризуючи російську гуманітарну війну проти України, повідомив, що уряд Російської Федерації 20 травня 2015 р. затвердив «Федеральну цільову програму «Русский язык» на 2016 – 2020 роки». За задумом розробників програми форми, методи вивчення і викладання російської мови мають відповідати «стратегічним пріоритетам Російської Федерації», зміцненню «позицій російської мови в національних системах освіти країн-учасників СНД». Програмою, зокрема передбачено, що «розширення географії та сфер вживання російської мови у світі сприятиме зміцненню російського впливу, формуванню позитивного образу країни за кордоном, піднесенню її міжнародного авторитету і в кінцевому підсумку – захисту геополітичних інтересів Росії. До речі, Росія, зазвичай, веде наступ двома ешелонами: в першому танк, в другому – балет Большого театру, або навпаки – залежно від ситуації.

3 листопада 2015 р. президент В. Путін затвердив «Концепцію державної підтримки та просування російської мови за кордоном». Тут російська мова розглядається як своєрідний таран, з яким Росія атакує цілий світ, сусідів по планеті, насамперед Україну. Підкреслено, що основною метою концепції є «зміцнення міжнародних позицій Російської Федерації та просування її зовнішньополітичних інтересів». Також зазначено, що «одним із найважливіших інструментів... забезпечення освітнього, наукового, культурного та інформаційного впливу РФ у світі є підтримка та просування російської мови за кордоном».

Сергій Борщевський привернув увагу до окремого пункту путінської концепції, присвяченого діяльності утвореного указом президента Російської Федерації від 21 червня 2007 р. фонду «Русский мир». На сайті цього фонду позначені осередки в 45 країнах світу. В Україні ці осередки є в Києві, Дніпрі, Донецьку, Запоріжжі, Кривому Розі, Луганську, Миколаєві, Одесі, Рівному, Харкові, Горлівці. Діють ці російські центри чи центри російської культури при бібліотеках, університетах, у театрах, а у місті Ізюм Харківської обл. – це кабінет при управлінні культури міської ради.

19 листопада 2014 уряд Російської Федерації затвердив «Програму роботи зі співвітчизниками, які проживають за кордоном, на 2015–2017 роки», що передбачає проведення різноманітних заходів на кшталт щорічної акції «Георгиевская лента», «Виват, Россия!», «С Россией в сердце» тощо. Реалізація російських експансіоністських псевдогуманітарних планів за кордоном фінансується з державного бюджету, а також коштом різних одіозних фондів, таких як «Русский мир» та Міждержавний фонд гуманітарного співробітництва СНД. Координують цю діяльність дипломатичні установи РФ за кордоном і Федеральне агентство у справах СНД, співвітчизників, які проживають за кордоном, та з міжнародного гуманітарного співробітництва («Россотрудничество»). Наприклад, співробітники «Россотрудничества» проводять серед учнів шкіл України з російською мовою навчання конкурс «Моя Родина – СНГ». Це ж українські діти, які народилися вже в роки незалежності, а державні інституції України віддають їх на поталу «Россотрудничеству» і «Русскому миру». Виникає логічне запитання: «Чи виростуть з цих дітей російськомовні патріоти України? І звідси ще одне незручне запитання задає Сергій Борщевський Президентові, Верховній Раді, Урядові України, РНБОУ: «Коли нарешті українська влада в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України припинить на своїй території діяльність різних відгалужень «русского мира»? Чи надалі

пасивно спостерігатимуть за розширенням мовних кордонів російського світу? У чому причина?

Роздумуючи над проблемою безпринципності, що маскується під зваженість і гостинність, лагідність і безконфліктність, філософ Ігор Лосєв слушно наголосив, що у багатьох очільників «немає справжньої любові до України, яка блокує будь-який страх і надмірно розвинений інстинкт самозбереження. Натомість забагато любові до себе, єдиних і неповторних, до своїх надцінних «шкірок». Дуже розвинений і перерозвинений егоїзм, майже зоологічний, такий, що доходить до повної байдужості до країни і ближніх». Яскравим прикладом цього є електронні декларації осіб першого ешелону владних структур як вияв чванства, пихи, цинізму й аморальності так званої управлінської «еліти». Для них головне – це долари, євро, гривні, золото, платина, діаманти, хутро, смарагди, рубіни, картини, шедеври мистецтва (надзвичайно дорогі), зокрема й твори знаменитого ювелірного майстра Фаберже. А також палаци, вілли, квартири (по декілька), яхти, садиби... Абсолютно неймовірно, щоб люди, які не займаються бізнесом, могли все це заробити чесною «непосильною» працею. «Тоді як мільйони простих українців віддають останнє на допомогу фронту, ці не квапляться ділитися з країною під час війни, – зазначив Ігор Лосєв. – Не сумніваюся, що в разі жорстокого вибору між Україною і своїм бараклом, вони захищатимуть своє баракло. Як слушно зазначив Богдан Гаврилишин незадовго до смерті: «Патріотичних, компетентних і порядних людей в українській владі немає».

Нездатність ставити вищі національні цінності над своїми егоїстичними, темно-сірими приватними інтересами, космополітичною ідеологією, є також основною причиною того, що кордони «руського мира» сягнули сесійної зали Верховної Ради України, адміністрації Президента, Уряду, проходять кабінетами і коридорами інших владних інституцій, вищих навчальних закладів і шкіл, телевізійних і радіоорганізацій. Звідси розповзається по всій Україні нігілістичне, зневажливе ставлення до української мови, яке підживлює українофобів, паралізує зросійщених українців, які на психологічному роздоріжжі: вириватися з чужого «руського міра», формувати внутрішню потребу спілкуватися українською мовою, створювати українськомовне інтелектуально-життєве середовище, чи за інерцією залишатися російськомовним і чужим шляхом вести своїх дітей, онуків, правнуків, збільшуючи у такий спосіб кількість російськомовного населення, що призводить до ослаблення української національної потуги.

Президент України П. Порошенко говорить про вільний розвиток і вживання в Україні інших мов, насамперед російської і англійської, згадує про свій «Указ» щодо «пріоритетного вивчення» цих мов. Мабуть, жоден із читачів не буде заперечувати, що потрібно знати англійську, російську, німецьку, французьку чи інші мови, що розширює інтелектуальний світ людини. Але тоді, коли українська мова в Україні ще повсюдно не стала мовою міжнаціонального спілкування, оголошувати рік вивчення англійської мови, мабуть, не зовсім коректно. Безперечно, знати англійську мову треба, бо 98 % всієї інтелектуальної інформації у світі англомовна. Російською лише до 1 %. Зайво коментувати! Однак без ґрунтового знання рідної мови, національної культури, правдивої історії, людина підсвідомо стає морально-духовним інвалідом, нерідко ненависником родового національного джерела, перетворюється у погній для чужої культури. «Наслідки таких психічних трансформацій чуттєвого, морального та пізнавального начала в людській душі ліквідується куди важче від наслідків екологічної та економічної кризи», – наголошує філософ Ігор Держко. Тому в Україні потрібно утверджувати українську мову в кожній клітині державного і суспільного організму як основи національно-громадянської ідентичності українців та формування української політичної нації і за змістом, і за формою.

23 лютого 2014 р. депутати Верховної Ради України ухвалили Закон «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про засади державної мовної політики». Однак голова Верховної Ради О. Турчинов, до того ж він тоді був наділений повноваженнями виконувача обов'язків Президента України, не підписав цей закон і він не набув чинності. Пізніше не підписали його В. Гройсман, П. Порошенко. Сподіваюся, що Верховна Рада підтвердить попередній ухвалений Закон і його підпишуть А. Парубій та П. Порошенко. Але три роки після Революції Гідності жили за Законом «Про засади державної мовної політики», який відкрив «новой политической общности» – росіянам і російськомовним українцям – шлях до форсованого будівництва «государства Украина», яке В. Путін і його поплічники називають «Новороссией».

Уродженець Сумщини, випускник Воронежського університету (Російська Федерація), історик, фіноугрознавець, журналіст Ростислав Мартинюк, роздумуючи про нинішні процеси будівництва «государства Украина», тобто нової форми російщення в Україні, слушно зазначив, що «російськомовні українці» у хвилини екзальтації іменуються навіть «російськомовними бандерівцями». Президент Петро Порошенко говорить, що «60 % українських героїв-воїнів АТО російськомовні»,

хоча волонтери називають цифру і 70 %, і навіть 80 %. Хвала і вічна Слава і російськомовним, і українськомовним захисникам України від найлютішого московсько-путінського агресора, бо «на цвинтарі розстріляних ілюзій уже немає місця для могил» (Василь Симоненко).

Надзвичайно актуальними й нині є ідеї українського філософа XIX ст. Памфіла Юркевича, оприлюднені у праці «Серце та його значення у духовному житті людини згідно з ученням Слова Божого». Аналізуючи цей трактат, Ігор Держко наголосив, що він спрямований не тільки супроти механістичного матеріалізму та радикального позитивізму, а сформував нову концепцію світобачення. Роль та місце людини в світобудові і Промислі Божому, чуттєве та раціональне в свідомості людини, Серце та Розум в пізнавальних процесах нашого Я, ідеальне та матеріальне в складній діалектиці одиничного та загального.

«Горизонтальне» пізнання Головою забезпечує світобачення «вдалину» над поверхнею світу, дає нам змогу його освоювати, прагматично використовувати. «Вертикальне» пізнання Серцем забезпечує світобачення «вглиб» першооснов, дарує можливість дивуватися світом, поважати його та любити собі подібних через любов до Бога.

Тільки Серцеве смислопереживання породжує великі думки та сенсозмістовні системи. Людина стає вільною, діє згідно зі свободою вибору, коли обмежує холодну раціональність як зовнішню обумовлену необхідність. Тільки внутрішня, самообумовлена, від зовнішнього незалежна потреба дає змогу людині зрозуміти сутність християнської любові як співчуття та співстраждання, котрі звільняють нас від рабства нав'язаних вузькопрагматичних детермінацій. Тому Серце як концепція, як ідеал, повинно врятувати людину епохи «відчуження» та повернути її до власної родової сутності.

Повернення «до власної родової сутності» в сучасних умовах інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України означає природну потребу глибинного відчуття і розуміння української національної сутності, національної ідеї, моральності й духовності.

Не заколисуймося, не заспокоюймося, дивімося історичній життєвій правді у вічі, опановуймо її, всебічно аналізуймо, щоби збагнути і правильно оцінити глибинні морально-психологічні процеси нищення українства і перетворення українців в іншомовних ізгоїв, а одвічно українську землю у територію для збагачення.

Осмислімо також думки французького просвітителя і філософа Жан-Жака Руссо, які він висловив, коментуючи третій поділ Польщі: «Хоч би що трапилося з цією країною, Польща не зникне з мапи світу, бо

поляки знайшли для вітчизни надійну схованку – свої серця. Допоки лишатиметься хоч один поляк, буде й Польща». Нам, українцям, потрібно повернути собі втрачену єдність раціонального і чуттєвого, Голови та Серця, образу та поняття, щоби дбати про рідну мову, культуру, звичаї, традиції так, як це роблять поляки, чехи, литовці, японці...

Мовознавець, професор Олександр Пономарів наголосив, що «не треба спекулювати на тезі «російськомовні патріоти України». Якщо вони патріоти, то хай позбудуться комплексу меншовартости й починають спілкуватися українською мовою. Чи можна уявити патріота, наприклад, Угорщини, який замість угорської розмовляв би в себе вдома фінською або естонською мовою?» Часто можна почути як аргумент спілкування російською мовою, що «так історично склалося». Воно само не сталося, його насильно склали. Україножери наплодили 480 циркулярів, указів, постанов, ухвал, обіжників, рішень, щоби українців позбавили національного ества, злучити їх з московитами-росіянами на основі однієї мови, культури, звісно, московської. Ці документи зібрані у книжках автора цієї статті «Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації: хроніка», «Завжди пам'ятай: Ти – Українець!», «Навічно кайдани кували: факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні», «Творімо разом Україну!», у праці Віктора Кубайчука «Хронологія мовних подій в Україні» та виданнях газети «День», науково-публіцистичних статтях у газетах «Слово Просвіти», «Українське Слово».

Мислячі громадяни України і серцем, і розумом за те, щоби виправити викривлену ворогами мовну ситуацію в Україні. Чехи ж відродили свою мову в колись майже цілком німецькомовній Празі (після трьохсотлітнього панування Німеччини). «Ми повинні ставити на місце україножерів, які поки що посідають міцні позиції в Українській державі. Ми на своїй землі і повертаємо нашій мові її законні права. Ті, що вдають, ніби дбають про мовні права національних меншин, мають на увазі насамперед найбільшу й найагресивнішу меншину, яка хоче скрізь насаджувати «русский мир». Нам із ними не по дорозі», – наголосив академік АН ВО України О. Пономарів. Гасло «людина має право сама визначати, яка її рідна мова», фальшиве. Рідна мова – це мова роду кожної людини, мова наших батьків, дідів, прадідів. Про це свого часу добре сказав народжений у Петербурзі видатний учений, перший президент Академії наук України Володимир Вернадський: «Я не можу погодитися з поглядом тих, хто, залишаючись українцем, приймає російську мову й російську культуру як рідну».

Так, ніхто нині не плодить петровських регламентів (1720, 1721 рр.), катерининських маніфестів (1775 р.), валуєвських циркулярів

(1863 р.), емських указів (1876 р.), офіційно не забороняє друкувати книжки українською мовою для дітей (1895 р.), не зобов'язує цілком таємними постановами ЦК КПРС «дальше вдосконалювати вивчення і викладання російської мови в союзних республіках (1978 р.), вживати «додаткових заходів щодо поліпшення вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік» (1983 р.), не збільшує на 15 % оплату праці вчителям за викладання російської мови і літератури.

У багатьох працях українських дослідників йдеться, що вороги, насамперед московський режим, будь-що хоче зупинити воскресіння й утвердження Української держави. Задля цього використовуються найрізноманітніші – випробувані й оновлені – способи, серед яких чи не найпідступніший – фальсифікація історії українського народу, зокрема історії взаємин Русі-України і Московії-Росії, в яких розкривається одверто брутальна політика, що століттями була спрямована на отруєння української ментальності, знищення України як держави, а українців – як етносу. Таку думку висловлював також автор цієї статті у монографії «Навічно кайдани кували: факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні» (1995 р.).

Поглиблений аналіз, осмислення і зіставлення минулої і сучасної московської ідеології і політики дає підставу погодитися із заступником декана історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Тарасом Літковцем, який рік був заступником командира 17-го окремого мотопіхотного батальйону, що був у «гарячій» точці біля Горлівки. «Російська Федерація не хоче знищити українців, але спить і бачить Україну своєю територією, а якщо вдасться, то щоб українці на генетичному рівні відчували себе неповноцінними малоросами, зрадливими та примітивними салоїдами з гарними фольклорними піснями і танцями, не здатними без «старшого» брата абсолютно ні на що, соромилися свого етнічного походження, – роздумує Тарас Літковець. – Тобто метою інформаційної війни проти України є не фізичне знищення, а ліквідація національної ідентичності й усіх етнічних духовних цінностей. Маємо справу з підступною, жорстокою імперією, для якої не існує міжнародного права і цивілізованих правил гри. У свідомості росіян Україна є адміністративним непорозумінням, євроатлантичним провокаційним витвором з метою знищення «слов'янської єдності», а українці – це зіпсовані Європою росіяни».

Московська маніпулятивна пропаганда нав'язала частині населення сходу думку, що «після звільнення від фашистської диктатури Києва, націоналістів і бандерівців» настане таке життя, як в російській

телевізійній рекламі. Так сталося й тому, що за 25 років відновленої незалежності України не було зроблено цілеспрямованих, морально і психологічно обумовлених кроків до створення в усіх регіонах держави потрібних умов для повнокровного функціонування українського національного життєвого середовища. Ба більше, слушно підкреслює Ростислав Мартинюк, нав'язано гібридну самоназву, псевдоетнонім «русскоязычные украинцы». Мовляв, це для України є природним явищем. Під гаслами так званої природної російсько-української двомовності (насправді мовної шизофренії) й нині триває російщення в Україні, насамперед засобів масової інформації, спорту, силових структур, армії, молодіжних субкультур тощо. Унікальність нинішнього російщення полягає в тому, що цей процес є двоїстим: антипутінським і антиукраїнським. Чимало етнічних росіян і російськомовних українців не хочуть, щоби їх захищав Путін, бо російській мові та їм як носіям ніщо не загрожує. Російськомовні господарюють у всіх сферах. У піку Путіну, який хоче створити Новоросію, вони намагаються реалізувати проект «Русская Украина». Але він не менш небезпечний, бо спрямований у саме серце українців, проти національно-громадянської ідентичності. Парадокс також полягає і в тому, що російськомовні патріоти України, мабуть, підсвідомо підтримують українофобів – п'яту колону з етнічних росіян та малоросів, хохлуїв, манкуртів, яничар з етнічних українців. Саме тому викликають надзвичайну тривогу у стратегічно мислячих українців результати соціологічних досліджень і спостережень. Наприклад, за даними аналітичного огляду «Становище української мови в Україні у 2013 році» кількість газет українською мовою знизилася тоді з 35 % до 30,2 %. У прайм-таймі восьми найрейтинговіших телеканалів частка російської мови перевищила 50 %, а української становила 31,8 %. Моніторинг шести найпопулярніших радіостанцій показав, що українські пісні займають лише 2,2% (!) ефіру. Проведені в 29 містах обстеження кафе і ресторанів зафіксували українську вівіску в 46%. Меню українською – в 49 і лише в 36 % – обслуговування українськомовних клієнтів українською мовою. Щоправда, державною мовою було надруковано 50 % книжок, але більшість з них – підручники.

У листопаді 2015 року громадський рух «Відсіч» в рамках кампанії «Бойкот російського кіно» промоніторив 10 найбільших загальноукраїнських комерційних телеканалів. Результати приголомшливі: якщо на початку червня 2015 р. частка української мови на телебаченні становила близько 28 %, то у листопаді 2015 р. – 23 %. За 5 місяців, якщо висловлюватися толерантно, частка українськомовного продукту зменшилася на 5 %. Насправді, космополіти-українофоби безцеремон-

но, безнаказано перегороджували шлях українській мові в телеэфір. Промоніторено також 5 найпопулярніших радіостанцій у проміжку із 16 до 20 години в будні. З'ясувалося, що з 1200 ефірних хвилин лише 271 хвилину звучали українські пісні та програми, 364 хвилини – двомовні, 311 хвилин – програми і пісні тільки російською мовою. Окремо дослідили мовне співвідношення пісень, що звучали в аналізований час. Із сумарної кількості 184 пісень на п'яти радіостанціях українською мовою звучало лише дев'ять, російською – 74, іншими мовами – 101.

Духовно-естетичний світ українців опинився між чужими культурами – нав'язливою російською попсою та музичним продуктом англо-саксів. Їхні бізнесові мегаквазікультури на емоційно психологічному рівні позбавляють українців національної сутності, намагаються нав'язати космополітичний спосіб життя. Це яскраво видно було також у боротьбі україноненависників проти збільшення квоти української пісні в радіоэфірі. В телерадіоэфірі України «російською мандрують, російською готують, російською сміються, російською висміюють українську мову, – слушно наголошує заслужений журналіст України Світлана Кабачинська. – Українською в телевізорі спілкуються хіба що дегенерати вітальки, дурнуваті хохли з-під Полтави та ще «западенці». І кілька ведучих – принципово. Більшість надає перевагу російській, переходячи на українську хіба щоб показати, що вміють і «на державной».

Інститут масової інформації, Репортери без кордонів, проаналізувавши 43 популярні ЗМІ в Україні, 12 телеканалів, опублікували дані, що четверо власників (Пінчук, Коломойський, Фірташ, Ахметов володіють 76,25 % аудиторії на телеринку, а 4 радіогрупи (Пінчук, Курченко, Євтухов, Кот-Садова) – близько 93 % аудиторії України. Проросійська позиція сконцентрована і в руках друкованих ЗМІ (Ахметов, Мозговий, Александрова, Швець). «Власність і ресурси перебувають також у руках «українського» олігархату, представленого в списку Фобса, який заповідливо обслуговують прикуплені, доморощені політики-офіціанти, – наголосив академік НАПН України Георгій Філіпчук. – Українцям залишено поки що дві незаймані цінності: державність і душа, але це і є найголовнішим скарбом нації. Тому Мова, Віра, Національна культура, Історична пам'ять і традиції мають залишатися тим бастионом духу, який зрощує незламність і негасимість України».

Проте отруйні зовнішні та внутрішні українофобські струмки поки що створюють повноводну антиукраїнську ріку, течія якої спрямована на те, щоби не допустити всебічного формування і утвердження української національно-громадянської ідентичності, яка є найпотужнішим морально-психологічним підґрунтям, фундаментом розвитку соборної

української України. Елементи спілкування і «на державной» часто-густо використовуються багатьма службовцями різних рангів, депутатами, політиками, громадськими діячами, журналістами для того, щоби про людське око виправдати свою приналежність до громадянства України. Навіть Міністр внутрішніх справ А. Аваков у Львові два-три речення вимовляє українською, але щоби уже три роки спілкуватися російською мовою в Україні – такої цинічної зневаги не стерпіли би у жодній державі. Скандальне відео пересварки Авакова, Яценюка із Саакашвілі цікаве насамперед не матюками і жбурлянням склянки з водою, а тим, що Президент Порошенко всі свої репліки, зокрема, що не треба матюкатися, кидає російською мовою. Можливо тому, що це серйозна розмова з прем'єром, міністрами, і вдавана українська мова тут ні до чого, не потрібна.

З кабінетів законодавчої, виконавчої і судової влад російська мова («руській мір») перекоचовує у засоби масової інформації, інші інституції. Її носії показують приклад ігнорування десятої статті Конституції України. Якщо ведучий інформаційної програми «Подробиці тижня» на «Інтері» Дмитро Анопченко «принципово» бесідує із першим заступником міністра юстиції Наталією Севостьяною російською мовою, то чому вона як державний службовець вищого рангу порушує 10-ту статтю Конституції України, бо відповідає на запитання іноземною мовою, а не державною українською. Чому у ведучого програми «Стосується кожного» теж на «Інтері» Андрія Данилевича лише інколи прориваються вислови українською мовою? Він спонукає присутніх говорити російською. На каналі UA:Перший також культивують мовну шизофренію. Гість у студії розмовляє українською державною, а журналіст – російською, або навпаки.

На «П'ятому каналі» у ток-шоу «Полілог» обговорюють важливі проблеми життя переміщених осіб з територій, окупованих російськими агресорами. 9 листопада 2016 р. – у День української писемності та мови, йшлося про умови проживання студентів-переселенців, які навчаються у вищих навчальних закладах Києва. Андрій Булгаров веде програму українською мовою. Але зі студентами, які розмовляють російською мовою, він також спілкується російською. Мовляв, це вияв журналістської культури. Подумаймо, чи це насправді так!? Замість того, щоби, спілкуючись українською, допомагати студентам долати мовний психологічний бар'єр, створювати морально-мотиваційні передумови для опанування молодими людьми – майбутніми українськими фахівцями-інтелігентами – державної мови, ведучий Андрій Булгаров, порушуючи 10-ту статтю Конституції України і рішення Конституцій-

Неважко зрозуміти Вітрові жали:

Дуди ні перед ким

Не шуться до землі!

Василь Симоненко

ного Суду України (1999 р.), сприяє консервуванню російськомовної свідомості, ігноруванню державної мови, створює умови, що, мовляв, без української мови в Україні можна обійтися.

Є чимало досліджень, експертних висновків, що багато телеканалів в Україні ще не стали повністю за духом і формою українськими. Окремі з них, наприклад «Інтер», є проросійськими. Інші проповідують модель України без українців. Професор Петро Кралюк зазначив, що дійства «95-го кварталу», «Ліги сміху» на «1+1» доносять своїм глядачам ідеї, що «Українська держава – це несерйозно (подивіться, хто править нею!), несерйозною є й державна мова, а української культури взагалі немає – натомість є «блискуча» російська культура (насправді – російська попса)». Російсько-радянськими за тематикою є більшість FM-радіостанцій.

Журналіст Віталій Портніков написав, що не може зрозуміти істерики, що «к нам не пустят российских артистов». «То що ж ви будете – Україну чи поліпшену Росію, для якої буде співати Гребенщиков або Макаревич? Ви все-таки визначтеся, друзі мої: Якщо ви хочете поліпшену Росію, тоді зрозумійте тих росіян, які говорять, що Україна – це вигадка. Що потрібно тільки замінити Порошенка на Медведчука – і всі проблеми зникнуть». Різні асоціації викликають ці рядки у кожного читача. Є над чим не тільки думати, а й чітко окреслювати свої вчинки і створювати українське національне життєве середовище.

Перший крок, на мій погляд, зроблено. Після довготривалих дискусій з 8 листопада 2016 р. діє Закон щодо квотування української пісні в ефірі: спочатку 25 %, згодом 30 %, остаточно кількість українськомовних пісень, що звучатимуть в радіоефірі 35 %. Однак на окремих FM-радіостанціях намагаються будь-що спалювати добру, дуже важливу справу, викликати незадоволення одноманітністю. Наприклад, через кожних 10 хвилин транслюють одну й ту саму пісню Святослава Вакарчука. Мовляв, хотіли українських пісень – маєте, насолоджуйтесь, насичуйтесь. До речі, у Чехії на телебаченні і радіо транслюють 75 % передач чеською мовою. Бережуть і пропагують національні цінності в інших країнах. Лауреат Шевченківської премії, письменниця Галина Пагутяк так відгукнулася на Закон про квотування українськомовної пісні: «У своїй державі випрошувати квоти на ефір державною мовою і ще й вибачатись перед зросійщеним населенням, яке не назвеш громадянами, бо для громадян не існує такого питання, як квоти, російські школи, коштом українських платників податків, як і така химерія, котру називають російськомовними патріотами. Кожна людина, наділена здоровим глуздом, розуміє, що немає навіть

кволю повзучої українізації, є лише стрімке зросійщення того, що ще залишилось, і знищення національної культури. Громадянин – це і є людина, наділена здоровим глуздом, яка бачить наслідки політичних та суспільних процесів. Тобто, до чого воно йде. Мав рацію світлої пам'яті Джеймс Мейс, коли говорив: щоб стати громадянином світу, треба стати українцем, навіть, щоб стати європейцем, потрібно стати українцем. Хоча ставши українцем, навряд чи захочеться бути ще кимось».

Однак Україну заповнили різні зовнішні та внутрішні методи і форми інформаційно-психологічної агресії, кінцевою метою яких є не допустити, щоби громадяни України стали на повний духовно-національний зріст українцями. Творцям і прихильникам «руського мира» свідомо чи підсвідомо підігрують, допомагають власники мішків грошей і діамантів, яких Галина Пагутяк називає Горлумами, що ховаються в печерах від людей зі своїми скарбами. Оці Горлуми, мізки яких заплили корупційним жирком, викликали суспільний шок. На побутовому рівні серед обкрадених, бідних людей можна почути нарікання – обурення: «Невже не бачите, як грабують, розкрадають державу?! А ви зі своєю українською мовою не даєте спокою! У мене інші проблеми: у що дітей одягнути, за що ліки купити! Та й на харчі не вистачає коштів. Усе неймовірно дороге, а ви насідаєте: «Говоріть правильно! Спілкуйтеся українською!». Хіба так важливо, якою мовою говорити?! Був би матеріальний достаток. А якою мовою спілкуємося – не важливо. Яюсь порозуміємося».

Горлуми-владоможці створили такий гнітючий соціально-економічний стан, що викликали серед громадськості на перше місце «жолудкові ідеї» (І. Франко), відкинувши «поза межі можливого» розв'язання національно-духовних питань. Таку складну суспільно-політичну ситуацію щоразу використовують вороги України. Отруйні московські щупальці-пазурі глибоко пронизують не лише економічну, а й мовно-культурну та освітню сфери.

Можливо для очільників держави, порушені проблеми, не є важливими, бо їх не розв'язано. Це спонукало доктора філологічних наук, народного депутата VII скликання Ірину Фаріон звернутися з відкритим листом до Міністра освіти і науки Лілії Гриневич. Професор І. Д. Фаріон слушно наполягає: «Скасуйте, пані міністре, ганебний наказ Вашого попередника С. Квіта про необов'язковість предмета українська мова та історія України в негуманітарних вишах. Цю валуївщину Квіт сотворив 25 листопада 2014 року. Як наслідок такого прекрасного подарунка для «рускава міра» в час перманентної московсько-української війни – негуманітарні виші, почасти на чолі з манкуртами (з огляду

на пропаговану вами ніби автономність), відмовляються від вивчення базових світоглядових дисциплін – української мови та історії України. Війну ж бо маємо там, де нема *української мови* і де не вчили *української історії*. Отже, освіта без національного виховання – це меч у руках божевільного. Таке рішення є насильним і брутальним відлученням молодих людей від грандіозних українських набутоків, які можливо почерпнути передусім із української мови та історії».

Ірина Фаріон також наголосила, що міністр освіти і науки Лілія Гриневич персонально відповідає за внесення до 46 статті Закону «Про вищу освіту» згубного формулювання з умов ЗНО про можливість писати вступні тести мовами національних меншин (читай – російською. – *В.Л.*) (пункти 11, 12), що цілком суперечить 10 статті Конституції й здоровому глуздові. «Чи будуть Ваші діти, вступаючи до польського, чеського, німецького вишу, тестуватися українською мовою? Ви і Ваша політична сила Народний фронт у процесі роботи над законом у 2012–2014 рр. називали це демократією, хоч насправді – це знищення основного права титульної нації та показова нівеляція обов'язку чужинця знати державну українську мову. Отож внесіть законопроект про відповідну зміну до 46 статті закону «Про вищу освіту»: *«Всі без винятку мають тестуватися лише державною мовою»*.

Триває дискусія щодо сутності проекту Закону «Про освіту». Ланка законопроекту «Мова освіти» найслабша. Вона, по суті, ґрунтується на одіозному Законі «Про засади державної мовної політики», який спрямований на обмеження функціонування української мови і розширення панування російської, якій в Україні ніщо не загрожує. Ірина Фаріон наполегливо вимагає, щоби Лілія Гриневич внесла зміни в другому читанні законопроекту «Про освіту» до 7 статті з формулюванням: мова викладання в освітніх закладах – державна, як це зазначено в чинному Законі в статті 6. «Ви ж натомість пропонуєте забезпечити право нацменшинам навчатися рідною мовою. Без сумніву, їм треба забезпечити таке право в недільних чи суботніх школах і власним коштом». На мою думку, безперечно, всі школи в Україні мають бути українськомовними. Діти національних меншин у цих школах за бажанням можуть вивчати рідну мову, літературу та історію своєї нації мовою національної меншини. Всі інші предмети – тільки державною українською мовою. Створення спеціальних шкіл для національних меншин, де українська мова буде лише предметом – це пряма загроза українській нації і державі. До речі, не лише усім вчителям, а й українським словесникам є над чим працювати, бо чимало з них далеко від справжніх знань з української мови. До того ж багато вчителів займаються репетиторством, а потрібних знань дітям на уроках не дають.

Тривожно й небезпечно, бо триває не лише військова, а й гуманітарна колонізаторська політика Росії в Україні. Крім п'ятої колони діють ще три добірні та вишколені російські армії – проросійське телебачення, російський варіант православ'я і російська шансонова кримінальна культура. Це три основні складові «руського мира» в Україні, котрі добровільно і за власним бажанням фінансує та споживає українське населення. «Ці ворожі армії діють партизанськими методами та є, на перший погляд, непомітними, але наслідки їхньої діяльності є начисто руйнівними з численними людськими жертвами і матеріальними руйнуваннями, – наголошує Тарас Літковець. – Тому Кремль і надалі вкладатиме величезні ресурси в інформаційну війну проти України, маскуючи це гаслами про захист російської мови, національних меншин та «православного слов'янства» в Україні».

Карл Густав Юнг писав, що «справжні таємниці стають такими не тому, що про них ніхто не знає, а тому, що їх ніхто не розуміє». Надто важливо усім українським службовцям, політикам, журналістам, усім громадянам глибоко зрозуміти сутність гібридної війни Російської Федерації проти України як своєрідної парамілітарної агресії, унікальної багатьма параметрами. Характерними особливостями гібридної війни є: агресія без офіційного оголошення війни; приховування країною-агресором своєї участі в конфлікті; широке використання нерегулярних збройних формувань (у тому числі під прикриттям мирного населення); нехтування агресором міжнародними нормами ведення бойових дій та чинними угодами і досягненими домовленостями; взаємні заходи політичного та економічного тиску (за формального збереження зв'язків між двома країнами); широка пропаганда та контрпропаганда із застосуванням «брудних» інформаційних технологій; протистояння у кібернетичному просторі.

Характеризуючи гібридну війну Російської Федерації проти України, академік НАН України Володимир Горбулін зазначив, що вона є своєрідним відображенням цього ж таки нового «гібридного світу»: кон'юнктурно надумана причина початку війни, брехня під час її розгортання, майже повне моральне розкладання й деградація жителів країни-агресора, і при цьому – посилені постійним членством у Раді Безпеки ООН дії агресора в рамках формального міжнародного права, створення масованої інформаційної підтримки своїх дій, використання методів «активних заходів» у небачених досі масштабах.

Правда, за руйнування старого світопорядку відповідальна не тільки Росія. Безумовно, саме її агресія проти України (а раніше – проти Грузії) стали безпосередньо причиною того, що відбувається. Проте За-

хід, зі свого боку, по суті – «вмиваючи руки», дозволив цьому статися. Про це дедалі чіткіше говорять і західні ж аналітики, зокрема Пітер Дікінсон у своєму матеріалі для Atlantic Council. Він слушно зазначив, що більшість західних ЗМІ відразу після російської агресії проти України несподівано «осліпли» стосовно того, хто агресор в українському конфлікті і як мають бути перелічені окупаційні війська, винаходячи натомість якісь нові слова та словосполучення, єдиний смисл яких – не назвати російську агресію такою.

Академік В. Горбулін висловив важливу думку, що західна преса в новому «гібридному світі» і сама стає жертвою нової «гібридної реальності» (яка справді не вписується в її ліберально-демократичні світоглядні переконання), оскільки намагається підходити до інформаційно-політичного простору з «демократичними стандартами» мирного й раціонального існування – підходом «виваженості», «об'єктивності» та «плюралізму думок». А тим часом та сама Росія, по-ніцшеанськи «переоцінюючи цінності» демократії крізь призму своєї «суверенності» і спекулюючи на цих «класичних стандартах» журналістики (в частині необхідності показати, щонайменше, два погляди на ситуацію), свідомо зміщує «точку об'єктивності» продуманою та масштабною брехнею, роблячи об'єктивний погляд на ситуацію безглуздом.

«Просто надавати якісну інформацію – цього не досить, тому що інформації так багато, що якісна інформація просто стає одним із варіантів», – наголосив в ефірі «Громадського» британський журналіст та письменник Пітер Померанцев. Сьогодні, зазначив він, «мета журналістики – побудувати не просто правду, а публічний простір, в якому є можливим публічний дискурс», завдяки чому медіа зможуть «допомагати, а не диктувати – прийти до ідеї, як покращити своє життя». Цей новий підхід, за словами Померанцева, має назву «конструктивна журналістика».

Логічне осмислення позиції Пітера Померанцева дало підставу експертові Наталії Іщенко зробити слушний висновок, що журналістика, яка складається тільки з потоку неструктурованих, хоч і правдивих фактів, є неконструктивною. Вона спроможна створити лише інформаційний шум, з якого людина приречена хаотично вихоплювати деякі відомості – не найякісніші й не найкорисніші для неї, а лише найяскравіші або взагалі такі, що випадково потрапили на очі.

Ґрунтуючись на психологічному явищі обмеженої раціональної поведінки людини (за розробку цієї теорії американський вчений Герберт Саймон у 1978 р. став лауреатом Нобелівської премії), осмислюємо сприйняття інформації. Адже небажання чи нездатність людини до

аналізу та синтезу інформації часто-густо зумовлює не дефіцит, а навпаки – профіцит інформаційних повідомлень, інформаційне перевантаження, перенасичення.

Отже, в сучасних умовах російської інформаційно-психологічної агресії, заповнення інформаційно-гуманітарного простору України потужними потоками найрізноманітніших інформаційних повідомлень, насичених маніпулятивними антиукраїнськими смислами, потрібно створювати надійні морально-психологічні бар'єри негативному впливові. Наукові дослідження, аналіз матеріалів ЗМІ дають підставу стверджувати, що саме україноцентризм є передумовою «конструктивної журналістики» в Україні. На ідеологію і політику україноцентризму мають спиратися стандарти журналістської праці у ЗМІ України.

Прикро, але маємо визнати (про це свідчать факти, ґрунтовні висновки експертів), що багато українців на сході нашої держави «після інформаційного опрацювання путінськими ЗМІ «раптом» відчули себе представниками міфічного «православного слов'янства» і кинулися зі зброєю в руках захищати від «української хунти» «русский мир», нащадки славного козацтва з типово українськими прізвиськами з лютою ненавистю нищать все, що хоч якось нагадує українськість – від мови і пісні до вишиванки та державної символіки. Навіть колишні українські військовополонені намагалися потрапити до рук військових Російської Федерації, аби лиш не до «днривців», які з особливою жорстокістю ставилися до наших полонених. Саме щоденна інформаційна війна РФ проти України дала такі нелогічні, але якісні результати для Кремля», – зазначив Тарас Літковець.

Руйнівні імпульси в українське суспільство тривалий час надсилали також телевізійні й радіоканали України, власниками яких є олігархи-чужинці. Українськість їм чужа й нині, вона їх лякає. А «Єдина країна – Єдина страна» Україна для них лише абстрактна територія для збагачення. Про це свідчить уся логіка мовно-культурної, освітньо-виховної, морально-духовної політики. Мовляв, навіщо для «Русской Украины» створювати новий українськомовний теле- і радіопродукт. З благословення «русскоязычных» депутатів та урядовців (наприклад, таких як Б. Ложкін), які за своїм менталітетом українофобні, керівники теле- і радіоканалів, журналісти-перекинчики відкидають навіть те українське, що вже було напрацьовано. З допомогою телебачення намагаються змінити наш національний код з українського на російський, наголошує професор Лариса Масенко. Щоб запобігти цьому, слід розділити українську і російську мови на телебаченні. Вона вважає, що треба залишити лише один російськомовний канал. Усі інші мають бути по-

вністю українськомовними, без мовної шизофренії. Адже шизофренія – це роздвоєння свідомості, а лінгвошизофренія – це руйнування української мови зсередини, створення умов для змішування української і російської мов, уподібнення української до російської, щоби за законами психіки самі українці «добровільно» від неї відмовилися.

Слушну думку професора Лариси Масенко з приводу створення одного російськомовного каналу вважаю за потрібне уточнити, поглибити. На одному каналі (телевізійному чи радійному) мають бути програми мовами усіх національних меншин, які живуть в Україні: білоруською, болгарською, гагаузькою, грецькою, караїмською, кримчацькою, молдавською, ромською, російською, румунською, угорською та іншими мовами. Може бути дещо інший варіант. На всіх теле- і радіоканалах кількість програм має відповідати у відсотковому порівнянні кількості населення національних груп. Якщо українців в Україні 78 % від загальної кількості населення, то стільки відсотків має бути українськомовних теле- і радіопрограм, видаватися газет, журналів, книжок тощо.

З огляду на те, що у більшості приватних телевізійних і FM-радіоканалів переважає російськомовний продукт, потрібно ухвалити Закон України про комерційні телерадіоканали, який би зобов'язував власників мовити українською, працювати на засадах україноцентризму. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення має принципово вимагати від керівників теле- і радіоканалів дотримуватися виконання ліцензій на мовлення. Російську мову, як будь-яку іноземну, дублювати українським перекладом, як це робить, наприклад, «Голос Америки».

Потрібно розробити мотиваційні вимоги, щоби всі депутати, службовці різних рангів, працівники усіх державних і громадських інституцій, журналісти послуговувалися на службі державною українською мовою. Хто не знає української мови, то за власний рахунок хай наймає перекладача. Це буде надійною перепорою «мовній шизофренії», яка перетворюється у російськомовне панування, що спонукає В. Путіна збройно захищати «русскоязычное население Украины», винищувати українських патріотів, не шкодувати російських солдатів та запаморочених московською маніпулятивною пропагандою сепаратистів. Невже «русскоязычные украинцы» досі не усвідомили своєї вини з приводу війни Російської Федерації проти України, адже то їх, «русскоязычных» захищає російський імперський режим від фашистської, нацистської, бандерівської хунти, яка, мовляв, засіла в Києві, та українськомовних патріотів, які нібито переслідують, загрожують життю російськомовних?! Для зрячих, а не засліплених маніпулятивною московською пропагандою

очевидно, що Україну від російських агресорів захищають українськомовні та російськомовні патріоти. Йдеться про те, щоби діти, онуки, правнуки російськомовних патріотів виростили, виховувалися в українськомовному інформаційно-гуманітарному середовищі, формувалися як українськомовні громадяни і патріоти України, щоби ніколи таким, як Путін, не було підстав заявляти про якийсь захист російськомовних.

Дехто може сказати, що В. Путін «обґрунтував» би іншу причину щодо війни проти України. Так, і не одну. Але здійснімо експеримент, природність якого не викликає сумніву: нехай українська мова, культура, духовність, мораль, звичаї, традиції, національна гідність запанують у засобах масової інформації, школах, вищих навчальних закладах, у кожній клітині суспільного і державного організму, то побачимо, відчуємо, як розквітне Україна і жоден ворог, навіть московити (росіяни) не насміляться порушити кордони добродійної, творчої, працелюбної української України.

Органічно поєднаймо українськоцентричну ідеологію і політику законодавчої, виконавчої і судової влад (правда, треба небагато, – щоби кожний службовець сповідував україноцентризм) та національно-духовну, морально-громадянську позицію кожного читача, глядача, слухача, усіх громадян України. Тоді Серце і Голова кожного українця, вся нація, українська Україна стануть непереможним бастионом для будь-якого лиходія.

2016 р.

«ПОЛУІЗБАЧІ» СТВОРЮЮТЬ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНУ ПОСУХУ В УКРАЇНІ

Уродженець Сумщини Іван Низовий закінчив факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Жив і працював на Луганщині. Щиро любив цей край, боровся за його українськість. Іван Низовий написав:

*«Гниловоди затопили Січі,
Словоблуди мову розп'яли,
Яничари двісті раз по двічі
Прадідівську славу пропили.
На руні зводимо державу –
Напівхату і полуизбу»...*

Сподіваюся, що Ви, шановні читачі, погодитеся зі мною: нині – на 27-му році відновленої незалежності України у нас ще багато аморальних «полуїзбачей», які також спричинилися до інформаційно-психологічної і військової агресії РФ проти України.

Психологічно хворі «полуїзбачі» ніяк не второпають, а може, й не хочуть розуміти, що вільна особа, її громадянський, патріотичний дух, всебічний моральний розвиток можливий лише у національно-культурному і високодуховному українському життєвому середовищі, за межами брехні, лукавства, цинізму, насильства, асиміляції, за межами духовно-культурної посухи.

Поняття культура має кілька десятків дефініцій, але сутність їх полягає в тому, що «до складу культури входять мова, мистецтво, фольклор, література, філософія, релігія, звичаї, ритуали, символи», – наголосила польська дослідниця українського походження Ольга Гнатюк.

Високодуховна національна культура – своєрідний моральний цемент, який скріплює нинішнє суспільство з працурями та їхньою інтелектуально-духовною спадщиною на засадах гомогенної концепції української ідентичності. Система міжпоколінних національних цінностей і зв'язків забезпечує адекватність повсякденної поведінки, вчинків. Сукупність морально-духовних сенсів називаємо комунікативним кодом національної культури.

Проти історичної тягlosti комунікативного коду української національної культури, проти його утвердження не припиняють своєї цинічної політики моксельсько-російські загарбники. 80 років тому, 5 серпня 1937 р., розпочався великий терор у СРСР, під час якого комуністичні опричники жорстоко знищили найбільшу кількість представників української культурної еліти.

Талановитий історик Ярослав Калакура привернув увагу до фальшивої парадигми московських ідеологів про спільну російсько-українську історію, спільну культуру, спільного ворога Росії та України, модель яких всіляко формували у суспільній свідомості, насаджували стереотипи, що єдиним захисником і гарантом існування України є Росія.

Нині маніпулятивна російська пропаганда всілякими способами, формами і методами нав'язує думку, що Росія не воює з Україною, а допомагає, підтримує тих, хто захищає українських громадян від нацистсько-фашистської хунти, що засіла в Києві. Мовляв, білоруси, українці, росіяни – «єдиний народ – русский». «Кремлівський ворог, котрий розраховував на військовий бліцкриг, тепер поставив на підрив українського суспільства зсередини», – наголосила історик і літератор Олена Стяжкіна. Цинічна московська гібридна війна спрямована на те,

щоб в українських громадян не відбулася деокупація свідомості, щоби «полуізбачі» обіймали провідні посади в державному управлінні.

Дуже прикро, що Прем'єр-міністр України В. Гройсман під час зустрічі з маріупольськими дітьми розмовляв з ними російською мовою, ніби це були не українці, а росіяни з Мурманська. Замість того, щоби літературною українською мовою заохочувати дітей знати державну мову, В. Гройсман засівав зерна зневаги до неї, вселяв у дітей думку, що в Україні й без знання української державної мови можна обійняти посаду Прем'єр-міністра чи інші найвищі владні щаблі.

На жаль, досі чимало людей в Україні не розрізняють понять «знати» і «розуміти»: будь-яку маніпулятивну інформацію сприймають за правду, розповсюджують її, хизуючись своїми «знаннями». У них відсутнє глибоке розуміння сутності інформації на засадах україноцентризму. Це стосується і деяких політиків, службовців, депутатів, журналістів, які під мелодію російської балалайки в умовах московської агресії проти України пропагують нейтральність. Мовляв, культура поза межами добра і зла. Поза межами політики й війни, вона є загальнолюдською. Кому вигідні ці маніпулятивні нав'ювання щодо маргінесу української національної культури? Відповідь на це запитання знаходимо також у зіставленні таких цифр. Керівництво СРСР на розвиток культури в Українській РСР виділяло на людину 3,8 карбованця, а в РФ ці витрати сягали 12,8 карбованця. Тарифікація інтелектуально-культурної праці в Росії й нині значно вища за національну українську в Україні.

Зовнішні та внутрішні українофоби всілякими способами нав'язують руйнівні постулати, що бойки, гуцули, лемки, закарпатські русини – це окремі народності, а їхня самобутня культура не є українською. Мета такої маніпуляції полягає в тому, щоби роз'єднувати, сіяти непорозуміння в єдиному українському природно-національному культурному організмі з певними етнографічними особливостями.

Досі ще не всі в Україні зрозуміли, що російська культурна політика на українському напрямі була повністю інтегрована в загальну стратегію ліквідації української держави. Для російської маніпулятивної пропаганди широко використовують не тільки ЗМІ, а й культурно-розважальну індустрію. Російська культурна експансія проти України здійснювалася свідомо і наполегливо впродовж усіх років незалежності. Цьому сприяла відсутність національної ідеології державного будівництва, концепції культурної, гуманітарної та інформаційної політики.

Доречно наголосити: патріотом України робить не кров, а усвідомлення, що людина – частка своєї Батьківщини і від її честі залежить честь країни. Той, хто губить на життєвій дорозі українські національні

й загальнолюдські морально-духовні почуття, цінності рано чи пізно починає служити злу, сприяє «полуїзбачам» підсилювати духовно-культурну посуху в Україні.

Мовно-культурну шизофренію культивує чимало телевізійних і радіоканалів, власники яких олігархи-чужинці: Україна для них – це лише плідна територія для нечистоплотного збагачення. Вони толерують московський культурний колоніалізм, щоби руйнувати українську культуру зсередини. Наприклад, замість справжнього естетично-морального українського гумору, творцем якого є також коломийський гуморист Микола Савчук, телевізійні канали ТЕТ, ICTV, СТБ та ін. пропагують різні програми, в яких паплюжать українську мову, глумляться над українськомовними піснями, національно-культурними традиціями і звичаями.

Про руйнування української ментальності, національно-християнської психіки мовилося в деяких попередніх статтях. Тут наголошуємо про культурну тяглість. Адже прадержжава українців Русь була «центром поширення християнства та візантійської форми європейської культури на величезні східноєвропейські та частково азійські простори» (І. Смешко). Понад два століття Русь була одним із флагманів культурного прогресу того часу в загальноєвропейській історії.

Руйнацію давньоукраїнської держави Русь розпочав князь Андрій Боголюбський, матір'ю якого була половчанка. Він у 1155 р. викрав із жіночого монастиря у місті Вишгороді, що під Києвом, ікону Святої Богородиці та втік із нею до Володимира на Клязьмі. Згідно з легендою, цю ікону написав ще святий Лука. До Києва із Константинополя її привезли Рюриковичі. Після викрадення ікони Андрієм Боголюбським її назвали чудотворною іконою «Володимирської Божої Матері». Спочатку її вважали найбільшою «московською», а згодом – найбільшою «російською святиною»...

У березні 1169 р. «син землі суздальської» Андрій Боголюбський у союзі з кочовими племенами половців пограбував, зруйнував стародавнє руське – давньоукраїнське місто Київ, проголосив себе Великим князем і заявив про перенесення столиці Великого князівства із Києва до Суздаля. «Азіатська материнська складова кочівника-половця, очевидно, перемогла у крові князя Андрія над європейською батьківщиною» (І. Смешко). Вважаємо, що Андрій Боголюбський розпочав першу етнічну війну моксельців-московитів-росіян проти русичів-руських-українців. Нинішня Російська Федерація продовжує антиукраїнську політику: інформаційно-психологічну, гібридну військову агресію.

Розбудовуючи нині українську державу, яку хоче будь-що знищити ненаситна Московія, а їй свідомо чи підсвідомо сприяють деякі політики з імперським мисленням з інших сусідніх держав, ми покликані постійно звертатися до нашого минулого та бачити, відчувати у ньому «пульсуючі» точки, які й зараз дають нам життєдайну енергію. Адже всупереч багатьом ворогам український народ жив, зберіг свою культуру, мову, ідентичність. На жаль, нинішні загрози українській культурі й мові набули нових відтінків, які створюють московські агресори, «полуїзбачі»-п'ятиколонники, грабіжники мільярдери і мільйонери.

По-перше, 80 % населення України за європейськими нормами – бідняки, люди вкрай нужденні і маловмотивовані до культурно-громадянського самоствердження.

По-друге, як можна проводити національну політику державотворення, якщо багато людей, насамперед очільників різних рангів, депутатів, службовців, працівників ЗМІ не відчують відмінностей між українською і чужою культурою?

Відомий журналіст, культуролог Віталій Портніков у зв'язку з дискусіями про квоти українських пісень на телебаченні, радіо та з приводу того, що «к нам не пускают российских артистов», звернувся до тих громадян України, для яких рідною досі є «полуїзба», а не уквітчана українська хата, не український світлий культурний дім. Прошу уважно прочитати, на мій погляд, важливі роздуми Віталія Портнікова: «25 років поспіль я не втомлююся говорити вам одне і те ж: маєте вирішити, українці ви чи ні? Є у вас своя культура чи ні? Є у вас своя мова чи ні? Є у вас своя гордість чи ні? Не шукайте хорошого чужого пана. Хороший – все одно чужий.

Я – російський філолог. Я закінчив Московський університет. Але тільки вся ця культура – чужа для мене. Просто так сталося. Просто я – не росіянин. І те саме можу написати про італійську, французьку, польську, угорську, японську цивілізації. Я народився євреєм в Україні. Шолом-Алейхем, може бути, не такий великий, як Толстой – але він мене розуміє. Шевченко, може, поступається Гете, – але я його розумію. І тих, для кого він писав, теж. Це ж так просто.

Коли ви навчитеся ставитися до російської культури – і вже тим більше до вульгарної російської «попси» як до чужої – перед вами відкриється величезний світ. Світ чужих культур і світ своєї культури. Втім, я вже не вірю, що ви навчитеся. Більшість з вас так і помре під московські пісні і з образою на Росію, яка не захотіла визнавати ваше право бути європейцями і залишатися в «русском мире» одночасно.

Спробуйте хоча б навчити цього своїх дітей. У вас обов'язково вийде. Вам обов'язково вдасться. Моїм батькам, як бачите, вдалося».

Отже, справжня культура має бути національною. Немає культури без національного обличчя, стверджував Євген Маланюк. У розмаїтті культур – краса світу і невмирущість людства.

Відомо, що довготривале поневолення України різними колонізаторами негативно впливало на розвиток національної культури. І в Росії, і в Польщі, Румунії, Угорщині, нищення українства було, так би мовити, правилом гарного тону. Прикро про це писати, але правди не сховаєш, – антиукраїнство було державною політикою загарбників. А той факт, що життя під гнітом якимось тривало, що були у ньому і позитивні моменти, зокрема й культурні досягнення, аж ніяк не можна приписувати жодному колонізаторові, переносячи на них позитивні українські культурні здобутки. «Бо все позитивне виникало не завдяки, а всупереч гнобленню», – слушно наголосив культуролог Анатолій Свідзинський.

Національна культура глибоко впливає на всі аспекти людської діяльності, організовує матеріальне виробництво, стосунки людей між собою, а також людини з природою, власне, все її повнокровне буття у світі.

Неперервність національного культурного розвитку – передумова забезпечення незнищенності нації, утвердження української України.

Бережімо українську культуру від сучасних «полуїзбачей», від духовно-національної посухи.

2017 р.

У 2018 РОЦІ ДАВНЬОУКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ РУСЬ – 1180 РОКІВ!

Сучасні політико-ідеологічні процеси, насамперед інформаційна і військова агресія РФ проти України, загострили дискусію про історію формування української державності. Багато істориків колись і тепер посилаються лише на «Повість минулих літ» (Повість временних літ) – перше літописне зведення княжої давньоукраїнської держави Русь, укладене Нестором Літописцем у Києві в XI–на початку XII ст. У цьому документі під 852 роком зафіксовано повідомлення: «В літо

6360 (852), індікта 15, коли почав царювати Михайло, почала називатися Руська земля».

Новітні дослідники Львівського національного університету ім. І. Франка, зокрема доктор юридичних наук, професор Ігор Бойко у статті «До питання про заснування Української держави» та кандидат історичних наук, доцент Ольга Щодра у науковій розвідці «Коли і де виникла Русь: проблеми початкового етапу формування Української державності», які опубліковані у Віснику Наукового Товариства імені Шевченка (2017, число 58), залучивши зарубіжні джерела (візантійські, арабські та західноєвропейські), обґрунтували, що Русь (Київська Русь) уже була відома на міжнародній арені 838 року.

Доцент Ольга Щодра та професор Ігор Бойко привернули увагу до багатьох джерел. Серед них такі. Арабський автор Ібн Хардадбех у праці «Книга шляхів і країн», написаній не пізніше 840 р., розповідав про участь русів у міжнародній торгівлі. Він, зокрема, зазначав, що руси доставляли хутра у Візантію і платили за це десятину імператорові та в арабські країни через Хазарію, за що сплачували десятину хозарському володареві.

Автор фракської (Бертинської) хроніки єпископ Пруденцій повідомляв, що після відвідин посольством русів Візантії у 838 р., метою якого могло бути укладення з імперією торговельної угоди, наступного, 839 року, руські послы прибули в Інгельгейм до короля франків Людовіка Благочестивого.

«Баварський географ» – західноєвропейське джерело IX ст. – свідчить, що руси в середині IX ст. господарювали у Центрально-Східній Європі, вони були головним незалежним народом на землях між хозарами й уграми.

Під «Руською землею або «Руссю» (давньоукраїнською державою) розуміли територію Середнього Подніпров'я, визначену містами Київ–Чернігів–Переяслав (землі полян, деревлян, сіверян). «Тільки до цих земель і міст вживали термін «Русь». Ні Новгородська земля, ні Суздальська (як і решта приєднаних до Києва земель), на думку сучасників, Руссю не були», – наголошує Ігор Бойко. У першому Новгородському літописі можна прочитати про поїздки новгородців «у Русь» (тобто в Київ, Чернігів або Переяслав). Так само «в Русь» їздили із Ростова, Суздаля.

Ольга Щодра слушно підкреслює, що «новітні спроби довести північне походження назви «Русь», як і версія початкової північної Русі, з якою вони безпосередньо пов'язані, не мають переконливих аргументів». Отже, на 838 рік уже повноцінно існувала високорозвинута, як для того

часу, рання українська держава Русь – Україна. Роси, русини, українці – це історичні етноніми одного народу, мовою якого є українська, яка відома ще з VII ст. Треба знати, що не було однієї давньоруської мови, як це нав'язували й нав'язують маніпулятори загальноросійської єдності. Справжніми спадкоємцями Київської Русі стала Галицько-Волинська Русь, а не протомосковське Володимиро-Суздальське князівство.

Володимир Великий хрестив не моксельців-московитів-росіян, не Росію, бо її на світі ще не було, а Русь, тобто русичів. У IX–XII ст. не існувало російського народу (великоросів). На заліській території (нинішня територія північної Росії) жили угро-фінські племена (мурома, меря, весь, мещера, мокша, жарова та ін.). Їх називали народом моксель, який згодом став основою московитів-великоросів. Із слов'янських племен (поляни, деревляни, сіверяни, дуліби, тиверці та ін.) в історичному розвитку утворився український народ. Отже, русини-українці та московити-росіяни не одного роду-племені, це – різні етноси, і спадкоємницею Русі (Київської Русі) є Україна, а не Московія-Росія. Але як сусідам – треба жити у злагоді, порозумінні та мирі. Мир між Україною і РФ залежить тільки від росіян та європейської і світової спільноти.

2018 року виповнюється 1180 років давньоукраїнській державі Русь, яка вже на 838 рік була відома на міжнародній арені. З-понад 1180-річною історією Українська держава входить до найстаріших держав Європи. Логічно, що цю визначну дату потрібно урочисто відзначати на державному рівні, а для ЗМІ – це невичерпне джерело інтелектуально-естетичних, морально-духовних, національно-патріотичних публікацій, телевізійних і радіопередач. Чи усвідомлюють велич 1180-річної історії Русі-України очільники держави, політики, депутати Верховної Ради, інтелектуально-культурні, громадські діячі, журналісти?! Нехай правдива, морально-національна історична пам'ять запанує у душі кожного громадянина України!

2017 р.

НЕ ПЛУТАЙМО ТЕРМІНИ НАЦІОНАЛІЗМ І ШОВІНІЗМ!

Коментуючи по Українському радію (перша програма) висловлювання міністра закордонних справ Польщі Вітольда Вашиковського під час перебування у Львові з офіційним візитом, українські політологи,

журналісти зазначали, що пан Ващиковський трактував історичні, суспільно-політичні процеси в Україні з націоналістичних позицій. На мою думку, таке оцінювання висловів, дій польського міністра не є точним, неповним, по суті – хибним. Чому?

Відомо, що нація – категорія природна і вічна. Людська спільнота завжди мала і має етнічно-національну структуру. Природним є прагнення кожного народу мати свою державу, бо лише за цієї умови можливий продуктивний розвиток національного життя. Пізнаючи мову, культуру, звичаї, традиції інших націй, їхні взаємовідносини, народ як соціальна спільнота підходить до самопізнання, самооцінювання, може зіставити життєво-історичні особливості інших народів зі своєю самобутністю, яка є своєрідним джерелом формування патріотично-національних почуттів.

Основні принципи національної доктрини виклав Ентоні Д. Сміт: «1. Світ поділений на нації, кожна нація має свою історію, долю й характер; 2. Нація – єдине джерело політичної влади; 3. Щоб бути вільним, кожен індивід повинен належати до нації й бути відданим передусім їй; 4. Нації повинні мати максимум незалежності й самовияву; 5. Справедливий і мирний світ повинен спиратися на сукупність вільних націй».

У праці «Український націоналізм» Степан Ленкавський характеризує патріотизм, націоналізм і шовінізм:

- а) Патріотизм – це підсвідоме почуття любови до всього, що рідне й нам близьке. Патріотизм може мати вужчі рамці (локальний) і ширші (народний). Локальний патріотизм – це прив'язаність і любов до нашого найближчого оточення, до родини, хати, рідної місцевості тощо. Народний патріотизм – це почуття любови до свого народу й охота йому допомагати.
- б) Націоналізм – це активна любов до Батьківщини. Це вияв не тільки охоти допомогти Батьківщині, але й чин. Практичне реалізування хотінь нації вийти на вищий щабель її розвитку. Націоналізм – вищий щабель патріотизму.
- в) Шовінізм – це сліпа, пристрасна любов до свого рідного й ненависть до всього чужого. Це крайня межа невідомо-чуттєвої патріотичної настанови».

Слово «шовінізм» (франц. chauvinism, chauvin) – войовничий походить від прізвища солдата наполеонівської армії Н. Шовена, який став відомий своїм людиноненависницьким ставленням до арабського населення під час єгипетського походу в 1798-1801 роках. Відтоді терміном «шовінізм» позначають ідеологію і політику, що проповідує

національну винятковість певної нації, зверхність над іншою нацією, її упокорення, асиміляційні процеси, що стає причиною ненависті та національної ворожнечі. Крайнім проявом шовінізму є фашизм, нацизм. Фашизм, нацизм – ідеологія і політика войовничого, загарбницького шовінізму та расизму.

Націоналізм є філософією буття Нації, її життя, розбудови, а шовінізм, фашизм, нацизм і нинішній московський рашизм, який увібрав у себе шовінізм, фашизм, нацизм, більшовизм – це філософія поневолення і гноблення інших націй. В основі націоналізму лежить національна ідея незалежності, державотворення на гуманістичних засадах, а в основі шовінізму, фашизму, нацизму, рашизму – великодержавницький імперський інтерес, аморальна захланність. Націоналізм починається з любові до свого, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм – з ненависті до чужого.

Мовознавець І. П. Ющук наголосив, що «не варто боятися слова «націоналізм». А. Луначарський, діяч комуністичної партії, ще на початку ХХ століття хвалив Т. Шевченка за його націоналістичні погляди. Справді, Тарас Шевченко був великим націоналістом – він переживав і страждав за Україну. Але націоналіст не означає шовініст.

Мета націоналізму – свобода своєї нації, її розквіт, щасливе життя громадян, а мета шовінізму, фашизму, нацизму, рашизму – поневолення інших націй, експлуатація і знекровлення. Націоналізм трактує інтер-націоналізм як міжнаціональні взаємини на засадах рівності націй, правдивої історії, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм перетворюють інтернаціоналізм у засіб денационалізації народів і підпорядкування їх бездуховній імперській, великодержавницькій ідеї. Для націоналіста національні ознаки інших: мова, культура, традиції, звичаї – усі історичні святині є об'єктом поваги і пошанування, а для шовініста, фашиста, нациста, рашиста – це те, що потрібно негайно знищити, викоринити і замінити своїм. Саме такою є мета російської агресії, гібридної війни Російської Федерації проти України, яка також охопила країни Європейського Союзу, збудує шовіністичні, антиукраїнські настрії у деякого з наших сусідів. Націоналізм породжує подвижників і героїв, а шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм – убивць, грабіжників, загарбників, яничарів, холоїв.

Політиканські, недружелюбні дії проти України деяких політиків Угорщини, Румунії, Польщі, які заражені імперською свідомістю і танцюють під фальшиву мелодію московських балалайок, виступають проти гуманістичної сьомої статті Закону України «Про освіту». Вони під гаслом про «утиски національних меншин на освіту рідною мовою» свідомо чи підсвідомо прагнуть на угоду Москві максимально обмежити

політичні та соціальні права цих самих національних меншин. Адже немає міжнародних вимог надавати мовою національних меншин університетську освіту. Тому природним явищем є потреба обов'язково добре знати українську мову, послуговуватися нею під час навчання, на службі і водночас підтримувати розвиток мови, культури нацменшин. Адже краса світу – у розмаїтті культур.

На жаль, значна частина представників угорської та румунської меншин зовсім не володіє українською мовою, перетворюючи території свого проживання у своєрідні культурно-політичні гетто. Директор Інституту української мови НАН України Павло Гриценко наголосив, що незнання української мови – це свідоме прокладання шляху «до формування *національних гетто*, формування анклав, далеких від інтересів Української Держави, відтак – готових до зміни і громадянства, і міждержавних кордонів. У збереженні й поглибленні такого стану зацікавлені ті внутрішні сили, які є виконавцями ідеології сепаратизації України (хоча й називають це федералізацією) й прагнуть полегшити розподіл нашої держави між сусідніми державами, які мріють про перекроювання кордонів за лекалами *великих*: відродження Великої Росії, Великої Румунії, Великої Угорщини (додам – Великої Польщі. – *В. Л.*). Адже вигідно за рахунок громадян України отримувати підготовлену робочу силу, якою можна маніпулювати як безправним ресурсом; вигідно тримати в напрузі непокірну Україну, загрожуючи їй новим Донбасом, якщо не виконуватиме програму мадяризації чи румунізації за вказівками і в обсягах, визначеним ззовні, не кажучи вже про традиційне російщення; вигідно домінувати, а не співпрацювати на паритетних засадах». Прикро про це писати, але незнання української мови в Україні є однією з форм анексії українських земель, що може призвести до повторення ситуації, яку створили колись промосковські політики у Криму, Донецькій та Луганській областях.

Стаття 7 «Мова освіти» Закону України «Про освіту» повністю відповідає вимогам «Європейської хартії меншинних або міноритарних мов», у «Преамбулі» якої записано, що «охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх». Відомо, що Україна проводить виважену і толерантну політику щодо національних меншин і, мабуть, дехто в сусідніх країнах сприймає це за нашу слабкість. Принципи мирного загальнолюдського співіснування передбачають кардинальне вдосконалення механізмів підвищення рівня володіння українською державною мовою усіма меншинами без винятку і захист їхнього законного права на збереження власної мовної та культурної специфіки.

Нагадаю, що Закон «Про освіту» ухвалено Верховною Радою України 5 вересня 2017 р., який вирізняється низкою нововведень. Особливу увагу, як уже було зазначено, привернула до себе його 7-ма стаття, яка регулює мову навчання. На жаль, навколо неї були спровоковані дискусії, зокрема, урядом Угорщини, представники якого заявляли, що будуть всіляко перешкоджати Європейській інтеграції України та її шляху до НАТО. Наприклад, у листопаді 2017 р. Угорщина заблокувала проведення міністерського засідання Україна – НАТО.

Україна звернулася до Європейської комісії за демократію через право Ради Європи (Венеційська комісія) з приводу оцінки 7-ї статті «Мова освіти» Закону України «Про освіту». П'ятеро представників комісії вивчили мовну статтю нового Закону і висловилися, що вона збалансована і конструктивна. Їхні висновки є прийнятними для України, хоч окремим мотивом у них звучить захист російської мови.

У документі, який оприлюднено на офіційному сайті Європейської комісії «За демократію через право», міститься перелік конкретних рекомендацій для України з цього приводу. Важливо зазначити, що комісія вважає, що права угорськомовної меншини та інших меншин країн-членів ЄС можуть бути дотримані без внесення змін до закону «Про освіту». При цьому, на думку комісії, «при виконанні ст. 7 у тому вигляді, як вона ухвалена», Україна має:

- повною мірою використовувати гнучкість, передбачену п. 4 ст. 7, при ухваленні імплементаційного законодавства для забезпечення значного рівня викладання офіційними мовами ЄС для відповідних меншин;
- продовжувати забезпечувати достатню частку освіти мовами меншин у початковій та середній школах на додаток до вивчення державної мови;
- покращити якість викладання державної мови;
- внести зміни до перехідних положень закону «Про освіту», забезпечивши триваліший перехідний період для поступового здійснення реформи;
- звільнити приватні школи від нових мовних вимог відповідно до статті 13 Рамкової конвенції;
- розпочати в межах виконання нового закону «Про освіту» новий діалог з представниками національних меншин та всіх зацікавлених сторін щодо мовного питання в освіті;
- забезпечити, щоби виконання Закону не загрожувало збереженню культурної спадщини меншин та безперервності вивчення мов меншин у традиційних школах.

Речниця зовнішньополітичної служби ЄС Майя Косьянчич заявила, що в Європейському Союзі очікують, що Україна повною мірою врахує рекомендації Венеційської комісії стосовно закону «Про освіту». «Рекомендації Венеційської комісії мають бути враховані повною мірою, згідно із зобов'язаннями України, – сказала вона в коментарі УНІАН. – Це має здійснюватися недискримінаційним шляхом, у діалозі з національними меншинами та іншими зацікавленими сторонами, для поступової реформи має бути надано більше часу».

У відповідь голова Верховної Ради України Андрій Парубій заявив, що мав розмову з представниками Венеційської комісії, «і було узгоджено, що сьома стаття закону «Про освіту» змінюватись не буде». «Вона залишиться в ухваленій редакції. Коли ми говоримо про війну з Російською Федерацією, то розуміємо, що війна спочатку йде за уми й душі людей, а потім ідуть танки. ...І якщо ми не зможемо здобути перемогу за уми й душі наших людей, нам буде дуже важко перемогти в мілітарній війні».

Експерти Венеційської комісії назвали прагнення України стверджувати державну мову похвальною і зрозумілою метою. У Міністерстві освіти і науки висновки міжнародних експертів підтримали, назвали їх збалансованими і конструктивними. Міністр освіти і науки Лілія Гриневич наголосила: «Україна – європейська країна, готова до цивілізованого діалогу щодо імплементації статті 7 Закону «Про освіту». Головну ідею цієї статті слід зберегти: кожна українська дитина має володіти державною мовою – це наша межа компромісу. Новий закон не обмежує жодних конституційних прав громадян України – представників національних меншин. Навпаки, передбачає ширші можливості для використання їхнього законного права на рівний доступ до якісної освіти у всій країні. Потрібно зрозуміти, що закон інтегрує європейські цінності в національну систему освіти, зокрема положення, які дають змогу нацменшинам вивчати рідну мову й навчатися нею. Водночас стаття утверджує роль державної мови як інструмента соціальної єдності та цілісності. Адже питання мови – це питання національної безпеки нашої держави».

Враховуючи рекомендації Венеційської комісії, МОН України пропонує три моделі імплементації статті 7, які буде прописано в законі «Про загальну середню освіту» і які враховуватимуть освітні потреби дітей різних національних громад.

Перша модель охоплює можливість викладання мовою меншини всіх предметів з 1 до 11(12) класів поряд з українською. Ця модель діятиме для вразливих мов, тобто тих, що не мають власної держави для розви-

тку мовної термінології. Це стосується, наприклад, кримських татар. Татари, які не мають змоги проживати на території жодної іншої держави, що займалася б розвитком термінології їхньої мови, опинилися у скрутному становищі, особливо після анексії Росією їхньої історичної батьківщини. Нині кримськотатарська громада проживає винятково в українськомовному чи російськомовному середовищі, що не сприяє розвитку кримськотатарської мови.

Другу модель пропонують для національних громад, мова яких належить до мов Європейського Союзу. Залежно від мовної групи та мовного середовища проживання використання цієї моделі може мати два варіанти. *Перший* – для громад, чия мова належить до слов'янської мовної групи, які проживають у переважно українськомовному середовищі. Ідеться, наприклад, про польську, словацьку, болгарську мови. Як і передбачено законом про освіту, діти, чия материнська мова належить до цієї групи, зможуть повністю навчатися рідною мовою у дитсадку та початковій школі, водночас вивчаючи українську. З 5-го класу поряд з предметами рідною мовою запроваджуватимуть предмети, що вивчаються українською, їхня частка буде збільшуватися й пропорційно зростатиме до старшої школи.

Другий варіант враховуватиме особливості вивчення української мови представниками інших мовних груп та які переважно проживають у середовищі рідної мови. Ідеться про румунську та угорську громади. Для шкіл із цими мовами навчання перехід на вивчення предметів українською відбуватиметься повільніше, а відсоток предметів, що вивчаються державною, буде меншим. Такий підхід зумовлено тим, що вивчати мову іншої мовної групи значно складніше.

Третя модель для національних громад, материнська мова яких належить до однієї з української мовної сім'ї і які проживають переважно в середовищі власної мови. До таких належить передовсім російська. Діти, що навчатимуться за цією моделлю, переходитимуть на навчання предметів українською одразу після 5-го класу.

Співкоординатор громадського руху «Простір свободи» Тарас Шамайда зазначив, що Венеційська комісія – це орган дорадчий, хоч і авторитетний. Наскільки виконувати його рекомендації – це суверенне право України. Згадана 7-ма стаття не порушує ні Конституції України, ні міжнародного права й відповідає практиці європейських країн. Зазвичай висновки Венеційської комісії не є вигідними лише для однієї сторони. Вони, як правило, збалансовані. Ті країни, які вимагають змінити 7-му статтю, не мають рації, тому що вона існує у правовому полі України та ЄС і є рамковою, адже може додатково роз'яснюватися

законами про вищу, середню або професійну освіту. В цій статті права національних меншин захищені.

Тарас Шамайда звернув увагу на те, що «7-ма стаття – це стаття не так про мови меншин, як про утвердження української мови в тих закладах, які формально є закладами з українською мовою навчання. Найголовнішою проблемою було і є незаконне російщення тих навчальних закладів, які є формально українськими. Тому навчальний процес має здійснюватись у межах Закону».

Стосовно акценту Венеційської комісії щодо захисту російської мови, то слушним є запитання: чи усвідомлює повністю ця комісія реальність України? Не варто забувати, що українська мова на теренах нашої держави упродовж віків зазнавала дискримінації. Оприлюднено 480 різних інструкцій, циркулярів, ухвал, законів, постанов про обмеження, заборони функціонування української мови і культури. Не винятком стали й часи незалежності, коли на сході України і в Кримській Автономній Республіці українська мова де-факто витіснялась російською. Нині частину території України окуповано, і там проводиться жорстока політика російщення.

На анексованому російськими загарбниками півострові діє заборона на вивчення української мови та літератури. Формально в окупаційній «конституції» Криму зазначено, що українська, російська та кримськотатарська є «державними мовами», але на практиці домінує тільки російська мова. Українську та кримськотатарську формально можна вивчати у рамках факультативів, але керівництво шкіл робить усе, щоб діти вчили лише російську. «Міністерство» освіти Криму розповсюдило усний наказ серед директорів шкіл – під будь-яким приводом не приймати заяви від батьків, які хочуть, щоб їхні діти вивчали українську або кримськотатарську мову.

«Під заборonoю опинилися книги й підручники українською мовою. Мешканка Сімферополя Галина П., котра працює завучем однієї зі шкіл міста, розповіла, що відразу після анексії Кримської Автономної Республіки з усіма педагогами, особливо – викладачами української мови, начальство провело «роз'яснювальну роботу». Нам дали зрозуміти, що ніякої української мови в Криму більше не буде. Далі, в наказовому порядку змусили вилучити зі шкільної бібліотеки книги українською та скласти їх в окремі кімнати під замок. В ході однієї з перевірок у колеги знайшли в робочій шафі кілька українських підручників. Директор влаштувала скандал з приводу «бандерівських книг» і змусила вчительку писати пояснювальну», – розповіла завуч.

Москва послідовно ліквідує українську освіту, знищує громадські об'єднання і проводить політику асиміляції кримських українців. ФСБ ліквідувала Український культурний центр, який проводив просвітницькі та культурні заходи. Його керівника Леоніда Кузьміна і деяких активістів змусили виїхати з Криму. При цьому Кремль намагається вводити в оману світову громадськість, створюючи кишенькові псевдоукраїнські організації. Однією з таких організацій є таке собі «українське суспільство Криму», яким керує член «Єдиної Росії» Олег Усик. У базі центру «Миротворець» він фігурує як колабораціоніст і українофоб. У кримській столиці окупанти створили міфічну «українську громаду Сімферополя». Спочатку кримські чиновники мали намір видавати газету українською мовою з метою прославлення «російського Криму» і нібито щасливого життя українців в умовах окупації, але незабаром від цього відмовилися.

Експерти зазначають, що російська «влада» побоюється друкувати такі газети, оскільки українське слово (навіть в окупаційній пресі) нагадуватиме читачам про їхню українську національну ідентичність. «Кишенькові організації використовують для проведення пропагандистських акцій і деморалізації українського населення півострова. У жовтні 2017 р. кримська «влада» заявила про проведення «з'їзду українських діаспор». До Криму завезли «професійних українців» із Росії та інших країн СНД. Учасники псевдофоруму захоплювалися російською анексією Криму і всіляко закликали жителів інших областей України припинити «громадянську війну» на Донбасі та приєднатися до «русского мира».

Слушною є думка Тараса Шамайди: навряд чи Венеційська комісія здатна на врахування всіх нюансів ситуації з українською мовою – як історичних, так і нинішніх. Але висновок комісії в основному влаштовує Україну. Звісно, що «у процесі імплементації 7-ої статті Закону «Про освіту» потрібен діалог з громадськістю, в тому числі з представниками національних меншин. Звичайно, не може одна меншина диктувати правила всім. Потрібен баланс, і для цього є всі передумови. У ході такого діалогу, імовірно, для конкретних меншин будуть відповідні перехідні умови, але не стосовно вказаної статті, а у відповідних законах, які будуть ухвалені в майбутньому».

На жаль, міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто заявив: «Нині в угорців відняли їхні права. І ми не вимагаємо більше прав для угорської меншини, ми хочемо, щоб їм повернули їхні права. Так, ми очікуємо, що Україна повністю скасує цей закон». Проте висновок Венеційської комісії доводить, що претензії Угорщини неправомірні й несправедливі. Закон «Про освіту» нічим не перешкоджає вивченню

угорцями рідної мови на Закарпатті, але дає можливість глибше інтегруватися в українське середовище через повноцінне вивчення української мови.

Однак не лише в Угорщині, Румунії, Польщі, а й в Україні представники п'ятої колони не вгамовуються від подальшого кривотлумачення рекомендацій Венеційської комісії. Депутат Верховної Ради України Вадим Новінський у ток-шоу «Народ ПРОТИ» (22 грудня 2017 р.) з «благословення» ведучої Влащенко (вона наполягає, щоби її називали Наташею, а не Наталією, Наталкою чи Наталею) із шовіністичної, промосковської позиції невгамовно паплюжив 7-му статтю Закону «Про освіту» та й увесь Закон. В. Новінський сів конфронтацію, спекулюючи на тому, що, мовляв, українські націоналісти загрожують росіянам, російськомовним громадянам. І жодного критичного слова на адресу агресора – Російської Федерації, яка розв'язала і веде війну проти України. Його майстерності маніпулювати фактами, подіями, явищами не було меж, а «Наташа» Влащенко чомусь Новінського не зупиняла.

Наголошуємо, що видатний діяч національно-визвольного руху Італії Джузеппе Мацціні у маніфесті «Обов'язок перед країною» запитував: «Чому потрібне національне самоусвідомлення?» І відповідав: «Бо індивід надто слабкий, а Людство надміру всеосяжне, тому постає питання: що може в таких умовах досягти кожний із вас сам один у своїх потугах задля морального вдосконалення чи задля поступу людства? Звичайно ж, мізерно мало. *Отже, необхідне об'єднання, братерська співпраця задля спільної мети.* Адже без своєї Країни у вас немає ні імені, ні прикмет, ні голосу, ані прав чи доступу, як братів, до товариства народів. Ви байстрюки Людства. Солдати без прапора (...). У зв'язку з цим не відволікайтеся ідеєю поліпшення ваших матеріальних умов, поки спочатку не вирішите національне питання (...). Перед приєднанням до Націй, які становлять Людство, ми повинні вже існувати як Нація, бо *ніякого об'єднання не може бути, окрім як серед рівних*».

Цим маніфестом Джузеппе Мацціні навернув італійців на історичний шлях, навернув тим, що вніс у свідомість співвітчизників *ідею суверенної нації*. Італійська еліта почула свого ідеолога і, наснажена філософією націоналізму, очолила народ – і він переміг. Італія-колонія, провінція європейських імперій, стала культурною столицею, і не тільки європейського континенту.

«Ось чому і нам, українцям, для того, щоби здобути владу у своїй державі та здійснити у ній фундаментальні перетворення на засадах суверенітету, гуманізму та націократії, потрібно йти таким же шляхом – *потрібно озброїтися філософією націоналізму та різко посилити*

український націоналістичний політичний рух», – наголошує професор В. Монастирський. Він слушно підкреслює, що немає нації без націоналізму, так само, як немає націоналізму без нації, вони створюють єдине ціле – націю-націоналізм.

Отже, наголошуємо, що *націоналізм*, з одного боку, – це *система націоналістичних поглядів нації*, поглядів філософських, політичних, правових, моральних та духовних, а з іншого – це *вся діяльність нації, її практика*, яку вона проводить відповідно до зазначених націоналістичних поглядів. Націоналістичні погляди нації – це продукт довготривалої еволюції суспільства, продукт, який формується на базі *основного принципу світогляду нації-націоналізму*, а він є генетично детермінованим принципом. «Якраз це дає підстави стверджувати, що нація-націоналізм не є випадковим, штучним витвором тільки людського розуму – це категорія передовсім генетична, а тому універсальна, досконала та вічна, – стверджує В. Монастирський. – А це, своєю чергою, дає підстави говорити про **ГЕНЕТИЧНУ ТЕОРІЮ походження нації-націоналізму**».

Генетична визначеність націоналізму свідчить, по-перше, про те, що він є *значною мірою творінням Всевишнього*, а по-друге, що він є *нормальним природним явищем – природним націоналізмом*, це своєрідна імунна система нації, яка захищає від її денаціоналізації. Однак націоналізм як суспільне явище проявився тільки в процесі Французької революції 1789 року, і з того часу він уже понад два сторіччя визначає *особливості не тільки європейської, а й світової історії, і визначає їх більшою мірою, ніж ідеї комунізму чи лібералізму*.

Доцільно усім громадянам України – від Президента, Прем'єр-міністра, Голови Верховної Ради до прибиральниці, двірника і сторожа – прислухатися до думки професора Володимира Монастирського, що ідеологія природного націоналізму не має нічого спільного з будь-якою іншою ідеологією, і передовсім з такими вкрай реакційними ідеологіями, як шовінізм, фашизм, нацизм, рашизм, оскільки ідеологія націоналізму – це генетично визначене явище, тоді як всі інші ідеології – це штучні витвори лише людського розуму. Правда, у певних націй на націоналізм може нашаровуватися шовінізм, фашизм чи нацизм і *уражати його*, однак це трапляється передовсім з націоналізмом націй-поневолювачів. Наприклад, націоналізм російської нації, яка сторіччями є нацією-поневолювачем, постійно уражений великоросійським шовінізмом, а в Росії ураження шовінізмом російського націоналізму сягнуло вже рівня фашизму і нацизму, які нині перетворилися у рашизм – найпідступнішу, найреакційнішу, найцинічнішу гібридну війну проти Укра-

їни, європейської та світової цивілізації. «Ми повинні подбати, щоб молоді люди зрозуміли, що вони українці. І вони мають розмовляти, як французи – французькою, а німці, наприклад, незважаючи на велику кількість турків у Німеччині, не переходять на турецьку мову, – зазначив І. П. Ющук. – Я хочу підкреслити, що всі нормальні народи є націоналістами».

Отже, який зміст висловлювань міністра закордонних справ Польщі Вітольда Вашиковського про досить складну історію польсько-українських відносин? Чи не запахло замшілим шовінізмом? Не маємо права плутати сутність понять: природно-гуманістичний націоналізм, зокрема український, з шовінізмом, фашизмом, нацизмом, рашизмом. Науково осмислюймо з позицій історичної правди, загальнолюдських цінностей суть кожного терміна.

2018 р.

АНТИУКРАЇНСЬКИЙ РЕЙВАХ ПРОМОСКОВСЬКИХ БЛУДНИКІВ

Неймовірний рейвах зчинили Юрій Бойко, Михайло Добкін, Вадим Новінський та їхні поплічники – перелицьовані члени колишньої «Партії регіонів», перефарбовані комуністи, переінакшені соціалісти та інші московські блудники з огляду на те, що Верховна Рада України 268-ма голосами підтримала пропозицію Президента звернутися з проханням до Вселенського патріарха Варфоломія з проханням про надання автокефалії православної церкві в Україні (Томос) та визнати нечинним акт анексії Київської Митрополії Московським Патріархом 1686 р.

Патріарх Філарет від імені церкви Київського Патріархату та Митрополит Макарій від української автокефалії вручили П. О. Порошенкові звернення до Варфоломія з проханням визнати незалежність української церкви. Адже православ'я прийшло до України саме з Царгорода, а згодом саме від Русі (давньоукраїнської держави) поширилося на Залісся, де необачливо руські, тобто українські князі заснували Москву.

На превеликий жаль, досить багато українців не розуміє, що Українська Православна Церква Московського Патріархату – це філія Московської (Російської) православної церкви, яка є одвічним ворогом української духовності. Нагадуємо, що *офіційно Московська церква існує лише від 1589 року.*

Київська митрополія канонічно й історично, з моменту свого створення після хрещення Київської Русі (988 р.), більш ніж 700 років була Автономною Помісною церквою під омофором Вселенського Константинопольського Патріархату, що канонічно є Церквою-матір'ю для Української Православної Церкви. Проте цей статус був порушений 1686 року, коли Київська митрополія при втручанні московської світської влади була передана в тимчасове Намісництво Патріархові Московському. Ця подія, що порушила багатовіковий канонічний уклад Київської Помісної Церкви, до цього часу є одним із головних «каменів спотикання», розбратів і розділень в українському православ'ї.

Після руйнування Києва Володимиро-Суздальським князем Андрієм Боголюбським у березні 1169 року, коли було знищено і пограбовано багато церков і монастирів, значення Києва як духовного центру підпадає. Жорстоке руйнування «матері городов руських» підводить ризику під «київською добою» Русі. Володимиро-Суздальське князівство, а згодом – Московське царство виступило на історичну арену як деспотична держава: «самодержавие» з обов'язковим пристосуванням та смакуванням культу терору, звірячим знущанням над інакомислячими. Північні самодержавці зігнорували повчання Володимира Мономаха, який закликав не наслідувати лиходіїв, не лютувати словом, не хулити розмовою, гнів подавляти, помисел чистий мати. Жорстокі загарбницькі війни, які вели суздальці-московити проти русичів-киян, мали етнічний характер.

Від часу свого заснування Київська митрополія користувалася автономією у складі Константинопольської Патріархії, служила коліскою українського християнства, «спонукаючи себе на добрі діла Господа ради» (Володимир Мономах). Упродовж монголо-татарського періоду відомі 22 київських митрополити. Більшість із них були греками, яких надсилали константинопольські патріархи. Вихідцями з Русі були митрополит Іларіон (1051–1062), Єфрем (1089–1097), Климентій Смолятич та Кирило II (1233–1236). Після здобуття і жорстокого руйнування Києва у 1240 р. військами Батия – онука Чингісхана – київські митрополити починають селитися у північних князів.

У 1299 р. київський митрополит Максим переніс митрополічу столицю до Володимира-на-Клязьмі. Відтоді до 1461 р. митрополити, які жили у Володимирі, а з 1325 р. у Москві (цим було зміцнено Московську державу) носили давній титул «Митрополит Київський і всея Русі». Але в Києві та на українських землях митрополити з'являлися тільки для збирання данини та вивезення до Москви святинь.

Після татарської навали, загального занепаду та втрати незалежності Київської Русі Київська митрополія опинилася на території трьох держав – Великого Князівства Литовського, Корони Польської

Хто ваш народ? Аж у нього доля?

Куди його коріння проросло?

Василь Симоненко

та Московського князівства. І вже з початку XIV ст. Московське князівство, яке жорстоко «собирало Русь», претендувало на контроль над Київською митрополічною кафедрою.

Остаточне перенесення Київської кафедри на Північ пов'язують із митрополитом Петром, який 1325 р. обрав для свого перебування мале містечко Москву, де князував Іван Данилович Калита. Однак Петро та його наступники ще понад століття іменувалися «Київськими митрополитами».

Невдовзі Москва почала претендувати на заснування власної митрополічної кафедри. Протягом тривалого часу це не мало підтримки з боку Церкви-матері Константинопольської, стратегія якої полягала у тому, аби всі слов'яни крайнього православного Сходу були підпорядковані одній кафедрі – Київській. На користь Москви спрацювала навала на Візантію турків-османів.

У 1448 р. князь Василій Темний скликав Церковний собор, який самочинно висвятив на митрополічну кафедру єпископа Іону. Його було рукоположено як митрополита «Московського», якого довгого часу у православному світі не існувало. У такий маніпулятивний спосіб була утворена нова – Московська митрополія (через 460 років після Київської). Київська ж кафедра залишалася у підпорядкуванні Константинопольського патріархату: її єпархія перебувала тоді у володіннях Польщі та Литви. На той час Московська кафедра не вважала ці єпархії своєю «канонічною територією».

У 1458 році Константинопольський патріарх реорганізував Київську митрополію. Тоді до митрополії входило 11 єпархій: Київська, Брянська, Смоленська, Полоцька, Турівська, Луцька, Володимир-Волинська, Берестейська, Перемишльська, Галицька та Холмська. А новому митрополиту Григорію II патріарх надав новий титул – Митрополит Київський, Галицький та всієї Русі. Цей титул глави Київської митрополії носили аж до підступного підпорядкування Української церкви Московському патріархатові 1686 р.

Почалося з того, що влітку 1588 р. царгородський патріарх Єремія II Транос із супроводом прибув до Москви просити допомоги, «милостині». Прибуттям Єремії вирішив скористатися далекоглядний Борис Годунов. Гостей прийняли достойно, забезпечили їх гарним утриманням («харчами»). Але при цьому навколо них відбувалися дивні речі. Високих гостей не зустрічав Московський митрополит, їм не дали можливості спілкуватися з ієрархами, служити разом у церквах. Константинопольських ієрархів майже не випускали на вулицю, а справи вони мали лише з представниками царської влади. Єремію вшановували не як патріарха, а як митрополита. З метою «упокорення» гостей було покликано «стати перед царські очі» тільки через 8

днів після прибуття до Москви. І навіть не запросили до царського столу, як це було заведено.

В атмосфері таких утисків Борис Годунов звернувся до Єремії з «проханням» створити тут і зараз же московський патріархат. Через серйозні канонічні перепони Єремія не хотів та й не смів задовольнити бажання Москви. Протягом багатьох місяців грецьких ієрархів тримали під домашнім арештом, ходили за ними по п'ятах, відкрито стежили за кожним словом, змушували підписувати документи церковнослов'янською мовою, якої ті не знали. Патріарху Єремії, старій хворій людині, недвозначно загрожували довічною висилкою до Володимира. Зрештою, Єремія згодився поставити на патріаршество Московського митрополита Іова. На церемонію інтронізації Єремію вперше привели до Успенського собору і там він уперше побачив Московського митрополита, від 27 січня 1589 р. – патріарха.

На час утворення Московського патріархату (1589 р.) землі теперішньої України не входили до складу Московії, а православні єпархії на цих землях підпорядковувалися Київській митрополії. Тому не могло бути (і не було!) мови про те, що це – «канонічні території» Московського патріархату. Це маніпулятивна легенда наступних поколінь московитів.

Створенням патріархату Москва замкнула «трикутник смерті», в «якому агонізувала Руська (Українська) церква на чолі з митрополитом Київським і всієї Русі». «Тоді наші предки, – зазначає В. Іванишин, – поставлені у безвихідь, не здалися в полон сильнішій – польській римо-католицькій – церкві, не допустили свого підпорядкування їй. Вони врятували Церкву, її ієрархію, свій обряд, пішовши на прямий союз (унію) з Римом» .

У жовтні 1596 р. у Бересті в храмі святого Миколая церковний Собор проголосив унію (союз) Української православної церкви з Римом. Так витворилася національна Церква, яка зберегла всі релігійно-культурні традиції і дух опору нашого народу. У руках українців виявився могутній засіб боротьби і з полонізацією, і з російщенням на релігійному ґрунті. Важливу роль у цьому відіграло збереження уніатством східного українського обряду та мовна політика українського греко-католицизму.

Московська (Російська) православна церква досі негативно сприймає Берестейську унію, яка є нічим іншим, як відновленням частиною православних українців спілкування з Римською церквою, перерваною 1054 р. розколом (розділенням, розломом – схизмою) світового християнства на дві частини, що призвів надалі до драматичного розділення Європи на Захід і Схід. Минали століття, і завжди Греко-католицька церква стояла на сторожі духовних та національних інтересів українського

народу. Інакше склалася доля Української (Руської) православної церкви.

Події національно-визвольної війни українського народу розгорнулися так, що довели Богдана Хмельницького у 1654 р. до союзу з Московією у Переяславській угоді. Велику роль у цьому відіграла ідеалістична надія на єдиновірство Православної України з Православною Московщиною, сподівання на безкорисливу підтримку сильного єдиновірця слабшому, що знемагав у постійних війнах з католицькою Польщею та іновірними турками і татарами. Щоправда, як з'ясувалося, це була фатальна помилка для України та її Православної Церкви.

Московські патріархи вдавалися до найрізноманітніших способів, щоби підпорядкувати собі Українську Православну Церкву, яка мужньо відстоювала свою незалежність. Кульмінаційний момент переслідування Української Православної Церкви припав на 1685 рік, коли Московський патріарх, пославшись на псевдостаттю Переяславської угоди про підпорядкованість митрополита Київського патріархові Московському, без згоди Царгорода призначив митрополитом Київського єпископа Гедеона Святополка-Четвертинського. Це означало фактичне підпорядкування Київської митрополії Москві всупереч канонічній забороні втручання у справи іншої церковної сфери. Нововисвяченому митрополитові дали титул «Митрополит Киевский, Галицкий и Малыя России». Особливо важким ударом по Українській церкві треба вважати те, що Київська митрополія була переведена до Москви. Віра українців у свого єдинокровного православного царя відіграла лиху роль: жодна військова сила не змогла б позбавити свободи український народ, але єдина з московитами віра дуже багато в цьому допомогла.

Фатального 1686 р. Константинопольський патріарх Діонісій, перебуваючи у сильній матеріальній скруті, за надану московським царем фінансову допомогу зрікся зверхності над Київською митрополією, буквально продав Українську Церкву-доньку Московському Патріархові «за три сорока соболів і двісті червоних». Неканонічність цього акта визнав уже наступного року собор Константинопольської церкви, який покарав патріарха Діонісія позбавленням патріаршої влади. Однак результатом ганебної оборудки стало перейменування Московської церкви у Руську та, відповідно, початок відліку її історії від часів Хрещення Русі. Для Української Православної Церкви скінчилася тоді 700-річна незалежність в юрисдикції Царгорода.

З 1686 р. Українська Православна Церква майже 300 років «пролежала в російській домовині» (В. Липківський). Замість «пастухів», які б дбали про своє «стадо», які були б невтомними працівниками на ниві духовної освіти ввірених їм Богом душ, на Україну після «приєднання» почалася навала справжніх гнобителів і визискувачів

у рясах і ризах, які відразу почали ганьбити місцеві християнські звичаї, називати все українське у православній церкві «богопротивним», «неблагоденним», нібито зараженим «латинською ересю». Із церковного вжитку витіснили українську мову; забороняли використовувати книжки київського та львівського друку; цькували українське іконне малярство; «святійшій» Санкт-Петербурзький Синод, який очолювали цинічні світські обер-прокурори, наклав заборону на українську храмову архітектуру.

Оскільки головним інтелектуально-науковим осередком українського православ'я був Київ, зокрема Києво-Печерська лавра, то Петро I саме сюди спрямував черговий «обрусительный» удар. Він формулює концепцію, що «москвитяне были и в козацкой земле». Відповідно до цієї концепції Петро I засилає під виглядом монахів своїх агентів, які наприкінці квітня 1718 р. підпалили лавру, подбавши про те, щоб спалити її «древлехранилище», тобто архів, де зберігалися українські літописи, акти ще з княжої доби. В Україну був організований справжній похід російського духовенства, якому роздавали кращі церковні посади і яке фактично своїми доносами в центр імперії провокувало подальші кроки російщення українського православ'я.

Феофан Прокопович, займаючи посаду президента Святійшого Синоду, написав «Духовний Регламент», який обґрунтував і узаконував владу царя над Церквою, і «Правду воли монаршей», що стала, по суті, статутом російського самодержавства. Петро I буквально ліквідував церковне самоуправління і створив світський священний Синод, який керував усіма церковними справами. Патріархат Російської православної церкви було відновлено лише 1918 року. Але зміст діяльності РПЦ як ідеологічно підпорядкованої державної інституції залишився таким до сьогодні. Дотепер у РПЦ не ліквідовано ганебний указ Петра I про доноси.

Для придушення українського національного руху, осердям якого була Українська Церква, царський режим використовував також Першу світову війну. Як тільки російські війська зайняли Галичину, Буковину, Лемківщину, генерал-губернатор граф Г. Бобринський висловив свою програму: «Восточная Галиция и Лемковщина искони-коренная часть единой великой Руси; в этих землях коренное население всегда было русским, устройство их по сему должно быть основано на русских началах. Я буду вводить здесь русский язык, закон и устройство».

Чимало українських греко-католицьких священників вивезли в глибину Росії або на Сибір, присилаючи на їхнє місце російських «батюшок». 19 вересня 1914 р. російська окупаційна влада заарештувала Андрея Шептицького, «бо в очах російського командування він був

дійсним провідником галицького «мазепинства». З того часу, коли Андрей Шептицький очолив Греко-Католицьку Церкву, український національний рух у Галичині значно посилювався завдяки його бурхливій діяльності.

Уперше українська мова на церковній службі у храмі, тоді ще формально Російської церкви, прозвучала 22 травня 1919 р., хоч «закон про Українську Автокефальну Православну Церкву» було видано ще 1 січня 1919 р. Лише 14 жовтня 1921 р., на Покрову, в храмі святої Софії Київської зібрався Перший Всеукраїнський Православний Собор. І хоча рік був голодний, а залізничне сполучення складне, на нього прибули 472 делегати з усіх регіонів України. Серед них було чимало визначних діячів культури, освіти, мистецтва. Собор визнав неканонічним акт приєднання у 1686 р. Української Церкви до Московського патріархату, що знищило її автокефальність.

Було відновлено Національну Українську Церкву, спадкоємицю Київської митрополії, що прибрала назву – Українська Автокефальна Православна Церква. А 23 жовтня 1921 р. у тій же Софії Київській у присутності й молитовній співучасті всіх делегатів Собору і за великої кількості народу, поставили на першого архієпископа і митрополита Київського і всієї України протоієрея Василя Липківського.

Однак архітектори створення могутньої централізованої московсько-більшовицької імперії постійно були на чатах, щоб не допустити глибокого утвердження національної самосвідомості українського народу. На початку 1929 р. партія більшовиків посилює кампанію терору проти Української Автокефальної Православної Церкви, яка активно займалася деросійщенням. Було репресовано цілі українські парафії, заарештовані єпископи, духовенство, активні віруючі, зруйновано багато церков. Під час цієї антиукраїнської кампанії знищено 32 єпископи і близько 10 тисяч священників Української Автокефальної Православної Церкви.

Результатом патологічної ненависті московсько-більшовицького режиму до української культури й духовності було знищення впродовж 1917–1939 рр. 8 тис. пам'яток церковної архітектури, що становило 65 % усіх храмів України. Серед зруйнованих – чимало шедеврів доби давньоукраїнської держави – Русі. 1938 р. Василя Липківського розстріляли. Але його звернення до парафіян: «Коли не станеш об'єднано в обороні своєї Вітчизни, то плакатимеш у московській неволі, як колись Ізраїль», надзвичайно актуальне й сьогодні в умовах інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України.

Українська Автокефальна Православна Церква була потужною перешкодою зміцнення нової російської імперії під назвою СРСР.

Тому 1930 р. її знищив комуністичний режим. Шалена антирелігійна боротьба велася проти всіх церков і релігій, але тільки Українську Церкву більшовики знищили, а російську, хоч і напівживу, залишили, бо вона стояла на імперських позиціях.

Настала черга Української Греко-Католицької Церкви. У середині березня 1945 р. Й. Сталін санкціонував кампанію з ліквідації Греко-Католицької Церкви, в якій влада вбачала небезпечного конкурента насаджуваної комуністичної ідеології. 8–10 березня 1946 року Львівський церковний собор, зібравши 216 делегатів-священиків і 19 мирян, оформив ліквідацію унії 1596 року і возз'єднання греко-католиків із РПЦ.

Сьогодні в Україні є такі православні громади: Українська Православна Церква Київського патріархату (УПЦ КП), Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ), філія Московського патріархату під назвою Українська Православна Церква (УПЦ МП). Додаймо до цього ще громади Російської православної церкви, Старообрядницької православної церкви, Російської вільної православної церкви, Грецької православної церкви тощо – і матимемо теперішню мозаїку православ'я в Україні.

Майже всі ці названі й неназвані християнські, а ще й нехристиянські Церкви лояльно ставляться до Української держави і не є загрозою для її незалежності. УПЦ КП, УАПЦ, як і УГКЦ, твердо стоять на ґрунті української Державності, підтримують українські духовні цінності й відстоюють українські національні інтереси. Реальну загрозу становить УПЦ МП, точніше – ієрархи цієї однієї з найчисельніших і найагресивніших церков, яка, по суті, є п'ятою колоною Москви у нашій державі. Не випадково французька газета «Ле Експрес» писала: «Коли 20 мільйонів православних українців будуть підпорядковані Москві (МП), то суверенітет України буде фіктивним». Ось чому Російська православна церква не надає канонічної автокефалії Українській Православній Церкві (УПЦ) ні Московського, ні Київського патріархатів. Це засвідчив, зокрема, Архієрейський Собор УПЦ МП від 15.12.1996 р., який визнав недоцільним надання їй автокефалії.

Досі потужним опорним центром Росії, її ідеологічно-пропагандистською й розвідувальною мережею в Україні є особливий осередок Російської Церкви – так звана УПЦ МП, яка делікатно уникає публічно називатися МП (Московського Патріархату). Від 2000 року Російська церква в Україні захопила значні території і побудувала сотні церковних споруд. Наприклад, на Оболонському масиві у Києві діє шість храмів УПЦ МП, найбільшим з яких є Собор Покрови Божої Матері на вул. Трирічній, 5-а. Саме сюди неодноразово приїжджали святити воду В. Янукович і М. Азаров. Та й нині тут вистачає ак-

тивістів і прихильників «русского міра», котрі агресивно й нахабно демонструють свою відданість Московії.

Патріарх Київський і всієї України-Руси Філарет слушно наголосив: «Ніколи Українська Церква не повернеться до Московського Патріархату. Чому? Тому, що ми маємо свою державу. Як вони у своїй державі мають свою незалежну Церкву, так само і ми, українці, маємо право на свою Церкву. Тому повернення ніколи не буде. А єдина в Україні помісна церква буде, рано чи пізно, але все одно – буде! Ніхто, зокрема й Москва, не має права відмінити апостольське правило, згідно з яким кожен народ має право на свого єпископа. Ми і далі розбудовуватимемо свою Церкву і служитимемо українському народу».

Сподіваємося, що незабаром Вселенський Патріарх Варфоломій надасть Українській Помісній Православній Церкві Томос автокефалії. Дані соціологічних опитувань свідчать, що 2/3 вірян Московського Патріархату виступають за єдину українську помісну православну церкву. Нині не треба перейматися питанням, хто очолить Українську Помісну Православну Церкву. Найголовніше, щоби Вона стала незалежною від Москви.

Саме така перспектива спричинила неймовірний гвалт, крик, лемент у середовищі промосковської п'ятої колони в Україні. Ієрархи російського православ'я застосовують, використовують усі важелі, зокрема україноненависників на кшталт Бойків, Добкіних, Новінських, а також і фізичну силу (тітушки), щоби не дати відновити Єдину Помісну Українську Православну Церкву, у храмах якої звуковий образ українського слова має бути таким самим барвистим, одухотвореним, прекрасним, як і зоровий образ храмів.

2018 р.

P.S. Морально-духовне прагнення і боротьба українців за відновлення незалежності православної церкви від зловорожої Москви увінчалася геополітичною подією тисячоліття. 15 грудня 2018 р. відбувся Об'єднавчий Собор представників УПЦ Київського Патріархату, УАПЦ та групи Єпископів УПЦ Московського Патріархату, які заснували об'єднану Православну Церкву України. 5 січня 2019 р. у храмі Св. Георгія на Фанарі Вселенський Патріарх Варфоломій підписав Патріарший і Синодальний Томос про надання канонічно Автокефального церковного устрою Православній Церкві України. 6 січня 2019 р. тут же Варфоломій, милістю Божою Архієпископ Константинополя, Нового Риму і Вселенський Патріарх під час співслужіння святої Божественної Літургії вручив Томос Блаженнішому Митрополиту Київському і Всієї України Епіфаню. Помісна канонічно автокефальна Православна Церква України стала визначальним фокусом консолідації українського народу й еліти, утвердження національної незалежності, розвитку духовної соборності української України.

*Ми народились в муках, щоб родити,
Синами одезмертити свій рід,
Щоб квітнув на диво всьому світу
Козацький геніальний родовід!*

Василь Симоненко

Розділ IV.

**Вибрати не можна
тільки Батьківщину**

ШІСТДЕСЯТЕ ЛІТО ПЕТРА ДЕМ'ЯНЮКА

*Сину мій, зберігай заповіді батька твого,
і не забувай повчання матері твоєї*

Соломонова притча

Швидкоплинно, мов гірські річки, мчать наші літа. Здається вчора молодий радіожурналіст – нині генеральний директор Івано-Франківської облдержтелерадіокомпанії Роман Андріяшко познайомив мене з Петром Дем'янюком, який працював лісничим Березівського лісництва Коломийського лісокомбінату. Відтоді минуло понад чверть століття і Петро Дем'янюк зустрічає своє шістдесяте літо.

Після кількох тривалих розмов з П. Дем'янюком ми потоваришували. «У лісничого Петра Дем'янюка я бував ранньою весною, коли видолинки біля підніжжя гір цвіли бриндушками, розбруньковувалися дерева, а вершини ще білили латками снігу.

Бував улітку, коли ліс духм'янив – пахощами зелені і здавався напрочуд веселим і охайним, а у переліссі дорослі і діти напивалися жаданою прохолодою, вдоволенням і здоров'ям.

А тепер у горах повно зими. Ліс занурився у сиву задуму й поміж дерев стоїть свята і дзвінка тиша. Навіть боязко розмовляти. До щему в серці хочеться слухати цю вічну казку.

Ми сидимо з Петром Пантелеймоновичем у кімнаті другого поверху добротного, опатного лісництва. За вікном тремтять пухнастими кронами дерева, ніби мають намір оповісти про людину, яка їх доглядає». Так починалася моя зарисовка «Творець лісової казки» про Петра Дем'янюка, що опублікована в Івано-Франківській молодіжній газеті 1 лютого 1977 р.

Петро Дем'янюк народився 12 липня 1938 р. у селі Молодятині, на Буньковій горі – так називають той кут села. Мати Параска Іванівна з родини Вороновичів і тато Пантелеймон Семенович Дем'янюк привели на світ Божий і виховали п'ятеро дітей: Марію, Івана, Олену, Дмитра і Петра.

В одному з листів до мене Петро Дем'янюк написав: «Моя матуся була великою патріоткою, любила Україну, служила їй, допомагала воякам УПА. Готова була на пожертву віддати своїх синів, тільки б жила Україна. Вона любила нас усіх – п'ятеро дітей своїх. Любила великою, безмежною, чистою материнською любов'ю. Мама боялася за нас – синів. У ті героїчно-трагічні часи національно-визвольної війни

часто цілими ночами думала, думала. У цій журбі посивіла... Енкаведистів не боялася, пайдьошників теж. Начальства і пияків не терпіла. Я вдався характером, поведінкою, вродою на маму – на тих далеких пращурів Вороновичів, втікачів від панів, а може й повстанців».

Батько Пантелеймон Семенович з 1915 р. по 1921 р. здобував «вищу освіту» на фронтах: був піхотинцем австрійської армії, два рази потрапив у полон. У 1918 р. повернувся з російського полону і добровільно вступив до Української Галицької Армії. Служив у другій коломийській бригаді до 1921 р. Зазнавав переслідування від польської влади. За радянських часів працював лісником. Допомогає українським повстанцям. «Понад усе тато любив Україну. Вмираючи марив нею, – розповідав Петро Дем'янюк. – Жаль, що не дочекався її незалежності, самостійності. Помер у 1979 р. Мама відійшла у вічність 1981 р. На їхній могилі посадив голубі ялини».

У життєвому шляху Петра Дем'янюка багато штрихів, характерних для нашого покоління. Закінчив Сторожинецький лісний технікум, де українських дітей навчали російською мовою, служив у війську аж у Хабаровському краї, у тих місцях, що покриті кістками українських повстанців та борців за волю інших народів. Відтінки світло-темної долі не минули Петра Дем'янюка, як і мільйонів співвітчизників, в часи облудної комуністичної політики. Але наголошую, бо це – найважливіше, найсуттєвіше: Петро Дем'янюк не розгубив висотне національно-духовне відчуття, не втратив патріотично-громадянської гідності, зберіг здоровий український дух і чистоту помислів для плідної праці на ниві державотворення. Він добрий фахівець, сильний духом, упевнений у своїх вчинках, щирий, наполегливий, вимогливий до себе і до інших. Цікавиться історією, літературою, етнографією, народним мистецтвом, любить пісню.

Кожному працівнику лісу, кожній людині, яка любить природу, боляче на серці, коли побачить розчахнуту берізку, засмучену без вершка смерічку, обпаленого дубка.

– Не могу без жалю, без обурення дивитися на картину зневаги до природи. Дерево, рослина також відчуває біль, – міркує П. Дем'янюк. – Все, що нас оточує: живе і неживе – це наш світ і його треба берегти. Нині особливо багато роботи. Будь-що у теперішній скрутний час слід потурбуватися, щоб до кінця не поруїнувати збудоване нашими батьками, ровесниками, а зберегти, примножити. Дбаймо, щоб наступні покоління не нарікали на нас за байдужість, захланність, безгосподарність. Нашим найсвятішим покликанням – збудувати Українську державу, щоб кожна людина у ній була щасливою. Якщо від найменшого

до найбільшого будемо справжніми господарями на своїй українській землі, збережемо незалежність України, то можемо з чистою совістю сказати: «Ми не дарма жили».

Життєвий слід Петра Дем'янюка помітний, чистий, чесний. Разом із прекрасною дружиною Ганною Іванівною виховали двох гарних, мудрих, працьовитих синів Михайла і Ярослава. У Михайла Дружина Леся з Василиків, у Ярослава також Леся з Мартинюків. Радіють Ганна Іванівна і Петро Пантелеймонович, що мають уже троє онуків.

За час роботи у лісництві П. Дем'янюк разом з іншими працівниками посадив тисячі дерев, залісив сотні гектарів гірських угідь. Другий – не менш важливий напрям життєдіяльності П. Дем'янюка – творча, громадсько-політична праця. Його публіцистичний таланти особливо розвинувся в останнє десятиріччя. Кожний із понад ста матеріалів, що опубліковані у газетах, викликав інтерес у читачів. Нагадую лише деякі з них: «Гуцульська Республіка», «Україна буде», «Нести свій хрест», «Я УПА пам'ятаю такою», «...А був то хлопець молодий», «Ті, що шию в ярмо не клали», «Там на горі Костричі».

Петро Дем'янюк член видавничого комітету «Енциклопедія Коломийщини», для якої також підготував 90 статей. Сподіваюся, що вийдуть у світ документальні повісті «В краю далекім, у Совгавані», «Празька весна 1968 року», «На схилах Карпат».

«Серце людини обдумує дорогу свою, але Господь скеровує кроки його», – нагадує Соломонова притча. Нехай Господь Бог і надалі оберігає Петра Дем'янюка і його родину від зла, благословляє на здорове щасливе довголіття, плідну працю заради розбудови Української держави.

1998 р.

ЖІНКА-ПАТРІОТКА – ГОЛОВНА ГЕРОЇНЯ

Я міг би назвати десятки випущених за останній час книг, які мають величезне пізнавально-виховне значення, пов'язане, власне, із поверненням історичної пам'яті, утвердженням високої духовності й національної ідеї, які допомагають знаходити відповіді на вічне запитання: «Хто ми? Чиї сини? Ким, за що були закуті?..» Це і «На брата брат» Ю. Мушкетика, і «Чорна свіча від Ілени» Р. Федоріва, «Благослови душе моя, Господа...», «Мандрівки вольні і невольні», «На маргінесі»

Р. Іваничука, «Прожити й розповісти» А. Дімарова, «Білі вечори» В. Захарченка, «Московіада» Ю. Андруховича, «По голови... по голови...» Б. Бойка...

У контексті нинішніх національно духовних і державотворчих процесів в міру своїх творчих сил і можливостей плідно працює і журналіст, кореспондент газети «Львівський залізничник», письменник Дмитро Юсип. Він є автором таких книг, як «Вогонь Світлодара», «При світлі слова», «Микола Федюшка Євшан». Зі сторінок цих книг уперше прийшли до читача імена багатьох діячів української культури, літератури, громадсько-політичного життя, які були раніше викреслені з історичної пам'яті, заборонені і забуті. Це – і стрілецький композитор Михайло Гайворонський, і міністр військових справ ЗУНР Дмитро Вітовський, учений есперантист, довголітній політв'язень совітських концтаборів Орест Кузьма, талановитий літературний критик, учасник національно визвольних змагань Микола Федюшка Євшан...

Продовженням подальшої творчої праці Д. Юсипа, зв'язаної з дослідженням і відкриттям малознайомих, або й зовсім незнайомих сторінок літопису боротьби українського народу за свою національну незалежність стала нова книжка письменника «Корона і вінок терновий». Книжка дещо незвична не тільки своєю назвою, але й за тематикою. На цей раз об'єктом творчого дослідження автора стала українська жінка, жінка-патріотка, невтомна подвижниця національно-культурного та політичного життя, яка своїм подвигом і своїм служінням рідному народові осватила нашу державну незалежність. Як пише у передмові до книжки відомий учений, професор Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук Микола Кугутяк, у сучасній українській літературі маємо не так багато видань про роль жінки в історії України. А тим більше, про національних героїнь, які прагнули прислужитися справі боротьби за вільну і суверенну українську державу. Знаємо, що комуністичні ідеологи трактували цих жінок не інакше, як «запеклих ворогів українського народу», «українських буржуазних націоналісток».

Книжка Дмитра Юсипа «Корона і вінок терновий» руйнує мури неправди й паплюження, повертає читачеві низку імен учасниць національно визвольних змагань, Руху Опору, національно-духовного відродження. На основі цікавих розповідей про них ми нарешті дістали змогу перегорнути ще одну маловідому досі сторінку у Книзі національно-історичної пам'яті, пов'язану з об'єктивним висвітленням місця і ролі української жінки в національному поступі.

Що найперше привертає увагу у новій книзі Дмитра Юсипа? Глибока обізнаність з темою й чудове володіння словом. Це дало можливість автору створити цікаві художньо-документальні розповіді про жінок-героїнь, які вміли не лише гордо нести корону величі й слави, але й гідно терновий вінок мук і страждань. Тут ідеться і про славних січовичок Олену Степанів-Дашкевич, Софію Галечко, Гандзю Дмитерко, подвижниць громадсько-культурного та просвітнього життя Костянтину Малицьку, Марійку Підгірянку, Мілену Рудницьку, активних учасниць Руху Опору Ольгу Левицьку-Басараб, Олену Телігу, Харитину Кононенко та інших.

Кожна з героїнь жила у свій час, мала свою долю, свій індивідуальний характер. Але усіх їх об'єднувало високе й святе почуття любові до України. Почуття, яке одухотворювало, додавало сил, робило їх ніжними, мудрими і водночас мужніми і незламними. Нарівні з чоловіками йшли в штикові атаки на Маківці, на Ключі, на Лисоні, переносили всі знегоди фронтового життя Олена Степанів, Софія Галечко, Гандзя Дмитерко-Ратич, Ольга Підвисоцька, Василина Ощипко... Чотири дні й чотири ночі катували пілсудчики члена Української військової організації Ольгу Левицьку-Басараб, наче хотіли вилити на мужню героїню всю свою ненависть до України, але підпільниця не зронила жодного слова. «Я не бачив чоловіка, щоб так героїчно вмирав, як ця чарівна і вродлива жінка», – сказав після страти Олени Теліги гестапівський кат. «Слава Україні!» – в останню хвилину свого життя вигукнула її соратниця по боротьбі Харитина Кононенко.

Називаю лише окремі штрихи зі славного життя і боротьби героїнь книжки. Кожна її студія – це гімн вірності і невмирущості. Гімн готовності пожертвувати собою в ім'я високих ідеалів. Гімн подвигу...

Водночас кожен нарис книжки – це своєрідне живописне полотно, на якому втілено живий, неповторний образ героїні. Не голий життєпис-переказ. Не гола біографія. Власне, образ, створений шляхом вдалого поєднання художнього домислу з документальним матеріалом. Тому нариси читаються з цікавістю й не полишають байдужими. Дуже важко, наприклад, уявити собі нарис про Олену Степанів «Дочка міста Лева» без образу старого солдата австрійської армії, а згодом стрільця УГА Миколи Іваніва і його спогадів про перебування в італійському полоні й на українському фронті. Чи, скажімо, без детального опису гори Маківки, де читач має змогу побувати разом з автором, умовно стати свідком тих подій, котрі тут відбувалися понад 80 літ тому.

Або візьмімо нарис, присвячений Ользі Левицькій-Басараб «Відмовляється від всяких зізнань...». Його романтично-піднесеним заспівом

є кохання, яке міцно з'єднало двох молодих людей Ольгу і Дмитра – офіцера цесарської армії. Факт достовірний, як і багато інших фактів та епізодів із життя та боротьби мужньої патріотки-українки в обрамленні художнього домислу автора засвічується цікавими гранями зображення її образу. Потрібно віддати також належне глибокому і досконалому знанню автором історичного матеріалу, що, зрозуміло, є головним у побудові тої чи іншої оповіді. Письменник знає, про що пише, в чому ми переконуємось, ознайомлюючись із життєвим шляхом героїнь нарисів. А тим більше, коли Дмитро Юсип досліджує і відкриває маловідомі, або зовсім невідомі сторінки їхнього життєствердження.

Звичайно, можна би говорити про більш і менш вдалі оповіді книжки. Та мова не про це. Ще раз і ще перечитуючи її, залишаєшся глибоко вдячним автору за його сумлінну і подвижницьку працю, яка повертає нашому сучаснику історичну правду про роль української жінки в долі України. Впевнений, що книжка Дмитра Юсипа збудить інтерес інших ентузіастів, які продовжать розмову про безсмертний подвиг українки-патріотки, бо він заслуговує на те, щоб про нього знали і пам'ятали...

1998 р.

П'ЯТДЕСЯТ ЖИТТЄВИХ ІСПИТІВ ІВАНА КРУПСЬКОГО

У кожного, хто знає Івана Васильовича Крупського, створилося своє враження про нього. Я познайомився з Іваном Крупським наприкінці грудня 1978 р., коли нас одночасно зарахували асистентами кафедри теорії і практики радянської преси факультету журналістики Львівського державного університету імені Івана Франка. Тоді Іванові Васильовичу було 27 літ. Відшуміли дитячі і юнацькі роки, навчання у школі, на факультеті журналістики, був певний досвід журналістської і редакторської роботи.

У книжці «З-під іга ідолів» я написав: «З Іваном Васильовичем і його дружиною Софією Іванівною, дітьми Богданчиком і Оксанкою їздили на Великодні свята до Самбора». «Невже це так важливо?» – може промайнути така думка. Згадую про це тому, що у 70–80-ті роки засилля атеїзму, тотального зросійщення, переслідування національного духу, витворення нової спільності «радянський народ» набувало небаченого

розмаху. А викладач вищого навчального закладу, який повинен би бути зразком впровадження радянських звичаїв, разом зі всією сім'єю відзначає релігійне свято, засіває у душах дітей зерно національної гідності. Саме тоді я познайомився з батьками Івана Васильовича, братом Василем. Не один раз гостював у родині Крупських. У них завжди панувала злагода, порозуміння, доброзичливість, ввічливість, глибинна любов і шана до кожного. Та чорний вихор увірвався в хату Крупських. Передчасно відійшли у вічність батько і брат Івана Васильовича. Нині вся турбота про маму, братову, двох племінниць лягла на плечі Івана Васильовича. Він провадить по теперішньому складному життєвому шляху дві сім'ї, витримує важкі випробування долі.

Усупереч труднощам І. В. Крупський з Господнього благословення, завдяки наполегливості, цілеспрямованості, працьовитості успішно захистив кандидатську і докторську дисертації, став професором, плідно працює на кафедрі радіомовлення і телебачення. У слова «успішно» і «плідно» вкладаю глибокий зміст науково-педагогічної діяльності Івана Крупського: читання лекцій, проведення лабораторних і практичних занять, виступи на міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, активна участь у роботі спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка та історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка, керівництво аспірантами, студентськими курсовими і дипломними дослідженнями, підготовка збірника науково-методичних праць кафедри радіомовлення і телебачення «Телевізійна й радіожурналістика», (відповідальний секретар). І. В. Крупський – автор багатьох навчально-методичних порад для студентів, монографій «Національно-патріотична журналістика України: друга половина XIX – перша чверть XX століття», «Українська військова журналістика: становлення і роль у національно-визвольних змаганнях за утворення незалежної держави (1914–1920 рр.)» та ін.

Життя постійно екзаменує людину. Іван Васильович Крупський складає свої іспити. Часто потрапляють йому досить важкі екзаменаційні білети. Та він з гідністю відповідає на всі питання. Викладацький, науковий почерк І. В. Крупського виважений, толерантний, наполегливий, вимогливий, доброзичливий.

Нинішній іспит – ювілейний. З роси і з води, дорогий Іване Васильовичу, на здорове, щасливе довголіття Вам і Вашій родині!

2001 р.

БУДУЙМО УКРАЇНСЬКУ УКРАЇНУ!

Упродовж майже п'яти років – від 22 травня 1997 р. – радіо-слухачі Національної радіокомпанії мали можливість систематично слухати авторську радіопрограму Анатолія Погрібного «Якби ми вчилися так, як треба...», спілкуватися з ним. Видатний учений, критик, літературознавець, широко знаний громадсько-культурний діяч (входив до ініціативних груп, що заснували Товариство української мови ім. Т. Г. Шевченка, Народний Рух України, Конгрес Української Інтелігенції, Голова Всеукраїнського педагогічного Товариства ім. Г. Ващенко, дійсний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка) Анатолій Погрібний видав десять монографій, опублікував сотні статей з проблем літературознавства, функціонування української мови, розвитку й утвердження національної освіти, культури, державотворення в Україні, які мали великий громадський резонанс.

На мою думку, найпопулярнішими за своїм змістом, цілеспрямованістю, доказовістю, науково-публіцистичною наснагою виданнями А. Погрібного є двотомник «Розмови про наболіле, або Якби ми вчилися так, як треба» і «По зачарованому колу століть, або Нові розмови про наболіле». Ці книжки є своєрідним продовженням життя авторської радіопрограми «Якби ми вчилися так, як треба...». Радіопрограма А. Погрібного з-поміж інших авторських програм виявилася найдовготривалішою не тільки тому, що має безпрецедентно міцний зворотній зв'язок через тисячі й тисячі листів від радіослухачів, а й тому, насамперед, що несе заряд великої та щирої стурбованості надзвичайно напруженою, драматичною для українства ситуацією у духовно-культурній та мовно-освітній політиці держави, як і тому, що характеризує цю програму високий ступінь слухацької довіри до глибоко аргументованого, розважливого, пристрасного і водночас толерантного публіцистичного слова людини, чією синівською відданістю рідній українській землі, повагою до національних меншин можна пишатися.

Анатолій Погрібний щиро переймається проблемами мови, культури, духовності сучасної України. Особливо його хвилює стан і функціонування української мови в нашій незалежній державі. Вона не стала по-справжньому державною, бо влада дивно байдужа до цього питання, як і взагалі до національного пріоритету.

Свою принципову, патріотичну, державницьку, гуманістичну позицію професор А. Погрібний висловив так: «Хай будуть задоволені в Україні національні та громадські права усіх, хто її населяє. Однак

лише тоді, коли належно підтримуватиметься у державі – владою і всіма нами – український національний пріоритет, коли з'явиться належна воля національного українського державотворення, тільки тоді, я певен, і нас краще зашанують, в тому числі і в Раді Європи, і ми самі себе краще шануватимемо, і з правами людини буде в нас гаразд, і впевнено та гордо пливтиме наш державний корабель хвилями тепер вже XXI сторіччя».

Безкомпромісно воюючи за українську Україну, А. Погрібний прекрасно бачить, що без одночасного вирішення національних і соціальних питань щоденного життя українця не буде на українській землі громадянськи зорієнтованої національної держави. Адже ще не викорінені злидні, розкрадання національного добра, скорумпованість у вищих ешелонах влади, безкарність безперервних антидержавних шабашів, брутальне зросійщення України, прагнення знову прив'язати її до московського воза. Уже розкручується теза віце-прем'єр-міністра В. Семиноженка, що в українському державотворенні минув період Івана Мазепи й настав період Богдана Хмельницького. Тобто державний чиновник, по суті, закликає до нового «возз'єднання», а прямо кажучи – до відмови од державного суверенітету українського народу.

Зросійщення, що триває вже майже 350 років, призводить до того, що рідних братів не єднає ані Україна, ані українська мова. Один леліє Україну як національну святиню, другий – витравлює її в собі, одному найдорожча рідна мова, другий – витравлює її в собі, одному найдорожча рідна мова, другий – зросійщує свій край, один прагне возвести власну, міцну Українську державу, другий – запопадливо тягне її під владу іншої. «З ліквідацією уряду Віктора Ющенка відкрилися усі можливості для витворення в Україні досі незнаної на європейських просторах модифікації держави, владу в якій захоплює до своїх рук кланово-олігархічний кримінал, – наголосив А. Погрібний. – І то у час, коли я пишу ці рядки, кожному мусить бути ясно: до остаточного захоплення влади в Україні брутально і цинічно рветься сила, яка прагне остаточно розчавити українство в Україні, не допустити ствердження дорогого для кожного українського патріота національного «Я», витворити з України такий собі дублікат російської держави або й зовсім розчинити її в неоімперії».

Анатолій Погрібний захищає принципово важливу позицію: позанаціональних, безнаціональних, злегка національних і т. ін. орієнтирів у творенні та утвердженні власних держав не знала, не знає і не може знати історія. Є загальна потреба скоригувати курс на побудову в Україні не просто окремої держави, а національної держави українського народу –

таку волю, як відомо, було висловлено й Третім Всесвітнім Форумом Українців, що відбувся напередодні 10-річчя відновлення Незалежності. Піддавши осудові домагання витворити в нас якийсь безукраїнський варіант держави фальшиво уявлюваного «громадянського суспільства», Форум за активної участі А. Погрібного накреслив принципово важливий орієнтир: будувати національну державу українського народу з відповідним забезпеченням прав усіх, хто в ній живе, а вже водночас в ось так зорієнтованій державі утверджувати й громадянське суспільство.

У жвавій, темпераментній, аргументованій, полемічній формі А. Погрібний утверджує думку, що бажана для нас держава громадянського суспільства повинна бути водночас національною державою, повноцінною державою українського народу. Він то просто шанобливо розмовляє зі своїми слухачами й читачами, то вступає у гостру дискусію. Обстоюючи українські національні пріоритети в нашому державотворенні, А. Погрібний з'ясовує реальні позиції, що їх посідає сьогодні в Україні українство, викриває ті сили, що стають на перешкоді повносілому утвердженню українців на своїй землі. Хіба не комуністи, хоча здебільшого і вчорашні, ті, що «припинили» своє членство, але не змінили своїх промосковських переконань, та не криміналізовано-олігархічні елементи й справляють керівний бал у державі? Хіба не нинішні члени комуністичної партії в Україні разом із чужоземними та чужомовними олігархами всіляко гальмують утвердження соціально справедливої української України? Справді патріотичні, справді державницькі сили представлені у владних структурах, прямо кажучи, чисто символічно.

Своєю невтомною дослідницькою працею, оригінальним публіцистичним словом А. Погрібний бере найактивнішу участь в українському державотворенні, тобто сприяє поверненню історичної пам'яті, прищепленню національної свідомості мільйонам зросійщених, духовно покалічених громадян України. Книжки А. Погрібного характеризуються глибиною розкриття теми, просвітницькою наснагою, вони мають не лише науково-публіцистичне, а й важливе політико-ідеологічне значення, адже в усій повноті розкривають гуманістичну суть української національної ідеї, за здійснення якої невтомно боролися, віддавали своє життя кращі сини і дочки України.

Книжки А. Погрібного, які представлені на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка, – це науково-публіцистична, культурологічна скарбниця невмирущості українства, української мови, культури, духовності. Це життєдайне джерело національного, гуманістичного, громадянського виховання.

Праця А. Погрібного вже вдруге представлена на здобуття нашої найпрестижнішої премії. Але, хоч як дивно, сьогодні книжки, що криком кричать про жалюгідне становище української мови в Українській державі, не знаходять належного поцінування.

2002 р.

УКРАЇНОЗНАВЧІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УЧИТЕЛЯ ТА УЧНЯ

Питання «бути чи не бути українській мові» означає «бути чи не бути Українській державі». Тому таке гостре мовно-культурне протистояння в Україні. Одні наполегливо нав'язують тези, що, мовляв, «ідеологема служіння народу втратила актуальність», «письменство не повинне навчати любити Батьківщину», «шкільне літературознавство повинно позбутися комплексу «національного соціологізму», що прийшов на зміну «советському соціологізму». Інші не вгавають стверджувати, що українська мова – це «регіональний діалект російської мови». Наприклад, кандидат географічних наук Сергій Рогачов у рецензії на атлас «Географія України» (для 8–9 класів) запропонував «вести в русских школах изучение основ нашего юго-западного украинского диалекта», а вчителів географії закликає «пробуждать в своих учениках всесторонний интерес к самой близкой, самой родной нам стране, самой нашей на свете территории – Украине. Если вдуматься – более нашей, чем сама территория Российской Федерации». Кожна мисляча людина здатна сама оцінити, прокоментувати оці вислови московського вченого С. Рогачова.

У мене ж виникло запитання: «Чиє замовлення виконує Міністерство освіти і науки України, скоротивши в 5–11 класах на 187 уроків вивчення української літератури – життєдайного джерела художнього українського слова? У навчальних закладах високої освіти зменшили аудиторне навантаження студентів з 36 годин на тиждень до 30 за рахунок скорочення курсів української мови, історії України та української культури. Відбувається широкомасштабне відторгнення українців від української сутності. Навіть рік Російської Федерації в Україні можна називати однією із сучасних форм поглиблення російщення українців.

Саме з позиції найголовнішої сучасної потреби виховання національно свідомих громадян України – носіїв українських і загальнолюдських

цінностей варто, на наш погляд, оцінювати навчальний комплекс, із семи книжок для учнів 5–11 класів Д. А. Кобцева та І. Ф. Приходько «Українська мова. Розвиток зв'язного мовлення. Дидактичні матеріали для вчителя та учня», які рекомендовані для використання у навчальному процесі Міністерством освіти і науки України. Ці дуже потрібні книжки випустило у світ Львівське видавництво «Афіша» в 2001–2002 р.

Пропонуючи різні методи роботи над формуванням культури усного й писемного мовлення учнів, навичок логічного й точного висловлювання, поставивши в центр уваги розвиток мовленнєвої діяльності школяра, автори подбали про істотне розширення діапазону уявлень молоді про українську історію, культуру, про замовчувані упродовж тривалого часу явища й імена українських культурних і політичних діячів, учених. Відчутне постійне прагнення подати максимум інформації про Україну, вражає багатство культурологічної тематики текстів посібників, що охоплюють «різні сфери буття українців у минулому й сучасному», як зазначено в анотації до першої книжки. Це стосується й усіх інших книжок. Для втілення цієї ідеї застосовано тематично-блокове групування матеріалів згідно з вимогами чинної програми «Рідна мова» (за ред. Л. Скуратівського). Такими блоковими є: рідне слово в житті людини; мова – скарбниця народного духу; морально-етичний кодекс українця; історична пам'ять, звичаї, обряди, міфологія, традиції нашого народу; екологічне виховання і т. ін. Розмаїтий народознавчий матеріал постає у цих книжках у яскравій, цікавій, з урахуванням вікових особливостей учнів, формі. Змістовні, лексично багаті тексти формують словниковий запас читача, збагачують його емоційний світ, спонукають до роздуму, самостійних оцінок.

Чимало в посібниках і допоміжних матеріалів для підготовки до іспиту, зразків розгорнутої відповіді (наприклад, з літератури) на уроці. У цих зразках монологічного мовлення є посилання на використані сучасні літературознавчі праці, є бібліографічні списки літератури і, головне, є орієнтація учня на думання, самостійний пошук, самооцінювання та взаємооцінювання, передбачено, отже, інтерактивні форми роботи.

Творчими завданнями рецензовані посібники вирізняються з-поміж численних видань типу «Екзамен без проблем», «Виконані домашні завдання» (усі – від вересня і до червня) та ін., де вміщено готові й примітивні «взірці» для списування без будь-яких розумових зусиль з боку школяра. Власне, противагою такого видання і є цикл книжок «Українська мова. Розвиток зв'язного мовлення» (5–11 класи) Дмитра Кобцева, Інни Приходько.

Нарешті, неабиякою цікавинкою у кожній книжці є мовно-літературні кросворди, які підсумовують повною мірою навчальні досягнення учнів, стимулюють прагнення користуватися довідниками, енциклопедіями, словниками. До речі, основні словники читач бачить на титулі книжки для 10 класу. Загалом же всі обкладинки оформлені дуже промовисто, з добрим смаком. За змістовою символікою з них промовляє Україна – і калиною, і великодньою атрибутикою, і соняшниками, на які так мило поглядає бузько, і вітряками («з-за гаю крилами махає», писав Шевченко), і козаками-лицарями, і трембітами з Карпатських гір.

Можна лише вітати появу таких навчальних посібників та закликати видавців до збільшення накладу, поширення цих книжок не лише на території усїєї України, але й за її межами, де мешкають українці, адже ці книжки Дмитра Кобцева та Інни Приходько є надзвичайно важливим психолого-педагогічним засобом повернення української мови до зросійщених українців. Століття поневолення й асиміляції спричинили національно-мовну нерозвиненість певних верств населення, до яких, на жаль, належить чимало керівників різних рівнів.

Мовна свідомість народу – це ознака його зрілості й національної самовизначеності, відчуття приналежності до певної етнічної спільноти. Про утвердження мовної свідомості повинні дбати всі: від Президента держави до прибиральниці, від олігарха – до повії... Доречно нагадати, що у федеральній цільовій програмі мовної політики Росії сформульовано статус російської мови так: «В системі освіти російська мова посідає особливе місце: у різних геополітичних, етно- і соціолінгвістичних умовах вона виступає як рідна мова російського народу, як державна мова Російської Федерації, як мова міжнаціонального спілкування». З 1 червня 2002 р. чинним став закон «Про громадянство Російської Федерації», в якому виписана жорстка вимога до тих, хто бажає стати громадянином Росії: це обов'язкове знання російської мови та конституції країни, необхідність прожити у країні п'ять років від дня одержання посвідки на проживання.

Французи вважають свою мову основою національної культури, але водночас ще й інструментом суспільної згуртованості, консолідації нації. Для них, як і для нас, це важливо, бо у Франції французами стали і стають мільйони громадян, які не є етнічними французами з походження. Як би вони сконсолідували суспільство в одну цілість, коли б не французька мова? Вони, крім того, вважають французьку мову «духовним ореолом країни». Поняття «ореол» за десятитомним академічним «Словником української мови» означає: «Променисте коло, сяйво навкруги голови Бога, святого на іконах, культових картинах і т. ін.».

Французи вважають свою мову ореолом нації і беруть її як свя-
тиню, як найкоштовніший духовний скарб народу!

Досвід французів повинен стати надбанням керманців України, які мають зрозуміти, відчути, що державна політика мусить передбачати консолідацію нації, захист честі й престижу всіх національних надбань українців, передусім мови. Дві державні мови в Україні за сучасних умов («державна» і «офіційна» мова насправді тотожні) – це фактично смертний вирок українській мові. Мономовна політика в державному функціонуванні може цілком згоджуватися, як засвідчує світовий досвід, із мовною толерантністю щодо національних меншин. Україноцентрична ідея, що домінує у книжках Дмитра Кобцева та Інни Приходько «Українська мова. Розвиток зв'язного мовлення», повинна запанувати в кожній клітині державного організму.

2003 р.

ТОЙ, ХТО ПОВСТАЄ ЗА ПРАВДУ, МОВБИ ВОСКРЕСАЄ З МЕРТВИХ

Мабуть, важко передбачити, які саме відчуття, думки викличе у кожного читача роман талановитого письменника сучасної Греції Костаса Асимакопулоса «Дерево, що танцює», який побачив світ у прекрасному перекладі українською мовою відомого мовознавця, професора Олександра Пономарева. Пориноючи разом із героями книжки у вир визвольної боротьби греків за незалежність від Турецької імперії, у моїй пам'яті зринали героїчно-трагічні сторінки української історії.

Незалежно від того, з якої частини земної кулі загарбники, колонізатори, їхня психологія, мораль, точніше, аморальність – однакова. Вони будь-що намагаються знецінити, приголомшити, знищити національний дух підкореного народу, його мову, культуру, віру, звичаї, традиції. За найменшу спробу визволитися, стати вільним – жорстоко карають. Костас Асимакопулос так описав влаштовану над греками бійню: «Турки палили й убивали жінок та дітей просто в їхніх домівках. Полум'я охопило цілі квартали, осяяло храм Святої Богородиці, піднеслося над пагорбами; небо набуло барви міді. Швидко, нетерпляче висипали з кораблів головорізи з кинджалами, що виблискували серед полум'я; вдиралися до будинків, грабували, гвалтували жінок та дітей, тягли на кораблі полонених, щоб везти на продаж. Був саме день

Святої Параскеви (31 березня 1822 р. – В. Л.). Цього дня правилося по всіх церквах Хіосу. Спалахи вогню, щораз пораз осявали місцевість, виття снарядів, зойки, що долинали з будинків, надихали каральників на ще більші звірства, що їх вони коїли інстинктивно. Неможливо було повірити, що так знущалися люди з людей... Матері, дружини, сестри, дівчатка, хлопчики непритомніли від знущань нищих гвалтівників, а їхні закатовані, зі зв'язаними руками й ногами чоловіки все те бачили, чули й мучилися від неспромоги щось удіяти... Турки шаліли дедалі більше, розпанахували ножами животи, вивертали кишки, відтинали голови старим і малим, вішали попів на смоківницях...».

Від лиходійності турецьких мілітаристів нічим не відрізнялися агресивні московські пригноблювачі. Неймовірно жорстокі репресії пройняли жахом Україну після того, як гетьман Іван Мазепа з допомогою шведського короля Карла XII спробував вирвати український народ з московського рабства. Підкупивши козацького старшину, генерал Петра І О. Меншиков 2 листопада 1708 р. здобуває гетьманську столицю Батурин, перетворює місто на купу попелу, а захисників та мирних жителів, у тому числі жінок і дітей (за одними відомостями загалом 6 тисяч, за іншими – близько 15 тисяч), показово й жорстоко катує і страчує – для остраху всієї України. У наступні два місяці царські опричники, згідно зі словами очевидця, анонімного літописця, «...козаків, запідозрених у прихильності до Мазепа, вишукували по домах і віддавали на різні тортури: колесували, четвертували, вбивали на палю, а вже зовсім за іграшку вважалося вішати та рубати голови». Французький посол у Московії з жахом доносив у Париж: «Московський генерал Меншиков приніс на Україну всі страхиття помсти та війни. Всіх приятелів Мазепа безчесно катовано. Україна залита кров'ю, зруйнована грабунками й виявляє скрізь страшну картину варварства переможців...».

У другій половині листопада 1708 р. підручні Петра І влаштували імітацію страти українського правителя, віддавши в руки ката опудало, що мало символізувати Мазепу. На дев'ятини після символічної страти, 23 листопада, одночасно у Глухові та Москві було інсценоване анафемування гетьмана, яке відтоді 200 років проголошувалося у всіх церквах Російської імперії у першу неділю Великого посту аж до її урочистого зняття гетьманом Павлом Скоропадським 10 липня 1918 р.

У травні 1709 р. Московські війська здобули і зруйнували Чортомлицьку Січ, яка існувала понад століття. Вороги знеславили навіть гробницю давніх отаманів, забрали гармати, державний скарб і прапори. Петро І безмежно зрадив, почувши новину про зруйнування Січі, і писав до Меншикова: «Ми прийняли з великою радістю звістку, що

ви здобули це прокляте місце, джерело всякого лиха і надії наших ворогів». При цьому повідомляв генерала Апраксіна, що «полковник Яковлев заволодів цим клятим кублом і вирізав усю наволоч. Тим робом ми винищили останній пень Мазепиного роду і з цієї нагоди складаю вам найліпші побажання». Тільки архіви і хроніка тієї доби зберегли подробиці варварських мук, які вигадувала садистська уява Петра І.

Зіставляючи Голгофу випробувань українців з долею греків на тлі їхньої визвольної боротьби за незалежність своєї Вітчизни, маємо повну підставу стверджувати, що основною прапричиною історичного збереження грецького і українського народів є мова, культура, духовність. Адже національна сутність духовності – це той граніт, що на ньому зберігалися грецький і український народи, витримали найважчі випробування. Крізь терни століть прийшли до національної незалежності.

На жаль, чужинці ніколи не замислюються над тим, скільки віддав народ, аби його Батьківщина стала державою, скільки синів і дочок офірував, скільки куль наглитався в боротьбі, скільки моральних зусиль було витрачено, щоб глибоко збагнути: покірних топчуть нахабніше і б'ють жорстокіше. Той, хто повстає за правду, мовби воскресає з мертвих. «Людина, яка усвідомить свою внутрішню міць, може зрушити гори й небеса. Росами душі здолає напоїти пустелю», – наголосив Костас Асимакопулос. «На світанку життя таких людей уважали за богів, бо своїми діяннями вони підносилися високо понад юрбою. Словом, мети досягає той, хто ставить її перед собою й невхильно йде до неї, незважаючи на жодні перепони».

Цими словами можна характеризувати Костаса Асимакопулоса, який своїм романом «Дерево, що танцює», завдяки перекладові О. Пономарева, вчить також українців глибоше пізнати своє національне «Я», відчутти, що любов до Батьківщини – акт найвищого діяльного духовно-національного самовизначення, зрозуміти, що зденационалізована людина втрачає доступ до найглибшого національного колодязя духу і священних вогнів життя, вона приречена на щезання. Якщо та чи інша держава, нація не виховує патріотів, вона не має майбутнього. Мусить жити національно-історична пам'ять, що надихає людей мужністю. Тільки за таких умов, попри всі бурі та грози, народ виявляє гідну подиву живучість і залишається на своїй землі. Духовна анемія, аморальність, нігілізм, космополітичний інтернаціоналізм ведуть лише до культурно-ціннісного роззброєння, духовно-національного здичавіння, всенародного цинізму.

У романі, який багатий історичним та етнографічним матеріалом, на прикладі кількох поколінь однієї родини відтворено мрії, сподівання,

радощі, жалі, незгасне прагнення грецького народу до волі, свободи і незалежності, показано боротьбу Добра і зла, Правди і брехні, Чесності і підступності, Любові і ненависті, Щирості і зажерливості, Героїзму і ницості...

Перекладачеві Олександрові Пономареву вдалося зберегти неповторність художньо-публіцистичного стилю Костаса Асимакопулоса, духовно-гуманістичну ауру греків. Перекладений багатою українською літературною мовою зі збереженням питомого українського правопису (1928 р.), твір «Дерево, що танцює» ніби сфокусував у собі волелюбну, добродійну енергію не лише греків, а й українців, їх духовно-національний феномен, основою якого є мова. Адже рідна мова кожного народу – це втілення духовної влади людини над світом, який створений Богом для неї. Слово, і лише слово, є інструментом одухотворення навколишньої дійсності, і органічним складником життя, воно, як повітря, як вода, як хліб.

В умовах сучасної глобалізації греки цілеспрямовано захищають свою національну виразність, основою якої є мова. В Україні ж багато високих посадовців з оточення Президента і Прем'єр-міністра, чимало депутатів Верховної Ради досі не усвідомили, що українська мова – це генетичний код української нації, який поєднує минуле зі сучасним, інтегрує її, програмує майбутнє та забезпечує буття нації у вічності. Яскравим прикладом їхнього байдужого, нігілістичного, цинічного ставлення до української мови є проект указу Президента «Про захист прав громадян на використання російської мови та мов інших національностей України...»

Проект указу Президента спрямований не на захист прав громадян на використання російської мови, яка проникла в Україну в щонайменшій шпарині, а на захист прав і росіян, і денационалізованих українців, тобто малоросів, хто волів би загалом не володіти та не користуватися в Україні державною українською мовою (А. Погрібний). Отже, йдеться про санкціонування офіційної двомовності (тобто, одномовності – російської), надання російській мові в Україні статусу офіційної (тобто державної) і творення передумов для занепаду української мови в Україні. На це спрямований також проект Закону про мови головного соціаліста О. Мороза.

Мова дана кожній нації Богом, і тільки рідне слово втілює увесь спектр духовного життя народу (для греків – новогрецьке, для німців – німецьке, для українців – українське, для японців – японське), повнокровно відображає мислення, почуття, моральність, створює внутрішню гармонію між фізичною та духовною природою нації, стимулює розви-

ток національного буття, формує культуру. Справжню націю об'єднує мова, культура, спільна релігія, територія. Державна українська мова в Україні – це своєрідний державний кордон, прокладений в інформаційному та культурному просторах, який разом із географічним дає змогу чітко визначити, а що таке власне є держава Україна. Російській мові в Україні ніхто і ніщо не загрожує. Зникне українська мова – не буде української нації, не буде української України; може залишитися лише географічна назва «Україна» з московськими хахлуями.

Роман «Дерево, що танцює» наснажений духом Віри, Надії, Любові. Його автор Костас Асимакопулос разом з перекладачем Олександром Пономаревим щиро спонукає читача думати, утверджувати Істину, Красу, Правду, Добро – вічні духовні цінності для всіх людей, дбати про збереження розмаїття світу, розвиток мови, культури, духовності кожного етносу, народу, нації.

2005 р.

ГАЛИЦЬКИЙ ДОБРОЧИНЕЦЬ

У газеті «Молода Галичина» 16-го та 30 червня 2004 р. опубліковано рецензії на мою книжку «Кайдани ще кують: Факти, документи, коментарі про російщення в Україні».

Під час пошуку, нагромадження, опрацювання документальних матеріалів для написання тексту, підготовки й фінансового забезпечення видання книжки важливою, корисною була кожна доброзичлива порада, зауваження, пропозиція, будь-яка конкретна допомога. Автор це пам'ятає і кожному щиро вдячний. Виокремлюю Мусія Штуня із Великої Британії, бо саме завдяки добротності цього патріота України моя книжка «Кайдани ще кують» побачила світ.

Мусій Штунь народився 15 липня 1918 р. у с. Миркові Горохівського повіту на Волині. «Мої батьки – Мотрона Король і Григорій Штунь – мали 3 гектари землі, які зрошували гірким потом і з яких сяк-так утримували нашу сім'ю. Крім мене, в нашій хаті виростили ще брат Олександр і сестра Ліда, – пише у спогадах Мусій Штунь. – Я покинув Україну 24 липня 1945 року не з власного бажання, щоб побачити її знову аж 17 червня 1992-го. Ця довга насильна розлука, яку спричинили московсько-комуністичні окупанти, не вбила в мене любові до рідної землі, до моєї Волині».

Радник Посольства України у Великій Британії Ролянд Франко у передмові до автобіографічного нарису Мусія Штуня «Сповідь сина спалених батьків» наголосив, що Друга світова війна принесла людству і, чи не найперше, українському народові великі жертви та випробування, по-новому розділила світ, понівечила і змінила долі людей, перекреслила надії та сподівання багатьох народів. Совітська ідеологічна машина, яка була знаряддям імперського колоніального придушення поневолених народів, фальсифікувала факти, змальовувала події війни у вигідному для себе світлі. Спогади ж Мусія Штуня – очевидця й учасника тих подій – правдиво їх відтворюють.

У Великій Британії після Другої світової війни оселилася майже 30-тисячна українська еміграція. Сюди переїхали з Італії полонені Української дивізії «Галичина» та українці з армії Андерса, остарбайтери, біженці, політичні емігранти та переселенці.

«Українці створили свої організації, вони й досі зберігають свої мову, звичаї, віру, прищеплюють дітям любов до Батьківщини. За два роки існування Посольства України в Лондоні і мого тут перебування я зустрів багато особистостей серед українських поселенців, дізнався про багато подій з життя еміграції, про долі наших людей, – зазначив Ролянд Франко наприкінці 1994 року. – Я вважаю, що особливе місце серед них посідає шановний Мусій Штунь – людина надзвичайної долі, із сильним духом та благородним серцем, відомий своїми благородними вчинками, допомогою українському посольству, піклуванням про хворих дітей з України, просвітницькою діяльністю».

Автобіографічний нарис Мусія Штуня пронизаний оптимізмом та вірою у добро. Ще й ще переконуєшся, що земля Лесі Українки та Уласа Самчука багата людьми порядними, сильними й розумними. «Треба сказати, що наша громада у Великій Британії і я особисто не раз і не два фінансово допомагали Україні, – розповідає Мусій Штунь. – Зокрема, у березні 1990 року ми склали пожертви у Фонд матері і дитини в Україні. Я подарував на цю добродійну акцію 10 тис. фунтів стерлінгів зі своїх заощаджень. Про це повідомила газета «Українська думка», а Головна управа Організації українського жіноцтва у Великій Британії подякувала мені листовно за цей внесок. 21 січня 1993 року я передав для потреб Посольства України у Великій Британії 2 тис. фунтів стерлінгів зі своїх заощаджень. За це я отримав подяку від Надзвичайного і Повноважного Посла України у Великій Британії Сергія Комісаренка. А коли до Лондона приїжджав Леонід Кравчук, Посольство надіслало чільним представникам української громади запрошення. Отримав таке запрошення і я, і на ньому пан Президент України поклав свій автограф.

А 9 грудня 1993 р. до нас приїжджав тодішній Голова Президії Верховної Ради України Іван Плющ, і нас усіх знову запросили на зустріч. Українці Великої Британії живуть бурхливим життям: запрошують до себе і високих державних мужів, і своїх рідних та друзів, самі їдуть в Україну, допомагають їй літературою, медикаментами і фінансами».

Доброчинець Мусій Штунь, який відчув на собі жорстокість та облудність московського комуністичного і німецького нацистського режимів, пізнав на життєвому шляху добрих людей різних національностей: поляків, німців, євреїв, росіян; зумів завдяки своїй природній кмітливості вийти живим із майже безнадійних ситуацій, важкою і наполегливою працею здобути визнання і достаток, зберегти національну гідність і велич духу. Надзвичайно правдиві спомини Мусій Штунь закінчив своєрідним зверненням-заповітом: «Багато горя зазнав наш народ за свою історію, зокрема у ХХ ст. Чимало лиха й досі в Україні. Вам, дорогі мої країни, там, а нам тут спільно дбати про утвердження нашої держави, про своє майбутнє, про те, щоби ми знову не розсівалися світом, а жили в мирі та злагоді, та ще й заможнo на своїй багатій і щасливій землі. Нехай вас, маленькі й молоді мої українці, не спіткає наша доля! Будьте гордими, що ви – українці! Будьте відважними, мудрими і працьовитими!».

Автор книжки «Кайдани ще кують» та її читачі, щиро дякуючи вірному синові України, вельмишановному Мусію Штуню з Великої Британії за подвижницьку працю, благодійну фінансову акцію, завдяки якій це науково-публіцистичне видання побачило світ, бажають меценатові здорового довголіття, здійснення світлих прагнень його благородного серця, кмітливого розуму та працелюбних рук задля державотворення української України, зміцнення її справжньої, повноцінної незалежності, утвердження високої християнської моралі й духовності, національної гідності у всіх громадян, щоби ніхто ніколи не зумів закувати у кайдани український народ.

2005 р.

«МІРКУЙМО ГЛОБАЛЬНО, ПРАЦЮЙМО ЛОКАЛЬНО, ТВОРИМО НАЦІОНАЛЬНО!»

Кожна науково-публіцистична праця професора Олега Гриніва викликає неабияку зацікавленість, спонукає до всебічних роздумів про минулу, нинішню і майбутню Долю України після відновлення її незалежності. «Треба мати на увазі, що незалежність України означає

її незалежність від Росії», – слушно підкреслює Олег Гринів у новій монографії «Збуджена Україна: самоствердження нації після контузії населення. Непретензійні нотатки» (Львів, 2004. – 436 с.). Тому питання теперішнього національного розвитку України – це питання її майбутнього, бо фронт протистояння європейської (атлантичної, євроатлантичної) і євразійської (азієвропейської) цивілізацій проходить по українській землі. Якими можуть бути наслідки життєстверджуючого вибору нашої держави?

Щоб відповісти на це – за формою просте, але дуже глибоке за змістом – питання, Олег Гринів об'єктивно проаналізував, осмислив декілька наукових, документальних, художніх творів, на основі яких підготував своє науково-публіцистичне видання. Це – «Щоденник» О. Довженка, «Імперія та нації» Р. Шпорлюка, «Предисловіе. Обвал. Послесловіе» О. Яковлева, «Fata Morgana» М. Коцюбинського, «Вершники» Ю. Яновського, «Іван Рило» Леся Мартовича, «Собор» Олесь Гончара, «Мова і політика» Л. Масенко, «Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея» С. Вовканича, «Новий клас», «Недосконале суспільство» М. Джиласа, а також деякі статті у періодичній пресі.

Автор монографії має рацію, що процес переосмислення історії навіть в умовах незалежної України не простий. По-перше, старі догми хапають за ноги істориків, яких навчали в радянській середній і вищій школі. По-друге, титуловані історики відчують роздвоєність: з морального обов'язку вони мали би відмовитися від написаного за комуністичного режиму, а така позиція перетворює їх у «голих королів». По-третє, дехто з таких «вчених» посідає керівні посади не лише в академічних установах, а й у державних органах.

Тривалий час однією з найважливіших проблем України, основною причиною зовнішньополітичних невдач і внутрішніх кризових ситуацій є несуб'єктивність політичної культури. Відомий політолог Андрій Окара зазначає, що українська політична еліта звикла задаватися питанням «З ким ми?», але їй майже не цікавить питання «А хто з нами?». Олег Гринів у своїй праці правдиво розкриває історичні причини формування мінімалістської української політичної культури на відміну від польської, російської, які засновані на максималістських інтенціях.

У монографії показано, що трагічне роздвоєння українського народу в минулі століття досі має згубні наслідки під оглядом його національно-державницького розвитку. Західноукраїнські землі (Галичина, Буковина, Закарпаття) аж до середини ХХ століття належали до європейського цивілізаційного поля, а Велику Україну Москва брутально втягувала в

євразійську цивілізацію, що суперечило всьому попередньому українському буттю. Перетворення Московського царства в Російську імперію відсунуло на другий план значення України також для багатьох українців. Малоросіянізацію забезпечували не тільки підступною, агресивною російською силою. Козацька старшина, зневірена після поразки під Полтавою і перелякана жорстокістю Меншикова та клерикальною анафемою гетьманові Мазепі, перейшла на службу до «білого царя», домагаючись тих прав, які мало тамтешнє дворянство. Етнографічне малоросійство (малоросіянство) не заважало «хахлам» перескочити в «князі», з чого так глузував Пушкін. «Малорос» не протиставлявся «великоросові», бо їх єднала імперія. Гоголівський старосвітський поміщик як малоросійський Дон Кіхот, дізнавшись про війну з Наполеоном, поривається до запорошеної на стіні шаблі. «Царський холоп» поведеться інакше не міг. Про свою державу він вже не плекав жодної мрії: вона була таким далеким минулим, про яке згадувати годі, хіба хтось захотів похвалитися своїми славними предками. Навіть гетьман Павло Скоропадський зізнавався, що не робить різниці між українською і російською культурами.

Свою любов до Росії малороси підсилювали ненавистю до галичан, бо ті не хотіли визнати себе ні частиною російського населення, ні частиною польської спільноти. Отож, малоросійський етнографічний патріотизм до України як провінційної частини імперії, тобто батьківщини, поєднувався із самовідданим патріотизмом до імперії, як вітчизни. Галушки, сало, горілка, шаровари, верби, тополі, замріяні, журливі пісні – от і вся Україна для малоросійського панства.

А закріпачене селянство ходило на панщину, втративши колишній лицарський дух. Воно також не знало протесту, не бачило якогось іншого майбутнього. В містах переважало малоросійське міщанство, – звісно, після російського і єврейського, – на кшталт Свирида Голохвостого (Галахвостова), Проні Прокопівни та інших героїв з відомої комедії Михайла Старицького. Національне обличчя Голохвостого окреслюють такі слова: «Дурні хахли! Ідіть здорові! Што значить проста мужва? Ніякого поняття нету, ніякої делікатной хвантазії... так і пре!» Себе він називає Галахвостовим, бо така, мовляв, його «хвамілія натуральна», яку «необразованна мужва коверкає».

Олег Гринів зазначає, що голохвостівщина з'явилася в Україні ще в другій половині XVII століття, коли в 1665 році гетьман Іван Брюховецький поїхав до Москви у супроводі аж 500 осіб, представників від козацької старшини, духовенства і міщанства. Історик Дмитро Дорошенко пише: «Гетьман заявив бажання здружитися з якоюсь «мос-

ковською дівкою» й прохав визначити йому молоду; далі просив собі маєтностей поближче до московської границі й прислання в Україну значнішого відділу московського війська для своєї особистої охорони». Висновок не потребує пояснень: малорос не мав підтримки серед українського війська.

Після одруження з московкою цар надав Брюховецькому титул боярина, а козацькій старшині – московське дворянство. До таких почесей московський монарх додав їм ще й маєтності на українських землях, хоч і не мав права втручатися у внутрішні справи Гетьманщини. Та Москва, як знаємо з історії, ніколи не зважала на право, протиставивши йому силу. О Гринів вважає, що саме Брюховецький заслуговує на ганебний титул «батька малоросійства».

Нащадки козацької старшини передали «бацили малоросійства» своїм нащадкам, які перетворилися на прихильників «шлункової філософії», сповідували міщанську психологію, беззастережно сприйняли засади життя, котрі нав'язувало їм московське чиновництво. Таких переродженців пихаті московські можновладці ярликували «тетерваками». За словами мудреця Григорія Сковороди, «всю Малоросію Великоросія називає тетерваками», бо тетервак – «птиця, дурна, але не злоблива». Як приклад, філософ розповідає про такий випадок: «Гуляла там дужина тетерваків. Але коли найгучніш стрибали, горланили й танцювали, кричучи на повне горло, блискавкою впало на них сильце. Боже мій, який вереск, гергіт, хлопіт, стукотіння, шум, страх і борсання були! Тоді вибіг ловець і всім їм попереламував шиї».

Цей випадок – метафоричне зображення української військової, духовної і політичної еліти, неспроможності побачити небезпеку від прихованого московського сильця. Зосередження – на одній проблемі без її аналізу в політичному просторі в часових тенденціях завжди губила наших провідників. Автор монографії ще раз звертається до Сковородинської притчі: «Тетервак, налетівши на мисливську сітку, почав щосили жерти масну наживку. Нажершись по вуха, ходив надимаючись, вельми задоволений із себе, як задерикуватий, модно вдягнений юнак». Отак він переоцінював свою суспільну вагу, задовольняючись малими приманками поневолювача.

Для тетервака Андрія Половця було досить відчутти смак влади прапорщика російської армії, хоч він воював за чужі інтереси, а його пролита кров не давала жодної користі Україні – навіть навпаки! Більшовизований тетервак Іван Половець беззастережно вірив комісарові Герту з його «іконою» Маркса, – він, зачарований утопією «світлого майбутнього», не задумувався над тим, кому вигідне винищення укра-

їнського роду Половців, що деградував у шаленому братовбивстві на радість московським комісарам.

Коли читаєш рядки Сквородинських притч, мимоволі згадуєш, що возний з п'єси «Наталка Полтавка» мав прізвище Тетерваковський. Чи випадково? А може, Іван Котляревський таким побачив тетервака? Не лише «задерикуватий, модно вдягнений юнак», а ще й чиновник, чи, за самохарактеристикою, «по милості дворян – возний», за яким «копійка волочиться і про чорний день іміється». Така тетерваківщина, що має підтримку в доморощених пройдисвітів виборних Макогоненків.

Тетерваківщина – синонім малоросійства, хоч його прояви багатолікі. Поет Євген Маланюк передбачав, що ця хвороба малоросійства буде проблемою в незалежній Україні. Чому? Олег Гринів відповідає: «Малоросійство – це заник історичної пам'яті, вона притлумлена внаслідок систематичного впорскування цього комплексу. Нині тетерваківщина має ще ширші можливості як за царських і більшовицьких часів. Чому? Нащадки возного Тетерваковського захопили економічні і фінансові важелі, владу в столичних і регіональних структурах та, що, мабуть, найнебезпечніше, такий потужний засіб масової інформації (і водночас дезінформації), як телебачення разом з радіо і пресою. Навіть, рекламуючи галушки у якомусь ресторані тепер можуть «нагадати», що це гетьманська страва, а гетьман Богдан Хмельницький «приєднав Україну до Росії». **Малоросійство – на галушках**».

За часів комуністичного тоталітарного режиму малоросійство нав'язували різними способами. На ідеологічному рівні воно спиралося на відомий ленінський постулат, що лише при спільній дії пролетарів українських і російських можлива вільна Україна. Офіційна пропаганда приділяла особливу увагу паплюженню національних святощів, нав'язуванню вульгарного *білямистецтва*. Щоби створити комічний ефект, «тарапунькізували» українську мову. До речі, російськомовний учасник діалогу з Тарапунькою розмовляв літературною мовою. На жаль, «традиції» тоталітарного спотворення («суржикації») української мови за часів незалежного існування України не лише не подолані, а й посилюються. Тепер на російськомовних КВК за об'єкт глузу нерідко вибирають Українську державу, означенням якої «самостійна» і «незалежна» в російськомовному тексті надають протилежного значення. До речі, до такого пародіювання вдаються противники незалежної держави з лівого табору, які так само ці два слова пишуть у лапках.

На малоросіянізацію українців було спрямоване кіно. Згадаймо відомий кіносеріал, в якому «шляхетні» чекісти Жеглов і Шарапов борються проти злочинців, серед яких виділяється бандит на прізвище

Левченко. Дуже прикро, що цей фільм вже не один раз демонструвався на «голубому екрані» після проголошення відновленої незалежності України. Чи треба коментарів!

Олег Гринів звертає увагу на своєрідність відригування малоросіянізації в такому явищі нашого життя, яке Є. Маланюк називав «горе-українізацією». Йдеться про механічну, мовну за формою, але не за змістом, костюмовану гейби-українізацію, користі від якої мало, а шкода очевидна. Звичайно, можна Снігуроньку одягнути у вишивану сорочку, змусити її вивчити український текст, але від цього вона не стане рідною, українською. Те саме стосується «горе-патріотичних» сценаріїв різних свят. Приміром, на День Незалежності на столичному Хрещатику показують шароварне дійство, де героїзм козаків проявляється в сценізованому хлебтанні з бочки горілки, а в той час московські клерикали в Києво-Печерській лаврі протиставляють нашій НЕЗАЛЕЖНОСТІ свою колоніальну акцію з практичними наслідками. Олег Гринів погоджується з тими, хто пропонує святкувати День Незалежності і Соборності 22 січня. Чи не варто назвати його СВЯТОМ НЕЗАЛЕЖНОЇ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ, а 24 серпня відзначати як День відновлення національної державності?

Ні, до того ми ще не доросли, тому і в незалежній Україні вшановуємо чужі перемоги, зокрема під Полтавою, а не наші звитяги під Конотопом, Мотовилівкою, на горі Маківці в Карпатах. Чому? Малорос боїться показати московському держиморді, що національні інтереси українців і росіян різні. Ганебно відзначати круглу дату козацької ради в Переяславі, від якої розпочався «пропащий час» української нації! Берімо приклад з австрійців – вони не святкують аншлюсу.

Дуже важливу, правдиву думку висловлює О.Гринів: **«Малороси в незалежній Україні попали на найвищі щаблі державної влади і намагаються далі малоросіянізувати Україну, а українські інтелектуали соромляться обстоювати свої права навіть тоді, коли можновладні малороси плюють українцям у вічі».**

Не може бути справжньої української України без повного позбавлення українців малоросійської психології. Треба, щоби українці поважали себе, свою мову і культуру, а уряд – свій народ, від імені якого він виступає. Цитуючи Олександра Довженка, автор монографії підкреслює, що й нині в кабінетах сидять «хамуваті свинтуси», «тракторнохамські свині». Вони не зважають на людину, бо керують масами. Свою вищість номенклатурники «підсилюють» вживанням чужої мови, «акають» більше, ніж самі росіяни, як глузував О. Довженко, говорять «найчислішою руською мовою... на 150 %». «Ленінська національна політика»,

якою нині гордяться комуністи в Україні, насправді здійснювалася для обману неросійських народів, щоби вони полюбили «старшого брата» і уподібнилися до нього, сприйняли його мову як «другу рідну», щоби потім відмовилися від мови рідної, материнської.

Історія яскраво підтверджує, що «на противагу всім законам людського співжиття Росія простує тільки в напрямі свого власного поневолення і поневолення усіх сусідніх народів» (П. Чаадаєв). Росіяни не мають іншої національної ідеї, як імперська ідея. Проблема їхньої національної ідентичності впливає на поверхню міжнаціональних суперечностей як реакція на національні домагання поневолених неросійських народів. Найбільшою загрозою для Росії є утвердження незалежної України, адже без України Росія як імперія приречена. Саме тому українське державотворення зіткнулося з багатьма труднощами. Олег Гринів їх окреслює у політико-ідеологічному, соціально-економічному, морально-психологічному зв'язку з малоросійською психологією владоможців в Україні, які затято борються між собою, грубо ігноруючи національно-суспільні інтереси та конституційні засади розподілу влади на законодавчу, виконавчу, судову. Московські комуністи, наприклад, відверто заявляють, що прагнуть відбудувати «Велику Росію», тобто імперію Кремля. Малоросійські комуністи про велику Україну ніколи не думали, тобто й нині допомагають відбудувати «Велику Росію» за сценарієм Г. Зюганова, бо незалежної України вони не визнають, проголосивши її відродження «контрреволюційним переворотом».

Заявивши про «владу буржуазно-націоналістичних сил», комуністи в Україні разом з прогресивними соціалістами Н. Вітренко розраховують на наївних людей, бо викрити обман дуже просто, зазначає Олег Гринів, адже в кожному місті на схід від Збруча ще й досі стоять пам'ятники більшовицькому вождеві Леніну, його ім'ям названі центральні вулиці в населених пунктах і навіть Чорнобильська АЕС. Хіба націоналісти і противники соціалізму стоять під прапором «вождя світового пролетаріату», який ненавидів незалежну Українську державу і потопив її в крові? Не позбулася комуністичної утопії СПУ, яку очолює О. Мороз.

Противники Української держави пояснюють нинішні соціально-економічні проблеми «розвалом» СРСР, в якому начебто всі жили заможнo. Але навіть найвище партійне керівництво називало часи «блаженства» за генсекретарства Брежнєва застоєм. Олег Гринів публіцистично вдало використав образ Івана Рила з оповідання Леся Мартовича, щоби показати моральний занепад багатьох українців, для яких життєва позиція: «Моя хата скраю». Часи тоталітарного режиму відкрили нові сторінки «життєдіяльності» Івана Рила. Комуністична

Нашої заслуги в тім не бачу,
Нашої не знаю в тім вини,
Що козацьку бунтівливу вдачу
Нам лишили предки з давнини.

Василь Симоненко

мораль звільнила його від традиційних заборон українського народу, який осуджував крадіжки, пияцтво, розперезаність, безвідповідальність тощо. Саме за комуністичного режиму були закладені основи корупції, хабарництва, які підсилив Леонід Кравчук, а Леонід другий – Кучма – повністю відкрив скриню Пандори, і біда, лихо заповнили мільйони сільських хат і міських квартир.

Крах комуністичного режиму породив в Івана Рила нові ілюзії про справедливий перерозподіл. Хтось розпускав поголос про переповнені радянські склади продовольчих і промислових товарів. А чому порожні магазини? От лишень змінити владу – і заживемо щасливо, як в Америці, хоч будемо працювати по-російському (Тень, тень – аби минув день). Іван Рило й тепер все перекладає на владу, передусім на В. Ющенко і Ю. Тимошенко, а сам скраю і цинічно запитує: «Що мені дала Україна?» Знову хтось щось має дати, за Івана Рила вирішити. До речі, в Польщі патріотичні сили і державна влада запитують: «Що ти зробив для Польщі?».

Олег Гринів підкреслює, що нещаслива не тільки така людина, як Іван Рило – нещасливий і народ, серед якого він з'явиться: хвороба заразна і передається від однієї людини до іншої, руйнує організм, як ракові метастази. Тоді народ втрачає наснагу до відсічі, до боротьби за себе, за свої права, чекає ласки від «найяснішого цісаря», запитує, хто пригорне його під свою зверхність, – за свою державу боротися не хоче; за чужу державу ж піде воювати, бо його змусять, а без примусу не ступить жодного кроку.

У монографії «Збуджена Україна: самоствердження нації після контузії населення» також показано, що ворохобництво, нестримне бунтарство – протилежність позиції «моя хата скраю». Якщо представником останньої був Іван Рило, а хитрий Панько відстоював свої права з гідністю, то Хома Гудзь з повісті Михайла Коцюбинського – це протестант, що дійшов до тваринної люті. Безвихідь опановує душу бунтаря – і він захлинається, спраглий крові, ламання, топтання, нищення. Не «око за око», «зуб за зуб», а безрозсудна помста, звірине жадання побачити ворога споганеним, спотвореним, жалюгідним, на колінах, з благанням про змилювання.

Більшовицьке гасло «Грабуї награвоване!» особливо імпонувало люмпенізованим масам. Забрати чуже! Хіба може бути більше задоволення? Чому не підтримати більшовиків? Та більшовицькі бунтарі поглумилися над довірливою масою. За словами автора книги «Такой неизвестный Ленин» Олександра Бикова, «в первые же годы так называемой советской власти» все богатства и сокровища страны и

народа, собранные за многие столетия, были безжалостно разграблены кучкой вождей, свезены в один «фонд – золото партии», переправлены за границу, вложены в американские и швейцарские банки, а затем бесследно исчезли в неизвестности». Отже, так звані «нові українці» нічого нового не вигадали, навчилися у неперевершених вчителів-комуністів.

Михайло Коцюбинський протиставляє Хоминому руйнівництву розважливий господарський підхід Прокопа Кандзюби. Хома Гудзь і Прокіп Кандзюба – люди однієї епохи, але різних світів. З Хомою можна лише руйнувати, а не будувати. Він навіть асоціює з анархістами і більшовиками. Не дурімо себе: Хома ніколи не стане державотворцем. Чи останні п'ятнадцять років не переконали нас у тому?

«Пішов у небуття тоталітарний режим з номенклатурним добром кадрів, а на владних посадах сидять одні і ті самі, приходять подібні до них. Якась дивовижа, – пише Олег Гринів. – Живемо у старому світі під новими прапорами. Сумно на душі, гірко... Не лише культурою, а й іншими гуманітарними галузями керує безсмертний Володька Лобода». Тепер він має більше часу, бо не відвідує батька в притулку для людей похилого віку. Зовні Володька начебто й не подібний до того з Гончарового «Собору», не метушиться, ходить спокійно, з високо піднесеною головою, дивиться вгору, бо ж паркет у столичному урядовому будинку рівенький і чистенький. Не спіткнешся. Лише заговорить – зразу відчуваємо, що перед тобою та сама істота. «Лободизм» вічний, стверджує Олег Гринів, хоч і змінює вбрання!

М. Наєнко пише: «Похідний від персонажа твору (роману «Собор» – В. Л.) Володьки Лободи, він бив у саму точку існуючого режиму, бо поєднував властиві йому службовий кар'єризм, владолюбство, цинічність, посягання на свободу людську й багато інших суспільних аморальностей. Та небезпечний Лобода передовсім своїм «батькопродавством», яке є його визначальною якістю. Створена за аналогією з «христородавством», ця образна характеристика сприймалася і в контексті з такими явищами, як денационалізація, потурнацтво, національний нігілізм тощо, набувала в романі історичної глибини».

Коли Олесь Гончар писав свій великий твір, що став для цілого покоління маніфестом протесту проти тоталітарного режиму, маніфестом захисту національної культури, а для письменника – випробування на людську і національну гідність, він вже передчував наслідки «лободизму», які не дають нам, громадянам незалежної України, можливості вибратися з-під руїн, подолати смугу перешкод бездуховності. Найбільшу небезпеку для нас втілює тип Володьки Лободи, який не приховує свого цинізму.

Малоросійські за своєю суттю і російські за мовою ретробільшовики, відверті противники нашої державності, для її зневаги іронічно використовують українські слова «незалежність» і «самостійність». Як і сто років тому українська справа зіткнулася з пасивною силою опору й активною ворожнечею. Шкоди українському народові завдають ті, хто агітує «проти українського національного розвою в ім'я ширших завдань» і «сіє смуту і знеохочення до національної роботи, культурних засобів українських, українського слова, української мови», «вириває українську книжку чи газету з рук земляків» (М. Грушевський). Коли ми задримо полякам чи народам вчорашніх Прибалтійських республік, то треба наголосити, що вони не знають такого. Польський комуніст спочатку був поляком, а відтак – комуністом. Те саме і в Прибалтиці. У нас – навпаки.

О. Гринів слушно пише, що порівняно з часами М. Грушевського теперішні українофоби мають нові «козири» і нові засоби. По-перше, вони наголошують на вимогах глобалізації. Нинішні мерзотні сноби намагаються демонструвати свою вищість перед національною інтелігенцією англomовними запозиченнями, а «крута» суржикомовна шпана «вивищується» брутальною російською лайкою, бо людська гідність у постгекачепістському суспільстві не знає державного захисту. По-друге, українофоби утримують найсильніший засіб впливу – телебачення, а воно пропонує невибагливим споживачам «верок смердючок», «кроліков», «джентельменов», «діканьок», «гусаков» тощо. Навіть в Радянському Союзі не було такого антиукраїнського цинізму. По-третє, романтичні нардепи-патріоти випустили з рук найголовніше: борючись за культуру, вони забули про її фінансово-матеріальне підґрунтя. Як наслідок, закони про деросійщення України залишилися звичайними деклараціями: державні органи, особливо місцеві, використовують усі «діри» в чинному законодавстві, щоби загальмувати деколонізацію в духовній сфері. Невже найвищі посадовці не розуміють, що українська мова в Україні, – то найголовніший наріжний камінь існування українського народу як окремої нації. «Без окремої мови нема самостійного народу, – підкреслював Іван Огієнко. – Найголовніший обов'язок кожної держави – всіма можливими силами дбати про якнайкращий розвиток спільної для всіх племен її народу літературної мови як найміцнішої основи для його духовного об'єднання».

Національна мова консолідує людську спільноту і водночас відокремлює її від сусідів. «Спільна мова, – пише Лариса Масенко, – є одним з головних факторів, які забезпечують солідарність населення і, відповідно, стабільність, держави. Не випадково спілкування, що захо-

дить у глухий кут, визначають фразеологізмом «вони говорять різними мовами». Країна, в якій панують мова і культура колишнього колонізатора, не розвиватиметься як країна незалежна, а розвиватиметься як країна постколоніальна».

Панування мови і культури вчорашнього російського колонізатора в Україні підриває основи самого державотворення: по-перше, населення не може вийти з маргінального стану, цебто не підніматиметься до рівня національної самосвідомості; по-друге, не утверджується переконання в доконечності державного виокремлення нації, цебто нав'язується комплекс провансальства чи, на нашому ґрунті, – малоросійства; по-третє, у такій ситуації триває «війна мов», яка переноситься на всі сфери суспільного життя. Про гармонійне співіснування і взаємодію двох мов говорити недоречно, бо національній консолідації протистоїть роз'єднаність, а стабільності – руїна. Боротьба триватиме аж до остаточної перемоги однієї з мов.

За твердженням Лариси Масенко, тотальна двомовність, або білінгвізм, руйнує основи духовної своєрідності національної спільноти, а в колоніальних (постколоніальних) умовах двомовні, як правило, стають одномовцями і небезпека зникнення рідної мови підневільної нації не залишає сумнівів. «Домінуюча мова, – попереджає Л. Масенко, – витісняє підкорену прямо пропорційно до обсягу інформації, що подається цими мовами, і обернено пропорційно до структурної диференціації мов, тобто генетично-структурна близькість підкореної мови полегшує домінуючій мові процес поглинання». Двомовність, як підтверджує історія, неодмінно переходить у перетворення однієї спільноти (поневоленої) в частину іншої (панівної).

Аналізуючи монографію С. Вовканича «Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея», О. Гринів підкреслює: людина і нація, нація і слово, слово й інформація, рідне слово і рідна мова – їх доля найбільше тривожить С. Вовканича в час навалної глобалізації, коли народи поділені на бездомні і влаштовані. Щоби утвердитися в ХХІ столітті, Україна повинна реалізувати універсальний світовий принцип соціальної активності: *міркуймо глобально, працюймо локально, творімо національно, а це буде корисно для всього людства.*

Має рацію Олег Гринів, коли наголошує, що треба відмовитися від плачів за свою долю, бо сльозами неможливо підготувати глини для державного будівництва. Імперському «інтелектуальному антиукраїнізмові» маємо протиставити наступальний українізм, послідовну національну позицію в усіх сферах суспільного життя. Ми, українці, зобов'язані стати на захист своїх прав, щоби викоринити українофобію

в нашій державі; повинні «спекатися фатального за наслідками національного самоїдства» (С. Вовканич); покликані політично об'єднати усіх громадян України на засадах національної ідеї державотворення. Духовно нашу націю еднають образи Тараса Шевченка та Івана Франка.
2005 р.

НАМ ПОРА ДЛЯ УКРАЇНИ ЖИТЬ!..

Про Івана Франка – письменника, історика і теоретика літератури, фольклориста, етнографа, мовознавця, філософа, економіста, історика слов'янської та світової суспільної думки, журналіста-публіциста, видавця, громадського діяча – написано дуже багато. Найглибше у моє серце запали слова Юрія Мушкетика, які він сказав на міжнародному симпозіумі ЮНЕСКО «Іван Франко і світова культура», присвяченого 130-річчю від дня народження Івана Франка і виходу у світ 50-томного зібрання його творів: «У світі є зорі, які ми називаємо провідними, бо вони горять яскраво і стало, служать людям орієнтирами у просторі й часі; на землі є ріки, які ми називаємо великими ріками, ріками народу, бо вони вбирають у себе тисячі інших рік; на землі є люди, які йдуть попереду інших і своїми серцями освітлюють людству шлях у будучину. Половина з них – це ті, що рухають прогрес силою свого розуму, свого таланту, друга половина – ті, що підносять його висотою власного духу, звитяги, самопожертви, власним прикладом. А є й такі, в яких щаслива і ласкава доля поєднала ці якості в одній особі. До них ми, без сумніву, відносимо Івана Франка».

Прагнення осягнути велич розуму, мудрості, духу Івана Франка не покидало людей у минулому; з особливою силою це прагнення заволоділо нинішнім поколінням, яке хоче відчувати глибинні «біоритми національного коду» (Зіновія Франко) його діяльності, хоч трішки збагнути незбагненність астральної постаті Івана Франка.

Зрозуміти суть життєдайності ідей Івана Франка намагалися студенти факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка зі спеціалізації «Журналістська робота на радіо» і «Журналістська робота на телебаченні». У межах навчальної програми вони також готують коментарі. Їхнім щогорічним завданням було роз'яснити, розтлумачити, прокоментувати важливість, актуальність таких думок Івана Франка:

*Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служить!
Довершилась України кривда стара, –
Нам пора для України жить.
Не пора, не пора, не пора
За невігласів лить свою кров
І любити царя, що наш люд обдира, –
Для України наша любов.
Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!
Бо пора се великая єсть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і щастя, і честь,
Рідний краю, здобути тобі!*

Із циклу «Україна».

«Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації».

«Поза межами можливого».

«Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів. І се почуття не повинно у нас бути голою фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції. Ми повинні – всі без виїмка – поперед усього пізнати ту свою Україну, всю в її етнографічних межах, у її теперішнім культурнім стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кождим її частковим, локальним боєм і радувалися кождим хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головно, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді, практично частиною його».

«Одвертий лист до галицької української молодезі»

«Здобуйте знання, теоретичне й практичне, гартуйте свою волю, виробляйте себе на серйозних, свідомих і статочних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею. Таких мужів потребує кожда нація і кожда історична доба, а вдвоє сильніше буде їх потребувати велика

історична доба, коли всій нашій Україні перший раз у її історичнім житті всміхнеться хоч трохи повна горожанська і політична свобода».

«Одвертий лист до галицької української молодезі»

Завдання для студентів було досить таки складним. Довелось опрацювати чимало наукової, публіцистичної, художньої літератури. Готуючи матеріали, вони глибше зрозуміли, що ефективність журналістської праці Іван Франко ставив у пряму залежність від суспільно-політичної атмосфери, «суспільної совісті», «суспільної моралі». Він завжди виступав за єдність слова і діла. Щоб слово сталося ділом, – говорив Іван Франко, – треба духу свободи і любові до правди та до народу в публічній дискусії.

Приємно, що більшість студентів виконали завдання, досягнули своєї мети. Запрошуємо ознайомитися з їхніми коментарями, які подаємо нижче.

«Ми мусимо серцем почувати свій ідеал...»

Для такого мислителя, як Іван Франко, проблема національного поставала в особливому світлі, оскільки ключовим в результаті тривалого осмислення суспільно-економічного розвитку виявилось поєднання ідеї національного визволення з поліпшенням соціального становища людей. Зауважимо, що протягом тривалого часу у суспільно-філософських поглядах Каменяра домінували соціалістичні, економічні і соціальні погляди. «Я переконаний, що економічний стан народу – се головна підстава цілого його життя, розвою, поступу», – писав І. Франко в одному з ранніх листів. Та в процесі своєї ідеологічно-світоглядної еволюції та політичної діяльності він прийшов до розуміння неможливості вирішення українського питання лише з позицій розв'язання соціально-економічних проблем. Відбувся, висловлюючись словами Оксани Забужко, крах роками тліючої у свідомості Франка ілюзії щодо пріоритету загальнолюдського, соціально-економічного над національним. До цих висновків привів мислителя і сам характер у переважній своїй масі селянського середовища галицьких українців (90 % населення), в якому суспільна диференціація ще не набула глибоких форм, щоб відтіснити усвідомлення потреби передусім національного визволення. Останні десятиліття XIX ст. переконливо свідчили про це: постійна потреба консолідації суспільних сил не залишала іншої альтернативи, окрім смерті – смерті асимілятивної. Відхід від першості національного був світоглядним вибором зради (і навіть духовного самознищення).

Саме нехтування національним фактором певною частиною українських сил І. Франко пояснює і їх кінцеву «зневіру та апатію». Він пропагує потребу витворити з «...етнічної

маси українського народу українську націю, суспільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя». Ідея незалежності та окремішності «національного», відпорного (за Франком) до асиміляційної роботи польського чи російського національного чинника, вибудовувалась в ідею самостійності цілої нації, і як логічна закономірність – національної державності. Для Франка, вже зрілого мислителя, «національний ідеал, продуманий до крайніх консеквенцій», набував першочергового значення: бо лише ідеал національної самостійності, перебираючи ще собі на озброєння західноєвропейські ідеали соціальної рівності і політичної волі, «один тільки може дати їм поле для повного розвою», і витворити з «обдертої юрби» сучасний європейський народ – націю, з власною національною гідністю, культурою і державою, де нація (за Гегелем) може виправдати своє існування в колі інших народів. Таким чином, Франкове розуміння національного сформувалося у процесі вибору між національним і соціальним, бо епоха, в якій він жив, була епохою імпульсивного «маятника» з протилежними національно-духовними і матеріалістично-інтернаціональними помислами. Остаточне утвердження в свідомості І. Франка до національного через соціальне та інтернаціональне, з прагненням піднести українську національну ідею до європейських стандартів «національного», із можливим бажаним закріпленням її в суспільній свідомості українців.

Звертаючись до механізму формування національної ідеї, Франко вказував на провідну роль української еліти як виконавця такого завдання. Наступні слова І. Франка написано наче для нашого часу: «Перед українською інтелігенцією відкривається тепер... величезна дійова задача – витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй... та при тім податний на присвоювання собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидшій темпі загальнолюдських культурних здобутків, без яких сьогодні жодна нація і жодна хоч і як сильна держава, не може остаятися».

Іван Франко розумів, що, з одного боку, повинна вирости свідомість народу. Але як же вона виросте в бідного, голодного, обдертого люду? І в цьому він бачив зачароване коло, хоча розумів, що історія розвивається за своїми законами. У цьому плані залишався оптимістом, вважаючи, що народ з такими даними, такою історією і традиціями вартує кращої долі. Іван Франко добре знав людей, відчував і розумів, що в той історичний момент український народ мав потребу в лідері типу Івана Вишенського: народного мученика, голодного, босого, приниженого...

Ідеєю самостійності Галичини в ті часи не дуже переймалися. На зламі сторіччя, у 1898–1900 роках Микола Міхновський, тоді харківський адвокат також, уже на новому етапі, почав проголошувати гасла соборності і нової української державності. Він безпосередньо вважав себе учнем Івана Франка. Здавалося, його ідеї, особливо в Галичині, де вже була сформована відповідна традиція, повинні були знайти підтримку і розвиток. Але сталося неймовірне. Саме галичани почали виступати проти цієї ідеї. В умовах Австро-Угорщини українці задовольняли свої найважливіші потреби, у тому числі і культурні: мали свою пресу, гімназії, волю релігії, навіть національний театр. І, відповідно, їм було затишно.

Преса, що згодом прославилася своїми радикальними націоналістичними поглядами, тоді писала інше: навіщо взагалі ставити на порядок денний питання державності? Воно не вчасне, «батька» Йосифа це може образити. А крім того, така боротьба вимагає жертв. Будуть в'язниці, репресії. Словом, краще так, як є.

Володимир Антонович у ті часи писав: «Трагічна розв'язка історії України викликана тим, що український народ ніколи не міг виробити ані ґрунтовної цивілізації, ані власної дисципліни, бо ті, що ставали на чолі його та бралися піклуватися народною долею, мали в собі вельми недостатній запас культури». Погляди І. Франка нещадно експлуатували різні партії, об'єднання, орієнтації.

Іван Франко розумів і знав свій народ, його долю. Хоч у 1900 році він писав, що «ідеал національної самостійності в усякім погляді, культурнім і політичнім, лежить для нас поки що, з нашої теперішньої перспективи, поза межами можливого», потрібно працювати, «серцем почувати свій ідеал, мусимо розумом уяснювати собі його, мусимо вживати всіх сил і засобів, щоб наближуватись до нього...». Нині якраз та пора, щоби реалізувати національний ідеал утвердження української України. Треба тільки побороти фарисейство тих політичних сил, що прикриваються інтернаціональними фразами про загальнолюдські інтереси, ігнорують національні, українські.

Ірина Шевчук

«Творімо національний дух патріотизму!»

У цьому році ми відзначатимемо 150-ліття від дня народження українського титана, сподвижника, будителя свого народу – Івана Франка. Пролетіло вже півтора століття – вік, за який можна чимало збудувати, але й чимало зруйнувати, можна народитися і ...померти, – а ті його думки залишаються актуальними й дотепер. На жаль... Чому «на жаль»?

Від дня проголошення незалежності України минуло більше чотирнадцяти років, а питання поважного, мовчазного, глибокого народолюбства (патріотизму), «що виявляє себе не словами, а працею», ще досі не усвідомлене багатьма. Зокрема тими, які проживають в Україні, але українцями себе так і не вважають, або ж, навпаки, тими, що лише називають себе українцями, а ними насправді не є. Це – БАЙДУЖІ чи, як написав Дмитро Павличко, «зрусифіковані хохли».

Проблема нешанобливого ставлення до України в тому, що чимало наших сучасників не усвідомлює себе її дочками і синами. А це почуття, на наш погляд, зароджується тоді, коли людина збагне, якою ціною здобула Україна незалежність. Вона дарована ЗГОРИ як Божа винагорода за пролиту прадідівську кров, за знищення цвіту молодій інтелігенції Розстріляного Відродження, за спухлі дитячі (і не тільки) холодні тільця в часи трьох голодоморів (не говорю вже про вимушені випадки канібалізму, коли матір з'їдала власне дитя)... Ось та ціна!!! За всі ці та інші муки Творець світу нам дарував НЕЗАЛЕЖНІСТЬ! Тому

не мають рації ті, що кажуть: незалежність України впала у 1991 році на нас, як сніг на голову. Так говорити – значить не знати історії власної Батьківщини-Неньки.

А знати її потрібно. Лише мандруючи століттями в минуле, людина може відкрити для себе усю суть історії власної країни: пізнати, як зароджувалась, розвивалась, занепадала, нищилась, піднімалась з колін сьогоднішня наша держава. Історичне тло, на якому формувалась Україна, засвідчує, що це могутня держава, сильна держава, витривала. А це і є патріотизм. Це є один із кроків до правдивого усвідомлення себе членом цього суспільства, українським, хоча б духом.

«Навчитися чути себе українцям – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів» нам перешкоджає Росія. Той вічний наш окупант, якому не вистачає без нас повітря. Скільки вже століть підряд він намагається в нас задушити українців, бажаючи асимілювати український народ, знищити його ментальність. Владімір Путін намагався втілювати свій план руками экс-президента України Леоніда Кучми, опозиціонера Віктора Януковича та їхніх однодумців. Газова проблема – це теж один з новопридуманих способів.

Образ України у світовій свідомості тривалий час був досить розмитим. Нас асоціювали з Росією. Мойсей Фішбейн, єврей з українським серцем, український поет, як він сам себе характеризує, вважає, що «погромницький образ України та українця у світі неабиякою мірою творить наш північно-східний сусід та його спецслужби. Вони багато що контролюють в Україні. Наші вороги (і зовнішні, і внутрішні) хочуть пересварити в Україні всіх з усіма. Хочуть нацькувати росіян на кримських татар, кримських татар на українців, українців на євреїв... Розділити всіх нас».

Цей сценарій тривалий час втілювався у життя: нас вічно ділили. Українську націю роздирали чужі держави, через що чимало сучасних українців не відчують себе єдиною сім'єю. На цьому хотіли зіграти вороги українськості під час минулих президентських виборів. Але тоді нація довела, що вона єдина і ніхто і ніщо не зламає і не розділить нащадків українських козаків.

Культуролог, літературознавець Михайлина Коцюбинська так охарактеризувала здобутки Помаранчевої революції: «Зруйновано ще один болісний стереотип – про начебто прірву й ворожість між російсько- й українськомовними. виявляється, прірви немає. Тепло й доречно звучить як музичний супровід майданного побуту російськомовний хіт про «оранжеве небо». А з уст так званих російськомовних я наслухалася за ці дні стільки слів любові до України! Я завжди знала, що не треба квапитися категорично виключати з категорії «українці» усіх поспіль людей, які звикли послуговуватися в побуті російською мовою. А в ці дні було озвучено дуже важливу тезу, яка близька мені: у **такій** Україні – правдивій, теплій, нормальній – хочеться перейти на українську мову тим, хто її знає, і вивчити її тим, хто **не знає**. Це не примус, не кон'юнктура, а внутрішній імпульс».

Нам потрібно підтримати це бажання добром, любов'ю, щирістю, спільною працею. І ми зможемо це зробити, бо в нас був Майдан і є такі акції, як «Різдво разом». Поступово, тихо та спокійно ми змінимо це проросійське мислення та спосіб життя східних українців, відкриємо їм багатогранний український світ з його звичаями, традиціями, вірою в Бога. І тоді нам буде байдуже до слів Людмили Путіної, яка дотримується думки, що «російська

мова об'єднує людей в російський світ і кордони російського світу проходять по кордонах вживання російської мови».

На жаль, після проголошення відновленої державної незалежності Україна не стала твердо на ноги. Але, на мою думку, це не провина невдалого іміджу держави, а її бездіяльних керманічів, які тільки те й робили, що напихали власні кишені. Тому в нашій державі досі актуальні такі проблеми, як: безробіття, низька оплата праці, мізерне пенсійне забезпечення, корупція у всіх гілках влади, хабарництво... Чимало українок покинуло власну державу, домівку, родину... дітей і поїхало в європейські країни в пошуках кращого заробітку... Тому багатьом просто важко збагнути, за що ж любити Україну.

«Я знов і знов багато думаю про тих, хто їде звідси назавжди. Не мені їх судити, – пише в газеті «Україна молода» Євгенія Кононенко. – Але з них мені миліші ті, хто їде звідси зі сльозами, а не з прокльонами цієї землі, хоча тут є що проклинати. Чи є патріотичне почуття інстинктивним? Певне, ні. Тому ми мусимо вчитися, вчити своїх дітей, дітей своїх дітей, аби розвинути те невимушене відчуття приналежності до своєї України, яке би пізніше проявлялося болем за її невдачі та безмежною радістю за невеличкий її успіх».

Фундаментом майбутнього світогляду нової людини є батьківський приклад – основа, крізь яку проектується її самоусвідомлення. Тому вкрай необхідно, щоб патріотизм випромінювався крізь вчинки батьків: від материнської коліскової співанки українською мовою до свідомого творення батьком, наприклад, революції на майдані Незалежності. Тоді буде більша ймовірність того, що в такій морально здоровій сім'ї сформується правдивий Українець.

Той дух патріотизму мусить бути присутнім в кожній українській школі (і не лише в українськомовній, хоч і в ній відчувається часткова його нестача), у кожному ВНЗ, в українському інформаційному просторі, в художній і навіть у спеціальній літературі. Одним словом, усюди. Адже нам важливо, яким завтра буде наше суспільство, яке реально сьогодні залежить від нового покоління. А воно, як нам відомо, як губка, втягує в себе енергетику суспільну. Тому створити таке сприятливе середовище, справді національне, – обов'язок як батьків, так і владних структур, щоби кожний громадянин України всім своїм єством відчував себе гідним сином України, вболівав за її справи, працював заради її розвитку.

Оксана Ігнатенко

«Федералізм в українському контексті: бути чи не бути?»

Питання порозуміння «Схід – Захід» в українській історії привертало увагу дослідників не одного покоління. Ще сто років тому Іван Франко в «Одвертому листі до галицької української молодезі», який не втратив актуальності і сьогодні, закликав до конструктивного діалогу та консолідації українського суспільства.

У наш час нав'язують думку, що федералізація України допоможе розв'язати економічні, соціальні, мовні, культурні, духовні проблеми. Особливо гостро це питання постало під час президентських виборів у 2004 році. Його загострили політичні партії, які підтримували Віктора Януковича. Вони наголошували на інакшості українців різних регіонів.

Звичайно, якщо взяти до уваги той факт, що територію України, впродовж багатьох віків свідомо членували, постійно змінювали кордони між державами, мовними та етнічними групами, релігіями, політичними та культурними системами, то деякі ментальні відмінності між українцями різних регіонів нашої держави стають об'єктивно зрозумілими. Найчастіше виявляється наша неподібність лише на звичаєвому рівні. За даними соціологічного дослідження, опублікованого в газеті «День» за 30 червня 2005 року, 43 % наших співгромадян не підтримують ідеї федералізації і 29 % – виступають за федералізм. То чому це питання знову цілеспрямовано ставлять на порядок денний?

Така ситуація зумовлена трьома причинами: по-перше, це прагнення певних політичних сил привернути до себе увагу, здобути підтримку деякої частини виборців. По-друге, питання роз'єднаності українського народу є не загальнонаціональною проблемою, а радше відволікаючим маневром антиукраїнських сил, які не можуть змиритися з тим, що Україна утверджується як держава. По-третє, сьогодні галас щодо потрібності федералізму зчиняють ті політичні партії, які, втративши владу рік тому, прагнуть зберегти свій вплив принаймні на регіональному рівні.

Якщо пригадати події минулого, то ідея федералізму вже виникала на початку 90-х років, коли частина донецьких політиків виношувала плани відродження Донецько-Криворізької Республіки, створеної 1918 року. Слушною є думка політолога Костя Бондаренка, що плани донецьких федералістів виявилися далекогляднішими, ніж здавалося. Замість сепаратистських процесів вони вирішили завоювати київські висоти, усвідомлюючи, що в Києві можна досягти значно більших результатів, ніж урятуватися втечею від нього. Це і призвело до занепаду ідеї донецько-криворізького регіонального сепаратизму.

Варто підкреслити, що не слід прирівнювати федералізм до сепаратизму. Федеральна форма правління має багато позитивних рис. Прикладом є Німеччина, що вважається однією з найунітарніших держав серед федерацій. Але вона йшла до такої федералізації 150 років. Для кожного німця вся Німеччина є найріднішою. Прихильники такого ладу в Україні апелюють також до досвіду США, Австрії, Канади. Та для об'єктивної оцінки федерального устрою на теренах нашої країни потрібно найперше з'ясувати його плюси та мінуси.

Зрозуміло, що коли доходить до сепаратизму, то найкращим засобом усунути подібні прояви є надати ширшу автономію тій області, яка прагне відокремитися; принаймні так запевняють дослідники федералізму. Подібне спостерігаємо в Іспанії, Італії, Канаді, надаючи регіонам ширші повноваження у межах єдиної держави. Отож, належним чином організований федералізм може покласти край суперечкам між регіонами щодо питання, хто кого «годує», адже місцеві бюджети формуватимуться на місцевому рівні.

Однак федералізм можна розглядати не лише як засіб створення привабливіших умов для розвитку регіонів, задовольнивши в межах федеративної держави ті чи інші потреби, але й як спонукання до відокремлення. Ще однією негативною рисою федера-

тивної системи є відсутність вертикальної управлінської відповідальності за стан справ. В нинішніх умовах це може призвести до владного хаосу. То чи доречний федеральний устрій в Україні?

Оглядаючи історичний хід розвитку процесів регіоналізації, слід зазначити, що вони були значною мірою спричинені духовною та економічною дезінтеграцією українських земель. З цього випливає думка про хибність федералізації України в умовах сьогодення. Можна погодитись з поглядом Юрія Кисельова, який наголошував, що не регіони складають Україну, а Україна складається з регіонів, тобто історико-географічних земель. Інтереси Соборної Української держави мають бути вищими за інтереси регіональні, адже реально існують лише місцеві особливості, зумовлені наявністю певних видів природних ресурсів, а відтак – розвитком тих чи інших галузей господарства. На особливостях же національного складу населення наголошують штучно, тому що в Україні відсутні будь-які форми дискримінації національних меншин. Навпаки, в дискримінаційному становищі у власній державі перебуває саме українська нація, особливо це проявляється у східних областях, де чиновники принижують, ігнорують українську мову і культуру.

Отже, лівова частка проблеми припадає не на нашу ментальну та культурну різність, а на те, що частина українців «...ігнорувала свій український партикуляризм, ...в душі ж явно дорожила й дорожить фантомом «великої, неподільної Росії», – підкреслював І. Франко.

Гармонійне з'єднання української нації втілюється у простій і загальнозрозумілій формулі, викладеній Володимиром Білецьким у монографії «Схід України в інтегративних процесах сучасного державотворення», «Україна – наш дім», або «Україна – наш дім, а Київ – мати городів руських». Проти такої формули немає застережень ні на Заході, ні на Сході. Образ спільного «українського дому» має державотворче наповнення. Згадка про першооснову Києва як давньоукраїнської держави є консолідуючою як у минулому, так і майбутньому.

Від того, наскільки чітко молоде покоління уявляє собі майбутнє України, залежить його безпосередня участь у подальшому розвитку держави.

Одним із основних чинників для забезпечення соборності України є також глибоке розуміння громадянами сутності національної ідеї, яка слугує об'єднавчими засадами нації, розвитку держави, утвердження українців господарями на своїй землі, де панує добробут, висока мораль, духовність, де всі національні меншини підтримують Україну як свою державу, працюють заради свого і її розвою. З таким відчуттям 1 грудня 1991 року 90,32 % громадян України підтвердили Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року.

Можна провести паралель між сторічними подіями часу Івана Франка та Помаранчевої революції, процитувавши його слова: «...наша Україна переживає тепер весняну добу, коли тріскає крига абсолютизму та деспотизму, коли народні сили серед страшних катастроф шукають собі нових доріг і нових форм діяльності, коли невимовне горе, вдіяне народам дотеперішнім режимом, порушило найширші верстви і найглибші інстинкти людської душі до боротьби, якої результатом мусить бути повний перестрій зразу державного, а далі й громадського».

Отож, чи не поділимо ми нашу Україну, федералізувавши її, чи не прокопаємо нові Збручі поміж нашими регіонами? Думаю, що нам потрібно спершу навчитися жити за чинною Конституцією. Це важливіше, аніж вигадувати усе новий і новий велосипед. Адже кожна система по своєму ефективно працює за умов ефективного державного правління.

«Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів. І се почуття не повинно у нас бути голою фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції», тобто добрі результати наполегливої праці кожної людини на українській землі. Іван Франко ще сто років тому прописав рецепти боротьби із сепаратизмом, акцентуючи: єдність України можлива лише завдяки інтеграції регіонів на ґрунті поєднання в одне ціле «романтизму» Заходу і «прагматизму» Сходу України, що відповідає національній ідеї державотворення.

Іван Франко жив і творив в час, коли в інтелектуальному середовищі протидіяли дві ідеї: національна ідея та асиміляційна.

Сутність національної ідеї – спиратися на самого себе, на українську мову, культуру, духовність, економіку як частину світового культурного розмаїття, світового цивілізаційного розвитку. Асиміляційна ідея є повною протилежністю національній. Її суть полягає в асиміляції України, себто в розчиненні українців в будь-якій потужній нації – російській, польській, німецькій чи іншій.

Потужний вплив як на формування, так і на «фільтрування» національного духу мають засоби масової комунікації. Спрямування їхньої діяльності на відторгнення дезорієнтованих політиками громадян від моральності й духовності призводить до денационалізації й занепаду соціуму. Адже «денационалізація починається з обмеження соціального функціонування національної свідомості: передусім у сфері національної мови, освіти й науки, інформаційній сфері, у сфері права й державотворення. Все це руйнує національну ідею – життєву програму нації та національний світогляд – універсальну систему ціннісних життєвих орієнтирів», – наголошує Олександр Шокало. Він зазначає, що мірилом істинності людського життя є воля серця – духовно-пізнавального центру людського єства. У цьому суть і провідна сила питомо українського кордоцентричного світогляду, що в Григорія Сковороди розкривається у філософії мудрого серця, Памфіла Юркевича – у філософії утаємниченого серця людини та сакральній педагогіці серця, в Миколи Гоголя – у духовній практиці християнського персоналізму, в Пантелеймона Куліша – у хутірській філософії або філософії природи, філософії серця, у Тараса Шевченка – в життєвому принципі щирого серця, в Костянтина Ушинського – у вченні про особисту волю людини, закорінену в серці.

Кожна людина має гордитися своєю національністю, бо саме цією неповторністю вона найбільше цікава для інших і найповніше доповнює сімейний портрет людства. Знищення, асиміляція, поглинання меншого етносу дужчим – це те саме, що вбивство, вселенська і непоправна катастрофа.

Чимало європейських країн прийшли до демократичних режимів уже після реалізації національної ідеї, тобто після побудови національних держав. Україна ж має поєднати обидва процеси – одночасно збудувати і незалежну, і демократичну державу. Тому кожному з нас пора для України жити!

Оксана Горак

2006 р.

«ВЕРТАЙСЯ... ЩЕ НЕ ПОРА...»

«Він розкинув руки навстріч тому рівному й зовсім не пекучому світлу, вітаючи його й розчиняючись у ньому, як раптом з безмежно приязного яснива пролунав голублячий, журливий голос:

– Вертайся... Ще не пора...»

Так закінчується роман Василя Стефака «По той бік ночі» (2006). Василеві Небесійчуку – героєві роману – здавалося, що нарешті його душа раюватиме у приязно незбагненному потойбічному сяйві Добра і Волі, що навечно спочине його тіло, яке зазнавало неймовірно жорстоких тортур. Скільки ж то разів він виривався з ворожих сибірських катівень? Але щоразу енкаведисти злобливо перепиняли йому дорогу до наймилішої української землі, найчарівніших Карпат. Навіть до величного Львова дістався, але й тут на його світлу голову вороги накинули темний мішок...

«...Удар за ударом валив його на долівку, його нудило, годі навіть звестися, аж став провалюватися у знайому вже чорноту... скажений біль, коли б'ють по рані, коли головою – о долівку (в голові ніби все сколихнулося), аж до рятівної прострації – робіть, що хочете... Спам'ятовуєшся на стільці, в горлі тісняться схлипи, голова впала на груди... Викинутися у вікно... Заснути навіки...

– Признавайся! Колися!

– Дарма стараєтеся – я давав присягу перед Богом і Україною, що свої дії зберігатиму в таємниці...

Погляд непритомно блукає, що шукає? Боже, чи ще ціла хоч одна кісточка? Тремтять руки, паморочиться в голові, клекоче в грудях – харкаєш кров'ю... Пити...».

Генерал Клейменов зізнається племінникові, полковнику Зеленцову: «Є межа, яку жодна людина не здатна переступити, а бандерівець зумів... Він потрапляв у наші лабеті і в останню мить вислизав. Він перебув одинадцять розстрілів, його живого закопували...начинений залізом, мов старий лось. Я не один раз умивав руки – все, досить, та азарт чекіста всякий раз брав верх – ну ж, дотисну-таки, не може бути, щоб не дотиснув. Я відпускав його з Союзу за жалюгідну розписку, що не воюватиме проти нас...

Я ніколи особливо не довіряв хохлам... Але не патякаєш, мовчиш – ось тобі й корито! А бандерівець не побажав навіть прикинутися лояльним... Не повіриш – він перевернув не одне моє уявлення про людські можливості».

Роман Василя Стефака «По той бік ночі» пронизаний глибокою морально-гуманістичною ідеєю служіння Батьківщині; у ньому художніми засобами стверджується, що любов до України – акт найвищого діяльного духовно-національного самовизначення. Ница, продажна, зде-націоналізована людина втрачає доступ до найглибшого національного колодязя духу і священних вогнів життя, вона приречена на щезання.

Українська Повстанська Армія зродилася від одвічного прагнення здійснити заповіді велетнів національного духу Тараса Шевченка та Івана Франка, щоби у своїй хаті була й своя правда, і сила, і воля, щоби газдою, не слугою перед світом стати! Правда, УПА не визволила України, бо не під силу було їй це зробити.

Яскраво описаний в романі інтелектуальний двобій – «Чекіст Клейменов – український повстанець Небесійчук», «Чекіст Зеленцов – український повстанець Небесійчук» – вкотре нагадує читачам, що українцям впродовж сотень років готували небуття (російщення, полонізація, мадяризація, румунізація). Від поглинання української мови, культури, духовності московські імпершовіністи ще не відмовилися. Про це треба знати, про це треба пам'ятати.

Аналізуючи факти, документи про Другу світову війну, які тепер стали відомі, можна впевнено стверджувати, що безпосередніми на-тхненниками й організаторами тієї страшної бойні були два «побратими» по духу: А. Гітлер з його націонал-соціалістичною ідеологією і Й. Сталін зі своєю імпортованою комуністичною ідеологією.

Відстоюючи ідеали державної незалежності України, із зброєю в руках і проти нацистів, і проти більшовиків боролася Українська Повстанська Армія. «Якби я мав таку армію, як УПА, німецький чобіт не топтав би французьку землю», – так оцінив українських вояків Шарль де Голь.

В останні роки в Росії і в Україні вийшла низка художніх, наукових і публіцистичних праць про національно-визвольну боротьбу українців. До них належить монографія А. Гогуна «Между Гитлером и Сталиным. Украинские повстанцы», яка побачила світ 2004 р. у Санкт-Петербурзі. На засадах суворой об'єктивності, правдивості, в історичному і нинішньому ракурсах написав романний триптих «Вогненні стовпи» Роман Іванічук. Привертають увагу також спогади колишнього кагебіста Георгія Саннікова під назвою «Большая охота», з роз'яснювальним тут же на обкладинці заголовком: «Разгром вооруженного подполья в Западной Украине». На думку Миколи Горбала, ця книжка написана на замовлення тих ретроградних сил в незалежній Україні, котрі вперто виступають проти реабілітації борців за цю незалежність. Напевно, не-

даремно, закінчуючи книжку, у післямові до неї Г. З. Санніков цитує заяву ветеранів Служби безпеки України з організації «Щит», у якій, зокрема, йдеться: «Ветераны Великой Отечественной войны требуют от властей Украины [...] прекратить реабилитацию ОУН и УПА...» Як кажуть, коментарі зайві.

Однак треба сказати, що Г. Санніков, замилюваний Україною, її пісню, але все це споглянуто очима великороса. Та найважливіше, на чому варто наголосити, – чи не вперше чекіст описує своїх ідейних противників як відважних і відданих своїй справі людей. Хоч це йому не завжди зрозуміло: «Що змушувало оунівців практично ніколи не здаватися? Що заставляло їх гинути з пісню «Ще не вмерла Україна»? Якись пружини спрацьовували, коли останньою думкою смертельно пораненого, уже помираючого оунівця було рішення підірвати себе гранатою, притиснувши при цьому її рукою до лица і в останні секунди ще живої думки вирвати кільце – так понівечити собі обличчя, щоби ніхто не зміг упізнати й використати це у своїй роботі проти підпілля».

Василь Стефак, сфокусувавши у своєму романі «По той бік ночі» політичні, ідеологічні, моральні, духовні, психологічні проблеми боротьби українців за соборну, незалежну державу, всебічно показує Українську Повстанську Армію як унікальне явище, масштабна боротьба якої не має аналогів у світі. Розпочавшись у 1942 р., УПА охопила майже всю Україну, сягнула Кавказу і Кубані. Останню криївку енкаведисти здобули в Івано-Франківській області 1957 р. Останній борець – Ярема – вийшов із підпілля у 1991 р. На щастя, ще живі деякі учасники тієї страшної війни, які можуть нині засвідчити нащадкам боротьбу національних бійців проти нацистської і комуністичної тоталітарних систем – найлютіших ворогів української нації.

Завдяки скрупульозному вивченню документів, глибокому осмисленню розповідей українських повстанців Василь Стефак високохудожньо відтворив у романі вірогідні реальні події, показав силу духу сотенного Василя Небесійчука («Птаха», «Сина»), його побратимів, розкрив різноманітні підступні методи, якими користувалися чекісти для ліквідації своїх ідейних противників. Та навіть покаяння підпільників не давало їм гарантії вижити. «Тобі відомо, якими методами ми ліквідували бандерівське підпілля? – запитував Клейменов Зеленцова і сам відповідав. – Партія разом з нами ніколи не відмилася б перед історією... ми використовували наркотичні речовини, гази, біологічні спецзасоби, отруювали воду, поширювали хвороби...»

Нині відомо, що на 1 липня 1946 року в західних областях України на НКВС СРСР працювало 11 214 осіб (резидентів, агентів, інформа-

торів). Ще потужнішою була аналогічна служба КДБ СРСР в регіоні – лише за півтора року з січня 1945 р. до 1 липня 1946 р. завербовано 5 671 особу. Для обману українського населення використовували також сфальсифіковані «покаянні заяви» колишніх командних кадрів УПА. Розмовляючи з американцем Гаррі, Василь Небесійчук підкреслив: «Чимало років я усихав-журився непростимою кривдою, якої завдали мені шміраки, засипавши гори летючками, в яких нібито я, Василь Небесійчук – «Птах», «Син» закликав останніх повстанців – вчорашніх побратимів – скласти зброю, прийняти совітську владу й соціалістичну Україну... Комунія намагалася огидити тією летючкою не лише мене одного, але й весь рух, цілу УПА, приписуючи мені думки про безперспективність боротьби, про вихідні помилки ОУН, яка, мовляв, своєю збройною боротьбою з совітами виступила проти свого ж народу... Від мого імені називалися прізвиська і псевдо людей, які нібито були вбивцями безвинних стариків, жінок, дітей... Я журився тією кривдою, мовби й справді зрадив усіх, хто мене любив чи шанував, хто за мною услід без вагань ступав у вогонь і воду...» Американець Гаррі пообіцяв В. Небесійчуку, якщо вийде на волю, опублікувати у газеті «Вашингтон пост» коротеньке повідомлення: «Хто мене знає, чув моє ім'я, для родини, якщо хтось залишився живий: Я, Василь Небесійчук (псевдо «Птах», «Син») ніколи нікого не зрадив, не видав ворогам жодної таємниці. Я порушив у житті лише одну Божу заповідь – убивав, але я убивав ворогів».

Роман Василя Стефака не лише знакове, а й неповторне явище в українській літературі. Він навстіж відчиняє вікно до правдивої історії України, спонукає об'єктивно осмислювати російсько-українські відносини, належно оцінювати Українську Повстанську Армію. Адже досі «бандеровець» постає у сприйнятті пересічного росіянина, зросійщеного українця на підсвідомому рівні як свого роду «антиідеал» України, як живе втілення «поганої України» на відміну від ідеалу доброї України-Малоросії, що перебуває під цілковитим політичним і духовним контролем Москви, незалежно від справжнього статусу чи то провінції Росії, чи то протекторату її, чи то «самостійної» держави, рівень самостійності котрої визначається тією-таки Москвою.

Політик-реаліст Степан Бандера не лише осуджував імперіалізм, який репрезентувала більшовицька Москва, а й «ніби імперіалізм» Польщі, Румунії, Угорщини, Чехословаччини на українських землях у міжвоєнний період. Він також чітко висловив своє ставлення до національних меншин після відродження української держави. Росіянам, які підтвердили «повну лояльність супроти України і її національної

боротьби», за переконанням С. Бандери, «треба запевнити і забезпечити повну і всебічну рівноправність в усіх громадянських правах та повну свободу їхнього національного розвитку, відповідно до міжнародних вимог щодо національних меншин. Це саме стосується інших національних груп в Україні».

Позиція Степана Бандери ще раз підтвердила одну з визначальних рис українців – толерантне ставлення до інших народів, які живуть на українській землі. Про це також яскраво свідчить чинний закон «Про національні меншини в Україні», прийнятий в добу державної незалежності, яким сповна застережено мовні права меншин і який відповідає внутрішнім потребам України. Міжнародна спільнота визнала цей закон одним з найкращих і найдемократичніших у галузі міжнаціональних взаємин. Даремно комуністи, соціалісти (О. Мороз) і прогресивні соціалісти (Н. Вітренко), члени Партії регіонів здійснюють галас, що «русские Украины оказались на обочине общественной жизни», що потрібно в Україні надати російській мові статус офіційної, тобто державної.

Наставляючи полковника Зеленцова, генерал Клейменов наголошує: «Спробуй ти переконати бандерівця, що не кров, не раса і навіть не релігія витворили з нас народ, а саме реальні географічні простори. І тому вибір між Києвом та Москвою – то не етнічний вибір, а вибір ідеї, вибір геополітичної батьківщини... Українці в нашому месіанстві вбачають лише колоніалізм та імперські амбіції. Вони сліпі. З іншого боку, чи треба доводити, що самостійність України – негативне явище для всієї Євразії? Тому українське питання мусить бути закрите й бажано – ще за життя нашого покоління...»

Започатковане три століття тому нищення українства продовжується й нині. Головний удар спрямований проти нашого слова; його зневажають, вбивають, щоби українці як етнос, народ, нація втратили себе, перетворилися на безмовних, слухняних рабів, стали донорами чужинців, а свій дім віддали на поталу колонізаторам різних мастей. Дискримінаційне становище, в якому опинилася українська мова, культура, духовність (за майже 350 років панування Московії над Україною було видано 479 циркулярів, указів, розпоряджень, спрямованих проти української мови) внаслідок їх упослідження, видається недругами України за природну історичну реальність. Її, мовляв, не треба порушувати. Навпаки, кожен повинен усвідомити, що захист української мови в Україні, утвердження її в усіх клітинах державного і суспільно-політичного організму, розвиток національної економіки – це не боротьба проти російської мови, не будівництво «китайської стіни» між Росією

і Україною, приниження чи ігнорування російської мови і культури, мов інших національних меншин в Україні, а відродження і піднесення понищеної, поруйнованої, упослідженої української мови, культури, духовності, утвердження національного життєвого середовища.

Надто актуальними й нині є розмови-роздуми Провідника з юнаками, які вступили в УПА: «Он клаптик жита половіє...Посередині нивки – одна полеглиця, мовби там гарцювали чорти. І поламані стебла – це, може, ті з нашого народу, які впали на Сніводі, на Ворсклі, під Конотопом, герої Крут і Базару – честь і слава їм, вони виконали своє завдання перед нацією...

Поряд з тими стеблами, під ними – незліченно зігнутих. Ці витрусять зерно на стерню або ж зігниють, не дозрівши, й ніхто ніколи не спом'яне їх добрим словом. Нехай буде, це ті з нашого народу, які сполячилися, зросійщилися, ті, яких наш народ називав московською гряззю, варшавським сміттям... Ми ж із вами маємо уподібнитися на отих, поодиноких, струнких, з повними колосками, які не піддалися стихії. Ми зобов'язані допомогти випрямитися й зігнутих, ошуканим чужинською брехнею... Ми не крайні, а перші, – ми є вибраними, від яких залежить, чи прокинеться Україна. Хіба ж це не гордо бути тими, які випрямляють хребет нації?»

Встала Україна. Світ довідався про неї. Якою Україна є нині, якою буде Україна завтра, залежить від кожного з нас, від кожного українця, де б він не жив, від кожного громадянина України. Канада є такою, яким є кожний канадієць, Польща – такою, як кожний поляк, Німеччина – такою, якою є кожний німець, Росія – такою, як кожний росіянин, Японія – такою, яким є кожний японець...

Доля кожної людини, родини, народу, нації також залежить від того, якою є влада у кожній державі (національна, шовіністична, імперська, космополітична, кримінально-олігархічна, колабораціоністська, демократична, авторитарна тощо), чиї інтереси вона захищає, який приклад показують депутати, чиновники, які взаємини між керманічами і громадянами. Є чимало інших політико-ідеологічних, морально-психологічних, національно-громадянських критеріїв життєдіяльності людини.

Своє життєве кредо сотенний УПА Василь Небесійчук висловив так: «Людина живе і вмирає лише один раз. Чи ж не хороше з піснею на вустах у колі друзів впасти на сиру землю, на цю землю, яку я так люблю, за яку молюся й за яку готовий померти? Я сівач. Ми сіємо, сповнюючи свій обов'язок, хоча б цим зерном мали бути наші кістки. Байдуже, хто жатиме – ми чи нащадки. Мені досить одного променя

далекої мети. Мені приємна моя доля. А смерть... Красу життя довершує гідна смерть. Ми пройдемо через усі випробування чистими, донесемо наші прапори до мети. Найприємніше видовище, коли людина повстає проти бруду й помалу очищується... Я гордий із своєї місії і сповню її до кінця...».

Василеві Небесійчуку здавалося, що він уже виконав свій святий обов'язок перед ненькою-Україною і з чистою совістю може відходити у Вічність. Але голублячий, журливий голос застерігає, просить не поспішати, ще не прийшов час: нині Україні дуже потрібні вірні сини. У світі ж поважають дбайливого, працьовитого, сильного господаря на своїй землі, здатного її захистити, справжнього, щирого носія національних і загальнолюдських цінностей. Роман Василя Стефака «По той бік ночі», спрямований на захист і розвиток національної сутності, утвердження в Україні українського життєвого середовища, закликає до порозуміння, взаємоповаги, дружби між людьми різних національностей, між великими і малими державами, між сильними і слабкими земної цивілізації.

«По той бік ночі» – це книжка-сповідь, книжка-пам'ять, книжка-очищення, книжка-осуд підступності, цинізму, нищості, зрадництва, книжка-одухотворення, книжка-славень українській мужності і героїзму, книжка-заповіт, книжка-пересторога, книжка-засів величі й невмирущості української нації, книжка-заклик до переможної боротьби за українську Україну.

2007 р.

ЩОБ КОЛОСИЛИСЬ ЗЕРНА ПЕРЕМОГИ...

Нове видання знаного письменника, літературного критика і публіциста Дмитра Юсипа «Дзвони Чумацького Шляху» (2007) є своєрідним продовженням тематики його попередніх художньо-документальних праць, присвячених діяльності тих достойників і подвижників національної ідеї, для яких самопосягання Україні була понад усе, що тільки може бути у житті людини. Це – книги «Микола Федюшка-Евшан. Нарис життя і творчості», «Зіновій Красівський. Сторінками життя і творчості», «Корона і вінок терновий. Жінки-героїні і національно-визвольні змагання», «Вирок долі» – про засновника та організатора Українського Національно Фронту Дмитра Квечка та ін.

На цей раз зі сторінок нового видання Д. Юсипа перед нами постають представники української інтелігенції, зокрема, творчої, які взяли активну участь у національно-визвольній боротьбі, позначеній як мужнім подвигом Січового Стрілецтва, так ОУН – УПА та правозахисників – дисидентів. Тобто йдеться про митців: поетів, художників, композиторів, письменників, публіцистів національно-визвольної орієнтації, котрі нелегкі випробування власної долі, що спостигли їх у руслі тих змін і перемін, що відбувалися у минулому двадцятому столітті, сприйняли як невід’ємні від долі всієї України.

Складається книга з трьох розділів: «Засурмили сурми, труби...», «А з нами – Правда, з нами – Бог» та «Вогонь душі не остудити», які символізують історичну безперервність Руху Опору, котрий на кожному відповідному етапі свого розвитку мав свою долю, свої традиції, свої здобутки і втрати. І своїх мужніх борців.

Першою з них постає могутня постать Івана Франка. До кінця своїх днів він слугував яскравим взірцем незгасної любові до рідного народу, котра повчала, вела за собою, надихала. І слугуватиме завжди... Нарис «Перший жовнір Каменярської сотні», де йдеться про ставлення поета до Січового Стрілецтва, і, загалом, до ідеї Державної Незалежності, є своєрідним заспівом до всієї книжки, який надав їй живого, промовистого і виразного звучання. Перечитуючи подальші розділи книжки, читач ознайомиться з новими іменами справжніх лицарів свободи, які живуть у своїх героїчних ділах і вчинках. Вони заповнюють простір нашої свідомості і нашої гордості за рідну Україну, її вірних синів і дочок – відданих національній ідеї. Це – стрілецький композитор Михайло Гайворонський, поет, письменник, видавець, педагог, Міністр військових справ ЗУНР, полковник Дмитро Вітовський. Це – мужня революціонерка, чільний член ОУН, поетеса Олена Шовгенів-Теліга, поет Рошко-Ірлявський, оформлювачі підпільних видань ОУН, УПА, художники Ніл Хасевич (Зот-Бей-Старий) та Михайло Черешньовський (Петро-Інженер-Бескид). Це – поет, прозаїк, драматург і публіцист, член Головної Визвольної Ради Михайло Дяченко (Марко Боєслав-Гомін), лікарі УПА, літератори Юрій Липа, Василь Кархут (Ростислав), поетеса Галина Савицька-Голяд (Марта Гай), поет, публіцист Григорій Жученко (Яр Славутич)... Продовжувачі їхньої героїчної боротьби – дисиденти-шістдесятники: засновник і організатор УНФ, історик, публіцист Дмитро Квецько, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Тарас Мельничук...

Називаю лише окремі імена героїв книги. На її сторінках їх більше, і всі вони, як і десятки, сотні інших їхніх побратимів вірно служили

національним ідеалам свободи людини й прагнули тільки одного – принести якнайбільше користі рідному народові й твердо вірили у його майбутнє.

*Це буде так: в осінній день прозорий,
Перейдемо ми на свої пороги,
Тяжке змагання наші душі зоре,
Щоб колосились зерна перемоги...
Заметемо вогнем любові межі
Перейдемо у брід бурхливій воді,
Щоб взяти повно все, що нам належить.
І злитись знову із своїм народом.*

Так писала Олена Шовгенів-Теліга.

Віру видатних діячів чину в непереможність українського народу не могло похитнути ніщо. Ні переслідування, ні тортури, ні – навіть смерть. Їхнє подвижницьке життя – яскравий приклад величчя національного духу. Зі сторінок книги, яка читається з надзвичайним інтересом, її герої постають перед нами як люди незламної волі, котрі демонструють жертовну вірність обраному шляху, не зрадивши йому ніколи. Бо «яка користь Людині, якщо вона здобуде увесь світ, а душу свою занепасть», – записує у своєму щоденнику повчання з «Євангелія від Матея» Володимир Горбовий – доктор права, соратник Євгена Коновальця і Степана Бандери, заступник Голови Ради Міністрів і Міністр Закордонних Справ в уряді Ярослава Стецька. Людина, котра пройшла через найжахливіші тортури і знущання в польських, нацистських та московсько-більшовицьких катівнях. Але не скорилася. До кінця своїх днів Володимир Горбовий залишався стійким революціонером-націоналістом.

*Буайте цвітом, степові широти!
Дзвени світами, славо козаків!
Клянусь життям, на всі віки віків,
Мене в бою ніколи не збороти.*

Таку обітницю дав собі і стійко її дотримувався не лише поет і публіцист Григорій Жученко (Яр Славутич). Боець «Чернігівської Січі», а згодом воїн УПА. Такого принципу дотримувалися всі, хто гордо дивився у вічі смерті. Хто вбачав в ній свою перемогу і своє безсмертя. Щоб не потрапити в руки ворога, добровільно пішли з життя вчорашній випускник Львівського університету, педагог, Головний Провідник ОУН Карпатського Краю Ярослав Мельник (Роберт) та його дружина, випускниця Празького університету, лікар Антоніна Король (Таня), забравши зі собою у вічність малесенького синочка Романа.

*Небо в сутінь буває сірим,
А насправді ж воно - голубе.*

Василь Симоненко

До останньої секунди життя вірним був повстанській присязі відомий український публіцист, автор низки дослідницько-наукових праць, майор УПА Петро Федун (Полтава). У 22 роки підірвав себе гранатою поет Мирослав Кушнір (Лунь). Гей би, відчуваючи трагічну неминучість власної долі, він за кілька днів до своєї смерті написав такі рядки: «Остався лиш один й однісінька граната, // А ворог не стріляв – взяти хотів живим, // Але хто жити вмів – вмів і вмирати, // Прощанням зброї – гострим і сталевим». Не здригнулася перед лицем смерті відома поетеса Марія Дмитренко (Богдана Світлик–(Литвинко). Коли червонопагонники оточили у горах повстанську друкарню і запропонували всім здатися, останній набій поетеса залишила для себе.

І таких прикладів у героїчному літописі Руху Опору – сотні. Нове видання Д. Юсипа зводить нанівець брудні совітсько-кагебістські вигадки, начебто Рух Опору не був масовим. Тим більше, з такою активною участю національної інтелігенції. Не витримує жодної критики й цинічна компартійна брехня, мовляв, в УПА боролися тільки «західняки». Ці наклепи знову ж таки спростовує книжка Дмитра Юсипа. Серед незламних повстанців були уродженці усіх областей України. Згадуваний Юрій Липа – родом з Одеси, Григорій Жученко (Яр Славутич) з Херсонщини, Дмитро Карпенко (Яструб) – з Полтавщини. Він, до речі, перший кавалер найвищої відзнаки командування УПА – Золотого Хреста бойової заслуги I-го ступеня... Перелік імен героїв Української Повстанської Армії, що походили з Великої України, можна продовжувати й продовжувати.

Неповторний і цінний своєю документальною основою дослідницький фермент використав автор і в нарисах про достойників і подвижників українського духу з числа шістдесятників-дисидентів. Д. Юсип пристрасно розповів про тих, хто не хотів примиритися з людиноненависницькою суттю комуністичної системи і зробив усе, щоб допомогти історії винести цьому режимові остаточний вирок і утвердити право людини на свою гідність і на свою волю. Заради незалежності України найжахливіші випробування. 20 літ «від дзвінка до дзвінка» промучився у московських концтаборах Дмитро Квецько, якого спочатку кадебістська Феміда присудила до страти. 198 днів голодував поет, в'язень сумління Ярослав Лесів на знак протесту проти порушення прав людини та нелюдських умов утримання політв'язнів за колючим дротом. Тюрми і концтабори, божевільні і спецлікарні передчасно звели у могилу поета, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Тараса Мельничука... Але ніхто не розкаювався. Не просив змилювання. Тепер, живі і вже не живі, мужі чину залишаються разом з нами. Назавжди.

Герої не вмирають. І про них не забувають. Бо кожна крапля крові, пролита за Україну, є священна. Такий основний лейтмотив книжки «Дзвони Чумацького Шляху» Дмитра Юсипа, який «ще раз потвердив своє кредо як професійного критика, літературознавця і публіциста, так і вдумливого історика, творчий пошук якого послуговує великою користю справі очищення історичної пам'яті істиною і подальшого утвердження національної ідеї, – пише у передмові Тарас Салига. – Тут колос письменника зріє щедро...».

2008 р.

ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

«Вивчення етнічної історії власного народу покликане формувати у молоді й усіх людей почуття національної гордості, усвідомлення прадавніх витоків етнічної спільності, громадянської відповідальності перед заповітами, культурною і духовною спадщиною батьків, дідів і прадідів, благородної духовної цінності нації – патріотизму», – акцентовано у «Передмові» навчального посібника «Етнічна історія України» заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка, доктора історичних наук С. А. Макаруча¹.

Гаслом багатьох поколінь українських просвітителів було: «У школі – наша будучність». Опублікований посібник виразно підтверджує глибинний зміст такого наставлення. Йдеться головню про те, щоб формувати в українців історичну свідомість, національно-гуманістичний світогляд, наукові підходи до дискусійних питань і новітніх проблем народознавства та історичної науки. Автор зосереджує увагу на історії етнодемографічного розвитку, становленні етнічних меж розселення українців від Х до ХХ ст. Ці історичні процеси затуманені численними фальсифікаціями й спотвореннями на догоду імперським силам колоніальних режимів, які гнобили й руйнували Україну впродовж кількох століть, й сьогодні намагаються диктувати своє вкрай негативне трактування української історії, яке має на меті ерозію українства, насаджування національного нігілізму, прищеплення меншовартості, що призводить до культурного і духовного знищення.

¹ Співавтор рецензії кандидат історичних наук, доцент Микола Рожик.

Посібник С. А. Макаручука є тим виданням, яке протистоїть перекрученню історії, нинішнім спробам приватизувати певні події та історичні постаті для потреб внутрішніх і зовнішніх недругів України. Автору вдалося доцільно об'єднати висвітлення питань від предмета етнічної історії, історіографії етногенезу й етнічної самобутності українців до життя сучасної української діаспори. У посібнику чітко й доступно визначається поняття нація, роз'яснюється, що таке раса і підраса, які антропологічні зони виділяються серед корінного населення в межах української етнічної території. Посилаючись на авторитетні історичні джерела, він розповів, як постав «слов'янський народ» і довів існування власної історії України. Це з усією очевидністю відкидає ідеологію та історіографію про єдиний загальноросійський народ, «єдинодержавіє і самодержавіє», спекуляції М. Погодіна та його послідовників, «наукові» версії про «малоросійське плем'я». Не лише офіційні московські зверхники, а й російські історики, значна частина інтелігенції «скреслювали українців як окремий народ». Сьогодні, обстоюючи буцім слов'янські цінності, міфічне братство східних слов'ян, новітні асимілятори прагнуть підмінити ними національні інтереси українців. Зазвичай, таке лицемірство маскують гуманістичними цінностями, державними потребами, боротьбою з ксенофобією, антисемітизмом, русофобією.

«...Не наукові погляди епохи визначали практику російської офіційної політики стосовно українського народу, а директивні, часто таємні положення державних документів...», – наголосив автор. У сучасній Україні є доволі крикливі й впливові промосковські сили (Партія регіонів, комуністи, прогресивні соціалісти, різні блоки і союзи), які захищають будь-які інтереси північного сусіда в Україні. Тому обстоювання національної концепції історії, опертій на наукову основу правдивого, об'єктивного сприйняття історичного процесу, набуває доленосного значення.

Російська історіографія, як відомо, не допускає існування «окремо від російського українського тисячолітнього процесу». Міфи про «колиску трьох братніх народів», їх «єдиний спільний корінь», про «слов'янську єдність» продовжують підступно експлуатувати для підпорядкування слов'янства «єдиній і неділимій» Росії. Сучасна Україна, як важливий геополітичний центр, стала перешкодою на шляху утвердження російського великодержавного імперіалізму, реалізації його хижих і цинічних намірів. С. А. Макаручук рішуче зламав радянську концепцію, яка панувала в українських підручниках недавніх часів, й відкинув російську імперську ідеологію. У другому розділі він аргументовано довів окремішність українського історичного розвитку, самобутність українців як етносу, походження української нації. Логічно продовжив

і доповнив порушену у другому розділі проблему третій розділ, який репрезентує історіографію Галичини та її зв'язки з науковими надбаннями українських національних істориків Наддніпрянщини. Важливо, що не лише оцінено рівень досліджень, а й критично проаналізовано зусилля галицьких «общеросів», таких як Д. Зубрицький, І. Шараневич, Б. Дідицький, Я. Головацький та інших, які українську історію розглядали у контексті єдиного загальноросійського простору. Натомість народовці відстоювали історичну правду про «малоруську (українську) національну окремішність». Важливими є оцінки Франкового розуміння процесу творення нації. Письменник, мислитель, патріот висував завдання «максимально задіяти суб'єктивний національний чинник», «щоби витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здатний до самостійного культурного і політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй».

У наступних розділах посібника винайдено правдиву інформацію про такі історичні реалії, як з'ясування проблеми прабатьківщини слов'ян, появи на історичній арені народу і держави «Русь», становлення українського етносу в умовах чужинецького поневолення. Статистичні дані і свідчення історичних документів розкривають причини появи «організованої національної збройної сили на південному порубіжжі українського заселення», яка протистояла антиукраїнським намірам великих держав – Московії, Литви, Польщі, Туреччини та їхніх васалів. У посібнику відображено причини занепаду національних форм української державності.

Професор С. А. Макаруч правдиво розкрив процеси формування українських етнічних меж на заході, півночі та сході, а також показав українську колонізацію Нижнього Подніпров'я і Північного Причорномор'я, що спростовує низку положень зарубіжної історіографії про претензії на них сусідніх держав. Такі знання про кількісне українське населення в різних так званих «спірних» регіонах (наприклад, Холмщина, Підляшшя) спростовують викривлення і політичні спекуляції, уточнюють історичні відомості про етнічні українські межі.

У посібнику наведено дані про примусові переселення й депортації українців у новітній час, які мали на меті насильно змінити їхні етнографічні межі. Для сотень тисяч людських доль це були страшні трагедії та непоправні матеріальні і духовні втрати. Без знання цих подій і конкретних змін неможливо було б досягнути цілісного образу етнодемографічного розвитку України в ХХ ст. Прискіпливий аналіз переписів, які проводили в Росії та Австро-Угорщині, дав змогу встано-

вити близький до реального кількісний склад українців, а також кількість тих, хто проживав за межами цих імперій. Книжка ознайомлює з промовистою статистикою переселенської політики царизму, визначає регіони переміщення значної кількості українців із Батьківщини далеко за її межі. Зокрема, в Сибір, на Далекий Схід, у Казахстан і Середню Азію, а також – у європейські країни й у Новий світ. Подана доволі повна інформація про еміграцію українців Австро-Угорщини, про причини її наростання і становище тих, хто покинув Україну, на новому місці проживання.

Перша світова війна, громадянська війна, події національно-визвольної боротьби, немилосердна смерть від голоду і пошестей завдали важких втрат українству. Тому як на сході, так і на заході чисельні показники українського народу 1917–1920 рр. дали від’ємний результат. Голод 1921–1922 рр., а пізніше голодомор-геноцид 1932–1933 рр. вилилися у нові катастрофічні втрати українців. За окремими дослідженнями впродовж 1927–1938 рр. в Україні повинно було б народитися 12 млн дітей; натомість за переписом 1939 р. дітей віком до 12 років було лише 8 млн. Народонаселення України перебувало в стані етнічної стагнації і навіть певної руйни.

На думку сучасних кремлівських зверхників, ленінсько-сталінська політика не була репресивною, а всього лише прагматичною й цілком раціональною. В Україні такий підхід поділяють підспівувачі з російської колони. Сьогодні все очевидніше, що історія, яку викладають у навчальних закладах, – це потужний засіб досягнення не тільки освітньо-наукової, а й виховної мети. Це відповідає світовим нормам освіти.

Об’єктивно проаналізовано втрати населення України за роки Другої світової війни. Автор зауважив що, попри певні позитивні моменти, так зване возз’єднання західноукраїнських земель з Українською РСР у складі СРСР розкрило усю жорстокість комуністичного тоталітарного режиму, яка вилилася у найлютіші репресивні акції стосовно населення Західної України. Оперативно-депортаційні «трійки», які склалися здебільшого з росіян, масово виселяли українців з рідних місць у віддалені регіони Росії. Андрей Шептицький восени 1941 р. у листі до Ватикану назвав кількість репресованих греко-католиків – 200 тис. Московський комуністичний режим репресував національно свідомих українців. Жахливою є статистика розстріляних в’язнів львівських тюрем під час так званого «розвантаження». Показано українські втрати через військові дії та внаслідок німецького окупаційного режиму.

Це був безпрецедентний удар по генофонду української нації. Евакуація українського і польського населення у 1944–1946 рр., а також

втрати під час придушення московським режимом українського національно-визвольного руху та післявоєнний голод украї негативно позначилися на розвитку української нації та її етнічної території.

У посібнику вперше в навчальній літературі показана динаміка кількості й національний склад населення України за переписами 1959, 1970, 1979, 1989, 2001 р. Лише 49 % дітей у 1991 р. навчалися українською мовою, майже не стало українських шкіл у Донецьку, Луганську, Харкові, Дніпропетровську, Одесі, Запоріжжі, Чернігові та інших містах. Убивство мови народу означало руйнацію національного життєвого середовища. Цей агресивний наступ на українство триває і реалізується як проросійським продажним чиновництвом, так і п'ятою колоною Москви.

Навчальний посібник захоплює професійним добором фактичного матеріалу, його синтезом і популярним викладом. Це – вдалий приклад використання результатів науки для сучасного навчання і виховання.

У час творення об'єднаної Німеччини її головний архітектор уважав, що для побудови держави найважливішим є не сила війська і зброї, а шкільний учитель. Ця істина не втратила своєї вагомості і сьогодні. Додамо, що основою творення Української держави є досягнення спільного сприйняття минулого, зміцнення національної гідності, культури й духовності. У цьому важливому процесі високоякісний посібник «Етнічна історія України» С. А. Макарчука зіграє важливу позитивну роль.

2008 р.

ПРАЦЯ ІВАНА ФРАНКА «ЩО ТАКЕ ПОСТУП?» ЯК ДЗЕРКАЛО СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Найґрунтовніша соціологічна праця Івана Франка «Що таке поступ?» уперше надрукована в Коломийському тижневику «Поступ» у 1903 р. Цього ж року стаття вийшла в Коломиї окремою брошурою.

Характеризуючи суспільно-політичні формації, Іван Франко розкрив у статті змістову суть поступу, осмислив його позитивну і негативну роль для розвою людини, її моральних і духовних якостей, світогляду, національної свідомості. «Бувають хвилі високого підйому, а по них наступають хвилі упадку, якогось знесилля і зневір'я, потім хвиля знов підіймається, знов по якимось часі опадає і так далі, – писав Іван Фран-

ко. – Людська наука силкується зібрати до купи всі здобутки людського роду від найдавніших часів, перевірити їх розумом та пробою, видушити з них науку на майбутнє, зберегти все цінне та цікаве та забезпечити майбутнє покоління від можливості таких самих упадків та руїн, які бували в давнину. Ходить о те, щоб ту чудову квітку «поступ», що досі росла якось дико, раз тут, а раз там, тікала з одного краю в другий, лишаючи по собі пустині, – щоб її присвоїти, розщепити по всій землі, хоч, може, не рівномірно, то все ж настільки, щоб ніхто на світі не був виключений з добродійства». Тому кожний народ, кожна громада працює над тим, щоб максимально використати для свого розквіту потенційні можливості поступу. «А хто би смів на хвилю загавитися або й зовсім відцуратися роботи, може бути певний, що незабаром його не стане на світі, що той «поступ» буде для нього не добродієм, а пожежею і спалить його та змете з землі безслідно». Ці слова Івана Франка спонукають кожного з нас якнайглибше подивитися, осмислити нинішню політико-економічну ситуацію в Україні. Доля Української держави, її соборності в руках національно свідомих українців, які історією покликані подолати у собі непорозуміння, хворобливий вождизм і підпорядкувати підступну амбіційність найвищій меті – розвою української України. Іван Франко наголошував, що «із злом треба боротися, бо інакше воно буде рости і подужає нас». Треба знати, що зло багатоліке. Носії зла часто прикривають його пишними фразами, що призводить не лише до особистих, а й суспільних драм, трагедій.

Яскравим свідченням цього – практика комуністичного будівництва. «Спільність праці і спільність уживання – це, по думці комуністів, одинокий лік на всі рани теперішнього громадянського життя, головна основа дальшого поступу, – роздумував Іван Франко сто років тому і зазначав. – Нема що й казати, є дещо привабливого в такому погляді, особливо для тих бідних людей нинішнього часу, що не знають сьогодні, де дітися і що в рот вложити завтра, для тих мільонів беззахисних дітей, що виростають або зовсім без опіки родичів, або терплять не раз муки і знущання від злих, темних, п'яних або хворих родичів та опікунів».

Погоджуючись зі соціалістами, що, безперечно, потрібно створити умови для поліпшення життя людей, Іван Франко наголошував, що «люди з природи не всі однакові і ніколи не будуть однакові. Повна спільність на землі неможлива і була би навіть шкідлива».

Полемізуючи з Марксом, Енгельсом, Лассалем, Іван Франко писав, що комуністичні думки не були нічим новим у ХІХ віці. Їх висловлювано не раз і то від дуже давніх часів. Ще в старину, на 400 літ перед

Христом, їх виголошував грецький мудрець Платон. Сліди комунізму бачимо і в нашій святій писемі Нового завіту, а власне в історії найпершої християнської громади в Єрусалимі швидко по Христовій смерті. «Між комуністами було багато талановитих письменників, які вмiли блискучими фарбами змалювати користі та принади того нового устрою», – зазначав Іван Франко і тут же пристрасно акцентував, що соціал-демократична «народна держава», коли б навіть було можливим збудувати її, не витворила би раю на землі, а була би в найліпшій разі великою завадою для дійсного поступу. Чому?

Щоб відповісти на це запитання, Іван Франко всебічно проаналізував економічний, соціальний, політичний, ідеологічний, освітній, моральний, духовний складники поступу, головні засади ідеології «доктринера Маркса», для якого класова боротьба була незмінним, універсальним, жорстоким законом, за яким капіталізм мав бути знищений і мала запанувати назавжди епоха безкласового суспільства.

Іван Франко глибоко зрозумів «наукову недолугість, обмеженість, однобічність, самовихваляння, зарозумілість і жорстокість» доктрини основоположників марксизму. Він наголошував, що Марксова та його учнів державна організація «налягала би страшенним тягарем на життя кожного поодинокого чоловіка. Власна воля і власна думка кожного чоловіка мусила би щезнути, занідіти, бо ану ж держава признає її шкідливою, непотрібною. Виховання, маючи на меті виховувати не свобідних людей, але лише позиточних членів держави, зробилось би мертвою, духовою муштрою, казенною... Народна держава сталась би величезною народною тюрмою». А її вожді «мали би в своїх руках таку величезну власть над життям і долею мільйонів своїх товаришів, якої ніколи не мали найбільші деспоти».

Геніально змальований Іваном Франком комуністичний режим тривалий час був жорстокою реальністю, гіркі плоди якого пожинаємо в Україні досі. Не заперечую, не відкидаю те позитивне, що було в Радянському Союзі. Наприклад, інтенсивно розвивалася освіта, але й тут панувала комуністична фальш. Даючи молодим людям знання, комуністичні ідеологи вихолощували, витравлювали національну свідомість, витворювали з українців малоросів, для яких чужою ставала українська мова, культура, духовність, а найріднішим усе московське. Під гаслами турботи про трудящих московський імперський режим перетворював їх у сліпих виконавців волі комуністичних керманічів.

Старше покоління чесних людей добре пам'ятає, що атмосфера в усі роки панування комуністично-радянської тоталітарної системи ха-

рактизувалася, з одного боку, класовою недовірою, підозрілістю, а з другого – небаченим припливом ентузіазму, який спеціально підтримувався політичними та ідеологічними засобами. Оптимістичні кінофільми і радіопередачі, публікації (репортажі, нариси) про героїчні звершення радянського народу (що це за така нація «радянський народ»?!), бадьорі, голосні, урочисті пісні, святкові, радісні паради, мітинги з морем прапорів, гасел, квітів – і в той же час жорстокі катування, тортури, розстріли чергових «ворогів народу», національно свідомих українців, організовані московськими вождями голодомори в Україні.

Неймовірно складний суспільно-політичний макро-мікроклімат, який породили «перший сокіл – Ленін» і «другий сокіл – Сталін» та їхні соколята-дияволята, створював не лише психоз самовикриття, в ім'я рятунку від смерті, але й передумови для вироблення у людини морально-психологічного механізму, здатного захистити її життя. Такою формулою самозахисту була ідентифікація з московською окупаційною комуністичною владою, яку прославляли, показували ентузіазм у праці.

Ентузіазм людей у тоталітарному суспільстві є зворотним боком стихії насильства і несправедливості, «страшенного тягару», що, як не дивно, здатні породжувати ентузіазм. Людина, яка не тільки позбавлена будь-якого достатку і стабільності, але й постійно перебуває під безперервною загрозою фізичної розправи на основі якоїсь вищої вождівської волі, поступово втрачає власну, гідність, морально паралізується. Людина, яка не бачить в актах насильства жодної логічної закономірності – оскільки «ворогом народу», «радянської влади» раптом міг стати не тільки «улюбленець партії», але й сусід, співпрацівник, рідний брат, батько, – така людина може досягти стабільності і внутрішньої рівноваги лише одним способом – ідентифікувати себе з комуністичною владою і таким способом стати на її захист. Оскільки людина психологічно стає частиною системи влади, створюється враження, що комуністичний режим її не зачепить, пошкодує, захистить; і така людина зовсім щиро кричить «ура!» Ленінові, Сталінові, Брежнєву чи іншому можновладцю – вождеві, а по суті – в ній спрацьовує лише захисний механізм, який згодом перетворюється на особливий вид суспільно-політичної активності, породжує сліпий фанатизм, що пригнічує справжні національні, громадянські якості.

Самоідентифікація з московською імперсько-комуністичною владою, її політикою стала для багатьох людей, зокрема, ветеранів війни і праці, сильним психологічним бар'єром на шляху до об'єктивної оцінки історії українського народу, його національно-визвольних змагань. Під

виглядом убоління за «дружбу між російським і українським народами», «інтернаціональну єдність», «економічну інтеграцію», «захист прав російськомовного населення» вони, по суті, виступають проти утвердження соборної української України.

Комуністи в Україні, прогресивні соціалісти Н. Вітренко та соціалісти О. Мороза, які, мовляв, сповідують ідеї соціальної справедливості, насправді займаються інсинуаціями, перекидають соціально-економічні проблеми з хворої комуністично-соціалістичної голови на здорову українську національно-патріотичну. Адже саме у «Маніфесті Комуністичної партії» Маркса і Енгельса, з яким був дуже добре ознайомлений Іван Франко, чітко записано, що наріжним каменем марксизму є знищення приватної власності... Другим кроком цієї тези є знищення людини як вільного громадянина зі всіма індивідуально-національними особливостями, створення умов, коли «по думці соціал-демократів, народна держава мала статися всевладною панею над життям усіх горожан».

Багато людей ще пам'ятає, до якої національної трагедії в Україні призвело здійснення московськими більшовиками ідеї про «спільність праці і спільність власності», тобто колективізації. Однак чимало наших громадян і нині стоїть на роздоріжжі, тому треба допомогти їм проникнути у глибинну суть цієї марксистської тези, щоби виробити здорову відпирність оманливому славослів'ю нинішніх комуністів і соціалістів в Україні.

Доречно нагадати, що задовго до інтенсивної реалізації марксистами-ленінцями «геніального кооперативного плану» Іван Франко у рецензії «Влада землі в сучасному романі», опублікованій у 1891 р., застерігав: «Відірвіть селянина від землі, від турбот, що пов'язані з нею, від інтересів, якими вона його проймає, доможіться того, щоб він забув про свій селянський світ – і нема народу, нема народного світогляду, нема того тепла, що його він випромінює. Залишиться тільки порожній апарат звичайного людського організму. Порожнеча опановує душу... Земля годує селянина і є для нього стимулом для розбуркання цілого ряду найзвичайніших почуттів, вона має ще й значення – політичне та соціальне. Земля для селянина – основа його громадянства, ланка для зв'язку з державним організмом... Земля – це майже єдине мірило для оцінки етичної та суспільної вартості селянина. Людина без землі нічого не варта».

Даруйте за довге цитування. Але воно потрібне для того, щоб з допомогою геніального передбачення І. Франка наголосити: знищуючи власника, марксисты-ленінці знищували людину як неповторну осо-

бистість, перетворюючи у «порожній апарат», «пожиточного члена держави», у слухняного виробника матеріальних благ для комуністичних володарів, в інтернаціонального робота – борця за московські імперіалістичні інтереси, мертвими тілами яких засіяні землі багатьох волелюбних народів.

У настільній книзі комуністів «Маніфесті...» Маркса і Енгельса також чорним по білому закарбовано, що у пролетарів немає батьківщини. Сюди сягають корені так званої лєнінської теорії про злиття мов, культур, націй – насправді ж зросійщення. Лише манкурти, московські блюдолизи безцеремонно заперечують, що кожна сторінка довжелезної історії лінгвоциду, етноциду і геноциду в царській Росії та СРСР щодо української мови, культури, духовності рясніє лицемірством, підступом, погордою, нахабством, жорстокістю, кров'ю українських патріотів.

Упродовж століть вороги державності України насамперед нівечили, зневажали, вбивали наше Слово, щоб українці як етнос, народ, нація втратили себе, перетворилися на безмовних, слухняних рабів, стали донорами чужинців, а свій дім віддали на поталу колонізаторам різних мастей. *Дискримінаційне становище, в якому опинилася українська мова внаслідок її уполітуднення впродовж століть, що видається недругами України за природну історичну реальність, сьогодні комуністам, соціалістам, регіоналам та деяким іншим політичним силам дуже хочеться зоконсервувати.*

До речі, нещодавно сенат США схвалив законодавчу поправку, яка оголошує англійську мову державною мовою Америки. У ній указано: «Жодна особа не має права й не може претендувати на те, щоб уряд США чи будь-який його офіційний представник діяв, спілкувався, надавав або забезпечував послуги або матеріали будь-якою іншою мовою, крім англійської». Цей жорсткий документ є базовою основою єдності США, забезпечення їх могутності, утвердження громадянського суспільства. Для розвитку української України найбільшою небезпекою є надання російській мові статусу другої державної (офіційної), що загрожує тотальним зросійщенням і знищенням українців як етносу.

Безперечно, зроблено багато на терені відродження національної гідності, української громадянської самосвідомості. Однак і на 15-му році Незалежності можна почути нарікання: яка, мовляв, мені користь від цієї України? Суцільний хаос – жах охоплює. Найвищі чиновники переважно тлумляться за владні портфелі. Тим часом села вигибають, мільйони українців наймитують у близьких і далеких сусідів, що спричиняє руйнування сімей. Як вижити?! За комуністів у Союзі хоч

якийсь порядок був. А тепер?! Треба, щоб до влади прийшов Адольф Віссаріонович Піночет...

Ця думка впливає зі соціального протесту проти злодіїв-олігархів, в основному не української нації, які сконцентрували у своїх руках понад дев'яносто відсотків колишньої державної власності на засоби виробництва і спричинили безробіття та зубожіння українських народних мас. «Однак повернення до колишніх соціалістично-комуністичних засад як до начебто рятівної соціальної релігії означало б для України повернення на дорогу до національної смерті», – наголошував Дмитро Павличко.

Нині в Україні досить складна реальна ситуація. На наш погляд, є дві фундаментальні причини, які ще окреслив Іван Франко. Перша: серед національно-патріотичних сил немає єдності, кожний із більш-менш відомих політиків хоче за будь-що отримати булаву на право гетьманувати, володіти, управляти. Високі національні інтереси України, проблеми людей затьмарює їм позолота владного крісла. Друга причина: в Україні діє потужна промосковська п'ята колона, до якої входять, крім грабіжників-олігархів, чимало депутатів Верховної Ради з Партії регіонів, «борці за щастя трудящих» – комуністи, соціалісти та різних мастей москвофіли, проти яких все життя боровся Іван Франко. Він зазначав, що москвофільство, як і усяка підлість, всяка продажність і деморалізація – це міжнародне явище, гідне загального осуду і боротьби з ним. Ці слова Івана Франка, акцентував Дмитро Павличко, однаковою мірою стосуються і старого галицького, й нового, сформованого політикою комуністичної Росії москвофільства, до якого належать нинішні поборники державної двомовності України та курсу на приєднання України до Єдиного економічного простору, за федералізацію України й за гіпертрофоване переоцінювання її незалежності до так званої східнослов'янської православно-церковної цивілізації. Зрештою, за відмову України від свого європейського походження й від курсу на вступ до Європейського Союзу та НАТО.

Москвофіли за Франкових часів намагалися «говорити все і всюди по-російськи». «Сучасні прислужники Москви з нового й старого покоління проросійських партій так само намагаються демонструвати свою антиукраїнськість. Російською мовою в парламенті, на радіо й у телепередачах виступають майже всі комуністи, кучмісти, регіонами й навіть деякі нашоукраїнці. Вони прикриваються демократизмом, залежністю від виборів. А насправді вислужуються перед Москвою.

Іван Франко вважав москвофілів національно дволикими створіннями. Такий гібрид напівукраїнця и напівросіянина виводила царська, а в ХХ ст. закріпила сталінська «агрономічна» практика схрещування національних свідомостей»

Отже, боротьба між свідомим українством і змосковщеною частиною політиків, засилля у владних структурах корупціонерів, злодіїв, байдужість багатьох чиновників до долі пересічного громадянина призвела також до розгулу аморальності в суспільстві, безвідповідальності, а політики найвищих рангів чубляться за власне збагачення, прикриваючись гучними фразами про «вболівання за долю маленького українця».

Чимало з тих громадян, які вважають себе українськими політиками, не усвідомлює, що економічні двигуни свободи не можуть обійтися без допомоги духовної енергії. Іван Франко визнав – і це має стати законом нашого національного життя, – що пріоритетом у державному будівництві, матеріалом, який робить споруду незламною і довговічною, є духовні, а не матеріальні блага. Водночас Іван Франко показав, що національна духовність і свобода великою мірою залежні від економічного патріотизму. Мовиться про органічну єдність розв'язання духовно-культурних і соціально-економічних проблем на засадах національної освіти, науки, українського життєвого середовища. Проти таких принципів розвитку соборної української держави виступають нинішні космополіти-глобалісти, які залазять у кожную щілину державного організму.

Характеризуючи соціал-демократизм, Іван Франко наголосив, що він «є международний або, говорячи латинським словом, – інтернаціональний», тобто дуже далекий від українських національних інтересів. Іван Франко позитивно оцінював суспільну позицію американця Генрі Джорджа. Він «висунув на перше місце інтереси поодинокі нації як найбільшої одиниці, яку чоловік може обняти своєю практичною працею. І ся Джорджева думка пустила широке коріння. В Америці й Англії залунали оклики: земля для народу, але з додатком: англійська земля для англійського народу! Америка для американців... І у нас піднесено оклик: Русь для Русі».

Це природне розуміння засад господарювання, панування на власній землі корінного народу не до шмиги завойовникам-колонізаторам. Не викликає сумнівів гасло «Польща – для поляків!», «Росія – для росіян!», «Італія – для італійців!», «Японія – для японців!» і т. д. Коли ж говоримо, що «Україна – для українців», то це, з погляду українських недругів – буржуазний націоналізм, расизм. Характерно, що цими

недоброзичливцями є саме представники тих національних меншин, які в Україні мають всі умови для розвитку їх мови, культури, духовності, та «грязь Москви», тобто національно обкрадені українці, які разом із московськими заїдами відкрито і послідовно протиставляють свою покручівську ненависть справжньому українському милосердю.

Для українофобів, зросійщених українців, москвофілів варто нагадати дуже важливі слова Івана Франка: «Наскільки чоловік може бути щасливим у житті, він може се тільки в співжитті з іншими людьми, в родині, громаді, нації. Скріплення, уточнення того почуття любові до інших людей, до родини, до громади, до свого народу – отсе основна підвалина всякого поступу; без неї все інше буде лише мертве тіло без живої душі в ньому».

Актуальною й нині є думка Івана Франка, що соціал-демократизм краде душі, напоює їх пустими й фальшивими доктринами і відвертає від праці на рідному ґрунті. Не маючи в душі... національного ідеалу, найкращі українські сили тонули в общеросійськiм морі. Брак віри в національний ідеал був і є головною трагедією у житті багатьох українців. «Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації». Скрізь у світі державний чиновник зобов'язаний володіти державною мовою. «А в нашому «посткомуністичному» світі вже сімнадцятий рік точиться війна проти державності української мови, – слушно акцентував Віктор Грабовський. – Так-так, саме відтоді, як Верховною Радою було прийнято Закон про мови. І всі депутати-компартиїці власними голосами заприсяглися, що за десять років Україна стане найкультурнішою в Союзі державою. Бо її чиновники стануть, на решті, культурними громадянами, а не кримінальними рецидивістами. Котрі тільки те й знають, що порушувати статтю Основного закону... Допоки, врешті-решт, можна терпіти це шовіністичне хамство?!».

Історичні умови спричинилися до того, що національна стратегія державотворення складається з двох взаємозв'язаних процесів: національного відродження (історичної пам'яті, мови, культури, духовності, звичаїв, традицій) і розвитку України в освітньому, науково-технічному, економічному, соціальному, політичному, оборонному, культурно-духовному відношенні до рівня передових держав світу. Адже тільки національна свобода може стати основою соціальної справедливості, а національна держава – основою невмирущості українського народу.

ЖИТТЄДАЙНИЙ ЗАСІВ ІВАНА РОМАНЮКА

Поки я не отримав житло, майже щодня з Коломиї до Івано-Франківська їздив потягом. Це тривало з лютого 1965 р. по серпень 1966 р. Важко було, але втіха, гордість, що працюю в обласній газеті, применшували, згладжували труднощі.

– Нам із мамою приємно, що тебе, сину, помітили, шанують твою роботу, поважають, – казали тато.

– Вся наша родина тобою пишається.

– Але що мені з того? – озивалися мама. – Твої ровесники вже хати собі побудували. А ти?.. То тут, то там. На місці навіть камінь обростає..., – покотилася сльоза.

– То, Анно, не так важливо. Даємо собі раду. Ми не самі, маємо аж чотири дочки, вони близько, – тато пом'яли цигарку, черкнули сірником, затягнулися.

– Ти здібашся з різними людьми, розмовляєш, пишеш про них. Будь обачний. Менше політикуй. Завжди оглядайся на «задні колеса».

– Не переживайте, я не маленький, – заспокоював батьків. А на гадку спали слова поета:

*Я прагнув жити,
Як живе земля, –
Крилато, радісно, невтомно.
І свій трудний, тернистий шлях
Шукав упевнено і довго.*

...Вагон часто-густо перетворювався у гамірливий дискусійний клуб. Під час спокійних і гарячих, виважених і емоційних розмов, які торкалися різноманітних аспектів виробничо-економічного, політико-ідеологічного, літературно-мистецького життя в Радянському Союзі, я познайомився з лікарем Іваном Романюком, інженером Петром Галуццем. Загострену зацікавленість викликала книжка Івана Шаповала «В пошуках скарбів» про Д. І. Яворницького.

Не раз думки П. І. Галуцця, І. М. Романюка і мої про те чи інше явище, подію, факт збігалися. Відчувалося, що кожен із нас володіє якоюсь, хай навіть скупую, інформацією про погром «шістдесятництва», про арешти тих людей, які в умовах неволі за волю встали з колін. Однак побоювання, страх були стримуючими чинниками від привселюдної балаканини. Острах не покидав навіть тоді, коли нас було троє.

Найвідвертішими ми були віч-на- віч із Петром Галушаком (він на три дні старший за мене), чи з Іваном Михайловичем Романюком. Тільки через кільканадцять років мені стало відомо, що І. М. Романюк відбував покарання як «український буржуазний націоналіст». Моя шана, повага до нього зміцніла. Він бо не зламався, залишився вірним своїм національним ідеалам, не продав душі своєї. Господнє Провидіння і подвижництво, непохитність, мужність, жертовність українських патріотів усіх поколінь відродили Українську державу.

Тоді ж, у 1965–1966 р., І. М. Романюк про свій «конфлікт із радянськими законами» і слова не мовив. Щоразу, коли випадало бути удвох, він обережно, але настійливо починав розмову про найновіші літературні твори, історичні видання, журнальні та газетні публікації, які стосувалися епохи Козаччини, національно-визвольної боротьби (так званої громадянської війни), ОУН, УПА, іноземної радіопропаганди. Тодішні комуністичні видання, в яких викривали «український буржуазний націоналізм і його апологетів», «петлюрівщину, махновщину і бандерівщину», були цінними джерелами для багатьох людей про наше заборонене минуле і становище в українській діаспорі. Читаючи між рядками, вдавалося відкривати невідоме, поповнювати інформаційний банк із національно-визвольних змагань. І. М. Романюк, мабуть, психологічно відчував, розумів, що духовні зерна, які засіває, за сприятливих умов добром проростуть. Як колись, так і тепер мені цікаво, приємно спілкуватися з І. М. Романюком.

Листи від Івана Михайловича

Минає 20 років із того часу, як ми познайомилися в поїзді, коли їздили до Івано-Франківська – Ви на роботу до «Прикарпатської правди», а я ще на навчання до медінституту. Незабутні наші розмови...

Час рікою пливе, адже на порозі 1985 рік. Бажаємо Вам, усій Родині мирного неба, доброго здоров'я, справжнього людського щастя, успіхів у викладацькій праці. Всіх земних благ та сповнення Ваших мрій. Веселих новорічних колядок і щедрівок.

З дружніми вітаннями!

Р. С. Якщо є можливість і Ваша ласка, то дістаньте для нас «Білий камінь» – першу поетичну збірку Івана Малковича, а також «Тричі мені являлася любов» Р. Горака про Івана Франка. Я їх не дістав і навіть нема можливості прочитати. Пишіть, заїжджайте в гості, будемо раді.

23 грудня 1984 р.

Був у Києві на другому зборі Українських націоналістів, який відбувся 2–3 вересня, і довідався про Ваш успіх від своїх друзів. Отже, gratulюю Вам і бажаю наполегливості, творчої наснаги у праці на терені розбудови нашої України. Ох, як багато треба зробити, щоб вона стала твердо на ноги і була такою, якою б ми хотіли її бачити. Чи доживемо до того часу? Як не ми, то хтось таки дочекається до її розквіту. Жаль, що мало молодь працює у цьому напрямі, а може, і ми ще замало з нею працюємо. Це не дивно, бо їх так виховала та система. Але є і між молоддю гарні юнаки та юначки, лише треба їх шукати і займатися з ними.

У нас, в Городенці, з 26 по 29 серпня відбувалися свята: з'їзд діаспори «Городенщина», свято міста, 85-річчя гімназії в Городенці. 26.08 після зустрічі представників діаспори поїхали всі до села Тишківці, де відкрили пам'ятник на повний зріст генерал-хорунжому Тарасові Чупринці (Р. Шухевичу) – головному командирові УПА. На другий день у Городенці відкрили могилу – символ «Борцям за волю України» на місці танка, який бовванів там і нагадував усім, як нас «визволяли».

28.08 відкрили біля церкви (на дзвіниці) пам'ятну дошку, на якій вирізьблено портрети А. Шептицького, Й. Сліпого, М. Чарнецького та Г. Хомишина і двох ще живих єпископів (С. Дмитерка і П. Василика). Крім того, ще 3-х священників-політв'язнів і репресованих, які не підписалися на Московське православ'є.

Жаль, що Вас у цей час у нас не було. Пишіть, що нового біля Вас, над чим працюєте. Було би добре, щоби Ваші книжки потрапили до Городенки. З дружнім вітанням і глибокою повагою до Вас!

5 жовтня 1995 р.

Вітаючи зі святом, передаю часопис «Галицька брама», присвячений Городенківському району, а також перший зшиток «Енциклопедії Коломийщини». Чув, що Ви вже встигли видати ще дві книжки.

Якщо маєте бажання, то присилайте свої короткі статті в нашу районну газету «Край». Якщо Ви натрапите в архівах на матеріали про Городенківщину, то прошу Вас повідомити, а ще було би ліпше – зняти копію для нас. Хочемо з Василюю, бачити Вас у нас в гостях. Цікаво поспілкуватися з Вами тепер, бо і за советських часів ми не боялися з Вами говорити на всілякі теми, які тоді були заборонені. Але я чомусь інстинктивно вірив Вам і не помилюся у Вас. Що Ви були і є патріотом України, свідчить і теперішня Ваша діяльність. Нехай щастить Вам в усьому!

З дружнім вітанням і повагою до Вас!

12 грудня 1996 р.

Нарешті проявив плівку і зробив декілька світлин, які висилаю Вам. Це буде згадка про Ваш ювілейний вечір. Він був організований чудово, і залишиться у

пам'яті багатьох. Головне, що всі згодні з тим, що Ви, пане Василю, заслужили на таку повагу. Дуже добре, що Ви запросили на цей вечір і свою Матусю, а це – свідчення, що Ви не встидаєтеся своєї найдорожчої людини – мами – в присутності «міського панства». Це Вам робить велику честь.

Я вірю, що Ви не зречетеся, які б умови не склалися, і своєї рідної мови, і нашої рідної України.

Я прочитав Ваші дві попередні книжки і був дуже радий за Вас. А тепер позичив третю Вашу книжку «З-під іга ідолів» і прочитав її. Дякую за такі, може, і незаслужені, спогади про мене. Але якщо я дійсно допомагав Вам у ті роки іншими очима дивитися на навколишній світ та нашу історію, то добре, що я натрапив на такого «учня», який, напевно, сам шукав таких людей, з якими можна поспілкуватися, поговорити на тоді заборонені теми...

Для мене це – велике щастя, що я у Вас не розчарувався і вірив Вам, коли не кожному можна було довіряти. За мої розмови в поїзді, а їх одного разу чув Рибак із КГБ (я його тоді не знав), мене взяли під нагляд і я мало не був виключений з останнього курсу інституту. Добре, що не знайшлося тоді нікого, щоб міг донести на мене і підтвердити мої слова. Не знаючи Рибак, я ще й з ним сперечався, дискутував та говорив все протилежне до його мови. Пізніше довідався, що він працівник КГБ. Не маючи свідків, я твердив, що він все це вигадав, а я, мовляв, нічого антирадянського не говорив. Але з того часу недремне око КГБ не випускало мене з поля зору. Навіть робили обшук на кафедрі медінституту, де я вчився і працював старшим лаборантом. Викликали мене на перевиховання десь до «перебудови», а з того часу вже не мав честі розмовляти з ними. Сподіваюся, що вже такі часи ніколи не повернуться.

Тепер треба працювати і надолжувати все те, що не зміг колись зробити. Жаль, що не молодший, хоч би на 10 років. Але, дякувати Богові, що й так ще щось можна зробити для добра нації і держави.

У цьому листі посилаю Вам чотири фотографії. Дивлюся на Вашу маму, яка вона щаслива, що дочекалася вдячності від своїх дітей. Тож нехай щастить їй з Вами, а Вам із нею.

З повагою!

28 лютого 1997 р.

Час від часу читаємо Ваші такі актуальні статті в «Галичині», «Тижневику «Галичини», «За вільну Україну». Добре, що Ви є і що є можливість порушувати актуальні і наболілі проблеми. Доки наш нарід буде такий байдужий до своєї долі? Вважаю, що ще у нас немає національного лідера, який би зумів згуртувати народ і заставити його працювати на себе, а не на чужинців. Будемо сподіватися, що колись таки ми нарозумимось і почнемо думати про своє. Але поки будуть при владі такі, як

Симоненко, Мойсеєнко, Ткаченко, Марченко, Вітренко, Назаренко, Мороз і іже з ними, то нічого сподіватися на краще.

Коби Господь Бог нарозумив наших різних партійців і їх керівників об'єднатися хоч під час виборів, то, може, щось би вийшло з того на краще. А якщо буде, хто куди, то ми програємо, а вороги скористаються. Отже, велика дяка Вам за державницьку і національну позицію. Вірю, що Ви таким будете до кінця життя, а воно ще повинно бути у Вас довге.

23 грудня 1998 р.

Давно не писав до Вас, бо займався виданням книжки – другого тому «Городенщина». Посилаю її Вам на добру згадку про наші колись і тепер дружні стосунки.

Мені вдалося зібрати майже 2 900 прізвищ людей, які загинули в УПА, у підпіллі ОУН, в тюрмах, таборах на розселенню, а також про тих, хто, пройшовши через тюрми і табори, повернулися і померли вже, а дехто ще живе.

Це ще не всі, бо є такі, які бояться про себе щось говорити, про померлих рідних бояться розповісти. Бояться, щоб ще не повернулося колесо історії назад. Але тепер, як побачили книжку і побачили, що є про їх друзів, рідних чи знайомих, то просять вже тепер їх включити до книжки. Може, це станеться під час її перевидання. Все буде залежати, чи знайдеться спонсор.

Цю книжку видано тиражем у тисячу примірників, але наразі лише оплатила діаспора свою половину, адміністрація ж і районна рада обіцяють... Будемо їх заставляти дотримати свого слова. Якщо розійдеться книжка, то ще доведеться друкувати таким накладом.

Тепер ми вчора, на Покрову, подарували по книжці кожному учасникові бойових дій ОУН, УПА, які були цим дуже задоволені. Уряд і Президент таки не спромоглися визнати їх на державному рівні.

А над чим Ви тепер працюєте? Читаю час від часу Ваші дуже актуальні й потрібні статті в пресі. Може, цими статтями хоч трохи людей скористається. Це – крик душі.

З дружнім вітанням і глибокою повагою до Вас.

15 жовтня 2002 р.

Було приємно зустрітися мені з Вами в Коломиї під час презентації книжки Романа Іваничука «Вогненні стовпи». Були досить сміливі й ґрунтовні оцінки не тільки книжки, а й теперішньої ситуації. Виступили чудово Ви, а також надрайоновий провідник ОУН «Курява» і сам Роман Іваничук. Всі інші також добре промовляли.

Хочу, щоб у Городенці також відбулася презентація книжки «Вогненні стовпи» та «Кроки». Не знаю, чи вдасться мені це zorganizувати. Якщо дадуть згоду пра-

цівники культури і влади, то я Вам повідомлю, щоб Ви сказали, коли Вам зручно приїхати. Я ще сам не встиг їх прочитати, а в мене вже забрали читати ці книжки. Це – добре.

Тепер готуємося до Різдвяних свят. Сьогодні будемо вшановувати В'ячеслава Чорновола з нагоди його 65-річчя. Завтра буде літературно-духовний вечір «Жінки Галичини в історії України». Післязавтра – обласна конференція товариства політв'язнів і репресованих. І так кожен день є якісь заходи, а вечорами доводиться працювати над томом «Городенщини» (освіта, наука, культура...). Крім цього, працю над створенням Музею борцям за волю України, який плануємо відкрити в підвалах КГБ. Там є кімната і карцер. Також дали одну кімнату на першому поверсі цього будинку. В майбутньому, можливо, доб'ємося ще декількох кімнат. Головне, щоб зібрати експонати та відремонтувати підвали і приміщення. Роботи багато, але задоволений, що таки щось робиться, і хочеться це зробити. Це підносить настрій і дає поштовх до роботи. Лише, щоб здоров'я не підводило.

З дружніми вітаннями і глибокою повагою до Вас.

24 грудня 2002 р.

Прийміть найщиріші вітання з нагоди національного свята – Дня незалежності України. Нехай цей день наповнює серця гордістю за державу, додає надії і віри, сили і насаги у досягненні великої мети – розвитку української України, бо тепер вона ще, на жаль, не така.

Щиро дякую Вам за подаровану мені книжку «Не лукавити словом». Поки вона до мене дійшла, то її вже перечитували люди. Дуже гарні відгуки про неї. Її читаєш запоем і вдень, і вночі. Дякую ще раз за такий безцінний скарб. Я тепер працюю над створенням «Музею борцям за волю України» у підвалах колишнього КГБ. Готуємо до друку книжку про Городенківську гімназію (1910–2003 рр.), про її випускників та про участь у національно-визвольній боротьбі. Майже всі вони потерпіли або загинули від обох тоталітарних режимів – як більшовицького, так і нацистського. Крім того, маю зібраний матеріал про своє село Котиківку, в т. ч. Галузівку. Лише ще не маю першоджерел про їх заснування. Тепер це село, яке вже входило до складу Городенки, знову відділилося.

З глибокою повагою!

20 серпня 2003 р.

Ці щирі листи, щедрі на любов і віру в найдорожче, найсвітліше, найсокровенніше – нашу Україну, найповніше характеризують морально-духовну сутність Івана Михайловича Романюка, який належить до

великих будівничих національної держави. Іван Франко ще в 1905 р. писав, що «таких мужів потребує кожда нація і кожда історична доба, а вдвоє сильніше буде їх потребувати велика історична доба, коли всій нашій Україні перший раз у її історичнім житті всімхнеться хоч трохи повна горожанська і політична свобода». Говорячи словами Івана Франка, Іван Романюк здобував теоретичне й практичне знання, гартував свою волю, виробляв себе на серйозного, свідомого і статечного мужа, повного любові до українського народу, який виявляє ту любов не потоками гучних фраз, а невтомною, тихою працею.

Високодостойний Іване Михайловичу! Прошу Всевишнього Творця, щоби давав Вам сили й мужності долати найскладніші перепони, надихав Вас життєдайно засівати українські ідеали та отримувати врожай величі національного духу в кожного українця.

У барвистий ювілейний вінок великого суспільного визнання вплітаю свою скромну квітку глибокої поваги до Вас і щирої вдячності за подвижницьку працю.

2009 р.

НЕЗАСВОЄНІ ІСТОРИЧНІ УРОКИ

У 2008 р. побачила світ велика монографія Олега Богуславського «Преса міжвоєнної української еміграції і боротьба за незалежність України: історичний шлях, досвід, дискусії». Її видано в «Просвіті», в Запоріжжі.

Таке унікальне явище, як еміграційна преса міжвоєнного періоду в Європі, вимагало всебічного вивчення і наукового осмислення в контексті загальноукраїнського журналістського процесу. З поставленим завданням автор успішно впорався.

Дослідження національно-патріотичної дискусії в українській європейській пресі міжвоєнного періоду не тільки заповнює суттєву прогалину в історичному журналістикознавстві, творить цілісну концепцію розвитку української журналістики, а й розвінчує комуністичні міфологеми про українську еміграцію як ворогів українського народу.

Осмислення ідей, теми, змісту наукової праці О. Богуславського дає підставу стверджувати, що національно-патріотична дискусія в пресі європейської міжвоєнної української еміграції щодо будівництва соборної, незалежної Української держави актуальна і сьогодні.

Український пресознавець – професор І. Крупський зазначав, що українські часописи в еміграції виконували важливу соціальну функцію: з одного боку, створювали постійний широкий контакт між українцями в діаспорі, а з другого – уможливлювали публічну дискусію. В основу дослідження змісту національно-патріотичної дискусії О. Богуславський поклав поділ міжвоєнної української еміграції на політично-ідеологічні течії, який здійснив професор С. Баран. Йдеться про чотири українські політичні течії, котрі мали найбільший потенціал: соціалістична і ліберально-демократична (партії, що підтримували екзильний уряд УНР), монархістська і націоналістична, які виникли за кордоном і є продуктом суто еміграційних соціально-політичних умов.

Преса цих політичних течій і груп висвітлювала їхню діяльність, акцентуючи на загальній справі визволення українського народу, шляхах українського державотворення. Однак підходи до їх реалізації були різними, суперечливими. Лівий погляд на майбутнє України розкрито на основі дискусії в комуністичних і соціалістичних виданнях української еміграції, до яких належали часописи і журнали «Борітеся – Поборете!», «Нова Доба», «Нова Україна», «Боротьба», «Вільна спілка», «Вартовий», «Трудова Україна», «Соціал-Демократ» та інші. О. Богуславський проаналізував статті, в яких пропагувалися ідеї і концепції розбудови тогочасної і майбутньої України з погляду партійної ідеології лівої закордонної делегації Української партії соціалістів-революціонерів на чолі з М. Грушевським і М. Шрагом, правої закордонної організації Української партії соціалістів-революціонерів («шаповалівців»), до якої входили М. Шаповал, Н. Григоріїв, М. Мандрика, Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), закордонної групи Української комуністичної партії, яку було створено з ініціативи В. Винниченка. На основі аналізу публікацій всебічно розкрито головні причини непорозуміння між видатними політиками і державними діячами стосовно моделі побудови Української держави, її відносин з Росією, Польщею та іншими державами. «Зложивши пиху з серця, – проголошував М. Грушевський, – ми мусимо шукати порозуміння, мусимо доходити добросусідських, доброзичливих відносин з Росією, навіть ціною певних уступок, бо інакше не зійдемо з нинішньої мертвої точки».

Зокрема, М. Грушевський запропонував утопічні схеми виходу зі ситуації, що склалася через створення федерації соціалістичних республік. О. Богуславський запитує: «Що це? Політична наївність та недалекоглядність видатного історика?». Але відповіді на це запитання чомусь не дав. Правда, він наголосив: «Дискусійні матеріали, що друкувалися

на сторінках партійного органу „Борітеся – Поборете!”, дають уявлення і про ту низку національно-патріотичних питань, що порушувалися в пресі українського еміграційного середовища, і про концептуальні межі компромісу з більшовиками, до якої готові були дійти соціалісти-революціонери, залишаючись водночас на програмно-політичних позиціях своєї партії!». Також автор монографії проаналізував причини створення правої Української партії соціалістів-революціонерів.

Критика опонентів, публіцистичні діалоги тогочасних видань були спрямовані на вироблення оптимальних шляхів створення української держави на соборній землі суверенною волею українського народу. Чимало думок є актуальними й сьогодні, бо, на жаль, історія нічого не навчила багатьох нинішніх політиків, які ніяк не порозуміються заради єдиної у світі України, а працюють заради самозбагачення. Це веде до самознищення, що є небезпечною передумовою втрати незалежності держави.

Також О. Богуславський оцінив професійний рівень дискусії у виданнях, привертає увагу до морально-етичних засад політиків-дискутантів і журналістів. Він навіть «прикладі деструктивного ведення пресової полеміки», коли автор критикує не тільки політичні погляди опонента, а й переходить до прямих його образ. Зазнавали ганебного приниження у статтях опонентів С. Баран, Д. Донцов, Є. Коновалець, С. Петлюра, П. Скоропадський та ін. Однак, на наш погляд, автор монографії не зовсім коректно назвав підрозділ «Демагогія і маніпулювання як основа політичного світогляду В. Винниченка». Постає запитання: «Чи саме такою є вся публіцистика Володимира Винниченка?».

Викликає також застереження безапеляційний висновок після другого розділу: «Саме М. Грушевський розпочав ту вакханалію звинувачень і прямих образ у лівій пресі, що була вилита як особисто на С. Петлюру, так і на очолюваний ним Державний центр Української Народної Республіки. Цю форму полеміки взяли на озброєння інші представники лівої української еміграції: В. Винниченко, Н. Григоріїв, М. Шаповал, М. Чечіль, М. Шраг. Але саме М. Грушевський чи не перший вдавався до відвертої, неприхованої демагогії, навішування ярликів, тим самим проклавши дорогу до безкінечного процесу внутрішнього розбрату і ворожнечі, що призвело не тільки до газетної війни, а й не дало можливості сформуванню об'єднаної потужної сили, яка б могла беззастережно репрезентувати українську еміграцію на міжнародній арені напередодні Другої світової війни і бути дороговказом для українців під більшовицькою окупацією». Чи оптимально об'єктивною є така оцінка?

Свої шляхи і методи відродження та розбудови Української держави запропонував Український союз гетьманців-державників (УСГД), який був створений за участю Д. Дорошенка, М. Кочубея, В. Липинського, А. Монтрезора, Л. Сідлецького, О. Скорописа-Йолтухівського, С. Шемета. Теоретичну основу української державності з погляду консервативно-монархічної думки розробили у своїх науково-публіцистичних творах В. Липинський, С. Томашівський і В. Кучабський. Вони їх публікували у часописах «Хліборобська Україна» та «Українське Слово», а також видали окремими книжками.

Ґрунтовно О. Богуславський проаналізував «Листи до братів-хліборобів» В. Липинського, наголосивши, що ідеологія української трудової монархії, яку розробив В. Липинський, надала українському консерватизмові нового обличчя і нового звучання. Це вигідно протиставляло консерватизм демократам, республіканцям і націоналістам. В. Липинський вважав, що головним підґрунтям пошуку шляхів побудови власної держави є створення моделі української національної ідеї, яка повинна об'єднати українців у єдине ціле, бо «погубила нас сварка і брак єдності між нашими провідниками, – акцентував В. Липинський. – І всякий повинен знати, що така сварка і брак єдності нас погубить знов...». Відстоюючи монархічний, як єдино можливий, шлях розвитку української державності, В. Липинський був переконаний, що демократія як метод для державного будівництва в Україні не підходить. В. Липинський виступав також проти охлократичного типу державного устрою. Типовим різновидом охлократії він уважав більшовицьку владу, а також ідеологію інтегрального націоналізму Д. Донцова – одного зі своїх найпалкіших опонентів у національно-політичній дискусії. Єдиною, що відповідає нормальному розвитку української нації, моделлю організації державної влади В. Липинський називав класократію.

Концепція класократичної трудової монархії В. Липинського стала альтернативою ліберально-демократичним, соціалістичним та націоналістичним ідеологіям. О. Богуславський наголосив, що, говорячи про майбутню суверенну Україну, В. Липинський не міг обійти питання стосунків з Росією і Білоруссю. Він вважав: коли в Україні, Білорусії та Росії перемаже класократія, то «ці три національні, класократичні держави нестрашні одна одній, бо органічно зв'язані зі своєю рідною землею і зі своєю власною національною продукцією». Тому, мовляв, вони повинні заключити між собою союз і спільними силами врятувати свої «великі і обильні» землі. Саме ці думки В. Липинського були піддані нищівній критиці з боку всіх національно- демократичних сил.

Окрім того, О. Богуславський привернув увагу до публікацій С. Томашівського, В. Кучабського, М. Кочубея, Є. Чикаленка, показав, що позиція цих політиків є спільною з концепцією В. Липинського. В чому полягає відмінність? Наприклад, «одна з фундаментальних розбіжностей у поглядах С. Томашівського і В. Липинського полягала в цілком протилежному розумінні ними проблеми взаємовідносин між нацією і державою. В. Липинський дотримувався формули: «до української нації через розбудову української держави», а С. Томашівський, навпаки, «шлях до держави вбачав через розбудову і консолідацію нації».

Аналізуючи публікації про націєтворчу діяльність українського монархічно-гетьманського середовища в еміграції, автор зазначив, що ідеологія монархізму як політична течія хоча і проявляла себе досить енергійно, все ж набути широкої популярності не змогла. Основною причиною політичного неуспіху гетьманського руху стало те, що він відстоював досить непопулярні ідеї, часто асоційовані з перебуванням при владі гетьмана П. Скоропадського.

«На відміну від національно-демократичного, соціалістичного та націоналістичного таборів, українське консервативно-монархічне середовище не спромоглося розвинути належної системи пресового інформування, – зазначає автор монографії, – тому преса не стала трибуною для широкого ведення національно-патріотичної дискусії в середовищі міжвоєнної української еміграції». О. В. Богуславський стверджує: «Переважає більшість публікацій, що з'являлися на сторінках преси, мали скоріше лайливий характер супроти політичних опонентів, у яких часто зводилися особисті порахунки та інтереси, ніж відбувалася цивілізована дискусія».

Важливо, що О. Богуславський науково осмислив усі аспекти функціонування преси в національно-демократичному середовищі, акцентував увагу на її завданнях, які обумовлювалися тодішньою суспільно-політичною ситуацією, пріоритетами в діяльності української еміграції.

До важливих заходів і кампаній належало інформування європейської громадськості про благородну мету і завдання українського державотворення, «всестороннього з'ясування ваги української проблеми, не як проблеми, що торкається одного тільки народу нашого, – акцентував С. Петлюра, – а як такого питання, проволіканням з позитивним вирішенням якого гальмуватись буде справа усталення політичної рівноваги Європи».

Ця думка не втратила своєї актуальності й сьогодні. Вона органічно пов'язана з необхідністю розвінчування потужних наклепів ворогів української державності, які в кожний історичний період вдаються

Немає смерті. І не ждiть - не буде.

Хто хоче жити, ніколи не помре.

Василь Симоненко

до різних форм і методів паплюження української національної ідеї, нав'язування московської імперської тези про, так би мовити, неприродність права українців мати незалежну соборну державу зі своєю мовою, культурою, духовністю.

«Ніщо не замінить друкованого слова, – наголошував О. Шульгин. – Потрібні статті і замітки в чужоземних газетах та журналах, свої журнали, газети, бюлетені і нарешті брошури і книжки чужинців про Україну і наші власні публікації».

У часопису «Українська трибуна» О. Саліковський писав: «Величезне значення має для нашої національно-державної справи добра постановка інформації... Якщо цього не буде робитися, то мусимо ми бути готовими до великих розчарувань і несподіванок... Інформація – це зараз наша пекуча справа, міцними нитками зв'язана із щасливим поворотом на Україну».

Вдумаймося у ці слова, до яких привернув увагу автор монографії! Чи не закликають вони державних чиновників усіх рівнів, політичні сили, громадські організації вибратися з чужоземного жовчного інформаційного павутиння, в якому опинилася Україна; створити правдиве, чисте, моральне, національне інформаційне поле, щоби утверджувалася українська Україна на засадах загальнолюдських ідеалів.

У своєму дослідженні О. Богуславський наголосив: «Дискусія про майбутній суспільно-політичний устрій України на сторінках демократичної періодики дає нам всі підстави говорити про глибокі патріотичні й високі ідеали, які прищеплювалися українській еміграції. Саме у цій дискусії народжуються ідеї створення єдиного еміграційного визвольного фронту, який би складався з представників всіх політичних партій, течій і груп. І тільки особисті амбіції політичних лідерів не дозволили реалізувати цю ідею».

Цей фрагмент висновків є науковим містком до розділу монографії «Державницька концепція в публіцистиці націоналістичного середовища української еміграції». Її автор з'ясовує природу поняття «націоналізм». На думку англійського вченого Е. Гелнера: «Націоналізм – це передусім політичний принцип, за яким політичні та національні одиниці мають збігатися. Націоналізм як почуття та рух найкраще можна визначити саме мовою цього принципу».

Націоналізм органічно впливає з вимоги кожної нації бути організованою в суверенну самостійну державу. Саме цю гуманістичну сутність націоналізму не сприймала комуністична ідеологія і політика Радянського Союзу, імперсько-тоталітарний режим якого ніяк не хотів змиритися з тим, що Україна може бути самостійною, незалежною державою

ні від Москви, ні від Варшави, ні від інших агресорів-завойовників. Тому комуністичні ідеологи всіх українців, які стояли на незалежних державницьких позиціях, обзивали буржуазними націоналістами, а представників «інтегрального націоналізму» «оголтелими» буржуазними націоналістами. Цією термінологією також сьогодні послуговуються певні партійно-політичні сили.

Всебічно О. Богуславський проаналізував різножанрові публікації в журналах «Національна Думка», «Державна Нація», «Розбудова Нації» та інших, виокремивши головні тематичні напрями:

1) організаційне становлення націоналістичного руху (створення Української військової організації (УВО), Групи української націоналістичної молоді (ГУНМ), Легії українських націоналістів (ЛЮН), що завершилося заснуванням Організації Українських Націоналістів – першої політичної транстериторіальної організації; 2) вироблення системи власної націоналістичної ідеології та програми українського націоналізму винятково на українській державницькій традиції та на притаманних українській нації духовних властивостях. Українці у боротьбі за державу повинні спиратися на власні сили, рівночасно використовуючи кожному, хоч би і найменшу допомогу, «яку приносить зі собою хвиля»; 3) використання націоналізму як рушійної ідеології революції та формування найголовнішої психологічної ознаки нації – єдиної волі, яка народжує єдиний державотворчий чин (головною причиною поразки українців у боротьбі за незалежність була відсутність єдності, квола національна свідомість, недостатнє державницьке мислення, основою яких має бути націоналізм); 4) оздоровлення українського політичного життя можна досягнути тільки завдяки ефективному функціонуванню надкласової націоналістичної політичної організації, а вождизм повинен бути чи не головним принципом її розбудови. (Це наближало націоналізм до тоталітарних – нацистської та комуністичної – ідеологій, а інколи надавало йому такого ж гротескного звучання); 5) проблема створення загального політичного проводу української еміграції, об'єднання всіх націоналістичних груп і сил в єдину політичну формацію з єдиною ідеологією, методами й проводом, як протиставлення анархії ідей і розрізнених політичних дій; 6) розвінчування спроб еміграційних політичних партій причепити українським націоналістам з ОУН ярлик «фашистів» і «гітлерівців». Після Першої світової війни фашистський рух врятував Італію від комуністичної анархії; ворогом українських націоналістів також був більшовизм. На цьому вся подібність закінчувалася. Український націоналізм – це національно-визвольний рух, завданням якого була боротьба за українську державність; 7) активізація

інформаційно-пропагандистської діяльності націоналістів через пресу (інформування всіх народів про українську справу, щоби, по-перше, паралізувати ворожу антиукраїнську пропаганду, по-друге, поширювати серед українців ідеал незалежної соборної України і, по-третє, виступати одночасно проти Росії і проти Польщі, щоби раз і назавжди скінчити з нещасливою традицією хитання між Москвою і Варшавою).

На основі наукового аналізу й осмислення публікацій у пресі, О. Богуславський зробив важливі узагальнення: фашистська, нацистська і більшовицька практика негативно вплинули на українських націоналістів у сенсі вибору форм і методів боротьби за незалежну Україну; «інтегральний націоналізм» керувався винятково українськими інтересами, бо це був націоналізм нації без держави; становлення і розвиток «інтегрального націоналізму» можна зрозуміти лише в контексті його взаємодії з іншими ідеологічними системами того часу, а також через його взаємодію з націоналістичними концепціями інших народів. Український націоналізм був проявом певної загальноєвропейської тенденції.

Отже, дослідження національно-патріотичної дискусії у пресі міжвоєнної європейської української еміграції є всебічним і ґрунтовним. Ця наукова праця також надзвичайно актуальна з огляду на нинішню суспільно-політичну ситуацію в Україні. Варто, щоби з нею ознайомилися наші державні очільники, політичні діячі, депутати... Але у зв'язку з тим, що вони не читають монографій, то доцільно би було хоч на кількох журнальних сторінках викласти для них уроки пресової дискусії між політично-ідеологічними течіями української еміграції в Європі. Можливо, вони впізнають себе, а свій егоцентризм та антагонізм приборкають заради розквіту єдиної України та її народу!

2009 р.

МИСТЕЦТВО ЖИТИ ГІДНО

Василь Стефак – автор збірок оповідань «Далекий птах», «Весняна ворожба», повісті «День», романів «Хочу журавля», «Що нового під сонцем», «По той бік ночі», нарису з історії його рідного села Рунгури Коломийського району на Івано-Франківщині. Новий творчий здобуток письменника – документальна повість «Барви високої долі», яку Василь Стефак ще називає сповіддю-звітом нашого сучасника Дмитра Гладуняка, якому виповнилося шістдесят літ. У книжці вміщено та-

кож 247 фотографій, що органічно вплітаються у життєписний вінок уродженця селища Печеніжин Дмитра Гладуняка, який працював техніком в об'єднанні «Сільгосптехніка», керував механізованим загonom, великою спеціалізованою базою, був керівником вперше створеного в області районного агропромислового об'єднання, попросився у відстаюче господарство, яке за декілька років стало кращим в Івано-Франківській області, а в племінній справі – навіть базовим в Україні. Очоловав комбінат хлібопродуктів, консервний завод, був першим заступником начальника управління сільського господарства в обласній державній адміністрації, головою Косівської районної держадміністрації. І всюди його досягнення були зримими й визнаними.

Коли в руки мені потрапила книжка «Барви високої долі», то першим запитанням до себе самого було: «Чи вдалося авторові правдиво розповісти про життєвий світ Дмитра Гладуняка, його друзів, об'єктивно показати оточення, середовище, той час, в якому він сформувався Людиною з великої букви?» Річ у тім, що художній твір – це безкраї можливості для творчої фантазії, а документальна повість ставить автора в рамки реальної дійсності. Думаю, що найприскіпливіший поціновувач творчості Василя Стефак не дорікне йому за відступ від правди. Не переступаючи моральних та етичних меж, письменник на прикладах долі, життєвих позицій і перипетій конкретних людей – Дмитра Гладуняка та його оточення, намалював колективний портрет нашого сучасника. Але не того сучасника, який б'ється «патріотичними» кулаками в груди, а очима нипає скрізь, де б ще щось поцупити й занести у свої сіни, а того сучасника, який і в умовах, малопридатних для нормального творчогосподарського життя, зумів не лише реалізувати себе як особистість, а й стати взірцем для багатьох із нашого та молодшого покоління.

«Жодному з персонажів я не додав рис, якими б вони не володіли, – наголосив Василь Стефак. – Проте, можливо, пройшов мимо чогось сірого, притемненого, негативного в їхніх долях. Бо ж, звісно, не все в людині для публічного огляду». Гідна поваги і наслідування морально-естетична позиція автора «Барв високої долі» є передумовою розкриття важливих штрихів життєвого шляху Романа Базюка, Михайла Вишиванюка, Василя Грабовецького, Дмитра Гладуняка, Івана Симотюка, Василя Ткачука та багатьох інших, у яких письменник побачив не тільки приклад виживання українців в унікально нелюдських умовах комуністичного режиму, а й своєрідну легенду, позитивну спробу все ж таки реалізувати свої інтелектуально-духовні можливості, не зрікаючись предківських заповітів, тисячолітніх традицій народу, пам'ятаючи про те, якого ми роду і кореня, якою і чому наша доля впродовж віків була саме такою, а не іншою.

Для того, щоби якнайповніше розкрити морально-духовне кредо Дмитра Гладуняка, Василь Стефак обрав оптимальну художньо-публіцистичну форму викладу документального матеріалу, виокремивши курсивом розповіді про нього Романа Андріяшка, Ярослав Грабовецького, Михайла Довірака, Михайла Комаришиного, Михайла Коржинського, Марії Косован, Марії Логінової, Володимира Мамчука, Івана Мироняка, Юрія Павличка, Михайла Палійчука, Миколи Перцовича, Ольги Руданець, Миколи Савчука, Івана Саєвича, Анни Стефак, Марти Тимчук, Михайла Угорського, Василя Череміщука, Василя Шовкового та багатьох інших, які, за тих чи інших обставин, потрапляли у стихію добротворення Дмитра Гладуняка. Підкресливши, що такі люди, як Дмитро Гладуняк, у буденному житті нічим не відрізняються від нас із вами, письменник зумів знайти, відчутти, побачити, збагнути глибинні засади формування його характеру. «Дмитро засвоїв змалечку, що у хаті найвищим, найважливішим було татове слово. Також запам'ятав, що тато з мамою ніколи не сварилися. Сьогоднішній молодій сім'ї це може виглядати фантастикою, але у Гладуняків жилося саме так – у мирі й любові». «Ну, що нині вам казали у школі?» – звичне питає тато. «А що казали, – вчителька казала, що Бога нема». «А ти як думаєш?». «Ну, я не знаю... Якщо вчителька сказала...» Усміхнувся пробачливо. «Поглянь, – крізь усмішку, – у нас у хаті є хтось старший? «Та є, ви старші». «А в селі є старший?» «Та є, я не знаю хто». «Сільрада, парторганізація. Але ж є». «Так». «А в Коломиї є старші? А в Києві? А в Москві? Бачиш, скрізь є старші. І якщо так, то ти не допускаєш, що й у світі має бути хтось старший?». «Дмитре, казав тато, якщо не можеш зробити добре, то не зроби зло. І пам'ятай: щоб зробити добре, потрібний розум. А на зло не треба розуму».

«У Дмитра присутні всі ті хороші якості, які закладені мамою ще від цицькового молока, й за тими приписами він живе все своє життя, за що йому честь і слава. За що має заслужену повагу від людей, – наголошує Михайло Вишиванюк. – А решта все – як воно буває в житті: були злети, падіння. Принцип синусоїди: вниз – уверх, чорне – біле, – отаким Бог сотворив світ і послав нас на землю на всякі випробування. І бідність, і багатство, і радість, і смуток, – дивиться згори, як це все людина сприймає й переносить. Наші матері недарма вчили нас: дякуй Богові за те, що дає і за те, що відбирає. Бо людині не відомі Його плани і помисли».

«Приємно мені усвідомлювати, що не маю ніякого ні на кого зла. А ще приємніше відчувати, що у мене дуже багато прекрасних друзів. Я вперше в житті відчув всією глибиною душі, які люди прекрасні.

Жаль, що раніше я не задумувався над цим. Думаю, що в житті найдорожче, найважливіше, найнеобхідніше кожній людині бути добрим, справедливим і жити по-людськи». Ця цитата із книжки «Царське серце Ткачука» надто вразила Дмитра Гладуняка і він сказав: «Обома руками я підписався б під цими мудрими словами Героя України, мого вчителя Василя Михайловича Ткачука».

З документальної повісті Василя Стефака постає своєрідна особистість Дмитра Гладуняка, зі своїм добродійним життєвим світом. Він не відзначається красномовністю, але відвертість, доброзичливість, неповторна внутрішня щирість приваблює. Викликає також захоплення витривалість, мужність долати фатальні труднощі, що випадали на його долю (надто рано відійшла у вічність кохана дружина Ольга, трагічно загинув син Тарас). Письменник показав, що Дмитро Гладуняк володіє невичерпною духовною відданістю рідним, друзям, приятелям, непоказною, але глибокою любов'ю до рідного краю, до своєї держави. Він вольовий, вміє наполягати, відстояти себе, своє рішення, але без чванства. Де б він не працював, що би не робив, то завжди з почуттям відповідальності за загальну справу, сумлінно, цілеспрямовано, захоплено, з розумінням потреби України. Дмитро Гладуняк вимогливий до себе та до інших, з обуренням реагує на фальш, сам не хоче бути солодким, та й не сприймає надто влєсливих. Він – з почуттям гумору, володіє якоюсь неповторною доброзичливо-іронічною усмішкою, яка приворожує навіть тоді, коли погляд може бути з деякими колючками. Висока людська гідність, потужне прагнення повновартісно зреалізувати свої професійні, морально-духовні цінності, всебічна допомога в царині збереження і розвитку національної культури, народних звичаїв і традицій викликають глибоку повагу до Дмитра Васильовича Гладуняка, який щедро і щиро працює над тим, кажучи словами Івана Франка, «щоб ґаздою, не слугою перед світом стати».

Роздумуючи над «Барвами високої долі», заслужений журналіст України Роман Андріяшко слушно наголосив, що «це не твір-панегірик, а людинознавче дослідження на фоні нашого непростого суперечливого часу з глибокими одкровеннями, несподіваними висновками, цікавими відкриттями».

Отже, творча скарбниця письменника Василя Стефака поповнилась іще одним непересічним твором – документальною повістю про Дмитра Гладуняка, в якій переконливо показано, що мистецтво жити гідно доступне кожному з нас.

«ЩО Ж ЦЕ ЗА ПРОКЛЯТТЯ ВИСИТЬ НАД НАШОЮ УКРАЇНОЮ?...»

Можливо, хтось із читачів не сприйме цей заголовок. Тим паче, коли мовапро ювіляра-сміхованця Миколу Савчука. Не заперечую: Савчук – гуморист та ще й прозаїк, журналіст та ще й заслужений артист України, фольклорознавець та ще й видавець, тато своїх дітей та ще й чоловік дружини, гідний син своїх батьків та ще й улюбленець не тільки Великого Ключева, Коломиї, Івано-Франківська, Львова, а всієї нашої етнічної та діаспорної України...

А ще, коли мені було 50, Микола закінчив славний Львівський університет імені Івана Франка, в якому я мав честь його навчати (може чогось і навчив?!). І Микола Савчук, і я отримали диплом про журналістську освіту, коли його і мене наздоганяло 30. Що це має означати – не знаю. Але думаю, що вибір, здобуття та опанування професією у зрілому юнацькому віці навічно забезпечує працелюбну любов до неї.

Пишу оці рядки, а думки не дають спокою: «Що ж оповісти про Миколу таке, про яке ніхто ще не знає?!» Та хіба це можливо? Мабуть, ні! Знайомі й не зовсім знайомі, друзі й приятелі, заздрісники й зломовці (на жаль, українська земля ще й таких носить) володіють про Савчука такою інформацією, яка йому самому й не снилася. Але не варто цим перейматися. З друзями, приятелями – дружити, приятелювати, а коли є нагода, то й чаркуватися. А особисту безпеку від недругів є кому забезпечити.

Про наші стосунки Микола написав стільки всілякого зворушливого, щирого, правдивого, що моїй доброчинно-ювілейній всячині й місця не залишилося. Але таки сподіваюся на сюрприз як для Савчука, так і для читачів. Правда, коли Миколі виповниться 60, 70, 80, 90 і так далі, то такої несподіванки може не бути, бо мобілки відучують писати листи. Листи ж, на мій погляд, найчистіше джерело правди про глибинну сутність людини.

Листи Миколи Савчука

Шановний і дорогий Василю Васильовичу!

Щиро дякую за Ваш лист, за газету з цікавою Вашою статтею і за новорічне вітання. Приємно врадуваний, що не забули за одного із своїх студентів. Ну а я зі свого боку відмовчуюся довго, бо, як-то Ви віщуєте у своєму листі, «зав'яз у побутово-хатніх проблемах». Нападало мені на голову всіляких проблем, що й годі

не похилити її, а з нею й плечі, й попереки. Чи розправлюся колись, хтозна. Ви ж, як бачу, знову сповнені наснаги на всі сто відсотків, бо раз пишете і більше того – ще й видаєте.

У місті, звичайно, годі описати про все, що відбулося на перебігу отого півроку, відколи ми розійшлися. Маю охоту навідати Львів, то вже принагідно не забуду й на факультет завітати, де Василь Васильович ходить уже майже в професорських мештах. Ну а коли Ви будете тут, у Коломиї? Можливо, й попередьте, потелефонуйте, був би-м дуже радий. Знаю, знаю, що часу обмаль, але й у мене його нема, і в кого він узагалі є? Редакційна робота забирає всю днину. Ну, а коли виховувати дитину? Але ж за неї колись спитають батьків, саме батьків. Добре, що ще нашими селами є мудрі діди й баби і не дадуть пропасти отим чадам невинним.

На цьому слові будьте здорові, гречний паночку та й Василечку. Вітання від працівників редакції. Чекаю листа, дзвінка хоч вряди-годи. Знаю: вони завжди будуть потрібні і щирі.

З повагою!

7 грудня 1988 р.

P. S. Мало не забув: у Підгайчиках вийшла (властиво, у коломиїській друкарні) перша в Україні і чи не в СРСР комерційна газета «Агро». Тираж 5 тис. поки що, бо нема паперу. Видає профком і правління агрофірми «Прут». Якщо зможу, то придбаю і для Вас перший номер.

Годилося б Вам для початку защедрувати, але й для найменшої щедрівки, принаймні ключівської, не вистачить цієї поштівки. А що вже казати про те, що хотілося б розповісти! Мабуть, було б у тій розповіді багато веселого, але й не менш сумного. А де ж тут на такі свята печалити себе й інших. Тож, відрубуючи полу од того лиха, що вчепилося мене 1988-го, я переходжу у 1989-й, хоч і дрантивий, і гадаю, що не перевелися ще кравці та долатають мені те лахміття та справлять ще людське вбрання. Але й у такій ситуації не покидає мене почуття віри й добра, які повинні виводити кожного з диких темників на світлі шляхи. Хай же й Вас в обидвіруч тримають ці два подорожні і завжди ведуть широкими гостинцями краси, здоров'я, наснаги, і все ж:

*Наша Маланка качура пасла,
Покіль вечірня зірниця згасла...
Підтягуйте! З щирістю!*

31 грудня 1988 р.

Гречно дякую за листи. Завтра беруся за «Борги наші», бо оце лише одержав цю Вашу статтю. Як обмін, надсилаю Вам примірник «Червоного прапора» з ре-

цензіями та з моїм матеріалом «Привіт, міський! Здоров був, сільський!», який має тут непогані відгуки. Зичу Вам щастя!

З щирістю і повагою!

м. Коломия

19 липня 1989 р.

Одержав Вашу брошуру. Дякую. Ще не брався до читання, бо все щось перешкоджає, але ось-ось, ось-ось... З цікавістю прочитав Ваш матеріал у «Молоді України», та й не лише я.

Ще з більшим «захопленням» прочитав лист Іванової – однієї з покручок... Що ж, це – реальність, хоч і прикра, але реальність. Одного вона не розуміє: що до її лав не стане увесь народ, ба навіть і половина. Гидко за таких людей. І взагалі ця тема не для одного аркуша й не для однієї розмови.

Надсилаю Вам «Комсомольський прапор» з матеріалом Голубця, а також ще тепленьке «Агро». І що ще додати? Ага, Ваша брошура є вже в «Глобусі». Ото й усе.

З щирістю.

27 жовтня 1989 р.

Дякую за звістку. Даруйте, що так довго не відписував: сесія Верховної Ради, нова газета, ключівські весілля і т. д. Звичайно, приємно чути, що й у Львові почули про «Вісник Коломиї» і що його старт Ви особисто оцінюєте схвально. На прикрість, ніяк не можу знайти ще одного першого номера, але гадаю, що справу цю поправимо. Тому надсилаю Вам № 2, 3, 4 (в суботу виходить № 5). Щодо передплати, то справа є такою: поки що двічі на тиждень виходить «Червоний прапор», а двічі – ми, і читачі, які передплатили «ЧП», одержують ту й ту газету. Доки ми не матимемо свого індекса, доти нас передплатити неможливо. Отож, хто хоче одержувати «ВК», то мусить передплачувати «ЧП». Якщо Ви хочете, то я Вам буду висилати «ВК», бо у нас поки що нема ніякого такого «пуцира», щоб займався розсиланням, а тут в кіосках розкупувають за мить, а крадуть уже в друкарні. Кажуть, що індекс буде до вересня.

Ми поки що працюємо в одній кімнатчині міськвиконкому, але це тимчасово. Десь завтра проведуть телефон, тому номера не знаємо, та й адреса зміниться. Нас четверо: двоє Дем'янівих – Василь і Мирося (випускники нашого університету), Дмитро Карп'як і я, але то ще не кінцевий варіант. Є багато нюансів, та головне, що наш «Вісник» виходить, і ми з того раді, і пошта читацька буквально валом валує на нас, і є, ясна річ, противники.

Напишіть, будь-ласка, кілька слів протє, як Вам сподобалися ці номери, а також готуйте щось нам «бойове». І ще – «Комсомольський прапор» надрукував звіт про ту Вашу й нашу зустріч, але не маю його. Ну все. Давайте читати наш «Вісник...» усім добродіям-викладачам. Відписуйте. Зичу усіх гараздів.

З щирістю.

31 травня 1990 р.

Дякую за листи і дзвінки. Надруковану у «Віснику...» Вашу «Передвиборну колотнечу» надсилаю у цьому конверті. Казали на коломийському ярмарку, що подібний матеріал опублікований у «Молоді України», а тому колеги трохи вертіли носами. Але це вже минулося і добре, що є матеріал. Його читають коломияни.

Пишу Вам, а одним вухом слухаю програму «1-ше грудня». Ох, ще не швидко над Україною засяє вільне сонце, ох не швидко. Хтозна, що ще нас чекає.

У нас кипуче життя. Мою книжку у видавництві ще так і не почали набирати, і я трохи нервуюся. Підготував другу книжку «Оповідки Пилипа Задюганого» і буду здавати (є спонсор і папір). Хочемо видавати бібліотечку «Вісника Коломиї» (у першому номері моя брошура «Часописи Коломиї (1865–1939 рр.)»). Пропонують писати сценарій для нового театру «Забава». Чого найбільше бракує, то це грошей і часу. Коли Ви будете тут у Коломиї? Чи маєте «Вільний голос» з Вашим інтерв'ю? Ну ось і все. Давайтесь знати. Зичу усіх гараздів!

З повагою!

2 жовтня 1991 р.

Надсилаю газету, де є мій матеріал про М. Хромея і де він згадує незлим, тихим словом і п. Лизанчука. Я радію з того, що такі люди, як Михайло Хромей, позитивно оцінюють Вашу роботу в комуністичні часи, що Ви не боялися спілкуватися з тими, хто був у немилості партійних і кагебешних органів.

Я дужий, здоровий, пишу, готую творчий вечір на червень. Буду запрошувати львівську делегацію на чолі з Вами. Бувайте здорові.

З щирістю!

5 травня 1992 р.

Нарешті зібрався Вам написати. Річ у тому, що я тепер у відпустці і мав гадку навідати Львів. Однак ледве чи це вдасться, а тому пишу Вам. Вашого листа отримав, і він буде надрукований.

У мене багато задумів, для яких не вистачає часу. Висить на мені і «Енциклопедія Коломийщини», і видання книжок гальмується через неймовірну оплату. Ціла чудасія з видавничою справою!

Ситуація в Коломиї, як скрізь: люди не лише знедолені й знервовані, але й вихнуті морально соціалістичною системою. Але кожний мирний день в Україні – це на користь державі. Без війни і комуністичних шабашів ми швидше утвердимо нашу державу, навіть якщо ціни якийсь час будуть недосяжними для пересічного громадянина. Ми теж проїдаємо весь заробіток та ще щось одягнутися можемо трохи. Купити якусь побутову механічну річ неможливо. Тепер можна уявити, як живеться багатодітній сім'ї або тим Іванам безрідним, що живуть у місті.

Займаюся далі краєзнавством. Боже, яким ми були багатим духовно народом і ким ми стали!? Хоч бери й пиши дисертацію «Духовна руйнація української нації».

Шановний Василю Васильовичу! Як будете на Коломийщині в родині – обов'язково давайтеся знати. Як я буду у Львові, то Вашої господи не мину. Щиро вітаю Вас і Вашу дружину. Бажаю сімейної злагоди, доброго здоров'я і, зрозуміло, науково-творчих успіхів.

З повагою і вдячністю!

15 лютого 1993 р.

Був я у Києві, де здибався з професором Качканом, мав з ним певний час розмову, в якій згадували добрим словом і Вас, і Вашу працю. Володимир Атаназійович ще повен снаги, хоч говорить дуже відверто і голосно. Але, може, воно так й треба.

У Києві я мав свої справи, був з цікавими людьми, а оце приїхав додому і прочитав Вашу статтю в «Молоді України». Там Ви наводите цікаве порівняння про свого зарубіжного односельця, який, здається, був у нас на святкуванні в Коломії. Це є вдалий контраргумент, і його всі підмітили. Такого б побільше!

У нас тепер тут, як скрізь в Україні. Правда, обласна рада взялася за деякі кадри і за земельну реформу, чим викликала в червоних сил страшний спротив.

Давайтеся знати, коли будете в Коломії. Ваш матеріал буде опублікований, хоч із запізненням. 1-го квітня маю в Коломії концерт. Оце і все. Зичу щастя, нових книжок, сімейних гараздів.

З щирістю і повагою!

16 березня 1993 р.

Даруйте, що відписую з запізненням. Річ у тому, що я чекав, доки не опублікуємо цілком Ваш матеріал. А тут, як навкірки, не стало паперу. Отож тепер надсилаю обидві газети, а як почую відгуки, то повідомлю.

Сьогодні й завтра маю концерти в Коломії. Щодо зустрічі, то теж дуже хотілося б так зо пів години посидіти та погомоніти.

Дістатися на Великдень до Ганева та ще й у цій ситуації Вам, на правду, буде тяжко. Навіть не знаю, як допомогти, бо буду сам у селі. Два дні – достеменно, а третій, очевидно, буду в Коломії. Тож у Великодній вівторок потелефоную десь під обід до Вашої сестри Віри, аби ми зустрілися. А Ви їй перекажіть, як це практично зробити.

Сьогодні 1-ше квітня і налітає сніг. Не сніг, а сміх у день сміху. Бувайте здорові!

З щирістю!

1 квітня 1993 р.

Отримав Ваші листи і дуже дякую. Я став власкором «Молоді України» на півставки, хоч не знаю, чи довго втримаюся, бо є багато різних навантажень і справ. Тож здав 2 книжки до друку, а третю готую. Багато часу займає «Енциклопедія Коломийщини», а ще всі хочуть гумору.

Готується словник гуцульських говірок, а я маю до тисячі діалектних слів свого села, але не можу пані професорці ніяк вислати. Надіслав у «Світло й Тінь» велике дослідження про коломийських фотографів, яке буде опубліковане у № 3–4. А ще написав сценарій кінокомедії під Петра Бенюка. А ще... болять мене три зуби. Отаке-то.

Ви пишете, що багато Вашої праці пішло під більшовицький хвіст. Не побивайтеся над цим, бо, очевидно, у Вашій біографії є багато такого, чим Ви маєте право пишатися. Хоча б те, що Ви багатьом студентам допомагали і за Вас ніхто не пішов ні за ґрати, ні вулиці замітати. Це вартує більше, ніж 10 книжок. Зрештою, ми всі пахнемо комуністичною гноївкою, лише дехто здалеку, а дехто зблизька.

Шановний Василю Васильовичу, даруйте, що раз-по-раз даю Вам якесь завдання. Річ у тім, що хочу зв'язатися з доцентом Миколою Рожиком, а не маю його адреси. Тому передаю Вами йому запитальники, а він хай мені відішле відповіді і дасть адресу.

Ну й розписалися ми перед Великоднем. Порядні люди писанки пишуть, а ми – листи. Але якось то буде. Веселих Вам свят! Христос воскрес!

З щирістю!

12 квітня 1993 р.

Дозволю собі відірвати Вас від написання нової статті. Дай Боже Вам і надалі наснаги, мужності та мудрості у цей дуже складний час...

У комуністів з'явилося друге диявольське дихання, і доки не закінчиться з ними боротьба, доти годі сподіватися якихось реформ. Але це питання для довгої розмови.

Маю до Вас кілька прохань і запитань. Чи можете рекомендувати для нашої газети якихось добрих випускників факультету? Чи можете домовитися за 2–3 місця в гуртожитку (термін тиждень) для гімназистів, які поїдуть у Львів працювати в науковій бібліотеці ім. В. Стефаника для «Енциклопедії Коломийщини»? Скільки це коштуватиме? Бо ми для їхньої поїздки шукатимемо спонсорів. Хлопці ті серйозні й виховані.

Коло нас добрих новин нема. Ми – ті, що найбільше хотіли і хочемо своєї держави, – стали жебраками. Ми матеріально злидарі, хоч духовно намагаємося бути королями. Люди настільки стали прагматичними, що до них ще далеко космополічним європейцям і американцям. Я щось стараюся писати, але видавничий рух ледве посувається і все переноситься. Подав сценарій на кіностудію, щоби зняти кінокомедію з

П. Бенюком у головній ролі, знайшов спонсора на 60 млн крб, але тепер треба ще враз, а то й більше...

Веселого і доброго нізвідки не чути й не видно, і це викликає враження якоїсь війни чи повоєнного лихоліття. Що ж це за прокляття висить над нашою Україною, що тут тисячі літ не може спокійно пережити життя ні одне покоління? Скільки з нас ще треба наточити крові, аби насититися нею? І на кого взагалі ми повинні уповати? Не знаходжу відповідей на багато запитань. Може, від цього й багато людей заховалося в себе самих?

Залишається не втрачати товариського зв'язку з людьми, які ще бережуть у душах щось світле, добре, чисте. Широ дякую Вам! І, звичайно, нема більшої радості, ніж слухати мудрих людей або спілкуватися з ними. Отже, відписуйте, я чекаю Вашого листа. Хай Вам буде добре!

З щирістю і повагою!

20 травня 1993 р.

Оце Ви ввихаєтеся на весіллі, а я пишу Вам листа і слухаю по радіо, як ми віддали москалеві флот і Севастополь. Якби-то це було компромісом! Але ж – ні! Ненажерлива Москва далі забagne весь Крим, Донецьк, Луганськ, Харків... А безхребетні хохли віддаватимуть...

Надсилаю Вам копію листівки, яку зможете використати у своїй майбутній книжці.

«Українські робітники й інтелігенти східних областей! Це ганьба говорити в Україні російською мовою – мовою московсько-большевицьких окупантів! Скрізь у світі кожен народ на власній землі говорить тільки рідною мовою! Чому ми маємо бути гірші від інших? Говорім в Україні тільки українською мовою! Смерть московсько-большевицьким русифікаторам України!»

Листівка ОУН, яка розповсюджувалася на терені Коломийського окружного проводу ОУН у 1940-ві роки. Місце видання і точна дата не зазначені. Віддрукована, очевидно, гектографічним способом.

Як матимете час і перечитаєте мою «Історію Великого Ключева», то скажіть свою думку. Сподіваюсь бути у Львові цього місяця і, звичайно, зазирну до Вас. Бувайте здорові!

З повагою!

9 вересня 1993 р.

Ото вирішив написати й до Вас листа, до речі, єдиного з моїх львівських добрих людей. Але пишу Вам не для того, аби оповісти, що я набачився за тих два місяці в Англії, але зовсім з іншої причини.

Річ у тому, що цієї середи я був в одного тутешнього лондонського українця, літнього, заможного пана. Ото говорили ми з ним про різне, і він каже мені, що хоче стати спонсором видання однієї поважної книжки. Я запитав: «Якої?» А він тоді виймає з шухляди «Вісті з України», в яких пише М. Вівчарик, що професор Лизанчук В. В. видав у Львові наразі поліграфічно неповноцінну, але змістовно вельми вартісну книжку – двотомничок «Засоби масової інформації про русифікаторську політику в Україні». Я ледь не крикнув: «Та я ж знаю цього професора, це ж мій учитель і старший друг!». І тут я вже Вам не пошкодував епітетів та солодких слів. Зрештою, не солодких, а правдивих, і додав тому панові впевненості, що він мудро вчинить, коли підтримає це видання. А він тоді сказав, що хоче, аби все то було на юридичній основі, і що він, можливо, сам приїде до Львова та зацікавиться з Вами, а тому просив наразі не давати його телефона, ні адреси.

Отака-то чудасія сталася – хочете вірте, хочете – ні. Я тут ще затримаюся до осені, можливо, й пізньої. Маю трошки новин з України, вони, звичайно ж, невтішні. Дістав листи з дому. Дуже баную за всіма і всім, що і кого покинув на Україні далекій. Колись про це поговоримо більше, а наразі отакі новини. Відпишіть мені. Вітання всім вченим мужам факультету і, звичайно, пані професоровій О. А. Сербенській. Щиро тисну руку.

З повагою!

м. Лондон,

14 серпня 1994 р.

Ви питаєте за підручники з теле- й радіожурналістики. Наразі таких не надібав, але все можливе. Буду питати ще на Бі Бі Сі. До слова, я вже один раз виступав там, а ще матиму зо 6 передач в українській службі радіо Бі Бі Сі.

Вас, звичайно, не може не цікавити, що я тут роблю півроку. На щастя, не мию посуд і не замітаю вулиці. Заробляю в різний спосіб пером і виступами-гумором. Багато набачився, з багатьма людьми зацікавився, вже п'ять разів згадували мене тутешні українські часописи. Перечитав і перечитую масу книжок і газет. Можливо, залишуся тут ще на півроку.

Цікаво, чи Вам відомі якісь закордонні українські книжки про московщення, чи-то пак російщення? Я маю назву однієї з них, але залишив на попередній квартирі і тепер не встигаю туди заїхати, або ж журнал «Рідне слово», що видавався в Мюнхені 1946 р.? Здається, це би Вам знадобилося.

Про те, що діється в Україні, я тут наслуханий і також тим дуже переймаюся. Складається враження, що світ на тому й тримається, що є підневільна Україна, і знову докладає всіх зусиль, аби зруйнувати її незалежність. Великобританією керують ті, що й нами. Але про це ми поговоримо при зустрічі.

Щодо моєї творчості, то подав до «Молоді України» до десятка інтерв'ю, лише не знаю, чи вони дійдуть чи їх опублікують. Тепер готуюся взяти участь у міжнародному українському конкурсі гумору в США, але ніяк не можу сісти

й зосередитися. Ось тепер квартирую в магістра Даниліва, який має непогану книгозбірню (найбільшу має тут п. Добрянський – автор виданої у нас книжки «Україна і Росія» – понад 6 000 томів) і живе самий. Може, тут зосереджуся. Але завтра їду у Валлію на тиждень, де теж є наші люди, і то вельми цікаві – один там мером міста, другий – фермер, третій – колишній посол парламенту. Ото з ними й буду зустрічатися та вести розмову. Закінчую свого листа і здоровлю всіх Вас та бажаю успіхів. Тримаймося! З повагою!

м. Лондон,

9 жовтня 1994 р.

Щиро вдячний за те, що не забули моє прохання і надіслали книжки. У мене все пливе своїм плином. Ніяк не закінчу виливати на папір свої англійські враження. Незабаром має вийти перше число мого гумористичного часопису «Патилько». Надішлю Вам. А наразі на окремому аркуші подаю назви книжок, які мають відношення до Вашої праці. Шукайте їх. Нижче є моє джерело, а оце подаю Петра Пантелеймоновича: В. Лизанчук. Творець лісової казки // Комсомольський прапор. – 1977. – 1 лют. Водночас Вам вітання від Петра Пантелеймоновича.

У Львові буду в середині квітня. До Вашого ймовірного спонсора написав до Лондона листа. Мій телефон не працює, то, може, він і телефонував до мене, але я не знав. У листі я згадав про Ваше видання. (Даруйте, бо лист хоч короткий, а дві ручки дописалися і ще третьою закінчую. Звісно, в країні криза). То будемо прощатися. За цим словом будьте здорові. Щире вітання всім гречним львів'янам. Чекаю звістки від Вас, а ще більше зустрічі.

З щирістю і посмішкою.

29 березня 1995 р.

Ото все чекав, що ви загостите до Коломиї, або я – до Львова, а того не сталося. Тому й мушу написати до Вас кілька слів та надіслати два перші числа свого гумористичного часопису – бюлетеня. Назва його «Патилько» і походить від прізвиська одного ключівського дійсного і дивного чоловіка, якого в дитинстві сусідка, що погано говорила, замість «Василько» називала «Патилько».

Отже, мене не цікавила стільки постать самого Патилька, як це веселе й дивне слово. «Комарі», «Оси», «Зизи», «Страхопуди», «Перці» вже у нас були, а Патилько – вперше. Про все навколо нього оповім при зустрічі. Річник «Патилька»; якщо такий буде, передам для бібліотек факультету, університету, НТШ, ЛНБ ім. В. Стефаника АН України... А це Вам передаю два примірники першого числа й одинадцять – другого, які прошу поділити так: по одному (1 +2) – Вам, ще по одному (1 +2) комусь іншому (на Ваш погляд) і других чисел прошу занести в книгарню НТШ і залишити їх для відвідувачів – хай бере, хто хоче. Минулого разу я їм залишив

10 примірників першого числа, а це буде 5 – другого. Може, згодом за це хтось щось і заплатить, та наразі будемо завойовувати читача в такий спосіб.

Щодо буднів, то вони в мене трохи стали тривожними. А це тому, що вже тричі мене турбував то високий, то низький тиск, і це супроводжувалося запамороченням голови, аж майже до втрати свідомості, і сильним блюванням. Неприємна справа. Звідки це взялося на мою голову! Отже, з понеділка лягаю в лікарню на десять днів – обстежитися.

Був я у Києві зі своїми клопотаннями про мандрівку у світ. Справу загальмували, і висліду чекаю до початку червня. Якщо буде позитивним, то подальше життя піде своїм шляхом: якщо негативним, то буду на місці круглим гумористом. Обидва варіанти мене влаштовують. Будучи в Києві, заходив до «Молоді України» і до «Перцю», де мене привітно зустріли, питалися, де я пропав, і обіцяли участь в одній з телепередач. Ото й усе.

Зі щирістю!

.....21 травня 1995 р.

Написав рецензію на «Завжди пам'ятай: Ти –Українець!» до чернівецького «Часу» і нью-йоркської «Свободи». Про «Кайдани...» ще ніяк не напишу, бо забагато невідкладних справ.

Оце і все. Доброго здоров'я Вам! До зустрічі в Коломиї.

28 листопада 1996 р.

Коломия ще живе споминами про тріумфальний творчо-ювілейний вечір професора Лизанчука «Завжди пам'ятай: Ти–Українець!», і про це ми ще поговоримо при зустрічі. Можливо, це станеться 8 лютого, коли я приїду до львівських гуцулів на їхній щорічний набуток.

А оце передаю Вам листа для М. Романюка, в якому я прошу посприяти у написанні кількох статей до другого тому нашої «Енциклопедії Коломийщини».

Бувайте здорові. З повагою.

22 січня 1997 р.

Отже, шановний Читачу, листи Миколи Савчука (подав тут не всі) спонукають думати, що безпам'ятні після себе не залишають нічого. Безпам'ятні є генетичною сировиною для інших культур, а значить, і для інших держав, Микола Савчук плідно працює задля того, щоби кожний українець повернувся до своєї громадянської гідності через фольклор, пісні, звичаї, традиції, правдиву історію, на основі яких формується національна свідомість, патріотизм, працелюбність, взаємоповага, почуття відповідальності за свою долю, долю родини, долю України.

Нинішня суспільно-політична, морально-ідеологічна ситуація в Україні вимагає особливо уважного і виваженого підходу до очищення від брехні, утвердження правди як духовного поняття. *Адже нація не може жити й успішно розвиватися, коли вона не має чіткої духовної платформи, сформованого національного життєвого середовища.* Микола Савчук своєю багатогранною працею допомагає людям пізнавати своє національне «Я».

Історичний час вимагає від кожного з нас, українців, кожного громадянина України, незалежно від національності, поглиблювати порозуміння, злагоду, плекати відчуття соборності України, зайняти гідну, однозначну, безкомпромісну позицію щодо українських державних інтересів. Це глибоко усвідомлює й заради цього працює Микола Савчук. Вітаючи його з 50-річним ювілеєм, бажаю доброго здоров'я, щасливої долі дітям, дружині, батькам, усій родині, а щоденна, сумлінна, жертвенна, одухотворена праця Миколи Савчука нехай приносить життєдайні плоди задля утвердження соборної української України.

2009 р.

ДУХОВНО-ЕСТЕТИЧНА ЖИТТЄДАЙНІСТЬ ФОТОМИСТЕЦТВА ВАСИЛЯ ПИЛИП'ЮКА

В Європі багато дискутують про збереження і розвиток мови, культури, духовності, утвердження національної ідентичності. Кожний етнос, народ, нація шукає ефективних шляхів етнокультурного самозбереження, розвитку, адже розмаїття етносів та їхніх культур збагачує людство і є коштовним дарунком творчих сил світу.

У когорті світочів культури помітне, оригінальне місце займає Василь Пилип'юк, який своєю неповторною фотомистецькою творчістю активно допомагає українцям глибше пізнати своє національне «Я».

У свідомості Василя Пилип'юка повністю знаходить підтримку надто важлива думка японського філософа, діяча культури, письменника Дайсаку Ікеда, який наголосив, що у контексті глобалізаційних процесів загальносвітова культура аж ніяк «не повинна формуватися як головна одиниця, одержана в результаті уніфікації й знищення множинних окремих національних і традиційних пріоритетів, хоч які б території ними були охоплені. Перли не міцніші від діамантів, але від цього не менш прекрасні. Соловей дрібніший від орла, але не гірший від нього, і культура жива лише тоді, коли світ сповнений багатоманітністю. Наша цивілізація зуміє створити воістину загальносвітову культуру,

коли навчиться цінувати всі без винятку суспільні й духовні надбання людей, як різноманітні варіанти вираження єдиної для всіх людяності».

Заради того, щоби гідним був український внесок у загальносвітову культуру краси, добра, радості, людяності й працює Василь Пилип'юк. «Він є поетом фотографії, він бачить всюди красу життя, людей. Він уміє знайти саме той необхідний ракурс, що розповість про те, чого ми просто не помічаємо, – наголосив лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Роман Лубківський. – Василь Васильович зупиняє мить, і вона перетворюється у вічність... Ці речі роблять його неповторним в Україні і за її межами митцем з великої літери. Він уміє поєднувати художню майстерність із діловитістю».

Для Василя Пилип'юка синкретизм української культури полягає у неподільності Істини, Краси і Добра, тобто тих категорій, на які нині шалено наступає сурогат чужої масової культури – рекламні ролики, трилери, бойовики, попса, дешеве читиво, порнуха, чорнуха тощо. Недовіра до власної національної культури є ознакою відчуженості від української нації, проблем її розвитку. Зневажаючи українську мову, культуру, духовність зовнішні та внутрішні недруги, новітні асимілятори (зросійщувачі, американізатори, африканізатори) прагнуть повністю змінити український генотип, вилучити з нього національну складову, прищеплюючи йому етику безчуттєвої корисності та соціального автоматизму. *Духовна анемія, аморальність, нігілізм, космополітичний інтернаціоналізм ведуть лише до культурно-національного роззброєння, духовно-національного здичавіння, всеукраїнського цинізму.*

Руйнівну силу антикультури, антитрадицій, антидуховності можна зупинити цілеспрямованою загальнонаціональною роботою з відродження українських національних ідеалів, відновлення морально-естетичного клімату в суспільстві. Справжню націю об'єднує територія, національна культура, спільна релігія та мова. Василь Пилип'юк самовіддано працює, творить для морально-психологічного виздоровлення обдурених, скалічених українців чужою ідеологією і політикою. Він відкриває вікно у великий світ пізнання, визнання України і любові до неї. «Василь Пилип'юк – один із найбільших істориків України. Його образи України ХХ століття переживуть віки, – так оцінює фотомистецьку творчість Герой України Дмитро Павличко. – Мені приємно знати, що з моєї землі із села Новоселиця (я із Стопчатова) вийшов митець, майстер світла і тіні світового масштабу».

На кожній із численних фотовиставок, а саме: в Росії, Польщі, Канаді, Німеччині, США, Туреччині, Франції, Австрії, Марокко, Молдові, Великобританії, Азербайджані, Латвії та інших країнах заслужений діяч мистецтв України Василь Пилип'юк відкриває для світової громадськості найцікавіше, найсвітліше, найважливіше українське життєве

багатоманіття, волелюбність, незламність національного духу, гордість, толерантність, щедрість українців. Заснувавши першу в Україні та найкращу у світі фотогалерею, як зазначив директор патронажної служби Міжнародної Федерації фотомистецтва (FIAF) Віллі С'юс, Василь Пилип'юк тепер сам влаштовує потужні фотомистецькі виставки. У червні 2009 р. він відкрив Перший міжнародний салон художньої фотографії, на якому було представлено 250 фотошедеврів із 39 країн світу.

Відродженням фотожурналу «Світло й Тінь», що виходив у Львові в 1933–1939 роках, почесний доктор Української академії друкарства Василь Пилип'юк вніс помітний вклад у скарбницю української та світової культури. Як професор кафедри теорії і методики журналістської творчості Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка С. Дем'янчука (м. Рівне), художник Міжнародної федерації фотомистецтва (FIAF) Василь Пилип'юк щедро передає студентам свій досвід фотомистецьких здобутків. А вони вражаючи – Василь Васильович автор понад 60 фотомистецьких альбомів. На нинішньому етапі його творчості найпотужнішими за сутністю національного духу і величчю мистецького таланту є фотоальбоми «Моя Україна».

Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Василь Пилип'юк – син чарівного Покуття. Він завше лине до рідного села Новоселиця, що на Івано-Франківщині. «Часто їду зі Львова додому тією дорогою, що й Василь Пилип'юк. Адже моє село Трійця за кілометрів десять від Пилип'юкової Новоселиці, – написала Руслана Оренчук, коли ще була студенткою факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. – Обабіч нашого шляху прекрасна прикарпатська природа. Але я, на жаль, не бачу тих пейзажів, які впадають у вічі Василеві Васильовичу, і він їх увічніює на фотоплівці. Мабуть, потрібно якось особливо дивитись, відчувати, любити і бачити цей світ, щоб відкрити велич української краси. Рідна земля постійно надихає, додає снаги митцеві – єдиному і своєрідному, яким пишається не лише мій край, наша Україна. Він зажив світової слави».

Кожний, хто добре знайомий з Василем Пилип'юком, його Родиною, той переконаний, що у творчому злеті Маестро є добродійна наснага вірної, терпеливої Дружини Ганни (Нусі – так її ніжно називає Василь). Вони з любові на світ Божий привели трійко прекрасних дітей – Христину, Ярину і Володимира, який надійно продовжує батькову фотомистецьку справу.

Василь Пилип'юк усвідомлює, що у світі поважають дбайливого, працьовитого, сильного господаря на своїй землі, здатного її захистити, справжнього, щирого носія національних ідеалів і загальнолюдських цінностей. Фотомистецька творчість Василя Пилип'юка органічно вли-

вається в життєдайний труд українських громадян, які дбають, щоби Україна була такою, про яку мріяли у важкій неволі, за яку боролися, віддали найдорожче – своє життя – національно свідомі українці. Щоби наша Держава була правовою, демократичною, високодуховною, заможною, щоби на неї не нарікали її громадяни, то виконуймо заповітні слова нашого Пророка Тараса Шевченка:

*І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь.*

Робімо так, як мудро радив світоч українського духу Іван Франко:

*Пора, діти, добра поглядати
Для власної хати,
Щоб газдою, не слугою
Перед світом стати!*

Фотомистецька, суспільно-політична діяльність Василя Пилип'юка, який нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, спрямована на захист і розвиток української національної сутності, усвідомлення української ідентичності в усіх її регіонах, розуміння України, як саме соборної держави, що прагне до злагоди, взаємоповаги, дружби між людьми різних національностей, між великими і малими державами, між сильними і слабкими земної цивілізації. Він відчуває свій обов'язок, відповідальність, потрібність людям і Україні. Що і як робить, як діє, як творить, як чинить, з якою метою ступає по землі кожен «Я», кожний «Ти», кожний «Ви», разом «Усі» в Україні, що носимо у серці своїм, яким зерном засіваємо (добродійності, зловорожості, заздрісності, любові, ненависті, оптимізму, щирості, патріотизму), як ставимося один до одного, як дбаємо про українське, – такою є і такою буде наша Україна.

Василь Пилип'юк – член Національної спілки журналістів України, член правління Національної спілки фотохудожників України, президент видавничого підприємства «Світло й Тінь». Він глибоко переконаний, що нині найважливішим, найнагальнішим завданням українських митців, журналістів, політиків є формування у людей державницького мислення як мислення національно-гуманного, демократичного, громадянського, відповідального за особисту долю, долю родини, України. Своєю фотомистецькою творчістю Василь Пилип'юк активно допомагає повернути українському народові національну історичну пам'ять, сприяє тому, щоби дати, за словами Григорія Сковороди, українцям духовний меч як найвищу духовну, моральну, естетичну, громадянську цінність, національну гідність.

2010 р.

УКРАЇНЬСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА В КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ІГОРЯ МИХАЙЛИНА

Кожна наукова, науково-публіцистична, навчально-методична праця доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри журналістики Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, академіка Академії наук вищої освіти України, члена Національної Спілки письменників України Ігоря Леонідовича Михайлина викликає жвавий інтерес у науковців, журналістів-практиків, студентів, громадськості. Він – автор понад 330 актуальних досліджень. Серед них: «Основи журналістики: Підручник» (4 видання), «Історія української журналістики: Підручник. Книга перша», «Історія української журналістики XIX століття: Підручник», «Історія української журналістики. Книга перша: Від журналістики в Україні до української журналістики: Підручник для вищої школи», «Науково-дослідна робота студента з журналістики», «Нарис історії журналістики Харківської губернії 1812–1917», «Петро Василенко: Літературний портрет», «Літературна Харківщина. Поезія: Есеїстика. Портрети. Рецензії».

У 2008 році побачила світ книга І. Л. Михайлина «Журналістика як всесвіт: Вибрані медіадослідження. – Х. : Прапор. – 2008. – 512 с.». Ігор Леонідович у цій праці ґрунтовно розглядає питання: національна ідентичність українців і журналістика, концепція соціально відповідальної журналістики та її реалізація в Україні, правда як головне питання журналістики та шляхи її досягнення, роль університетів у розвитку журналістики, журналістика як соціальний інститут громадянського суспільства та демократичної держави, парадокси інформаційного простору в Україні та інші.

Порушений у монографії спектр проблем надто актуальний і важливий. Адже журналістика, як підкреслює професор Михайлин, – це справді величезний, безмежний, неосяжний, неозорий Всесвіт. Журналістика тотожна життю, бо вона те життя, з одного боку, відбиває, з іншого, формує, створює. Як і Всесвіт, журналістика відкрита для змін і появи нових об'єктів, явищ та їхніх модифікацій. Тому виникає запитання: «Яке місце і роль української журналістики в цьому Всесвіті?»

У монографії наголошено, що журналістика в сучасній Українській державі повинна виконувати ту саму функцію, що й органи державної влади і місцевого самоврядування, а саме: націєтворчу й державобудівничу. При цьому треба враховувати, що «Україна ще й досі не ви-

йшла із зони небезпеки комуністичного й імперського (шовіністичного) реваншу, тобто в нашій державі є загроженою сама Україна. Існує чимало політичних сил, які намагаються нав'язати Україні вигідну для себе модель інформаційного простору, дуже часто спираючись при цьому на авторитет міжнародного досвіду та міжнародних громадських інституцій». У зв'язку з цим професор І. Л. Михайлин аргументовано розглядає парадокси інформаційного простору в Україні.

Він зазначає, що міжнародний досвід свідчить: справжня журналістика – це недержавна журналістика. Від 1991 р. в Україні триває процес роздержавлення органів масової інформації. Але чи вільними стали засоби масової інформації? Позбувшись тиску комуністичної тоталітарної системи, ЗМІ опинилися під тиском економічним, також дошкульним, вимогливим і безцеремонним, до того ж в основному антиукраїнського спрямування. 75–80 % засобів масової інформації в Україні належать олігархам-чужинцям.

Отже, в Україні водночас із приватними мас-медіа повинен функціонувати державний сектор ЗМІ та нарешті утвердитися суспільне (громадське) телебачення і радіомовлення. Всі вони покликані функціонувати на засадах україноцентризму, сутність якого визначається категоріями національної гідності, патріотизму, поваги громадян до Української держави, необхідністю розглядати всі політичні події у світі та в Україні крізь призму національних інтересів України, потребою обстоювати добре ім'я та рівноправність України у світовому співтоваристві. Науковець звертає увагу на роль та значення слова як рушія прогресу, комунікативного чинника формування національної самосвідомості, пов'язаної з вільним поширенням слова правди, що виволяє, ідентифікує, підносить духовність і моральність нації. Різноманітність – не лише невичерпне джерело творення нового, прогресивного, а й гарант збереження ідентичності кожного народу як неповторного духовного, культурного багатства всього людства. Тому інформація як духовно-психологічний ресурс повинна вільно пульсувати по вертикалі – від покоління до покоління, – і по горизонталі, на рівні одного покоління. Свобода руху інформації в суспільстві, якість та швидкість творення нових її різновидів українською мовою є інтегральним показником і водночас доленосним чинником розвитку української нації. Свідоме й активне прискорення руху інформації знань, досвіду професор С. Й. Вовканич називає духовно-інформаційною мобільністю нації.

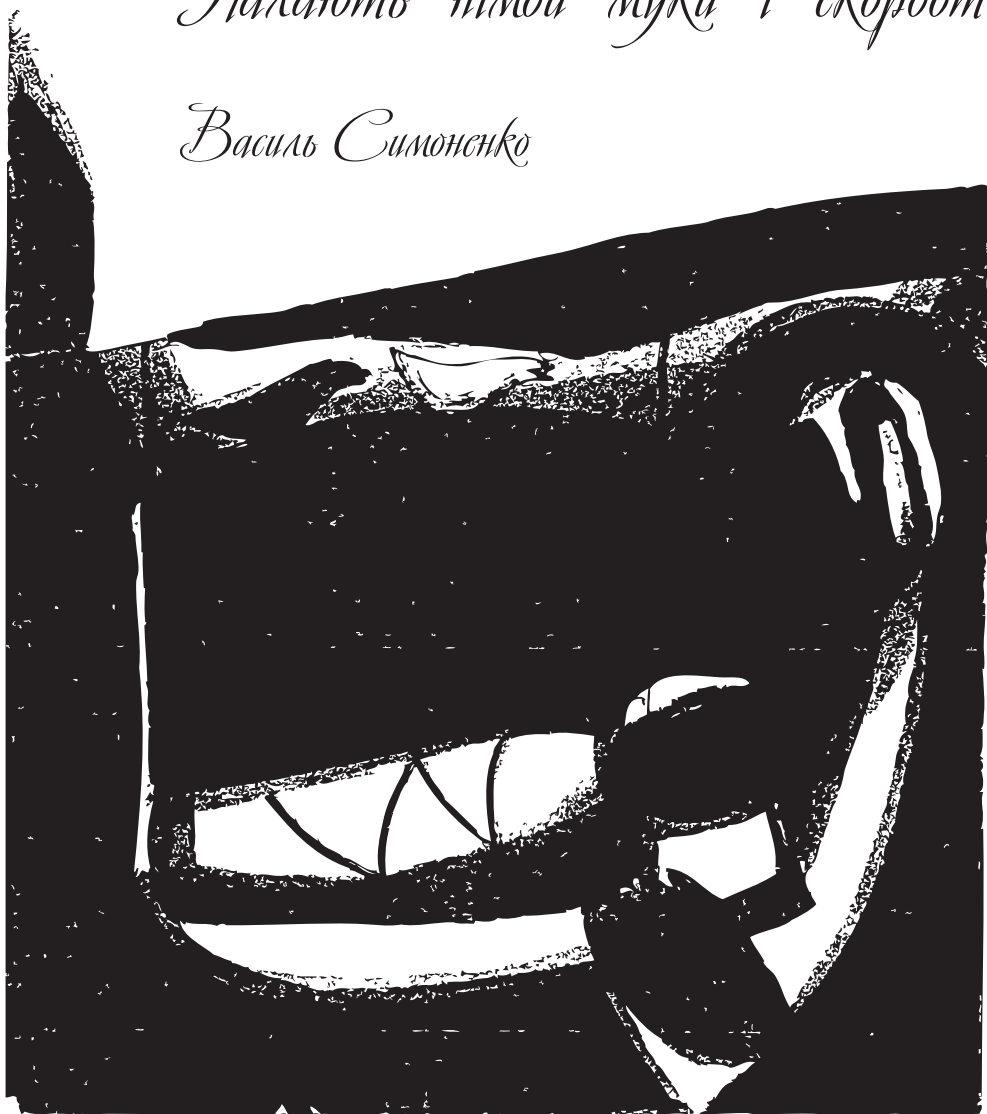
Важливість застосування концепції інформаційної мобільності нації виходить за межі творення українського національного інформаційного простору і поля культури, науки, освіти, мови. Вона стосується всіх

Мадонно мого часу!

Над тобою

Палають німби муки і скорбот

Василь Симоненко

народів, які звільнилися чи звільняються з-під інформаційного імперіалізму. У цьому контексті І. Л. Михайлин розглядає журналістику, як важливий чинник збереження єдності розмаїття мов, культур усіх народів, донесення історичної правди про упослідження багатьох культур і мов, адекватної оцінки тоталітарних режимів, які зловмисно переривали спадкоємність і новаторство націй і таким чином зменшували інтелектуальний потенціал людства.

Міжнародний досвід налаштований на підтримку в кожній країні національних меншин. «Парадокс української ситуації полягає в тому, що тут потребує підтримки не національна меншина, а титульна нація», – підкреслює І. Л. Михайлин. Українофоби будь-що намагаються повернути Україну в лоно російської держави і політики, мовляв, росіяни, українці, білоруси – один народ, з одного кореня, з однієї тримісної колиски.

Конституційний захист, забезпечення розвитку національної культури, духовності, повноправного функціонування української мови в Україні зовсім не заперечує, не перешкоджає мовно-культурному становленню національних меншин. Конституція гарантує вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин, сприяє розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності корінних народів і національних меншин України. Зловісне російщення, полонізація, мадяризація, румунізація створили таку небезпечну ситуацію, що ми, українці в Україні, як титульна нація, вимушені бити на сполох, щоб не дати загинути своїй мові, культурі, духовності – національному життєвому середовищу.

Насамперед треба створити на своїй землі такі політико-ідеологічні, соціально-економічні, психолого-соціальні умови, щоби українці мали можливість розвиватися на національних засадах. Найпростіший і найчесніший вчинок усієї громадськості полягав би в тому, щоби кількість шкіл, культурно-освітніх закладів, бібліотек, виданих газет, журналів, книжок, телерадіоорганізацій у процентному відношенні відповідала кількості населення українців, кожної національної меншини. Це було б справедливо, по-братньому, відповідало б потребам української нації і національних меншин.

Переконалий: жоден українець не хоче, щоби росіянин, єврей, поляк, грек, німець, румун, угорець, який живе в Україні, асимілювався в українця. Залишайтеся росіянами, євреями, поляками, греками, німцями, румунами, угорцями, але не заважайте зросійщенням українцям повертатися до свого життєдайного національного джерела.

Журналісти покликані спрямовувати українську громадськість до національних вартостей, давати рішучу відсіч інформаційній агресії – російщенню, американізації, варваризації інформаційного простору, захищати заради національних інтересів духовно-культурне, морально-психологічне здоров'я українського суспільства і людину в ньому.

Міжнародний досвід свідчить: головна гідність демократичної держави – свобода слова. Свобода слова – це делікатне соціально-політичне і морально-психологічне явище, категорія філософії й журналістики як науки; це – право (можливість) вільно та публічно висловлювати свої думки. Свобода служить своєрідним політичним киснем засобів масової інформації, без якого вони не можуть нормально функціонувати й належним чином виконувати свою суспільну функцію. Але парадокс полягає в тому, підкреслює Ігор Леонідович Михайлин, що в Україні використовують надану Українською державою свободу слова (чого не було в Радянському Союзі) для придушення й нищення цієї ж Української держави або для дестабілізації її внутрішнього життя.

Кожний з Вас, шановний читачу, зможе навести приклади, коли політики, журналісти використовують свободу слова в Україні для руйнування державницького мислення, розмивання національних почуттів, для морально-психологічного приниження українських патріотів, борців за незалежність України, політико-ідеологічного цькування українськості, насаджування психології холопства, малоросійства, меншовартості. Скільки бруду виливають нині не лише в Росії, а й у «славній Україні» на Виговського і Мазепу, Петлюру і Коновальця, Бандеру і Шухевича... Мільйони українців, які віддали життя за свободу і незалежність України для україноненависників – «оголтелые буржуазные националисты». Чого тільки варті «літературознавчі» розвідки Бузини про Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Ольгу Кобилянську?! Свобода бузинації та шустеризації заповнили Україну.

Виникає запитання: якщо свобода слова, свобода отримання інформації, свобода функціонування засобів масової комунікації сприяє нехтуванню українських національних інтересів, призводить до того, що українці на власній землі не почувуються господарями, то що це за свобода, кому вона служить? Інтересам інших держав?!

Професор І. Л. Михайлин наголошує: «Мало хто в Україні на повен голос говорить про соціальну відповідальність журналіста за використання свободи слова». Адже демократія без національного коріння – порожнеча. У демократичних країнах світу засоби масової інформації пройняті духом держави, нації, людей, тобто вони є державотворчими, патріотичними, об'єднувачими, консолідаційними, інтеграційними сто-

совно суспільства на мовно-культурних, національних засадах. І лише в цих рамках засоби масової інформації плюралістичні, вільнодумні, незалежні. Соціально відповідальна журналістика захищає людину від зловживання свободою слова, від уседозволеності.

Кожна держава на законодавчому рівні дбає, щоби засоби масової інформації, енергія журналістського слова утверджувала національний державний фундамент. Але «парадокс української ситуації полягає в тому, що рідко яка держава так потребує своєї журналістики задля здійснення державобудівної функції і рідко яка держава робить так багато для знищення своєї журналістики», – зазначає І. Л. Михайлин. Адже ті 40 %, які в передплатній ціні становить доставка преси, створюють безмірні труднощі для функціонування насамперед українськомовних видань, бо вони значно фінансово бідніші від російськомовних. Чимало нинішніх політиків і чиновників з колишньої промосковської партійної номенклатури, займаючи провідні позиції у владних структурах, державних відомствах і установах, є засновниками або співзасновниками періодики, яка видається російською мовою, а також російськомовних телерадіоорганізацій. Не для українських, а для російських ЗМІ в них знаходяться і кошти, і потрібні матеріальні ресурси, і поліграфічна база, і телерадіоапаратура. А коштів для єдиної загальноукраїнської газети, яку би змогла передплатити кожна родина, в Україні немає.

Професор І. Л. Михайлин осмислив парадокс у розумінні інформаційної функції журналістики. У міжнародному досвіді пропаганда розглядається як спосіб маніпуляції громадян, вона протистоїть інформаційній функції журналістики. Інформація повинна бути правдивою, безсторонньою. Пропаганда пов'язана з партійністю і є атрибутом партійної журналістики. На перший погляд, тут є все правильно. Але тільки на перший погляд.

При всебічному розгляді проблеми вона виявляє свою приховану глибинну сутність. Ця сутність у тому, що модель інформаційної журналістики роззброює українське суспільство перед антиукраїнською пропагандою, яку здійснюють в основному дві групи, м'яко кажучи, «несимпатиків української держави». До першої належать комуністичні реваншисти, прогресивні соціалісти, союз лівих сил, регіонали, різні «Родины», які прагнуть реанімувати Радянський Союз під гаслами інтернаціоналізму, у межах якого українська національна свідомість кваліфікується не більше і не менше як український буржуазний націоналізм. Другу групу становлять прихильними «єдиної і неделімої» Російської імперії, які бачать Україну у лоні Москви. Ці та інші антиукраїнські сили не тільки займаються маніпулятивною пропагандою

своїх ідей, але роблять це активно й агресивно. Їхня журналістика зовсім не є інформаційною, а тенденційно аналітичною. Незважаючи на це, саме вони нав'язують українській журналістиці концепцію, згідно з якою інформаційна модель є нормативною для журналістики, а аналітика – то вже від лукавого. Гасло «новини без поглядів» роззброює українську журналістику в обороні української державності. Адже «новина – це повідомлений факт або повідомлена подія. Здійснити повідомлення в позатекстовий спосіб (вербальний чи візуальний) неможливо. У цьому й сутність журналістики – вона є тим простором, де реальні факти та події за допомогою повідомлення про них стають новинами. Якщо факт як явище дійсності має об'єктивний характер, то повідомлення про нього, новина, може бути лише наслідком інтерпретації. Відтак, журналістика – це інтерпретація (герменевтика) дійсності».

У цьому контексті І. Л. Михайлин підкреслює, що «журналістське слово має подвійну природу: воно одночасно є 1) формою мовного вираження і 2) формою спонукання; у ньому закладений погляд на певну екстралінгвістичну мету». На наш погляд, ця екстралінгвістична оптика вимірюється ставленням журналіста до українських національних інтересів та ідеалів, моралі й духовності, сповіданням загальнолюдських етичних норм.

В інформаційному просторі України повинні плідно, в органічній єдності функціонувати як інформаційна, так і аналітична журналістика, щоби збудувати духовну будівлю українського національного світу, фундаментом якої українська національна ідентичність. «Зараз ми переживаємо кульмінаційний момент і повинні зрозуміти, що боротьба дискурсів за національну ідентичність українців іде вже не на життя, а на смерть, – підкреслює І. Л. Михайлин. – Театр воєнних дій перемістився на інформаційне поле. Боротьба за нашу Українську державу ведеться в журналістиці».

Професор Михайлин виокремлює шість типів ідентичностей в Україні, які нині змагаються між собою:

- «1) ідентичність приниженого й упослідженого наймита у своєму домі, який розуміє, що його Батьківщину давно вже завоювали чужинці і в нього немає сили з ними змагатися;
- 2) ідентичність питомого українця, господаря у своєму домі, який все ж свій добробут цінує найбільше і ставить його в залежність не від політики, а від господарської діяльності; це ідентичність байдужого до політики українця, що живе за принципом «Моя хата скраю»;

- 3) ідентичність національно свідомого борця, наділеного почуттям національної гідності, войовничого захисника й репрезентанта української національної ідентичності та декларативного захисника української України. Він розуміє, що Україна вийде з перманентної кризи, лише ставши українською Україною, і всіляко наближає цей стан, для нього Україна ототожнюється з демократією, європейськими моральними цінностями та матеріальним рівнем достатку, колишній режим – з тоталітаризмом, шляхом до загибелі України;
- 4) ідентичність політичного російськомовного українця (часто це етнічний росіянин), який розуміє переваги українського підсання, географії, клімату, економіки, тому й хоче ідентифікувати себе з Україною, але не етнічною, а політичною; він хоче космополітичної України, декларативно йому «все равно, на каком языке говорить», хоча опанувати українську мову не поспішає;
- 5) ідентичність байдужого аполітичного росіянина, що живе під гаслом: «Аби хліб та каша», він розуміє, що не слід сюди пхатися із своїм статутом, що українці в Україні – це неминучість, але йому б дуже хотілося, щоб вони були десь там, далі, на Заході, мовляв, я їм не заважаю, а вони мені нехай не заважають;
- 6) ідентичність російського шовініста, він прибув в Україну із свідомою метою: «Чтобы вас тут не было», його гасло – заперечення української України та прагнення зробити з України ще одну російську державу з метою домогтися в майбутньому поглинання її Росією, для нього українці – «мазепинці», «петлюрівці», «бандеровці» – націоналісти. Він мріє, що колись цей жах з українською державністю для нього закінчиться і все повернеться «на круги своя».

Отже, І. Л. Михайлин підкреслює, що програмовим для української журналістики є питання участі ЗМІ у формуванні української національної ідентичності, осмисленні своїх інтересів у міжнародній політиці. Причому саме поняття національної ідентичності у відповідності з сучасними реаліями має, безумовно, два аспекти. У першому значенні йдеться про етнічну націю; у другому – про націю громадянську (політичну). Українці стоять перед проблемою одночасно розв'язувати як перше, так і друге завдання. Їхня спільність полягає в тому, що як етнічна, так і політична солідарність передбачає міцний комунікативний зв'язок між частинами спільноти. Журналісти, наголошує І. Л. Михайлин, повинні допомагати українцям (у тому числі й поросійцям) «переселятися» в український дискурсивний світ, тобто відкривати їм

шлях до формування і зміцнення національної ідентичності. Націю творить комунікація.

Вважаю, що патріотом і громадянином робить не кров, а усвідомлення того, що ти – частка своєї Батьківщини і від твоєї честі залежить її честь. Той, хто губить на життєвій дорозі національні, людські почуття, рано чи пізно починає служити злу. Американська астронавтка Гайді Стефанишин Пайпер під час перебування в Україні, у селі Якимів Львівської обл., де народився її батько, підкреслила: «Горджуся, що я американка українського походження!» Мабуть, Ви, шановний читачу, також, як і я, подумали: «Коли нарешті діяльність кожного журналіста, кожного депутата, кожного чиновника, кожного можновладця та олігарха сприятиме розбудові української України, в якій би кожний громадянин будь-якої національності відчував себе українцем: українцем російського, єврейського, болгарського, польського, румунського, грецького, угорського чи іншого походження, тобто політичним українцем, для якого Україна є святою, є матір'ю – Батьківщиною, а не місцем перебування, не лише місцем збагачення?» *Адже на підмурівку ідеї патріотизму збудовані всі розвинені держави світу, і що більшими націоналістами є її громадяни, то більших успіхів досягає країна. Бо принцип націоналізму (патріотизму) аж ніяк не суперечить загальнолюдським ідеалам і прагненням.*

Виступаючи за збереження і розвиток своєї нації, кожен її представник, тим паче журналіст, захищає людство в цілому і працює на зміцнення його стабільності. Професор І. Л. Михайлин справедливо вважає, що «сучасна політична криза триває навколо двох футуристичних версій (моделей) розвитку нашої Батьківщини: чи бути їй ще однією російською державою, як те вже сталося з Беларуссю, чи бути їй українською Україною?». Український журналіст може успішно виконувати націєтворчу і державобудівничу функцію, бути правдивим, лише стоячи на одній позиції зі своїм народом, на позиції україноцентризму. У цьому його найголовніше морально-національне громадянське покликання. «Журналіст завжди є учасником семіозису – процесу створення значень, – наголошує І. Л. Михайлин. – Він бере участь в ньому як інтерпретатор. У залежності від інтерпретації реального факту в новину, він може опинитися на позиції «своєї правди», «іншої правди», «чужої правди» і навіть (можливо несвідомо) «ворожої правди». Він може відобразити дійсність на засадах точності й достовірності, а може, навпаки, підігнати дійсність під свою ідеологічну концепцію, яка йому здається, через певні причини, правильною; може, нарешті, просто змовчати соціально вагому, потрібну суспільству інформацію». Отже,

обов'язком журналіста всупереч усім труднощам нести українському народові «свою», тобто цього народу, історичну і сучасну правду, відображати для нього адекватну картину світу, а критерієм і запорукою правильних інтерпретацій є для нього вірність українським національним ідеалам і загальнолюдській моралі.

Виробити такі морально-національні засади професіоналізму допомагає монографія академіка І. Л. Михайлина «Журналістика як всесвіт: Вибрані медіадослідження», у якій ґрунтовно і цікаво висвітлено актуальні проблеми теорії журналістики та медіакритики, методології медіадосліджень, історії української журналістики, літературної критики, публіцистики, історіографії сучасного журналістикознавства.

Цю надзвичайно потрібну сьогодні книгу І. Л. Михайлин присвятив своєму молодшому синові Артему та його мамі Тетяні Володимирівні Казаковій з побажаннями внутрішньої та зовнішньої гармонії, відчуття богоприсутності, людської любові і Божої ласки, таланту та наполегливості в його реалізації.

Філософський зміст цієї посвяти спонукає замислитися кожного журналіста про свою професійну, морально-громадянську місію, чесно відповісти собі на запитання: «Чи своєю діяльністю сприяю формуванню й утвердженню відчуття богоприсутності в читачів, глядачів, радіослухачів?»

2010 р.

«...КАЙДАНИ РВЕМО З НАШИХ ДУШ»

Штрихи до творчого портрета 70-річного Василя Стефака

*Кожен несе у житті свій хрест:
І той, хто зберіг, і той, хто втратив честь,
І той, хто лукавив, і хто правду казав,
І той, хто сидів, і хто доноси писав,
І той, хто молився, і той, хто вбивав,
І той, хто трудився, і той, хто все крав,
І той, хто в житті сам висот досягав,
І той, хто за гроші усе купував,
І той, хто від роду свого відвернувся,
І той, хто здалеку в свій край повернувся...*

Так, усе в житті починається з людини, а людина – із любові до рідної мови, землі, на якій вона народилася, до природи та людей, які її оточують.

Усією своєю творчістю – від «Далекого птаха» (першої книжечки), що побачила світ 1973 р. включно до «Примови проти темряви» (мала проза) та поетичної збірки «Примха посеред літа» (вони ще пахнуть друкарською фарбою) – Василь Стефак цілеспрямовано зводить морально-етичні мости порозуміння та єдності в українському суспільстві, бездушним наполегливо вдихає в душу Людяність високого національного ідеалу, працює над тим, щоб зоставатися одухотвореною особистістю, навчає не підставляти ні ліву, ні праву щоки під безжалюні, зневажливі кулаки.

Щире Стефакове серце неймовірно болить, бо чужинець на українській землі руки калині ламає аж пісня наша кривавиться. Відбивши лукаво поклони Христу, чужинець знову заходиться у нашій хаті Інтернаціонал будувати. Але Василь Стефак вірить і вселяє кожному, що «на руїнах кривавого віку воскресне замучена доля» українних вкраїнців, бо Україна не продається!

Прагнення до висоти духовного зцілення, осмислення історичної національної пам'яті, утвердження моральних чеснот є внутрішньою потребою героїв оповідань, повістей і романів Василя Стефака. Думаю: шанувальники творчості ювіляра, погодяться, що саме так треба розуміти назву роману «Хочу журавля». Мирось – персонаж цього твору – зворушливо розмірковує: «Що я таке без цієї пісні, без цих зір, без рідних верхів?» Логічним висновком, квінтесенцією є його звернення до Долі: «Дай мені будь-яку ношу, лиш не давай синиці».

Письменник Василь Плющ у штрихах до портрета Василя Стефака «Як зловити «далекого птаха» декілька років тому писав: «Чи вдалося Василеві Стефаку зловити омріяного «далекого птаха» (не кажемо «жар-птиці»)? Ризикнув би відповісти ось що: і так – і ні, – зазначив Василь Плющ. – Твори його «збулися, знайшли свого читача і свою, так би мовити, нішу в історії української літератури, хоч перелік їх міг бути значно довшим (з них же й видно, що письменник далеко не сповна реалізував свій творчий потенціал)».

Переконалий: нині Василь Плющ без застережень визнав би, що Василь Стефак – яскрава, неординарна постать в українській літературі, бо його твори, наголосила Марія Якубовська, написані за найвищою шкалою вимірів добра, краси і духовної сутності людини.

У передмові «Вишитий бісером колорит національної містики» до збірки малої прози – «Примови проти темряви» Ольга Слоньовська

наголосила, що ця книга «не відпочинкове читиво, а непересічне мистецьке явище, знаковий твір в українському красному письменстві. Таку річ бажано читати з олівцем, перечитувати й щоразу отримувати нову насолоду».

У новелах Василя Стефака вражає потужне розкриття проблеми гріха і кари, відповідальності перед Богом за переступ, за зраду, за гординю. Згадаю лише одну новелу «Пастух дощів», у якій рефреном є слова: «Було колись наше село співуче, веселе. А тепер – П'яне Село...» У кожного читача свої асоціації. Але висновок, мабуть, буде таким: найстрашніше, що ця фраза стосується мало не кожного села, містечка. Можна сказати – всієї України?!

Лейтмотив творів Василя Стефака – загострене відчуття любові до малої і великої Батьківщини, усвідомлення сутності України в житті кожного з нас.

Вчитаймося:

*«Пахне пам'яттю з-за гір
(за дев'ятою горою)
Не світало ще
(пахне чебрецем)
Мати хліб на сльозі розчиняє
(пахне м'ятою й молоком)
Хтось там у білому косу мантачить
(пахне самосадам...)»*

Чи не правда: будівництво хати у повісті «День» набуває символічного значення? Хата, як українська мова, пісня, виступає символом індивідуального і суспільного, національно-духовного буття. Для світлих дум, вчинків потрібен світлий дім на вільній, рідній землі.

Логічно підходимо до осмислення роману Василя Стефака «По той бік ночі». Письменник Левко Різник наголосив, що цей твір в усіх аспектах належить до першорядних явищ сучасної української літератури. Лауреат Шевченківської премії Михайло Слабошпицький назвав книгу «По той бік ночі» однією із найкращих книг сучасної української прози, тріумфом Василя Стефака.

Насмілюся сказати, що до цього тріумфу Василь Стефак йшов 33 роки. Чи це свідоме чи підсвідоме моральне, громадянське, патріотичне визрівання – мені важко сказати. Але чітко простежується у творчості Василя Стефака жертвна відданість Україні, що треба боротися за незалежність до остаточної перемоги. Герой оповідання «Кроки в саду» загинув. Але у снах-мареннях над дружиною схиляється закривавлений вояк і промовляє: «Війна не закінчилася...»

Василеві Небесійчуку здавалося, що він уже виконав свій святий обов'язок перед ненькою-Україною і з чистою совістю може відходити у Вічність. «Він розкинув руки навстріч тому рівному й зовсім не пекучому світлу, вітаючи його і розчиняючись у ньому, як раптом з безмежно приязного яснива пролунав голублячий, журливий голос:

– Вертайся... ще не пора...»

Так закінчується роман «По той бік ночі». Нині Україні дуже потрібні такі мужні, вірні сини, як Василь Небесійчук. До цього привертає увагу Василь Стефак:

*«Ще не все, воріженьки!
Буде розмова крута...
Ще наша пісня не вистигла,
На північних вітрах.
Знов збираємо товариство...
І кайдани рвемо з наших душ...»*

Отже, на часі осмислення успіхів і невдач у національно-визвольній боротьбі. На засадах суворої об'єктивності, правдивості, в історичному і нинішньому ракурсах написав романний триптих «Вогненні стовпи» про героїчну історію Української Повстанської Армії Роман Іваничук. Книжка вийшла у 2002 р. Монографія А. Гогуна «Между Гитлером и Сталиным. Украинские повстанцы» побачила світ у 2004 р. в Санкт-Петербурзі. Нещодавно Роман Коритко презентував роман «Дух одвічної стихії» про боротьбу українського народу за волю з трьома ворожими державами: Польщею, Радянським Союзом і Німеччиною.

Роман Василя Стефака «По той бік ночі» пронизаний глибокою морально-гуманістичною ідеєю служіння Батьківщині. Роман високо оцінений критикою. Іван Андрусак, наприклад, назвав цей твір «пост-модерністським у найкращому розумінні цього слова», а Євген Баран наголосив: «Поряд з романом Василя Стефака „По той бік ночі“... роман Василя Шкляра „Чорний ворон“ витворює цілісну панораму героїчного трагізму українства».

Нині можна почути й таке запитання: «Чому УПА, яка дала нам приклади небаченого героїзму й жертвності, не перемогла Сталіна й Гітлера?». Повністю погоджуюся з письменником Василем Шклярем, який наголосив, що в кінцевому підсумку – перемогла. «Власне завдяки жертвності лицарів збережено українську націю. Однак комплекс несприятливих історичних обставин дуже травмував українську спільноту. Порізнив її, розпорошив, нашпигував чужинцями і манкуртами, які досі сприймають нашу незалежність як прикру витівку долі. Тому боротьба за Україну триває. Ту Україну, за яку пролито ріки крові».

У світі ж поважають дбайливого, працюючого, сильного господаря на своїй землі, здатного її захистити, справжнього, щирого носія національних і загальнолюдських цінностей. Роман Василя Стефака «По той бік ночі» спрямований на захист і розвиток національної сутності, утвердження в Україні українського духовного життєвого середовища, закликає до взаєморозуміння, взаємоповаги, дружби між людьми різних національностей, між великими і малими державами, між сильними і слабкими земної цивілізації. Володимир Алтухов у газеті «День» 14 жовтня 2010 р. написав так: «Чудовий письменник Василь Стефак увічнив подвиг вояків УПА в романі „По той бік ночі”».

Творчість Василя Стефака ще потребує глибокого осмислення. Але те, що про його оповідання, повісті, романи доброзичливо відгукувалися Олесь Гончар, Павло Загребельний, Іван Дзюба, В'ячеслав Брюховецький, Микола Жулинський, Анатолій Погрібний, Григорій Тютюнник, Ігор Калинець, Роман Іваничук, Роман Лубківський, Григорій Сивокін та інші, є свідченням вагомого, своєрідного вкладу Василя Стефака в сучасну українську літературу.

2012р.

ВИНЯТКОВО НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЕТ

Московська імперська система бачила в Шевченкові особливо небезпечного бунтаря Провінції (України –Л. В.), призначеної на культурно-національне небуття. Якщо ця система не змогла перешкодити Шевченкові як окремій людині писати, творити рідною мовою, то вона вдавалася і нині застосовує разом з українофобами в Україні найпідступніші методи витіснення української мови з культурного, історичного, інституційного буття нації (Валуєвський циркуляр, Емський указ і сотні інших антиукраїнських актів, спрямованих на зросійщення українців).

Комуністична система діяла по-своєму – навіть софістикованіше, цинічніше: вона ставила собі на службу Шевченка, оголосивши його «революціонером-демократом», «другом трудящих мас», «поборником дружби між російським і українським народами», «ненависником українських буржуазних націоналістів», «революціонером-атеїстом» тощо.

Когорти новітніх «десакралізаторів» (Ліна Костенко) нав'язують ліберальні політичні міфи про Шевченка, якого ми, начебто, «не знаємо», – «шамана», «міфотворця», «відьмака», «вурдалака», космополіта-

«загальнолюда» та ін. Деякі самозакохані постмодерні «творці» висловлюються ще брутальніше і вульгарніше. Спотворення, фальшування Шевченкового «Я» базувалося в минулому і виростає тепер з усвідомлення того, що «він – духовний батько новітньої української нації». Історію свого життя Т. Шевченко назвав частиною історії всієї України. Грузинський письменник А. Церетелі, розповідаючи про свою зустріч із Т. Шевченком, відзначив, що він «вперше зрозумів із його слів, як треба любити країну і свій народ».

Тарас Шевченко жив в епоху, коли російська державно-правова доктрина утверджувала інтегральний постулат про існування «триєдиного русского народа» (великороси, малороси та білоруси). У популярних російських енциклопедіях писали, що «малоруссы, малороссы (иногда называемые южноруссами), представители одной из трех восточнославянских народностей, вместе именуемых русскими». У таку «ніч бездержавності» (Є. Маланюк) Тарас Шевченко постав як поет невидимої країни, поневолених людей.

Він поклав рідне Слово у міцну основу національного відродження народу, українського державотворення в контексті загальнолюдських цінностей.

*Встане правда! встане воля!
І тобі одному
Помоляться всі язики
Вовіки і віки.*

Уже тоді для Т. Шевченка кодом порозуміння між народами був критерій свободи, рівності, взаємної поваги до національної ідентичності й до людських прав.

Однак витворений за часів Петра I постулат, що Російська держава – це єдине і нерозривне ціле, як Свята Трійця, де Московія – «Бог-Отець», Україна – «Бог-Син», а Білорусія – «Бог-Дух Святий», нині наполегливо нав'язує московський патріарх Кіріл.

Тарас Шевченко гнівно таврує, із саркастичним блиском спопеляє тих, хто вражений вірусом яничарства, зрадництва, угодовства.

Раби, подножки, грязь Москви, Варшавське сміття.

Такий оцінний присуд здійснює Т. Шевченко не лише «і мертвим, і живим», а й «ненародженим землякам» своїм «в Україні і не в Україні», пророко застерігаючи їх від повторення ганебних вчинків – зрадництва, самоприниження й рабського впокорення національного духа.

Саме за царювання Катерини II висунули ідею «національного єдинства» українського й російського народів. В унісон В. Белінський

паплюжив Шевченка, писав, що історія Малоросії – це побічна ріка, яка впадає у велику ріку російської історії. Він стверджував, що малоросіяни завжди були племенем і ніколи не були народом, а тим паче – державою. Нема, мовляв, української мови, а «есть областное малоросийское наречие, как есть белорусское, сибирское и другие областные наречия».

Заплановане урядом України спільне святкування 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка із сучасним режимом Росії може перетворитися на бутофору, яку заповнять трафаретними заявленими промовами офіційних осіб. А Тарас Шевченко у своє 200-річчя чекає від народу не тільки святкових концертів. Він зобов'язує нас творчо виконувати його заповіт, у якому сконденсовано національний дух. Російський революціонер-демократ Микола Чернишевський із винятковою чіткістю і ясністю визначив основоположне значення Т. Шевченка в історії української літератури, заявивши про те, що саме він вивів її в лави передових літератур світу.

Доречно привернути увагу до таких важливих думок М. Чернишевського про малоросів, тобто українців: *«Їхній патріотизм чистий від помислу про поневолення інших, вони прагнуть лише того, щоб їм самим було легше жити на вільному світі: ніяке інше плем'я не хочуть вони підкоряти собі чи кривдити»* (курсив наш – В. Л.). Надто актуальними є ці слова тепер, коли наступ московських і промосковських сил на українство набирає нових обертів у всіх життєвих сферах у зв'язку з прагненням українців стати асоціативним членом Європейського Союзу.

Однак проімперські російські видання, які сповідували ідею «національного единства» російського й українського народів, систематично паплюжили діяльність активних учасників національно-культурного процесу в Україні. Наприклад, журнал «Домашня бесіда» опублікував наприкінці березня 1861 р. погромну рецензію священника московського православ'я Л. Крамаренка на виданий Т. Шевченком «Букварь южнорусский».

Головною причиною оприлюднення рецензії було те, що Т. Шевченко уклав і видав «Букварь южнорусский» українською народною мовою. До Шевченка букварі писали лише церковнослов'янською мовою і нею навчали українських дітей.

Болісний відгомін імперської глухоти до природних потреб українців розмовляти своєю мовою, розвивати її, милуватись рідним словом сконцентровано у таких словах: «На москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово». Братові Микиті він писав так:

«Микито, рідний брате!... Та, будь ласкав, напиши до мене так, як до тебе пишу, не по-московському, а по-нашому...

Так нехай же я хоч через папір почую рідне слово, нехай хоч раз поплачу веселими сльозами... Ще раз прошу, напиши мені письмо, та по-своєму, будь ласкав, а не по-московському. Оставайся здоров.

1839, ноября 15 дня. С.-Петербурґ. Не забудь же, зараз напиши письмо – та по-своєму».

Для набуття національної свідомості, на засадах якої вирішуються соціальні проблеми, необхідно знати свою правдиву історію, яку і нині різні манкурти на кшталт Табачника намагаються вбрати в рамки історії ВКП(б).

Сповідуючи постмодернізм, який у журналістському середовищі набув нині провінційно-розбурханого вигляду та вилився у поверховість, примітивність і розхристаність світогляду, намагаються зруйнувати справжній образ Т. Шевченка. Наклепницькі книжки, статті, публічні випадки спрямовані на те, щоб завадити українцям віднаходити ключ для розуміння самих себе й усвідомлення себе у світовому співтоваристві. «Шевченко не був русофобом, – наголошує Сергій Грабовський. – Він був, образно кажучи, переконаним імперієфобом (немає значення, про чю імперську політику йшлося – Варшави чи Петербурґа)». А російські журналісти у восьмихвилинному коментарі телеканалу «Оренбург», присвяченому відзначенню у цьому краї Шевченкового 199-річчя, сплутали імперієфобію з русофобією, звинувативши Т. Шевченка у ненависті до росіян. «Шевченкіана» на оренбурзькому телебаченні – це суцільна підтасовка, замішана на невігластві.

Наголошую, що гуманістична теза про «спільну інтелектуальну власність українського і російського народів» Шевченкової творчості обмежує унікальність, феноменальність Т. Шевченка, який «сформулював візію українського майбутнього, що базується на трьох найосновніших національних ідеалах, найголовніших цінностях – Бог, Україна, Свобода». Вони визначають орієнтири життя і окремої людини, і цілого народу.

У наш час цинічного наступу зовнішніх і внутрішніх недругів на українськість Т. Шевченко виконує функцію національного «вирівнювача хребта» (О. Палій). Адже вороги української держави усіх мастей, які в інформаційному просторі України не перестають розігрувати антиукраїнські шовіністичні шабаші, добре розуміють, що мова – найбільший національний скарб, вона є вищою основою духовного стану, найголовнішим засобом етнічної ідентичності. Боротьба за українську мову, культуру, духовність – це боротьба за Українську Україну.

Часто можна почути, що Тарасові Шевченку завдяки губернаторові Перовському і комендантові Новопетровського укріплення Ускову дозволено було писати російською мовою. Публіцист Сергій Грабовський підкреслює, що «дозвіл писати був отриманий тільки тоді, коли Шевченко добував останні роки солдатчини в Новопетровському укріпленні на Мангишлаку, – *писати тільки російською мовою* (курсив наш – В. Л.), і то – під доглядом офіцерів». Це також був один із складників зловісної політики московської імперської влади, яка намагалася зросійшити українців, перетворити Україну на територію без національного обличчя. Однак на відміну від Гоголя і Кукольника, Т. Шевченко не захотів розчинитися в імперському «російському морі», хоч міг це зробити. І навіть, чого гріха таїти, попервах робив деякі кроки в цьому напрямі.

У листі до Г. Квітки-Основ'яненка від 8 грудня 1841 р. Т. Шевченко писав: «Ще посилаю вам кацапські вірші своєї роботи. Коли доладне що, то дрюкуйте, а коли ні, то закурить люльку, коли люльку курите. Спасибі вам і панові Артемовському за ласкаве слово. *І спасибі всім тим, хто пише по-нашому або про наше*» (курсив наш – В. Л.).

Так, Шевченко написав окремі твори російською мовою. Але як він ставився до цього, можна зрозуміти з листа до Я. Г. Кухаренка від 30 вересня 1842 року: «Переписав оце свою „Слепую” та й плачу над нею, який мене чорт спіткав і за який гріх, що я оце сповідаюся кацапам черствим кацапським словом. Лихо, брате отамане, ей-богу, лихо. Це правда, що окрім Бога і чорта в душі нашій єсть ще щось таке, таке страшне, що аж холод іде по серцеві, як хоч трошки його розкриєш, цур йому, мене тут і земляки, і не земляки зовуть дурним, воно правда, але що я маю робить, хіба ж я винен, що я уродився не кацапом або не французом. Що нам робить, отамане-брате? Прать против рожна чи закопатся заживо в землю – не хочеться, дуже не хочеться мені дрюковать „Слепую”, але вже не маю над нею волі, та цур їй, а обридла вже вона мені».

Однак варто віддати належне Кобзареві, який умів вчасно зупинитися. «То що ж зупиняло його? – запитує філософ Петро Кралюк і відповідає. – Здорова селянська натура, яка не сприймала фальшивої імперської мішури і насміхалася із чванства батюшки-царя та його слуг. А ще, певно, в Кобзаря озвалася гідність предків-козаків, які не хотіли терпіти насильства над собою. Тому для Шевченка ієрархічна влада, побудована на тупому насильстві, була абсурдною. Згадаймо хоча б відому сцену генерального мордобиття в поемі-комедії „Сон”. Такої ядучої та водночас символічно глибокої сатири на Російську імперію ми не зустрічаємо в тогочасній літературі».

Росіянин М. Некрасов назвав Т. Шевченка «исключительно национальным» поетом. А. Луначарський підкреслив, що Шевченко «поет української нації», що «він поет народний», який «далеко поза Україною розкинув могутні, повні квіткових пахоців віти свого генія». Однак А. В. Луначарський як комуністичний ідеолог приписав Кобзареві «соціалістичний дух». Але Шевченкове поетичне й публіцистичне Слово є основою гуманістичного українського націоналізму, а не вульгарного соціалізму, витвореного комуністами.

Інформаційний простір Радянського Союзу насичений був постулатами про те, що «люті вороги українського народу – українські буржуазні націоналісти» опорочують, фальсифікують творчість Т. Шевченка. Насправді незаперечні факти свідчать, що комуністична цензура скорочувала «Кобзар» на цілі твори. Наприклад, у «Кобзарі» видання 1950 року не було надруковано 18 творів, зокрема «Якби-то ти, Богдане...», «Розрита могила», «Великий льох», «Чигрине, Чигрине...», «Іржавець», «Давидові псалми», «Заступила чорна хмара...» та ін.

Тарас Шевченко чітко сформулював головні засади української національної ідеї державотворення. Вчитаймося у такі заповітні слова, осмислімо їх, і відчуємо, як матеріалізується Слово Кобзаря-Пророка:

*«В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля».*

*«Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...»*

*«І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.»*

*«Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!»*

Тарас Шевченко вірить, що українське Слово – дароване йому Богом, відкриє істину незрячим і глухим для духовно-морального просвітлення, національного самоусвідомлення.

*Тоді встане Україна.
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!..*

Визначальною сутністю шевченківської філософії національної ідеї, про що замовчували «шевченкознавці» у радянські часи, була й залишається ідея національної державності, показана Т. Шевченком через архетипи «Дім», «Поле», «Храм». «У широкому плані символіка

концепту «Дім» позначає святе довкілля буття людини. Символ «Дім» характеризує антропоцентричне буття від сім'ї до національної солідарності. «Дім» – це ніша людини в Універсумі.

Так само в загальному визначенні символіка концепту «Поле» знаменує життєвий топос людності... Тут ідеться насамперед про «поле життя», джерело багатства, економічний простір виживання. ...Ідея «Храму» пов'язана зі святинями людини та її етносом... Він поєднується з національною ідеєю і в цьому розумінні означає зв'язок небесного та земного, ідеологію софійного, освяченого мудрістю буття», – наголошує філософ Сергій Кримський.

Отже, національна держава повністю і на всіх рівнях Словом і Ділом може захистити націю та її буття, створити потрібні умови для її розвою. Тільки у власній «хаті», у своїй державі людина, народ стає справжнім господарем своєї долі на своїй землі, не слугою, а газдою перед світом стає (І. Франко). Тільки в Соборній Самостійній Українській Державі можуть утверджуватися «правда, і сила, і воля», може бути забезпечене духовно-національне життєствердне існування.

2013 р.

ВІСІМДЕСЯТ П'ЯТЬ ЖИТТЄВИХ ВІЗЕРУНКІВ

Кожна весна для Олександри Антонівни Сербенської є новим початком мереження добродійних життєвих, науково-педагогічних візерунків. Неповторний, самобутній, добродійний взір передали Олександрі Антонівні батьки 1 березня 1929 р., коли вона побачила світ Божий у Золотому Потоці на Тернопільщині. В історично-мемуарному збірнику «Бучаччина», що його видано в Канаді, зазначено: «В домі Антона Сербенського було щось таке, неначе читальня. Там сходилися ближче знайомі інтелігенти, читали часописи, грали в шахи, доміно, проводили національну роботу... У Золотому Потоці існувала українська «Щаднича Спілка», яку провадив Антін Сербенський».

З дитячих літ Олександра Антонівна увібрала в себе мальовничу красу старовинного містечка Золотий Потік та його околиць, волелюбний, господарський, працелюбний дух материнського і батьківського родів, їхню щирю любов до рідного краю, українського слова, пісні, звичаїв, традицій, культури. Здоровий, морально-психологічний стан родини визначив остаточний вибір професії. Хоч доля з юних літ суворо

екзаменувала Олександру Антонівну (помер тато, з 15 років вона почала заробляти на хліб насущний), але Господь Бог давав їй силу волі, мудрість, мужність, наполегливість долати труднощі, допоміг не втратити національно-громадянського «Я», не збитися на манівці, а йти чесним шляхом до вершин педагогічно-наукової, громадської діяльності.

Вчителювати у початкових класах Олександра Сербенська почала з 1 вересня 1948 р. Згодом навчалася у Львівському педагогічному інституті. Після його закінчення викладала українську мову і літературу у Перемишлянській середній школі. Незабаром талановиту вчительку прийняли до аспірантури при кафедрі української мови Львівського державного педагогічного інституту. Кандидатську дисертацію успішно захистила 1965 р. Працювала на філологічному факультеті Львівського університету імені Івана Франка. У той час Олександра Антонівна також викладала українську мову на факультеті журналістики.

Кожний рік залишав на життєвому шляху Олександри Антонівни свій трудовий візерунок. На факультеті журналістики їх уже 40! Своєрідних, яскравих, життєствердних. Її вихованці працюють у сотнях засобів масової інформації України, а також за кордоном. Чимало інтелектуальних і організаторських зусиль витратила Олександра Антонівна, щоб утвердилася кафедра мови засобів масової інформації факультету журналістики, яку вона тривалий час очолювала.

Дуже важливою сходиною до всеукраїнського і міжнародного визнання науково-методичної роботи Олександри Антонівни Сербенської став блискучий захист докторської дисертації у 1992 р. на тему «Мова преси в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства». Це був потужний, концентрований вираз результатів наукових досліджень, які є найважливішим аспектом її педагогічної діяльності.

Коли Олександра Антонівна стала професором кафедри радіомовлення і телебачення, її науково-педагогічний талант спалахнув новими візерунками. «Якщо про український газетно-публіцистичний стиль як в історичному плані, так і на синхронному зрізі маємо чимало праць, – наголошує Олександра Сербенська, – то вивчення специфіки радіо- і телемовлення, вироблення відповідних теоретичних засад і практичних рекомендацій потребує ще значних зусиль, які мають бути спрямовані насамперед на поліпшення роботи аудіовізуальних засобів масової інформації, роль яких в утвердженні національної культури, у формуванні громадянського суспільства та виховання морально-етичних норм суспільства незаперечна». Олександра Антонівна найпильнішу увагу привертає до особливостей українського усного мовлення. Живе слово

потрактуює як найважливішу форму існування мови, якому властива багатогранна структура і комунікативна специфіка.

Професор Олександра Антонівна Сербенська глибоко вивчає праці філософів, психологів, соціолінгвістів, представників багатьох природничих наук, які роздумують над природою і сутністю мови, її значенням у житті суспільства та окремої людини. Наукове осмислення розвитку і функціонування мови стало підґрунтям фундаментального висновку Олександри Антонівни, яка зазначає, що «мова – найважливіша частина нашої особистості, нашої поведінки, нашої думки, вона тіло цієї думки, визначає ступінь нашої свідомості, є своєрідним її мірилом. Мова якнайтісніше пов'язана з духовним світом, сферою почуттєвого, з «розумом серця» – і усвідомлення того, що таке мова, як і за якими законами вона живе, що зберігає, а що руйнує її організм, яка її роль у житті людини і народу, виробляє здатність не піддаватися впливам середовища, якщо воно затягує. І насамперед за мовною ознакою людина шукає собі подібних, або, як кажемо, ідентифікує себе. Рід, родові об'єднання, плем'я, народ... і високоорганізована спільнота – нація... У глибинах мови – філософський розум, витончений естетичний смак, багато справді естетичного чуття, сліди праці дуже зосередженої думки, сила надзвичайної чутливості до найтонших переливів у явищах природи, багато найсуворішої логіки, високих духовних злетів. Через пізнання мови пролягає шлях до пізнання людини, народу».

Професор Сербенська наполегливо, цілеспрямовано працює, щоби кожний студент усвідомив свою важливу громадянську, суспільно-політичну відповідальність за українську мову, яка є долею нашого народу. Вона цитує І. Франка: «Мова росте елементарно, разом з душею народу». Наводить слова П. Шафарика, який наголошував: «Народ, що не усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя і сам її покидає й відрікається, здійснює над собою самовбивство». Олександра Антонівна опублікувала в наукових збірниках, журналах, газетах майже 300 важливих статей з проблем термінології української мови, культури усного мовлення, пресолінгвістики, української мови як іноземної. Завжди цікавими, актуальними, емоційно насиченими є її виступи, бесіди по радіо й телебаченню.

Пам'ятаю наші діалоги по Львівському обласному радіо з питань функціонування української мови як державної. Їх провадила випускниця нашого факультету, заслужений журналіст України Мирослава Лубкович. Щоразу хвилювалася не тільки Мирослава Теодорівна. Я також бентежився, щоб не згانیбитися перед своїм колишнім викладачем Олександром Антонівною. Наш неспокій передавався і їй, але вона

вміла згладити наші переживання, і в ефір ми виходили впевненими, бо володіли предметом бесіди. В основу першої бесіди-діалогу ми поклали думки професора Роксолани Петрівни Зорівчак, яка наголошувала, що «висока культура мовлення – це, по-перше, постійна інтенсивна робота думки, щоб висловлюватися якнайчіткіше, якнайправильніше, якнайстислише. По-друге, це часто відмова від улюблених висловів, слів, якщо вони в мові не доречні, це забуття власного «Я», власних амбіцій заради Рідного Слова цілої нації. Очевидно, це завдання не з легких, особливо у наших складних умовах, але ж дар Рідної Мови – це великий Божий дар, і його слід належно цінувати й плекати протягом усього життя».

Радіопередача була наживо. Вийшла цікава, гостра дискусія в ефірі стосовно так званого екранного гумору. Олександра Антонівна чітко і зрозуміло зазначала, що «екранний гумор» спрямований на те, щоби показати, якою недолугою, смішною, «сельскою» є українська мова. Сміються з мови – найсуттєвішої сутності нації, з українськості, національної гідності. У підсвідомості дітей, підлітків, які збираються коло телевізора, закодовується відповідна інформація, прогнозуються відповідні соціальні дії. Наприклад, у товариствах, де збираються українофони і русофони, усі мають переходити на російську мову (інакше ти просто будеш смішним), вухо постійно має бути наповнене звуками мови «панської», «культурної», «вищої», тобто російської.

Олександра Антонівна розповідала про цікаві, важливі психологічні моменти, пов'язані з екранним образом Верки Сердючки. По-перше, поруч з тими, хто розмовляє гарною російською літературною мовою Верка виглядає недолугою. Зверніть увагу: чи багато з її співбесідників говорить українською? І не треба ніякої агітації. Ситуація сама підказує, куди глядач (серед яких багато «окрадених», «зневажених», «людським презирством вкритих») повинні іти, щоб стати «культурними». По-друге, Данилко не випадково став жінкою, шаржуючи образ певної соціальної верстви нашого жіноцтва. А якій жінці подобається, коли з неї сміються? За схемою, яку вже для неї розробили, все передбачивши, вона ставатиме «культурною» і своїх дітей такими виховуватиме. Психологічно вдосконалений варіант Тарапуньки! Це тільки один з багатьох прикладів вправного володіння методом непрямой пропаганди вищості російської культури та мови і дискредитації української – давня тактика асимілятора, перевірена на багатому досвіді. У всі часи завойовники прагнули підкорити не тільки силою. Вони використовували різні способи, щоб завойовані народи добровільно відмовлялися від свого, щоб чуже органічно входило в їхнє ество, а своє ставало набутком асиміляторів. Це вже вищий етап асиміляції – самоасиміляція.

Нам, українцям, за будь-яких найскладніших умов треба вчитися «чути», де своє, і плекати те, яке допомагає мові зберігати свою самобутність, залишатися собою у нинішньому глобалізаційному світі. Адже краса світу у розмаїтості мов, культур, традицій, звичаїв. Така, на мій погляд, найголовніша ідея наукових праць «не лише провідного українського ученого, а й Словозахисника у справжньому, глибокому, подвижницькому розумінні цього терміна» (Р. Зорівчак).

Академік Академії наук вищої освіти України Олександра Антонівна Сербенська (Академіком відділення масової комунікації обрано у грудні 1999 р. Я мав честь її рекомендувати) підготувала і видала понад 20 підручників, навчальних посібників, словників, текстів лекцій, дидактичних матеріалів. Серед них: «Основи мовотворчості журналіста в інтерпретації Івана Франка», «Практикум з курсу «Українська мова в засобах масової інформації», «Словник паронімів української мови» (у співавторстві), «Словник труднощів української мови» (у співавторстві), «Терміни і вирази з інформатики» (у співавторстві), «Актуальне інтерв'ю з мовознавцем» (у співавторстві), «Культура усного мовлення», «Мовний світ Івана Франка». За навчальним посібником «Український язык для начинающих», який О. Сербенська підготувала у співавторстві із З. Терлаком, вивчають українську мову в Болгарії, Румунії, Польщі, Чехії та інших країнах. Є чимало пропозицій, щоб Олександра Антонівна перевидала «Антисуржик».

Професор О. Сербенська – дійсний член Наукового товариства імені Тараса Шевченка, голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій на філологічному факультеті нашого університету, член редколегій кількох наукових збірників, бере активну участь у роботі «Просвіти», виступала з доповідями, повідомленнями на багатьох регіональних, всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях, наприклад, у Львові, Києві, Ялті, Лондоні, Москві, Варшаві, Вроцлаві, Кракові та інших містах, викладала українську мову в Ягеллонському (м. Краків) та Вроцлавському університетах Польщі.

Під науковим керівництвом О. А. Сербенської сім аспірантів і здобувачів успішно захистили кандидатські дисертації. Професор Сербенська разом з колишньою аспіранткою, нині кандидатом наук із соціальних комунікацій, викладачем кафедри радіомовлення і телебачення Вікторією Бабенко видала навчальний посібник «Основи телевізійної творчості». За вагомі здобутки у науковій, навчально-методичній і педагогічній праці Вчена рада нашого університету в жовтні 2008 р. присвоїла О. А. Сербенській звання «Заслужений професор Львівського наці-

онального університету імені Івана Франка». Олександра Антонівна турботлива дружина і мати, щедра бабуся і прабабуся.

Ювілей доктора філологічних наук, заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка, академіка Академії наук вищої освіти України, професора кафедри радіомовлення і телебачення Олександри Антонівни Сербенської (85 років від дня народження 70 років трудової діяльності, з них 65 – педагогічної, 55 років роботи в університеті, з них 40 – на факультеті журналістики) є формальною підставою для об'єктивного, щиросердного визнання і поцінування громадськістю, викладачами, студентами, друзями, приятелями, родиною її науково-педагогічної, суспільно-громадської діяльності. Це величний візерунок-панорама, що зітканий із добропорядних ниток-промінчиків наполегливою, чесною, цілеспрямованою, самовідданою творчо-наснажливою працею заради утвердження високої моралі й духовності, національної свідомості й гідності, громадянської мужності, розбудови незалежної, духовно соборної України, про яку мріяли батьки Олександри Антонівни.

З роси і води Вам, вельмишановна добродійко Олександро Антонівно, міцного здоров'я, нових науково-творчих здобутків, щасливої Долі Вашій Родині. Нехай надалі Вашим духовно-моральним принципом буде псалм: «Надійся на Господа і чини добро, живи на землі і зберігай істину».

2014 р.

НАЦІОНАЛЬНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ЧИН ДОСЛІДНИКА МИКОЛИ ТИМОШИКА

Кожна нова науково-дослідницька, науково-публіцистична і науково-популярна праця доктора філологічних наук, професора Миколи Степановича Тимошика відкриває особливу родзинку його інтелектуально-творчого потенціалу. До оригінальних, наповнених українським патріотичним і духопіднесеним змістом належить монографія лауреата премій Івана Огієнка, Івана Франка, Якова Гальчевського, завідувача кафедри видавничої справи та мережових видань Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв М. С. Тимошика «Українська книга і преса в Італії» (2015 р.).

Щоби вивчити, осмислити й узагальнити феномен пресо- і книговидавничої діяльності українців в Італії, автор монографії опрацював 236 джерел в архівах, бібліотечних сховищах Італії та США. Завдяки цілеспрямованій, наполегливій, професійно означеній праці М. Тимошика вперше перед читачем постає потужний пласт різноманітного фактологічного матеріалу про умови та результативність побутування українського друкованого слова в Італії, про високий житейський, громадянський та професійний чин десятків, а то й сотень українських авторів, редакторів, коректорів, видавців і друкарів, які стверджували в різний час своєю непростою працею українську ідентичність у цій частині Європи. Автор наголосив, що особливість зародження, склад та характеристика основних осередків українського пресо- і книговидавання Італії залежить від специфіки тамтешньої української еміграції, оскільки вона суттєво відмінна від інших країн Європи й Америки. Шість розділів монографії побудовані одночасно і на хронологічному, і на сюжетному розвитку подій.

У першому розділі монографії «Від початків до середини ХХ століття» М. Тимошик характеризує осередки пресо- та книговидавничого руху в Італії. Першим осередком він вважає Українську Папську Колегію Св. Йосафата в Римі, засновану 1596 року як Греко-Руську Колегію Св. Анастаса. Представники монашого чину василіан-українців організували тут студентський науковий гурток, члени якого у 1904 р. заснували рукописний журнал «Записки питомців Руської Колегії в Римі». Вихід трьох чисел цього журналу вважається початком української видавничої справи в Італії. У стінах цього навчального закладу також народилася студентська газета «Український Зільник». Вона, за задумом засновників, мала висвітлювати питання політики, науки, літератури. Але після оприлюднення першого числа газети подальший її випуск припинила адміністрація Колегії.

Незважаючи на короткотривале існування «Записок питомців...» та «Українського Зільника», вони стали провісниками ствердження в Українській Колегії Св. Йосафата в Римі постійного і результативного книгодрукування. У 1937 році запрацювала студентська друкарня, яка випускала канцелярські журнали та підручну літературу для навчального процесу: тексти Богослужб, молитовники, лекційні курси викладачів та перші 11 чисел інформаційного бюлетеню «Вісті з Риму» за 1940 рік. Це – своєрідний реферативний виклад на десяти сторінках радіопередач Ватиканського радіо, спрямованих на Україну.

Народжена в 10-20-х роках ХХ століття, ідея видання друкарським способом студентського журналу «Альма-матер» була реалізована лише

1953 року – до півстолітньої річниці набуття колегією статуту української. Першим і багатолітнім редактором його був отець Іван Музичка.

Другим за часом виникнення осередком українського друкарства в Італії є Українське пресове бюро Дипломатичної місії Української Народної Республіки у Римі (1919–1922 роки), у якому працювало сім осіб. З червня 1920 року керівником пресового бюро місії до закінчення її діяльності був добрий знавець італійської мови Євген Онацький. Нечисельний колектив пресового бюро випускав циклостильовим способом «Бюлетень Українського пресового бюро в Римі» двічі-тричі на тиждень італійською мовою обсягом від двох до чотирьох сторінок, накладом від 100 до 300 примірників (збережено 56 чисел цього видання) та «La Voce dell' Ucraina» («Голос України») – тижневик італійською мовою, вийшло у світ 50 чисел.

Професор М. Тимошик підкреслив, що колектив дипломатичної місії відчував на собі масив антиукраїнської пропаганди, яку потужним потоком спрямовували в усі країни Європи, в тім числі й Італію, через російське і польське посольства та їхні численні місії. В тому інформаційному потоці український визвольний рух змальовували для читачів західноєвропейських країн лише як різновид більшовицького з певними «самостійницькими» елементами; як такий, що не заслуговує на жодне співчуття й вимагає найгостріших репресій. (Пишу ці рядки і ловлю себе на думці, що нинішня російська імперська маніпулятивна пропаганда ще витонченіше і потужніше обстрілює світлі прагнення українців жити у соборній, правовій, демократичній, незалежній Українській державі!).

Змістовний аналіз часопису «Голос України», який фахово здійснив сумлінний дослідник М. Тимошик, засвідчує характерну деталь: програючи в оперативності, редакція виграла низкою позитивних якостей. З-поміж них – продумана, професійна редакційна політика щодо формування проблемно-тематичної палітри видання, неухильне дотримання балансу в поданні матеріалів різних жанрів – від інформаційних заміток до аналітичних статей, яким притаманний високий рівень переконливості та публіцистичності. Головною метою працівників редакції – сповна використовувати свою головну зброю на численних опонентів УНР – правду про Україну і українців. Правда, як стандарт журналістської професії, має бути визначальним у діяльності нинішніх засобів масової інформації в Україні.

Гурток українців-друкарів у монастирі Гроттаферрата неподалік Рима – третій осередок українського книговидавничого руху в Італії. Діяв у 30-х роках ХХ століття. Основою цього гуртка були п'ять юнаків із Жовківської друкарні (Львівська обл.), яких спровадив до Рима

митрополит Андрей Шептицький у 1936 році. Це були складальники Йосип Ленцишин (з Яворова) та Мефодій Борис (із Жовкви), палітурник-реставратор Йосип Курило (із Самбора), механік друкарського верстата Пахомій Павлик (з-під Перемишля) та його менший брат Партеній, якого вже в процесі роботи навчали коректорській справі. Із живих донині залишився один активний член гуртка – отець Партеній (Павлик), спогади якого Микола Тимошик записав у серпні 2012 року.

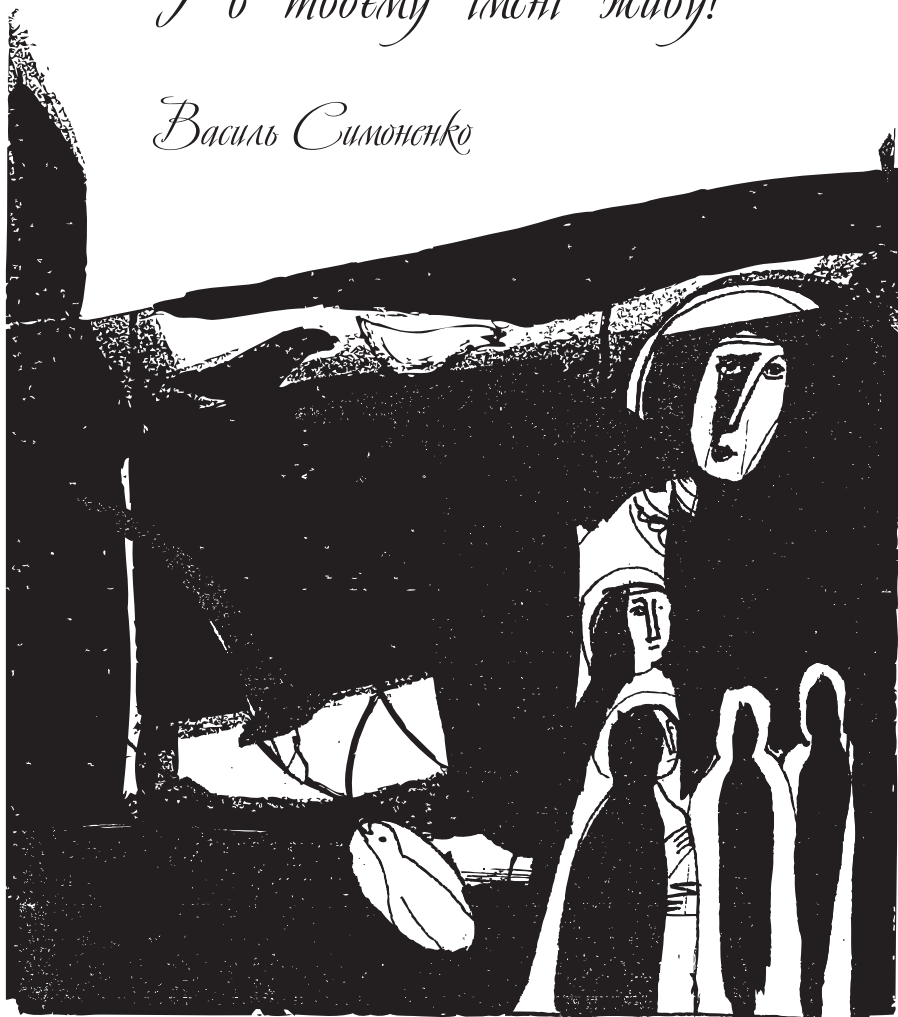
Важливо: автор монографії розвіяв неправдиву тезу про те, що гроттаферратські друкарі набирали лише російськомовні тексти. Тут приймали замовлення на друк також від українських видавництв. Збережено кілька таких видань з вихідними даними цієї друкарні. Серед них – «Грамматика церковнослов'янської мови в українській редакції» (1958) та «Малий церковнослов'янсько-українсько-англійський словник» (1962). Тут надруковано і книгу Євгена Онацького «Студії історії і української культури», в якій уміщено графічні малюнки із серії «Українське козацтво» та мапа України.

Про постать Євгена Онацького як талановитого журналіста, редактора, видавця, дипломата, автора 16-томної «Української малої енциклопедії» Микола Тимошик цікаво, професійно, переконливо розповідає у другому розділі монографії, який називається «Журналістська і видавнича діяльність Євгена Онацького: італійський період». Це – перша, досить змістовна, розвідка про людину «енциклопедичного знання..., якій ціле життя присвічувала ідея боротьби за самобутність і державність української нації, за визнання її державних атрибутів на міжнародному політичному форумі» (Любомир Винар). Дуже добре, що нарешті журналісти, редактори, видавці, поліграфісти, дослідники історії книги і преси довідаються про цього до неймовірності працьовитого творця і захисника цілого українського світу, жодна праця, якого, на жаль, досі поки що не надрукована в Україні.

Із двох періодів свого емігрантського життя (італійського й аргентинського) найбільш плідною була 27-річна діяльність Євгена Онацького в Римі. Микола Тимошик наголошує, що життя на чужині щодня, щогодини гартувало його для нелегкої, невдячної, часто небезпечної, але вкрай потрібної для майбутнього України праці на необробленому ще ратаями-патріотами українському полі. Впродовж більш, ніж річного ув'язнення смерть неодноразово «заглядала» йому у вічі. І тоді, коли під конвоєм викликали на часті допити, і коли нелюдськими катуваннями нацисти довели до самоповішання в сусідній камері друга й однодумця Олега Ольжича, і коли в'язниця горіла від бомбардування радянськими літаками, і тоді, як запише у спогадах, коли «ішов додому від табору

Коли мечами злоба небо крає
І крушить твою вроду вікову,
А тоді з твоїм ім'ям вмираю
І в твоєму імені живу!

Василь Симоненко

до табору зруйнованою, брудною, здеорганізованою Італією, сплячи на голій землі, голодний і обдертий, з вояцьким мішком за плечима».

З оранієнбурзької камери смертників Євген Онацький вийшов на волю 19 жовтня 1944 року, а до свого римського помешкання добрався майже через вісім місяців – 9 червня 1945 року. І йому, і Степанові Бандері, і сусідам по камерах Тарасові Бульбі-Боровцю, Олегові Штуль-Ждановичу та іншим доля вчергове подарувала шанс вижити. Гітлерівці не встигли їх розстріляти тільки тому, що перед ними постала неминучість утечі від власної смерті.

«Я хочу бути вільним. Вільним у своїх думках і своїх почуваннях, вільним у своєму духовному світі. Бо людина, віддана ненависті, ніколи не вільна, – наголошував Євген Онацький. – Замість творити щось гарне, щось живе, розумне, вона віддається постійній невідгонній думці про ворога, якому мусить зробити найприкрішу прикрість. Який абсурд...». Ці слова стали для Є. Онацького дороговказом на подальші життєві випробування, визначальними у непереможному бажанні жити й творити в ім'я майбутньої духовно соборної України.

Проаналізувавши різножанрові книги (мемуари, щоденники, навчальні посібники, словники, енциклопедії, листи), публікації у газетах «Діло», «Український Голос» та інших українськомовних періодичних виданнях Західної Європи та Америки Євгена Онацького, професор Микола Тимошик слушно наголосив: не будучи професійним журналістом, але набувши значного практичного досвіду під час активного багаторічного співробітництва з десятками українських та іншомовних періодичних видань, Євген Онацький виробив власні професійні стандарти українського журналіста, власне бачення ефективної мережі української періодики в еміграції, власні рецепти журналістської майстерності.

Вивчивши уроки національно-визвольних змагань українців та практики західної журналістики, *Євген Онацький закликав поставити, нарешті, на перше місце у багатолітній боротьбі з ворогами інтереси нації, а не одного її прошарку чи класу, інтереси держави, а не якоїсь партії.* Він часто повторював улюблений клич Дмитра Донцова та Сергія Єфремова: «Держава – понад партію, нація – понад клас».

У листі до головного редактора «Українського Голосу» Євген Онацький, повторивши свою тезу про те, що в цілому негативно ставиться до помилок УНР, він наголошував: «Ми не можемо – з точки погляду вищих інтересів нації – не відзначити в них і того доброго, що вони роблять, бо інакше ми втрачаємо і примушуємо наших читачів втрачати почуття добра і зла та розуміння того, що у нашій нації на користь, а що на шкоду... У політичній боротьбі, особливо коли йдеться про

будування цілком нової держави, однаково небезпечні і безпринципність та хилитання на зразок В. Винниченка, і оте доктринерство, що характеризувало наших передреволюційних соціалістів, які, з поза літери партійного статуту, не бачили живого реального життя». Надто актуальні ці думки й сьогодні. Вдумаймося у них, шановні журналісти, політики, депутати, очільники держави!

Досліджуючи науково-публіцистичний доробок Євгена Онацького – одного з найактивніших творців української преси в еміграції, Микола Тимошик привертає увагу до важливих морально-педагогічних, професійно-етичних засад журналістської праці. Переконавати опонента аргументами, а не огульно критикувати його – визначальна риса й аналітичних статей Онацького-журналіста, і численних звітів, оглядів, записок, листів, проектів документів Онацького-політика і дипломата.

Євген Онацький вважав пресу не лише потужним знаряддям впливу на громадську думку, а й дзеркалом внутрішньої вартості українського суспільства. Щоб від відображення в тому дзеркалі не було соромно цілій нації, варто, на його думку, без зволікань підвищувати оту «вартість суспільства». Євген Онацький підтримував думку головного редактора «Українського Голосу» Зенона Пеленського, що газети покликані підтягувати людей до кращого способу думання, не допускати не лише орфографічних, а й смислових помилок, подавати якнайточніші відомості, підвищувати якісний рівень публікацій. Є. Онацький гаряче вітав будь-яку спробу українців заснувати нову газету чи журнал, програмною метою яких була б понадпартійна, соборницька ідея. На жаль, і сьогодні в Україні є такі засоби масової інформації, в яких відсутня національно-соборницька програма. Російська інформаційна і військова агресія проти України спонукає глибоше осмислювати стандарти журналістської професії Є. Онацького, в основі яких, говорячи сучасними термінами, – людиноцентризм і україноцентризм. Адже Україна потребує не лише державної, а й національної безпеки. Покликання працівників ЗМІ полягає також в тому, щоби сприяти формуванню українськоцентричної ідеології і політики.

Позитивно-інтелектуальним підмурком цього складного морально-психологічного і політико-ідеологічного процесу є монографія М. С. Тимошика «Українська книга і преса в Італії» – панорамне, науково обґрунтоване видання, в яке органічно вписується третій розділ «Видавничий рух у таборі українських військовополонених «Ріміні». На Заході, до речі, опубліковано низку видань мемуарного характеру, авторами яких є колишні діяльні члени табору. Деякі з цих видань стали доступними для українських дослідників лише недавно. У таких

матеріалах, зазвичай, головною дійовою особою є не фактаж, який ґрунтується на документах та першоджерелах, а пам'ять і емоційні переживання автора. Професор М. Тимошик вперше взяв за основу дослідження, окрім мемуарів та спогадів, повні комплекти підшивок усіх періодичних та книжкових видань, що виходили упродовж двох років існування табору «Ріміні» (від 2 червня 1945-го року до 10 червня 1947 року) і які зберігаються нині в бібліотеці-архіві Головної управи Василіанського чину на Авентіно в Римі.

Перед тим, як схарактеризувати видавничу продукцію, автор монографії стисло описав історію створення дивізії «Галичина» та обставини, за яких вона опинилася в полоні англійців; розкрив умови, в яких творилася видавнича справа впродовж довгих 739 днів «сірих буднів полону»; осмислив морально-психологічну атмосферу, що панувала в таборі, та її вплив на характер і зміст друкарської творчості.

Про українську дивізію «Галичина», створену незабаром після постановлення на Волині 1942 року Української Повстанської Армії, досі немає поважної, об'єктивної, політично не заангажованої, доступно написаної для пересічного читача праці. Політичні опоненти не вгавають називати дивізійників «прислужниками фашистів», «зрадниками інтересів українського народу», «колабораціоналістами». Професор М. Тимошик підкреслює, що доведеним і беззастережним є нині історичний факт: дивізія «Галичина» народилася в переломний момент Другої світової війни з глибокою вірою мільйонів українців, що Німеччина допоможе їм визволитися від московсько-більшовицького ярма та створити незалежну Українську державу. Коли в Україні посилювався німецький терор і стали зрозумілими наміри нацистів перетворити цей багатий на природні ресурси край у свою колонію, воюючи дивізія «Галичина» стала воювати на два фронти: і проти комунізму, і проти нацистів. З жовтня 1944 р. це військове об'єднання українців перейменовується на Першу дивізію Української Національної армії (УНА).

Кінець Другої світової війни 8 травня 1945 року застав українську дивізію «Галичина» на австрійській території неподалік міста Грац. Із трьох боків сюди наближалися війська воюючих сторін із чіткими намірами взяти територію історичної Каринтії під свій контроль: югославські партизани під керівництвом комуніста Йосипа Броз Тіто, війська Британської армії та радянські війська. Ціль командування українського військового з'єднання полягала в тому, щоб якнайскоріше відступити на захід вглиб Альп, у британську зону окупації, й добровільно скласти там зброю.

З метою упередження впливу комуністичної пропаганди щодо української дивізії як підрозділу німецьких СС, командування УНА доручило доктору Петрові Савицькому підготувати для британців відповідний лист-меморандум, в якому коротко викладено передумови постанови та мету військового формування українців на окупованих Німеччиною західноукраїнських землях. «Меморандум до англійського командування в Італії» від 18 травня 1945 р., що вперше було оприлюднено в українському перекладі в журналі Братства колишніх вояків «Вісті» 1967 р., справив відповідне враження на командування англійських військ, а згодом і на уряд Великобританії, який пізніше, по розформуванні табору «Ріміні», дав політичний притулок і постійне місце проживання у своїй країні воякам-дивізійникам.

Професор М. Тимошик віднайшов матеріали про найбезпосередніше відношення Української Греко-Католицької Церкви до створення за колючим дротом потужного й результативного видавничого осередку. Духовні опікуни табору зробили все можливе, аби десятки тисяч полонених в очікуванні розв'язання своєї подальшої долі змогли подолати зневіру, безвихідь й навіть за екстремальних побутових умов знайшли застосування своїм талантам та займалися самоосвітою. Папір, письмове приладдя, друкарські машинки та засоби малої поліграфії для тиражування текстів безперерійно доставляли до табору завдяки підтримці й грошовим субвенціям Ватикану. Для друкування тиражних видань табору видавці використовували також потужності польової друкарні штабу колишньої німецької армії генерала Кессельрінга. Впродовж двох років у таборі діяло два видавництва «Життя в таборі» та «Батьківщина». Вони випускали газети, журнали, книги, листівки, плакати, брошури, марки, канцелярські товари. Виходило 15 газет. Наклади періодичних видань становили від 30 до 2000 примірників. Найтиражнішими були газети «Життя в Таборі» та «Батьківщина». Газета «Батьківщина» характеризувалася високим професійним рівнем публікацій на різноманітні теми, грамотним професійним художньо-технічним оформленням, належною мовною культурою текстів, стабільним високим накладом. На думку Миколи Тимошика така газета заслуговує, щоби її ввели до когорти актуальних тогочасних друкованих органів усієї української еміграції.

Тематична палітра книжкових видань: поетичні і прозові твори самих військовополонених, перевидання класики української літератури історичної тематики, дайджести кращої публіцистики із друкованих видань української еміграції, посібники з вивчення української мови.

Український видавничий осередок у Ріміні уславився виданням кількох серій поштових марок. Виконані на високому ідейно-естетичному та професійному рівні, марки розширювали у таборян знання історії українського народу, формували патріотичні почуття. Це був один із каналів поширення інформації в західному світі про Україну і українців, що упродовж своєї історії боролися за право мати свою державу. Активне творення марок давало можливість малярам-графікам, яких не бракувало в таборі, удосконалювати свою професійну майстерність, відчувати потребу своїх талантів. За колючим дротом табору формувалася плеяда особистостей – поетів, письменників, малярів, графіків, які, опинившись на волі, поповнили незабаром освітні, наукові й культурницькі сили української еміграції у різних країнах розселення. З-поміж них – відомі діячі українського руху в діаспорі Степан Ярмусь, Василь Верига, Іван Музичка, Євстахій Загачевський, Микола Вірний (Француженко), Анатолій Курдидик, Орест Городиський, Володимир Гоцький та інші.

Підсумовуючи результати дослідження видавничої справи у таборі українських військовополонених «Ріміні», Микола Тимошик підкреслив, що, незважаючи на далеко не сприятливі для творчої праці умови, брак якісного паперу та наявні примітивні поліграфічні потужності, учасники редакційно-видавничого руху прагнули творити високопрофесійні і високопатріотичні тексти. Вони дають можливість сьогодні відчути той високий моральний дух, інтелектуальний рівень, оптимістичний життєвський поклик і самопосягату інтернованих вояків Української Національної Армії – справжніх патріотів своєї Батьківщини. Розпошені в різних виданнях, більшість із яких знаходиться на чужині, кращі з цих текстів доцільно зібрати і видати окремими книжками. Адже це – частина української історії, писана кров'ю і потом кращих представників «втраченого покоління».

Тривалий геноцид, етноцид і лінгвоцид українського народу за московської імперії (царської Росії і Радянського Союзу) призводив до морально-духовного, світоглядного і фізичного винищення не одного покоління українців, розмивання у них національної ментальності та формування особливого характеру антиукраїнської російської свідомості. Асиміляційні процеси українців з початку 60-х років ХХ століття набирали також загрозливого характеру в країнах західного світу насамперед тому, що «церква втрачала свій український характер і свою українську душу» (с. 173). Микола Тимошик слушно наголошує, що у ситуації, яка складалася, боронити українське слово, збагачувати українську культуру, розвивати і стверджувати свою богословську на-

уку за посередництвом латинських наукових інституцій надалі ставало неможливим. Виникла потреба створювати за кордоном розгалужену мережу українських вищих навчальних закладів із головним науковим осередком в Римі. Починати доводилося все ж не на порожньому місці: на той час в Італії вже існувала база для студій української молоді її рідною мовою. Йдеться про Українську Колегію Св. Йосафата та Українську католицьку духовну семінарію.

Заснування Українського католицького університету в Римі 1963 року пов'язано з ім'ям першоієрарха УГКЦ Йосифа Сліпого, якого того ж року, за наполяганням світової спільноти, московське керівництво випустило на волю із сибірської каторги і дозволило переїхати до італійської столиці. Йосиф Сліпий був ізольований від своєї пастви на цілих 18 років, постійно піддаючись голоду, холоду, приниженню і знущанню. Після розгрому комуністичною владою Української Греко-Католицької Церкви та закриття богословської академії у Львові, постала потреба оживлення її діяльності в західному світі.

Ректор УКУ Йосиф Сліпий об'єднав довкола нового навчального закладу провідні українські наукові сили, розкидані Другою світовою війною в різних закутках світу. Викладачами університету, а згодом і авторами видавництва, стали Володимир Янів, Ісидор Нагаєвський, Ярослав Рудницький, Дмитро Бучинський, Олекса Горбач, Микола Чубатий, Богдан Лончина та ще низка відомих учених.

У четвертому розділі «Видавнича діяльність Українського Католицького Університету в Римі» Микола Тимошик всебічно характеризує видавничу діяльність – пріоритетний напрям «нового огнища української науки». Розроблена від початку на перспективу видавнича програма передбачала підготовку до друку різних видів видань за такими тематичними напрямками: документи і матеріали з української історії в контексті загальносвітової; багатотомне зібрання творів Йосифа Сліпого; навчальна і наукова література з різних ділянок українознавства; досліді світової культури; українськомовні переклади вагомих творів зарубіжних авторів; богословська література; словники.

Про великий науковий потенціал університету та його видавничого підрозділу свідчить одна з перших серій «Монументи української історії», під маркою якої видавалися документи з ватиканських архівів, що мали прямий чи опосередкований стосунок до України. У кожному томі видання дослідники мають можливість віднайти немало документів, які доти історичній науці були невідомі. З-поміж них – лист Папи Григорія VII 1075 р. до великого київського князя Ізяслава; листування грецьких патріархів Єремії, Пігача, Лукариса з українськими церковними про-

повідниками; свідчення й документи про переслідування Української церкви московськими царями на території тодішньої царської імперії за період від часів Петра I, Павла, Катерини II, Олександра III; писані із в'язниць численні листи-сповіді священників-мучеників, подання митрополитів про геройство і мучеництво цих священників тощо, цензура книжкових видань. «Загальне число рідкісних документів, включених до цього видання, складає близько чотири тисячі; загальне число сторінок, на яких розмістили тексти, – понад 5 200», – зазначає автор монографії.

До золотого фонду українського книговидання на еміграції Микола Тимошик цілком заслужено зараховує багатотомне зібрання творів Йосифа Сліпого в серії «Opera omnia». Цінність цього видання в тому, що тут вміщено один із вершинних творів автора, написаних у застінках таборів комуністичного ГУЛАГУ. Мовиться про тритомне видання «Історії Вселенської Церкви на Україні», рукопис якого видавництво отримало з архівів київського КДБ з набуттям Україною незалежності. Обсяг друкованого тексту цього видання становить близько 1 200 сторінок.

Скрупульозно вивчивши діяльність видавництва УКУ, яке виклало на полиці інтелектуальної світової думки сотні томів українознавчих праць (монографій, посібників, підручників, словників), професіонал вищої категорії видавничої справи Микола Тимошик справедливо наголосив, що кожен із цих томів відповідає міжнародним стандартам. А саме: фактична не роздробленість попередниками теми, актуальність якої не зменшується з плином часу; широке залучення авторитетних зарубіжних джерел, а також архівів української діаспори, до чого радянські дослідники, десятиліттями перебуваючи в лещатах марксистсько-ленінських догм, практично не мали доступу; популярний, доступний для широкого кола читачів виклад тексту, який ґрунтується на поширеному в західній науці принципі «просто і аргументовано про складне» і який цілком суперечить живучому в середовищі радянських і пострадянських науковців принципу «чим не зрозуміліше, тим науковіше».

На час заснування УКУ і розгортання його видавничої діяльності також припадає відновлення видання «Вістей з Риму». Ініціатором та спонсором цього видання був митрополит Йосиф Сліпий, адже потрібно було систематично і всебічно висвітлювати діяльність Української католицької церкви та її інституцій, інформувати про політику Святого Престолу щодо об'єднання християнства, широко розповідати про життя української еміграції. У п'ятому розділі монографії, названого «Вісті з Риму» як специфічний тип видання», зазначено, що «Вісті з

Риму» – одне з небагатьох періодичних видань української еміграції, про яке досі в українському журналістикознавстві не зроблено жодної дослідницької статті чи розвідки.

Перше змістовно-комплексне дослідження «Вістей з Риму» здійснив наполегливий інтелектуальний працелюб професор Микола Тимошик. Він ознайомився з публікаціями усіх чисел видання (441), які виявив у книгозбірнях Рима та американського Стемфорда. Привернув увагу до трьох головних типологічних ознак бюлетеня: організаційно-технічного, структурного (додатки і спецвипуски) і тематичного. Він виділив три періоди їх випуску: а) перший – від січня до серпня 1940 року (15 чисел); другий (після 23-річної перерви) – від вересня 1963 р до листопада 1979 року; третій (після більш ніж трирічної перерви) – від липня 1983 р. до березня 1990 року.

Засновником видання на першому етапі була Українська секція «Радіо Ватикану». З початку 1940 р. радіовисилання з Вічного Міста здійснювалося й українською мовою. Головні матеріали українськомовного інформаційного блоку ставали основою наступних випусків «Вістей з Риму». Після 23-річної перерви видавцем відновленого у 1963 році видання стає Українське Пресове Бюро. Від 1983 року «Вісті з Риму» видає крилос при патріаршому соборі Св. Софії. Фактичним же засновником і видавцем бюлетеня був провід УГКЦ у Римі.

«Вісті з Риму» вирізнялися художньо-технічним оформленням та способом друку. Чи не єдиний із довгожителів української преси на Заході, який тривалий час друкувався (до 1979 року) циклостильовим способом з машинописного тексту формату А4. Способом фотодрук бюлетень почав виходити від 1983 року.

Незважаючи на неофіційний статус центрального друкованого органу Української католицької церкви, «Вісті з Риму» від початків існування ніколи не були обмежені в тематичному діапазоні подачі інформації. Більшою чи меншою мірою це стосується усіх трьох періодів існування часопису. Бюлетень мав додатки: «Українська пресова служба», «Українська пресова служба Львівської Архиепархії з тимчасовим осідком у Римі», «Документація» та «Філателістичний додаток».

Уперше проведений детальний аналіз повної підшивки «Вістей з Риму» дав підстави Миколі Тимошику виокремити чотири головні тематичні напрямки різножанрових публікацій: а) діяльність Української католицької церкви та її інституцій, б) українська еміграція в захисті своєї ідентичності, в) ситуація в Україні, г) промоція національної книги і преси.

Багато аналітичних статей написані в публіцистичному ключі. Та в такому, який помітно різниться від патетики, яка нерідко супроводить виклад малозначущих фактів, подій чи розтягнутих оповідей. Приміром, публікація про влаштований українською громадою прийом на честь приїзду до Канади колишнього в'язня комуністичних таборів в СРСР, патріарха УГКЦ Йосифа Сліпого невелика за обсягом. Але короткою цитатою з виступу головного організатора зустрічі Оттавського університету Костянтина Біди сказано багато. І ці слова запам'ятовуються надовго: «...В історії народів залишають глибокий слід тільки ті, які не коряться супротивним вітрам, не гнуться чужій силі, які готові віддати своє життя за великі ідеї віри; ті, які не коряться Беріям і його концентраційним таборам. Ті люди визначають хід історії, вони підносять дух і силу народу. Ті люди стають ісповідниками віри і духовними провідниками». Актуальність цих слів у нинішній період продовження Путіним злочинної агресивної політики Гітлера і Сталіна набуває особливого морально-патріотичного духу.

Дуже важливо, що професор Микола Тимошик – послідовний захисник української національної культури – привернув увагу до аналітичної статті «Українська мова на Римському державному університеті», у якій піднята проблема вивчення української мови та створення відповідних кафедр в університетах Америки чи Канади й Італії. У статті згадується талановитий журналіст, дипломат і вчений Євген Онацький, який перед Другою світовою війною викладав українську мову в Римському університеті, створював італійсько-український та українсько-італійський словники в Інституті східних мов у Неаполі. Основна ж розповідь у цьому матеріалі присвячена ще одному українському довгожителю в Римі Володимирові Федорончуку. З його ініціативи створили в Італії українськомовну радіопередачу, а також заснували курси з вивчення української мови в головному університеті Італії (1964 р.). Маючи прихильність професора-італійця Рікардо Піккіо до українців, вдалося запровадити на цих курсах викладання граматики української мови, етнографії та історії України.

«Вісті з Риму» беззастережно підтримали акцію паризької газети «Українське Слово» та нью-йоркського видавництва «Пролог» щодо поширення у вільному світі інформації про арешти української інтелігенції, що розгорнулися в Україні в 60-х роках після завершення короткої хрущовської відлиги. Бюлетень також публікував листи під рубрикою «Вісті з України». У деяких листах автори розповідали про штучні обмеження комуністичною владою української мови та про спроби патріотів перешкодити цьому процесові. Промовистим у цьому

контексті видається матеріал «Я українець і хочу слухати богослужіння рідною мовою». Йдеться про греко-католиків на Слобожанщині, про їхні багаторічні зусилля не зрадити батьківської віри. Боротьба із засиллям «руського мира» через московський патріархат в Україні досі триває.

У контексті нинішньої російської інформаційної та військової агресії проти України оцінюємо аналіз редакційної статті «Журналістика, преса і ми», який зробив Микола Тимошик. Мовиться про те, що на початку 1973 р. Святий Престол організував у Ватикані зустріч папи Римського Пія Х із християнськими журналістами. Зважаючи на те, що журналісти мають у своїх руках таку велику силу, як слово, якого можна уживати і в невідповідний спосіб, Святий Престол ставить вимоги морального порядку для тих, хто пише в пресу. Ось деякі з тих вимог:

«Найголовніша вимога – служба для правди. Людина має жити правдою і для правди. Читач хоче документації чесної, точної, повної, а над усе – правдивої. Журналістика й преса – це служіння передусім народові й правді. Коли вони цього не сповняють, – їхня праця є даремна й шкідлива.

У журналіста має бути любов до правди, працюйте дослідження подій і фактів, пряmlinійність, людяність і здібність до діалогу. Коли цих прикмет люди пера не мають, вони підуть на службу темним силам, які роз'їдають організм суспільства, а то будуть подібні до сліпців, що хочуть вести сліпців.

Коли журналіст і преса не працюють для правди, вони працюють для ложі. Нема третьої можливості. Замовчувати правду – це прикмета душевнохворої людини».

Друга частина редакційної статті присвячена проблемам української еміграційної преси. Редакція загострює увагу на найголовніших: брак професійних журналістів, відсутність скоординованих дій між редакціями, використання газетних шпальт для зведення особистих чи партійних поррахунків. Очевидно, що ці проблеми певною мірою стосуються також «Вістей з Риму», бо написали окремого абзаца: *«Та найбільш болюче є те, що серед нас є люди, які журналістського чорнила вживають для брудних цілей, щоб просто блудити: для підлих наклепів, для кирині, брехні й жахливих інтриг. Це просто Юдина робота... По архівах уже остануться вонючі й колючі будяки їхньої «творчості» як згадка тієї зрадницької роботи в цей важкий час для нашої церкви й нашого народу».*

Надто актуальними й нині словами закінчується стаття «Журналістика, преса і ми»: *«Працюймо для правди на журналістському полі. Не біймося правди, хоч би вона й була важка. Борімося за правду і дбаймо, щоб вона жила в нас, бо правда визволить нас».*

Правдиве, аргументоване, змістовне наукове дослідження «Українська книга і преса в Італії» Миколи Тимошика закінчується розділом «Інші видавничі осередки». До них належать «Видавництво отців Василіян у Римі», «Видавництво сестер служебниць», «Видавництво Василя Федорончука», «Журнал «До світла» як сучасний видавничий осередок». «Видавництво отців Василіян у Римі» можна вважати другим за вагомістю видавничим осередком після видавництва УКУ. Утворене по закінченні Другої світової війни, піку своєї діяльності воно досягнуло в 60–70-х роках минулого століття, збагативши полиці українського книговидання в діаспорі десятками вартісних з історичного боку новинок книгодруку.

Візитівкою цього видавництва є «Записки чина Св. Василя Великого» – неперіодичне багатотомне видання наукових праць, започатковане у Львові 1924 р. і перенесене до Рима 1949 року. До початку 1990 р. тут вийшло у світ 10 томів «Записок», що в загальному становить 7 273 сторінки тексту, зверстаного на великий книжковий формат А4. Високий науковий рівень «Записок» віддавна забезпечив їм заслужене поважне місце в українській історичній і церковній науці.

Після Другої світової війни постала гостра необхідність обороняти українську національну самоідентичність розсіяних світами мільйонів земляків. Координатором громадських, культурних, наукових і духовних чинників було «Видавництво отців Василіян у Римі» для здійснення проекту «Українська духовна бібліотека». Для випущених 81 томів цієї серії 42 здійснено силами римських українських василіан. Микола Тимошик із серії «Українська духовна бібліотека» особливо виділяє проект, що починався із щотижневих радіовисилань – бесід талановитого богослова і ритора Анастасія Великого. Ці бесіди транслювали від середини 60-х років минулого століття з Української редакції «Радіо Ватикану». Одна передача охоплювала певну драматичну сторінку зародження, ствердження та розвою на українських землях християнства. Йшлося в них про світлі й темні картини з глибин віків, що засвідчували незнищенність народного духу, віковічне прагнення українського народу до своєї державної самостійності й національної самобутності. Радіопередачі викликали велике зацікавлення слухачів. Редакція стала отримувати листи з пропозиціями зафіксувати озвучені в ефірі сюжети в книжках. І такі незабаром з'явилися. До 1969 року вийшло три томи книги «З літопису християнської України» з текстами 150 таких радіовисилань, що охоплювали період від зародження християнства до кінця XVI століття.

Вперше надрукувавши 1963 року «Святе Письмо» в перекладі Івана Хоменка, «Видавництво отців Василіян в Римі» відтоді вважається власником авторських прав на перевидання цієї книги. Цей переклад Біблії для українських греко-католиків у цілому світі вважають найавторитетнішим джерелом. Характерними особливостями усіх видань цього осередку – висока культура і належний рівень редакторської підготовки.

Відгалуженням українських василіанських видавництв є видавництво сестер служебниць у Римі, що утворилося 1955 року. Перше книжкове видання – «Каталог згромадження сестер служебниць пресвятої непорочної діви Марії», який упорядкував письменник, історик і публіцист отець Анастасій Великий. У цьому видавництві побачила світ серія «Українська релігійна бібліотека» (60-ті роки ХХ століття). У цій серії богослужбова література, якою користуються в монастирях. Одне з найпомітніших видань – «Часослов» 1957 року.

Микола Тимошик вперше розповів про видавництво Василя Федорончука. В історію української видавничої справи цей діяч увійшов як невтомний промотор українського питання на чужині. Його суспільно-політичні брошури та журнал «Україна», які видавали італійською мовою, були своєрідним вікном України у світ. Як громадський діяч, упродовж багатьох років був пропагандистом української мови, зініціював відновлення курсів української мови у Римському університеті, що їх вів до війни професор Євген Онацький. Він замінив Є. Онацького також у представництві ОУН в Італії.

Окрім активної видавничої діяльності, Василь Федорончук прислужився українській справі і як радіожурналіст. Майже чверть століття (від 1951 р. до 1975 р.) він був незмінним керівником української програми італійського державного радіо. Цю програму, яка значно доповнювала українську програму «Радіо Ватикану», фінансував італійський уряд.

Автор монографії також схарактеризував щомісячний журнал «До світла», який побачив світ 2001 року. Його заснувала громадська релігійна організація «Координатор українців греко-католиків Італії» за підтримки блаженнішого Любомира Гузара та парохії Сергія і Вакха в Римі (парох Іван Музичка). Її редакція первинно розмістилася в місці осідку УКУ на Віа Боцея. Попередником цього журналу був неперіодичний бюлетень «Христос – наша надія» за редакцією отця Євгена Небесяка.

Програмні засади нового часопису окреслені у загальних рисах: гуртувати українську громадськість Італії під світлом Ісуса Христа.

Редакція лише обґрунтувала доцільність зміни його назви: «Благодатна назва часопису підкреслює не стільки наш теперішній стан «еміграції», скільки нашу мету: до Світла. Адже світло Боже зігриває всіх, хто не ховається в тінь. Просимо вас, українці, вийдіть з пригнобленого стану безнадії, огляньтеся навкруги, бо проміння Вічного Світла досягає кожного з нас. Віримо, що часопис нестиме тепло і розраду в духовних і культурних тематиках видання. Рівно ж хочемо діалогувати з вами на сторінках наших рубрик». Журнал друкує інформаційні та аналітичні матеріали.

Однією із знакових публікацій є «За виїзд українців за кордон несе відповідальність політична верхівка». Первинно це було інтерв'ю, яке дав єпископ УГКЦ Богдан (Дзюрах) кореспондентові газети «День». Зважаючи на те, що італійські українці не мають можливості отримувати цю газету, редакція «До Світла» майже повністю передрукувала матеріал. Слова владики – згусток болів мільйонів сучасних українських оstarбайтерів та фокус самої проблеми: «За роки незалежності ми стали свідками незвичайного переміщення людей, які добровільно подорожують чужими країнами, – з України виїхало декілька мільйонів наших співвітчизників у розквіті життєвих сил. Виїхали, бо до цього їх змусила важка, нестерпна економічна ситуація всередині країни. За цей масовий «екзодус» українців та його негативні наслідки для нашого народу значною мірою несе відповідальність політична верхівка... Нам справді боляче спостерігати, як колишні вчителі, інженери, лікарі, які емігрували до західноєвропейських країн за останні 15–20 років, працюють прибиральницями в італійських родин, підсобниками на будовах, виконують найпростіші побутові роботи. Така ситуація – це сором для Української держави» (с. 308). Різноманітні та різноматематичні матеріали журнал друкує під рубриками «Новинки з куточків Італії», «Це корисно знати», «Коли в душі народжується слово», «Жіноча сторінка», «Рецепти італійської кухні», «Історії для душі», «Новини зі світу еміграції», «Кросворд», «Усміхнись».

Редакція журналу «До Світла» здійснила резонансний видавничий проект, випустивши у світ книгу під назвою «Світло на чужих стежках: Антологія творчості заробітчан. Том перший». «Духовність», «Чужина», «Україна» – такі назви трьох тематичних розділів, де представлені від однієї до трьох поезій першої сотні авторів. Про кожного – коротка біографія з фотографією, де стисло викладена своя історія шляху до набуття клички «заробітчанка», «заробітчанин». Поетична збірка викликає не лише співпереживання за понівечені долі сотень тисяч наших земляків, розсіяних світами в пошуках заробітків, а й загострює на загальні тривожні явища й проблеми сучасної еміграції українців.

Змістовні, цікаві, правдиві матеріали кожного з шести розділів «Української книги і переси в Італії» Микола Тимошик написав у властивій йому розповідній манері: ясність, популярність, аргументованість, чітка структурованість викладу, сюжетний розвиток подій. Ця монографія, говорячи словами Євгена Онацького, є важливим науково-публіцистичним оком в Європу. Микола Тимошик належить до тих авторитетних, національно свідомих науковців, які своєю цілеспрямованою працею утверджують високоморальну, духову й духовну українськість в Україні та різнобарвному материкі української діаспори.

2015 р.

БУДІВНИЧІ НАЦІОНАЛЬНОГО СОБОРУ СЛОВА

З особливим відчуттям осяйності на серці беру в руки і гортаю опатну книжку, на обкладинках якої знайомі і дорогі мені прізвища та світлини Яреми Гояна і Володимира Качкана. Це – нова творчо-дослідницька праця Володимира Качкана «Сповідь душі. Ярема Гоян в ограненні часу», якою автор започаткував серію «Шевченківські лауреати» – вихідці з Івано-Франківщини і присвятив її 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка (2014 р). Володимир Качкан відомий як письменник і учений-дослідник на українській ниві красного письменства, де зростив до 70 видань – енциклопедичних, антологій, книг прози й поезії, фольклорних досліджень. Визначальна риса його характеру – одержимість пізнання, невгамовність працелюбства, завзятість українця-дослідника, який постійно у пошуку, бо прагне нового відкриття для України, особливо в надрах правічної народної культури, і примноження національних морально-духовних багатств. Володимир Качкан належить до когорти активних будівничих Собору Українського Слова.

В інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені Максима Рильського Академії наук України В. Качкан захистив кандидатську дисертацію «Михайло Павлик і уснопоетична народна творчість», згодом став доктором філологічних наук у галузі журналістики. Видав книги «Народні пісні в записах Михайла Павлика», «Народні пісні в записах Осипа Маковея». Вражають випущені українознавчі праці «Українське народознавство в іменах» у двох томах, що з грифом Міністерства освіти і науки. Їх вивчають на факультетах гуманітарного

профілю вищих навчальних закладів України та за її межами. Критика високо оцінила 10-томне видання «Хай святиться ім'я твоє. Історія української літератури і культури в персоналіях (XVIII–XXI ст.)». Ці глибоко інтелектуальні праці В. Качкана визначили в українській історико-філологічній науці кардинальний поворот до персоналізації як науково-пізнавального напрямку. Вперше у вітчизняному українознавстві В. Качкан видав три томи серіалу «Віщі знаки думки, серця і руки: Антологія українського автографа», у яких кваліфіковано розповідається про життєдіяльність знакових постатей зі світових обширів українства.

До позитивно визнаних громадськістю урожайних плодів В. Качкана належать два великі томи красивого, урочистого видання «Постаті». Це чудове імення «Постаті» увібрало величну думу про людей – інтелектуальний цвіт нації. Більше шістдесяті імен синів і дочок України постає перед читачем у розділах книжок «Ті, що за обрієм» і «Ті, що під сонцем». У сповідальному слові «Заспів» автор визначив мету видання: «відчинити вікна правди й істини, показати новим будівничим нації, що мали й маємо вдосталь таких особистостей, на чиему духовному інтелектуальному досвіді зводиться Держава». Слово «Держава» виписане в першому томі з великої літери як зразок шани до борців за Державу Україну, а душею книги поруч із заспівом присвята: «100-літтю Українського Січового Стрілецтва присвячую».

Науково-публіцистичні дослідження, які В. Качкан створив подвижницьким трудом, увінчуються десятками назв лірично-романтичних книжок художньої літератури – поезія і проза, документально-художніх повістей про славних діячів української культури; книги-відкриття життєпису родини Лепких, здійсненого за архівними джерелами, і значного в українознавстві тому півтисячі листів Богдана Лепкого, тому майже на тисячу сторінок. До творчого урожайного дива В. Качкана, яке він вирощує-здобуває у поті чола, бо знає, що оре свій переліг для України, належить також «Сповідь душі. Ярема Гоян в ограненні часу». Виникає логічне запитання: яка енергія Качканового слова у цій художньо-дослідницькій праці, який її дух, у чому новизна книжки?

Одразу підкреслюю, що унікальність і новизна монографії «Сповідь душі...» полягає в тому, що Володимир Качкан вперше спільно, всебічно і глибоко розглянув творчість двох Шевченківських лауреатів із одного роду поетичного Покуття: академіка Василя Касіяна, першого з художників України, вшанованого священною відзнакою нації, освітленою іменням Тараса, і його племінника, сина рідної сестри Олени, письменника Яреми Гояна. Особливою є також структура цієї

книжки. У першій її частині В. Качкан розкриває художню майстерність видатного митця ХХ віку Василя Касіяна і майстра слова Яреми Гояна в глибинному дослідженні книг «Воскреснемо!», «Пророк», «Автопортрет», «Присвята», «Провісники», «Титани Нації», «Маестро», «Світло з неба», «Таємниця Лесикової скрипки», «Воскресни, мамо!»: Доля Тарасового «Букваря». Друга частина видання «У світлиці Слова Шевченка» – діалоги-роздуми письменників Володимира Качкана та Яреми Гояна під небесним світлом семи святинь-прохань Молитви «Отче наш» і Соборної Свічі Тараса. Літературно-мистецька стилістика творить єдине тло повіствування, бо у В. Качкана і Я. Гояна однакова духовна закоріненість, що породжує зрідненість душ.

Ярема Гоян і Володимир Качкан народилися спекотного літа 1940 року, коли землю уже палила страшна Друга світова війна і через рік чорним крилом накрила села Залуччя і Микулинці, Рибне і Павлівку, рідний прикарпатський край і всю Україну. Їхні тати пішли на фронт, а Володя і Ярема залишилися на руках у згорьованих матерів. Від них почули перше слово, що на все життя засіялося в душах, як дароване небесами божественне зерно на щедрій урожай. Почули і по-синівськи сприйняли колискові пісні й колядки, навчилися хреститися і щиро промовляти молитви перед образами, і підняти із землі шматок хліба й поцілувати, а при зустрічі з «хресною маткою», яка тримала на руках під час хрещення, поцілувати руку і подякувати за подаровані пасочку і писанку на Великдень біля церкви. Тож і сьогодні Ярема Гоян і Володимир Качкан згадують з любов'ю ті світлі промінці дитинства, мов дарунки небесної веселки, які їхні мами вимолили своїм синовцям серед воєнного лихоліття коло побожних сільських людей, відкрили живильне джерело національного духу, звідки пливе-впливає чарівне українське слово як правічне диво людської гідності.

Ярема Гоян після шкільного навчання пройшов через колгоспні трудовні, а Володимир Качкан – через заводські цехи, пізнали армійські казарми і, дякувати Богові, здобули вищу освіту. З ними постійно жило слово матерів і батьків, що й привело до журналістської і письменницької праці, присвяченої людям, і віддали їй літа, літа, літа... В тональності й стилістиці письменства Я. Гояна і В. Качкана багато спільного і закоріненого в національну духовність, і звідси ростуть корені справдешньої любові та звертають зір до Тараса Шевченка, що підніс у руці свічу, як зорю воскресіння для української нації.

Лауреат Шевченківської премії Юрій Мушкетик підкреслив, що поле пересіяти ще можна. А життя...Один раз живемо: ні переорати, ні пересіяти. Через те треба прокладати рівну борозну й сіяти чистим,

добірним зерном. Осмислюючи творчі здобутки Яреми Гояна, Володимир Качкан наголошує, що він береже перед собою високий духовний вівтар домашньої моралі, маминої молитви й лагідної любові, татової благальної науки: усе в житті робити скоро і якісно, з величною духом думою про оспівану в піснях Верховину та її володарів-галичан, і бачити-радіти, як із пієтетом великого українця це зробив європейської слави художник Василь Касіян – рідний брат Яремової мами Олени. Хлопцеві світила в дитинстві і в літах зростання ота родинно-касіянівська аура творення і провадження кожного дня графічним різцем і живописним пензлем мистецько-поетичного епосу під небом краси про землю отчу та її людей, епосу високо виспіваного ліризму.

Письменник Ярема Гоян як художник слова від дня до дня зростав творчо, удосконалювався, вивчав філософську, музичну, малярську, фольклорно-етнографічну літературу й літературознавчу критику та есеїстику. Публікації Яреми Гояна в «Радянській Україні» («Демократичній Україні»), де він працював 20 літ, та інших газетах і журналах мають у собі заряд щирої любові до людини та її творення, тому легко переходили з періодичних у книжкові видання. І це тому, наголошує В. Качкан, що кожний нарис чи есей тримається, як високий орлиний політ, на ґрунтовному двокриллі: широкому документалізмі як основі та потужному й стилістично оригінальному образному обрамленні. Буквально кожен абзац Гоянкової специфічної мистецької прози вражає дивною філософсько-думною загадковістю і таїною чуттєвості. Автор вибирає з біографічної теки героя не затерті прописні факти на кшталт «родився-хрестився-навчався», а викопує-виловлює такий факт-діамант, що в метафоричній транскрипції дає досі непізнані відблиски характеру.

Читаю роздуми В. Качкана про творчість Я. Гояна, а на гадку спадає методично-творчий принцип Качкана-есеїста, в якому завсігди лежить не оголений факт-фіксатор, а, власне, попервах філософія фактів, а відтак – і людини. Володимир Качкан у монографії «Сповідь душі...» з дивовижною доскіпливістю та не меншою залюбленістю в тему, у Василя Касіяна і Ярему Гояна, задушевно довіряє білизні паперу не хронологічний опис-біографію, а осібне художнє пережиття-розмисли, освітлені дитинно-чистою любов'ю, адже пишеться про високе і дороге нам – українцям! – родиму землю, слово і пісню, душу нації.

Володимир Качкан слушно наголошує, що книжка Я. Гояна «Воскреснемо!» (2000) уперше зріднила Гоянівське письменницьке слово і Касіянівський графічний штрих, а далі в такій родинній красі й силі літератури та мистецтва виходили у світ важливі наступні видання: «Автопортрет» (2004), «Пророк» (2006), «Світло з неба» (2008), «Титани

Нації» (2010) і «Провісники» (2011). Постає вагомий літературно-мистецький доробок як плід добре продуманої видавничо-творчої програми і багаторічної, завзятої, цілеспрямованої праці над її втіленням, а заспівом до нового і вищого регістру у властивій собі публіцистиці й літературо-мистецтвознавстві явилася, звичайно, книга «Воскреснемо!». Сторінки книжки промовляють ліричними роздумами про святу любов до батьків і рідної землі, про слово і пісню, молитву і сповідь, церкву і школу, Великодні Дзвони і Різдвяну Коляду – все те, що живить національний дух і дає сили для його розвою.

Книжка «Воскреснемо!» унікальна і явиною на освяченому небесами перехресті тисячоліть у 2000-й рік Різдва Христового, і зрідненими під своїми крилами постатями воскреслих духом великих українців, і єдиним їхнім святим словом, у вічну сонячність якого вони вірили, як у молитву, пронесли крізь віки і розбудили епоху, на всесильну повноту духу мовили: «Воскреснемо!». І в цій небесній явині – воскресінні! – Ярему Гояна ріднить з гравюрою сповідальність слова Василя Касіяна як її невіддільне ціле: «Молитва «Отче наш», яку я ще малою дитиною перейняв од мами і яку все життя повторював щодня, вічно живе в моїй пам'яті».

Оцінюючи творчість Я. Гояна, письменник і вчений В. Качкан доходить важливого висновку: він постійно розвиває наукову пошуковість і глибинність дослідження, поєднує їх з осягненням поетичної верховинності й таїни художнього слова, освітленими касіянівським графічним пером, яке створило в українській графіці мистецьке диво. Вважаю, що у творчих лабораторіях Володимира Качкана і Яреми Гояна, їхніх методах відтворення у слові неповторності кожної людини, про яку вони пишуть, підносять та виспівують її духовну красу, багато спільного. Уважне вчитування у письменницькі роздуми В. Качкана дає змогу відшукати ключ до таїни його літературного письма, яке базується на глибокому і правдивому осмисленні історичного минулого і сучасного буття – важливої передумови розуміння розвитку і боротьби українців за соборну, незалежну, демократичну, правову українську Україну.

Володимир Качкан, цитуючи слова Максима Рильського «що з серця йде, те вічним стане», адресовані в п'ятдесятій день уродин художника, підкреслює, що Василь Касіян залишив народові тисячі творів графіки і живопису, книги про мистецтво і українську графіку, світочів людського духу всіх віків і про своїх сучасників, сотні і сотні рисунків у робочих альбомах, ескізи і начерки до творів, портретну галерею видатних діячів української і світової культури – цілу скарбницю талановитої Касіянівської іконографії, книгу спогадів «З мого життя»,

публіцистику і листи, прилюдні виступи і фольклорні записи, і Касіянівське Диво – Шевченкіану! – цю величну мистецьку епопею, плід усього життя, – явище у світовій культурі. Багата духовна скарбниця, створена художником європейських обривів, академіком, педагогом, який п'ятдесят літ віддав вихованню мистецьких кадрів – талановитих графіків із утвердженої в мистецтві «Школи Касіяна», багаторічним головою Спілки художників України, депутатом Верховної Ради республіки від виборців Прикарпаття, громадським діячем. Національний скарб – Диво Касіяна, в основі якого людяність, ще чекає ґрунтовного вивчення, впорядкування і випуску у світ.

Великий чеський педагог Макс Швабінський, який навчав Василя Касіяна у Празі, сказав кожному учневі на прощання: «Будьте завжди людиною!». Людяність – саме цій рисі характеру особистості в творенні образу віддає честь Ярема Гояна і вкладає з пошаною вроджений її божественний дар серцевиною художньої оповіді. Я. Гоян особливо виділяє роздум художника про диво єдності руки і мислі і високо піднімає цей образ-символ як характерну ознаку української нації – її працьовитості, лицарської і духовної сили, справіку властивого інтелекту. Спостереженість за журналістською і письменницькою творчістю Я. Гояна і В. Качкана приводить до висновку, що вся вона зігріта світлом людяності, як і «Диво Касіяна», і виписані словом любові «Постаті» славних синів і дочок України, і тоді людяність одразу набуває нової образної сили, і виростає в епічний образ вдачі всієї української нації.

Органічно влилися в оповідь В. Качкана голоси-спогади дочки художника Оксани Касіян і його внучки Олени Касіян із книги «Автопортрет»: «Дякуємо Богові, що хранив вірного сина великої династії Касіянів на всіх підступних поворотах судьби і не дав зламатися його прямій і сильній українській поставі, яку народила і зростила Галичина.

Селянська бідність і аристократизм духу, українська мова і пісня – від колиски до останнього подиху, національна гордість, вихована в товариствах «Січ» і «Просвіта», дві світові війни, бої і штурми, італійський полон, святість Академії образотворчих мистецтв у Златій Празі, ностальгія за рідною Україною і пекучі сльози в її чорну годину репресій і голодоморів, солодка сіль праці в мистецтві, педагогіці і науці, одержимість у творенні Спілки художників України – все це випало на долю нашого незабутнього Батька, все це він пережив і перестраждав, і лишив людям як правду про пережите.

Ми бачили, як народжувалися гравюри і акварелі, які прийшли в цю книгу з верстата праці, за яким художник стояв усе життя, не зна-

ючи відпочинку, як його мама і тато – хлібороби од роду, бо мистецтво, як і землю, не обдуриш.

Оселя наша гуділа, як вулик, у якому працею рук, розуму і душі творилося диво мистецтва, а коло медових щільників уява малює бджолину пару – Василя та Лідію. Ми росли-виростали, відлітали роки, а на землі лишався вічний знак життя і родинної любові – автопортрети Василя Касіяна.

Автопортрети різні, з печаттю складної епохи, але всіх їх ріднить одна таїна – біла вишивана сорочка, в яку колись хлопчика Василька одягнула мати. А за гаптованою вишивкою, як біль білою, святиться душа великого художника Василя Ілліча Касіяна. То живе коло серця його рідна Україна».

До кожного розділу книжки «Сповідь душі...» автор дібрав епіграфи – глибоко змістовні, образні, філософські, влучні вислови видатних людей. «Лише час від часу Бог посилає таких людей – світлі промені очищення і надії, інакше світ задихнувся б у ненависті й самознищенні», – наголошує Євген Сверстюк. Роздумуючи про життя і творчість двох Шевченківських лауреатів з одного роду на Прикарпатті Василя Касіяна і Яреми Гояна, Володимир Качкан відчув, як з їхньої щасливої кривності явилася ще вища, духовна родинність – українство, де першою зорею сяє Тарас Шевченко.

Подіями в духовності України ставали касіянівські книги «Мистецтво Тараса Шевченка», «Офорти Тараса Шевченка», «Тарас Шевченко. Мистецька спадщина» – академічне чотиритомне видання в п'яти книгах, відповідальний редактор, академік Василь Касіян, ілюстровані «Кобзарі», багата іконографія Поета.

Володимир Качкан всебічно характеризує програму в шевченкознавстві Яреми Гояна – програму творчу і видавничу, адже він чверть століття вів славне видавництво «Веселка» і саме через його специфіку й можливості явив читачам книги-фоліанти про українське класичне надбання з сузір'ям славетних імен, де астральною зорею сяє Тарас Шевченко.

Шевченкіана «Веселки» – це більше п'ятдесяти видань Поета тиражем до п'ятнадцяти мільйонів примірників, а першою у видавничій програмі світить вічна книга українського народу – «Кобзар» (1998) з прекрасними ілюстраціями Василя Касіяна, передмовою Олеса Гончара і примітками професора Валерії Смілянської в парі з примітками та есеєм Яреми Гояна «...Що з серця йде» – дослідженням Касіянівської Шевченкіани, яке з роками переросло у книгу «Пророк».

Знаково, що й перша, й остання прижиттєві книжки Поета одержали нове життя саме у «Веселці»: фототипічним виданням «Кобзаря» (1840) почалася поетична серія «Перша книжка генія» – «Кобзар» (1990) з передмовою Дмитра Павличка «Новий завіт українського народу», а відкриттям для читача став «Букварь южнорусскій» (1861), який тут уперше побачив світ після 130-річної перерви, – «Буквар» (1991) тиражем 100 тисяч примірників з передмовою Олесь Гончара «Батько Тарас – дітям України». Вперше в українській науці з'явилося дослідження Яреми Гояна «Воскресни, мамо!»: Доля Тарасового «Букваря» (2006).

Роздумуючи над освітянською Шевченкіаною Яреми Гояна, Володимир Качкан робить важливий висновок: царська цензура і московська церква не пускали «Буквар» в Україну за його національний дух, а комуністична влада – і за українство, виспіване на повний голос, і за сповідувану Христову науку, що є джерелом моралі нації та її виховання. Адже педагогічні погляди Т. Шевченка були зріднені з визволенням українського народу. Поет вважав, що *освіту в Україні треба будувати національну – і за формою, і за змістом. Людина повинна не тільки здобувати знання. Цього замало. Вона має одержувати ці знання одночасно із всебічним морально-духовним вихованням, спорідненим з традиціями нації. Ефективний освітньо-виховний процес можливий тільки за умови формування у дітей національно-патріотичних переконань*. Саме таку систему освіти і виховання знищував Дмитро Табачник. Він належав до злочинної антиукраїнської кліки грабіжників Віктора Януковича, захищаючи яких Володимир Путін розв'язав війну проти України.

Володимир Мономах закликав: «Не забувайте того доброго, що вмієте, а чого не вмієте, того навчайтеся». Повчальною є літературно-мистецька книга Яреми Гояна «Пророк», у якій вперше в Україні повністю зібрано, осмислено і відкрито читачеві велику ілюстровану Шевченкіану Василя Касіяна. Оцінюючи цей духовний скарб, Володимир Качкан наголосив, що книга «Пророк» є виквітом одного роду, а на завершення її так же родинно зійшлися разом на добру розмову в добру годину художник Василь Касіян і письменник Ярема Гоян, і слово їхнє проміниться із душі.

Василь Касіян: «Ім'я Тараса Шевченка було рідне мені, відколи пам'ятаю себе. Серцем припади до Слова Тараса – і відчуєш, як воно промовляє до тебе, будить до життя. Слово – молитва, Слово, дане Богом. Шевченко – геніальний Поет. Шевченко – геніальний Художник. Диво велике, що в одній людині, яка виросла з найглибших низів кріпацької

неволі, Бог поєднав надзвичайні таланти. Шевченко для українців – як сонце, у світлі якого в усій величі і красі воскресає Україна».

Ярема Гоян: «Стоїмо перед Шевченком, як перед совістю народу. Стоїмо перед ясновидним зором Пророка і несемо в серцях «Заповіт» для нації. Стоїмо перед Шевченком і віримо: ми будемо на землі як нація, бо вічно жива душа України. Станемо перед Шевченком серце до серця. Станемо, як перед власною совістю, і хай нам з небосяжного чола жертвовною любов'ю до України освітить наше воскресіння і прийдешні многі літа Пророцтво Поета».

Виквітом роду Володимир Качкан також назвав книжку «Титани Нації» (2010), яка зріднена з циклом касянівсько-гоянівських книг «Воскреснемо!», «Присвята», «Пророк», «Світло з неба», «Провісники». Ця праця Я. Гояна виросла з одного кореня, а все ж квітне на його родинному дереві як власна, красива й унікальна гілка, присвячена трьом титанам української нації – Тарасу Шевченкові, Іванові Франку, Лесі Українці. Над словами «Титани Нації», увінчаними гілкою лавра, летить Ангел: зоря сяє над його головою, палаючий факел високо піднесла ліва рука, а права тримає божественний лавровий вінок, і білий голуб у леті широко розправив очаровані волею крила. Портрети Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки світять такою чистотою і любов'ю, урочисто пише Володимир Качкан, що віриш: тихий Ангел пролетів над титанами української нації, торкнувся їх білими крилами і подарував віще перо – творити пророчим словом собор свободи України, подав запалену в зорях осяйну свічу Апостола із українського воску, що палає-світить вогнем європейського поступу (додам – всупереч диявольській московській агресії – *В.Л.*). Ярема Гоян любов'ю серця і енергією душі обнімає ці дари – перо і свічу! – освячені в небесах для титанів нації і звертає до їхнього духу своє слово-присвяту: «Трьох геніальних дітей дав Бог Україні – двох братів і сестру. Вивів із народних низин до світлих вершин і возродив у їхніх іменах націю, підніс із забуття до небес і запалив на божественній блакиті золоту українську зорю. Три Титани Нації – три промені українського воскресіння – тримають під ясновидящим сяйвом Чумацького Шляху неньку Україну. Зоря її незгасна, зоря її довіку буде сіяти в сузір'ї держав і колі вольних народів. *Таке пророцтво світочів – титанів нації! Таке ясновидство світочів – титанів нації! Таке провісництво світочів – титанів нації!*».

Визвольна місія Слова титанів Нації осяває і наснажує особливу культуру і національно-духовну красу-окрасу художнього слова побратимів Яреми Гояна і Володимира Качкана, властиві тільки їхнім творчим особистостям і вродженості, родовому українству. Кожна видатна

постать з-під пера Володимира Качкана і Яреми Гояна повертається на українське етнічне поле як незрівнянний носій ідентичності і національної ідеї, титан праці, великий просвітитель і провісник, будитель патріотичного духу і прогностик майбутнього українства. І Ярема Гоян, і Володимир Качкан не бояться братися також за теми й ті імена, які, здавалось би, кимось уже опрацьовані, а одержимо і сміливо своїм словом відкривають для читачів вікно свого бачення української сутності. Більше того, творці-просвітителі В. Качкан і Я. Гоян уміють проникнути до творчої робітні видатних і широко знаних майстрів красного письменства й мистецтва і відшукати в їхньому письмі, графічному штриху або живописній мові пензля, театральному жесті, мовлено-виспіваному слові або німій тайні мовчання ту особливу ноту і глибоко заховану струну, яку настроїш – і почувеш музику, світлу і дивну, ніби вперше почуту і так несподівано перелиту в слова літературного портрета, як відкриття.

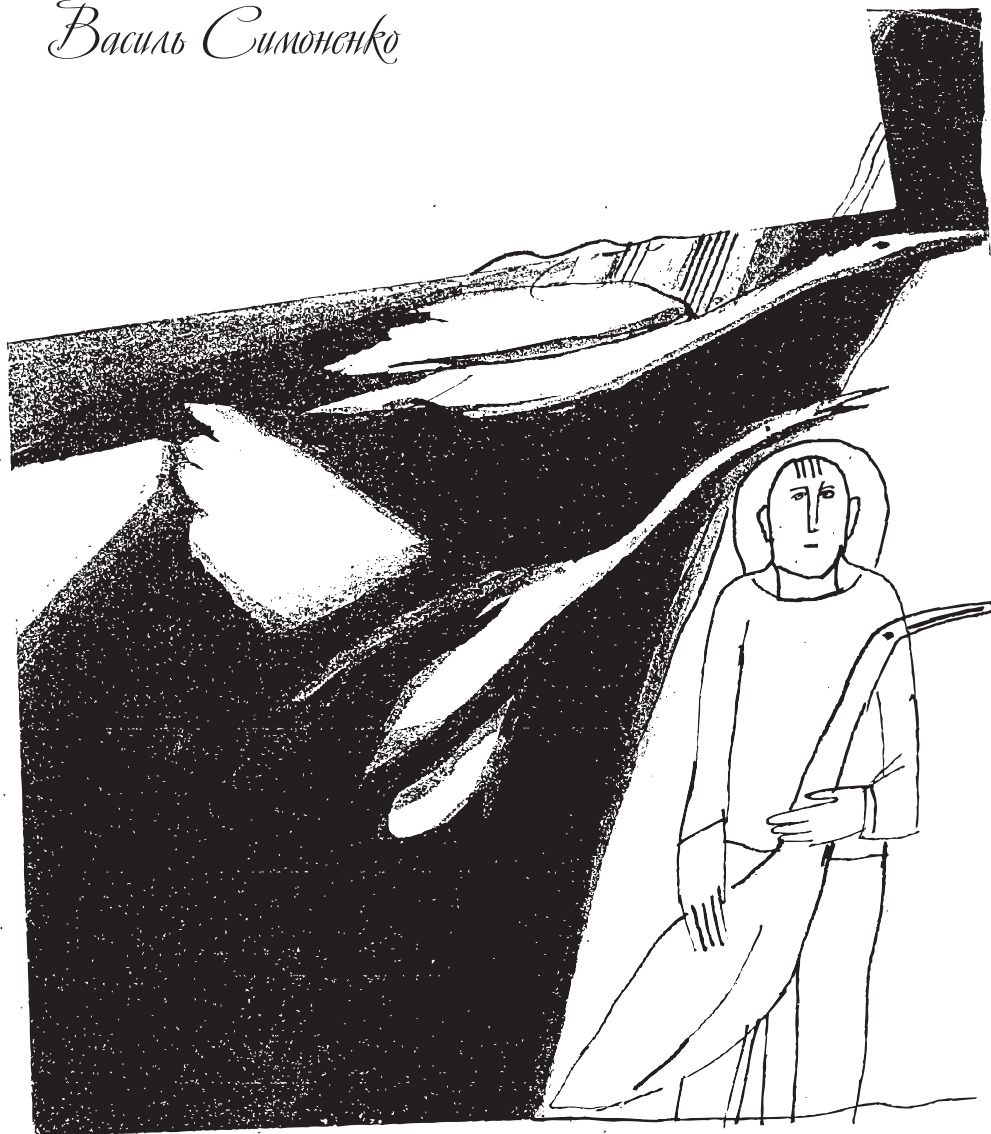
Талановитий дослідник Володимир Качкан, аналізуючи, осмислюючи творчість Яреми Гояна, як письменника і мистецтвознавця, заслуженого діяча мистецтв України, привертає увагу до своєрідних літературознавчих повістей-сповідей – оригінального жанру в сучасній українській літературі. Мовиться передусім про книгу «Маестро», присвячену Миколі Колесі – патріархові двохсотлітньої династії славетних діячів-українців, композиторів, диригентів, лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка, Героєві України, доля якого – сторічна слава української нації, її духовні набутки та звершення. Світочі європейської культури Іван Франко, Леся Українка, Микола Лисенко, батько композитора-диригента, академік Філарет Колесса стояли біля витоків таланту Миколи Колесси, який спалахнув яскравою зорею на мистецьких овидах і висвітив щасливе начало самобутній диригентській школі в музичному просторі України, дав їй буйний ріст і розквіт, виховав плеяду талановитих діячів-музикантів, знаних творчою новизною в Європі й у світі.

Водночас Ярема Гоян, працюючи над книжкою «Маестро», разом з краянinom, митцем-фотохудожником, Шевченківським лауреатом Василем Пилип'юком створили і видали книгу «Лицар нації» (2003) – есеї пана Яреми, ілюстрації пана Василя – чудовий дар Маестро Миколі Колесі в день його століття на святі-торжестві у Львівській опері.

На родючій ниві своєрідних літературознавчих повістей-сповідей добрим ужином є також книга «Присвята», яку склали розгорнуті на всю просторинь душі літературні портрети діячів мистецтва Станіслава Людкевича, Олени Кульчицької, Миколи Колесси, Наталії Ужвій, Олеса

Бо в тобі - великого народу
Жінка і замріяна душа.

Василь Симоненко

Гончара, Марії Приймаченко, Платона Майбороди, Михайла Дерегуса, Анатолія Кос-Анатольського, Богдана Ступки, Анатолія Мокренка, Василя Касіяна.

Що далі заглиблюється Володимир Качкан у художній світ Яреми Гояна, то більше відчуває душею якусь дивовижну таїну, так добре знайому, дорогу і рідну, ніби подарований світляний промінець з-за хмари, і враз йому являється таке предивне світелко, як усміх дитинства, і осяває думку-відчуття: та ж слово Яреми Гояна (підкреслюю – і слово Володимира Качкана) впливає з пречистого джерела – з української пісні, мов із молитви, цих святинь, що змалку подарувала мати. Пісню-молитвою освітлені долі людей, яких він обнімає своїм словом: пише і відкриває істинне джерело любові, щоповнить-освячує його письмо, і радість охоплює, що молитва, пісня і присвята зріднилися, мов споконвічні сестри. Оце сестринство – в життєвій долі митців Яреми Гояна і Володимира Качкана, в їхній творчій праці заради української духовної соборності.

«Собор української душі» – така назва книжки Яреми Гояна про творчість Олеся Гончара, яка висвітлилась тільки від справдешньої любові до слова нашого класика-світоча, який 4 липня 1995 р., за десять днів до відходу у вічність, записав у щоденнику: «Дякую Богові, що дав мені народитися українцем». Акцентуючи на яскравій рисі пошуковості Яреми Гояна, новизні та глибинності прочитаного слова, Володимир Качкан його цитує: «Особливість таланту Олеся Гончара саме в тому, що він уміє в океані рідної мови знайти таке слово, яке несе в собі код нації, і засвітити його перед народом, піднести, як знамено, розгорнути, як епоху, вмістити в ньому степи, ясні зорі і тихі води України. І тоді те обране чи послане долею слово, розродившись із народних глибин, набирає враз сили отчої землі і вогню сонця, і дає ім'я новонародженому творові, і стає віхою в літературі, опиняється на чолі літературних лав і починає в мові свого народу нове життя. Одне слово, а в ньому – цілий світ, тож писатиму ці слова-символи з великої букви: Прапороносці, Таврія, Перекоп, Циклон, Тронка, Собор, Бригантина, Жайворонок, Кресафт, Полігон, Соняшники...Кожне слово, як промінь світла, а зіллються – і вони спалахнуть саявом в одному небесному слові: «Воскресіння!»

У слові «Воскресіння!», що світить на землі і в небесах ще з правічних християнських часів і озорило на зорі третього тисячоліття соборну Україну, бачить Ярема Гоян і божественну силу світла гончарівського слова, яке підносить, мов соборний дзвін, величає, мов всевітній голос

воскресіння, і називає народною молитвою. Голос молитовного дзвону лунає через книжку «Собор української душі».

Володимир Качкан наголошує, що стосунки Яреми Гояна й Олеся Гончара склалися щиро впродовж кількох десятиліть. Скажемо, з перших років журналістської праці пана Яреми або ще з того щасливого дня в пору Різдвяних Свят, коли видатний письменник підписав першокурсникові факультету журналістики Яремі Гояну під час зустрічі у Львівському університеті книжку «Новели». Віримо, що то була дарована долею щаслива мить зустрічі, адже проминули літа – і склалося так у житті, що саме Олесь Гончар підписував Яремі Гояну Диплом лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка за книжку «Таємниця Лесикової скрипки» і вручав разом із Шевченківською медаллю 9 березня 1993 року, в день народження Пророка, на урочистому святі в Києві.

«У повісті «Таємниця Лесикової скрипки» змальовано романтичний напівказковий світ, де живе хлопчик з музичним обдаруванням, душа якого переповнена прагненнями розгадувати і пізнавати таємниці природи, національної історії, людського буття, – наголошує Дмитро Павличко. – Я вдячний Яремі Гояну за те, що він своїм твором збудив у моєму серці далекі спогади з мого дитинства. Думаю, однак, що завдання цієї книжки не в тому, щоб будити спомини, а в тому, щоб творити казку дитинства, з якої повинен зростати свідомий і духовно витончений громадянин України».

Дивовижну силу Гончарівського слова – протест проти комуністичного диктаторського режиму, який терором і голодоморами вигубив мільйони українців, розвивають та утверджують Ярема Гоян і Володимир Качкан. Вони відкривають у слові Олеся Гончара – живому осерді душі – людину, письменника, світоча духу і його добу, народ і Україну, невичерпним джерелом яких є людська і національна гідність.

Простежуючи письменницьке зростання Яреми Гояна, одержимість у праці над словом, Володимир Качкан виокремлює його власну, нову дорогу в осмисленні життя і творчості Василя Стефаника, який посіяв здорові зерна – слова. Хлопчик-школяр Ярема Гоян знайшов ці зерна-слова серед полів-ланів Покуття, які переростали в гордість, що такий славний чоловік Василь Стефаник народився і жив у їхньому отчому краї. Ярема Гоян на своїй дорозі до Василя Стефаника перечитав-пережив, проаналізував-осмислив кожную новелу майстра світової слави, його листи, промови.

«Кажуть, що я песиміст. Але це неправда. Я оптиміст, – наголошував Василь Стефаник у Львові під час святкування двадцятип'ятиріччя

виходу збірки новел «Дорога». – Я представив ваше темне життя і представив ваш настрій. І все те страшне, що є в ньому, а що так болить мене, писав я, горіючи, і кров зі сльозами мішалася. Але коли я знайшов у ваших душах такі слова, що можуть гриміти, як грім, і світити, як зорі, – то це оптимізм...»

Простежується знакова закономірність: Шевченківські лауреати з одного роду – видатний графік Василь Касіян і письменник Ярема Гоян зберегли і в графічному штриху, і в художньому слові цей дух оптимізму як родинний скарб. Дух, що нуртує в циклі книг як виквіт воскресіння нації і держави України, віра, що її у віках вибудували духовні мужі для прийдешніх поколінь як нездоланну священну твердиню. Дух, як живильний образ народу-генія, воскреслий у роздумах над шедевром Огюста Родена «Мислитель», де робоча рука вовіки зріднилася з головою ученого – як передвістя нової ери поступу цивілізації людства.

Всебічно, професійно і сумлінно осмисливши Гоянові писання-книги, Володимир Качкан вловив оком і відчув серцем, що його біографічна документалістика, його літературознавча повістєвість якби сягають своєрідної тривимірності: найперше логічний зміст, творений натрудженим раціо, тримається не на гливкому перебігу-переказі біографізму, а на по-своєму потрактованих фактах, взятих із суцільності тогочасного соціуму: кожний обзємок, обраний для подальшої сюжетної розбудови твору, ніби органічно введений у коло загальнохудожньої концепції, і, нарешті, весь «будівельний матеріал» так окрилено-омузичений почуттєвою гранню автора, так улюблено-опісеннено окультурений висотою стилю, що пересічний читач навряд чи повірить, що це не чистої проби художня річ, плід творчої уяви письменника. Та й, зрештою, йому і повинно бути байдуже, чого і якого ферменту більше або менше вжито, якими стежками ішов і що пережив Ярема Гоян, трепетно odkриваючи квартирки і двері до творчих майстерень Івана Франка чи Василя Стефаника, Миколи Колесси чи Ольги Кобилянської, Маркіяна Шашкевича, а чи Марка Черемшини або ж Леся Мартовича.

Пишу ці рядки про «Сповідь душі. Ярема Гоян в ограненні часу», але мимоволі згадую весь потужний пласт письменницько-публіцистичного доробку Володимира Качкана. Кожний його твір, як і Яреми Гояна, – глибоко асоціативний, широко панорамний, фільмотворчий; у них, на щастя, відсутній сухий декларативний «академізм», штучна посібникова розбірливість творів та їх героїв на «позитивні» й «негативні» типи; тут усе суто авторське, прискіпливо прочитане й оригінальне, по-гоянівськи і по-качканівськи осмислене й відображене.

Письменницьке слово Володимира Качкана і Яреми Гояна істинно струменить із душі, як сповідь і молитва. Це – специфічна грань в українській художньо-публіцистичній біографістиці, це справжнє творче новаторство.

2015 р.

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА ФРАНКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ

Тривала, цілеспрямована московська інформаційна війна за серця і розум українців, набувши в сучасних умовах форми гібридної війни, перетворилася у яскраво виражену військову агресію Російської Федерації проти України. Анексія Кримської Автономної Республіки, загарбання частини Донецької і Луганської областей спричинилися також, як не парадоксально, до прозріння великої частини громадян України, які зрозуміли, що так званий «спільноросійський світ», «інтернаціональна дружба», «російсько-українська сім'я», «єдиний корінь походження» є облудними міфами, а війна Московії проти України, як не прикро, є закономірним явищем. Адже вся історія творення Російської держави – це водночас історія переплавлення різних ідентичностей в одну – російсько-православну, російсько-імперську, російсько-азійську.

Стосовно України, то кардинальною метою московського та інших агресорів – не допустити всебічного формування і утвердження української національно-громадянської ідентичності, яка є найпотужнішим морально-психологічним підґрунтям, фундаментом розвитку української України. До одверто брутальної московської політики, що століттями була спрямована на отруєння української ментальності, знищення України як держави, а українців – як етносу, нині додаються глобалізаційні процеси, які не є ідеологічно нейтральними. На жаль, чимало політиків, журналістів і науковців не усвідомлює, що права і свободи людини не повинні нівелювати, зневажати права і свободи нації на її історичній території. Нема Батьківщини без свободи і свободи – без Батьківщини, але без свободи нації забезпечити права людини неможливо. Усвідомлення кожною людиною, насамперед державними і громадськими діячами, політиками, службовцями, журналістами, що

«кожна нація живе не лише в собі і для своєї самотності, а силою збереження самотності творить множинність і багатства світу як фундаментальні основи подальшого суспільного поступу. Адже людина – це не якась планетарна особина, планетарний громадянин, а конкретно-історична і національно-культурна індивідуальність.

У художніх, наукових, публіцистичних творах Івана Франка відсутні поняття «національна ідентичність», «національна ідея», «україноцентризм», але він концептуально, прогностично розкрив, осмислив, показав шляхи формування української національно-громадянської ідентичності. Термін «ідентичність» походить від латинського «*identifico*» – «ототожнюю». Психологи визначають ідентичність як усвідомлену приналежність об'єкта (суб'єкта) до другого об'єкта (суб'єкта) як частини і цілого, особливого і всезагального. «Національна ідентичність – це комплекс чуття, зіперте на віру в належність до однієї нації і в спільність більшості атрибутів, які роблять її відмінною від інших націй. Національна ідентичність – сучасний феномен, що має плинний і динамічний характер. Хоч усвідомлення формування нації може лишатися постійним протягом тривалих періодів часу, елементи, на які спирається таке чуття, можуть варіюватися», – вважає Монтсеррат Гібернау. Визначальними критеріями ідентичності є неперервність у часі й диференціація від інших, це два основоположні елементи національної ідентичності. Неперервність походить від уявлення про націю як історично закорінену сутність, спроектовану в майбутнє. Індивіди сприймають цю неперервність завдяки низці відчуттів, які поширюються в часі і об'єднані спільним значенням, що його здатні зрозуміти тільки «свої». Диференціація є наслідком усвідомлення формування окремої громади, що має спільну культуру, минуле, символи і традиції, пов'язані з якоюсь обмеженою територією. Неперервність та диференціація від інших ведуть до відмінності між членами громади (тими, хто належить до неї) і «чужинцями», «рештою», «іншими», а інколи й «ворогами». На думку М. Гібернау, національна ідентичність має п'ять вимірів: психологічний, культурний, територіальний, історичний і політичний.

Психологічними засадами національної ідентичності є емоційний зв'язок серед людей, які належать до однієї нації. Емоційний зв'язок ґрунтується на морально-духовних, гуманістично-національних, історичних цінностях. Однак в Україні діють потужні зовнішні і внутрішні психологічні механізми витискання оригінального, самотнього, свого із власної духовної території, що призводить до ослаблення національної ідентичності. Тому й нині надзвичайно важливим є заклик Івана

Франка до самопізнання і ясного зрозуміння своїх інтересів. «...Одна для нас рада – строгий аналіз своїх хиб і невтомна праця для народу... Нам треба передовсім добре знати і тямити, що лиш в такому разі можуть обставини, хоч би й як надзвичайно, зложитися корисно для нас, коли ми потрафимо з їх вируючих хвиль виборотися і винести що-небудь правдиво хосенного для нашого народу, коли потрафимо в добру пору порушити той народ для сміливої і рішучої акції в імені його власних потреб і ідеалів, і то таких, які він в тій хвилі добре розуміє і живо масою відчуває».

Твердження Івана Франка, що наша сила лежить більше в наших цілях, в ідеї, а також і в методі нашої праці спонукає привертати увагу до націєтворчого ресурсу, психологічна заглибленість якого в історичній і сучасній правді. Тривалий час російські історики нав'язували міф про політичну мудрість і добродійство Петра I для Російської імперії, замовчуючи жорстокість щодо України. Іван Франко ще у 1882 році розвінчав експансію московського абсолютизму в Україні, розкрив справжню суть «прорубування вікна в Європу». «...Замість одного вікна, котре-ді Петро прорубав в Європу, він позатикав ті вікна в Європу, котрі перед ним були у нас на Україні. І коли через те у нас на Україні стало глухо і темно, всі найліпші наші сили йшли в центральне вікно і дусилися, і ниділи в нім, повертаючи свою працю на службу не своєму, а чужому народови. Та й подумаймо впрочім, що такого великого збудував і убезпечив Петро? Збудував і убезпечив поперед усього тую величезну централізовану машину державну, котра від его часів подвійною вагою і подвійним гнітом налягла на Росію і на Україну. А кілько то добра, кілько крови потратилось, щоб убезпечити і утвердити таку цяцю, щоб придушити на всіх окраїнах остатки вольного партікулярізму, вольного народного духа!»

Наближаючи Росію до Європи, аристократія московських завойовників завдала по Україні не лише фізичного удару, не тільки смертельно підтягла вольовий елемент народної свободи, а й безпосередньо спричинилася до нищення наукової еліти, інтелектуальних сил, які творили українську націю, її мовний, культурний, духовний світ. Петро I на поліг у 1709 р. на скороченні кількості учнів Києво-Могилянської академії з 2000 до 161 і змусив найкращі просвітницькі сили перебраться з Києва до Московії. Протягом 1701–1762 рр. до Москви виїхало 95 викладачів Києво-Могилянської академії, які відігравали чи не головну роль у розвитку культурного й духовного життя Російської держави. Із 127 архієрів, які в 1700–1762 роках обіймали російські катедри, було 70 українців, 47 московитів, три греки, три румуни, два серби і два

грузини. Вихідці з України майже не поверталися на Батьківщину, а повністю змосковщувалися, самі ставали асиміляторами, і про них уже згадували і згадують як про російських діячів.

Московити присвоїли собі величезний український культурний спадок, починаючи ще з часів давньоукраїнської держави Русі і Київської Русі, ізолювали Україну від Європи і світу. Навіть питомим українським етнонімом Русь Петро I назвав Московію, яка стала «Российским государством». Витворений за часів Петра I постулат, що Російська держава – це єдине і нерозривне ціле, як свята Трійця, де Московія – «Бог-Отець», Україна – «Бог-Син», а Білорусія – «Бог-Дух Святий», нині наполегливо нав'язує московський патріарх Кіріл.

Познайомившись з архівними матеріалами, Катерина II вжахнулася. Виявилось, що у держави, якою править, немає своєї історії, а те, що до того так називалося, є збірка примітивних байок. Тому 4 грудня 1783 р. Катерина II підписала указ про створення Комісії для складання записок про давню історію Росії. Замість того, щоб організувати пошук істини, Катерина II та її поплічники вдалися до шахрайства. Головним завданням «Комісії» було з'єднання історії Московії з історією давньоукраїнської держави Русі і Київської Русі. Отже, московський народ, якого виховували і виховують на вкраденій в русинів-українців і переписаній історії та великодержавних міфах, ввібрав у себе уявлення про особливу винятковість, благословенну місійність. Звідси маніакальна зосередженість на фальшивій ідеї, понівеченій пристрасті, в жертву яким дозволено приносити все. «Для росіян – це служіння, прислужування, самопожертва, приниження і лакейство перед владою, ідея холопства, кріпацтва, рабства, – підкреслює А. Кравченко. – Звучить не вельми привабливо, але імперія вже давно навчилася виховувати гордих холуїв і величних лакеїв, які живуть у своєму холуйстві, як риба у воді, а тому його не помічають, змагаючись у своїй величі».

Безперечно, тепер російські владоможці не б'ють батогами на конюшні своїх кріпаків. Часи змінюються, все ж таки ХХІ століття! Проте дещо залишається тривким, таким самим, як і в минулих століттях, вільно конвертуючись в атрибути новітніх технологій. Наприклад, за даними опитування фонду «Общественное мнение», понад 70 % росіян хочуть бути обманутими ЗМІ, дві третини опитаних вважають, що інформація офіційних російських джерел про нинішні події в Україні об'єктивна, більшість населення вважає нормальним спотворення інформації в державних інтересах, а 72 % спокійно ставляться до цензури.

Етнос, народ повертається до своєї гідності через історію, національну історичну пам'ять. Адже безпам'ятні після себе не залишають нічого.

Безпам'ятні є генетичною сировиною для інших культур, а значить і для інших держав. Політика національної пам'яті – це політика поваги до себе і до інших. Правда національна історична пам'ять – основа формування свідомості, ідентичності. Недарма стільки визначних мислителів людства – від Свіфта до Джорджа Орвелла – писали про те, що той, хто контролює минуле, той визначає й майбутнє. Тому нинішня суспільно-політична ситуація в Україні вимагає виваженого підходу до очищення пам'яті від брехні, утвердження правди як психологічно-духовної засади ідентичності. Адже нація не може жити й успішно розвиватися, коли вона не має чіткої морально-громадянської платформи, сформованого на основі правдивих фактів історично-культурного середовища, де не надається належної уваги патріотичному вихованню людей. У цьому контексті нині актуальними є твердження Івана Франка, які він оприлюднив ще 1897 р., що не лише газети, публіцистика, а й вища література, наукова праця «мусить давати арсенал думок, фактів та поглядів для популяризаторів, мусить і серед інтелігенції скріплювати віру в рідний ґрунт, у силу нашої нації, мусить відновлювати всі кращі традиції нашої минувшини і прищеплювати до них усі кращі здобутки загальнолюдської цивілізації. Тільки тоді ми здобудемо собі політичну силу на своїм ґрунті; тільки така інтегральна, всестороння праця зробіть нас справді чимось, зробіть нас живою одиницею серед народів».

Іван Франко наголошував, що потрібно величезної праці й енергії, щоби нести в маси всесторонні знання і «встояти на становищі просвітителя та провідника народного». Він прагнув гуртувати молоді творчі сили, національну еліту, інтелігенцію задля творення цілості й єдності українського народу. Наголошував, що «зневіра в народ і його сили, зневіра в можливість домогтися власною силою кращої будучини – ось джерело всіх тих хитань, помилок і апостазій, яких повна наша історія. Із цього джерела попливло по цей бік Збруча москвофільство, а потім новоерство, підправлене новим курсом, а по той бік Збруча омосковлення, а потрохи також і безполітичне українофільство, з одного, і безнародне народовольство та революційне якобінство, з другого боку». Характеризуючи суспільно-політичну ситуацію в Росії, Іван Франко наголошував, що «все українство в Росії сам уряд поставив поза рамки легальності», «всіма можливими запорами не допускає свідомих українців і української свідомості до народу».

Нині в Російській Федерації українство також «поза рамками легальності», по суті заборонено всі можливі форми розвитку української мови, освіти, культури, духовності. Як не прикро, але чимало змосковщених українців підтримують загарбницьку антиукраїнську політику

Путіна. Коріння цієї аморальної ситуації сягає у минулі часи, коли, як зазначав Іван Франко, сотні українців пішли на боротьбу за всеросійську революцію. «...Якби ті люди були зуміли віднайти український національний ідеал, оснований на тих самих свободолюбних думках, якими вони були пройняті, і якби повернули були свої великі сили на працю для того ідеалу серед рідного народу, якби покладали були свої голови в боротьбі за той ідеал, ми були б нині величали їх пам'ять у ряді наших найліпших борців і – справа вільної, автономної України стояла б нині і в Росії, і в Європі як справа актуальна, що жде свого рішення, і, може, зовсім іншим шляхом ішов би розвій молодих українських поколінь!»

Минуло понад століття від часу написання Іваном Франком цих слів, але ще не всі українці позбулися фальшивих психологічних комплексів, мовляв, Україна має бути в автономних відносинах з Росією, що майбутнє України тільки в союзі з Росією. Нинішня війна Російської Федерації проти України найяскравіше показала справжнє ставлення Росії до України, всебічно розкрила суть «слов'янської єдності» в її московському варіанті – агресивно ворожому. «І в цьому конструктив цієї війни, – наголошує філософ Ю. Лобода. – Для українців вона – певний момент істини. Українці побачили справжню природу російської «братньої допомоги». А війна ідей і цінностей з Росією не закінчиться ніколи. Принаймні доти, поки Росія не зробить новий цивілізаційний вибір».

До «моменту істини», тобто від розуміння суті «автономної України» до «створення незалежної України», Іван Франко «переходив різні ступні розвою», «служив різним напрямам і націям». «Та скрізь і завжди у мене була одна провідна думка – служити інтересам мого рідного народу та загальнолюдським поступовим, гуманним ідеям. Тим двом провідним зорям я, здається, не спроневірився досі, ніколи не спроневірюся, доки мого життя», – писав Іван Франко у 1913 р., підсумовуючи свою каторжну працю заради пробудження українського народу до свідомого національного життя, пошуку спільних засад для творення єдиної ідентичності й побудови Української держави. Іван Франко наголошував, що для розв'язання цієї «величезної дійової задачі» потрібно «витворити» з величезної етнічної маси українського народу *українську націю*, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла, та при тім податний на присвоювання собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидшій темпі загальнолюдських культурних здобутків, без яких сьогодні жодна нація і жодна хоч і як сильна держава не може остоятися».

Творення українського «суспільного культурного організму» і формування національно-громадянської ідентичності потребує цілеспрямованої державницької політики, розуміння, що Україна мононаціональна країна. На жаль, деякі науковці, наприклад, І. Букреева з Мелітополя, Л. Хрящевська з Миколаєва, чимало політиків, журналістів (хто умисно, а хто бездумно) «поширюють дурниці з приводу поліетнічності України, яку нав'язують різного штибу закордонні політтехнологи, доморощені соціологи, політологи», – наголосив професор Олександр Пономарів. Згідно з ухвалою Генеральної асамблеї 1960 р., мононаціональною вважається країна, в якій титульний етнос становить 60 %. У нас – майже 80 % українців. Тобто Україна не більш багатонаціональна, ніж Німеччина, Франція, Іспанія чи Російська Федерація. Отже, вироблення інтеграційної гуманітарно-інформаційної політики в сучасних умовах, спрямованої на формування загальноукраїнської ідентичності та єдиної політичної нації, має синтезувати абсолютні, національні, громадянські, сімейні та особисті соціокультурні цінності – національний ідеал. Адже «все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими фразами» покрити своє духове відчуження від рідної нації», – писав Іван Франко 1900 року. – Може бути, що колись надійде пора консолідування якихось вольних міжнародних союзів для досягнення вищих міжнародних цілей. Але се може статися аж тоді, коли всі національні змагання будуть сповнені і коли національні кривди та неволення відійдуть у сферу історичних споминів».

Для того, щоби українські «національні змагання були сповнені», в українців сформувалися, кажучи словами Монсеррат Гібернау, «однаково інтенсивні почуття з приводу своєї родини, спільноти, до якої вони належать», Іван Франко закликав молодь до інтенсивної, невсипущої праці над собою. «Здобуйте знання, теоретичне й практичне, гартуйте свою волю, виробляйте себе на серйозних, свідомих і статочних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею. Таких мужів потребує кожда нація і кожда історична доба, а вдвоє сильніше буде їх потребувати велика історична доба, коли всій нашій Україні перший раз у її історичнім житті всміхнеться хоч трохи повна горожанська і політична свобода». Іван Франко розумів, що ідеал національної самостійності в культурнім і політичнім сенсі лежить поки що поза межами можливого, бо Україна була колонізована двома імперіями – Російською

і Австро-Угорською, але «усякий ідеал – се синтез бажань, потреб і змагань» до «здвигнення нашої національної будови в усій її цілості». Тому «ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів. І се почуття не повинно у нас бути голою фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції (висновки, результати. – *В. Л.*). Ми повинні всі без виїмка – поперед усього пізнати ту свою Україну, всю в її етнографічних межах, у її теперішнім культурнім стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кождим її частковим, локальним болем і радувалися кождим хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головно, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді, практично частиною його».

Пізнання, згуртування українців в етнографічних межах України можливе на засадах спільної мови, культури, поглядів, звичаїв, традицій. Нині всебічно схарактеризовано низку життєво важливих функцій української мови: комунікативну, експресивну, ідентифікаційну, гносеологічну, мислетворчу, естетичну, культуросносну, номінативну, демонстративну, магічно-містичну тощо. Іван Франко розглядав рідну мову як неоціненний дім нашого буття, духовну, світоглядну, націєтворчу категорії, тобто визначальний засіб формування і утвердження української ідентичності. У 1905 р. він пише ще одне звернення до галицької молоді, але до москвофільської молоді – статтю «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молоді». Полемізуючи з І. Копачем, М. Глушкевичем, які раділи, що «замість старих обскурних москвофілів зачинають появлятися москвофіли-ліберали і москвофіли-поступовці», Іван Франко наголошує, що «вони будуть так само служити чужим богам, так само в ім'я «всесірної любові» обкидати болотом усяку культурну працю на нашій рідній ґрунті, а в ім'я «вселюдського братерства» ширити серед нетямущих ненависть та погорду до українства, як і нинішні Мончаловські та Дудикевичі». Іван Франко вірив, що більша частина молодих галицьких русофілів не піддасться облудній «ідейності» москвофілів-лібералів і москвофілів-поступовців, їхній маніпулятивній пропаганді про «вселюдське братерство і всесірну любов», «єдність східнослов'янського племені», прагнення вживати лише великоруську мову», якими начебто перейметься весь галицький люд і «українство само собою зникне». «...Для тих москвофілів, що справді щиро люблять свій народ – не абстрактне його єдинство, не символ «сили та могутності», а того простого, сірого, темного хлопа, що їх годує своєю працею, – для таких нема іншої дороги, як скинути

пиху з серця і працювати для того народу, користуючись його (українською – *В. Л.*) мовою».

У праці «Двоязичність і дволичність», яка опублікована 1905 р. в «Літературно-науковому вістнику», роздумуючи про функціонування української мови, Іван Франко писав: «На мою думку, тут лежить глибока психологічна проблема, якої коріння сягає малодосліджених досі тайників – зв'язку людської психіки з тими нібито конвенціональними, а проте, дивно органічними системами звуків, що називаємо рідною мовою. Здається, що таке рідна мова? Чим вона ліпша для мене від усякої іншої і що мені вадить при нагоді замінити її на всяку іншу? Практик, утилітарист, не надумуючи ані хвилини, скаже: пусте питання! Мова – спосіб комунікації людей з людьми, і, маючи до вибору, я беру ту, яка дає мені можливість комунікуватися з більшим числом людей. А тим часом якась таємна сила в людській природі каже: «Pardon, ти не маєш до вибору; в якій мові вродився і виховувався, тої без окалічення своєї душі не можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою». І чим вища, тонша, субтельнійша організація чоловіка, тим тяжче дається і страшніше карається йому така переміна. Візьміть для прикладу двох геніальних українців – Гоголя і Шевченка. Як безмірно корисніші були обставини, серед яких писав Гоголь, у порівнянні до тих, серед яких пройшло бурлацьке та невольницьке життя Шевченка! А в їх духовій діяльності що бачимо? У Гоголя прудкий хід на недосяжні височини артизму, та на тих височинах заворот голови, внутрішнє роздвоєння, чорні сумніви і упадок у дебри містицизму; а у Шевченка рівну ясну дорогу все вгору та вгору, все на вищі світліші височини, до таких гармонійних акордів гуманної евангелії, як «Марія». Які були причини такого кінця Гоголевої кар'єри, різні різно пояснюють, та все-таки серед тих причин важне місце займають відчуження геніального українця від рідної мови та його болюча внутрішня трагедія... Отсе внутрішнє роздвоєння було також, можна сказати, трагедією нашого галицького москвофільства».

Відчуження українців від рідної мови підтримували, заохочували, спонукали всі московські режими (царський, комуністичний, нинішній – путінський). Зафіксовано 480 агресивних антиукраїнських актів (циркуляри, укази, постанови, ухвали, обіжники, директиви, звернення, резолюції, рішення тощо), спрямовані на змосковщення (в освіті, культурі, літературі, мистецтві, звичаях, традиціях), знищення української національної ідентичності та заміну її російською. Російський публіцист Д. Муретов у статті «Эрос, народ и политика» стверджував: «Ни русского из малорусского, ни малорусского из русского исключить

нельзя. Попробуйте сделать это с Гоголем, на три четверти обязанным своим творчеством русской литературе и русской духовной культуре, но внесшим и типичные черты хохлаткой своей природы».

Посилаючись на М. Гоголя, Д. Муретов продовжив експлуатацію облудного політичного міфу про «щасливе українсько-російське єднання». Він, як дуже багато російських дослідників, не спробував обґрунтувати соціальні, ідеологічні, моральні і психологічні мотиви вибору Гоголем російської мови. Навіть не згадав про причини творчої кризи геніального українця, а лише вказав на Гоголя, як на взірць для українських письменників, які повинні йти за ним. Зрозуміло, чому ці питання обминув Д. Муретов, бо М. Гоголь своєю творчою діяльністю зміцнював «общерусский язык» – головне знаряддя змосковщення українського народу, його духовного знекровлення. Історична несправедливість, насильство, що його виявляє один народ щодо іншого, виключає можливість гармонізації стосунків між ними. Російський імперський і комуністичний режими доводили до того, що правдою чи неправдою душа українська, ставши на початку «двоєдушною», врешті однодушно переходила на ґрунт чужої національності. Проблема української суспільної розколотості хвилювала Івана Франка. Він закликав до самовідданої і конструктивної праці на ниві українського самоствердження, щоби «швидше чи пізніше в широких і щораз ширших масах нашого народу відродити те почуття національної суцільності та солідарності, що проривалося в великих хвилях XVII віку, та не могло довго встоятися. Чуючи себе нацією суцільною і солідарною в духових і економічних інтересах, ми знайдемо тоді в собі самих, в нашій солідарності той огонь і запал до праці, котрого нам тепер так часто не стає, знайдемо, і всі цілою суттю відчуємо той спільний ідеал, котрого брак так многих з-поміж нас гонить на поклони чужим богам». На жаль, і сьогодні чимало політичних діячів, державних службовців належно не працюють «для культурного розвою на національному ґрунті», бо, кажучи словами Івана Франка, не стоять на чітких, морально і духовно виражених «національно-українських позиціях».

Із багатьох прикладів привертаю увагу до одного – глави Адміністрації Президента України Бориса Ложкіна, який 18 лютого 2016 р. в одному з найдорожчих готелів Києва Intercontinental презентував книжку «Четверта республіка», написану за участі одеського журналіста Володимира Федорина. Зрозуміло, що цей опус ще чекає свого рецензента. Але насамперед вражає твердження Б. Ложкіна, що «мільйони українських громадян історично тяжіють до російської культури, та що там тяжіють – просто є носіями російської культурної традиції. Наше

завдання – зробити так, щоб вони не почувалися чужими всередині українського політичного проекту». Подібні вислови можна почути і від частини депутатів, урядових службовців, окремих журналістів і науковців. Борис Ложкін розповсюджує фальшиву тезу, «що майбутнє України нерозривно пов’язане з майбутнім Росії». Дуже слушно запитує публіцист Віталій Абліцов: «Про яке спільне майбутнє з Росією говорить Б. Ложкін? Хто забуде загиблих українських воїнів під Іловайськом і Дебальцевим? Хто пробачить звіриний «парад ганьби» в Донецьку, вулицями якого провели наших полонених бійців? Очевидно, у ложкіних кам’яні серця й отруйні пустоти в голові щодо національної оборони».

Нині мільйони українських громадян уже не «тяжіють» до спільного життєвого середовища з росіянами, бо війна Російської Федерації проти України зірвала московську пропагандистську полуду, розбудила національну свідомість і гідність, адже історія українців під Московщиною «то був звичайно не зріст, але нидіння та гноблення. Так і здається, що з лісів та болот родовитої Московщини раз у раз напливає на ті окраїни хвиля московських урядників та солдатів і душить, висисає, гнобить». З цими словами, які написав Іван Франко ще у 1901 році, доцільно було ознайомитись учасникам презентації «шедевр» Б. Ложкіна, які у бальній залі респектабельного готелю насолоджувалися шампанським, вином, вишуканими закусками. Можливо, хоч би кілька осіб із 600 учасників, які жирували-пирували у полоні «русского мира», прийшли до тьми, що з таким сусідом, як Росія можна жити у мирі тоді, коли російська суспільність не заважатиме «сповнити українцям національні змагання» за незалежність і соборність України, «коли національні кривди та неволення» від Московщини «відійдуть у сферу історичних споминів», коли кожний громадянин України всім серцем відчує український національний ідеал.

Росіяни в Україні не почувуються чужими. Для цього треба небагато – просто любити Україну. Невже Борис Ложкін, Володимир Федорин, тисячі службовців різних рангів, журналісти, науковці не бачили, що росіяни в Донецьку і Луганську, як і у всій Україні, поводитися як власники. Соціальна база для вторгнення російських військ стала можливою лише через відсутність української національної демократичної політики, здачу цих регіонів антиукраїнським олігархічним кланам, для яких Україна завжди була дійною короною. «Побудова нової України з оглядкою на Росію призведе до краху нашої країни, бо мета сьогоденної Росії – знищення незалежної України». Якщо цього не розуміє чиновник такого рангу як Б. Ложкін, то його космополітична, угодовська позиція загрожує національній безпеці України.

Суспільно-політична позиція Б. Ложкіна щодо розбудови Української держави – і не лише його одного із управлінської «еліти» в Україні – збігається із своєрідними ідеологічними настановами ліберальних діячів Російської Федерації, які виступають проти путінського режиму. Лідер об'єднання «Русские» Дмитро Дьомушкін заявив: «Если вам очень нужен был Крым – ну, сделайте так, чтобы вся Украина – мы стали вместе. Но вы сделали все, чтобы эти люди, 40 миллионов человек, стали от нас нескончаемо далеко. Вы развязали с ними войну и начали воевать. Вдуматься в эту чушь! «Русский мир» предлагают строить русским, чтобы они шли убивать других русских». Старший із братів Чубайсів – Ігор підписав заяву з вимогою «прекратить агрессивную авантюру: вывести с территории Украины российские войска и прекратить пропагандистскую, материальную и военную поддержку сепаратистов на востоке Украины». До речі, в Україні є такі науковці, журналісти, політики, які закликають «сепаратистів», «терористів» називати «ополченцями». На думку adeptів боротьби з «мовою ворожості» у ЗМІ, не можна називати «героями», «захисниками», «нашими воїнами» українських вояків, які віддають життя за соборність і незалежність України. Мовляв, вислови «терористичні війська» щодо сепаратистських угруповань та «наші герої» до українських військових – це шкідлива пропаганда. Ігор Чубайс називає речі своїми іменами – сепаратистів сепаратистами тощо, – але водночас він декілька разів говорив публічно, що «может быть, когда Россия встанет на ноги и примет демократические принципы, мы соединимся с Украиной, и столицей станет Киев». Сумніви українського публіциста Сергія Грабовського, який запитує «Чи відмовиться нова російська влада від імперіалістичного спадку?», мають глибоке історичне підґрунтя. У статті «Про «арії московських гостей» (День. – 2016. – 29 березня) він наголошує, що російські ліберали окреслюють для України небезпечні перспективи. Навіть світлої пам'яті Валерія Новодворська у своєму загальному цікавому та антиімперському курсі лекцій з російської історії переважно дотримувалася положень Карамзіна, Ключевського, Погодіна, Соловйова та інших імперських істориків і політиків, які стали основою нинішньої ідеології «русского мира». Треба ж дотримуватися «схеми історії», раціонального укладу розвитку східного слов'янства, яку всебічно обґрунтував і розкрив Михайло Грушевський. Так зване «м'яке зросійщення», «мирне» з'єднання Росії і України зі столицею в Києві найбільш небезпечне, бо це означає остаточне знищення української нації, перетворення українців у сучасних «найвишуканіших» рабів.

Мовиться не про відчуження високоморальної російської культури, «носіїв російської культурної традиції» (Б. Ложкін), будівництво між Україною і Російською Федерацією китайської стіни, а про природне право українців бути господарем на своїй споконвічній землі, розвивати і утверджувати свою мову, культуру, звичаї, традиції так, як це роблять німці, французи, євреї, японці... Бо не загарбанням українських земель, не поневоленням українців, не знищенням української мови, культури, духовності можна викликати шанобливе ставлення українців до росіян (московитів), а навпаки – глибокою повагою, рівнопартнерськими відносинами, адже «любов єднає, будує, творить» (Григорій Сковорода).

Аналіз праць Івана Франка, в яких мовиться про російсько-українські відносини, та осмислення досліджень про сучасну гібридну війну Російської Федерації проти України, виявилися вагомою передумовою для лауреата Шевченківської премії Андрія Кравченка, щоби закликати: «Досить тішити себе ілюзією, що культурний освічений народ тимчасово підпав під вплив злочинної путінської влади, раптом опинився в полоні патологічних людиноненависників. Нічого подібного! Він і не виходив із-під цього впливу. Це не фашизм, який на кілька десятиліть затьмарив країни Європи владою злочинних режимів, чужих своїм народам, країнам, історії, культурі, традиціям. У Росії все інакше». Російський фашизм, тобто рашизм, – явище небезпечніше. У рашизмі аморальна палітра потужніша, відпрацьована століттями. Отруйне історичне вариво – «московська блекота» (Т. Шевченко) заразила російську суспільність. Ще 1905 р. Іван Франко у статті «Сухий пень» наголошував: «...Українська суспільність мала нагоду переконатися, що справа українського слова (мова про Емський указ 1876 р. – *В. Л.*), українського розвою чужа для великоруської суспільності; що та суспільність також засліплена своїм державним становищем, у справах державних думає (з виїмком немногих, високих умом і серцем одиниць) так само, як її бюрократія, чи іншими словами, що російська бюрократія невідродна дочка російської суспільності, і, видержавши остру боротьбу з отсею всесильною бюрократією, українській суспільності прийдеться видержувати хронічну, довгу, але не менш важку боротьбу з російською суспільністю та крок за кроком відвоювати собі у неї право на самостійний розвій».

«Самостійний розвій», набуття української національної ідентичності неможливі «без розвою живого народу, його добробуту, освіти, рівності громадської і прав горожанських...», – підкреслював Іван Франко. Однак сучасна ідеологія споживацтва, збагачення за будь-яку ціну, особливо з допомогою корупційних схем і методів, цинічний прагматизм

і правовий нігілізм руйнують зі середини український суспільний, соборний організм, витравлюють із людської душі віру, духовність, мораль, національні цінності. У суспільних настроях переважають недовіра або скептичне ставлення до духовних і моральних ідеалів, які ігнорує, не сповідує сама влада, до норм і правил демократичного правопорядку, до самої ідеї верховенства права і законності. Іван Франко свою цілеспрямовану, невтомну працю спрямовував на те, щоби українці здобули політичну й економічну самостійність, сформувалися як нація. У листі до М. П. Драгоманова у березні 1885 р. він писав, що видавання щомісячного літературно-наукового і політичного журналу «Братство» мало би «вдоволити давню почувану потребу в часописі, котра б, громадячи в собі всі найкращі літературні і наукові сили нашої широкої Русі-України, служила б повним виразом літературно-наукової і суспільної роботи цілого нашого народу, старалась би проводити ту роботу в живий зв'язок з такою ж роботою наших ближчих і дальших сусідів на сході і заході Європи, а zarazом ставила б собі метою *по всіх частинах і окраїнах нашої землі будити почуття народної єдності, піднімати общеукраїнське народне самопізнання*» (Виділення наше – В. Л.). Як не прикро, але в Україні й нині немає жодної популярної українськомовної загальноукраїнської газети, яка була би доступна для передплати чи придбання в кіоску найбіднішому громадянину. Всі провідні теле-радіокомпанії віддані у власність чужорідних, жадібних, егоїстичних олігархів. Більшість кабельних телемереж віддані російським телеканалам. Немає у світі прецеденту, щоб під час війни держава-агресор вільно поширювала свою пресу, телевізійні й радіопередачі на території країни, частину якої вона окупувала. До речі, медіамагнат Б. Ложкін закріпив в Україні російськомовну пресу від «Комсомольской правды» до «Совершенно секретно».

В сучасних умовах інформаційної і військової агресії Російської Федерації проти України заклик Івана Франка до невтомної праці, самопізнання, щоби серцем відчувати свій ідеал, інтелектом на засадах правди формувати і утверджувати українську національно-громадянську ідентичність, є надзвичайно актуальним. Цей складний морально-психологічний процес охоплює насамперед інформаційну, освітню, наукову, культурну, мовну, конфесійну, соціальну сфери. Він обумовлює також очищення від чужих і своїх облудно-отруйних вірусів, які розвиваються у клітинах егоїзму, заздрості, отаманщини, регіоналізму, хворобливого індивідуалізму, захланності. Ці риси є однією з головних причин на шляху реалізації національної ідеї українського державотворення. Їх радо плекали всі окупаційні режими та й нині педалюють «добрії люди»

різних мастей. Щоби «непобіджена злими ворогами Україна» розвивалася, утверджувалася українською за духом, то потрібно, як радив Іван Франко, «газдою, не слугою перед світом стати». У світі поважають дбайливого, працьовитого, сильного, мудрого господаря на своїй землі, здатного її захистити, справжнього, щирого, добродійного носія всеукраїнських національних і загальнолюдських цінностей.

2016 р.

«МИСТЕЦТВО БРЕХНІ ТАКЕ Ж СТАРЕ, ЯК І САМА РОСІЯ»

Ален Безансон

Сподіваюся, що кожний, хто прочитає книжку «Свята Русь» Алена Безансона у перекладі українською мовою Тараса Марусика, подякує Тарасові Павловичу і видавництву «Кліо» (керівник – Віра Соловйова) за оприлюднення цього актуального дослідження. Адже книжка відчиняє вікно у великий світ брехні, лукавства, маніпулювання, злочинності, які притаманні мосьельцям=московитам=росіянам.

Під час презентації книжки професор Ярема Кравець і перекладач Тарас Марусик розповіли, що Ален Безансон – видатний французький історик, глибокий знавець російського, радянського і німецького тоталітаризму та історії християнства. Академік, має два докторські ступені: доктора історичних наук та доктора філологічних і гуманітарних наук, член філософської секції Академії гуманітарних і політичних наук, яка входить до складу Інституту Франції – об'єднання п'яти Академій.

Ален Безансон – автор понад двох десятків книжок і великої кількості статей та передмов, зокрема на українську тематику. Тарас Марусик наголосив, що пан Ален належить до найвідданіших друзів України. В одному з інтерв'ю для французького видання він сказав, що Україна – це ключ та умова існування Російської імперії, яка розвалилася із комуністичним режимом, а вирішальний момент цього розвалу – не відокремлення балтійських країн, Центральної Азії і Кавказу, а відновлення незалежності України.

«Свята Русь» – це друга книжка А.Безансона у перекладі українською мовою. Перша – «Лихо століття: про комунізм, нацизм та унікальність Голокосту» (2007), яку також українською мовою переклав Тарас Марусик.

У нинішній період інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України дуже важливо розкривати українській, російській та європейській людині джерела, коріння московської гібридної війни. Злодійство, цинізм, підступність, захланність, жорстокість, які прикривають так званим російським месіанізмом, пригаманні риси усіх московських державних систем. Про це мовиться у монографії «Свята Русь». Ален Безансон процитував свого земляка Мішле: «Росіянин – це брехня. Брехня – в громаді, фальшивій громаді. Брехня – в поміщику, священику і цареві [...] брехлива з брехливих, найвища брехня, яка увінчує всі брехні. Крецендо брехні, хитроців та ілюзій».

Характеризуючи історичний шлях становлення царської Московської=Російської та комуністичної імперії СРСР, Ален Безансон справедливо підкреслив, що Ленін постійно покликався на якобінський епізод французької революції, на утопічний етап цієї історії, кривавий етап. Ленін любив кров і не бачив нічого красивішого, ніж «безжальні репресії». «Безжальними репресіями» був переповнений Радянський Союз, насамперед, Українська РСР. Реанімувати імперію зла прагне Путін. «Ніхто не був покараний за злочини комунізму, в той час як було повішено стільки нацистів, – слушно наголосив Ален Безансон. – В російській державі було щось зловісніше, щось спотвореніше, ніж за старого режиму Європи і навіть у її найдавніші часи». Зловісність, спотвореність верховодить і нині в Російській Федерації.

Надто важливими є роздуми Алена Безансона, які стосуються глибинної сутності російської людини, російського православ'я, яке нині, як і завжди, було і є на службі московських імперських інтересів, загарбницьких війн. Автор книжки всебічно схарактеризував російську царську і комуністичну маніпулятивну ідеологію та пропаганду, у полоні якої опинилося чимало французів та громадян інших європейських країн.

«Не існує жодних причин бути русофілом чи русофобом. Я не є ні тим, ні іншим. Наша легковірність, наївність і невігластво дратують мене куди більше, – на останній сторінці книжки зізнається Безансон. – Варто було б повернутися до стану рівноваги, який вдалося колись досягнути Анатолію Леруа-Больє, але це вимагає зусилля. Нехай місце віри займуть факти: таким було побажання Маркса в 1857 р. Сьогодні це і моє побажання». Так закінчив свою книжку французький вчений.

Але кожний, хто знає правдиву російську та українську історію і уважно прочитає «Святу Русь», то побачить, що Алену Безансону не вдалося повністю вирватися з морально-психологічного полону фаль-

шивой російської історіографії. Уже є достатня кількість наукових досліджень, щоби зрозуміти: Русь – назва давньоукраїнської держави, яку злочинно поглинула Московія-Росія. На жаль, чіткості стосовно цієї історичної правди у книжці бракує.

На мій погляд, потрібно ще і ще нагадувати, що у 1686 р. було підступно підпорядковано Київську митрополію Московській і встановлено в Україні московський контроль над церквою, освітою, культурою. Прикро, що Ален Безансон чомусь про це навіть не згадав, адже за своєю суттю московська (російська) і українська церкви зовсім різні. Руська, тобто українська Церква пронизана духом демократизму у своїй структурній побудові та способах діяльності, а московська – тоталітарна і абсолютно залежна від існуючої системи влади, обслуговує її імперські зазіхання.

На с. 66 книжки написано: «В іноземців створюється враження, що росіяни мають двох Богів: Бога і Росію. Саме до цього комбінованого об'єкта піднімається фіміам, літургійний і політичний. Бог має російське обличчя, а Росія – Боже». Сповідуючи ідеологію і політику самообожнювання, «Росія пропонує поклонятися їй через сльози і гріх. У Росії – «особлива стать», писав Тютчев. Це означає, що вона «свята». В писанні святість означає «священне відокремлення»... Російська держава та імператор, який стоїть на її чолі, охоплені сферою святості, тому що вона зберігає недоторканність російської землі. Земля ототожнена з імперією і величезною територією, яку вона покриває на карті. Цій території властиве розширення».

Ален Безансон цитує уривок з промови Достоевського, виголошеної 8 червня 1880 р. на урочистому засіданні Товариства друзів російської словесності, у якій він наголошував, що роллю Росії, великої і щедрої Росії є звільнення слов'ян, тобто їхнє об'єднання з Федерацією під егідою Росії, позаяк лише вона здатна забезпечити панування миру і дружби між слов'янськими націями... Світло, розповсюджене Росією, призначено освітити всі народи... Достоевський стверджував, що «в Пушкіні маємо російський ідеал всевітності, всепримирення і загальнолюдськості. Ось чому Константинополь, містичний центр православ'я, повинен належати Росії». Слава Богові, що українці та інші європейці все глибше розуміють суть жахливої любові Росії. Ця книжка проливає світло розуму на тумани московських міфологем. Важливо, що «академік Безансон гідно представляє ту частину західних інтелектуалів, які чесно називають російську агресію агресією і усвідомлюють глобальну небезпеку, що її створює курс Кремля» (І. Сюдюков).

Однак поза увагою А.Безансона залишилася політика царату і комуністичного режиму щодо знищення Української Православної Церкви, Греко-Католицької Церкви як важливих морально-психологічних опор обстоювання національної незалежності українців, збереження і розвитку української мови, культури, звичаїв, традицій. Оминувши кількасотлітній відрізок історії давньоукраїнської держави Русь, Безансон мимоволі опиняється на боці московських патріархів, московської церкви, хоч характеризує їхню діяльність негативно. Доцільно було розкрити ворожість московської церкви в Україні, яка прикривається назвою Українська Православна Церква, розвінчати фальшиві тези, що Українська Православна Церква Київського Патріархату неканонічна, що Богові «неугодно молитися на українском языке».

У такому актуальному дослідженні, як «Свята Русь», варто було хоч згадати, що 1162 р. владимирсько-суздальський князь Андрій Боголюбський, мати якого була половчанка, надіслав посольство в Константинополь, щоб домогтися окремої митрополії у Володимирі. Цей підступ не вдався. У 1169 р. військо Андрія Боголюбського сплюндрувало Київ, собор святої Софії та інші церкви, монастирі. Це, по суті, була перша етнічна війна між моксельцями=суздальцями і русинами=русичами=руськими, тобто давніми українцями, коріння яких у полян. Слов'янська територія полян була центром Руської держави, поляни були Руссю.

На с. 34 монографії написано, що Росія пізно прийняла християнську віру. Володимир Великий хрестив не моксельців=московитів=росіян, не Росію, бо її на світі ще не було, а Русь, тобто русичів. У IX-XII століттях не існувало російського народу (великоросів). На заліській території жили угро-фінські племена (мурома, меря, весь, мещера, мокша, перм, нарова та ін.). Їх називали народом моксель, який згодом став основою московитів=великоросів. На базі слов'янських племен (поляни, деревляни, сіверяни, дуліби, тиверці та ін.) в історичному розвитку утворився український народ. Моксельсько-російський і український народи не мали в історії нічого спільного, господарськи не стикалися до XVI століття. Ці істини, до речі, встановлені російськими істориками.

Книжка «Свята Русь» Безансона вийшла у світ 2012 р. У той час вільно можна було прочитати працю М. Грушевського «Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства», ґрунтовні дослідження В. Білінського, Я. Дашкевича, Л. Залізняка, Г. Півторака, С. Плохія та багатьох інших. Русини=українці та моксельці=московити=росіяни не одного роду-

племені, це – різні етноси. На жаль, в актуальній книжці «Свята Русь» ці акценти не розставлено.

На с. 35 Безансон згадує про Андрія Первозванного, який, мовляв, освячував російську землю. Не російську, а полянську=руську, тобто давньоукраїнську.

На с. 40 зазначено, що за Петра Великого «Росія (Русь) змінила ім'я. Відтепер вона називалася Російською імперією». По-перше: назва Росія і Русь, як уже зазначалося, – це не те саме, це – різні держави. Русь існувала на кілька століть раніше від Московії=Росії. По-друге: Русь сама не змінила своє ім'я. Петро I украв назву нашої давньоукраїнської держави Русь і назвав «Московское царство Российским государством». Доктрина «Святої Русі», яку нав'язали московські ідеологи-крадії, стала підґрунтям фальшивих постулатів, що «русские, белорусы, украинцы – один народ – русский» і, мовляв, коріння цього «русского народа» у давній Русі. Таке зловісне тлумачення відмовляє українській нації бути вільною, незалежною, соборною. Якщо уже московським загарбникам хотілося створити міф про свою святість, то треба було мати хоч краплину порядності у морі цинізму, брехні й називати своє «Российское государство» «Святой Россией», а не «Святою Руссю» та не вводити в оману людство. Але «Росія прагнула дати «іноземцям» облудне бачення самої себе», – слушно наголосив Ален Безансон. Так було в минулому, так є і тепер. Тому потрібно ще наголосити, що Русь – це давня українська держава. І той потужний негатив, який характеризує «Российское государство», не стосується Русі в її первісній християнській сутності, а тільки Московії=Росії – погромниці руських=русичів=українців. Шкода, що Безансон ототожнює поняття Русь і Росія.

Тарас Павлович Марусик у «Передмові» зазначив, що у французькій мові для позначення «Росії» і «Русі» існує одне слово «La Russie». Але цей лінгвістичний термін у цій книжці набирає політичного, ідеологічного характеру, заплутуючи і французьких, і українських читачів. Вважаю, що українським історикам потрібно скласти стисле, але ґрунтовне роз'яснення, що означає Русь, а що – Росія, що руські і русские не один народ. Міністерству іноземних справ таку довідку потрібно розповсюдити в усіх країнах, щоби там не плуталися у назвах, бо незнання переростає у політичну проблему міждержавних стосунків. Треба знати, що не було однієї давньоруської мови, як це нав'язували маніпулятори загальноросійської єдності. Можна простежити (Юрій

Шевельов та ін. вчені) джерела окремих східнослов'янських мов аж до VII–VIII століть. Справжніми спадкоємцями Києва, Русі стала Галицько-Волинська Русь, а не проторосійське Владимиро-Суздальське князівство. «Київська держава лишила по собі тривку спадщину у вигляді історичної пам'яті, законодавства та релігії, яку в тій чи тій формі прийняли всі її колишні підданці як у «внутрішній» (Київщина, Чернігівщина, Переяславщина), так і в «зовнішній» Русі» (С. Плохій).

На с. 45 зазначено, що «Петербург побудовано на кістках тисяч мобілізованих робітників». Нині, мабуть, кожному в Україні відомо, що на будівництві Північної Пальмири загинули тисячі й тисячі українських козаків. Варто би про це знати французам та громадянам інших європейських країн.

Можна ще назвати кільканадцять прикладів з книжки, трактування яких не вийшло за межі російської імперської історіографії. Окремі факти, події, явища подано так, що спонукають необізнаного з правдивою історією читача сприймати росіян, білорусів, українців як «єдиний народ – русский». Загарбник Путін каже, що зі своїм народом не воює, а захищає його від нацистсько-фашистської хунти, яка, мовляв, засіла у Києві – матері городов русскіх.

Є потреба глибинного розуміння московського націоналізму, тобто шовінізму і гуманістичного націоналізму, наприклад, українського. Ми усі є свідками, як російський шовінізм увібрав у себе нацизм, фашизм, комунізм і переріс у рашизм – найнебезпечніше, зловороже явище, що породило російсько-українську війну. Треба розрізняти націоналізм, тобто шовінізм націй-пригноблювачів, колонізаторів, і націоналізм – вищий морально-психологічний, громадянський стан патріотизму націй пригноблених.

Безперечно, мої зауваження не применшують, не звужують ролі наукового дослідження. Книжка «Свята Русь» Алена Безансона у перекладі Тараса Марусика надто актуальна, бо розкриває глибинну сутність московського імперіалізму і його брехливу ідеологію, злочинну політику, маніпулятивні ЗМІ, які відбілюють злочини російських загарбників.

Мабуть, доцільно перевидати «Святу Русь» Алена Безансона, але з компетентними, розлогими коментарями перекладача з позиції історичної Правди, Україноцентризму.

2017 р.

БЕЛЬГІЄЦЬ АЛЬБЕРТ ГАЗЕНБРУКС І ТЕПЕР БИ ЗАХИЩАВ УКРАЇНУ ВІД МОСКОВСЬКИХ АГРЕСОРІВ

Вперше про існування радіостанції «Вільна Україна» Української Повстанської Армії довідався з книжки «Україна і Німеччина у другій світовій війні», яку у травні 1995 р. подарував мені автор, професор Володимир Косик. Розповідаючи про участь в УПА бійців різних національностей, Володимир Косик згадав про бельгійця Альберта Газенбрукса.

Мене цікавило: на якому терені діяла ця радіостанція? Прізвища людей, які її створили, працювали? Однак натрапити на таку інформацію не вдалося. Тільки восени 1966 р. пощастило. Головний редактор радіоінформаційного центру «Незалежність» Іван Чудик похвалився книжкою «Напередодні незалежної України» з дарчим надписом автора: «Радіостанції «Незалежність» у Львові, послідовниці «Самостійної України», яка у 1943–1945 роках у Карпатах намагалася ширити правду про організовану визвольну боротьбу українського народу. Мирослав Прокоп».

У передньому слові «Про книжку і її автора» Іван Кедрин зазначив, що «восени 1943 р. Мирослав Прокоп, з доручення Проводу ОУН, zorganizував у Карпатах радіостанцію «Самостійна Україна», яка передавала вістки українською, російською, французькою та англійською мовами. Французькі й англійські програми готував і читав бельгійець Альберт Газенбрук».

На основі відомостей з книжок Володимира Косика і Мирослава Прокопа я опублікував у газетах «За вільну Україну» (26 грудня 1996 р.) і «Молодь України» (20 березня 1997 р.) статтю «Хто чув голос радіостанції «Самостійна Україна»?». Професор Володимир Косик відгукнувся на мою публікацію. У статті «Вільний голос із Карпат», опублікованій у газеті «За вільну Україну» 27 лютого 1997 р., він, посилаючись на другий том «Літопису Української Повстанської Армії (1990 р.), підкреслив, що «назва її була не «Самостійна Україна», як твердить М. Прокоп, а «Вільна Україна».

У 1997 р. у збірнику науково-методичних праць «Телерадіожурналістика: історія, теорія, практика, погляд у майбутнє» (Вип. 1) я опублікував статтю «Голос правди про національно-визвольну боротьбу українського народу», яку закінчив так: «У читачів склалося уявлення

про підпільну радіостанцію УПА, голос якої ніс світові правду про національно-визвольну боротьбу українського народу. Безперечно, багато деталей, подробиць, що стосуються радіостанції і її працівників, досі невідомі. Треба ще зіставляти, уточнювати розповіді людей, роздобувати невідомі факти, щоби постала точніша картина про створення, роботу і припинення функціонування радіостанції. Дуже цінними були би для нас тексти передавань. Можливо, в архівах Служби безпеки України є вони та інші документи про цю радіостанцію. Кафедра радіомовлення і телебачення Львівського університету імені Івана Франка була би вельми вдячна за можливість з ними ознайомитися і оприлюднити. Це сприяло би поглибленню знань студентів про історію, теорію і практику українського радіомовлення».

Системно і поглиблено досліджував радіомовлення українського національного підпілля Володимир Мороз. Він опублікував наукові розвідки «Підпільна радіостанція «Афродита» («За вільну Україну», 12 червня 1997 р.), «Радіостанція ОУН–УПА «Вільна Україна» (кодова назва «Афродита») (Визвольний шлях, 1998, кн.3), «Правдиве слово «Афродити» (Шлях перемоги, 13 травня 1998 р.).

У 2004 р. В. Мороз опублікував ґрунтовну статтю «Технічні засоби пропаганди в діяльності ОУН» (Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Зб. 3: До 75-ліття Організації Українських Націоналістів). Статтю «Радіомовлення українського підпілля» В. Мороза надрукував збірник науково-методичних праць «Телевізійна й радіожурналістика» (2005 р., випуск 6).

У збірнику наукових праць «Теле- та радіожурналістика» (2011 р., випуск 10) опубліковано спогади Володимира Макара «В обслузі Афродити» (Спомини та роздуми. Зібрання творів у 4-х томах. Торонто–Київ, 2001. – Т.2). Катерина Ющенко – дружина Президента України (2005–2010) Віктора Ющенка, голова наглядової ради МБФ «Україна 3000» – опублікувала у збірнику наукових праць «Теле- та радіожурналістика» (2013 р., випуск 12) статтю «Радіостанція УПА «Афродита»: «Ви чуєте голос Вільної України»...

На основі аналізу, узагальнень фактів, подій, явищ, викладених у цих та інших публікаціях, привертаємо увагу до одного з важливих, характерних аспектів української національно-визвольної боротьби проти нацистських (Німеччина) і комуністичних (СРСР) загарбників. «У нашій УПА не лише самі українці. Маємо різні національності, як вірмени, узбеки, грузини, казахи, татари, а навіть і москалі. І всі чортові сини прекрасно б'ються. УПА росте морально і фізично. Б'ється

У душі моїй -
Місяця немає туманам.

У душі моїй -
Сонце червоне буя

Василь Симоненко

на два фронти: з червоними партизанами, які мов зайці утікають перед нашими повстанськими загонами, но і з німотою», – писав у листі від 2 серпня 1943 р. Василь Макар до брата Володимира Макара.

Участь в УПА представників різних національностей і зокрема бельгійця Альберта Газенбрукса підтверджує близькість ідей національно-визвольної боротьби українців усім народам вільного демократичного світу. Існування підпільної радіостанції «Афродита», у роботі якої брав участь, забезпечував франкомовні й англomовні пересилання Альберт Газенбрукс, засвідчує організованість та масштабність боротьби ОУН і УПА проти німецьких і проти російських поневолювачів.

Як бельгієць Альберт Газенбрукс потрапив до Української Повстанської Армії? Окремі деталі в розповідях різних авторів не зовсім збігаються, але головна сюжетна лінія його Долі правдива. Альберт Газенбрукс народився 22 січня 1915 р. Закінчив гімназію, Антверпенський університет (1936 р.). Інженер за фахом, як вояк бельгійської армії потрапив у 1940 р. у німецький полон. Після звільнення його вивезли на роботу у Берлін. Але він прагнув повернутися до дружини і доньки, які мешкали у рідній Бельгії, тому втікав. Однак вирватися на волю не вдавалося. Німці його схопили і вивезли на Волинь. Там під час Другої світової війни працювали філії деяких німецьких компаній. Однак Альберт Газенбрукс не змирився з каторжною роботою. Знову втік і неподалік м. Дубно Рівненської області потрапив до українського підпілля. Його привели до командира Енея (поручник Петро Олійник, командир ВО «Богун»), який його відправив до Головного штабу УПА.

В архіві Володимира Косика збереглася копія виступу Альберта Газенбрукса у м. Льєжі 10 серпня 1967 р. під час відзначення 25-річчя УПА. Він зокрема говорив: «...По вислуханні, впродовж довгих годин, справжнього курсу історії й географії України, мені запропонували вступити в ряди УПА і взяти участь у цій боротьбі вашого народу, що зазнав стільки страждань. Я спонтанно прийняв пропозицію, і всі, що були присутні, стиснули мені руку, а дехто мене обняв. Тоді ж я підписав мобілізаційну довідку УПА».

Якийсь час А. Газенбрукс працював у референтурі пропаганди, опрацьовуючи радіовісті з Заходу. Він брав участь у конференції поневолених народів 21–22 листопада 1943 р., що проходила на Волині. Тоді Роман Шухевич наказав перевести А. Газенбрукса на роботу в радіостанцію «Афродита». «З того часу я був для всіх «Західний». Й отримав зброю, мусив розпрощатися з моїми дотеперішніми знайомими і піти в далеку і небезпечну дорогу до «Афродити», – згадував Альберт Газенбрукс. –

По багатьох пригодах я прибув у Карпати, де познайомився з моїми співпрацівниками по радіостанції, які вже ждали мене».

Альберт Газенбрукс у статті «Моє перебування в УПА» (Гомін України, 10 серпня 1968 р.) згадував про режим роботи під окупацією: «ми мусли переходити щораз більше до конспіративної боротьби, щоб могли продовжувати наші пересилання. Ми часто змінювали місце постою, щоб знову всі почули ті слова, якими розпочиналося кожне наше пересилання: **«Ви чуєте голос вільної і незалежної України! Геть з нацистською Німеччиною! Смерть більшовикам!»**

Повідомлення з міжнародного життя склалися на підставі прослуханих передач берлінських, лондонських, московських та інших радіостанцій. Зазвичай це робив бельгієць Альберт Газенбрукс – «Західний», який працював на радіостанції з грудня 1943 р. і читав англійські, німецькі та французькі тексти (Архів Управління Служби безпеки України у Львівській обл. – Спр. П-36153. – 62 арк.). Він також передавав іноземними мовами повідомлення про бойові звитяги УПА, страждання українців під німецькими і російськими окупантами. Передачі українською та російською мовами вела «Зіна», яка мала сильний і приємний голос, інколи її заміняла Галина Чуйко.

У «Щоденних Вістях Української Служби» за 10 липня 1944 р. опубліковано текст повідомлення радіостанції «Афродита». «Ми вже подавали попередньо перегляд большевицьких і німецьких листівок, в яких одні називають український визвольний рух німецькою роботою, а другі – большевицькою. Останнім часом в тому, одначе багато змінилося. Німці, що в часі своєї окупації України вимордували сотні тисяч українських самостійників, тепер намагаються щораз частіше залицятися до українців..., підшиватися під маску приятелів українського народу...Марш українських партизан в німецькому радіо – це заохота до співпраці з німцями, але це облуда, глум. Ми добре знаємо, що автора цього могутнього маршу, молодого українського поета і музиканта, професора Андрія Марченка, одного з визначних провідників українського самостійницького руху на Волині – німці арештували, вивезли в тюрму на Захід і там замордували. А тепер співають в радіо його марш... і думають, що знайдуть дурних, які повірять у їхню щирість.

... В радієвій пропаганді та в листівках згадують вже і про боротьбу УПА по другому боці фронту..., пробують, де тільки можуть, здобути зв'язки до українських збройних відділів під большевицькою окупацією. Появилось навіть багато німецьких листівок, звернених безпосередньо до УПА, які закликають до співпраці в боротьбі з большевиками. Усі ті заходи одначе не можуть довести до жодного позитивного наслідку.

Гітлерівська Німеччина – такий самий ворог самостійної України, як і большевицька Москва, тому нам з нею не по дорозі».

Московські нишпорки вистежили радіостанцію УПА «Афродита». 7 квітня 1945 року, о 13.20, за два кілометри на схід від Ямельниці оперативники групи Сколівського райвідділу НКВС та резервної роти 330-го полку військ НКВС закидали гранатами криївку, звідки велося мовлення. Четверо повстанців загинуло, один поранений охоронець зумів урятуватися, а Альберт Газенбрукс потрапив у полон.

Ізидор Гнатів, якому тоді було 8 років, написав, що бачив, як облавці-автоматники НКВС конвоювали попри їхню хату Альберта Газенбрукса. Він був струнким, ішов гордо, спокійно, в окулярах. Катерина Ющенко наголосила: з кримінальної справи Альберта Газенбрукса, отримати доступ до якої стало можливим після відкриття архівів СБУ у 2008 році, зрозуміло, що під час допитів він мало що розповів енкаведистам. Наполягав на тому, що був полоненим УПА і працював кухарем. Після допитів і побоїв у 1945 р. його без суду і слідства вивезли до концтабору у Воркуті, а в 1947-му повернули до Дрогобича, де судили разом з багатьма українськими повстанцями – дали «всього» 10 років.

Альберт Газенбрукс 8 років терпів випробування у різних комуністично-сталінських тюрмах і таборах (а також мову гулагів, російський шовінізм), але вижив завдяки ще одному своєму таланту – музичному. Йому дозволяли грати на скрипці в оркестрі, що і врятувало його від виснажливої фізичної праці. З «рятівницею» – скрипкою він приїхав до Москви у жовтні 1953 року, звідки його разом з іншими колишніми в'язнями відправили до Бельгії. Про це навіть написала газета «Нью-Йорк Таймс»: «З Сибіру повернувся до Брюсселя бельгієць Альберт Газенбрукс, що був довгий час речником підпільної короткохвильової радіостанції Української Повстанської Армії в Карпатах, Україна». Однак на рідній землі він також зазнавав переслідувань. В одному з листів до В. Макара він написав: «Мене вважають радянським шпигуном. Декілька тижнів тому я мусив зголоситися в комісаріат поліції. Ось тому я перервав всі контакти з ким би то не було. Це просто жах. Я – радянський шпигун! Кінчаю. Бо серце моє переповнене болем».

Мало хто вірив у неймовірну історію А. Газенбрукса, адже ситуація в Україні була надто складною для розуміння у післявоєнній Європі. Українців називали росіянами. Володимир Макар у своїх спогадах переказував думку А. Газенбрукса про героїчну боротьбу українських повстанців, високий рівень функціонування радіостанції «Афродита»: «Якби на щось подібного здобувся, наприклад, французький або бель-

гійський резистанс (опір – В. Л.), то про це трубили б на увесь світ, як про небувале досягнення».

У зв'язку з тим, що А. Газенбруксу закидали большевицьке шпигунство, він «закрився у собі» більше, ніж на 10 років. Тільки у 1967 р. на запрошення Володимира Макара відвідав Канаду і США. Він також 1967 р. взяв участь у заходах з нагоди 25-ї річниці Української Повстанської армії, які відбулися у місті Льеж. Свої виступи закінчував ламаною українською мовою: «... Вашим обов'язком є бути готовими стати їм (боротьбі УПА) до допомоги.

Одного дня Господь Бог вам за це винагородить тим, що ви заживете життям в незалежній Батьківщині!

Я цього переконаний і буду щасливий, коли 30-ліття УПА будемо вже святкувати у Києві.

*Смерть большевицькій комуні!
Хай живе незалежна Україна!*

У тому ж 1967 р. Альберт Газенбрукс був нагороджений орденом Головної Управи колишніх вояків Української Повстанської Армії – «Золотим Хрестом».

У статті «Радіостанція УПА «Вільна Україна» М. Галабурда-Чигрин переказала розповідь Альберта Газенбрукса: «Такої посвяти, такої відваги й героїзму я не зустрічав перед тим у своєму житті. Саме тому заслання, тюрми, катування не були спроможними зламати багатьох. Хто раз потрапляє в українське підпілля, то вже навіки залишиться з його учасниками. В українських націоналістів була сильна і непохитна віра, залізна воля боротися за незалежність України. Повірте, – наголосив А. Газенбрукс, – час моєї праці на радіо «Вільна Україна» є найкращими хвилинами мого життя. Я тоді переродився і зрозумів, що це означає – жити і боротися за шляхетні ідеали. А воля України, визволення цього доброго народу стала для мене метою в житті. Незабутніми залишаться роки підпільної революційної боротьби в УПА» (Народний оглядач. – Інформаційний інтернет-додаток до часопису «Перехід-IV». – 2002. – 16 жовт.).

Альберт Газенбрукс говорив про страждання, героїзм і загибель тисяч українців у сталінсько-комуністичних концтаборах, що з усіх в'язнів 50 % становили українці. Він усім серцем вболівав за Долю України: «Я закликаю вас залишатися об'єднаними в боротьбі проти спільного ворога. Одного дня – може, він вже не такий далекий – ми будемо мати щастя і можливість святкувати незалежність України, а

цей день не прийде, коли ціла Україна, як один чоловік, не підніметься проти большевицького ката...».

Альберт Газенбрукс відійшов у вічність 7 вересня 1979 р., у віці 64-х років. Тіло його похоронили на цвинтарі у місті Брюгге, куди він повернувся після поневірянь у комуністичних концтаборах. До кінця життя він зберіг у пам'яті спогади про українське підпілля, підписував свої листи «Західний» і додавав «Слава Україні!». Вірив, що настане той день, коли Україна буде незалежною. У 2009 році Президент України посмертно нагородив Альберта Газенбрукса орденом «За заслуги» I ступеня. Орден вручили його доньці.

Під час відзначення 25-річчя Української Повстанської Армії у місті Льєж (1967 р.) Альберт Газенбрукс, звертаючись до українських патріотів, наголосив: «Ви поставите мур, який захоронить західний світ перед наступом большевизму». Він, мабуть, не знав, що російський большевизм продовжував імперську політику царської Росії. Не міг навіть уявити, що нинішній московський режим об'єднає у собі шовінізм, фашизм, нацизм і витворить найжорстокіше явище – рашизм, який розв'язав війну проти України. Нинішні захисники України, перефразовуючи Альберта Газенбрукса, ставлять мур перед московськими загарбниками і захищають мирне життя не лише України, а й Європи. Переконали, що бельгієць Альберт Газенбрукс, якби був живий і дозволяв вік, то він би також боровся з російськими загарбниками за свободу, незалежність і соборність української України.

2017 р.

БОРОНИМО, ОБЕРІГАЙМО УКРАЇНСЬКУ ЦИВІЛІЗАЦІЮ ВІД ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ АГРЕСОРІВ!

Нинішня російсько-українська війна – це війна морально-духовних, національно-громадянських, світоглядних, гуманістичних цінностей; це – війна цивілізацій. Українська цивілізація – це історично сформована на власному ґрунті спільність людей і об'єктивно існуюча реальність, що представляє собою сукупність нації і суспільства, його політичної організації, духовних і матеріальних цінностей, створених різними поколіннями українського народу упродовж більш як тися-

чолітньої безперервної історії – від найдавніших часів до сучасності. В ній органічно переплелися самотність українського народу, його мови, ментальності й культурно-духовних цінностей, дивовижна краса природи, створюючи разом унікальне поєднання людини і середовища, рідкісний культурно-геополітичний простір.

Доктори історичних наук, професори Я. С. Калакура, О. О. Рафальський і М. Ф. Юрій у ґрунтовному науковому дослідженні «Ментальний вимір української цивілізації» (2017) наголосили, що, маючи локально-регіональний і порубіжний характер, українська цивілізація всіма своїми компонентами історично і культурно укорінена в західноєвропейську класичну цивілізацію, є одним із її давніх сегментів. У міру євроінтеграції України, її адаптації до культурно-ментальних стандартів і духовних цінностей країн Європейського Союзу при неухильному збереженні та примноженні національних традицій і самотності українці дедалі більше утверджуватимуть позитивні риси свого менталітету. «Менталітет – це спосіб мислення і світосприйняття, історично укорінений у свідомість, поведінку, традиції, побут, звичаї багатьох поколінь. Саме в ньому акумулюються душа і характер народу, його традиції і свідомість, мова і культура, помисли й ідеали, вдача і моральні цінності, духовність і світоглядні орієнтири».

Ментальність, як і цивілізація, невіддільна від взаємодії людей із соціокультурним середовищем і природно-географічним ландшафтом, у межах яких вона зароджувалася, формувалася й утверджувалася. «Ментальність є стрижнем української цивілізації як об'єктивно існуючої реальності, контури якої склалися історично в межах етнічної території українців». Ментальне обличчя української цивілізації з її сильними і слабкими сторонами сформувалися історично. Я. С. Калакура, О. О. Рафальський та М. Ф. Юрій дослідили еволюцію ментального образу українців від найдавніших часів до сьогодення: княжа доба – Києво-Полянська, а відтак Києворуська держава, тобто давньоукраїнська («це період активного творення владно-політичного менталітету українців, його еволюції під впливом християнізації і візантизації Руси-України, формування основ етнічної самосвідомості та уявлень українців про картину світу, суспільство і соціальну стратифікацію»); ці ознаки ментальності розвивалися у Галицько-Волинській державі та українському сегменті Литовсько-Руської держави. Козацько-гетьманські часи започаткували глибинні зміни і ментальності українців, у способі їхнього життя, мислення і світосприйняття. Українство відчуло свій генетичний зв'язок з усією попередньою історією, по-новому усвідомило себе прямим правонаступником Києворуської держави. Доба Австро-Угорської

та Російської імперій, з одного боку, формувала синдром мазепинства, прагнення до автономії, незалежності й соборності, а з другого боку, «кочубеївщину», «пушкарівщину», «москвофілство», малоросійство, меншовартість, подвійну лояльність. Перша світова війна, Українська революція, відновлення державності України «висвітлили всю гаму національного характеру українців, його сильних і слабких сторін» – козацько-лицарські риси: працьовитість, хоробрість, героїзм, волелюбність, демократизм, миролюбність, толерантність, незлопам'ятність, бережливість, терпимість; негативні риси – національний інфантилізм, надмірний індивідуалізм, поєднаний зі схильністю до анархізму, відчуття уцербності, зверхність особистих інтересів над загальнонаціональними, намагання видавати бажане за дійсне, конформізм, брак дисциплінованості, протистояння політичних і релігійних орієнтацій, намагання перекласти вину на іншого. Про ці особливості ментальності треба знати, але не можна їх перебільшувати.

Більшовицький режим, московська окупація і комунізація принесли в український життєвий простір чужу цивілізацію. Експропріація приватної власності, колективізація села, голодомори, масові репресії, «советська цивілізація», зміна генофонду, деукраїнізація травмували ментальність українського народу, адже в СРСР процвітали ігнорування прав і свобод громадян, бездуховність, безбожництво, псевдосправедливість, стукацтво, нашіптування, патерналізм, деградація особистості, психологія рабства, кар'єризм, бідність, корупція, контрабанда, злочинство тощо. Глибоку морально-психологічну травму ментальності українців нанесла Друга світова війна, сталінізм, брежневщина, адже процвітала подвійна мораль, лицемірство, фальш, демагогія, беззаконня, кумівство, класова ненависть, підлабузництво, продажність, обдурювання... Засуджували честь і гідність, доноси вважали патріотизмом, а доброту, милосердя, добропорядність, працьовитість замінили на «класову пильність, комуністичну мораль», які породжували страх, недовіру, тривогу, підступність, поглиблювали маргіналізацію, малоросійство, совковість.

«Відновлення державної незалежності України, пострадянські трансформації, Помаранчева революція і Євромайдан, євроінтеграційні процеси справили колосальний вплив на ментальний вимір української цивілізації», – підкреслили Я. С. Калакура, О. О. Рафальський і М. Ф. Юрій. *З одного боку*, відроджуються традиційні національні ментальні риси українців, понижені або спотворені в імперські та комуністично-тоталітарні часи, *а з другого*, українська нація набуває нових якостей, зумовлених державотворчими та євроінтеграційними

процесами, у тому числі й протистоянням російському неоімперіалізму та пропаганді «русского міра». У книжці ґрунтовно розкрито позитивні й негативні чинники впливу на формування ментальних особливостей українців.

На основі глибокого аналізу досліджень багатьох українських і зарубіжних вчених, осмислення сучасної життєвої реальності у книжці «Ментальний вимір української цивілізації» схарактеризовано національно-психологічні особливості менталітету українців. До них належать: любов до України, вміння захищати її, хоробрість, відкритість, потяг до знань, писемності, освіти, до своєї землі, індивідуалізм, гуманність, демократизм, волелюбність (що інколи переростає у всюдозволеність, або й анархізм), толерантність та миролюбність, милосердність, щирість та душевність, хазяйновитість, оптимізм, честолюбство, інтровертизм. Водночас серед найтиповіших рис називають нестабільність і суперечливість вдачі, брак колективної волі, національної солідарності та згоди, непорозуміння, неузгодженість між словом і ділом, відсутність чіткої визначеності, мрійливість, імпульсивність, чинопоклонництво. Часто індивідуалізм набуває крайніх форм асоціального егоцентризму, який проявляється в схильності до непокори, в анархічному індивідуалізмі з його проявами в різних формах опосередкованого потягу до особистої свободи, з відсутністю організації, стійкості та дисципліни. Ця риса є небезпечною для побудови державності. Серйозною вадою є несолідарність, невміння задля інтересів громадських зректися інтересів вузьких, особистих, індиферентне ставлення до ідей правової держави і громадянського суспільства. «Тривала відсутність в українського народу власної держави відбилася на національній підсвідомості, як стан людини, що є фактичним хазяїном землі, але через дію зовнішніх, ворожих сил не може бути її вільним господарем. Саме з цього коріння проростають примирення з негативними явищами, терплячість, зайва сором'язливість, прагнення уникнути особистої відповідальності за стан громадських справ».

Глибинні уявлення про добро і зло, правдивість і брехню через тисячоліття історії самої цивілізації не втратили свого значення і у свідомості сучасної людини. Вони трансформувалися в систему цінностей, що виражають відчуття патріотизму, гідності, і представлені у таких поняттях, як: «Ненька-Україна», «Мати-Вітчизна», «Батьківщина», «воля», «свобода», «соборність» та ін. У нинішньому житті України ці духовно-змістовні, ціннісно-національні почуття, що належать до ядра людської моральності, набувають сакрального характеру. Пріоритетними стають любов до Батьківщини, патріотизм, національна свідомість, відчуття української ідентичності, тобто ті цінності, які об'єднують

громадян з найрізноманітніших соціально-економічних верств проти агресії Російської Федерації проти України. Показовим прикладом формування нових рис української ментальності є волонтерський рух, добровільне капеланство священиків.

Аналітичні журналістські матеріали про цивілізований вибір України, євроінтеграційні процеси справляють помітний вплив на еволюцію ментальності від советської і постсоветської до питомої української, яка моделюється як органічний синтез традиційних для українців рис з адаптацією до цінностей західноєвропейського менталітету, пріоритетними для якого є права людини, національна гідність, свобода творчості, інтелектуальний прогрес, раціональне мислення, екологічна культура, дотримання правових і етичних норм, ощадливість, бережливість, пунктуальність тощо.

Однак московська імперська влада, імперрашисти, переважна маса пересічних росіян розуміють, що без України (з її територією, ресурсами та людським потенціалом) будь-які спроби Росії відновити свій імперський статус є безперспективними. Тому вони розв'язали проти України гібридну війну, у якій домінують три ключові імперативи: «1) протидія інтеграційній політиці України в західному напрямку, оскільки її членство в НАТО та ЄС роблять саму ідею відродження російської (під машкарою євразійської) неоімперії нездійсненою; 2) викорінення всього українського в межах і поза межами Росії, оскільки лише знищення української ментальної ідентичності може стати передумовою створення та запорукою існування такої імперії; 3) створення і постійне підтримання в Україні стану керованого хаосу та провокування сепаратистських рухів, спрямованих на послаблення державних інституцій, розчленування країни та руйнацію її державності».

Окрім протидії курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, Російська Федерація розширює гуманітарну агресію, здійснюючи її за допомогою агентури та «п'ятої колони» в інформаційно-психологічній, мовній, культурній, історичній та конфесійних царинах. У такий спосіб Росія прагне зруйнувати українську цивілізацію і забезпечити «остаточне вирішення українського питання» в контексті традиційних московських=російських імперських прагнень. Тобто антиукраїнська **інформаційно-психологічна інтервенція є зовнішньою і внутрішньою**. На жаль, під зовнішню агресивну мелодію московської балалайки танцюють також шовіністи у Польщі, Угорщині, Румунії, Чехії та деяких інших країнах; вони зневажають, перекидують історичну правду, доводять її до абсурду, не цураючись банальної фальсифікації, відвертої і прихованої дезінформації, упереджених суджень, брехні, наклепів та інших методів гібридно-інформаційної війни проти України.

Отже, національно свідомі українці боронять, оберігають свою цивілізацію на двох фронтах: **а)** від ворожого наступу і впливу Росії та її сателітів; **б)** від совкових, олігархічних, корумпованих і промосковських сил в Україні.

Можна назвати багато прикладів повзучого проросійського, антимаїданівського, антиукраїнського напрямку діяльності ЗМІ, які пов'язані або з Віктором Медведчуком, або з колишніми аморальними можновладцями, які підготовували узурпатора і зрадника Віктора Януковича, а сьогодні, як і тоді, володіють телевізійними і радіоканалами та газетами. З їхнього благословення ЗМІ маніпулятивним гібридно-інформаційним впливом, поширенням фейків, дезінформацією намагаються посіяти розбрат в українському суспільстві, навіяти почуття стомлюваності, змучуваності від війни, національний нігілізм, відмовлення від самостійності, мовляв, українці й росіяни – один народ, у них спільна історія, а націоналісти, фашисти, нацисти та американські агресори роз'єднують російську братерську любов до українців.

Іван Франко завжди виступав за єдність слова і діла. Щоб слово сталося ділом, – говорив він, – треба духу свободи і любові до правди та до народу. Ця морально-духовна, національно-громадянська вимога стосується очільників держави, політиків, депутатів усіх рівнів, громадських діячів, журналістів, кожного громадянина України.

Отже, спираючись на міжнародну солідарність у розвінчуванні нинішньої гібридної комунікації, яка приходить одночасно з гібридною війною, наше суспільство має розвивати власний, національно-смиловий, інформаційно-психологічний ресурс протистояння і захисту, оскільки лише він повністю відповідатиме інтересам української цивілізації. «Слід при цьому враховувати, що природна ментальна стійкість українців – ресурс хоч і могутній, але не безмежний, – застерігають Я. С. Калакура, О. О. Рафальський та М. Ф. Юрій. – Він ніколи ще не відчував такого тиску, як в умовах глобалізації та інформаційної війни». Тому найважливішим завданням сьогодні є захист і самозахист українського менталітету, а він потребує якісно нового розвитку національного смислового, інформаційно-психологічного ресурсу, національної ідеології і гуманітарної концепції, національної освіти і науки для того, щоби розвиток і зміцнення нації, осучаснення її духовно-моральних цінностей поставити на надійний інтелектуальний ґрунт, що сприятиме успішному доланню викликів часу, перемозі над зовнішнім і внутрішнім агресором, забезпечить гідне місце Україні в європейському і світовому співтоваристві.

ГОЛОВНЕ БАГАТСТВО ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА ЗДОРОВЕГИ

Зізнаюся: різні запитання лізуть в голову. А зміст їх зводиться до одного: чи вдасться найточніше висловити свої враження про видатного вченого, талановитого публіциста, прекрасного педагога, дбайливого сина, турботливого батька, щирого приятеля Володимира Йосиповича Здоровеги.

Вперше побачив і почув голос Володимира Йосиповича в 1960 році, коли почав навчатися на факультеті журналістики Львівського державного університету імені Івана Франка. Тоді йому було 30, а мені – 23. Зрозуміла дистанція: він – викладач, я – студент-заочник.

З кінця грудня 1978 р., коли мене завдяки В. Й. Здоровезі, Й. Т. Цюху та О. І. Семківу зарахували асистентом кафедри теорії і практики радянської преси, якою завідував В. Й. Здоровега, до кінця земних днів я відчував дружнє, дбайливе, вимогливе ставлення – батьківське ставлення до мене.

Старше покоління пам'ятає надто складні 60-70-80 роки ХХ століття, насамперед у суспільно-політичній, морально-психологічній сутності. Московський комуністичний тоталітарний режим, мов нишпорка, залазив у серця і душі людей, улесливо й цинічно руйнував їхні природні національні засади. З газет і гучномовців лилися ідеологічні постулати: мовляв, з пережитками минулого нове суспільство не побудуємо. Все старе, буржуазне, національне, релігійне треба відкинути. Ми повинні активно, наполегливо впроваджувати в життя радянські звичаї, обряди, виховувати гармонійно розвинену людину з комуністичним світоглядом.

Навчання на факультеті журналістики, хоч і заочно, спонукало до серйозної праці. Кожен старався під час екзаменаційної сесії не пропустити жодної лекції, жодного практичного чи семінарського заняття. Доволі гострі питання ставили викладачам. Дискусії тривали на перервах, переносилися на квартири, у Брюховицький будинок відпочинку, де під час сесії проживало чимало студентів-заочників. Ознайомившись з працями Івана Франка «Що таке поступ?», «Поza межами можливого», «Одвертий лист до галицької української молодезі», думки пульсували, інтерес до української історії, літератури, журналістики, мови, філософії зростав. Навіть з допомогою фрагментарної, неповної, уривчастої інформації, яку почув від М. Ф. Нечиталюка, А. І. Пашука, О. А. Сербенської, А. А. Бодника чи від когось іншого, або вичитав у

газеті, книжці, відкривався інший світ знань: світ знань, який заборонений, засліплений рішеннями партійних з'їздів і пленумів. Офіційні, ніби незаперечні постулати розпливалися, втрачали свою ідеологічну силу і зміст.

В. Й. Здоровега на лекції спростував, заперечив усталене твердження про те, що В. І. Ленін писав простим, зрозумілим, дохідливим для усіх стилем. Це тоді здавалося великою сміливістю. Сьогодні студенти це сприймають як дрібницю, що не вартує жодної уваги. Не заперечую. Але тоді, у 1960-ті роки, коли після «хрущовської відлиги» настав брежнєвсько-сусловський «колючий мороз», не кожен дозволяв собі привселюдно заперечити якусь комуністичну міфологему. Володимир Йосипович до певної межі був аж надто відвертим у своїх судженнях стосовно так званої інтернаціональної політики, національного питання в СРСР.

Із спогадів випускників факультету журналістики.

Степан Курніль: «Справжнє завдання факультетів журналістики в Радянському Союзі полягало не у тому, щоб розвинути творчу особистість, сформувані вільного журналіста, а виховати надійного бійця ідеологічного фронту, підручного партії, який повинен прославляти передовий радянський лад та розум, честь і совість тодішньої епохи – КПРС. Як казав Михайло Шолохов, ми пишемо за велінням нашого серця, а наші серця належать партії. І багато хто у це вірив, навіть я (адже вступив до університету без блату, без грошей). Промивання мізків було професійним. Лише іноді поміж рядків викладачі називали речі своїми іменами. А бувало – без церемоній. Зокрема, і Володимир Йосипович. Пам'ятаю, як розродився спогадами Генеральний секретар ЦК КПРС Леонід Брежнєв. Книги, одна за одною, «вилітали у світ», як підсмажені скибки хліба з тостера: «Мала земля», «Піднята цілина», «Відродження». Тоді професор з гіркотою і сарказмом сказав: «Дуже талановитий журналіст Леонід Ілліч... Аграновський». Звичайно, усі студенти зрозуміли, що мова йде про публіциста Анатолія Аграновського.

– Добре, що хоч поем про «сизого орла» (як про Сталіна. – С.К.) ще не складають, – додав Володимир Йосипович. У застійні сімдесяті це звучало як антирадянщина. Особливо з вуст викладача. За своєю натурою Володимир Йосипович не міг бути «підручним партії», а за посадою – був зобов'язаний. Не пригадую, до чого це було сказано: «Мені багато платять, як усім професорам та письменникам. Навіть не знаю за що. А втім, нема що за ті гроші купити, та мені й нічого не треба. Хіба що книги». Він їх купував багато і багато читав. Не

тільки для роботи, а й для душі. Не пропускав новинок художньої літератури – як вітчизняної, так і зарубіжної. А потім ділився враженнями від прочитаного на лекціях. Тому після пар ми бігали у книгарню і шукали ті книжки.

– Пориньте у цей світ, – говорив Володимир Йосипович, – розповідаючи про роман японського письменника Дзюніті Ватанабе «Історія кохання». – Це справжній світ, не вигаданий. Не те, що наш...».

Лариса Бурчо, Йосип Бурчо: «Розмовляючи з Володимиром Йосиповичем, кожен студент зростав у власних очах, починав перейматися відповідальністю за свої слова і в той момент не міг ні кривити душею, ні дозволяти собі недоречні аргументи.

Для Володимира Йосиповича ніколи не було важливим, чи збігається його думка із позицією залу. Він ніколи не рахувався з кон'юнктурою, не прагнув комусь догодити, не боявся виступити проти всіх. За це його часто в кулуарах називали «сивоголовим романтиком».

З Володимиром Йосиповичем ми практично не говорили про політику, завжди вистачало тем професійних, життєвих. Та відклалась у пам'яті одна розмова в Одесі про бандерівців, про ОУН,УПА. Випадкова, не пригадуємо, чим і викликана. Та досі не доводилося чути на захист українських борців за свободу аргументів більш простих і зрозумілих, ніж їх навів Здоровега. Він сказав приблизно так: «Звичайно, йшла війна, у всіх була зброя, були жертви, в тому числі безневинні, але українські повстанці ні на які країни чи землі не напали, вони просто хотіли жити на своїй землі так, як вважали за потрібне, і за це воювали до останку». Це було сказано десь у році 1978-му, коли на подібну тему в країні ще взагалі не говорилося. Але й сьогодні аргументи Здоровеги ніхто не зможе спростувати».

...Минали роки. Кожна вістка про факультет, викладачів, яку приносили студенти-практиканти до обласної газети «Прикарпатська правда», Івано-Франківського обласного радіо, де я працював, викликали приємні спогади про навчання, викладачів, про В. Й. Здоровегу, М. Ф. Нечиталюка, О. А. Сербенську, Й. Т. Цьоха, Д. С. Григораша. Під добродійним впливом Володимира Качкана я почав готувати кандидатську дисертацію. Та від зародження думки про написання наукової роботи до отримання диплома кандидата педагогічних наук проминуло вісім років. Упродовж цього часу поруч було багато різних людей. Одні шкодили, гальмували роботу. Інші, їх більшість, допомагали досягнути мети. Це – Т. І. Цвєлих (науковий керівник), В. І. Смужаниця, М. Б. Євтух, Марія і Ярослав Калакури. Захист дисертації відбувся 1 липня 1977 р. у Науково-дослідному інституті педагогіки Академії наук УРСР.

Серед дев'яти відгуків на автореферат дисертації найдорожчим для мене був відгук із рідного факультету журналістики за підписом доктора філологічних наук, професора В. Й. Здоровеги. Й гадки не мав, що незабаром працюватиму на факультеті. Правда, щиро вітаючи по телефону з успішним захистом дисертації, Володимир Йосипович налякував мене, що добре би було мати на факультеті викладача, який є кандидатом наук і має великий досвід практичної журналістики. Але я цьому не надав особливого значення. У 1977–1978 навчальному році я вже працював як погодинник в Івано-Франківському педагогічному інституті імені Василя Стефаника.

У тому часі розширювалися також контакти з факультетом журналістики. Випускник 1972 р. Роман Андріяшко, який працював на Івано-Франківському обласному радіо, часто виявляв ініціативу і ми їздили до Львова. Зустрічалися з В. Й. Здоровеґою, приятелем, інженером П. І. Галущакoм.

Роман Андріяшко: «Педагогічна манера розмови у Володимира Йосиповича Здоровеги виявлялася в тому, що його критичні судження не ображали, не принижували, не викликали відчуття нездатності, а, навпаки, розбуджували бажання розвивати свої сили в журналістській творчості. Його розмови і публікації приваблювали тим, що він кожного разу відкривав перед тобою щось нове, досі незнане, але якесь близьке, цікаве і бажане, таке, яке хочеться повністю збагнути і зробити його своїм власним досягненням... Володимир Йосипович одержимо творив свою «здоровегівську» науку¹ про журналістику, її роль і завдання. Доба його життя не зійшла марницею, не канула безслідно у небуття. Постійною, виснажливою роботою він дав нам, журналістам-практикам, доконче потрібні, співзвучні проблемам часу уроки. У всякому разі для мене, який у 1990 році став керівником Івано-Франківської обласної державної телерадіокомпанії, судження професора Здоровеги були своєрідними ковтками цілющого повітря і променями світла. Тоді, на зламі епох, у час кардинальних суспільно-політичних змін, саме поняття «журналістика» набувало таких ефемерних, розпливчастих і хистких відтінків, що складно було знайти свою дорогу, свою духовну «територію». І тут уроки Володимира Здоровеги важко переоцінити. Він начебто твердив: я прийшов в українську журна-

¹ З-під пера В. Й. Здоровеги вийшли книжки: «Мистецтво публіциста» (1966), «У майстерні публіциста» (1969), «Пошуки істини, утвердження переконань» (1975), «Слово тоже есть дело» (1979), «Питання психології публіцистичної творчості» (1982), «Вступ до журналістики» (1998), «Теорія і методика журналістської творчості» (2000, 2004) та інші.

лістську науку на одне-єдине людське життя. Іншого в мене не буде. І тому я мушу висповідати людям усе, що пережив, передумав, перебачив і навіть перечув».

Василь Пилип'юк: *«Найяскравіший студентський спогад про Володимира Йосиповича – його лекції. На кожного викладача ми, студенти, дивилися, як на Бога. Та я ніяк не міг второпати: усі викладачі читають лекції, майже не відриваючись від конспектів, а він вільно розповідав. Навіть не пригадую, чи приносив він в аудиторію якісь свої записи. Як можна тримати в голові стільки розумних речей! Лише згодом, коли ми з ним зійшлися ближче, навіть потоваришували, я зрозумів, що у його голові розумних думок набагато більше, ніж він викладав нам. А ще ж було уміння закохувати своїх слухачів у таку важку професію – журналістику, підштовхувати до неї. Та що говорити, одне слово – Професор».*

...Приїжджали до івано-франківських журналістів Й. Т. Цьох – тодішній декан факультету журналістики і В. Й. Здоровега – завідувач кафедри. Одного разу лісничий Березівського лісництва Коломийського лісокомбінату П. П. Дем'янюк запросив на полювання Й. Т. Цьоха, В. Й. Здоровега, Р. О. Андріяшка і мене. Правда, не поталанило, мисливці повернулися без здобичі, але відпочили, наговорилися, наспівалися, ще ближче пізнали один одного.

У Березівському лісництві ми зустрічали Новий 1977 рік і водночас відзначали моє сорокаріччя. Приїхав Володимир Йосипович з дружиною Неонілою Іванівною і дочкою Мар'яною, щиро привітали з днем народження. Зібралися сім'ї працівників лісництва. Приємне, веселе було товариство. Володимир Йосипович і Неоніла Іванівна разом зі всіма співали, колядували, танцювали, змагалися, хто довше витримає шалгуцупки, аркана, експромтом складали коломийки...

В. Й. Здоровега у будь-якому товаристві (серед вчених, робітників, односельчан, журналістів, студентів) завжди був безпосереднім, так би мовити, рівним, скромним, ввічливим. Так виявлялася його справжня сутність, моральність, гідність, навіть якась запобігливість, щоби не виокремлюватися з-поміж інших. Водночас він умів делікатно, щоби нікого не принизити, показати свою інтелектуальну обізнаність у різних сферах: суспільно-політичному, літературному, мистецькому, журналістському житті, цікаво розповідав різні бувальщини. Та раптом замовкав, замислювався. Про що думав? Може, й про те, що тривожило мене, багатьох українців. Адже надзвичайно важко подолати самого себе, щоби навіть самому собі сказати, самому собі зізнатися, що належиш до тих, хто не кидався відкрито на зловісну амбразуру комуністичної системи.

Степан Кость: «Заслуги В. Здоровеги як вченого величезні. Він володів рідкісним даром серед нашого вченого корпусу – вмінням теоретизувати, вмінням мислити абстрактно. ...Тоталітарна (комуністична – В. Л.) система, система одного із найбільш жорстоких і безкомпромисних політичних рухів зламала багатьох, багатьох підступно використала – серед них і Володимира Йосиповича. І все ж він не став вірнопідданим, не став ідеологічно зашореним. Не поділяю думки, що поведінка української інтелігенції в радянські часи була «валенродизмом». Було свідоме, ідейне, з переконання служіння тоталітарній системі; було служіння зі страху (і через страх за долю сім'ї, рідних); було вимушене пристосовництво задля того, щоб просто вижити; було просто пристосовництво задля особистої вигоди, кар'єри, але із збереженням внутрішньої свободи. Це не був героїчний варіант, це був, радше, приземлений, вимушений прагматизм, бо такі люди намагалися зберегти себе як особистість, у них не атрофувалася здатність критично мислити.

Роздуми над феноменом В. Здоровеги змушують замислитися над кількома важливими проблемами: доктором наук можна стати, але вченим, як і поетом, треба народитися; наука не можлива без інтелектуальної свободи; наукова діяльність не повинна бути засобом чи трампліном для кар'єри; альтернатива «об'єктивний вчений» чи «вчений-патріот» свідчить про хворе суспільство; роль особистості в науці більша, ніж, скажімо, у політиці; морально-етичний аспект наукової діяльності, мабуть, ще складніший, ніж у політиці чи мистецтві; вчений не може прислужувати; головне – інтелектуальна чесність. Володимир Йосипович в одному з інтерв'ю сказав, що мусить бути певна межа, за яку журналіст не має права переступити. Він дуже гостро відчував цю межу і як вчений, і як педагог, і як публіцист, бо за цією межею можна зникнути як особистість, за цією межею зникає зв'язок зі своїм народом. Кажуть, що святе місце порожнім не буває. Але місце професора Здоровеги в науці назавжди залишиться за ним».

Працюючи асистентом кафедри теорії і практики радянської преси, я відвідував лекції з теорії і практики журналістики В. Й. Здоровеги, для себе конспектував їх. Володимир Йосипович охоче ділився своїм педагогічно-викладацьким досвідом, непомітно спонукав до серйозної наукової праці. Наприкінці грудня 1978 р. на кафедрі також почав працювати Іван Васильович Крупський, з яким ми подружилися. Разом входили у викладацьку сім'ю. Нашу несміливість помітили Й. Т. Цьох, В. Й. Здоровега, підбадьорювали, додавали впевненості, що сприяло «вписуванню» у колектив кафедри, на якій працювали

Д. С. Григораш, Б. Д. Машталярчук, Ю. Г. Шаповал, В. М. Гой, С. А. Кость, І. М. Лубкович.

Третього дня Різдвяних свят 1979 р. В. Й. Здоровега, Ю. Г. Шаповал, В. М. Гой, І. М. Лубкович і я «водили козу» по Львову. Відвідавши кілька відомих кав'ярень, пізно ввечері прийшли до Ігоря Лубковича. Розбудили, підняли на ноги всю родину. Прокинулася маленька Наталя. Мирослава Теодорівна – дружина Ігоря Маркіяновича – заспокоює дочечку. Нахиляється до ліжечка Володимир Йосипович, ніжно говорить до Наталі. Вона його впізнає: «Сьо приніс?..». Лунають колядки, нас запросили за стіл. Святкування тривало...

Особливо одухотворена осяйність запановувала над Володимиром Йосиповичем, коли він приїжджав із сім'єю – дружиною Неонілою Іванівною, дочками Наталею і Мар'яною на Святий вечір до батьків. Не зумію передати той світлий душевний стан, який охопив кожного з родини, а також журналіста Леоніда Сотника і мене, коли ми у 1980 р. разом відзначали Різдво Христове в Юзефи та Йосипа Здоровег у селі Оліїв на Тернопільщині. 17 травня того ж 1980 р. івано-франківська молодіжна газета «Комсомольський прапор» опублікувала мою рецензію на монографію В. Й. Здоровеги «Слово тоже есть дело», яка вийшла друком у Москві. Володимир Йосипович підписав мені цю книжку. Я тоді сказав, що хочу написати про неї, але чи зумію належно її оцінити? Володимир Йосипович підбадьорив, мовляв, вовка бояться – до лісу не ходити. Удосконалою володіння словом, точно висловлюю думки, утверджуй свою громадянську позицію.

Олег Наливайко: «Він інтуїтивно відчував свій вплив викладача на студентів і час від часу полюбляв зупинити десь в коридорі і у своїй лагідній манері зауважити, що на семінарі був неухважним, або вступити в полеміку, здавалось би, з якогось не суттєвого виступу на зборах, або замітки в університетській багатотиражці. Я щасливий, що цей наш «коридор» зберігався до останнього його дня. Нас розділяли відстань, час, посади, але доля вперто зводила в цьому «коридорі» і я мав щастя чути його поради, думки, зауваження».

В. Й. Здоровега наголошував, що Іван Франко завжди виступав за єдність слова і діла. «Щоб слово сталося ділом, – говорив Іван Франко, – то треба духу свободи і любові до правди та до народу в публічній дискусії». Соціально небезпечним у публіцистиці Іван Франко вважав тип *гіпокрити* – лукавої, брехливої людини. Він неодноразово підкреслював, що гіпокризія, поширена в суспільному житті, завдає величезної шкоди, призводить до надлому духовно-національного життя і людини, і суспільства. Ці надзвичайно важливі думки Івана Франка знайшли

втілення у наукових статтях, доповідях на конференціях В. Здоровеги. Найбільш резонансними були публікації: «Спокута чужих і власних гріхів» (1989), «Остання свічка або чому придушення свободи слова може призвести до повного краху відродження» (1991), «Зловісні роги великодержавництва» (1992), «Сповідь на вершині життя або про те, як з хохлів стають українцями» (1994), «Журналіст – це той, який народився хворим, болить чужим і власним горем» (1997), «Чи український наш інформаційний простір» (1997), «Сила і безсилля слова» (2002), «Влада інтелекту чи інтелектуальне прислужництво» (2004), «Менше любителства та експромту» (2005), «Тотальний обман як складова системи» (2005). Останньою була публікація «Іван Франко і українська публіцистика» (2006) («Збірник праць кафедри української преси»). Визначальна сутність праць Володимира Здоровеги – український журналіст повинен служити, насамперед, ідеї утвердження Української Держави.

Але до такого остаточного розуміння ще треба було Володимирові Йосиповичу витримати не одне морально-психологічне випробування, неодноразово глибоко осмислити суспільно-політичну ситуацію, діяти виважено, щоби не зробити нових помилок. Адже комуністична система чітко визначала місце журналіста як підручного партії. Він змушений був працювати на зміцнення цієї системи. «Відступ від партійної лінії, залежно від обставин і умов часу, міг коштувати журналістові життя, відбування каторги чи, у ліпшому випадку, позбавлення партквитка і роботи. Не кажемо вже про позбавлення певних матеріальних благ, заборони друкуватись», – напише Володимир Йосипович у найпопулярнішому підручнику «Теорія і методика журналістської творчості», третє видання якого також побачило світ у видавництві Ігоря Паславського «ПАІС».

Володимир Йосипович підкреслював, що журналіст міг собі дозволити критикувати, іноді навіть гостро, недоліки. У пресі була сатира, популярність сатиричних видань, скажімо, українського «Перця», була величезною. Газетярі навчилися обминати цензурні «рогатки», вдаючись до езопівської мови. Кращі публіцисти у післясталінські часи досить переконливо писали про неспроможність економіки, засилля бюрократії, окремі випадки беззаконня. Проте навіть найпереконливіші критичні матеріали про того чи іншого функціонера знімалися з полоси «Правди» за вказівкою члена політбюро. «Та головне – нікому не дозволялося сумніватися у правильності марксистсько-ленінського вчення і безпомилковості та мудрості партії, – підкреслював Володимир Йосипович. – Все, що писав чи говорив журналіст, повинно було слугувати зміцненню тогочасної системи. Інакше не могло бути. Поняття порядності, совісті,

моральності до уваги не брались. Моральним, за Леніним, вважалося все, що служило будівництву комунізму». Журналісти, яких називали не лише підручними партії, а й приводними пасками, навіть золотим фондом партії, не мали жодного права виходити за межі заґратованої комуністичної клітки. Це, до речі, я також гостро відчував, коли працював і в районних газетах, і в обласній газеті «Прикарпатська правда», і на обласному радіо, і кореспондентом Українського радіо по Івано-Франківській області.

Ігор Лубкович: «Попри те, що В. Й. Здоровега двічі був деканом факультету журналістики, створив і два десятки років очолював кафедру, він так і не став (і, схоже, що не збирався ставати) «номенклатурною одиницею». Дехто взагалі закидав йому невміння орієнтуватися «у політичній обстановці». Бо ж дійсно: начальство ніколи не обдаровувало його особливою прихильністю. За радянських часів В. Й. Здоровега кілька разів пробували вигнати з роботи «за націоналізм», а сьогодні дехто закидає йому недостатню національну свідомість. Хоч він ніколи не був і не є дисидентом. Його погляди дійсно ніколи не вкладалися у межі якоїсь шаблонної ідеології, і тому він ніколи не був своїм у жодній партії, у жодній команді, і йому часто перепадає на горіхи і від комуністів, і від істерично настроєних мітингових патріотів. Є у його працях, публіцистиці, поведінці немало кон'юнктурного. Змушений був іти проти совісті, за що вибачався».

Ігор Павлюк: «Одні національні інтелігенти за свої переконання сідали за ґрати (як В. Стус, І. Калинець, В. Чорновіл, Є. Сверстюк, М. Руденко...), інші по-вірнопідданськи («ледь печальні, ледь сутулі, ледь пом'яті») тихенько, «підленько і дрібненько» гнули «лінію партії», ще інші, як той же Григій Тютюнник, Ліна Костенко, Олесь Гончар, Борис Олійник, Іван Дзюба і тоді, на відносній волі, зоставалися Людьми, працюючи в журналістиці і в літературі, а значить граючись зі смертю. Знаю, як важко переживав В. Й. Здоровега свою роль експерта у справі засудження радянською владою поета Ігоря Калинця, тому просив у нього прощення. І це було щире і шляхетне, християнське каяття людини, яка не претендувала на роль героя, а лише – на статус порядної совісної людини, професіонала із гідністю, яким, впевнений, Володимир Йосипович, в очах справжніх дисидентів і зостається».

Ігор Лубкович: «Звичайно ж, В. Й. Здоровега не належить до тієї групи людей, які ніколи не змінюють своїх поглядів. Але є у його філософії життя постулати, яким В. Й. Здоровега не зраджував... Серед них чи не найважливіші – відданість Україні, своїй сім'ї і роботі. Гово-

рячи про його патріотизм, можна згадати, як він ще юнаком носив до лісу упівцям харчі та «грипси», виконував інші їхні доручення. Хтось, може, б і хвалився, а він вважав, що по-іншому і бути не могло. Але мені символічнішим видається інше: коли формувалося українське військо і звільнені в запас воїни (в т. ч. на факультеті журналістики) давали присягу на вірність Україні, в їхню шеренгу став і професор В. Й. Здоровега, людина уже далеко не призовного віку».

...Навесні 1981 р. на факультет журналістики несподівано ввірвалося небезпечне випробування. Працівники обласного управління КДБ передали в партком Університету товстий зошит під назвою «Лесная правда». На факультеті переполох, перестрах, перешіптування, тривожне очікування. Декілька працівників із КДБ цілими днями в Університеті. Нишпорять по всіх факультетах. Вишукують українських буржуазних націоналістів. Згадують про 1973 рік, коли заарештували кільканадцять студентів, відрахували з Університету, а також звільнили з роботи кількох викладачів. Найбільше «ворогів радянської влади» було тоді на українській філології та історичному факультеті. З факультету журналістики відрахували лише Павла Федюка. Тепер в центрі уваги партійно-радянських органів був факультет журналістики. Це ж бо треба додуматись? У студентській «Лесной правде» тлумачать Азбуку. Акцентують увагу на слові «Сибір». Підкреслюють, що, «Сибір – це географічна назва частини Радянського Союзу, де побував кожний справжній українець». Або «поетичні» рядки: «Їхав фіров по селу, зустрів москаля – убив з пістоля. Другий почав утікати, я став доганяти. Він ніс «Цілину» в руках – я вилами його під пах». («Цілина» – це спогади Генерального секретаря ЦК КПРС Л. І. Брежнева).

Стривожений декан факультету журналістики Й. Т. Цьох, пригнічений В. Й. Здоровега. Його, як і Йосипа Терентійовича Цьоха, мене і багатьох інших викладачів по кілька разів на день «запрошують» на розмову до того чи іншого працівника КДБ. Прізвища студентів, які «видавали» «Лесную правду», їм відомі. «Копають» глибше, щоб натрапити на слід викладачів. Хтось може бути зв'язаний зі «студентською націоналістичною організацією», ідейно скеровувати її. Якщо ні, то повинні б знати про такий зошит зі злісним наклепом на світлий соціалістичний спосіб життя, партійне керівництво, вихваляння оунівців, бандерівців. Якщо не звертали уваги, замовчували, потурали, то також винні...

– Скільки можна топтатися по людині? – з відчаєм промовив до мене після чергової бесіди з кадебешником Володимир Йосипович. Він розповів, що в основному мова йшла про студента Ігоря Галушцака.

В. Й. Здоровега і я дружили з батьком Ігоря – інженером Петром Івановичем Галущаком. Мене ж зусібіч «розпитували» про Ігоревого тата – Петра Івановича. Він, як і Володимир Йосипович, з Тернопільщини. Працював у Коломиї (там ми з Петром познайомилися), згодом – в Івано-Франківську, а потім – у Львові. Володимир Йосипович, Петро Іванович і я приятелювали. Нам було цікаво розмовляти про життя-буття. Інколи порушували дуже гострі політичні питання, зокрема національно-визвольної боротьби.

– Як допомогти, врятувати Ігоря? – бідкався Володимир Йосипович.

Порадили Петрові Івановичу піти до В. Ф. Добрика – першого секретаря Львівського обкому партії, члена ЦК КПРС. Він знав Петра Галущака як хорошого фахівця-будівельника, відповідального керівника, взяв його з Івано-Франківська на роботу до Львова.

– Націоналістів не захищаю! – відрубав Добрик, тільки-но Петро Іванович ступив на поріг. – Таке зелене, а вже ворог радянської влади, мати його... – кричав, як навіжений. – Що заробив, те й буде мати.

Наче риба об лід, б'ються думки. Даремно товчуть собою, шукають виходу. Двері, вікна скрізь зачинені, жодної щілини. Переживає, мучиться Володимир Йосипович від безсилля. Безвихідь влізла в мене. Розправа над студентами підходить до кінця. Ігоря Галущака, Миколу Гіся, Володимира Сенькова, а також Богдана Саврука, який насмілювався на комсомольських зборах заступитися за однокурсників, виключили з комсомолу і відрахували з Університету.

Під час розмови з Володимиром Йосиповичем виникали запитання: «Хто підштовхнув, організував студентів на створення своєрідного журналу «Лесная правда?» Чому така назва? З якою кінцевою метою це робилося?» Найбільше в цій історії, на мій погляд, потерпів Ігор Галущак. Понад чотири роки його батьки, Алла і Петро Галущаки, оббивали пороги в обкомі партії, Міністерстві вищої, середньої і спеціальної освіти УРСР та нашому Львівському державному університеті імені Івана Франка, щоби поновили сина на навчання. Тільки в 1986 році дозволили Ігореві Галущаку навчатися на російській філології. Та всупереч усім випробуванням він таки став журналістом, розвинув природну здібність і нині його журналістське Слово вірно служить інтересам України. Володимир Йосипович радів з кожного творчого успіху Ігоря Галущака.

В. Й. Здоровега дуже бентежило, що будівництво Української держави наштовхується на морально-психологічні перепони, перешкоди, які породила руйнівна московсько-більшовицька тоталітарна система. Вихолощені релігія, філософія, психологія, мораль українського життя, порушені національні традиції в сім'ї, тобто в тій царині, де етнос,

народ відтворюється, завели нас у духовну прірву, призвели до кризи особи, яку дуже важко нині долати. Це складне морально-психологічне явище пов'язане з тим, що національні громадянські або безнаціональні (рабські) почуття засвоюються людиною ще в дитинстві. Пізніше вони функціонують переважно на підсвідомому рівні. Ними успішно можна маніпулювати. Переосмислити сформовані стереотипи непросто. Це очевидно, адже чимало людей нині, на жаль, ще не мислить українськими національними, державотворчими інтересами, ідеалізує комуністичне минуле, із захопленням позирає на імперську Москву.

Біологи стверджують, що 70 років – це період генетичного проникнення, коли певні психологічні комплекси проникають на генетичний рівень. Очевидно, за 70 років комуністичної тоталітарної системи і більш як три століття московського царського режиму певні психологічні комплекси проникли і на генетичний рівень українського народу. Тому важко позбуватися почуття вторинності, меншовартості, малоросійства, бездержавності, імперсько-комуністичних міфів про мудру ленінсько-сталінську національну політику, які досі гальмують розбудову української України.

Володимир Йосипович відчув на собі усі «принади» радянського способу життя. Атмосфера в усі роки панування комуністично-радянської тоталітарної системи характеризувалася, з одного боку, класовою недовірою, підозрілістю, а з іншого – небаченим припливом ентузіазму, який спеціально підтримувався політичними та ідеологічними засобами. Оптимістичні кінофільми і радіопередачі, публікації (репортажі, нариси) про героїчні звершення радянського народу, бадьорі, голосні, урочисті пісні, святкові, радісні паради, мітинги з маєвом прапорів, гасел, квітів – і в той же час жорстокі катування, тортури, розстріли чергових «ворогів народу», про які нинішній читач також може довідатися з біографічного роману «Сад Гетсиманський» Івана Багряного, із спогадів українських повстанців та багатьох інших правдивих джерел.

Неймовірно важкий суспільно-політичний макро- і мікроклімат, який породили «перший сокіл – Ленін» і «другий сокіл – Сталін» та їхні соколята-дияволята, створював не лише психоз самовикриття в ім'я рятунку від смерті, а й передумови для вироблення у людини морально-психологічного механізму, здатного захистити її життя. Такою формулою самозахисту була ідентифікація з владою, яка насамперед виявлялася в ентузіазмі.

Ентузіазм людей у тоталітарному суспільстві є зворотним боком стихії насильства і несправедливості, що сама, як не дивно, здатна породжувати ентузіазм. Людина, яка не тільки позбавлена будь-якого

достатку і стабільності, а й постійно перебуває під безперервною загрозою фізичної розправи на основі якоїсь вищої волі, поступово втрачає власну волю, гідність, морально паралізується. Людина, яка не бачить в актах насильства жодної логічної закономірності – оскільки «ворогом народу» раптом міг стати не тільки «улюбленець партії», а й сусід, співпрацівник, рідний брат, батько, – така людина може досягти стабільності і внутрішньої рівноваги лише одним способом – ідентифікувати себе з владою і таким чином стати на її захист. Оскільки людина психологічно стає частиною системи влади, складалося враження, що влада її не зачепить, пошкодує, захистить. І така людина зовсім щиро кричить «Ура!» Ленінові, Сталінові, Брежневу чи іншому можновладцю – вождеві, а по суті – в ній працює лише захисний механізм, який згодом перетворюється на особливий вид суспільно-політичної активності, породжує сліпий фанатизм, що пригнічує справжні національні, громадянські якості, особистісну індивідуальність, підживлює психологічний фантом ідилії.

У 2004 році В. Й. Здоровега опублікував у журналі «Універсум» статтю «Влада інтелекту чи інтелектуальне прислужництво», в якій є такі слова: «Інтелектуали беруть на себе відповідальність за стан світу і його майбутнє, хоч іноді й завдавали йому чимало лиха, констатуючи, наприклад, ілюзорні комуністичні утопії – візію раю, які перетворили значну частину світу на суще пекло, привівши людство мало не у глобальний ГУЛАГ». Щоби справедливо назвати «комуністичний рай» «сущим пеклом», Володимирові Йосиповичу довелося складати не один суспільно-політичний іспит.

Створення у Львові 20 червня 1988 р. Товариства української мови імені Тараса Шевченка, яке очолив письменник Роман Іваничук, активізувало боротьбу за надання в Україні державного статусу українській мові. Студент Петро Рибчук у замітці «Товариство рідної мови», яку було опубліковано в газеті «За радянську науку», зазначив, що осередок Товариства української мови створено на факультеті журналістики завдяки допомозі доцента В. Лизанчука й асистента М. Присяжного. Це – перший в Університеті імені Івана Франка осередок Товариства української мови. Я ж додам одну дуже важливу деталь. Перед тим, як запросити на організаційні збори поета Ростислава Братуня, була розмова з деканом факультету В. Й. Здоровегою. Він схвально поставився до такої ініціативи, і осередок Товариства було створено.

Іван Бєсяда, який в той час навчався на факультеті, згадує, що В. Й. Здоровега, О. А. Сербенська, В. В. Лизанчук, М. П. Присяжний – різні за характерами, підходами до справи, за яку відповідали, за своїм

Тільки той, хто чхає на погоду,
Той, хто не служить череву в догоду,
Зуміє правді й розуму служити.

Василь Симоненко

ставленням до студентів – були єдиними в одному: намагання прищепити студентам любов до свого рідного, українського. У деякого зі студентів ці почуття доводилося просто будити, в інших – розвивати, а головне – спрямовувати в правильне річище. Адже хто-хто, а викладачі журфаку – факультету, який в Радянській державі вважався ідеологічним, – добре знали, якою жорстокою може бути помста ще тоді панівної «керівної і спрямовуючої сили на ймення компартія за найменше протиставлення свого рідного, національного – інтернаціональному, космополітичному – радянському з його тоталітарною комуністичною ідеологією».

Неоднозначно оцінювали в ті роки громадсько-політичну активність студентів нашого Університету і, зокрема, факультету журналістики. Це можна було помітити, почути і стосовно стінної газети «Точка зору». Одні схвалювали гострі, оперативні, неординарні матеріали. Їх приходили читати навіть із міста, бо знаходили свіжу, цікаву інформацію, коментарі про політичні події у Львові, Києві та деяких інших містах України. Уважно вивчали стіннівку посланці з обкому, міськкому і райкому компартії. Безперечно, реагували негативно, бо думки, висловлені студентами, не збігалися з офіційними настановами компартійних органів.

– Ви розпустили студентів, не працюєте з ними, не виховуєте, – дорікали партійні функціонери деканові факультету В. Й. Здоровезі. – Ви – ліберал, граєтеся у демократизм. Уседозволеність, яка панує на факультеті журналістики, може погано закінчитися...

– Я не буду цензором, – відповідав Володимир Йосипович контролерам із партійних органів. – Ми роз'яснюємо студентам суть гласності, свободи слова і відповідальності, демократизації суспільства, проголошених партією, вчимо, що треба писати правдиво, об'єктивно, аргументовано, толерантно, всебічно інформувати про факти, події, явища. Якщо хочемо, щоби молодь нам довіряла, то повинні навчитися розмовляти з нею відверто, чесно і пам'ятати при тому – тільки правда допоможе нам. Скільки історичної і сучасної правди – стільки й віри.

У той час широко обговорювався у пресі, на радіо і телебаченні проект Платформи ЦК КПРС до ХХVIII з'їзду партії. Кандидатом в делегати ХХVIII з'їзду КПРС по виборчому округу №5 було висунуто В. Й. Здоровезу. Він підготував тези партійної платформи, але ортодоксальні промосковські партійні сили у Львові її не сприйняли. На ХХVIII з'їзді КПРС В. Й. Здоровезу не обрали. Після того, як з'їзд відбувся, стало очевидним, що національно-громадянська позиція Володимира Йосиповича не знайшла б на ньому підтримки. Я й сьогодні вважаю: дуже важливо, що він її мав, обстоював, інтенсивно переосмислював

життєвий шлях, свої вчинки. Не кожен у той час (навіть той, хто був безпомильний) здатний був оприлюднювати свої думки. То був досить спресований час, він не давав можливості довго виважувати не терезах мудрості, що робити, куди йти. Треба було однозначно визначати своє національно-громадянське «Я».

Декани Львівського державного університету імені Івана Франка Михайло Бартіш, Зиновій Ватаманюк, Михайло Гнатюк, Володимир Здоровега, Лев Іванків, Богдан Ковальчук, Богдан Максимчук, Орест Матковський, Василь Нор, Михайло Солтис, Ярослав Чайка опублікували в газеті «За вільну Україну» (18 вересня 1990 р.) заяву такого змісту: «Виходячи з необхідності демократизації та деполітизації науки і освіти, вільного творчого змагання наукових шкіл і напрямів, недопустимості монополізму однієї ідеології, ми, декани Львівського університету імені Івана Франка, заявляємо про свій вихід із КПРС. Після закінчення службових уповноважень кожен з нас залишає за собою право бути позапартійним або вступати в одну з партій».

Нині цей факт декому може здатися пересічним. Насправді – це був мужній вчинок, адже кинуте виклик комуністичній тоталітарній системі. Текст цієї заяви писав В. Й. Здоровега. Її обговорювали, уточнювали... Так народився остаточний варіант компромісного документа, у змісті якого також відчувається вплив Володимира Йосиповича – «майстра мудрих компромісів» (Б. Потятиник). Однак компромісні вчинки інколи призводили до помилок. Але чесність із собою спонукала до критичного оцінювання скоеного; він не соромився публічно попросити вибачення, що є, на мій погляд, свідченням громадянської мужності, совісності Володимира Йосиповича. Свою наукову гідність, професійну майстерність, педагогічний хист, інтелігентність та елітарність яскраво виявляв у статтях, підручниках, за якими вчать студенти всіх вищих навчальних закладів України, де готують майбутніх журналістів.

Ігор Паславський: «У студентському журналістському середовищі Володимира Йосиповича з приятню і симпатією називали «іскрою Божою». З двох міркувань. Природа наділила шановного професора талантом. А, по-друге, він упродовж десятиліть бездоганно і практично з перших особистих зустрічей визначав «виплеканий молоком матері» дар молодій особі до творчості, до репортерського пошуку, до публіцистичної довершеності. Як науковець, педагог, публіцист і наставник мав індивідуальний, тільки йому притаманний виразний стиль, який обумовлювався його характером – виваженим, спокійним, доброзичливим. Цінність слова В. Й. Здоровеги – у його думці, у влуч-

ності й точності формулювань. Він мав підвищену відповідальність за писане й мовлене слово».

Віктор Мазаний: *«Володимир Йосипович Здоровега збагатив світ мудрістю і відійшов у вічність. Людина європейської слави, він був простим, його серце відкривалося тим, у кому бачив жагу до пізнання і відображення світу. Він заповів, аби кожен із його вихованців ставився вдумливо до життя і зважував слово. Скільком талантам він дав дороговказ! Він вів нас за руку по-батьківському, хотів, щоб принципи «совісної» журналістики, модель якої створив своїми теоретичними засадами, стали нашою щоденною філософією».*

Під науково-методичним керівництвом заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Здоровеги підготовлено і захищено 15 кандидатських і 3 докторські дисертації.

В. Й. Здоровега підкреслював, що «журналістика – динамічний і складний процес. Вона зазнає постійних змін, журналістика багатоліка як у плані різних потоків інформації, так і різних видів комунікації». Журналістська праця – це не просто вміння вправно написати замітку чи статтю, хоча ці ази ремесла треба засвоїти, а своєрідний спосіб сприйняття світу, спосіб бачення реальності, спосіб мислення і світовідчуття, спосіб існування і усвідомлення себе у неспокійному житті, – наголошував Володимир Йосипович. У багатокомпонентному понятті «журналістська майстерність» Вчений, Публіцист, Громадянин і Вчитель розрізняв «різні ознаки професійних рис працівника ЗМІ – від морально-громадянських (мужність, сміливість), психологічних (оперативність, відчуття актуальності), освіченість (знання, компетенція) – до суто літературних (уміння цікаво, стисло, образно викладати думку)». Високий професіоналізм журналіста охоплює ще й глибинніші людські риси, особливу внутрішню енергетику, яка дає змогу йому впливати на інших людей, підпорядковувати їх своїй духовній владі. Ця внутрішня духовно-національна сила повинна бути притаманна кожному журналістові в Україні, щоби добре орієнтуватися, знати, глибоко розуміти причини і сутність інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України.

Вважаю, що Володимир Йосипович погодився б з Євгеном Сверстюком, який написав у газеті «День» (26–27 лютого, 2010 р.), що «світ став набагато підлішим, ніж він був. У радянські часи маски були стандартні, й їх було небагато. Нині є дуже багато різних масок. Є велика винахідливість на ринку масок. Навіть існує ціла індустрія, яка працює на різні спокуси... Індустрія працює на ринку психологічної війни. У ній

допускаються будь-які методи – дуже важко впіймати злодія. Звідки вуха ростуть, звідки ноги і хто запустив блеф... Тому наш журналіст має бути озброєним, передусім якимись глибшими принципами, знаннями і чуттями істини».

Цей вислів Євгена Сверстюка суголосний з висловом Блаженнішого Любомира (Гузара). Володимир Йосипович кілька разів у своїх працях цитував цього християнського мислителя європейського масштабу: «Якщо твоє слово, оперте на доказах твого життя, мене вчить більше любити, більше працювати, навіть більше терпіти задля добра – то є добре слово. Коли мене те слово вчить більше ненавидіти, руйнувати, не шанувати, принижувати других людей, не дивитися на їхні права, прямо тільки себе пропихати – це є небезпечне слово». В. Й. Здоровега сам відповідально ставився до слова, наполегливо навчав розрізняти добро і зло. Адже ЗМІ покликані інформувати, аналізувати, просвіщати, допомагати керувати державою на засадах україноцентризму, формувати національну ідентичність, будувати і утверджувати українську Україну.

Із спогадів професора Олександри Антонівни Сербенської: «Володимир Йосипович Здоровега був особистістю і мав здатність мобілізувати свої внутрішні сили, щоб розвивати, удосконалювати те, що Йому дав Бог, щоб не приспати поінформовану свідомість, що, мабуть, йде від предків: справу, в яку тебе вводить життя, треба робити добре і відповідально, потрібно її любити. Була у Володимира Йосиповича природна жага до знань, яка накладалася на врівноважений характер, вміння зосереджуватися, працювати і часто в умовах, які не завжди були ідеальними для науковця.

Був Чистий четвер, перед Великоднем. Зранку приїхав з Києва, де опонував на захисті дисертацію, і зразу пішов на лекцію. Вийшов з 350-ї аудиторії, і ми випадково зустрілися в коридорі. Був втомлений. Традиційно ми побажали один одному веселих свят. Володимир Йосипович, сильно шкутильгаючи, пішов до виходу. То були Його останні кроки по університетському коридорі, якими ходив десятки років.

У п'ятницю (2006 р.), як згадує наша випускниця, приятелька сім'ї Мирослава Лубкович, Володимир Йосипович збирався поїхати за вінком, щоби принести на могилу матері, яка дожила до глибокої старості і про яку Володимир Йосипович завжди зворушливо турбувався. Також хотів докупити децю до святкового столу. Схилювся, щоб зашнурувати черевик... А вже у Великодній понеділок пішов в інші світи. Священик у зворушливому прощальному Слові перед численною скорботною громадою згадав цей День як добрий символ життя Людини».

Викарбувані на надгробній плиті Володимира Йосиповича Здоровеги слова «Споконвіку було Слово...» постійно нагадують не тільки журналістам, а й політикам, усім громадянам України про своєрідну енергетику слова і особливу морально-духовну відповідальність за усне і писемне Слово.

2018 р.

РОМАНОВЕ ЖИТТЄСТВЕРДЖЕННЯ

Майже півстоліття минає з того часу, коли між татом і мною відбулася така розмова:

– Багато ваших передач по радіо слухаю. По голосу розпізнаємо з мамою Качкана, Присяжнюка. Тепер якийсь новий цікаво розповідає про людей.

– То Роман Андріяшко – студент, на практиці у нас. Як закінчить Львівський університет – будемо брати на роботу: Він із Рунгурів, нашого Коломийського району. Старанний хлопець, гострий на розум, мудрий.

– Добре, що місцеві вибиваються у люди. Але будьте обачними. Одне–два необережні слова, ой, як можуть зашкодити в житті, – нагадали тато.

...Життєствердження Романа Андріяшка, якого на світі земному вперше тремтливо і радісно пригорнула до серця матуся 24 липня 1948 року, не було легким, як і всього його роду, як і галичан, які важкою працею заробляли на прожиття.

У Рангурах Господь Бог дав Романові трепетне чуття отчого порогу, криничної води, високих гір, троїстних музик, смерекової живиці, що дуже вдало поєднувалося у його баченні людей, світу і слова. Він, як міг, допомагав батькам, і водночас сумлінно вчився, бо творча іскра кликала до інтелектуального осмислення життя людей, доброчинства, доброчесності.

В одному із інтерв'ю Андріяшко зазначив, що, мабуть, кожна людина може згадати те відчуття, яке в неї викликала вперше почути радіопередача. «Наприклад, мені, хлопчику, хотілося розібрати ту „скриньку” і подивитися, хто в ній говорить і співає. Ще пригадую, як до нашої сільської хати, де був один з перших у 50-ті роки минулого

століття акумуляторний приймач „Іскра”, збиралися люди, аби почути, що діється у світі».

Роман Олексійович слушно наголосив, що на противагу телебаченню, яке є видовищним, декоративно-прикладним, радіо – суто інтелектуальне, єдиний метод його впливу – асоціації, які можуть «захопити» слухача. Зрештою, коли зіставити картини, які подають телебачення і радіо, можна легко переконатися, що світ в інтерпретації радіо менш безнадійний і катастрофічний, ніж світ, який показує телебачення.

У журналістику Роман Андріяшко прийшов ще зовсім юним, а коли з відзнакою закінчив середню школу, то в його творчому доробку було вже понад десять публікацій. Згодом, витримавши чималий конкурс, він вступив до Львівського університету імені Івана Франка на факультет журналістики. Після першого курсу йому запропонували місце у виїзній молодіжній редакції, яка у Казахстані видавала газету для студентських будівельних загонів України. Такої ж можливості удостоївся і наступного року, а вже на третьому курсі Роман став співпрацювати з Львівським обласним радіо. Після закінчення університету попросився на роботу до Івано-Франківська, щоб бути ближче до рідного дому.

...У пам'яті зринає наша праця в редакції інформації Івано-Франківського обласного радіо. Роман Олексійович і я з одного погляду розуміли один одного. Дуже важливо, щоби між співробітниками не було ніяких психологічних бар'єрів, панувало повне взаєморозуміння і довір'я. У кожний випуск «Прикарпатських новин» ми готували по кілька звукових матеріалів. Зазвичай, це були коротенькі інтерв'ю, репортажі, звіти, виступи, коментарі. Налагодили роботу так, що час від часу разом їздили у відрядження. Роман невдовзі дуже добре орієнтувався у кадровій, господарській, соціально-економічній ситуації кожного району, обласного центру. Він досі пам'ятає прізвища, ім'я по-батькові багатьох керівників усіх рівнів, які працювали і нині працюють в області.

Упродовж двох десятиліть голос Романа Андріяшка часто звучав на обласному і Українському радіо. Він розповідав про найважливіші події та кращих людей Прикарпаття, привертая увагу до нагальних проблем. Спектр його журналістських досліджень був досить широким: від полів і лісів, до народної творчості. Авторські програми відзначалися аналітичним характером, актуальністю, інформаційною насиченістю, публіцистичною майстерністю та оригінальним стилем. Радіожурналіст уперто, з якоюсь сізіфовою терплячістю творив світ у образах добрих, духовно щедрих людей.

Варто зазначити, що, розповідаючи про ту чи іншу людину, Андріяшко намагався по-своєму їй допомогти, підняти її, непомітно запропонувати нові, ширші життєві горизонти.

А потім на початку 1990-го, його привабливий інтелектом голос значно рідше звучав в обласному ефірі. Державний комітет телебачення і радіомовлення України з ініціативи колективу призначив Романа Олексійовича Головою обласного телерадіокомітету. За 50 років існування установи, він став першим керівником, вихідцем з Івано-Франківщини. Вперше у системі Держтелерадіо України Роман Андріяшко перебудував повністю всю діючу структуру: прийняв рішення про остаточне виведення партійної організації та заборонив створення осередків будь-яких партій на теренах ОДТРК; ініціював нову систему оплати праці, що базувалася на об'єктивних критеріях оцінки вкладу кожного працівника; викоринив так звану «дідівщину» і запровадив інститут ведучих програм. І найголовніше вперше в Україні впровадив комп'ютерну технологію запису і монтажу передач.

У Романа Олексійовича природно поєдналися творчий і адміністративний хист, який позитивно впливав на якість роботи та мікроклімат у колективі. Знати і передбачати все можливе, що діється у його підлеглих їй, водночас, сприймати як особисте – це основні цінні риси керівника.

Із збільшенням кількості засобів масової інформації в журналістику прийшло чимало здібної, бажаючої працювати, але без відповідного практичного досвіду, молоді. На жаль, доволі часто вони так і не виростають з «дитячих штанців», роками засмічуючи ефіри і сторінки газет низькопробними за тематикою, змістом, мовною та стильовою культурою матеріалами. Очевидно, на їхньому шляху не трапляються професійні наставники. Натомість Роман Андріяшко, як правило, брав особисто шефство над новачками, терпляче і скрупульозно спрямовував їх до творчих вершин. Чимало авторитетних журналістів вважають за честь називати його своїм учителем. Адже виробничий процес тримається на відповідальності, самовідданості, на творчості, довірі і повазі до професійності кадрів. Колектив особистостей – ось «коник» Романа Андріяшка, де підвищення майстерності, авторитету та престижу кожного працівника найголовніше.

...Особливість природного дару Романа Андріяшка постійно підтримує його прекрасна, дбайлива Дружина Неля. Їхнє весілля запам'яталося насамперед тим, що до шлюбу Неля і Роман їхали на конях, на честь молодих рунгурівські газди і хлопці весело і гучно салютували з рушниць. Відчувався нескорений довбушівський дух. Скільки українських народних пісень і коломийок ми переспівали на веселлі? Віртуозне вмін-

ня передавати особливі космацькі та рунгурівські відтінки гуцульських коломийок показали журналіст Василь Пожоджук і лісничий Петро Дем'янюк, якому 12 липня 2018 року виповнилося 80 років. Неповторність весілля обійшлася Андріяшку звинуваченням в «українському буржуазному націоналізмі». Компетентні органи, тобто кадебешники, не випускали з поля зору жодного прояву природної українськості. Чимало інших перепон довелося долати Романові на шляху духовного самоствердження.

Творчі здібності Романа, доброзичливість і привітність Нелі передалися доньці, красуні Мар'яні, яка разом з чоловіком Любомиром Стринаглуком виховали двійко гарних дітей – Ярину та Ярему. Подальше становлення онуків триває з дуже важливим життєстверджуючим впливом дідуся Романа і бабусі Нелі.

В останні три десятиріччя значно змінилися засоби масової інформації: і техніко-технологічно, і тематично, і змістовно, стали демократичнішими, про те, як не прикро, втратили найголовніше – систему жорстких фахових критеріїв. Нинішній конкурентний інформаційний простір, який охоплює різноманітні за власністю, масовістю, кадровим потенціалом і джерелами фінансування газети, радіо й телеканали, призвів також до нівелювання принципів об'єктивності та моральності. Чимало з журналістів обслуговує ту чи іншу політичну партію, олігархічний клан. Легко піддаються кон'юктурному служінню, забуваючи про місію доброчинства заради утвердження української України.

Але це в жодному разі не стосувалося Романа Олексійовича Андріяшка, який всім своїм еством та практичною діяльністю популяризував щирий, непоказний патріотизм, світлу енергетику та оптимістичний настрій. Він намагався організувати журналістську творчість привабливою.

«Пізнати долю в чині і словах. Перекроїти долю народу за законами краси і віри. Творити долю і творити славу. Поєднати у собі мужність воїна-мужа і беззахисність романтика. Прагматизм ділового чоловіка з вічним донкіхотством. Любити до самозабуття, і відстоювати ідеали справедливості. Якась особлива досконалість у житті цього чоловіка. Розмірений ритм буднів, де створений механізм дії. Таким і відчула цього чоловіка – Романа Андріяшка. Буває ж так «спіткнешся об чийсь душу – і завесніє у душі», – з нарису львівської письменниці Марії Якубовської «Коли літо пахне полуницями...».

У 2007 році, розповідаючи у нарисі «Вірний духові своєму» про багатогранність професійних, людських якостей та рис, діянь і здобутків Романа Андріяшка, я написав, що він «продовжує примножувати

кращі традиції української журналістики, є фаховим і моральним авторитетом, творцем ідеального прообразу нашого майбутнього життя. Він робить те, що відповідає його характерові, темпераментові, моральним принципам і стану душі. Твердо стоїть у своїй справі, черпаючи силу й снагу, за висловом Василя Симоненка, з «океану рідного народу».

...Минає час. Щоразу, коли доводиться бувати з дружиною Марічкою в Івано-Франківську, ми гостюємо в Нелі і Романа. Приходить Володимир Качкан – наш побратим. На яку тему ми б не говорили, обов'язково заходить мова про функціонування сучасних засобів масової інформації. Роман Олексійович з професійним вболіванням наголошує, що у багатьох журналістів, на жаль, немає відчуття відповідальності за усне і писемне слово. Додам: у нинішній період інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України кожний журналіст, політик, службовець, громадянин має займати активну українськоцентричну позицію.

Заслужений журналіст України Роман Олексійович Андріяшко високо несе українську національну гідність. Вітаючи ювіляра з перемогою 7:0, щиро дякую за тепло серця, світло розуму, силу духу, любов до рідного, за посіяні зерна моральної творчості. Бажаю здорового, щасливого довголіття Тобі, Романе Олексійовичу, твоїй Дружині Нелі, усій Родині. Нехай Господь Бог оберігає Вас від будь-якого зла, огортає благодаттю Добра і Доброчинства заради утвердження соборної, духовної української України.

2018 р.

УКРАЇНОЕТНОЦЕНТРИЧНЕ КРЕДО ТВОРЧОЇ СУТНОСТІ ВАСИЛЯ ЛИЗАНЧУКА

Післямова

Вчитуючись нині в есеї професора і публіциста Василя Лизанчука, що дісталися читацької уваги ще на початку 90-х років, відчуваємо, як пружинить думкою кожне слово, як його ядерність, що вмоцована в історичну правду факту, заглиблена у філософсько-узагальнюючу даність, як по-теперішньому відбиває-віддзеркалює нашу віковичну турботумрію, нашу борню за кожне рідне слово-думку, національну гідність.

«Духовний ореол країни» (2003р.), «Поки живе мова, житиме й народ як національність» (2010р.), «Основа безпеки нації і держави» (2017р.) – з кожного науково-популярного бачення й викладу свого розуміння на порушену проблему вистрілюють слова-провидці, що втворюють саму філософію безсмертя: люди, їх ознаменосці, одійдуть, а слова таки вознесуться ореолом слави й вічності.

Вчений, педагог і просвітянин Василь Лизанчук, аналізуючи численні документи, що зафіксували різні етапи чорнонищення української мови – осердя титульної нації, культури підводить читача до однозначного прочитання й сприйняття істини: мова для нас – це живий компас, що вказує на вірність вектора ходи, це наш поводатор з московсько-більшовицького небуття на чистий лан відродження й змістотворення соборної незалежної демократичної держави. Читаючи аналітичні статті, шкіци-роздуми, оперативні відгуки у періодиці та й у телерадіопросторі, рецензії, ще й ще утверджуємося у твердості позиції автора-академіка: так, саме мова – наш рятівник посеред тих нав'язливих спокус, котрі армадно насуваються на нашу свідомість, соціальну позицію – з численних псевдодруків – книжкових та денникових, з телевізійно-радійних карколомних передач-покручів, інтернетних спекуляцій тощо.

У які б лінгвістичні контамінації ми не вплітали слово «мова», за Василем Лизанчуком, в цьому правічному й безконечному смислоряду слово «мова» – центрове, життєдайне; це слово дійсно несе в собі й загадку, і розгадку сутності мови як факту і явища, як набутку, так і майбутнього надбання. Бо ж мова – це не якийсь історичний консервант;

вона, мова, – живий організм, що має розвиток, розквіт і в залежності від її носія, завмирання, занепад. Мову, як і людину, слід доглядати, нерідко підліковувати й оберігати від нахлинаючих звідусіль паразитів.

Важливо оберігати від небажаних впливів і мовне середовище, прочищати його, як потічок, не допускати замулювання.

Із чотирьох розділів книги, власне, другий («Синергія журналістського слова і зображення») – чи не найобсяговіший як за змістовими, так і формотворчими сегментами.

Попервах переглядаю перелік назв; відтак мій зір ковзає рядками – і вже бачу, як метафоричність висловлювання вростається в органіку фактологічного набору, як думка виносить на вершину розповіді основний концепт публікації: що то є свобода слова і соціальна відповідальність; де ті ознаки, які і фіксують у журналістському пошуку: ось це і є правда; що, власне, є осердям будь-якого денникарського звідомлення; чому маємо вифундаментувати саме морально-національні засади життєдіяльності найрізноманітніших засобів масової інформації в Україні; на які духовно-громадянські принципи має опиратися у своїй творчості журналіст; а де прихована сутність антиукраїнської ворожечі з боку зросійщеного люду та відкрита люта агресія-війна Московії проти України; чому московські кадильники так залято протидіють українській автокефалії...

І знову ж пан Василь фахово й доказово творить такий текст, у якому дохідливе сприйняття йде у сув'язі наукової аргументованої доказовості. У кожному виболеному тексті й освяченому світоглядним опроміненням україноетноцентризму – несхибна позиція. Кожна фраза, що часто-густо аж терпка від того, як автор «замикає» на себе складові проблеми, порушеної чи з пропонованим розв'язком, так чи інакше, але наочно показує, як з московського комина викидається в українське гуманістичне небо смердючо-їдкий, чорно-глухоманний, безперспективний дим брехні, ворожості, антиісторизму. І дослідник вправно, нерідко таки блискуче показує, що все це – не що інше, як конвульсійні потуги запарканників, що тисячоліттями маскувалися під «брата-слов'янина».

Воістину золотаві сторінки, що їх би мав мати на своєму столі кожен, хто бодай прагне до усвідомлення: він – Українець!..

На східних теренах Вітчизни найдостойніші сини нації кладуть голови за світлу долю, свободу, вимріяну нашими прабатьками волю. А ворог відвертий і скритий щодня хоче крові; промосковські шовіюги й блударі топчуть вкраїнську землю та горланять про надуманий москвоцентризм, не вникають роздмухувати вогнище психологічної антиукраїнської навали. Це сумні реалії нашого буття. Чи може свідо-

ма людина не бачити, не чути, не відчувати й не переживати за такий стан? Вчений Василь Лизанчук нагострює творче перо, заряджає його гарячими розмислами і щосильно торгає націодзвони, аби відгомін йшов зі Львова – по усіх усюдах, аби його кличі утверджували історичну правду, берегли національну самобутність, ідентичність українства в звабливий час глобалізації; аби скріплювали словом і чином наш фундамент свідомості й патріотизму; аби не допустили подальшої духовної та моральної посухи на українських ланах, що пробуряються пір'ями бездуховності; аби...

Читаєш заряджені пересторогою, закликом до ділання студії-есеї і відчуваєш, як автор від уже виказаної позиції до нового пунктирування думки утверджується у вірності пошуку складових архиважливих, державницьких проблем, в тому єдино правильному історико-філософському принципі думання й пояснюючого твердження, що Українська держава збудеться лише тоді, коли підвалинами цієї, віками пошукуваної побудови храму стане україноетноцентризм як засадничий принцип, як теоретичне, так і прагматичне надбання-дійство. Лише оберігаючи і людину, і націю, збережемо світ.

Василь Лизанчук роками, десятиліттями своїми студіями-пошуками обороняє, очищає українство від минулого накипу, упосліджень-нищень та від сучасного відвертого російсько-комунного наступу на найсвятіше – мову, культуру, духовність нації. Він прагне й вказує, як саме відвоювати телерадіоефір від тотальної брехні, як утверджувати чисту християнську віру, відгороджуючи її від безбожної кадебітсько-московської церкви.

Він переконує, що не можна у час нападу Росії на український Крим, Донбас, на загарбання значної території на сході України говорити загальниками, як це роблять наші недолугі державці. Фактично ситуація підтверджує, що казати про «народ» – значить, приховувати, що не український народ, не націєтворчий елемент в центрі уваги, а якась безлика людність, «населеніє». Ні, й ще раз – ні! Лизанчуків концепт у новій книзі, опертий на історично-інтелектуальний досвід поколінь, на аналіз тяжких утрат тисяч і мільйонів наших попередників, стверджує, що мова – це генетичний незнищенний код нації, це її становий хребет; що в основі україноетноцентризму – національна ідея державотворення, але вона – не якийсь застійний постулат, в її сутності – система надбань з найрізноманітніших галузей знань. Національна ідея в розумінні Василя Лизанчука – це кров українського організму, це альфа й омега фізичного й духовного життя свідомої особистості, це та історична зіркість, що наближає до кожного соціальні і духовні

надбання світових націй. Не буде вільною людина, допоки підневільна її нація, допоки її землю хоче загарбати ненаситний ворог.

Читаю й розмірковую: а якого класифікатора треба відшукати, щоби однозначно ствердити, що писання Василя Лизанчука – це академічні статті чи архівні розвідки; це панорамні або ж суто інформаційно-фактологічні звітності; це репортажно-фіксаційні чи зарисовочні сцени з життєвих реалій або ж історією перебраних часів та епох; це шкіцові заглядання в характери присутніх у видруках особистостей; це розлогі добротні, заправлені думкою, публіцистичні описи чи ще глибші нарисові картини тих, кого він добре знав чи знає, любить і тішиться їхніми успіхами і страждає, як вони, його друзі, побратими, відходять у засвіти. Розуміючи, що все можна перебрати-вибрати на білім світі, окрім матерів'ітчизни, науковець-публіцист збагачує нову книгу великим розділом, у якому акумулює людино-націоцентричність. Але й тут, як і в попередніх трьох складниках книги, він керується принципом наступності знань, досвіду. Аби розмірковувати над конкретним життям, тримаючи в руках побільшуюче скельце – на узагальнення, на всеукраїнську вартість й духовно-моральний хосен, Василь Лизанчук випомповує неперевершені актуальністю думки з праць великих Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Грушевського, інших великих українських державотворців і, творячи портрети Петра Дем'янюка, Івана Крупського, Івана Романюка, Миколи Савчука, Миколи Тимошика, Олександри Сербенської, Романа Андріяшка, Володимира Здоровеги, Василя Стефака, Василя Пилип'юка та ще і ще багатьох, стверджує безцінність думок Каменяра: «Кожен думай, що на тобі мільонів стан стоїть».

Пишучи це післяслово до нової книги Василя Лизанчука «Так! Я – Українець», кличу читачів до прочитання, до того не штучно скликаного семінару чи якоїсь конференції, а до пов'язуючої нас родинністю тієї енергетичної субстанції, яка здатна виповнити душі й серця найдорожчим і незамінним ферментом – усвідомленням: Ти – Українець! Він – Українець! Я – Українець!

Праця фундаментальна, антологійна, тематично розлога, вражає вмілістю і хистом автора сполучити воедино, органічно дослідницький елемент й образну, філософічну публіцистичність, що купно дає нині блискучий погляд на актуальні теми державотворення, проблеми світового українства.

Володимир Качкан,
*доктор філологічних наук, професор,
академік АН Вищої школи України, за-
служений діяч науки і техніки України*

Кроки автора

Василь Васильович Лизанчук народився 1 січня 1937 р. у селі Ганнів Коломийського району Івано-Франківської області у хліборобській сім'ї Ганни Миколаївни і Василя Петровича Лизанчуків, які виховали п'ятеро дітей: Василя, Марію, Віру, Наталію, Галину. Навчався в Ганнівській початковій, Дебеславській семирічній і Корницькій середній школах. Дописувати до районної газети почав із 8-го класу (1951) за порадою вчителя Володимира Карловича Новака. Після закінчення 10-го класу, від грудня 1954 р. до жовтня 1956 р., працював коректором коломийської районної газети „Червоний промінь”, яку редагувала Ніна Пилипівна Головка. Три роки був у лавах Радянської Армії, служив в одній ескадрильї з майбутнім космонавтом Германом Степановичем Титовим, який згадує про Василя Лизанчука у книжках „700 000 кілометрів в космосе”, „Голубая моя планета”, „Авиация и космос”, „Ветвь сибирского кедра”. Протягом року (1959/60 н.р.) навчався у Львівському військово-політичному училищі.

У 1966 р. закінчив заочне відділення факультету журналістики Львівського державного (тепер – національного) університету імені Івана Франка. Від 1960 р. до 1962 р. завідував відділом сільського господарства новояричівської районної газети „Червона зоря” (Львівська обл.). Із 1962 р. по 1965 р. працював завідувачем відділів передового досвіду, промисловості, сільського господарства в коломийській міжрайонній газеті „Радянська Гуцульщина” та коломийській міськрайонній газеті „Червоний прапор”.

Від лютого 1965 р. до травня 1968 р. – літературний працівник, кореспондент обласної газети „Прикарпатська правда”. Згодом тривалий час працював старшим редактором Івано-Франківського облтелерадіокомітету, власним кореспондентом Українського радіо в Івано-Франківській області. У 1974–1976 рр. навчався у Вищій партійній школі при ЦК КП України. Водночас вів науково-дослідницьку роботу. Дисертацію „Педагогічні проблеми підвищення ефективності впливу радіо і телебачення на соціалізацію підлітків” на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук захистив 1 липня 1977 р. у Науково-дослідному інституті педагогіки (м. Київ). Дисертацію „Засоби масової інформації і формування громадянської позиції молоді” на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук захистив 27 червня 1991 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради в Київському державному (тепер – національному) університеті імені Тараса Шевченка.

Від грудня 1978 р. – асистент, від жовтня 1980 р. – доцент, від травня 1992 р. – професор кафедри теорії і практики журналістики, з вересня 1993 р. – завідувач кафедри радіомовлення і телебачення Львівського університету імені Івана Франка.

Проблемам використання засобів масової інформації у процесі виховання молодого покоління присвятив монографії „Увага: увімкнено приймач (Вплив радіо і телебачення на формування громадянської активності молоді)” (1986), „Грані колективізму: Вплив преси, телебачення і радіо на формування соціальної активності молоді” (1989), які вийшли у видавництві Львівського університету „Вища школа”, а також брошури „Телебачення і радіо у вихованні учнів” (1985) і „Громадянином бути зобов’язаний” (1989), що їх видало Товариство „Знання” України.

Василь Лизанчук видав посібники для студентів факультету журналістики: „Особливості підготовки матеріалів для радіо і телебачення” (у співавторстві з В.А. Качканом), „Методичні вказівки до вивчення теми „Інформаційні жанри радянської газети” (у співавторстві з А.З. Москаленком, В.А. Качканом, М.К. Василенком), „Методи збирання і фіксації інформації у журналістиці” (у співавторстві з О. Д. Кузнецовою). Йому належать чотири розділи підручника „Теорія і практика радянської журналістики”, виданого авторським колективом за редакцією професора, доктора філологічних наук В. Й. Здоровеги. У 1990 р. видав текст лекцій „Засоби масової інформації і духовне відродження України”. У 2000 р. видавництво „ПАІС” надрукувало підручник В. Лизанчука „Радіожурналістика: засади функціонування”. Підручник „Основи радіожурналістики” з компакт-диском журналістських творів вийшов у світ у 2006 р., а в 2008 р. – навчально-методичний посібник „Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації: хроніка”. Підручник „Журналістська майстерність” надруковано в 2011 році. Цей підручник зайняв перше місце в університетському конкурсі „Найкращий підручник гуманітарного напрямку 2010–2011 навчального року”. Його автор Василь Лизанчук 4 жовтня 2011 року нагороджений Грамотою Львівського національного університету імені Івана Франка. У 2015 р. Василь Лизанчук видав підручник “Психологія мас-медіа”, який зайняв друге місце в університетському конкурсі “Найкращий підручник гуманітарного напрямку 2014-2015 навчального року” (Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка). Навчальний посібник В. Лизанчука “Новини на регіональному телебаченні” (співавтор П. Я. Дворянин) вийшов у світ 2016 року. У 2017 р. В. Лизанчук видав підручник «Інформаційна безпека України: теорія і практика». Цей підручник зайняв перше місце

в університетському конкурсі “Найкращий підручник гуманітарного напрямку 2016–2017 навчального року”.

Актуальні питання відродження, становлення, утвердження національних духовних цінностей, української мови, культури розглянуто в брошурі „О рідне слово, що без тебе я?!” (1990 р., видавництво Товариства „Знання”). У 1993 р. машинно-офсетна лабораторія Львівського університету імені Івана Франка видала у двох частинах книжку В.В. Лизанчука „Засоби масової інформації про русифікаторську політику в Україні”. У 1995 р. в Інституті народознавства НАН України видано науково-публіцистичну книжку „Навічно кайдани кували: Факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні”. Видавництво „За вільну Україну” в 1996 р. видало збірник науково-публіцистичних роздумів „Завжди пам’ятай: Ти – Українець!”. У 1997 р. вийшла у світ книжка „З-під іга ідолів (Роздуми про пережите)”. Друге доповнене видання книжки „Завжди пам’ятай: Ти – Українець!” надійшло до читачів у 2001 р. Монографію „Не лукавити словом” В. Лизанчук видав 2003 р. У 2004 р. вийшла у світ монографія „Кайдани ще кують: Факти, документи, коментарі про російщення в Україні” (Доповнене видання книжки „Навічно кайдани кували”). У 2009 р. видавництво „ПАІС” надрукувало монографію В. Лизанчука „Творімо разом Україну!”. „Історія російщення українців” – так називається монографія В. Лизанчука і М. Рожика, яка вийшла у світ у 2011 р. (Видавництво ЛНУ імені Івана Франка). До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка у 2014 р. В. Лизанчук видав монографію „Шевченкове Слово” (Видавництво ЛНУ імені Івана Франка).

Василь Лизанчук – автор 29 книжок (брошури, довідники, монографії, навчальні посібники, підручники) та понад 650 наукових і науково-публіцистичних статей з проблем теорії і практики журналістики, створення українського національного інформаційного простору, міжнародних взаємин, розвитку та утвердження української мови, культури, духовності, відновлення історичної пам’яті, збереження і примноження національних традицій, звичаїв, розбудови незалежної Української держави. Опублікував понад 900 кореспонденцій, інтерв’ю, репортажів, нарисів, статей. Бере активну участь у підготовці радіо- і телепередач (уже прозвучало понад 500 бесід, коментарів, інтерв’ю, репортажів, звітів), виступає з науковими доповідями і повідомленнями на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та з лекціями перед громадськістю на актуальні теми українського державотворення.

Із 1966 р. В. Лизанчук – член Національної Спілки журналістів України. Указом Президента України від 6 червня 1997 р. йому при-

своєно почесне звання „Заслужений журналіст України”. Загальні збори Академії наук Вищої школи України 19 грудня 1998 р. обрали В. Лизанчука академіком Академії наук Вищої школи України по відділенню масової комунікації. За підсумками всеукраїнського конкурсу друкованих засобів масової інформації „Українська мова – мова державна”, проведеного 1998 р., В. Лизанчука серед позаштатних авторів нагороджено першою премією і дипломом.

Президія Головної управи колишніх вояків-українців у Великобританії 16 вересня 2000 р. нагородила В. Лизанчука „Золотим Хрестом Заслуги I класу”, а 26 грудня 2000 р. Президія Академії наук Вищої школи України присвоїла В. Лизанчукові Нагороду Ярослава Мудрого за значний здобуток у галузі науки і публіцистики. Ухвалою Комітету в справах премії імені Івана Огієнка від 26 березня 2001 р. В. Лизанчукові присвоєно Огієнківську премію в галузі науки. У 2001 р. Фонд Воляників-Швабінських при Фундації Українського Вільного Університету в Нью-Йорку нагородив В. Лизанчука дипломом і премією за книжку „Завжди пам’ятай: Ти – Українець!” і „цим висловлює подяку за цінний внесок до скарбниці української культури”. Державний комітет телебачення і радіомовлення України нагородив його 2006 р. відзнакою третього ступеня за заслуги в розвитку інформаційної сфери.

З нагоди відзначення 150-річчя від дня народження видатного українського мислителя, громадського діяча, письменника, національного генія Івана Франка ректор Львівського національного університету імені Івана Франка нагородив Василя Лизанчука ювілейною медаллю „150 років від дня народження Івана Франка” (Наказ № 3073 від 31.08.2006 р.).

За поданням правління Коломийського товариства „Просвіта” імені Тараса Шевченка (Витяг з протоколу № 7 від 3 липня 2006 р.) Коломийська міська рада за активну наукову, громадську і політичну діяльність занесла прізвище Василя Лизанчука в Книгу шани м. Коломия.

За вагомий особистий внесок в українське національне відродження, розбудову та зміцнення Української держави Центральне правління Всеукраїнського товариства „Просвіта” імені Тараса Шевченка нагородило В. Лизанчука медаллю „Будівничий України” № 409 від 9 січня 2007 р.

Президія Академії наук вищої освіти України (ухвала від 16 жовтня 2009 р., протокол №8) нагородила В.В. Лизанчука Дипломом і другою премією у номінації „Монографія” за науково-публіцистичну працю „Творімо разом Україну!”

Розпорядженням голови Львівської обласної державної адміністрації (№ 1599/0/510 від 28 грудня 2010 р.) В. Лизанчукові призначено стипендію в галузі наукової публіцистики. За вагомий особистий внесок у збереження та розвиток гуцульської культури Правління суспільно-культурного товариства „Гуцульщина” у Львові 7 травня 2011 р. нагородило В. Лизанчука відзнакою „Патріот Гуцульщини”.

За ґрунтовні книги для утвердження української України, виховання свідомого покоління громадян на стійких національно-державних засадах Покутський фонд імені Леся Гринюка (м. Коломия) 24 серпня 2011 р. в День 20-ї річниці відновлення незалежності України нагородив Василя Лизанчука Дипломом і Премією імені Леся Гринюка.

Згідно з положенням про ювілейну медаль „Львівський національний університет імені Івана Франка. 350 років”, схваленого на засіданні Оргкомітету з підготовки ювілейних заходів від 30 листопада 2010 року (протокол №5), ректор Львівського національного університету імені Івана Франка нагородив Василя Лизанчука ювілейною медаллю за багаторічну працю на розвиток Університету (4 жовтня 2011 р.).

За вагомий внесок у розвиток національної освіти, підготовку висококваліфікованих фахівців, багаторічну плідну науково-педагогічну діяльність та з нагоди 350-річчя Львівського національного університету імені Івана Франка Указом Президента України від 10 жовтня 2011 р. (№ 971/2011) Василя Лизанчука нагороджено орденом „За заслуги” III ступеня (Знак ордена №11745).

Президія Академії наук вищої освіти України у 2012 р. нагородила Василя Лизанчука медаллю “За успіхи в науково-педагогічній діяльності”. Цього ж року йому вручено медаль “20 років Академії наук вищої освіти України”. У 2013 р. секретаріат Національної спілки журналістів України нагородив В. Лизанчука золотою медаллю української журналістики. За найкращу публікацію публіцистики у 2012 р. на сторінках часопису “Дзвін” Василя Лизанчука у 2013 р. нагороджено дипломом Лауреата літературної премії імені Романа Федоріва. *За особливі заслуги в розвитку науки і освіти, підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації, довголітню науково-педагогічну та громадську діяльність в Університеті Вчена Рада Львівського національного університету імені Івана Франка 25 вересня 2013 р. присвоїла В. В. Лизанчукові почесне звання “Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка”.*

За значні внески у розвиток традиційної гуцульської культури, відновлення народних традицій, любов до рідного краю Рада суспільно-культурного товариства “Гуцульщина” у Львові 21 січня 2015 р.

нагородила В. В. Лизанчука дипломом і медаллю “Гуцул року”. За вагомий особистий внесок у розвиток традиційної гуцульської культури та з нагоди 25-річчя створення суспільно-культурного товариства “Гуцульщина” у Львові Управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської облдержадміністрації нагородило Василя Лизанчука 30 січня 2016 р. грамотою.

За багаторічну наукову, педагогічну та журналістську діяльність правління Львівської обласної організації Національної спілки журналістів України 6 червня 2016 р. нагородило грамотою В. В. Лизанчука – доктора філологічних наук, завідувача кафедри радіомовлення і телебачення, заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка, академіка Академії наук вищої освіти України, заслуженого журналіста України, лауреата Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка.

8 грудня 2016 р. Академія наук вищої освіти України нагородила В. Лизанчука медаллю “За успіхи у науково-педагогічній діяльності”.

Академія наук вищої освіти України 8 грудня 2016 р. нагородила В. В. Лизанчука дипломом і першою премією за монографію “Шевченкове Слово”.

За навчальний посібник “Новини на регіональному телебаченні” Академія наук вищої освіти України 8 грудня 2016 р. нагородила В. В. Лизанчука дипломом і другою премією (співавтор навчального посібника П.Я. Дворянин).

За багаторічну сумлінну працю, вагомі здобутки у науково-педагогічній діяльності і за значний внесок у вихованні фахівців для ЗМІ ректор Львівського національного університету імені Івана Франка оголосив 3 січня 2017 р. В. В. Лизанчуку подяку.

Львівська обласна організація профспілки працівників освіти і науки України висловила подяку В. В. Лизанчукові за багаторічну сумлінну працю, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців та з нагоди 80-річного ювілею.

За багатолітню сумлінну працю, вагомий особистий внесок у підготовку висококваліфікованих журналістських кадрів та з нагоди 80-літнього ювілею первинна профспілкова організація працівників Львівського національного університету імені Івана Франка нагородила В. В. Лизанчука грамотою.

Одинадцятого січня 2017 р. Львівська обласна рада нагородила В. В. Лизанчука грамотою за вагомий особистий внесок у розвиток науки і освіти, підготовку висококваліфікованих спеціалістів, плідну науково-педагогічну діяльність та з нагоди 80-річчя від Дня народження.

За вагомих особистий внесок у становлення української журналістики, плекання любові до рідної мови, формування у журналістській спільноті високих моральних цінностей, патріотизму, любові до України, утвердження українського телерадіопростору та з нагоди 80-річчя від Дня народження Львівська обласна організація Національної спілки журналістів України нагородила В. В. Лизанчука грамотою.

За високий професіоналізм, особисті творчі здобутки, розвиток інформаційної сфери та з нагоди Дня журналіста Секретаріат Національної спілки журналістів України нагородив 6 червня 2017 р. В.В.Лизанчука почесною грамотою. *Указом Президента України 16 листопада 2017 року (№369/2017) Василя Лизанчука нагороджено орденом “За заслуги” II ступеня (Знак ордена №2423).*

У зв’язку із 100-літнім ювілеєм “Гуцульської республіки” – феномену творення української державності на Закарпатті періоду української національної революції Ясінянська селищна рада Рахівського району нагородила В. В. Лизанчука 10 листопада 2018 р. ювілейними знаками “Гуцульська Народна Рада. 100 років”, “Гуцульська республіка. 100 років”.

Василь Лизанчук – відповідальний редактор збірника науково-методичних праць „Теле- та радіожурналістика”, член редакційної колегії „Вісника Львівського університету” (серія „Журналістика”), член редакційної ради журналу „Зоря вечорова”, двох спеціалізованих вечерних рад із захисту дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук, член Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, член Вченої ради факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, член Наукового товариства ім. Шевченка, член ради Львівського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства „Просвіта” імені Тараса Шевченка, член ради суспільно-культурного товариства „Гуцульщина” у Львові.

До 60-річчя від дня народження Василя Лизанчука видано „Бібліографічний покажчик” (Львів, 1996. – 128с.). До 65-річчя від дня народження та 50-річчя журналістської праці Василя Лизанчука вийшла у світ книжка „Кроки... Василь Лизанчук – публіцист, вчений, педагог: Бібліографічний покажчик, листи, рецензії” (уклад. М.М. Романюк; передм. А.Г. Погрібного. – Львів, 2001. – 968 с.). До 70-річчя від дня народження та 55-річчя журналістської праці Василя Лизанчука видано другу частину книжки „Кроки... Василь Лизанчук – публіцист, вчений, педагог: Бібліографічний покажчик, листи, рецензії, есеї” (уклад. М.М. Романюк; передм. А.Г. Погрібного. – Дрогобич, „Коло”, 2008. –

848 с.). До 75-річчя від дня народження та 60-річчя журналістської праці видано „Кроки...Василь Лизанчук – публіцист, вчений, педагог: бібліографічний покажчик, листи, рецензії, есеї, відгуки. Книга 3 / укладач М.М. Романюк; передмова Я. С. Калакури. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 550 с. + вкл.”. До 80-річчя з дня народження та 65-річчя журналістської праці видано книжку “Василь Лизанчук. Від коректора до академіка”/ упоряд. І. В. Крупський. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 624 с. + вкл.

ЗМІСТ

Калакура Ярослав. Публіцистика в обороні України. <i>Переднє слово</i>	5
РОЗДІЛ I. УКРАЇНЬСЬКА МОВА –	
ЖИТТЯ ДЕРЖАВНОГО ОСНОВА	11
Мова – це серцевинна точка, в яку найперше цілять, аби здійснити вбивство України.....	13
Знак політичної українськості.	23
Духовний ореол країни.	32
Моральне каліцтво тотальним зросійщенням.	50
Чужа мова – чужі ідеали.	58
«...Од Бога і голос той, і ті слова ідуть меж люди». ...	62
Розтоптують природні права українців.	84
Діла злих загинуть.	91
«Поки живе мова, житиме й народ, як національність».	116
Органічна складова національного життєвого середовища.....	133
«Раби, подножки, грязь Москви...»	142
Основа безпеки нації і держави.....	148
Потрібна нова системна мовна політика в Україні	160
 РОЗДІЛ II. СИНЕРГІЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО СЛОВА	
I ЗОБРАЖЕННЯ	175
Свобода слова. Якою їй бути?	177
Пізнаймо правду... ..	179
Покликання журналістського слова – випромінювати позитивну енергію	194
Авіакатастрофа: для кого трагедія, а для кого – засіб поррахунків, або штрихи до мас-медіа після скнилівської «чорної суботи»	219
Моральність і аморальність у політиці та журналістиці	229
Суть журналістської інформації: національно- гуманістичне життєствердження чи руйнування української ідентичності?	234
Духовно-національні засади функціонування ЗМІ в Україні	243

Агресивне втручання у підсвідомість українців	248
Основні засади журналістського професіоналізму.....	252
Осердя національного інформаційного простору України	262
Кому служить свобода слова в Україні?	270
Принципи діяльності засобів масової інформації в Україні: європейські стандарти служіння суспільству чи прислужування корпоративно-партійним інституціям?	281
Засоби масової комунікації в «обіймах» «руського мира»	287
Чому ЗМІ активно виробляють в українців особливу форму російської свідомості	297
Не знищуйте проводове радіо!.....	305
Національно-гуманістична сутність професії журналіста.....	311
Антиукраїнська інформаційна агресія в телерадіопросторі Росії та України	317
Якою має бути парадигма журналістської творчості в Україні?.....	331
Російська агресія і стандарти журналістської професії.....	335
Ціннісні орієнтації функціонування ЗМІ.....	340
Головна світоглядна платформа української журналістики.....	344
Чому телеканал «Прямий» часто дивиться косо й підтримує морально-психологічну хворобу – мовну шизофренію в Україні?.....	351
Якщо свобода слова антиукраїнського спрямування, то кому потрібна така свобода слова? ...	354
Заклики до миру за будь-яку ціну – це зрада	361
Не творімо зловісну мару	366
Диявольські роги поводатора «руського мира» в Україні.	371
Посилюймо інформаційно-психологічну безпеку в умовах гібридної війни Росії проти України!.....	373
Російське дурисвітство в телерадіоєфірі України	381
Колодязь українськоцентричного духу.....	385

РОЗДІЛ ІІІ. УТВЕРДЖУЙМО НАШУ ДУХОВНУ УКРАЇНСЬКУ УКРАЇНУ!	393
Триває морально-психологічна окупація України	395
Третій Переяслав.....	402
Чому я голосую за Віктора Ющенка?.....	405
Допоможіть утверджувати правду!	413
Москвоцентризм Кушнарєва	416
Національно-державницькі пріоритети	424
Чому я вдруге голосуватиму за Віктора Ющенка?.....	442
Життєдайний дух	445
Творімо національний державний організм	461
Хто і коли покається перед Україною?	475
Окупація інформаційно-гуманітарного простору України	490
Кривава «йолка» Януковича.....	502
Матері російських солдатів, спам'ятайте Путіна!	509
Історія України – фундамент національної свідомості та патріотизму	512
Українське національне «Я» в контексті глобалізаційних процесів.....	514
Загрози творенню української України	524
«Полуїзбачі» створюють духовно-культурну посуху в Україні.....	543
У 2018 році давньоукраїнській державі Русь – 1180 років!	548
Не плутаймо терміни націоналізм і шовінізм!.....	550
Антиукраїнський рейвах промосковських блудників..	561
 РОЗДІЛ ІV. ВИБРАТИ НЕ МОЖНА ТІЛЬКИ БАТЬКІВЩИНУ...	571
Шістдесятє літо Петра Дем'янюка.....	573
Жінка-патріотка – головна героїня.....	575
П'ятдесят життєвих іспитів Івана Крупського	578
Будуймо українську Україну!	580
Українознавчі орієнтири для учителя та учня	583
Той, хто повстає за правду, мовби воскресає з мертвих.....	586
Галицький добротинець	590
«Міркуймо глобально, працюймо локально, творімо національно!»	592
Нам пора для України жити!	604

«Вертайся... ще не пора...»	614
Щоб колосились зерна перемоги...	620
Важливий чинник національної ідентичності	625
Праця Івана Франка «Що таке поступ?» як дзеркало сучасних проблем українського державотворення	629
Життєдайний засів Івана Романюка	638
Незасвоєні історичні уроки.....	644
Мистецтво жити гідно.....	652
«Що ж це за прокляття висить над нашою Україною?...»	656
Духовно-естетична життєдайність фотомистецтва Василя Пилип'юка	666
Українська журналістика в концепції професора Ігоря Михайлина	670
«...Кайдани рвемо з наших душ»	679
Винятково національний поет.....	683
Вісімдесят п'ять життєвих візерунків.....	689
Національно-інтелектуальний чин дослідника Миколи Тимошика	694
Будівничі національного собору слова.....	712
Українська національно-громадянська ідентичність у концепції Івана Франка: виклики часу	726
«Мистецтво брехні таке ж старе, як і сама Росія».....	740
Бельгієць Альберт Газенбрукс і тепер би захищав Україну від московських агресорів.....	746
Боронімо, оберігаймо українську цивілізацію від зовнішніх і внутрішніх агресорів!	753
Головне багатство професора Володимира Здоровеги ..	759
Романове життєствердження.....	777
Качкан Володимир. Україноетноцентричне кредо творчої сутності Василя Лизанчука. Післямова	782
Кроки автора	786

Лизанчук Василь

Л 55 Так! Я – Українець! Вибрані публікації / Василь Лизанчук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 800 с. + вкл.

ISBN 978-617-10-0501-3.

Публіцистичні роздуми «Завжди пам'ятай: Ти – Українець!» потрапили до рук читачів у 1996 р. Друге значно доповнене видання книжки під такою ж назвою надруковано у 2001 р. У цьому зібранні оприлюднено вибрані науково-публіцистичні статті, у яких автор привертає увагу до різних проблем будівництва відновленої незалежності Української Держави, розкриває новітні форми і методи російщення, аналізує особливості інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України, характеризує морально-духовні, національно-громадянські цінності – надійне підґрунтя для формування національно-культурної, державницької ідентичності та українськоцентричних соборних переконань. Всебічно узагальнює ментально-цивілізаційні та загальнолюдські ідеали, наповнивши, збагативши якими серце і душу, кожний громадянин нашого суспільства матиме совісні підстави широко сказати, що він Українець – вірний будівничий і захисник Батьківщини від підступних, цинічних зовнішніх і внутрішніх ворогів.

Для школярів, учителів, студентів, викладачів вищих і середніх навчальних закладів, громадсько-політичних діячів, широкого загалу читачів, які прагнуть отримати правдиву інформацію про багатотомову історію і сучасні проблеми утвердження вільної, демократичної, соціальної, правової, духовно соборної української України.

УДК 323.2:[351.858(477):355.0123(470)]:316.752(=161.2)-054.5

Vasyl Lyzanchuk

Yes! I am Ukrainian! Selected publications / Vasyl Lyzanchuk / Lviv : Ivan Franko National University of Lviv, 2019. – 800 p.

ISBN 978-617-10-0501-3.

Journalistic reflections “Always remember: You are Ukrainian!” got into the hands of readers in 1996. Selected scientific articles have been published in this collection in which the author draws attention to various problems of building the restored independence of the Ukrainian state, reveals the latest forms and methods of russification, analyzes peculiarities of informational-psychological and military aggression of the Russian Federation against Ukraine, characterizes moral and spiritual, national and civil values - a solid basis for the formation of national-cultural, state identity and Ukrainian-centric beliefs. Author comprehensively generalizes the mental-civilizational and universal human ideals, thanks to which, every citizen of our society will have a reason to say honestly that he is Ukrainian - true builder and defender of the Motherland from insidious, cynical external and internal enemies.

This book is for schoolchildren, teachers of higher and secondary schools, students, public-political leaders, for the general public who seek to obtain true information about centuries-old history and the current problems of establishing a free, democratic, social and legal Ukraine.

Світоглядно-публіцистичне видання

Василь Васильович ЛИЗАНЧУК

Так! Я – Українець!

Редактори *Уляна Крук, Анна Габрук*

Технічний редактор *Світлана Сенік*

Комп'ютерне верстання *Наталії Лобач*

Комп'ютерний набір *Марія Васьків, Ігор Довгий*

Обкладинка *Василя Рогана*

Художнє оформлення заслуженого діяча мистецтв України,

Народного художника України *Василя Семенюка*

Автор англійського перекладу *Оксана Білоус*

Формат 70x100/16. Умовн. друк. арк. 64,5 + вкл.

Тираж 450 прим. Зам.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Видруковано у книжковій друкарні “Коло”,
вул. Бориславська, 8, м. Дрогобич, Львівська обл., 82100

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 498 від 20.06.2001 р.